HISTORIA
CRITICA
CATONIANA.

PICTURA LOQUENS.

Quid juvat, innumeros avidum perquirere libros,
Ni tuus evadas, Doctor & ipse, liber?

Quid juvat, ex studiis nil praeter verba lucrari,
Doctrina vacuos & sine mente sonos?

Quid juvat, atratis vigilem inpallescere chartis,
Ni Verum, ac tantum quod juvet, inde petas?

Hoc CRITICES *labor, hoc in lucem proferat unum:*
Hoc quaesituris pandat & HISTORIA.

Quaelibet ars, studium quodcumque, scientia quaevis
Hoc unum & tractet, quaerat & aucupium.

Doctor & Auditor simul hoc conspiret in unum:
Sic, qui nunc puer est, hac erit arte Cato.

Macte, Puer! qui nosse cupis, imitare CATONEM:
Dogmata vita tibi haec experienda dabit.

INSTRUE PRAECEPTIS ANIMUM: *Si cetera desint,*
Hoc tibi persuaso, dixero, quod satis est.

AMSTELODAMI apud F. HOUTTUYN 1759. *6*

HISTORIA CRITICA
CATONIANA,

Per singulorum seriem consuetam
DIONYSII CATONIS
DISTICHORUM
ex ordine deducta.

Cui praemittuntur
MAXIMI PLANUDIS
METAPHRASIS GRAECA,
Cum Castigationibus JOSEPHI SCALIGERI
in eamdem perpetuis:

Itemque
DESIDERII ERASMI
CONCINNA EXPOSITIO.

Adnexae sunt Clarissimorum Virorum,
BARTHI, OPITI, DAUMI, WACHI, BOXHORNI, CANNEGIETERI, WITHOFI, & ARNTZENIORUM Fratrum,
ANIMADVERSIONES SELECTAE.

Addita quoque ad calcem Distichorum cuique
NOVA PARAPHRASIS.

AMSTELAEDAMI,
Apud FRANCISCUM HOUTTUYN,
CIↃIↃCCLIX.

VIRO ILLUSTRI

GUSTAVO GEORGIO

KOENIG

A

KOENIGSTHAL,

SUAE

GENTIS ET PATRIAE

ET AETATIS ORNAMENTO.

D I-

... te plaatsen voor de *Praefatiuncula Editoris*.

DISTICHON DEDICATIONIS

TU. MIHI. DULCE. DECUS. CARUM.
COMPLECTERE. SCRIPTIS.

NULLA. ALIA. AMPLECTI. QUUM.
RATIONE. DATUR.

PRAE-

PRAEFATIUNCULA
EDITORIS.

QUONIAM, hîc quae dicenda fuerant, maximam partem a nobis dicta jam sunt ea *Praefatione*, quam nostrae *Editioni* CATONIANAE, *poëticis adornatae flosculis*, ipsi praemisimus, quaeque pariter Praeloquii instar *Criticae* huic *Historiae* inservire debuerat; parum hîc superat, Candide LECTOR, Te quo moremur.

EN eumdem Tibi CATONEM, cum praecipuis selectisque Variorum, eorumque doctissimorum Virorum, animadversionibus Notisque, hîc recusum! Et quemadmodum in illo Opere Poëtico JOSEPHI SCALIGERI translatio Graeca, ut poëtica magis & emendatior, varias inter Versiones locum sibi principem facile vindicabat; ita hîc habebis, ex adverso cuilibet Disticho oppositam, antiquiorem illam MAXIMI PLANUDIS, qua ipse saepius usus, abusus aliquando est illustris SCALIGER: Quorum utrique communia ut eo facilius & primo quasi intuitu a reliquis posses dignoscere, typis ea jussimus excudi majusculis.

De *Commentario* noſtro *perpetuo* penes Te ſit, Erudite Lector, judicium. Nec noſtrum eſt, illud eblandiri; nec ſedulo qualemcumque operam ſuam aliorum uſui dicantis, id emendicare; nec recte ſibi conſcii, timere ſe id aut perhorreſcere ante diem. Neminem laedendi animus fuit; itaque vel laeſi, *levius laedemur*, uti docet Noſter.

Adjunximus unicuique Rhapſodiae ſub finem Tetrasticha. Latinum alterum, alterum, fide *Formeyana*, Eruditi Abbatis Salmonis * Gallicum. Neque Tabulae rerum Indices ſuo carebunt uſu. Tu ſingulis utere benevolus ac favens.

Vale.

* In egregio ejus Opuſculo inſcripto: *Poëſies ſacrées & morales, ou les Préceptes de la vie civile.* &c. *à Paris* 1752. De quo vide etiam Galliae litteratae Catalogum ſuperiore anno editum. Ou: *la France litteraire de l'année* 1758. *pag.* 129. *Edit. de Paris.*

SUP-

SUPPLEMENTUM,

Sive ex

HERMETE TRISMEGISTO

ADDITAMENTUM

Ad

Primi Libri Distichon I.

Deus, *Animus.*] Hermes Trismegistus, in Poemandra, Cap. I. Εννοίας μοί ποἰε γενομένης περὶ τῶν ὄντων —— ἔδοξά τινα ὑπερμεγέθη μέτρῳ ἀπεριορίςῳ τυγχάνοντα, καλεῖν τὸ ὄνομα, καὶ λέγοντά μοι, τί βούλει ἀκοῦσαι καὶ θεάσασθαι, καὶ νοήσας μαθεῖν καὶ γνῶναι; Φημὶ ἐγὼ, σὺ γὰρ τίς εἶ; Ἐγὼ μὲν, Φησὶν, εἰμὶ ὁ Ποιμάνδρης, Ο τῆς αὐθεντίας ΝΟΥС, οἶδα ὃ βούλει· καὶ σύνειμί σοι πανταχοῦ. Φημὶ ἐγὼ, μαθεῖν θέλω τὰ ὄντα, καὶ νοῆσαι τὴν τούτων Φύσιν, καὶ γνῶναι τὸν ΘΕΟΝ. Πῶς; ἔφην· ἀκοῦσαι βούλομαι. Φησὶν ἐμοὶ πάλιν, ἔχε ΝΩΙ ΣΩΙ ὅσα θέλεις μαθεῖν, κἀγώ σε διδάξω. Οὕτως εἰπὼν ἠλλάγη τῇ ἰδέᾳ, καὶ εὐθέως πάντα μοι ἤνοιχ̓το ῥοπῇ. Καὶ ὁρῶ θέαν ἀόριςον. Φῶς δὲ πάντα γεγενημένα ἥδιόν τε καὶ ἱλαρόν· καὶ ἠράσθην ἰδών.—Ἐκ δὲ Φωτὸς, τί; ΛΟΓΟС ἅγιος ἐπέβη τῇ Φύσει, καὶ 1. Πῦρ ἄκρατον ἐξεπήδησεν—ἄνω εἰς ὕψος.—Καὶ ὁ 2. Ἀὴρ ἐλαφρὸς ὤν, ἠκολούθησε τῷ ΠΝΕΥΜΑΤΙ, ἀναβαίνοντος αὐτοῦ μέχρι τοῦ πυρὸς ἀπὸ γῆς καὶ ὕδατος, ὡς δοκεῖν κρέμασθαι αὐτὸν ἀπ' αὐτοῦ. 3. ΓΗ δὲ καὶ 4. ΥΔΩΡ ἔμενε καθ' ἑαυτὰ συμμεμιγμένα, ὡς μὴ θεωρεῖσθαι ἀπὸ τοῦ ὕδατος. Κινούμενα δὲ ἦν διὰ τὸν ἐπιφερόμενον πνευματικὸν λόγον εἰς ἀκοήν. Ὁ δὲ Ποιμάνδρης ἐμοί·—Τὸ Φῶς ἐκεῖνο, ἔφη, ἐγὼ, ΝΟΥС, Ο ΣΟС ΘΕΟС,—ὁ δὲ ἐκ νοὸς Φωτεινὸς λόγος, ΥΙΟС ΘΕΟΥ.—Τὸ ἐν σοὶ βλέπον καὶ ἀκοῦον, λόγος κυρίου. Ο δὲ ΝΟΥС, πατὴρ ΘΕΟС. Οὐ γὰρ διΐςανται ἀπ' ἀλλήλων. Ἕνωσις γὰρ τούτων ἐςὶν ἡ ζωή.

H. E.

H. E. *De iis, quae sunt, aliquando solicito, videbar mihi, intueri immensum aliquem mensura indefinita, qui me nomine vocans ajebat: Quid audire & videre cupis? Quidve sentiens discere ac pernoscere? Cui ego: Tu vero quis es? Equidem sum, ait, Poemandras,* MENS *per se constans. Et video quid aves, & tibi ubivis adsum. Tum ego: Quae sunt ediscere volo, & horum nosse naturam,* DEUM*que cognoscere. Quomodo id? inquit. Et ego: Nempe audiendo. Mihi rursum ille: Habeto* MENTE TUA *quaecumque discere cupis, teque ego erudiam. Sic effatus formam transtulit, ac illico cuncta aperte concepi temporis articulo. Tum cerno indefinitum spectaculum: Omnia quidem lumen effecta, suave atque hilare, quoque delectabar adspectans.— Ex lumine autem quid?* VERBUM *sanctum naturae superstabat, & purus exiliebat* 1. *Ignis sursum in sublime—*2. *Aër autem agilis nimirum, consequebatur* SPIRITUM, *dum adscenderet ad ignem usque a terra & aqua, ut crederetur plane ab ipso pendere.* 3. *Aqua vero ac* 4. *Terra manserunt in se ipsa ita commixta, ut nihil ab aqua diversum appareret. Haec autem movebantur a Verbo spirante, quod super ea ferebatur, ad auditum. Mihi vero Poemandras: Lumen illud, ait,* Ego, MENS, DEUS *sum* TUUS.*—Quod autem ex Mente* VERBUM *lucidum,* FILIUS *est* DEI.*—Sic nosce: Quod in te videt & audit, Verbum Omnipotentis;* MENS *autem, omnium Parens* DEUS. *Non enim sejunguntur a se invicem: Quorum quippe in unitate vita est.*

ΖΩΗ ΤΟ ΦΩΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

HISTO-

HISTORIA
CRITICA
CATONIANA.

HISTORIA
CRITICA
CATONIANA.

TITULUS.

DIONYSII CATONIS DISTICHA *de Moribus ad Filium.*

Dionysii Catonis Disticha de Moribus ad Filium.] In libro vetustissimo Simeonis Bosii, Juridici Lemovicensis, viri eruditissimi & acutissimi, titulus ita conceptus erat: DIONYSII CATONIS DISTICHA DE MORIBUS AD FILIUM. Solus ille codex bonae notae repertus est memoria nostra. Reliqui, uti sequiorum saeculorum, ita mendosiores. Quo tempore vixerit iste scriptor, nulla conjectura assequi potui. Character & dictionis puritas non patiuntur tam recentem esse, quam volunt quidam. Nos temporibus Commodi aut Severi recentiorem non credimus. Et certe, quum sit vetus Auctor, mirum, quomodo eum omiserit diligentissimus harum rerum investigator Lilius Gyraldus. Qui, quum etiam ineptissimos Poëtas memoraverit, hujus nullam mentionem facit. Solus, quod sciam, inter vetustos scriptores ejus meminit Vindicianus, Comes Archiatrorum, in Epistola ad Imperatorem Valentinianum. Loquitur de quodam

Dionys. Catonis.] Ita ex libro vetustissimo Sim. Bosii Josephus Scaliger: licet Octaviani quoque nomen codices non pauci; neque ipsi recentes, praeferant; uti Barthius annotat, Adversar. l. XXXIV. cap. XVIII. [col. 1576.] De Dionysio frustra, credo, inquiras; & rarum hoc apud Romanos nomen: VALERIAE DIONYSIAE cujusdam tamen Arelatensis quidam lapis meminit, & Valerios etiam reperias inter Catones: ut Grammaticum illum, cui *Diras* eruditi adscribere conantur. Sed fortasse Dionysia nostra οὐδὲν πρὸς Διόνυσον. Illud magis placet; librum hunc, sive Auctorem libri, aut ob gravitatem sententiarum & pondus, aut quod Cato similia scripserit, Catonem dictum esse. De quo Horatius Serm. lib. I. Sat. II.

— — *macte*
Virtute esto, inquit sententia dia Catonis.

Quod imitata est Sulpitia:

dam, qui oculorum rheumate laborabat, his verbis: *In ultimum hac ab egregiis medicis inventa curatione. Ut, quum dexter oculus lacrymam funderet, vena ei dextri brachii laxaretur: quum sinister, similiter in sinistro brachio fieret. Quod quum pati coepisset infirmus, flens & gemens* illud Catonis *saepe dicebat:* Corporis *exigua* medico committe fideli. *Ego autem & perito restitui.* SCALIGER.

Quos inter prisci sententia dia Catonis
Scire duo magni fecisset: utrumne secundis,
An magis adversis staret Romana propago?
Scilicet adversis. — — — —

Etiam Valentiniani Imp. aevo auctoritas ejus adducitur in Epist. Vindiciani Com. Archiatr. Quanti deinceps quoque habitus fuerit, vide Casp. Barthium virum maximum & amicum nostrum, Adversar. lib. XXXIV, cap. IV. OPITIUS.

Vide & Barthium. l. XII. Adversarior. cap. XX. col. 709. DAUMIUS.

Pro hoc titulo Codd. quidam simpliciter praemittunt verba: *Incipiunt libri Catonis Philosophi.* Al. *Catonis Romani sententiae morales distichae.* Al. tantum: *Catonis Disticha moralia.*

PHILOSOPHICARUM nulla, si Italicam inde excipiamus, scholarum tale aliquod agnovit umquam veritatis professorum, aut agnoscere saltem debuit, magisterium, ut quis quid dixerit, ad probandum aliquam sententiam, sufficiens esset habitum aut aestimatum; sed quid potius, quisquis is fuerit, qui dixisset, id semper erat opera prae ceteris inquirendi primaria. Quae cum ita sint, & nobis, quas exponimus, veritate earum & concinna sententiarum elegantia contentis, unice securis esse liceret, quis ille umquam fuerit mortalium, cui divinior mens, aut genius aliquis sapientior ea dictasset olim, quae & nos non sine animi voluptate, imo etiam admiratione, hodiedum legimus ac perdiscimus. Sive igitur Catonum aliquis priscorum, sive ignobiliorum quidam ac recentiorum hominum, ea scriptis mandaverit, id vero utrumvis aeque parum ad rem faceret, nihilque plane, quo minus, quae vera sunt, essent vera, officeret. Nobis tamen quum non philosophorum magis, quam nudas compilantium historias, hoc in opere, sint partes sustinendae, id jam incumbit seu muneris, seu verius oneris: quid de ipso Distichorum horum Auctore omnis aevi statuerint eruditi, ostendere.

ACCIDIT autem huic idem, quod & Cornelio Nepoti, cujus, vel Ciceronis atque Attici aequalis, de excellentibus Imperatoribus libri, per quot non saecula, sub Aemilii Probi nomine adscito, aevi demum Theodosiani scriptoris, per manus hominum circumferebantur? Namque & pari modo

modo hic, ſub alieno nomine, vel Auſonii (*a*), vel Boëthii (*b*), quoniam, ipſe mole exiguus, eorum pariter nec in nimiam craſſitudinem ſcriptis excreſcentibus commode junctus erat; vel Octaviani (*c*), vel Tullii cujusdam (*d*), vel ignobiliore, imo & barbaro cognomine, Joannis ſcil. Clothomii (*e*), quorum poſtrema duo Boxhornius in medium protulit, obrutus quaſi aut deturpatus, quam diutiſſime delituit. Quae vero nomina omnia, vel ſola ſui, juſto longe nimia, falſitatem coarguunt diverſitate. In eo magis inter ſe convenit titulorum auctoribus, quod, verbis ut Clariſſimi utar Cannegieteri, Boxhornio reſcriptorum Cap. II. „ plerique omnes CATONEM libello inſcribunt, „ ſed diverſa ſententia. Alii namque Auctoris, alii tituli „ nomen eſſe cenſent. In hac autem varietate illud no„ men praecipue ſpectandum eſſe puto, quod Scriptores „ aequales, aut ſaltem proximi; & cum hi deſunt, quod „ antiquiſſimi & praeſtantiores codices praeferunt. Hos ſi „ de nomine Auctoris conſulas, nullam diſcordiam aut diſ„ *ſenſum* invenias; ſed omnes tibi CATONEM dabunt". Unde igitur, quum certum & conſtans Auctori nomen ſit, rumor is de ipſo, tamquam *incerto* quodam *Auctore*, ſuam traxit originem? Id vero operae erit pretium paullo penitius inveſtigare atque ad primam fabulae, de *incerto Diſtichorum moralium Auctore*, altius adſcendere ſcaturiginem; quo & in poſterum, tamquam perpetuum rei monumentum, aliis quoque ſit documento futurum, ut ex minimis ſaepe rebus ingentia oriantur diſſidia, vel ipſius ſecundum dicta Catonis noſtri: ut

Lis minimis verbis interdum maxima creſcat.

EA JAM curatius paullo indagantibus nulla alia ſe offert totius illius cauſſa diſcriminis, quam *Johannes Carnotenſis Epiſcopus, patria Sareſberienſis, beati Thomae Cantuarienſis Archiepiſcopi quondam clericus atque diſcipulus; vir in divi-*

(*a*) Ita BAPTISTA PIUS, GUILIELMUS CANTERUS & AUSONIUS POPMA, quos refellunt Scaliger, Paganinus Gaudentius & G. J. Voſſius.

(*b*) Qui ita ſentiant, refutantur a PTOLEMAEO FLAVIO, in Sylloge Conjectaneorum.

(*c*) In Codice MELCHIORIS GOLDASTI.

(*d*) (*e*) Vid. BOXHORNII Diſſertation. eique Reſcripta.

divinis scripturis eruditus, & in secularibus litteris nobiliter doctus, ingenio subtilis, eloquio disertus, & pulchra venustate compositus, carmine excellens & prosa; nec minus religione, quam scientia venerabilis, qui *claruit sub Frederico Imperatore primo, anno* DOMINI M. CXL. Sic ad litteram istud, quo virum mactat Johannes Trithemius, Spanhemiensis Abbas, huc transscripsimus encomium. Ille vero *Policratici* sui, sive *de nugis Curialium* (Aulicos ita vocat,) & *vestigiis Philosophorum, octo librorum* septimo, ejusque nono cap. p. m. 373. in haec erumpit verba, totius istius circa Catonem nostrum dissidii vera initia: *Ceterum, qui multa percurrit, ut eligat, cui sit potius insistendum, circumspectus est, & aliis examinatis, praeelectioni suae fidelius servit. Eo* forte *spectat* praeceptum Ethici, legere libros praecipientis. *In libello* quoque, *quo parvuli initiantur, ut virtutis instructio, & usus teneris ebibitus animis, facile nequeat aboleri, quoniam & testa diutius servat odorem ejus,*

Quo semel imbuta recens est,

AIT VEL CATO, VEL ALIUS; NAM AUTOR INCERTUS EST:

Multa legas facito, perlectis perlege multa,

Quo quidem aliquid esse utilius ad scientiam aspiranti, facile non crediderim, praeter observantiam mandatorum Dei, in qua singularis & unicus indubitanter est philosophandi profectus. Sic tamen omnia legenda sunt, ut eorum aliqua, cum lecta fuerint, negligantur, reprobentur nonnulla, aliqua videantur in transitu, ne sint omnino incognita &c. Hactenus Saresberiensis Johannes. Jam

Ex illo Corydon, ex illo tempore nobis,

Ex illo tempore vel ipse Cato *incertus Auctor* est. Ita vero esset & Virgilius, & Horatius, & Naso, ita & Cicero, & Musarum pater Homerus, *incertus Auctor*, & quemcumque voles alium vel certissimorum quorumque Auctorum. At quis non, ex isto verborum ambitu, quem totum propterea dedimus, facile pervidet, non quidem Catonem tunc nostrum, verum ipsum eum Johannem Saresberiensem, in incerto fuisse versatumque esse, de ejus tantum, quam tum citabat, sententiae auctore; ipsumque adeo *incertum*, omnis deinde dubitationis futurum, serioris aetatis Scriptoribus,

ptoribus, *auctorem*? Nam inde videas audiasque, ad miraculum usque, & quasi uno ore omnes, in citando nobis Catone, nil nisi *auctorem* illum, quem ita traditione accepere, *incertum* crepantes; donec antiquam lectionem, verumque & plenius insuper Auctoris nomen, ex vetusto codice demum nobis restituisset Josephus Scaliger, cujus numquam intermoritura sunt de Romano hoc Scriptore merita. Quod si ipsum Policraticum illi homines paullo diligentius evolvissent, de eo, quem nos ex adlegatis supra verbis elicimus, sensu dubitare plane non potuissent: Videre enim erat, Auctorem ejus in citandis veteribus, data quasi opera, negligentiorem se ubique exhibuisse, ad nullum fere, quum citet innumeros, aut rarissime saltem, nominatim provocasse, omnes vero, cujuscumque ordinis, sub uno eodemque generaliore, ipsique admodum adamato complexum fuisse cognomine: *Ait Ethicus*. Adeo non curabat, quis quid dixisset, de eo, quod dictum esset, unice solicitus. Et quod tanto magis in tali foret homine mirandum: *Alias* tamen breviter simpliciterque nostrum, Catonem vocat. Sic Lib. II. Cap. XXVII. p. 116.

Linque arcana Dei cœlumque inquirere, quid sit,

Ait Cato. Haec alii ante nos jam viderunt, nobisque viam commonstrarunt, quibus, eo nomine, publice nunc grates persolvimus. Nam ad ejusmodi minutias, ne dicam ineptias, ab ista tam nobili in citando simplicitate, hodie fere delapsi sumus. Verum id miramur, neminem, quod sciamus, in egregium illud incidisse carmen, quod sub titulo: AUTOR AD OPUS SUUM, ipsi Prologo idem praemiserat Johannes. Ibi enim, non multum ante finem, ita scribit:

Est ANTIQUA NIMIS, *nimis est sententia vera,*
Quam docuere patres, ENNIUS *atque* CATO.

Reliqua deinde Ennianis & Catonis nostri fragmentis, tantum in elegiacam transfusis metri formam, occupat atque explet omnia. Ut statim, altero post Disticho, mentem binorum Catonianorum:

Utere quaesitis opibus: fuge nomen avari.
Quo tibi divitiae, si semper pauper abundas?

Et:

Despice divitias, si vis animo esse beatus,
Quas qui suspiciunt mendicant semper avari.

Singulari Disticho Elegiaco ita comprehendit in unum:

Semper abundabit, qui rebus noverit uti:
Et mens utendi nescia semper eget.

Et sic in reliquis.

LIBERI I.

DISTICH. I.

Si Deus est animus, nobis ut carmina dicunt,
Hic tibi praecipue sit pura mente colendus.

VULGUS existimabat, Deum placari victimis pecudum, rebusque corporeis: verum cum Deus ipse sit animus, hoc est, mens, non corpus, & consentaneum sit simile gaudere simili; nimirum potissimum colendus est puritate mentis. Quin & hodie vulgus Christianorum, corporeis quibusdam ceremoniis colit Deum, cum gratissimus cultus sit *animi pietas. Tales enim adoratores quaerit pater, qui in spiritu adorent, cum ipse sit Spiritus.* Nulla gratior pietas Divis, quam si vitam illorum imiteris: h. e. tolerantiam, mansuetudinem, castimoniam. Atqui haec animi sunt; *animus est Deus.* Fac quantum potes, a corpore te abducas, & ad illum, quantum potes accedas, & gratissimum immolaris sacrificium.

Pura mente] nam vulgus, lotis manibus ac pedibus, ad sacrum accedebat. Tu mentem purga. Hujus sordes Deum offendunt, qui videt ea,

DEUS *est animus.*] Quia Deus pura mens est, mente etiam pura colendus est.

Illud ejusmodi Disticho incluserim:

Quod si pura Deus mens est, ut carmina dicunt,
Ille tibi pura mente colendus erit.

Ut carmina dicunt] Antiquissimorum Poëtarum ac doctorum Sapientiae, Orphei inprimis, cujus divinos in hanc rem versus apud Justinum Martyrem legas, serm. paraenetico ad Graecos. Et inter nostros Virgilii: (*Aeneid.* VI. *vs.* 107.)

Principio coelum ac terras, camposque liquenteis,
Lucentemque globum Lunae, titaniaque astra,
Spiritus intus alit: totamque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Vide

Reſpexit igitur ad noſtrum, nec alium quemquam Catonum. Jam id quaero: Num auctorem aliquem adeo novitium, adeo obſcurum, aut incertum hominem, tamquam antiquiſſimorum non infimum, cum nobiliſſimo Ennio ita conjuncturum fuiſſe Sarisberienſem, ſit credibile, ſi revera ipſi tam obſcurus homo fuiſſet? Faceſſant ergo a nugis, qui talia ſibi aliisque perſuadere fruſtra conantur!

ΚΑΤΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥ ΓΝΩΜΑΙ ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΑΙ ΔΙΣΤΙΧΟΙ, ἃς μετήνεγκεν ἐκ τῆς Λατίνων φωνῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα διάλεκτον Μάξιμος ὁ Πλανούδης.

ΕΙ ὁ ΘΕΟΣ νόος ἐσθ', ΩΣ τῶν λογίων πυθόμεσθα,
ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΩι ΝΟΪ ΤΟΝ ΔΕ σέβυ περιώσια πάντων.

Si Deus eſt animus] Planudes: Εἰ ὁ Θεὸς νόος ἐστί. Sed articulus in nomine Dei otioſus eſt: quanquam ſcio, quosdam ſcriptores uſurpare. Sed cum delectu faciendum.

Hic tibi praecipue] Planudes: περιώσια πάντων, quaſi Gnomologus intellexerit, Deum ſupra omnia colendum: quod eſt (ſcil. *hoc loco*) abſurdiſſimum. Neque hoc voluit auctor: ſed, quia Deus mens eſt, mente colendum eſſe. Quae eſt omnino Domini noſtri Servatoris ſententia: *Πνεῦμα ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.* Itaque Planudi impoſuit commutatio vocum animi & mentis, quae pro eodem poſuit auctor, quum, meo judicio, clarius ita dixiſſet:

Si Deus eſt animus, nobis ut carmina dicunt;
Ergo animi pura tibi ſit quoque mente colendus.

Sed *Si*] idem eſt, quod *quia*, *quandoquidem*. Nec enim Cato dubitat, an ſit animus; Sed, quia animus eſt Deus, vult, ut pura mente colatur. Qua quidem notione voculam *ſi* optimi Scriptores non raro uſurpant. Sic Phaedrus, LXXVI. 6. *Deinde ſi pulchre vides, quam non conveniens aurum ſit vitae meae, reſpondeas clementer, quem fructum capis hoc ex labore?* Alia hujus notionis exempla apud Turſellinum in utiliſſimo de particul. L. L. libello, cap. CLXVIII. reperias. Pari modo Ebraeis אם pro כי ponitur, *Gen.* XXV. 22. אם כן למה זה אנכי *Si ita ſit, quorſum tandem vivo?* i. e. *quandoquidem.* Sacros quoque Novi Fœderis Scriptores εἰ pro ἐπεὶ uſurpare legas, ut *Joh.* XIII. 32. Item 1. *Cor.* XI. 6. & alibi paſſim. WACHIUS.

Vid. Barth. ad Claudian. ſec. edit. pp. 95. & 115. Epiphan. adv. Haereſ. Lib. III. T. II. Haereſ. LXXVII. n. IV. ἐπειδή που τοῦτο ἔδειξε

(mel.

ea, quae sunt in animo, non in corpore. Porro:

Si Deus] Si, hic non dubitantis est, sed ratiocinantis.

Ut carmina] Nam Virg. in (Aeneid.) 6. Deum spiritum & mentem vocat.

Praecipue] Ut intelligas, non damnari cultum corporalem, sed hunc tamen, nempe animi, esse Deo gratissimum. ERASMUS.

Vide Lactant. Instit. lib. I. Cap. v.

Philosophos autem priscos dicta brevia sua & sententias *ᾀδόμενα*, i. e. *carmina* dixisse, idque observatum in hoc libello, docet Dan. Heinsius, Introductione in Hesiodi Opera & dies.

Pura mente] Non puris solum manibus; quod sacrificantes tam anxie observabant. Neque id pagani solum, de quibus Porphyrius, Lib. II. *περὶ ἀποχῆς* scribit, nonnullos de animi purificatione parum solicitos, existimasse tamen, non modo vestes purgandas esse, sed & totum corpus purificandum, cum sacrificium offerendum esset: verum etiam Christiani, quos ad omnem orationem aquam sumsisse, cum totius quoque corporis lavacro, ex Tertulliano annotat Desid. Heraldus, digress. II. L. l. Optime vero Porphyrius l. c. ait, puritate animae Deum maxime gaudere, velut ad ejus cognationem genitae. Neque male Plinius, Paneg. ad Trajan. *Animadverto enim, etiam deos ipsos non tam accuratis adorantium precibus, quam innocentia & sanctitate laetari: gratioremque existimari, qui delubris eorum puram castamque mentem, quam qui meditatum carmen intulerit.* Posset hic & *pura* intelligi pro *sola*, ut illud Tertulliani ad Scapulam: *Sacrificamus quomodo praecipit Deus, pura mente.* Ubi vid. V. Cl. Nic. Rigaltium, amicum nostrum. Sed obstat illud *praecipue*, Placet itaque interpretatio vulgaris. OPITIUS.

TRIPLICEM hoc facile & aequaliter sensum Distichon admittit, cujus pro diversitate & ipsum nobis est diversimode spectandum, atque, in alio atque alio veluti positu, seorsim, singulisque vicibus, ut aliud atque aliud, considerandum.

VEL enim Cato inde statim ab introitu scholae suae, inque ipso limine, filium monere voluit: DEUM, *quum ipse sit animus, hoc est: mens, non corpus, & consentaneum sit, simile gaudere simili; nimirum potissimum esse colendum puritate mentis.* Prouti optime eum interpretati sunt sensum Erasmus, Scaliger & hoc, ejus imitator alias, hic meliora fere adhuc promens, Opitius: quoniam non, ut alter, verbis tantum inhaesit, sed ad ipsam usque altius penetravit rerum medullam. Atque is quidem sensus maxime planus est facilisque &c., quam ipse profitetur, quamque etiam omnes, quibus non nisi optimum quodque sapit, admirantur in ipso, divinae illi simplicitati, inprimis conveniens. Immo, quidquid sit aut fiat de binis reliquis, deinde statim subsecuturis, hic certe ita aestimandus est sensus, ut qui,

Si Deus est Animus Nobis, *ut carmina dicunt.*

In graecis quidem, transposito articulo, velut in illo *Joh.* I. 1. dicto sacratissimo: καὶ Θεὸς ἦν Ο ΛΟΓΟΣ, tum utique sic fluerent:

Εἰ Θεός ἐστιν Ο ΝΟΥΣ· Τό δὲ θέσφατά φησι παλαιῶν.

Non vero, ut, qui hancce tamen sententiam tuetur, voluit Wachius, tali modo:

Εἰ νόος ἐστὶ Θεός.

Quibus in verbis eadem dictionis maneret ambiguitas, quae & in Scaligeranis:

Εἰ Θεός ἐστι νοῦς.

Utraque enim, deficiente articulo, optima nimirum illa distinctionis nota, in utramque, nemine id vetante, accipi possent sententiam, ut quam nihil mutat prior aut posterior nominum illorum locus. Istam vero mentem e Distichi verbis, sive hac, sive etiam ea, quam usurpavimus in priore sensu, latini textus distinguendi ratione; viri eruerunt maxime perspicaces, Andreas Alciatus & Gisbertus Cuperus, ille jam a Daumio, a Wachio hic, in uberioribus ipsorum ad hoc Distichon Notis, cum laude uterque citatus.

Ita namque prior horum Alciatus, Libr. Parergων IV. Cap. XIII. de Catone nostro: „ Quisquis ille fuerit, ait, „ arbitror minime Christianum fuisse. Idque vel primi „ carminis argumento, quo Pythagoricum dogma asserit, „ prorsus cum Evangelio pugnans. Existimat Pythagoras, „ sub finem aurei Carminis, *animos hos hominum* in Deos „ verti:

Ἔσσεαι ἀθάνατος θεὸς, ἄμβροτος, οὐκ ἔτι θνητός.

h. e. *Tum tu immortalis eris deus, nulli amplius corruptioni fatoque obnoxius.*

„ Quem imitatus Phocylides (verbis, quorum ne harmoniam dissolveremus, integrum dare voluimus nexum, merentur enim;

Οὐ

Οὐ καλὸν ἁρμονίην ἀναλυέμεν ἀνθρώποιο.
Καὶ τάχα δ' ἐκ γαίης ἐλπίζομεν ἐς φάος ἐλθεῖν,)
„ *Λείψαν' ἀποιχομένων· ὀπίσω δὲ θεοὶ τελέθονται*
„ *Ψυχαὶ γὰρ μίμνουσιν ἀκήριοι ἐν φθιμένοισι.*
(Πνεῦμα γάρ ἐστι θεοῦ χρῆσις θνητοῖσι καὶ εἰκών.
Σῶμα γὰρ ἐκ γαίης ἔχομεν, καὶ πάντες ἐς αὐτὴν
Λυόμενοι κόνις ἐσμὲν, ἀὴρ δ' ἀνὰ πνεῦμα δέδεκται.

h. e.

Non bonum est hominis compagem vinculumque corporis atque animae *dissolvere.*
Nimirum & nos, e terra, non ita multo post, in lucem prodituros speramus,
*Nostri*que *residuum, qui inde migraverimus* recepturos. Quae sibi iterum conjuncta *postea dii erunt:*
Etenim animae vel *mortuis incorruptae manent.*
Quandoquidem spiritus Dei est, cujus usura tantum *concessa mortalibus, ipsiusque imago:*
Corpus namque e terra habemus, & in eam omnes
Soluti, pulvis sumus: Recepto contra jam *in aetherem Spiritu.)*

„ Inquit ergo (Cato :) *Si animus deus est, ut* Carmina
„ (*sic enim Pythagorica κατ' ἐξοχὴν appellantur*) *dicunt : Hic*
„ *tibi praecipue sit colendus &c.* Duxi autem & hoc explican-
„ dum, quoniam non videtur hic locus vel a quatuor In-
„ terpretibus, qui in hanc diem eum libellum interpretati
„ sunt, satis intellectus. Damnatur ab orthodoxis Tertul-
„ lianus, qui Bonorum animas post mortem in Deos ver-
„ ti, Impiorum in daemonas, videtur credidisse: si tamen
„ ita credidit; nihil enim impedit, quin recta interpreta-
„ tione ad verum sensum produci id possit. Ad supra scri-
„ pta allusisse videtur etiam Virgilius:

„ — — *Diine hunc ardorem mentibus addunt,*
„ *Euryale? an sua cuique deus fit dira cupido?*

„ Menander, apud Plutarchum:

„ Ὁ νοῦς γὰρ ἡμῖν ἐστιν ἐν ἑκάστῳ θεός.
„ *Unicuique nam suus est animus deus.*

„ Unde

„ Unde & illud Oraculum: ἔπȣ θεῷ, apud Plutarchum Libr.
„ de audiendo." Haec ille, qui nobis prius nominatus erat, Alciatus, prudentiae juris immortale decus.

Jam vero & alter, vir quondam amplissimus, Cuperus, non minore studio, eamdem prorsus adstruit sententiam; L. II. Observationum p. 251. ubi ad Euripidis in Hippolyto vers. CCXLI.

Ποῖ παρεπλάγχθην γνώμας ἀγαθᾶς;

Quo aberravi a sana mente?

Haec sequentia, sedulus Observator, commentatur:

„ Hanc mentem ut infantibus Dii darent, ea de causa
„ Mentem Deam colebant. Augustinus Lib. VII. Cap. III.
„ de Civit. Dei: *Ibi posuerunt & mentem Deam, quae faciat*
„ *pueris bonam mentem, & inter selectos, ista non ponitur,*
„ *quasi quicquam majus praestari homini possit.* Erat enim &
„ haec Dea: Propertius Libr. III. Eleg. XXIII.

„ *Mens bona si qua Dea est, tua me in sacraria dono,*
„ *Exciderant surdo tot mea vota Jovi.*

„ Quod etiam indicat Cato in Distichis: *Si Deus est Ani-*
„ *mus &c.* Nam inveteratus error est, quo hic versus ali-
„ ter exponitur. Construendus enim est: *Si Animus est*
„ *Deus.* Huc tendit totum illud de Moribus carmen, ut
„ ostendat animum esse excolendum, ejusque rei ratio-
„ nem reddit, quia Deus est. Credibile enim non est,
„ eum voluisse docere: *Deum* esse *animum*, quod notum
„ omnibus, saltem doctis. Haec de mente opinio ab utro
„ ortum sumserit ignoratur, cum eam alii Hermotimo,
„ alii Anaxagorae tribuant. Jamblichus, libro de vita Py-
„ thagorae Cap. VIII. ὁ νȣ̃ς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός, εἴ τε Ἑρμότι-
„ μος, εἴ τε Ἀναξαγόρας εἶπε τȣ̃το. *Mens nobis Deus, sive Her-*
„ *mot. sive Anaxag. auctor sit.* Qua in sententia etiam Eu-
„ ripides; Theon Sophista, Cap. V. Progymnasm. οἷον Εὐ-
„ ριπίδης ὁ ποιητὴς τὸν νȣ̃ν ἡμῶν ἑκάςȣ ἔφησεν εἶναι θεόν. *Quo-*
„ *modo Euripides Poëta mentem nostram uniuscujusque Deum*
„ *esse dixit.* Hinc & Romani Menti Aedem excitarunt.
„ Ovid. VI. Fastor.

„ *Mens quoque numen habet. Menti delubra videmus*
„ *Vota, metu belli, perfide Poene, tui.*

„ Quae

„ Quae ipsi vota est in Capitolio, bello Punico secundo,
„ ut testis Livius, libr. XXII. Dedicata a T. Octacilio
„ Crasso, Duumviro, ejus rei ergo creato, unoque tan-
„ tum canali ab Aede Veneris Erycinae discreta". Haec quoque Cuperus.

Accedit ad hosce Duumviros alius adhuc III Vir Crucius, qui, in sua horum Carminum editione, totam rem sic brevibus comprehendit, sed uti & nos, historice tantum; quandoquidem

Non nostrum, inter eos tantas componere lites.

Sic autem ille: „ Potest etiam hujus Distichi, praeter
„ sensum, quem tradit Erasmus, & hic sensus esse: Quo-
„ niam animus noster deus est, id est plane divinus, ut
„ carmina Poëtarum *testantur*, hic ergo nobis semper ex-
„ colendus, ac decorandus pura mente, i. e. ut sit vitiis
„ purus & scientia & virtutibus ornatus."

Neque haec usque adeo absurda est sententia, ut ita *crude* atque *indigne* sit tractanda, veluti eam vir eruditus quidam nuperrime excepit: *Mihi*, inquiens, *haec nimium contorta videntur. Idem fere est, ac si quis diceret: animus vel Deus est colendus animo vel Deo.* Quidni? DEUS, qui spiritus est, colendus est spiritu, qui, ea duntaxat ratione, divinae particeps sit naturae, id quod ipsae sacrosanctae testantur litterae. Et quid, si hoc modo ratiocinari liceret, etiam ista fieret, idem omnino clamante, Arati sententia, quam Divus Paullus tam bene in proprios convertit usus? ΤΟΥ ΓΑΡ ΚΑΙ ΓΕΝΟϹ ΕΣΜΕΝ. *Act. XVII.* 28.

Huic, sane, opinioni vel sapientissimum quemque debemus Philosophorum gentilium. Et hic saltem, ut ad scopum nostrum & rem redeamus, in ejus favorem militat Distichi nostri vox: CARMINA, quae ita, sine omni restrictionis nota aut Epitheto posita, non melius, quam pro Pythagoricis illis, quae *Aurea* dicebantur, accipi potest.

TERTIUS denique hujus Distichi talis sensus esset, eadem, qua in posteriore, distinguendi ratione, sed mutato iterum *Subjecti*, quod dicitur, & *Praedicati* ordine, quo isti magis cum primo conveniret:

Si DEUS *est animus nobis, ut carmina dicunt.*

Graece:

Ei

Εἰ Θεός ἐμμι νόος· τὸ δε Θέσφατά φησιν ἄπαντα.

Animus nobis hic Praedicati, DEUS Subjecti locum de novo occuparet: Quem sensum, eumque probum minimeque rejiciendum, repertori ejus, amicitiae juribus, ita vendicat Daumius: „ Vir doctus, Amicus noster carissimus, nuper acerbo nostro cum dolore vivis exemtus, „ M. Joh. Fidlerus, Reichenberga Variscus, Distichon ita „ legere olim tentabat, interpunctione mutata:

„ *Si* DEUS est *animus nobis*, ut carmina dicunt.

„ Eo sensu: Nobis animus est DEUS. h. e. *Ἐν αὐτῷ ζῶμεν κὶ κινέμεθα καί ἐσμεν*, docente Paulo Act. XVII. v. „ 28. Deinde quod Cato ait, *Carmina hoc dicere*, non in „ genere accipiebat de Poëtis, nec enim ex istis tantum „ innotescere nobis, Deum esse, esse animum, &c. in- „ quiebat: sed Catonem respexisse ad divinissimas Veterum „ sententias, qualis illa Empedoclis a Germaniae nostrae „ Phoenice (Barthium intelligit,) pag. 241. ad Claudia- „ num prior. Edit. allegata.

IPSE BARTHIUS, tamquam alter Cato, rogatus suam, de variis hisce sensibus sententiam, secundum illum, ut simplicitati contrarium, modeste tamen, rejiciens primo tantum adhaesit. Ejus verba, referente eodem Daumio, ad quem ea Barthius dedisse videtur, haec erant:
„ Conjecturam in Catonem penitus veram esse putarem, si „ congruerent illa: *pura mente suum animum quemque colere*. „ Cum autem mens omnino ipsius quaedam medulla sit, & „ ita *mens animi* a multis bonis Auctoribus intelligatur, Ca- „ tonis alium sensum esse puto; cui quod sublimitas vin- „ dicetur, nihil puto caussae esse, cum humilitatem contra „ affectasse videatur, & ea mente jam olim sit puerilibus „ studiis addictus. Sensus est simplex & optimus. Cum „ constet ratione & auctoritate Deum animum esse, co- „ lendum ante omnia & quidem pura mente: necesse enim „ talem animum esse illud summum Bonum, qui nulla re „ magis, quam puritate gaudeat.

Post pauca quaedam, ubi & in laudes excurrit Scaligeri, deinde iterum de Philosopho nostro haec subnectit Barthius:
„ Scripsit autem Cato ut Pythagoricus, qui Deum purifi- „ cata mente adeundum sanxerunt, & longis logis eam

„ purifi-

„ purificationem explicarunt & commendarunt, de qua re
„ consulere potes aurea Commentaria, in Aureum Car-
„ men, Hieroclis, Libri mihi, dum fata Deusque sine-
„ bant, cum paucis commendati. —— Et scripsit eo tem-
„ pore hic Cato, quo Platonica & Pythagorica θέσφατα
„ permista & conjuncta erant, regnantibus, in tali Philo-
„ sophia, Plotino, Jamblicho, Attico, Proclo, Hierocle,
„ Antonino, Juliano, Maximo Tyrio, Themistio, Por-
„ phyrio & pluribus aliis." Haec ille, quantum eorum ad praesens pertinet argumentum.

Expositis jam, qua brevitate licuit, virorum doctorum de triplici illo Distichi nostri sensu opinionibus, quod historicorum erat; brevioribus adhuc nobis esse licebit, in expromenda & nostra, de ea re, animi sententia.

Observavimus a doctioribus quoque Viris tertium eorum sensuum, quos exposuimus supra, cum secundo ita confundi, quum sint toto coelo diversi, quippe in quibus Subjecti & Praedicati sedes est utrimque permutata; ut vel in *probando tertio* ad Angeli Politiani recursum fuerit testimonium, qui, scurrili ut erat animo, certe non eo sensu, qui nobis tertius est, sed qui secundus, & pejore adhuc, eloquebatur, Lamiae Tomo III. pag. 17. Edit. Gryphii, a. 1533. in haec verba prorumpens: *Deus est animus nobis, Deus profecto, sive hoc Euripides primus dicere ausus, sive Hermotimus, sive Anaxagoras.* Dicere enim, ad tertii nostri tenorem sensus: *nos animari a Deo*, id vero nullo aevo magnae audaciae fuit: Dixere hoc saltem Poëtae semper, Enthusiasmum suum affectantes:

Est Deus in nobis, sunt & commercia coeli:
Sedibus aethereis spiritus ille venit.

Et:

Est Deus in nobis; agitante calescimus illo:
Impetus hic sacrae semina mentis habet.

Sed majoris audaciae imo temeritatis vis, in Apotheosi animae nostrae, & quidem in corpore adhuc viventis, exerta erat: Quod homo levissimus sensit ipse, dum verbis utitur: *qui ea dicere primus* fuerit *ausus*, scil. *Animum nobis deum esse*, & *deum profecto*; id quod nihil innuit aliud, quam genio esse indulgendum, imo bestiarum ritu vivendum.

dam. Hoc vero ne ipſi quidem, quantumlibet iisdem verbis, ſtatuerunt Pythagorei, forte nec Epicurus ipſe, cujus de grege porcus Angelus iſte erat Italus: nedum ut ille ita ſenſerit, vir probus, qui tertium nobis hujus Diſtichi ſenſum in medium protulit. Nihil igitur amplius huic video contrarium, nihil, inquam, quod impediat, quo minus & hic primo illi uniatur, imo, quod plus eſt, quo minus, ſano tamen quodam ſenſu, & tres illi, utut ſibi invicem contrarii hactenus videantur, in unam quaſi compagem, amabili quodam nexus vinculo, coaleſcant. Ita enim omnis ſolvitur ac bene ſecatur nodus: Qui dicit DEUM animae noſtrae animum, vitam vitae; is DEUM & in ſe ipſo, h. e. qua DEUS eſt, eſſe ſpiritum fatetur. Id efficit, ut, quae probanda erant, iis tantum pondus accedat novum. *Eſt* DEUS *animus:* ergo & *animo colendus. Eſt* vero & *animus nobis*, & animo intimus noſtro: ergo

II.

Plus vigila ſemper, nec ſomno deditus eſto:
Nam diuturna quies vitiis alimenta miniſtrat.

SENSUS eſt: Cum vita vigilia ſit, juxta Plinium, cavendum eſt, ne maximam vitae partem ſomno perdamus, praeſertim cum e ſomnolentia vitia multa naſcantur & corporis & animi.

ERASMUS.

LAUDAT Paratus, Serm. III. in Epiſtolam I. Adventus, pag. 3. Meginfredus, vulgo Meſret. Parte Aeſtivali, Serm. XXI. qui & crebro Catonis noſtri teſtimoniis utitur. Guil. Brito, Libr. XII. Philippeid. v. 362.

Ne vitiis alimenta quies diuturna miniſtret. DAUMIUS.

PLURA, quae ad ſuperius dicenda adhuc fuiſſent Diſtichon, ne ejus Hiſtoria in nimium excreſceret, ibi abrupta, in hiſce ſequentibus deinceps adjungenda, ordineque proſequenda, atque ita totum in continua quadam ſerie pertractandum opus, melius fore duximus.

ILLUD igitur ſtatim ab initio occurrens Diſt. anſam praebuit M. Z. Boxhornio, ut inter Barbaros referre poſſet Cato-

noster eum animus praecipue colat, ut sui vitam. *Est* ille *animus purissimus:* ergo & hic *purus sit*, ut ille, (quum sit consentaneum, simile gaudere simili,) *potissimum colatur puritate mentis.* Ea nos omnia complecti Tetrasticho conati sumus, cui & Gallicum, pervenustum quidem illud, junximus:

Si DEUS est animus nobis: Sed & aurea nobis
Carmina Pythagorae testificantur idem;
Hic tibi praecipue sit, pura mente, colendus:
Non sibi dissimili gaudet amante DEUS.

Si c'est un pur Esprit que le souverain Etre,
Ainsi que dans ses vers le Poëte l'écrit;
Que ton soin principal soit de le reconnoître,
L'adorant de Coeur & d'Esprit.

2.

ἈΓΡΥΠΝΕΙ ΤΟ ΠΛΕΟΝ, ΜΗΘ' *ὕπνοις ἔκδοτος ἔσο·*
Μακρὸν γὰρ τ' ἀνάπαυμα ΤΡΟΦΗΝ ΠΑΘΕΕΣΣΙ ΧΟΡΗΓΕΙ.

NIHIL hic monuit Scaliger, monstravit autem suo ipse exemplo qua ratione emendandum foret, nec sibi in graecis istud placere latinum: *dedititium esse somno* vel *somnis.*

CONVENIT cum Lemmatum XXVII. *Quod satis est, dormi.* Gr. *Τὸ ἀποχρῶν κάθευδε.* Quod sic exponit Erasmus: Hoc est, non ad voluptatem, sed necessitatem naturae.

Catonem, accusandi eum, immeritum certe, Christianismi (*a*). Contra quem omnes copias eduxit strenuissimus belli litterarii dux & imperator, Henric. Cannegieterus, qui suscepta in se Auctoris nostri caussa, variis argumentis, quorum pleraque satis stringentia sunt, cum a persecutione, qua

(*a*) Id quod, sane, mirum, cum supra viderimus Alciatum, ejusdem carminis argumento, in contrariam plane adductum sententiam.

qua impetitus alteri fuit, fortiter liberavit. De Distichi vero illius sensu, quem & nos paullo ante vindicavimus, dignissima sunt, quae a nobis porro citentur, verba Rescriptorum Boxhornio Cap. VIII. „ Sed quo dilucidius appareat, quae inter discrepantes Gentilium veterum ac Philosophorum opiniones, de cultu Deorum, mens Dionysii fuerit, sciendum est, nonnullos illorum magnificis atque opimis victimis Deos placasse, alios exiguo, alios nullo. Qui magnificis & opimis; aurum, argentum, gemmas, quaeque praeterea re, aut manu, pretiosa erant & praestantia, dabant. Refero etiam huc gregum pecudumque, atque ut generaliter dicam, animalium victimas, de quibus Lactantius II. Cap. VI. (a) Qui exiguo; res inanimatas dabant, ac potissimum lac & far, sed omnium maxime tus. Magnifice sacrificabat vulgus, id est, omnes illi, qui animi impetum magis, quam rationem sequebantur, nec sanctioris Philosophiae studiis eruditi erant. Et quanto quis opibus major, aut flagitiis & sceleribus contaminatior, tanto lautiora & opulentiora fuerunt sacra. Quod vero ad Philosophos attinet, illi graviter hos corripuerunt, Poëtae etiam salse & jucunde riserunt. Hierocles in aurea Pythagoreorum Carmina pag. 24. Καὶ ἡ τῶν προσφερομένων πολυτέλεια τιμὴ εἰς Θεὸν ἐ γίνεται, εἰ μὴ μετὰ τῦ ἐνθέυ φρονήματος προσάγοιτο. Δῶρα γὰρ καὶ θυεπολίαι ἀφρόνων πυρὸς τροφὴ, καὶ ἀναθήματα, ἱεροσύλοις χορηγία. *Ipsa deinde oblationum profusio honori Deo non cedit, si averso a Divinitate animo offeratur. Dona siquidem & hostiae stultorum hominum, nihil sunt aliud, quam ignis pabulum, & donaria, sacrilegorum opes* (b).

Mox deinde pergit eruditissimus Rescriptorum Auctor: Quid Dionysius noster? Is mediam viam ingressus, in illis nomen suum profitetur, qui nec splendidis, nec nullis sacris placandum Deum censuerunt, sed frugalibus ac modicis, ture nempe; grana unius assis dicit Tertullianus in Apologetico, Cap. III. Non ergo vitulum, aut opima sacra voluit, quare Lib. IV. Dist. XXXVIII.

„ *Ture*

(a) Immo Cap. XVI. *mactantur greges hostiarum.*

(b) *Sacrilegorum opes*) sive potius sacrilegis, ad eas diripiendas opes, illecebrae & irritamenta.

Ture Deum placa, *Vitulum* sine crescat aratro:
Nec credas placare Deum cum caede litatur.

Et libro eod. Dist. XIV.

Quum sis ipse nocens, moritur cur *Victima* pro te?
Stultitia est morte alterius sperare salutem.

Et tamen ture hactenus placare praecipit, ut non illud in praecipuo cultu ponatur, sed posteriore loco habeatur. Monet namque, praecipue Deum colendum animo & mente; nec tamen quacunque mente, sed pura: neque hanc mentem adferri vult in aliena caussa, sed a quocunque in sua. Hic *tibi*, inquit, *praecipue* sit *pura mente colendus*. Sive autem universum hoc Distichon consideres, sive singula ejus membra, nihil in eo deflectit a Philosophorum & gravissimorum Virorum persuasionibus de Deo atque ejus cultu. Hoc praeterea adjicio, verbum in hoc Dist. nullum esse, quin rite expensum vim singularem habeat, quod & observatum Erasmo. Neque tamen id, de hoc solum Dist. apparebit illi, qui diligentius cogitarit; sed & de cunctis reliquis: quae plus in recessu habent, quam in fronte praeferre videntur. Rem ita colligit Auctor: Si Deus est animus, animo est colendus. Deum autem simili, i. e. animum animo delectari, dudum Pythagorei docuerunt, teste Hierocle in Comment. in aur. Pythag. Carm. ὡς γάρ φασιν οἱ πυθαγόρειοι, τιμήσεις τὸν θεὸν ἄριστα, ἐὰν τῷ θεῷ τὴν διάνοιαν ὁμοιώσῃς. *Deum ajunt Pythagorei, honore adficies quam optime, si eidem fias* ANIMO SIMILIS. Neque aliter visum Stoicis, quare ipse Hierocles, Stoicorum decretis addictus, hanc sententiam ita corroborat: τὸ δὲ ἔνθεον φρόνημα διαρκῶς ἡδρασμένον συνάπτει θεῷ. Χωρεῖν γὰρ ἀνάγκη τὸ ὅμοιον πρὸς τὸ ὅμοιον. *At divinus animus probe confirmatus Deo adjungit, est enim necesse*, QUOD SIMILE EST, AD SIMILE TENDERE. Vides hos similiter unum Deum nominare, Pythagoram dico & Stoicos. Sed quid solos hic Pythagoreos aut Stoicos memoro? Nullus Philosophorum est, certe eorum, qui Deum esse crediderunt, quin unum Deum summum dixerint. Plato Opificem appellare consuevit. Κρείττονα δημιουργὸν, Julianus ad Judaeos, ut intelligas eundem esse, quem Judaei colebant". Haec hactenus e Rescriptis.

JAM quod ad hoc nostrum attinet Dist. II. ei parum dif-

ficultatis ineſt. Notum eſt ex Cyropaediae Xenophontis L. I. ut Perſarum Sapientes ſuos juvenes, alia inter corporis animique exercitia, etiam vigilando duriter exercuerint. Idem & Jamblichus de Pythagora in ejus vita refert, etiam hoc ab ſuis aſſeclis, ad eamdem illam animi purificationem, de qua ſupra egimus, exigente ac requirente. Alio modo improprio magis, ſed neque proprium hunc & abſque figura excludens, vigilantiam vehementer nobis inculcat Chriſtianismus. Paraphraſtica iterum ea de re adjungimus Tetraſticha:

III.

Virtutem primam eſſe puta, compeſcere linguam:
Proximus ille Deo eſt, qui ſcit ratione tacere.

PRIMA, id eſt, ſumma maximaque Virtus eſt, moderari linguam, ne quid temere loquaris. Deus enim qui ſapientiſſimus eſt, raro loquitur, & non niſi neceſſaria, cum nihil non videat, nihil non intelligat. Itaque proximus eſt Deo, qui ſapienter & animi judicio novit tacere. ERASMUS.

QUI *ſcit ratione tacere.*] *Ratione*, i. e. cum ratione, prudenter. Videtur enim ſextus aliquando caſus vicem adverbii praeſtare. Infra:

Utilitas apibus praeponi tempore *debet. Tempore*, in tempore. Plura annotavit Eruditiſſimus Vir, Auguſtus Buchnerus noſter, ad Hymn. Venantii, de Reſurrectione Domini. OPITIUS.

Proximus ille Deo eſt.] Claudian. Paneg. in Conſul. Mall. Theodor. v. 226.

——— ——— *Dis proximus ille eſt,*
Quem ratio, non ira movet, &c.

Id. Claud. III. Paneg. Stil. v. 130.

Proxime Dis Conſul, tantae qui proſpicis Urbi.

Ubi Barthius: *Summa felicitas proximum perhiberi Deo.* DAUMIUS; qui deinde immodicus in colligendis undique & coacervandis huius locutionis exemplis. Gr. ἀγχίθεος, ἰσόθεος; vid. ap. Dacerium ad Hor. L. I. Od. I. v. 30.

ALIA nobis iterum in ſcenam Perſona prodit. Eſt is Joannes Hildebrandus Withofius, non minimum Teutoburgenſis Academiae ornamentum. Quem virum inſignem noſter Diſtichorum Auctor nec parum tenuit ſolicitum. Sed is novam aliquam ſecum umbram adducit. Quandoquidem hic *locus eſt & pluribus umbris.* Q. ea eſt *Sereni Samonici*, cuius

Tempora distribuens, ne Somno deditus esto:
  Plus vigila: Inde queat crescere summa brevis.
Nam diuturna quies vitiis alimenta ministrat:
  Vitae adimit totidem sed diuturna quies.

Veille autant que tu peux; & fuyant la molesse
Des douceurs du repos n'use que sobrement;
Car le trop long sommeil engendre la paresse,
Qui sert au vice d'aliment.

3.

ΠΡΩΤίϛην ΑΡΕΤΩΝ οἴμαι τὸ ΓΛΩΣΣΑΝ ΕΠΙΣΧΕΙΝ·
Ἐγγύθι δ' ὄντα ΘΕΟΥ, τὸν σὺν λόγῳ εἰδότα ΣΙΓΑΝ.

VIRTUTEM *primam esse puta.*] Planudes PoTo. Imposuit illi vitiosius codex. Nam sententiae concipiuntur imperative, non prima persona. Totum Distichon videtur esse a Pindaro, Nemeaeo quinto:

οὔτι ἅπασα κέρδιον, φαίνοισα πρόσωπον ἀλάθει᾽ ἀτρεκής.
καὶ τὸ σιγᾶν πολλάκις ἐστὶ σοφώτατον ἀνθρώπων νοῆσαι.

COMPESCERE *Linguam.*] ἀντὶ τοῦ *continere, cohibere*; translatio a Pastoribus, pecus iisdem pascuis continentibus, ducta. Ovidius pro eo dicit: *tenere linguam*, L. II. Trist. v. 445.

Nec fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo:
Sed linguam *nimio non* tenuisse *mero.*
WACHIUS.

Qui scit ratione tacere] Ratione tacere καίρια σιγᾶν vertimus. Ut λέγειν τὰ καίρια Aeschylo. Sed & καιρίαν σιγὴν dixit vetus Poëta.

Ὁ καὶ γέροντι καὶ νέῳ τιμὴν φέρει,
Ἡ γλῶσσα σιγὴν καιρίαν κεκτημένη. SCALIGER. H. c.

Et juvenem condecorat & senem Lingua, opportune s. in tempore, *praestans silentium.* Pindari latina sequuntur in Hist. Crit.

cuius bodieque Praecepta saluberrima de Medicina, versibus hexametris conscripta, in doctorum manibus versantur. Huic ille omnem gloriam Carminum de moribus, totumque adeo opus, ut in quo medicorum eorumque artis saepius fiat mentio, operosius magis quam verius, vindicare adnititur.

 Nobis

Nobis quidem, integra illa Dissertatione priore, qua istud argumenti tentat, nihil persuasit aliud, quam Serenum illum suum nostri huius revera imitatorem fuisse, cuius in quibusdam arcte satis presserit vestigia. Quid porro posteriore praestiterit Vir doctiss. ad singula in hac nostra historia, ubi res ipsa feret, Disticha dicturi sumus. Ceterum caussa nobiscum illi communis, in reprimenda Boxhorniana ista, adversus hunc auctorem, petulantia. Sic enim de facili nimis Christianismi aestimatore eo, ejusque sequacibus sentiens: „ Unum, inquit, praeterire non possum. Miror „ videlicet, non modo Boxhornium plane in toto hoc negotio a veritate aberrantem, sed quosdam etiam alios, „ homines nimis simplices & pie credulos, sibi persuadere, „ primum illud πολυθρύλλητον Distichon: *Si Deus est animus, nobis* &c. Hoc primum, inquam, Distichon ex pietate „ vere Christiana & solius fidei nostrae dogmatibus, profi„ cisci potuisse. Quasi vero sapientes tam Poëtae, quam „ Philosophi inter Gentiles, non millies ita de Deo, velut „ unico, loquantur. Quid facient Tibullo, ita Lib. I. El. X. „ canenti?

„ *Nec tibi celandi spes sit peccare paranti:*
„ *Est Deus, occultos qui vetat esse dolos.*

„ Aut quid Plauto, in Captiv. Act. II. Sc. II. ita lo„ quenti: *Est profecto Deus, qui, quae nos gerimus auditque* „ *& videt.* Quid centum facient aliis Graecis Latinisque „ Scriptoribus, gentilismo penitus immersis, & tamen mil„ lies ita loquentibus? Imo ipse populus, ipsa plebes tu„ nicata inter gentiles ita saepe in quotidianis sermonibus „ loqui solebat. Audi Minutium Felicem in Octavio, Cap. „ XVIII. hoc testantem de ipsis gravissimis Christianae reli„ gionis hostibus: *Quid?* inquit, *quod omnium de isto habeo* „ *consensum. Audi vulgus; quum ad coelum manus tendunt, nihil,* „ *nihil aliud quam* DEUM *dicunt*: *&* DEUS MAGNUS „ EST, *&* DEUS VERUS EST, *&* SI DEUS DEDERIT. „ *Vulgi ille naturalis sermo est, an confitentis oratio?* Quid? „ nonne Tobias Pfannerus, in Systemate Theologiae gen„ tilis purioris, Steuchus Eugubinus, de perenni Philoso„ phia, (quo aureo Libro patrem suum, I. Caes. Scalige„ rum, ab Atheismi labe ad veritatem Christianam reductum

„ fuisse,

„ fuisse, ejus filius Jos. Just. Scaliger, in egregia ad Jan.
„ Dousam Epistola commemorat,) Mutius Pansa, de oscu-
„ lo ethnicae & Christianae Philosophiae, Samuel Parke-
„ rus, in Disputationibus de Deo & providentia divina, P.
„ D. Huetius, in Libr. de Concordia rationis & fidei, ali-
„ bique, ac multo plures hujusmodi illustres Scriptores,
„ illud, data opera vel obiter, sed tamen luculenter do-
„ cuerunt? Sane si Christianus fuisset horum Distichorum
„ Auctor, non ad demonstrationem istius veritatis, Deum
„ esse animum s. spiritum, addidisset: *nobis ut carmina di-*
„ *cunt*, sed potius: *nobis ut biblia dicunt*". Haec ille de no-
mine DEUS, quod etiam hic iterum singulare est.

HOC, ut vidimus, Distichon ad Pindarum usque Scaliger reducit. Illius graeci supra laudati versus latinis haec verbis dicerent: —— —— (*Supersedebo dicere.*) *Non omnis exacta veritas, adaperto apparens vultu, & propterea utilis est.* [Inde fortasse illud Horatii, sine caussa suspectum: *Quaerere distuli: Nec scire fas est omnia* (a).] *Sed saepius scire tacere, inter homines est sapientissimum.* Idem, qui supra, V. C. Withofius huic nostro praecipue insistit Disticho, ad probandum Auctoris Pythagoreismum: Adde nunc, inquit,
„ totius libelli imaginem, brevibus sententiis ac moralibus
„ praeceptis constantem, qualia inprimis Pythagoras & o-
„ mnes Pythagorei adamabant, ut aureae illae sententiae a
„ Pythagoreis conscriptae, & Pythagorae tribui solitae, sa-
„ tis manifeste docent. Has si quis conferat, videbit o-
„ mnia sibi esse invicem simillima, versus autem quatuor
„ priores plane continere eadem, quae quatuor priores
„ sententiae & primum Distichon Auctoris nostri praeci-
„ piunt, ne de reliquis dicamus. Adde, quod cum inter
„ praecipua disciplinae Pythagoricae praecepta inprimis
„ decantata illa ἐχεμυθία, seu quinque annorum silentium
„ esset, tamquam certissimum hominis ad veram sapientiam
„ & virtutem idonei experimentum, hinc consulto horum
„ Distichorum, statim initio Libelli, Num. III. hoc memo-
„ rabile praeceptum admodum nervose inculcare: *Virtutem primam esse puta &c.* Nos id repetemus Tetrastichis:

Vir-

(a) Carminum Lib. IV. Od. IV. v. 21. Vid. ibi Will. Baxter.

Virtutem primam esse puta, compescere linguam:
Hic erit Alcidae, nec minus artis opus.
Heroum quisquis scit cum ratione tacere,
Cum ratione loqui, proximus ille Deo est.

IV.

Sperne repugnando tibi tu contrarius esse:
Conveniet nulli, qui secum dissidet ipse.

QUI secum ipse pugnat, nec sibi constat, hic cum aliis convenire non potest. Hoc est, qui moribus est inaequalibus, nec ullo certo vitae instituto, non est aptus ad aliorum consuetudinem. ERASMUS.

Vid. Vallam, L. III. Elegant. C. XXIII. *Sperne* i. e. *noli*. Vid. Gronov. L. IV. de Pecunia Vet. Cap. XI. pag. 724. DAUMIUS.

SECUM *dissidet ipse*.] IPSE eleganter pro *ipso*. Casp. Barthius, Vir Doctiss. ex ratione oppositionis, scribendum esse existimat *ipso*. Verum non erat, cur ita scribendum censeret, [*Et me* Bartiades *judice falsus erat*. Ovid. Tr. V. El. V. 38.] cum hoc loquendi genus ab usu vulgi fere remotum, perelegans sit, quod Cato noster saepius usurpavit; idque imitatione Antiquiorum. WACHIUS.

Sic hujus Libr. Dist. XVII. v. 2. Conscius *ipse sibi*. Dist. XXVII. v. 2. *te ipse* coërce. Et L. III. Praef. v. 4. *Non me Scriptorem sed* te *neglexeris* ipse. QUI IPSE emphasin habet, quam & Ascensius agnoscit. Cicero pro Mur. *Nisi eum*, qui ipse *miser esset* (i. e. *ut qui*, vel: *quippe qui*) Id. ad Atticum, L. VIII. Ep. XXIII. *Nec me Consules movent*, qui ipsi *pluma aut folio facilius moventur*. Id. Laelio: Ipse *enim* se quisque *diligit*. Ibid. *Ita fit, ut assentatoribus patefaciat aures suas maxime*, qui ipse sibi *assentetur & se maxime* ipse *delectat*. Id. II. Philipp. *Tam autem eras excors, ut tota in oratione* tecum ipse *pugnares*. &c. Ad rem: Rad. Ardens, Homil. CIX. in Evangelia, pag. 379. a. *Quod impatientia turbet pacem, ex hoc apparet. Quia* qui se ipsum pati non potest, alios pati non poterit. Et qui sibi discors est, nemini concors erit. Id. DAUM. qui & plura accumulat, ne dicam alios, quos, si lubet, adi.

SI hactenus Distichorum Auctorem, sive eum suo nobiscum placet insignire nomine, Dionysium Catonem, a Pythagoricorum placitis minime abhorrentem vidimus, ut quod, hac ipsa nostra in Historia, ad I. Distich. Alciatus & Barthius, ad II. Boxhornio Rescriptorum Auctor, Cannegieterus, ad III. deinde Withofius, omnes ii Viri in rem litterariam meritis conspicui & praeclarissimi, aliique plures, satis superque comprobatum dederunt; in sequentibus tamen

La premiere Vertu de l'homme raiſonnable
Eſt de mettre à ſa langue un frein judicieux.
Il n'eſt rien de plus eſtimable:
L'homme qui ſait ſe taire, eſt preſque égal aux Dieux.

4.

Μὴ ἀντιμάχυ σαυτῷ, ΜΗ ΣΑΥΤΩι ΕΝΑΝΤΙΟϹ εἴης·
ΟϹ γὰρ ΕΑΥΤΩι μὴ ΣΥΜΦΩΝΕΙ, πῶς ἑτέροισιν;

NIL iterum ad hoc Diſt. Scaliger, cuius tamen verſibus *hi Planudei* certe languidiores ſunt, quod ab interrogatione in fine adjecta: πῶς ἑτέροισιν; quae ipſa tamen non caret elegantia, fere procedit. Vel enim, ut aliquis legit Vir Doctus: *Convenietne ulli?* pro: *Conveniet nulli*; ita & in ſuo legerit codice Planudes, vel ipſe hunc graecum amaverit idiotiſmum: quem fortaſſe nonniſi ex hoc alius, interrogationis adjecta nota, in latinum tranſtulerit; id vero utrumque aeque parum ad ſenſum refert.

EJUSMODI abruptas ſub finem periodi interrogationes, quae ſpeciem conſtituant argumentationis, quam vocant, a minori ad majus, vel inverſo modo, ſtylo etiam ſacratorum ſcriptorum non infrequentes cernimus. Ita Paullus argumentatur, 1. *Tim.* III. 5. Εἰ δέ τις, inquiens, τῦ ἰδίυ οἴκυ προςῆναι ὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας Θεῦ; Imo ipſe generis humani Reparator, *Matth. VI.* 23. Εἰ ὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ, σκότος ἐςὶ, τὸ σκότος πόσον; Conf. & *Luc. XVI.* 11. & 12. Valde quoque id amant Hebraei, ut in illo Sapp. dicterio: אם לא עכשיו א׳מתי *Quod ſi modo non; ecquando?* Vid. *Pirke-Abboth*, in Surenhuſii *Miſchna*. Part. IV. pag. 418. Buxtorfium in Florilegio, nec non Lexico Rabbinico, voce א׳מתי

tamen nec rarius eum, & inter Stoicae Philoſophorum Sectae adſeclas, ſuo quaſi adſenſu, dogmatumque ſuorum plus quam tacito conſenſu, nomen profitentem poterimus animadvertere. Ita ut, ſi recte hominem pernoſſe voluerimus, numquam nos eorum incedat capiatve oblivio neceſſe erit, quae, in expoſito illo tergemino primi Diſt. ſenſu, explanata ſunt, reliquisque vel propterea praemiſſa, ea ut ex oculis numquam dimitteremus, fuiſſe ſcil. hunc Noſtrum ejusque vixiſſe Sapientiae conſultum, quae, ſub idem fere tempus, & imperaverit cum Antoninis.

Au-

AUREUM iſtud, forte nec injuria, dixerimus Philoſophorum ſaeculum, veluti Auguſtéum fuiſſe conſtat Poëtarum aetatem auream. Jam enim pari modo, ac tum Muſae, ipſa etiam virilis magis graviorque Sapientia, quae Senecae paullo ante aetate, vix tuta tamen, Principum appropinquaverat ſolio, Marco imperante, illud conſcendit. Quid mirum igitur, omnes omnium ſectarum, doctrinarum ac diſciplinarum profeſſores atque Philoſophos in id quaſi certatim incubuiſſe, ſua ut cujuslibet quam profitebatur ſcientia, auguſtiorem veluti indueret habitum: ut ſic, quae rigidiores antea fuerant, paullulum de ſeveritate ſua remitterent, quo facilius cum reliquis in gratiam redire unirique potuerint. Itaque ipſa haec diverſorum dogmatum amica permiſtio atque in unum collectio, plura inter alia, etiam aetatem auctoris comprobat noſtri, vel ipſam Antoninam, vel Antoninae proximam. In hoc Diſticho ad Stoicam magis accedere videtur, iſtam illorum hominum, in Sapiente ſuo Sapientiaque jactatam, glorioſe nimis, CONSTANTIAM:

V.

Si vitam inſpicias, hominum ſi denique mores:
Cum culpant alios, nemo ſine crimine vivit.

MORTALES aliorum notant vitia; ſua nemo videt: cum nullus vitiis careat, ſi quis propius vitam ac mores excutiat. ERASMUS.

LECTIO vetuſtiſſimarum Editionum vera eſt: *Cum culpent alios.* Omnes enim eo morbo tenentur, ut nihil non alieni culpent atque ſtrictiſſime examinent, ſuos ad naevos prorſus coeci. BARTHIUS, citante OPITIO.

HOC praecipue male habuit Boxhornium Diſtichon, propterea & ab ipſo habitum peſſime. Nam poſt brevium ſententiarum ſive Lemmatum, itemque Praefationum crimina, hoc ipſi ſe primum objecit, huic totus ſuſtinendus erat ab irato homine factus impetus. Audiamus tamen ipſum, ne ſit pars inaudita altera. Ita autem pugnam inſtruit, pag. 199. Editionis Diſtichorum Janſſonianae, 1646. anni:

Jam

Quam & ſaepius deinde inculcat. Conferantur modo, ejus rei gratia, poſtremi libri Diſticha XXV. & XLI. & inter ſe invicem, & cum primi hujus, Diſtichis XXX. ac XXXII. Mitigatiorem tamen, in hac eadem commendanda virtute, tertio ſtatim abhinc Carmine, deprehendemus Philoſophum. Interim habe tibi, Lector,

Tetraſticha.

Sperne repugnando tibi tu contrarius eſſe:
Ne plumae ſimilem te levis aura trahat.
Conveniet nulli, qui ſecum diffidet ipſe:
Inviſusque ſuis, omnibus hoſtis, erit.

D'eſprit toûjours égal, jamais ne t'abandonne
A dire ou faire rien, qui ſoit contraire à toi.
Un homme ne ſauroit s'entendre avec perſonne,
Qui n'eſt pas d'accord avec ſoi.

5.

ΗΝ μερόπων ΕΠΙΔΗΙϹ ΒΙΟΝ, ἠδὲ καὶ ΗΘΕΑ τῶνδε;
Οὐδέν' ἀναίτιον εἴσῃ, ΚΑΙΝ μέμφοιντό περ ΑΛΛΟΥϹ.

[Quum *culpent alios*] Ita Planudes, & quaedam Editiones. Pithoeana: *culpes.* Quod non ſequimur.
SCALIGER.

Vid. Buchnerum, ad Plinii Epiſtolam XXI. Libri VIII. pag. 179.
DAUMIUS.

Jam in ipſis, inquit, *Diſtichis, quam multa ſparſim occurrunt, quae ſine ratione prolata, Latinas purgatasque aures merito offendere deberent. Omnia, quae pro me ſtare video, jam referre, otium meum non patitur. Potiora ſi breviter excuſſero, quis judicio meo aſſenſum non praebebit?* Lib. I. Diſt. V.

Si vitam inſpicias hominum, ſi denique mores,
Cum culpas alios, nemo ſine crimine vivit.

Vix

Vix video, quid sibi velit. Sententia & constructio omnino est inepta. Verum quidem hoc, si ita necessario legendum fuisset. Recte igitur & modeste satis adgressori respondet, qui caussam Catonis, pia mente, suam fecit, Rescriptor. Cap. XXIX. sub initium: „ Scire, ait, cupio, cur pravam „ Lectionem rectae praeferat Boxhornius, imo damnatam „ a Scaligero aliisque Viris magnis, & praestabilioribus Li- „ bris; qui habent: *Cum culpent* vel *culpant*. Verum Ni- „ hil Videt in sensu hujus Distichi eruendo. *Vita. homi-* „ *num* in versu priori significat homines viventes, sive sae- „ culum praesens. [Illud, quo quisque vivit hominum.]

„ De qua significatione consule Cl. Burmannum, in Com- „ mentario Novo ad Phaedrum, Lib. I. in Prologo; de ele- „ gantia vocis: *denique*, etiam cum uni membro subjungi- „ tur, Salmasium, Gruterum, Freinshemium, Dukerum ad „ Florum, Lib. I. Cap. XVI. n. 3. Vorstium, ad Sulpicium „ Severum in Historia Sacra, Lib. I. Cap. XXI. Si quaeris, „ quomodo hic vita & mores differant, respondeo, eodem „ modo haec distare, quo apud Ciceronem: O *tempora*, „ O *mores*! Aliter distinguuntur illae voces in aliis locis, ut in „ illo Ciceronis Lib. XV. Fam. IV. *Non tam res gestas, quam* „ *mores, instituta, atque vitam imperatorum spectare.* Terent. „ in Andr. I. II. 18. *Hic dies aliam vitam adfert, alios mores* „ *postulat.* Vid. Censorin. de die Natal. in Praefat.

„ *Cum culpant alios*, i. e. cum homines omnes culpant „ alios, sive cum alii culpant alios. Haec βραχυλογία est, „ cujus exempla compluria exstant. Vide Vossium, de arte „ Oratoria, Lib. IV. Cap. XII. Cum autem dicit: *nemo sine* „ *crimine vivit*, ostendit, nec ipsos crimine vacare, qui „ culpant. Fuit, cum suspicarer scripsisse Dionysium: *Cum* „ *culpant omnes*, hoc sensu, cum omnes aliquid reprehen- „ dant in aliis; sed nunc minus placet, quod longius abeat „ a vestigiis scripturae, omnibus Libris prolatae". Haec nostri Patronus Catonis.

Dignissimum vero hîc relatu e Plutarchi libro, de capienda ex inimicis utilitate, illud est: Οὐκοῦν μηδὲ μοιχὸν λοιδορήσῃς, αὐτὸς ὢν παιδομανής· Μηδ' ἄσωτον, αὐτὸς ὢν ἀνελεύθερος.

Ἀνδροκλόνου γυναικὸς ὁμογενὴς ἔφυς·

Τὸν Ἄδραστον ὁ Ἀλκμαίων, Τί οὖν ἐκεῖνος; οὐκ ἀλλότριον, ἀλλὰ ἴδιον·

Ἴδιον ἑαυτῷ προσφέρων ὄνειδος,
Σὺ δ᾽ αὐτόχειργε μητρὸς, ἥ σ᾽ ἐγείνατο.

H. e. *Non itaque adulterium objice alteri, ipse insano puerorum amore flagrans, neque prodigalitatem, sordidus ipse. Alcmaeon Adrastum hoc maledicto incessit:*

Tibi, quae maritum occidit ipsa suum, est soror.

Quid ad haec Adrastus? Non alienum (h. e. non sororio aut materno nomine: nam eadem, quae ipsi soror, alteri mater erat;) *sed proprium ei reponit opprobrium:*

Matrem necasti tu manu tua tuam.

Qui bini versus, Baylii judicio (in ALCMAEONE fil. Amphiarai) fragmenta sunt, quae sola supersunt, ex innumeris illis, de ipso factis, Tragoediis, quandoquidem, ut ait Barthius in Statium, Tom. II. pag. 449. Hic *Alcmaeon olim Tragicorum pulpita lassavit cum furore suo, nunc nullam sui nominis fabulam habet.* Audi nunc ipsum de hoc, in quo versamur, argumento, Baylium ibid. sic lingua sibi vernacula, qua plurima conscripsit elegantissime, philosophantem: *Le lieu commun, que Plutarque touche en cet endroit, est plus important qu'on ne pense: il regarde un défaut, qu'on trouve partout. C'est celui de ceux, qui reprochent à leur prochain un vice, qu'ils ont eux-mêmes, ou qui est plus petit, que le leur. Alcméon reproche à Adraste, qu'il est frere d'une femme, qui a tué son mari: Adraste lui répond,* & vous, vous avez tüé votre propre mere. *Il ne faut point faire le Caton & le Censeur, lorsqu'on est tout plein de défauts.* Interpretarer haec, sed cui? Quis enim gallica ignorat hodie? Complectar potius iis Ciceronis verbis, Tuscul. III. Cap. XXX. *Est proprium Stultitiae, aliorum vitia cernere, oblivisci suorum.*

Si vitam inspicias, hominum si denique mores;
Quae non sunt oculis adspicienda tuis?
Cum culpent alios; nemo sine crimine vivit,
Se nemo peragit criminis ipse reum.

Si tu veux observer la conduite des hommes,
Déreglés, soumis à leurs sens,
Avant de les blâmer, pense à ce que nous sommes;
Pense qu'il n'en est point, qui vivent innocens.

VI.

VI.

Quae nocitura tenes, quamvis sint cara, relinque:
Utilitas opibus praeponi tempore debet.

ALIQUOTIES expedit, in loco, res charissimas abjicere, si periculum adferant, velut gemmas & aurum, quo vita sit in tuto: aut voluptates, quo valetudini consulamus. Non enim voluptates spectari debent, sed utilitas.

ERASMUS.

TEMPORE idem est, quod Erasmus hic explicat IN LOCO, cum Cicerone & optimis Auctoribus, ut: *Pecuniam* in loco *negligere maximum interdum est lucrum*. Et quod Plautus ait: Est etiam, ubi *profecto damnum praestet facere, quam lucrum*. Eo sensu dicuntur *jacturam facere* naufragi.

VIX erat, quod potuisset objici contra breve carmen, idque tam facili, tam plano, sensu conceptum, ut nihil supra; quod etiam nullis, ne scribarum quidem & librariorum variationibus, quale hominum genus ceteroquin ad lapsum tam pronum est, locum dedit.

PERTINET autem hoc, quod Disticho argumentum est, salutare sane, si ullum aliud, Praeceptum, tum ad generale illud, idque in bina divisum, Epicteti Praeceptum: ΑΝΕΧΟΥ καὶ ΑΠΕΧΟΥ, sive: SUSTINE & ABSTINE, & hoc praecipue loco, ad eorum alterum: ΑΠΕΧΟΥ, ABSTINE: Videlicet *abstine*; ne quid tibi, citra necessitatem, sit alioqui sustinendum, sufferendumque; tum peculiari quadam ratione, ad VIII. Caput Enchiridii, quod summus ille post Socratem Philosophus, divinum plane opusculum, & si, vel Luciano teste, lucerna ejus fictilis tribus drachmarum millibus quondam veniit, omni, profecto, majus pretio, nobis reliquit. Ibi enim hunc in modum, utque solet strictim ac succincte, verbis tamen succo atque efficacia plenis, sese exserit, Stoicae Philosophorum sectae Restaurator optimus: Ἐφ' ἑκάστου τῶν ψυχαγωγούντων, ἢ χρείαν παρεχόντων, ἢ στεργομένων, μέμνησο ἐπιλέγειν ὁποῖόν ἐστιν, ἀπὸ τῶν σμικροτάτων ἀρχόμενος. [Paraphrasis addit: ἂν ποτήριον στέργῃς, ὅτι ποτήριον στέργεις· κατεαγέντος γὰρ αὐτοῦ οὐ ταραχ-

6.

Εἰ ΒΛΑΒΕΡΟΝ κατέχεις ΤΙ, ΚΑΙ ΕΙ ΦΙΛΟΝ ἔπλετο, ῥίψον·
ΔΕΙ γὰρ προκρίνειν τό γε συμφέρον ΕΣΘ' ΟΤΕ ΠΛΟΥΤΟΥ.

AD haec nihil Scaliger. Qui vero, emendatione sua, ita feliciter transformavit Distichon, ut nihil jam in eo amplius, quod durum sonet, supersit.

HORATII jam ab aliis citatum exemplum hic vero optime quadrat, ut non solum phrasin, sed & ex parte sensum Distichi probans: Est illud, L. I. Sat. V. v. 47.

Hinc muli Capuae clitellas TEMPORE *ponunt.*
Lusum it Maecenas, dormitum ego Virgiliusque,
Namque pila lippis INIMICUM & LUDERE *crudis.*

ραχθήσῃ.] ἂν χύτραν στέργῃς, ὅτι χύτραν στέργεις, κατεαγείσης γὰρ αὐτῆς, [Paraphr. ὅτι φύσιν ἔχουσα τοῦ κλᾶσθαι] οὐ ταραχθήσῃ. ἂν παιδίον σαυτοῦ καταφιλῇς, ἢ γυναῖκα, ὅτι ἄνθρωπον καταφιλεῖς. [P. ἐὰν ἀδελφὸν, ἢ φίλον, ὅτι ἄνθρωπον θνητὸν ἀγαπᾷς.] ἀποθανόντος γὰρ αὐτοῦ, οὐ ταραχθήσῃ. H. e. *In unoquoque eorum, quae aut delectant, aut utilitatem praebent, aut naturali quodam amore diliguntur, memento considerare, quale id quidque est, incipiens vel a minimis. Si quod poculum diligis, te diligere poculum; sic erit ut, eo confracto, non animo conturberis. Si ollam diligis, cogita ollam esse, quod in pretio habeas: Ea enim, ut quae natura sua fragilis est, confracta, tu tamen non frangêris animo. Si filium tuum deperis, aut uxorem; cogita adeo quod ames, esse hominem; ita pariter fratrem aut amicum, quoscumque ames, eos mortales esse: sic enim, ubi & omnino mori eosdem contigerit, te istud mente tamen solida non quatiet.* Ita vero sapiens rerum aestimator suo nobis ipse & dicto & exemplo praeit, ne qualiacumque eorum, quae non sunt in nobis, ultra verum ac justum eorummet ipsorum pretium, diligamus aut aestimemus: sic enim eventurum, ut, jacto hoc veluti fundamento, ea omnia, sive in potestate habeamus nostra, sive amittamus & relinquenda sint ad tempus nobis, sive iis perpetuo destituamur, minus semper aut prorsus

ſuis numquam *ſint nocitura.* Jam porro Simplicius, Philoſophus ſi non & ipſe Stoicus, at Epicteti amans, qui in illud pretioſius auro Enchiridion egregia quoque dedit Commentaria, uberioribus eam ipſam rem verbis proſequitur, ad primos, unde derivetur iſta doctrina, fontes ſedulum reducendo auditorem, dictaque illa Sapientiae ulterius explanando. Sic is igitur, ad hoc idem, quod ante citavimus Caput, ordine probo ac diſtincte tradit: *Philoſophum, poſtquam*, inde jam ab initio, *ea diviſerit, quae in noſtra eſſent poteſtate, aut quae non, quorum quippe illa propria, haec aliena putanda, & quo eorum quaelibet pacto tractanda forent, edocuerit, declinandam ſcilicet naturae repugnantiam, appetitionem vero in hoc tempus cohibendam; nunc, quum iis etiam, quae non in noſtra poteſtate, ſaepe tamen utendum; quomodo ergo ea, quamvis aliena, ſine tumultu & moleſtia tractanda ſint, docere. Trifariam illum ea partitum, quae in noſtra minime ſita poteſtate: In ea,* quae nudam praebeant, absque utilitate, voluptatem: *Talia enim eſſe, quae oblectent animum. In* res utiles & fructuoſas: *Et in ea, quae ob neceſſitudinem & affectionem diligantur, etſi neque in ſe utilia, neque fructuoſa. Nam haec*, inquit, *tria:* voluptas, utilitas & naturae neceſſaria caritas, *mortalibus ſaepe aerumnis ac doloribus affigunt animum.* Ea deinde ſingula ſua deducit per exempla. *Horum igitur omnium*, inquit porro, *recordare & in promtu habeto naturam, qualis ea ſit: nempe mortalis, ereptu facilis, non arbitrii noſtri. Nam perpetua naturae horum recordatio, ereptionis eorum eſt meditatio: cui ubi aſſueveris, illa te, cum acciderit, perturbari non ſinet: ſicut & alia conſueta, quantumvis gravia, & corporibus & animis fiunt tolerabilia. Recte autem & hic, & in iis quae ſequuntur, monet, a parvis atque adeo minimis eſſe incipiendum, ne, ut proverbio dicitur, figulinam a dolio auſpicemur.* Verum, *ſi quis in parvis & parvi momenti rebus aſſueverit, naturam eorum, quamque facile poſſint eripi, id illum* ait *hominem in promtu habere. Cujusmodi eſt olla, ob uſum cara, eam eſſe fragilem. Quid vero eſt olla vilius? Ita paullatim progrediendo, & vires acquirendo, tandem etiam inter oſculandum filium, non verbo tantum dicere, aut animo ſibi fingere, ſed per omnem aetatem ita ſentire poterit, ſe hominem oſculari, rem fragilem & caducam. Ita vero ſentiens, ita conſuefactus, ſi is ereptus fuerit, hic non perturbabitur.* Poſt pauca alia de Philoſopho ſuo noſtroque ea adhuc ſubjungit Simplicius: *Recte autem* rerum utilium & cararum *exempla*

exempla posuit: tantum non digito demonstrans, eos, qui omnino progredi coepissent, plane aspernari oportere illa, quae nonnullis solius delectationis causa studio sint, quaeque, ut antea dixerat, *nudam praebeant, absque utilitate voluptatem*, saepius etiam plane noxia futura.

Quid vero jam Cato noster? Ille eadem prorsus doctrina imbutus, quum necessariam subinde carorum, eorumque pariter utilium, privationem viribus sentiret juvenilibus majorem, nedum puerili aetate, his tamen ipse monitis obtemperans, atque a minimis exorsurus virtutis disciplinam, jubet a caris quidem, sed aliquando nocituris abstinere, ut major certissimae semper ratio habeatur utilitatis. Ne tamen, quod vulgus utilitatem vocat, eam & filius ita animo accipiat, occupando monet, illi utilitati ipsas etiam cedere aliquando Opes.

Quae nocitura tenes, quamvis sint cara, relinque:
Et jactura tibi sic facienda lucro est.
Utilitas Opibus praeponi tempore debet,
Quae vel *Opum* titulos utilitate (*a*) probant.

Aux Objets les plus chers, lorsqu'ils peuvent te nuire,
Renonce avec facilité:
L'Amour même des biens, pour ne pas nous séduire,
Doit ceder à son tour à notre utilité.

(*a*) Videlicet ita dictae ab *opem ferendo*.

VII.

Constans & lenis, sic, ut res postulat, esto.
Temporibus mores sapiens, sine crimine, mutat.

PRO TEMPORE licet alios atque alios mores sumere, ut modo gravis sis, modo lenis, h. e. placidus ac remissus, pro re, proque loco. Vide num legendum sit *levis*, pro *lenis*. Quod magis respondet ad *Constans*. Ut sit sensus: Aliquando persistendum in sententia; aliquando mutandum consilium pro tempore. Porro versus constabit, si legas: *Constans & levis, ut res cumque expostulat, esto.* Neque dubitem affirmare hanc germanam esse lectionem; tametsi Planudes priorem sequitur sententiam, quippe qui vertit in hunc modum: *Severus esto ac placidus, prout res postulant.*

ERASMUS.

CONSTANS & *lenis*] *Constans* pertinacem & propositi tenacem denotat, ut apud Ovidium de Fortuna:

Et tantum constans in levitate sua est.

Et Boëthium, Libr. II. de Consol. *Servavit circa se propriam in ipsa mutabilitate constantiam.* BARTHIUS, Lib. XXIV. Adversar. Cap. IV. col. 1179. Quem vid. & Lib. III. Advers. Cap. XIV. col. 136. & Lib. LI. Cap. V. col. 2385. Erasmus & Goldastus ad Columban. p. 118. legunt *levis*, ut & Ascensius. Constans est *pertinax ac rigidus*; vid. Gerard. Vossium p. 105. ad Vell. Paterculum. DAUMIUS post OPITIUM, generalius semper citantem.

NEMINI se probavit haec ab Erasmo profecta emendatio, & bene quidem: neque enim ea uno forte laborat naevo. Tantum abest, ut se veram prodat, aut *germanam esse lectionem*. Vid. quae statim dicentur.

JAM SUPERIUS ad III. Distichon, laudatus a nobis Joann. Hildebr. Withofius, V. C. criticâ huius, quod tractamus, Distichi Historiâ, earum, de quibus ibi diximus, Dissertationum alteram ita fere auspicatur:

„ *Constans & lenis* ut res expostulat *esto*: &c.

„ Locus hic varie agitatus & quoque editus fuit. Erasmus „ & alii quidam ultima syllaba τοῦ *lenis* producta, dum vo„ calis sequitur, offensi videntur; cum tamen etiam pro„ batissimis poëtis non plane insolitum sit, ultimam syl„ labam brevem, hemistichii in caesura, producere. Era„ smus satis temere legendum censebat: *Levis ut res cumque* „ *expostulat*. Nam ut de enormi mutatione taceam, ipsa

„ quo-

7.

Ἐμβριθὴς ἴσο καὶ πραΰς, ΩC γε τὰ πράγματ' ἀπαιτεῖ·
Πρὸς γὰρ τοὺς καιροὺς ὁ ΣΟΦΟC μεταβάλλετ' ἀμέμπτως.

TOTUM permutavit hoc Dist. & merito quidem Scaliger: Neque enim ipse Sapiens mutari dicitur, dum tempori adcommodat alios atque alios mores,

CEU *res expostulat, esto.*] De vi & significatione τοῦ *expostulare* vid. Barthium, Lib. XVI. Advers. Cap. XXXIII. col. 856. & Lib. XXIX. Cap. IV. col. 1357. & C. XII. col. 1398. DAUMIUS.

Quaedam Editt. prae se ferunt: *ut res expostulat, esto.* Verum ne sine caussa ultimam in *lenis* syllabam incisi beneficio producere sit necesse, lectio, quae in antiquis & plerisque editionibus habetur, omnino retinenda esse videtur, maxime cum *ceu*, uti notum, Poëtis non sit infrequens. Ceterum doctissimus Daumius, quod ad τὸ *expostulat* attinet, Lectorem ad Barthii Adversaria relegat, Nescio tamen, an illa significatio verbi *expostulare*, qua de Barthius in libris Adversarior, mentionem facit, hic attendenda sit. Potius dixerim, Catonem nostrum metri caussa *expostulat* pro *postulat* posuisse, uti Dist. V, Lib. II. canit. Saepe enim probatissimi Scriptores, in primis Poëtae, junctis verbis pro simplicibus utuntur. Ita Virgilio, L. I. Georg. v. 437. *sol exoriens* nihil aliud est, quam *oriens*. Horatio de Art. Poët. v. 5?. *exaudita verba*, quam *audita*. WACHIUS. *Ceu res* &c. edidit quoque Celeberr. Burmann. ad Rutil. L. I. v. 589. de *Editionibus* istis *plerisque* aut *antiquis*, ad quas Wachius provocat, id negat Arntzenius. Ceterum nostram lectionem: *sicut res postulat*, de qua statim in Hist. Crit., tuetur etiam Parisinus ille novus Editor, cuius sunt, quae sub finem semper damus, elegantissima illa Gallica Tetrasticha.

„ quoque sententia corrumpitur. Levem esse vitiosum est,
„ nec cuiquam (*a*) suadendum. Ipse Auctor, Lib. IV. Dist.
„ XXV. *levitatem* cum *crimine* conjungit; ne illum aliter
„ hic vel sensisse vel locutum fuisse putemus.

„ AT Petrus Scriverius non minori temeritate: *Et levis*
„ *& constans*, ordine simul verborum mutato, exhibendum
„ curavit. Paulo modestius illi, qui tantum *ceu* pro *ut* ma-
„ luerunt, quod se Gilberto Wachio probavit. Sed ut ve-
„ rum fatear, altius ulcus subesse censeo. Verbum *expostulat*
„ parum

(*a*) [*Cuiquam*] Nedum a gravi Parente filio, in ea aetate constituto, quae nimium ex se levitati est obnoxia *et amata relinquere pernix*.

„ parum convenit huic loco, cum *postulat* magis Latine
„ dicendum fuisset, ut Auctor fecit alibi. Scribe:

„ *Constans & lenis*, sicut res postulat, *esto*. &c.

„ Haec sine dubio vera fuit Auctoris scriptura. Cum, ne-
„ glectis prioribus litteris *sic*, ob praecedentes *is* in voce
„ *lenis*, lacuna esset orta, solaque particula *ut* restaret, ad
„ illam supplendam, locus fuit interpolatus. Sic vero,
„ non aliter, loquitur Auctor, L. II. Dist. V. *Dandum ete-*
„ *nim est aliquid, cum tempus* postulat *aut res*. Ibid. Dist.
„ XVIII. *Insipiens esto, quum tempus* postulat *aut res*. L. IV.
„ Dist. II. *Si fueris contentus eo, quod* postulat *usus*. Et quis
„ non videt, ipsum quoque versiculum sic multo rotundio-
„ rem esse?

HAEC ille, quibus nos, iisdem permoti rationibus, aliisque adhuc, de quibus supra in Notis, subscribere nil dubitavimus, ceterisque etiam Viri perspicacis Correctionibus eadem facilitate assensum, qualiscumque is, praebituri nostrum, ubi aequalis per omnia ponderis ac momenti eas esse deprehenderimus. De nostra porro distinguendi ratione: SIC, UT. vid. Horat. Tursellin. de Particul. Cap. CLXX. n. 1. 2. 3. 4. & 7. not.

JAM ad mentem & sententiam hujus quod attinet Distichi, in eo iterum, ut saepius, CONSTANTIAM, quam virtutem omnium Philosophorum maxime Stoici, & laudibus praedicabant summis, & prae se ferebant, discipulo commendatam videmus; sed *Constantiam* tamen, ita temperatam, ut rebus sese, & aetati, & moribus, & TEMPORIBUS SAPIENTER adcommodet, quaeque nec pertinaciter nimis in eodem semper maneat proposito, nec nimium temere aut quibuscumque se permittendo mutationibus, in turpem ac ridiculam degeneret Levitatem. Ita vero affectam, iisque legum, quas dedimus, circumscriptam septamque limitibus, hanc virtutem non facile nec ubivis offendemus; non in Stoicorum castris: nam qua illi se plerumque jactant, de qua tam magnifice gloriantur *Constantia*, pertinacia est animique & sententiae obstinatio, *lenitati* isti, quam inculcat Noster, nimium quantum contraria; non in regiis, non principum in aulis ac palatiis: ibi, ἐν τοῖς βασιλείοις, facilius invenias & ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον, & κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον, *homines mollibus mollio-*

molliores suis vestibus & vento quolibet agitatas arundines, ut cum ipsa Veritate loquar. *Luc. VII.* 24. 25. Ubi igitur? Quibus ea lateat in hominibus, istud equidem ignoro; at, horum certe in medio extremorum:

Virtus est medium vitiorum & utrimque reductum,

Et Stoicus quondam &, per vices, idem aliquando aulicus, gravissimus idemque lepidissimus, testatur Horatius. Sed ejusmodi temperiei aliquid non plane frustra requiras fortasse in Academicis: temperiei tamen ad *Lenitatem*, quam *Constantiam*, paullo propensioris. Omnis nimirum ista Schola, post Socratis mortem, tempori ita serviit, veluti M. Tullius, devicto Magno, reipublicae. Adi hunc, qui & ipse Academiae nomen professus suum est, & ejus dogmata, per omnem fere vitam, suis expressit moribus: audies, post Caesaris victoriam, ea tum profitentem quoque, quum M. Marcello suadet in patriam reditum. L. IV. ad Fam. Epist. IX. *Multa*, inquit, *videbis fortasse, quae nolis, non plura tamen, quam audis quotidie. At tibi ipsi dicendum erit aliquid, quod non sentias, aut faciendum, quod non probes. Primum* TEMPORI CEDERE, *id est*, NECESSITATI PARERE, SEMPER SAPIENTIS EST HABITUM. *Deinde, non babet, ut nunc quidem est, id vitii res. Dicere fortasse, quae sentias, non licet: tacere plane licet. Omnia enim delata ad unum sunt. Is utitur consilio, ne suorum quidem, sed suo: quod non multo secus fieret, si is rempublicam teneret, quem secuti sumus.* Post aliquam deinde, nec eam levem, sui quondam Agamemnonis, vituperationem Pompeii, ista subjicit homo callidus ad persuadendum, quae ipse velit: *Omnia sunt*, inquit, *misera in bellis civilibus, quae majores nostri ne semel quidem, nostra aetas saepe jam sensit; sed miserius nihil, quam ipsa victoria: quae etiamsi ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores impotentioresque reddit, ut etiam si natura tales non sint, necessitate esse cogantur. Multa enim victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiam invito facienda sunt. An tu non videbas mecum simul, quam illa crudelis esset futura victoria? Igitur tunc quoque patria careres, ne quae nolles, videres? Non, inquies, ego enim ipse tenerem opes & dignitatem meam. At erat tuae virtutis, in minimis res tuas ponere; de republica vehementius laborare. Deinde, qui finis istius consilii est? Nam adhuc & factum tuum probatur, &, ut in tali re, etiam fortuna*

 lauda-

laudatur: factum, quod & initium belli necessario secutus sis, & extrema sapienter persequi nolueris; fortuna, quod honesto otio tenueris & statum & famam dignitatis tuae. Nunc vero nec locus tibi ullus dulcior esse debet patria, nec eam diligere minus debes, quod deformior est, sed misereri potius: nec eam, multis claris viris orbatam, privare etiam adspectu tuo. DENIQUE, SI FUIT MAGNI ANIMI, NON ISSE SUPPLICEM VICTORI: VIDE, NE SUPERBI SIT, ASPERNARI EJUSDEM LIBERALITATEM: ET SI SAPIENTIS EST, CARERE PATRIA, DURI, NON DESIDERARE: ET SI RE PUBLICA NON POSSIS FRUI, STULTUM EST, NOLLE PRIVATA. Haec Cicero, sapienter quidem; sed quis non hîc sentit Philosophum, amabili illi *Lenitati*, quam durae isti morosaeque Stoicorum *Constantiae*, impensius addictum, Virumque, Catonis nostri, si is tum vixisset, quam alterius illius, qui aequalis ipsi fuit, Uticensis Catonis, obsequentiorem futurum consiliis? Eumdemque porro aulicis hominibus, quam rigidis illis morum doctoribus, similiorem?

IPSE tamen contra Stoicorum sectae reparator Epictetus, cui nostrum hunc Dionysium Catonem fere per omnia aemulum, magis magisque deinceps demonstrabimus, moderamen illud, *Lenitatem* inter & *Constantiam*, saniore prorsus ac a neutra harum nimis recedente modo, ita inculcat, ut se id ipsum, pulcerrimo sub adspectu, omnibus non coecutientibus commendet; neque tamen, ut pristinorum illorum hominum, qui Stoici dicebantur, de Virtute & Sapientia φάντασμα, nostrum plane tactum aut sensum omnem effugiat. Ita hic, Enchiridii Cap. XXIX. Φιλοσοφίας ἐπιθυμεῖς; παρασκευάζου αὐτόθεν, ὡς καταγελασθησόμενος, ὡς καταμωκησομένων σου πολλῶν, ὡς ἐρούντων, ὅτι, ἄφνω φιλόσοφος ἐπανελήλυθε, καὶ, πόθεν ἡμῖν αὕτη ἡ ὀφρύς; σὺ δὲ ὀφρῦν μὲν μὴ σχῇς. Τῶν δὲ βελτίστων σοι φαινομένων οὕτως ἔχου, ὡς ὑπὸ τοῦ θεοῦ τεταγμένος εἰς ταύτην τὴν τάξιν. Μέμνησο δὲ, ὅτι ἐὰν μὲν ἐμμείνῃς τοῖς αὐτοῖς, οἱ καταγελῶντές σου πρότερον, οὗτοί σε ὕστερον θαυμάσουσιν. Ἐὰν δὲ ἡττηθῇς αὐτῶν, διπλοῦν προσλήψῃ καταγέλωτα. H. e. *Si Philosophiam cupis, praepara te continuo ut irridearis, ut subsanneris a multis; ut dicant: Repente nobis Philosophus emersit. Et: Unde nobis hoc supercilium? Tu vero supercilium quidem ne habe.* Hoc Lenitatis. *Quae vero tibi optima videntur, ita retine, tamquam sis a Deo in ea statione*

ſtatione collocatus. Hoc Conſtantiae. *Ceterum memento, te, ſi perſiſtes in illis, qui te prius deridebant, iisdem poſtea admirationi fore; ſin iis turpiter ſuccubueris, tum vero dupla irriſione merito affectum iri.* Idem porro, Capite LXXIII. Perſeverantiam in Virtute & Doctrina his praecipit, non ſine efficacia, verbis: Ὅσα προτίθεται, τούτοις ὡς νόμοις, καὶ ὡς ἀσεβήσων παραβησόμενος ἔμμενε. Ὅ, τι δ᾽ ἂν ἐρῇ τις περί σου, μὴ ἐπιστρέφου. Τοῦτο γὰρ οὐκ ἔτ᾽ ἐστὶ σόν. H. e. *Propoſita haec obſerva tamquam leges, iisque citra piaculum non violandis inmorare. Quidquid autem de te dictum fuerit, id te in contraria verſum a propoſito minime abducat. Neque attendas ei: id enim non jam tui amplius eſt arbitrii.* Longus etiam in eadem plus uno loco Simplicius inculcanda eſt, ut quae ad ipſam nos Dei naturam magis adpropinquare faciat. Ipſam enim in coeleſtibus & ſublunaribus inanimatis motionum & mutationum conſtantiam ab immobili eſſe cauſſa, Deo. Quomodo autem & *Lenitas* ei conjungenda ſit, id belle oſtendit Arrianus, Epicteti ſui Libro I. Τί οὖν, inquiens, λέγειν δεῖ ταῦτα πρὸς τοὺς πολλούς; ἵνα τί; οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ αὐτὸν πείθεσθαι; τοῖς γὰρ παιδίοις, ὅταν προσελθόντα κροτῇ καὶ λέγῃ, Σήμερον Σατορνάλια ἀγαθά, λέγομεν, οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ ταῦτα; οὐδαμῶς· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐπικροτοῦμεν. Καί συ τοίνυν, ὅταν μεταπεῖσαί τινα μὴ δύνῃ, γίνωσκε ὅτι παιδίον ἐστὶ, καὶ ἐπικρότει αὐτῷ. Ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο θέλῃ, σιώπα λοιπόν. Τούτων δεῖ μεμνῆσθαι· καὶ κληθέντα εἴς τινα τοιαύτην περίστασιν, εἰδέναι, ὅτι ἐλήλυθεν ὁ καιρὸς τοῦ ἀποδεῖξαι, εἰ πεπαιδεύμεθα. H. e. *Quid ergo? Dicenda ſunt haec in vulgus? Cur vero? Annon ſatis eſt tibi ipſi hoc perſuaſum eſſe? Num pueris, cum nos accedunt & geſtientes dicunt: Hodie bona eſſe Saturnalia, ea negamus eſſe bona? Nequaquam, ſed & ipſi una geſtimus. Et tu igitur cum aliquem a ſententia deducere non potueris, ſcito eſſe puerum, eique applaudito. Quod ſi nolueris, ſaltem taceto. Haec tenenda ſunt: & cum in hujuſmodi aliquod diſcrimen devocatus fueris, ſciendum, veniſſe tempus, quo demonſtremus, utrum bene inſtituti ſimus, nec ne?*

AFFECTARUNT tamen & ſaepe hanc utramque virtutem, qui ab ea, aut ſaltem alterutra, erant quam qui maxime alieni. Ne quid enim de inconſtantis aliquando Stoicorum cauſſae Patroni, Juſti Lipſii, integro eoque ſatis egregio dicam Libro: CONSTANTIAE prae ſe ferente titulum; ipſe a Chriſtianorum ſacris transfuga, Julianus Impe-

perator, in litteris ad Alypium datis, Hieroclis parentem, (Epiſtolarum XXX.) quam ſibi non ambitioſe ſuoque amico pariter, hanc utriuſque arrogat tribuitque Virtutis laudem: Περὶ δὲ τὴν διοίκησιν, inquit, τῶν πραγμάτων, ὅτι δραστηρίως ἅμα καὶ πράως ἅπαντα περαίνειν προθυμῇ συνηδόμεθα. ΜΙΞΑΙ γὰρ ΠΡΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΩΦΡΟΣΥΝΗΝ ΑΝΔΡΕΙΑΙ ΚΑΙ ΡΩΜΗΙ, καὶ ΤΗΙ ΜΕΝ χρῆσθαι πρὸς τοὺς ἐπιεικεστάτους, ΤΗΙ ΔΕ ἐπὶ τῶν πονηρῶν, ἀπαραιτήτως πρὸς ἐπανόρθωσιν, οὐ μικρᾶς ἐστὶ φύσεως, οὐδ' ἀρετῆς ἔργον. H. e. ſi modo tam magnifice ea latinis poterunt ediſſeri verbis: *De reipublicae autem adminiſtratione, quod fortiter aeque ac humaniter tranſigere ſtudes omnia, Alypi, id nobis pergratum facis. Etenim* LENITATEM AC MODERATIONEM CUM FORTITUDINE ET ROBORE ITA TEMPERARE, *ut* ILLA *erga bonos*

VIII.

Nil temere uxori de ſervis crede querenti:
Saepe etenim mulier, quem conjux diligit, odit.

ILLUD uxoribus ferme peculiare eſt, ut maritos inſtigent in ſervos. Unde monet, ne temere fidem habeant hujusmodi querelis.

ERASMUS.

MULIER] hic non ſimpliciter τὸ θῆλυ, ſed ἡ γαμετή. Juriſconſultus D. de legat. tertio L. 93. §2. Semproniae *mulieri* meae. Ita idiotismus Italorum, Hiſpanor. Aquitanor. Tectoſagum, Provincialium. SCAL. Ita & Germanorum.

OPITIUS.

CLARISSIMUS Boxhornio Reſcriptorum Auctor hoc, quo de agimus Diſtichon, cum XIII[tio]. Libri III. collatum, ut quae utraque leges parum admodum uxorias in ſe continerent, locum duxit opportunum, ex quo de aetate & ſaeculo Auctoris noſtri ſolidum fieri poſſet judicium, de eo diligentius inquirendo. Quodque ſibi adeo proponit, id etiam ſedulus exequitur, Cap. eorumdem XVIII. „ cum „ ut inde, quod ait, iniquitas appareat Boxhornii, ad „ Bar-

viros justosque utare; HANC *ad pravos severe corrigendos coërcendosque adbibeas, non mediocris ingenii, virtutis, sane, non vulgaris est.* Sed haec hactenus de Lenitate cum Sapientia atque Virtute conjuncta sufficiant.

Constans & lenis sic, ut res postulat, esto:
Fatum etiam constans in levitate sua est.
Temporibus mores Sapiens sine crimine mutat;
Aut mage ridiculum quid, Sapiente, foret?

Cede, lorsqu'il convient d'user de complaisance:
Sache aussi te montrer ferme en tes sentimens.
C'est un effet de la prudence,
De changer, quand il faut s'accommoder au tems.

8.

ΜΕΜΦΟΜΕΝΗς ἀλόχου ΔΟΥΛΟΥC προπετῶς ΜΗ ἀποδέσῃς.
ΠΟΛΛΑΚΙ γὰρ τὸ πόσις φιλέει, συγέει παράκοιτις.

INEPTE Planudes a masculino ad neutrum transiit:

——— *quod conjunx diligit.*

SCALIG.

QUEM CONJUX *diligit*] *Conjugis* vocabulum frequenter quidem de muliere; sed aliquando de viro etiam usurpatur. Virg. Lib. III. Aeneid. *Heu quis te casus dejectam* Conjuge *tanto Excipit?* Quare *expers conjugis*, apud Prudentium, Hymno Natalitio, est *expers viri*, sive *maris inscia*, ut Prudentius alibi loquitur; vel *virum nesciens*, ut Sedulius.

DAUMIUS, ap. quem plura.

„ Barbarum saeculum eum remittentis, tum ut aliquid fir-
„ mamenti addam, (Cannegieterus est, qui loquitur,)
„ dubiae atque ambiguae Virorum doctorum, de aetate
„ Dionysii sententiae. Hoc autem liquide a me demon-
„ strari posse puto, Constantini magni saeculo eum prio-
„ rem fuisse. Scriptum enim illud Distichon (alterum,
„ XIII. L. III.) eo tempore, quo in Imperio Romano, &
„ legibus ejus, licuit, uxorem molestam exigere, sine ullo
„ in-

„ incommodo, nisi si quod ex reddenda dote adferebatur,
„ cujus usumfructum percipiebat maritus. Qua de re co-
„ piose Jo. Gotl. Heineccius, ad L. Juliam & Papiam
„ Lib. II. Cap. XIX. Reddita ergo dote, Maritus, tempore
„ Dionysii, impune & sine incommodo aut damno, Uxo-
„ rem molestam domo expellebat. Certe Dionysius non
„ videtur reticere voluisse, filio suo monita praescribens,
„ incommoda graviora, si qua alia ex re praecepta timen-
„ da essent. Multo minus credendum, voluisse ad vetita
„ legibus solicitare. Cum autem diu sub Imperatoribus
„ Romae licuit uxorem dimittere impune, dote reddita;
„ hoc incommodum atque hanc poenam adjecit Constanti-
„ nus, ut, quicunque sine justa caussa eam repudiaret,
„ non dotem duntaxat restitueret (ni malit domum in-
„ vadi ab uxore repudiata, & ductae conjugis dote spo-
„ liari;) sed praeterea coelibatum subiret perpetuum.
„ Recenset hanc legem Theodosius, in codice suo pri-
„ mam de Repudiis. *In masculis*, inquit, *etiamsi repudium*
„ *mittant, haec tria crimina inquiri conveniet, si moecham,*
„ *vel medicamentariam, vel conciliatricem repudiare voluerit.*
„ *Nam si ab his criminibus liberam ejecerit, omnem dotem re-*
„ *stituere debet, & aliam non ducere. Quod si fecerit, priori*
„ *conjugi facultas dabitur, domum ejus invadere, & omnem do-*
„ *tem posterioris Uxoris ad semet ipsam transferre, pro injuria*
„ *sibi inlata.* —— —— Tempore autem Dionysii justum
„ fuit, uxorem non tantum sceleratam & criminosam,
„ sed & molestam expellere; addit namque:

„ —— —— *cum coeperit esse* Molesta.

Post pauca idem: „ Asperum, scio, inquit, videbitur hoc
„ multis praeceptum, & nimis inhumanum, quo filii te-
„ nerum animum imbuit; ut, ob offensam aliquam aut
„ noxam, uxorem continuo res suas habere jubeat ac do-
„ mo exturbet. Veruntamen eo animo prisci Romani o-
„ mnes fuerunt,

„ *Gensque virum truncis & duro robore nata.*

„ Neque alio deinceps illi, qui moribus antiquis vivebant.
„ Dictum Catonis majoris est apud Gellium, Lib. X. Cap.
„ XXIII. *Vir, qui non divortium fecit, mulieri judex pro*
„ *censore est.* Imperium, quod videtur, Habet.

Sic

„ Sic legendum ex ductu litterarum conjicio, sed & du-
„ dum idem visum Cl. Jac. Gronovio. Reddenda & alia
„ vox Gellio, quae excidit paullo ante: *Sed M. Cato non*
„ *solum existimatas, sed multatas quoque a* VIRO *judice* MU-
„ LIERES *refert*. Observandum est, detracta esse illa Cato-
„ nis verba Orationi ejus, quae inscripta fuit *de Dote*.
„ Credo quod jam illo tempore *dos* Uxorum vetus illud ma-
„ ritorem imperium imminuere incipiebat, quam propterea
„ *maritam* scite Plautus dixit in Epidico II. II. in fine.
„ Paulatim vero gliscente luxuria atque avaritia Romae,
„ sancta illa coëmtionis ac confarreationis jura, moribus, ac
„ potissimum Jurisconsultorum versutia, ita infirmata, &
„ antiquum maritorum imperium fractum fuit & ruptum;
„ ut hi contra in manum Uxorum, certe earum, quas am-
„ plissima dos conciliaverat, convenisse viderentur. Quam
„ servitutem etiam magna exempla commendarunt. Amicis
„ suadentibus, ut Uxorem flagitiosam dimitteret, respon-
„ dit M. Antoninus Imperator: *Si Uxorem dimittimus*,
„ REDDAMUS ET DOTEM (scil. Imperium Rom.) Au-
„ ctor est Julius Capitolinus, in ejus vita Cap. XIX. Salse
„ igitur, vere tamen, Tertullianus alicubi *maritos dote vena-*
„ *les* scripsit. Horatius, Carm. Lib. III. Ode XXIX. 19.

„ DOTATA REGIT VIRUM *Conjux*. ——— ———

„ Quae caussa induxit multos, ut dotatas ipsi spernerent,
„ aliisque beatiorem vitam quaerentibus, spernendas fu-
„ giendasque praeciperent, ut noster; sic & Martialis, Lib.
„ XII. Epigr. VIII.

„ *Uxorem quare* LOCUPLETEM *ducere nolim*,
„ *Quaeritis?* UXORI NUBERE *nolo meae*.

„ Dudum ante Titinnius monuit, ut est apud Nonium, in
„ voce *ancillari*: *viros* DOTIBUS *delinitos ultro etiam* UXO-
„ RIBUS ANCILLARI. Possis & facilitatem nostri, in
„ mutanda muliere incommoda, tribuere sectae Philosophi-
„ cae, quam amabat, nempe Stoicae, quae solutiores pro-
„ babat matrimonii leges; unde non dubitavit Cato mi-
„ nor uxorem suam Marciam Hortensio cedere, iterumque
„ eam dein reducere. Rem narrat Plutarchus in ejus vita
„ atque alii. Notatus autem ob id Cato a Scriptoribus Ec-
„ clesiasticis, vide Tertullianum in Apologetico, Cap.
„ XXXIX. & Salvianum, de Gubernatione Dei Lib. VII.

pag.

„ pag. 159. qui exemplo Socratis eum hoc fecisse scribunt.
„ Sed quid de matrimoniis Philosophorum disputo? cum
„ certum sit, haud paucos eorum promiscuas & commu-
„ nes uxores, sine ullo connubii vinculo, probasse; vid.
„ Lactantium, Institut. Divin. Lib. III. Cap. XX. Clemens
„ Alexandrinus Stoicos matrimonium ἀδιαφόροις accensuisse
„ tradit, Stromat. Lib. II. pag. 421. Undecunque autem
„ hunc animum hauserit noster, mollem eum ac muliero-
„ sum nemo dixerit, qui haec ejus praecepta legerit, Lib.
„ I. Dist. VIII.

„ *Nil temere uxori de servis crede querenti* &c.

„ Et III. Dist. XXI.

„ *Conjugis iratae noli lamenta timere:*

„ *Nam lacrymis struit insidias, quum femina plorat.*

„ Et Dist. XXIV.

„ *Uxoris linguam, frugi, nec posse tacere.*

Haec omnia, praeterquam quod sunt relatu dignissima, pluribus etiam alieno, & JCti, & inquilini, persequi calamo, quam adtingere meo, malui: quoniam & extraneo, & in terris Amazonicis hospiti, rerumque ignaro forensium, facile erat, prae nimio stupore, aliquid ut in hoc argumento excideret invenusti. Audiamus tamen, & post leges, nostrum nostrique Catonis, κατ' ἐξοχὴν, Philosophum, qui Cap. LXII. Enchiridii, tamquam non sui tantum aevi nequitiae testis oculatus, sed quasi idem & nostri esset, non male tangit notatque veras proximasque forte caussas tam mirae rerum Catastrophes: Αἱ γυναῖκες εὐθὺς ἀπὸ τεσσαρεσκαίδεκα ἐτῶν ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν ΚΥΡΙΑΙ καλοῦνται. Τοιγαροῦν ὁρῶσαι, ὅτι ἄλλο μὲν οὐδὲν αὐταῖς πρόσεστι, μόνον δὲ συγκοιμᾶσθαι τοῖς ἀνδράσιν· ἄρχονται καλλωπίζεσθαι, καὶ ἐν τούτῳ πάσας ἔχειν τὰς ἐλπίδας. Προσέχειν οὖν ἄξιον, ἵνα αἴσθωνται, διότι ἐπ' οὐδενὶ ἄλλῳ τιμῶνται, ἢ τῷ κόσμιαι φαίνεσθαι, καὶ αἰδήμονες ἐν σωφροσύνῃ. H. e. *Mulieres statim a decimo quarto anno a viris* DOMINAE *vocantur. Proinde cum vident, se nihil aliud habere muneris, nisi ut cum viris concumbant:* Stoicus hic loquitur, qui homines scapham scapham appellant. *Comere se ergo incipiunt, atque in ornatu spem collocant omnem: Virorum culpa sibi*

sibi deinceps nimis placent. Monendae igitur sunt, namque est operae pretium, fore ut apud nos in honore sint, nihil ob aliud, nisi si modestae sint & virum revereantur. Aureum sane, auroque & marmoribus dignum Praeceptum! Sed *quid Leges sine moribus Vanae proficiunt*? Utinam non coëmeremus tantum undique, sed & legeremus; non legeremus tantum, sed & exequeremur, ipsisque Dominabus nostris ac filiabus legenda, nobisque saepius praelegenda, evolvenda, manibusque terenda tradere dignaremur, egregia ea de re FENELONII, ADDISONII, STEELII, minime otiosorum illorum orbis Spectatorum, aliorumque scripta, quae sic melius, quam intacta, exornandae tantum inservirent supellectili librariae!

Nil temere Uxori, de servis crede querenti:
Imperet ancillis, non DOMINA illa tibi.
Saepe etenim mulier, quem Conjux diligit, odit:
Saepius & DOMINAM, quam ratio, ira movet.

Ne sois pas trop crédule à tout ce, que déclame
Contre tes serviteurs une épouse en courroux.
On déplaît souvent à la femme,
Pour avoir le malheur de trop plaire à l'époux.

IX.

Quum moneas aliquem, nec se velit ille moneri;
Si tibi sit carus, noli desistere coeptis.

NON SATIS est leviter admonere peccantem amicum. Urgendus est, insistendum, ut vel improbitate vincas, si quid erit, quod ad famam illius aut salutem pertineat.

ERASMUS.

QUUMQUE *mones aliquem*] Quidam codices, *Quando mones.* Sed Latine non intelligunt, qui haec mutarunt. Quaedam voces sunt, ut Grammatici loquuntur, & praepositivae, & postpositivae: ut praepositivum πoτέ. Sic τίς & τις. Latinis *Quandoque. Illud spero quandoque facturum*, postpositivum. *Quandoque bonus dormitat Homerus*, praepositivum. *Quumque*, eodem modo significat πotὲ & πoτε. *Quumque mones aliquem.* praepositivum, τὸ πότε·— *Mihi cumque salve Rite vocanti.* Χαῖρέ μοι πότε ἐπικαλοῦντι.

SCAL. & ex eo OPIT.

MIRANDUM plane est, tot inter hujus Distichi Interpretes veram ac genuinam ejus lectionem soli suboluisse Christiano Daumio; omnes enim reliqui, citra necessitatem ambages quaerunt, imo nodum, quod ajunt, in scirpo. Haec autem ille, in sua superioris saeculi anno LXII. editione in lucem emissa: „ Alii, *Si moneas*, inquit, ut „ Pulmannus annotavit. Forte: *Quum moneas*. Sed vulgata „ Lectio est apud Jacobum Magnum, Sophologio Lib. IV. „ Cap. IX. pag. 32. a. " Quam ita Daumius conjectura adsecutus est, eam vehementer comprobat lectionem laudatus jam supra nobis J. Hild. Withofius, Dissertatione in Catonem hunc, qui illi Serenus est Samonicus, posteriore, ubi haec habet: „ Distichon IX. (Lib. I.) autem „ utique emendandum: *Quum moneas aliquem;* quod jam „ Daumio in mentem venisse video; sequitur enim: *nec se* „ *velit ille moneri.* Male vulgo, *Quumque mones* exhibetur. „ Nulla ita Disticha connectuntur; quod intentioni Scri- „ ptoris penitus adversatur, qui singula Disticha, tanquam „ peculiaria, voluit separatim legi & memoriae mandari.

„ Ipse

9.

ΕΙ σὺ παραινεῖς μέν τινι, κεῖνος Δ' ΟΥΚ ΕΠΑΚΟΥει·
Καί ΜΙΝ ἂν ἐς τὰ μάλιςα ΦΙΛῇς, ΜΗ ἀφίςασο τοὔργου.

PLANUDES: Εἰ σὺ παραινεῖς μέν τινι. Atqui nuſpiam verbum παραινεῖν minus habet locum, quam hic. Παραινεῖν eſt ad aliquid hortari. Hic contra intelligendum eſt dehortationem a re: quod Graece dicitur νουθετεῖν, quod eſt verbis caſtigare. Catullus dixit:

Quare monendus es mihi, bone Egnati.

Νουθετητέος εἶ, non autem παραινετέος.

Παραινέσεις *Praecepta affirmativa* vocant Magiſtri Hebraei *, νουθετήσεις autem *negativa*. ** Phocylidis poëſin νουθετικὴν potius, quam παραινετικὴν veteres Critici inſcripſerunt: quia longe plura negativa ſunt praecepta, quam affirmativa, quae ibi pauciſſima ſunt.

ID. SCALIG.

מצוות לא תעשה ** מצוות עשה *

„ Ipſe hoc in fine Opuſculi non obſcure indicat. (Scil. *ſeſe binos junxiſſe*, *non quaternos*, ut hic certe non peſſime obſervavit Malſchius, male propterea a quodam Editore exceptus, qui: *Quibus credo*, inquit, *ſine rei literariae detrimento carere facile poſſemus*. Equidem crediderim & pluribus aliis.) „ Nec recte, *Quando mones* Scriverius edidit, cum eodem „ nexu *velit* ſequatur. Ex diligentiſſimi Pulmanni Editione „ diſcimus, fuiſſe alios qui *Si moneas* legerint. Sed (ne quid dicamus de inconcinna, quae tum fieret, ejus particulae iteratione) „ τὸ *quum*, Subjunctivo additum, Auctori uſitatiſ- „ ſimum eſt & paſſim occurrit. Omnium peſſime tamen „ Scaliger τὸ *Quumque* defendit. Obſtat enim illud, quod „ diximus, quodque haec Diſticha vocantur Praecepta, i. „ e. Sententiae morales, quarum unaquaeque per ſe ſub- „ ſiſtit." Sane, neque id voluit Scaliger, ut iſtud *Cumque* hoc, cum ſuperioribus, conjungeret Diſtichis; namque quis nexus eſſet huic cum proximo, ubi de uxore ſermo erat & ſervis? niſi velis, *aliquem* innuere famulorum aliquem; ſed eſſet, profecto, nimium voluntarius is ne-

 quam,

quam, qui *nec* ab hero *se vellet moneri*. Verum ille vir magnus, Scaliger, subtiliori plane modo ingenium, quo erat, hic exercuit exeruitque suum. Fortiter tamen dubito, an peculiaris & unicus iste nexus lyricus, Carminum Horatii Lib. I. Od. XXXIII. v. 15.

Dulce lenimen, mihi cumque salve
Rite vocanti

hîc pari modo possit esse efficax, aut harmonicus, in brevissimi simplicissimique generis carmine, eoque morali, ad sanctissimarum legum composito tenorem. Certe hîc locus non est argutae lyrae; sed eo illius stilo, sermoni propiore, heic opus erat, in quo vel ipse, quantuscumque licet, Flaccus noster, se esse Poëtam negabat. Deinde demus, posse dici, sed poëtice, per *Tmesin* aliquam:

Cumque mones quem, pro: *Quemcumque mones;* at non inde sequitur, dicendum &: *Cumque aliquem* pro: *Quemcumque:* Nemo enim umquam fando percepit vocem: ALIQUISCUMQUE pro: *Quicumque.* Sed cessemus a strepitu; *Quandoque & bonus dormitat* Scaliger, suumque illud per somnum crepat: *Fuimus Troës.* Verum: *Tros Rutulusve fuat nullo discrimine habebit Historia.*

IPSA utique necessitas cogit praeferre illud: *Quum*, reliquis semper vitiosis lectionibus, interque ipsas se pugnantibus. Neque enim Codd. ubique fere mendis vitiisque scatentes scribentium, nos etiam ad adoptandum suos urgent Soloecismos. Cedant igitur auctoritates rationibus, nosque facile velle moneri & ipsos demonstremus: Hominesque quum simus, humani nihil a nobis ceterisque, qui & ipsi sunt homines, alienum putemus.

QUOD vero ad sensum spectat, laudanda hîc praecipue, quin & admiranda patris prudentia venit, qui dum, ut quam maxime prae se fert, exercendum monitis esse numquam intermittendis erga amicum caritatem, filio suadet, & suis ipse toties iteratis monitis amicitiae & caritatis & benevolentiae gratiam, modo, quem vocant, *per indirectum*, & quasi aliud agendo, sapienter admodum conciliat. Qui, sine dubio, scribentis scopus erat primarius, quo omnis ejus mens atque animi intentio & ferebatur & dirigebatur, in eo, mirum quendam in modum, concordans cum Paulino illo caritatis affectu, qui verbis ad *Philipp.*

lipp. III. 1. perſcriptis illuſtratur: Τὸ λοιπὸν, Αʹδελφοί μου, χαίρετε ἐν Κυρίῳ, τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν, ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρὸν (ſcil. εἶναι), ὑμῖν δὲ ἀσφαλές. H. e. *Ceterum, mei fratres, gaudete* (ea de re) *in Domino: Eadem vobis ſcribere neque me quod pigeat; & vobis, certe, id tutum eſt* &, ut alii legunt; *neceſſarium.*

Ceterum admonitionem amicam remotis fieri debere arbitris, ſecundum Pythagoram Plutarchus docet. Δεῖ γὰρ ὡς νοσήματος οὐκ εὐπρεποῦς, τῆς ἁμαρτίας τὴν νουθέτησιν καὶ ἀποκάλυψιν ἀπόῤῥητον εἶναι. I. e. *Ut morbi parum honeſti, ſic & peccati reprehenſionem ac retectionem ſecretam eſſe convenit.* Lib. de diſcrimine adulatoris atque amici.

Quum moneas aliquem, nec ſe velit ille moneri,
  Ut duri monitis difficilesque ſumus:
Si tibi ſit carus, noli deſiſtere coeptis.
  Forte prope eſt, qua ſe corrigat ille, dies.

Tu crois devoir donner quelque avis ſalutaire,
Qu'un indocile ami ne veut pas recevoir.
Ne te rebute point; &, d'un amour ſincere,
  Montre-lui toûjours ſon devoir.

X.

Contra verbosos noli contendere verbis:
Sermo datur cunctis, animi Sapientia paucis.

Si cum Cordatis agas, non est opus multis verbis. Si cum Stulto, frustra contendis; propterea quod stultitia verbosissima sit.

Erasmus.

Quidam, hinc rejecto Erasmo, suo Marte haec ita exponit: *Hoc itaque Auctor dicit:* Animi sapientia, i. e. rerum intelligentia *est* paucis *data, tametsi omnibus &* cunctis sermo *contigit.* Quid, quaeso, ipse dicturus, si sic exposuisset Malschius?

Jam statim, ut est providus filio eidemque discipulo, duplici jure parens, ad commendandam ei, prae reliquis, redit Silentii legem, sive illam dixeris Pythagoricam, quam supra in tertio vidimus Disticho, sive malueris esse Stoicam: Nam & hi doctores suum pari modo saepius iterarunt: ΣΙΩΠΑ ΤΟ ΠΟΛΥ. i. e. Maxima ex parte taceto. Sic is, quem Nostri nos praecipuum, pluribus ex rationibus, suspicamur fuisse magistrum, incomparabilis Epictetus, binis proxime se sequentibus Enchiridii Capp. XLI. nempe & XLII. in illo quidem priori, quae reddimus hic, tradit: Καὶ ΣΙΩΠΗ ΤΟ ΠΟΛΥ ΕΣΤΩ, ἢ λαλείσθω τὰ ἀναγκαῖα, καὶ δι' ὀλίγων. Σπανίως δέ ποτε καιροῦ παρακολουθοῦντος ἐπὶ τὸ λέγειν τι ἥξομεν· ἀλλὰ περὶ οὐδενὸς τῶν τυχόντων. Μὴ περὶ μονομάχων, μηδὲ ἱπποδρομιῶν, μὴ περὶ ἀθλητῶν, μὴ περὶ βρωμάτων ἢ πομάτων, τῶν ἑκασταχοῦ λεγομένων. Μάλιστα δὲ, μὴ περὶ ἀνθρώπων λέγοντες, ἢ ἐπαινοῦντες, ἢ συγκρίνοντες. In altero vero, nam arctissimus eorum nexus amborum est, talia inde infert: Ἂν μὲν οὖν οἷός τε ἦς, μέταγε τοῖς σοῖς λόγοις τοὺς τῶν συνόντων ἐπὶ τὸ προσῆκον· εἰ δὲ ἐν ἀλλοφύλοις ἀπολειφθεὶς τύχοις, ΣΙΩΠΑ. H. e. Silentium sit plurimum. *Loquere necessaria & paucis, & raro: aut quandoque*, CUM TEMPUS AUT RES POSTULAT, *aliquid ut dicatur, dic quidem, sed non de quavis re: non de gladiatorum pugna, non de cursu equorum, non de athletis, non de esculentis aut potulentis, & huiusmodi rebus passim obviis. Maxime vero omnium non de hominibus, vituperans, aut laudans, aut*

CUM

IO.

ΜΗ ἀνθίςασο μηδ' ἐρίδαινε λάλοις ἀδολέσχως·
Ὅτι ΛΟΓΟΣ ΔΕΔΟΤΑΙ ΠΑΣΙ, ξύνεσις Δ' ὀλιγίςοις.

NIHIL quidem ad haec verbis Scaliger, quomodo tamen ea melius Graece dicenda forent, quod & praestat, ostendit exemplis.

MULTUM *verborum; Sapientiae parum:* Ea, in omnium fere populorum diversis Idiomatis proverbii vim habentia, in sacris quoque confirmata litteris, & hic sibi opponuntur.

Oratione homo praestantior est mutis animantibus.
Animal praestantius est te, nisi bonum dixeris. GENTIUS, Rosar. Persico.

CUM ALIIS DISPUTANS, DEQUE ALIIS JUDICANS. *Si igitur possis, demuta eorum sermones, qui tecum sint, in id flectens, quod deceat. Quod si inter extraneos te deprehensum videas,* TACE.

QUORUM utique duorum doctrinae Epicteti capitum idem argumentum, eademque fere transitionis ratio est, quae & in binis hisce proximis animadvertenda Distichis IX. scil. & X. Vult, commodo moneri tempore, dataque occasione, amicos ac familiares, tacendum vero esse apud reliquos, vel non nisi necessaria proloquendum. Quis non heic mecum observat ejusdem scholae eamdem prorsus institutionem? Unde & eorumdem frequentissimus saepe concentus & harmonia quasi verborum. Veluti in utrique, & Epicteto & Catoni, familiarissimo illo: ΜΕΜΝΗΣΟ, MEMENTO, deinde porro videbimus, inque formulis aliis, quas inter & illa notatu digna: QUUM TEMPUS POSTULAT AUT RES, quod est Epicteto nostro, ut supra vidimus: ΚΑΙΡΟΥ ΠΟΤΕ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝΤΟΣ. *Opportunitate temporis te concomitante*, sive, ut legere malunt alii: ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΝΤΟΣ, *vocante ad id, sive adhortante.*

JUNCTURUS eram & tertium aliquod binis superioribus Epicteteae disciplinae capitibus, id nimirum, quod est ordine LXIX. ubi, data quasi opera, *cum imperitis de quacumque altercari doctrinae parte*, jusso iterum silentio, *vetat.* Sed, quid opus ad unum hoc Dist. referre singula, cum uterque Philosophus eadem, toties repetitis vicibus, paullu-

 lum

lum tantum hinc inde immutata, inculcare ament, ſicque ſaepius in uno coincidant argumento?

Huc porro pertinent, vel ratione verborum, vel ſententiae, Libri II. Diſticha IV. & XI. Libri III. Diſt. XX. L. IV. itidem XX. & XXXIV. Diſtichorum, aliaque praeterea, quae ſingula ſuis locis ſeorſum conſideranda recurrent.

XI.

Dilige ſic alios, ut ſis tibi carus amicus:
Sic bonus eſto bonis, ne te mala, damna ſequantur.

SIC AMICIS utere; ut ipſe tibi ſis proximus. Sic aliis benefac: ne tibi ipſi noceas. In priori verſu eſt venuſta redditio ſimilium in *Dilige* & *Amicus*: in ſecundo, contrariorum, *Bonis* & *Mala*.

ERASMUS.

MARTIALIS, libro *undique ſuſcepto* (Scriptor media barbarie ſuppoſititius.)

Ne noceas tibi, ſic aliis prodeſſe memento.

Seneca tamen Epiſt. XLVIII. *Non poteſt quisquam beate degere, qui ſe tantum intuetur, qui omnia ad utilitates ſuas convertit: alteri vivas oportet, ſi vis tibi vivere.*

DAUMIUS.

ORDINATAM eam vere recteque eſſe caritatem, quae incipiat a ſe ipſa, hoc eſt ab eo, cui ineſt, iſtud omnes omnis aevi & cujuscumque ſectae aut diſciplinae Sapientes unanimi fatentur conſenſu; ipſa etiam ſacroſancta unius verique idem comprobant, jubent, urgent, eamdemque nobis caritatem imperant, Dei oracula: ut amemus quisque noſtri ſimiles ceteros, aeque ac nosmet ipſos. Modulum igitur ea noſtrae erga alios benignitatis & benevolentiae, noſtram erga nos dilectionem praefigunt, atque amorem noſtri, cum naſceremur, a natura quaſi infuſum nobis. Hoc illud.

Eſt, quodam prodire tenus, quo non datur ultra.

Et hic ille revera

Eſt

Contra verboſos noli contendere verbis:
Nil tua pollentem dicere dicta movent.
Sermo datur cunctis; animi ſapientia paucis:
Multa animo ſapiens volvit, at ore parum.

Avec un grand Parleur n'entre point en matière:
Pour l'emporter ſur lui tu perdrois ton repos.
Tous ont pour la parole un talent ordinaire;
Mais peu pour parler à propos.

II.

Ὡς ἑτέρους ΦΙΛΕΙ, ὩΣ ΚΑΙ σαυτῷ ΦΙΛτατΟΣ ΕΙΝΑΙ.
Ὡς καλοῖς καλὸς ἴσθ᾽, ὡς μὴ βλαβερόν τί σοι ἥξειν.

TACENTE hic iterum Scaligero, ejus occupabit locum aliud itidem egregie dictum eique, quod Daumius citavit, valde per omnia congruum; *Non nobis ſolum nati ſumus, ſed ortus noſtri partem patria, partem parentes vindicant, partem amici.* Cic. de Offic. Lib I. ex Platone.

QUODSI utraque vox *bonus* & *bonis* eodem plane ſenſu pro benignus, largus, liberalis, accipienda foret, non liberaretur Auctor a turpi & foeda avaritiae labe, quam ei Boxhornius alio in loco volebat inurere. Sed prior tantum id ſignificat; altera Viros *bonos* & *honeſtos.*

Eſt modus in rebus: ſunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit conſiſtere RECTUM.

Pari enim modo ut, nos nimium ſupraque alios vitioſe amantes, omnes illos injuria afficeremus, qui partem caritatis ejus ſuo nos jure poſtulare poterant; & iniquitatis injuſtitiaeque ipſi teneremur erga nos, ubi, ſi modo id fieri poſſit, nec vana id prae ſe ferentes glorientur, alios adeo nobis amore praeferremus, noſtrimet ut ipſorum oblivisceremur ipſi. Nec, niſi ejus injuſtitiae, adverſum alios, ipſe reus, hujusmodi erga ſe ipſos injuriam ab illis poterit efflagitare: eo minus igitur, qui tam immodico ab aliis condecoretur munere, quos & iſtam efflagitando, jam injuria afficit, dignus ſane aeſtimandus. Ita quidem affe-

ctos merito reprehendit Oratorum maximus, neque idem minimus Philosophorum, M. Cicero, III. Tusculanarum Quaestionum libr. cap. XXIX. *Ii tamen fatentur*, inquit, *graviores aegritudines suscipi, quam natura cogat. Quae igitur amentia, ut nos quoque idem ab aliis requiramus? Sed haec inter se quam repugnent, plerique non vident; laudant enim eos, qui aequo animo moriantur: qui alterius mortem aequo animo ferant, eos putant vituperandos.* QUASI FIERI ULLO MODO POSSIT, *quod in amatorio sermone dici solet*, UT QUISQUAM PLUS ALTERUM DILIGAT, QUAM SE. *Praeclarum illud est, &, si quaeris, rectum quoque & verum, ut eos, qui nobis carissimi esse debeant*, AEQUE AC NOSMET IPSOS AMEMUS: UT VERO PLUS, FIERI NULLO PACTO POTEST, *ne optandum quidem est in amicitia, ut me ille plus quam se amet; ego illum plus, quam me. Perturbatio vitae, si ita fit, atque officiorum omnium consequatur.* Et recte profe-

XII.

Rumorem fuge, ne incipias novus auctor haberi.
Nam nulli tacuisse nocet: Nocet esse locutum.

NE QUID in vulgus sparseris: propterea quod rumor saepenumero in ejus caput recidit, a quo profectus est. Si rumor nihil habet periculi, tamen nihil nocet siluisse. Si quid habet, nocet loquutum esse.

ERASMUS.

RUMORES *fuge.*] Vide Langlaeum Lib. VIII. Otii Semestr. Cap. XI. & ex eo Taubmann. ad Plaut. p. 1109. IIdae Edit. Freherum, Lib. III. de Infamia, Cap. II. n. 4. p. 256. Id. Lib. II. de Existimatione, Cap. IX. n. 16. pag. 223. *Est profecto* (ait) *tectus sed pestilens detrahendi modus* (referre audita) *per hoc enim mussandi genus* fama, *ut ille ait*, vires acquirit eundo. Pamphilus, Cap. XIII. v. 9.

Ex minimo crescit, sed non cito fama quiescit:
Quamvis mentitur, crescit eundo tamen. &c.

DAUMIUS.

PROMISIMUS supra, in breviore illa variantium hujus Distichi recensione lectionum, nostram in hac Historia sen-

cto: nam qui ſibi ipſe injurius atque iniquus eſt, ab eo quomodo erga nos JUSTITIAM ſperemus alii? Haec de modulo ſive menſura caritatis erga amicos, de modo alias. Conf. huc huius Libri Diſt. XXXIV. XXXV. XXXVI. & XL. L. II. D. I. XI. & XXII. L. III. D. IV. & X. & L. IV. D. VIII. XIII. XV. XXVIII. XXXVI. & XLI.

Dilige ſic alios, ut ſis tibi carus amicus,
Te nec amicitia ſit tibi proximior.
Sic bonus eſto bonis, ne te mala, damna ſequantur:
Nam nulli bonus eſt, qui malus ipſe ſibi.

Aime-toi le premier, ton amitié féconde
Peut ſe prêter enſuite en faveur d'un égal:
Mais pour faire du bien, fais tel choix de ton monde,
Qu'il ne t'en arrive aucun mal.

12.

ΘΡΥΛΛΟΥΣ ΦΕΥΓΕ, ΝΕΟΣ ΜΗ *μυθοπλάςης* *δόξῃς*·
ΟΥΔΕΝΑ *μὲν* ΣΙΓΗ ΤΟ Δ' *ἐναντίον* ΗΚΑΧΕ ΠΟΛΛΟΥΣ.

NIHIL inconcinnius Graecis Planudis excogitari poteſt.

Nam nulli tacuiſſe nocet.] Simonidis Apophthegma: Σιμωνίδης ἔλεγε, μηδέποτε αὐτῷ, μεταμελῆσαι σιγήσαντι, φθεγξαμένῳ δὲ πολλάκις. Planudes obſcure, τὸ ἐναντίον poſuit, quum ſine ullo negotio potuiſſet: τὸ λαλῆσαι δ', ut nos; niſi mavis: Οὐδεὶς σιγήσας, ὁ λαλήσας δὲ σφόδρ' ἀάσθη. SCALIGER.

DURIUSCULE ſonantibus graecis hiſce verſiculis paullo durius tamen Scaligeri in eos judicium. Omnes enim videmus, iis ſingulis vix binas ſupereſſe voces, interque has particulam: μὲν, hic certe non inconcinne poſitam, quas ipſe non uſurpaverit vir magnus, Scaliger. Primum facili quis negotio emendaverit: Θρύλλους φεῦγε νέους, μὴ ἀκούσῃς ἐκφερομυθῶν. Alterum *ſine ullo negotio* ipſe ordini reſtituit; quae autem tam facile e medio tollenda inconcinnitas, non ſupremum iſtum meretur reprehenſionis gradum.

Quis feret hanc Criticis Legem: MODERATIUS URGE?

ſententiam uberius exponendam, de conjectura quadam, viro de Catone noſtro, in adornata ejus nova ſatiſque nitida

tida Editione, optime cetera merito, quae infeliciter excidit.

Ita autem vir Erudit. pagina suae Edit. 78. col. a. „ Si per libros liceret, inquit, hic emendandum esset: „ *nocet esse locuto*. In primis cum modo dixerat: *Nam nulli* „ *tacuisse nocet*. Sed, tacentibus libris, nil quidquam te„ mere tentandum." Haec ille. Equidem contra, si, uti tacent, ita vel maxime omnes eam lectionem libri addicerent, delendam tamen & in eam, quae jam recepta est, iterum mutandam statuerem. Quod ut facilius omnium pateat oculis, ejusdem, quae hic occurrit, constructionis exemplis, iisque per omnes casus deductis, id me liquido demonstraturum spero. Liceat nobis jam tantisper esse Grammaticis. Sint exempla sequentia, & quidem Casus

I. *Nemo latronis amet nomen, amet acta nefanda.*
II. *Nullius certa est, est finis laeta, tyranni.*
III. *Nulli hominum licet esse malo, licet esse feroci.*
IV. *Neminem adire decet sagam, decet augurem adire.* Vel: *Neminem adesse decet vanum, decet improbum adesse.*
(V. *O numquam reverende satis, satis o Venerande!*)
VI. *Nullo patre id ages, id ages praesente magistro.*

Jam suam juxta, quam paene suppositurus erat Catoni, lectionis expositionem, omnia ista sic forent interpretanda exempla, ut prius semper eorum membrum negaret id ipsum, quod affirmaret deinde adstrueretque alterum. Diceret itaque: *Nemo amet* quidem *latronis nomen*; sed *amet acta* qui volet. Diceret, eodem plane modo, quo in Catoniano versu: *Nulli tacuisse nocet;* sed contra *nocet esse locuto*: ita & in tertii casus exemplo: *Nulli hominum licet esse malo*; sed contra: *licet* utique *esse feroci*. Nam eadem prorsus utrimque ratio est, eadem constructionis forma. Quis vero non videt, hanc violentam fore illorum exemplorum interpretationem; naturalem contra eam esse, ubi, in posteriori cujuslibet membro versus, e priori negatio repetatur, adplicanda etiam posteriori, ut:

I. *Nemo amet nomen latronis;* sed & nemo *acta* ejus *nefanda amet*.
II. *Nullius* quidem *finis certa est;* at neque *tyranni*, *laeta est*.

III.

III. *Nulli hominum* aut *malo esse*, aut *feroci esse licet.*
IV. *Neminem adesse* aut *vanum decet*, aut *improbum.*
[V. O vir *numquam satis reverende*, neque *satis* (secundum merita) *Venerande!*]
VI. *Nullo*, neque *Patre praesente id ages*, neque *Magistro.*

Omnes igitur purae Latinitatis vindices fatebuntur, ista eadem manente utrimque in Catonianis verbis constructione; hinc: *Nulli tacuisse*, illinc: *esse locuto*, versum utique eamdem non admittere tantum, sed & exigere expositionem;

Nulli seu *tacuisse nocet*, sive *esse locuto.*

Cui cum contraria plane fuerit mens ac sententia Auctoris, ad istam nimirum ambiguitatem tollendam, necessario alia, in posteriori membro, requirebatur verborum Constructio, ut hoc loco: *esse locutum*, in alio, quarto nempe Casu; quae nova structura eam negationis repetitionem non admitteret amplius.

HAEC ideo pluribus sum executus, quoniam negationis, omniumque ei inservientium particularum, alio atque alio positarum loco, permagna & incredibilis fere vis est, ad variandum atque innumeris modis permutandum saepe sensum, quam interdum non satis adtendunt, qui soli operam navant Grammatices studio: neque enim ad hanc ista magis, quam ad Dialecticam pertinent doctrinam. Quid? quod & in sacris omnino litteris eadem negationis, e priori cujuslibet versus membro, in posteriore ejus parte necessaria, nec expressa tamen repetitio, in poëticis praecipue libris, quam saepissime occurrat, neque pro rei gravitate, semper adtendatur satis. In omnium tamen oculos incurrunt illa: Psalm. I. 5.

על כן לא יקמו רשעים במשפט וחטאים בעדת צדיקים:

Idcirco non exsurgent improbi in Judicio, & peccatores (sc. non) *in coetu justorum.* Ita & Ps. XIII. 5.

פן יאמר איבי יכלתיו צרי יגילו כי אמוט:

Ut non dicat inimicus meus: Praevalui ei. (Supple: Ut non) *hostes mei exultent, quum dimotus fuero.* Porro Ps. XXXVII. 25.

נער

נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם :

Puer fui, etiam consenui: sed non vidi justum derelictum: Et (scilicet: non) *Semen ejus quaerere panem.*

Denique manifestissimum id, Ps. XXXVIII. 2.

יהוה אל בקצפך תוכיחני ובחמתך תיסרני :

Domine, *ne in fervente ira tua arguas me:* (Nec) *in excandescentia tua castiges me.*

Eadem enim ipsa verba, Ps. etiam VI. 2. occurrentia, expressam ibi utrimque negationem secum habent, hoc modo:

יהוה אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תיסרני :

Domine, *ne in ira tua reprehendas me: Neque in excandescentia tua castiges me.*

Atque hujusmodi alia, eamdem constructionem arguentia, sine numero exempla.

Tantum igitur abest, ut propterea *inprimis* illa, de qua egimus lectio, aut lectionis conjectura, admittenda sit, cum antea dixerit Auctor: *Nam nulli tacuisse nocet:* ut vel propterea istud: *nocet esse locuto*, necessario sit rejiciendum. Si enim quaeras: Cui *nocet esse locuto?* Tum respondendum utique foret, ea, quae praecesserit, voce: NULLI. Quod vero plane non vult Auctor.

Quod etiam, ne de Distichi sententia plane nihil dicamus, non sic intellexerat Phryx ille Aesopus, cujus sub corpore, veluti palliolo sordido, latuit aliquando Sapientia. Ei enim, ut Planudes noster scribit, in vita ejus, quum Xanthus herus, invitatis ad prandium discipulis, diceret: I, eme optimum quodque & praestantissimum; ille inter eundum secum dicebat: Ego docebo herum non stulta mandare. Quum linguas igitur solum suillas emisset, & apparasset discumbentibus, linguam assatam singulis cum salsamento apposuit: discipulis laudantibus, ut philosophicum, primum ferculum, propter linguae ad loquutionem ministerium, rursus elixas Aesopus linguas apponere, atque etiam ferculo alio atque alio petito, nihil aliud, quam linguas proponere. Discipulis autem, eodem subinde cibo repetito, indignatis &: Quousque linguas? inquientibus, quippe

quippe nos per diem linguas edendo, noſtras doluimus: Xanthus tum dicere iratus: Nihil aliud tibi eſt, Aeſope? Et is: Non certe. Herus contra: Nonne mandavi tibi, ſordidiſſime homule, optimum quodque & praeſtantiſſimum obſonari? Et Aeſopus: Πολλὰς ὁμολογῶ σοι τὰς χάριτας μεμψομένῳ με φιλοσόφων ἀνδρῶν παρόντων. Τί ἂν οὖν γένοιτο γλώττης χρηστότερόν τε καὶ βέλτιον ἐν τῷ βίῳ; πᾶσα γὰρ παιδεία καὶ φιλοσοφία δι' αὐτῆς παιδεύεται καὶ διδάσκεται, δι' αὐτῆς δόσεις, λήψεις, ἀγοραὶ, ἀσπασμοὶ, εὐφημίαι, μοῦσα πᾶσα· δι' αὐτῆς γὰρ συγκροτοῦνται γάμοι, πόλεις ἀνορθοῦνται, ἄνθρωποι διασώζονται καὶ, συνελόντι φάναι, δι' αὐτῆς ἅπας ὁ βίος ἡμῶν συνέστηκεν. ΟΥΔΕΝ ΑΡΑ ΤΗϹ ΓΛΩΤΤΗϹ ΑΜΕΙΝΟΝ. H. e. *Multas habeo tibi gratias increpanti me, philoſophis viris praeſentibus: Quid igitur fuerit lingua melius & praeſtantius in vita? Omnis enim doctrina & Philoſophia per ipſam monſtratur ac traditur: per ipſam data & accepta feruntur, fora, ſalutationes, omnis vitae civilis ratio, bona fama, denique quidquid Muſae eſt, per ipſam conſtat. Per ipſam adplaudentium concentibus celebrantur nuptiae, civitates bene conſtituuntur, in vita ſervantur homines: breviter, per ipſam tota regitur vita noſtra.* NIHIL ERGO LINGUA MELIUS. Poſtridie vero iterum vocatum eum, viliſſimum quodque & peſſimum obſonari jubet herus, quod diſcipuli ſecum forent coenaturi. Ille autem nihil mutatus rurſus linguas emit & apparatas diſcumbentibus appoſuit. Et paullo poſt iterum, & valde iterum atque iterum. Xantho tum vero maxime iniquo ea animo ferente, &, quid hoc, Aeſope, dicente: num rurſus mandavi tibi optimum quodque & praeſtantiſſimum obſonari; an non vero viliſſimum quodque ac peſſimum? Ille autem: Καὶ ΤΙ ΠΟΤΕ ΧΕΙΡΟΝ ΤΗϹ ΓΛΩΤΤΗϹ, ὦ δέσποτα; οὐ πόλεις δι' αὐτῆς καταπίπτουσιν; οὐκ ἄνθρωποι δι' αὐτῆς ἀναιροῦνται; οὐ ψεύδη πάντα, καὶ βλασφημίαι, καὶ ἐπιορκίαι διὰ ταύτης περαίνονται; οὐ γάμοι καὶ ἀρχαὶ καὶ βασιλεῖαι δι' αὐτῆς ἀνατρέπονται; οὐχ', ὡς κεφάλαιον εἰπεῖν, ὁ βίος δι' αὐτῆς ἅπας μυρίων πλημμελημάτων γέμει; H. e. *Et* QUID UMQUAM PEIUS LINGUA, *o here? Nonne urbes per ipſam corruunt? non homines per ipſam interficiuntur? non mendacia omnia &, maledicta & perjuria per ipſam perficiuntur? Non conjugia & principatus & regna per ipſam evertuntur? Non, ut ſummatim dicam, vita omnis per ipſam infinitis ſcatet circumagiturque erroribus?* Quam ſive hiſtoriam, ſive & ipſam,

ipsam, ut reliqua, fabulam, cui certe veritas sua subest, ne quis otiosi cujusdam Rhetoris in utramque partem ventilatam, more Carneadis, ostentandi caussa ingenioli, existimet esse declamatiunculam, divus vetat Jacobus Apostolus; eamdem veritatem simul & simplicius & sublimiore tamen cothurno, prouti est, ita repraesentans nobis, Cap. III. 5. & seqq. Ἡ γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐςὶ, καὶ μεγαλαυχεῖ. Ἰδοὺ ὀλίγον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει. Καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας· οὕτως ἡ γλῶσσα καθίςαται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα, καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως, καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης· Πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν, ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων, δαμάζεται καὶ δεδάμαςαι τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ· Τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι, ἀκατάσχετον κακόν· μεςὴ ἰοῦ θανατηφόρου. Ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν Θεὸν καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς καθ᾽ ὁμοίωσιν Θεοῦ γεγονότας. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ςόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα. Οὐ χρὴ, ἀδελφοί μου, ταῦτα οὕτω γίνεσθαι. H. e. *Lingua, quae parvum membrum est, magnas tamen vires habet. En quantulus ignis quantam materiam incendit? Et lingua ignis est, scelerum mundus. Sic se habet in nostris membris lingua, ut quae totum corpus contaminet; & aevi cursum inflammans, & ipsa a Gehenna inflammata. Omnis enim & ferarum natura & volucrum, serpentumque & marinorum, humano ingenio domatur, domitaque est: At linguam nemo potest hominum domare, effraenatum malum, mortifero refertam veneno. Ea Deum & patrem collaudamus, eadem homines execramur, ad Dei similitudinem factos, prodeunte ex eodem ore laudatione & execratione. Non decet, mei fratres, haec ita fieri.* Quibus, sane, verbis nihil excellentius hanc in rem excogitari aut dici potest.

NEMINEM igitur mirari oportet, Nostrum, ut sapientem prudentemque morum Praeceptorem, tam saepius in eadem versari, filio, quem duplici nomine amat, injungenda *virtute*, quam *primam* supra dixerat, Dist. III. *compescendi linguam*, ut, tam paucis interjectis monitorum aliis, tertium jam ad eamdem recurrat celebrandam, eique *contrarium*, ut Planudes loquitur, vitium, novo quodam sub monstrosae ejus formae adspectu, infestandum. Hydra enim ea vera Lernaea est, monstrumque Garrulitas, capitum revera innumerabilium, inque iisdem sine numero linguarum, quarum quaelibet *mortifero referta veneno*, &

quam

quam nemo possit hominum domare: hoc merito monstrum, cum Jacobo, MALUM dixeris *effraenatum*. Et nobiscum:

—— compescere Linguam,
Hic erit Alcidae, nec minus artis opus.

Hujus igitur Hydrae novum caput, *novis* evitandis, ut graece Scaliger ait, *Rumoribus*, quantum in se erat, praesecat amputatque Noster, atque ita omnino resecandum sapienter docet hortaturque & hic, & porro Dist. XX. Lib. II. Nam si cum illa mille capitum bestia

Luctere; multa proruet integrum
Cum laude victorem, geretque
Praelia, CONJUGIBUS LOQUENDA.

NEC erat, ut aliqui hic tricas necterent, dicendo: „Hoc „ dictum ἁπλῶς & per omnia non est verum, cum non „ minus tacendo, quam loquendo quis peccare possit. „ Namque hoc ipse Auctor, suo dicet loco, L. III. Dist. XVI.

Quod nosti haud recte factum, nolito SILERE:
Ne videare Malos imitari velle, TACENDO.

Imo & perversa quadam ratione *taciturnos* vehementer exosus ipse videtur, ut L. IV. Dist. XXXI.

Demissos animo ac TACITOS *vitare memento.*

Quid igitur ei sumus ante tempus molesti? Evanescet illa omnis frustra efficta Objectio ad sequentem, in Tetrasticho, Paraphrasin:

Ne novus incipias Auctor Rumoris haberi;
Tu fuge Rumorem & qualiacumque Nova.
Talia saepe nocet temere nimis esse locutum:
RUMORES NULLI SED TACUISSE NOCET.

Ne prens point part aux bruits, que seme le vulgaire,
De crainte de passer pour en être l'auteur.
On ne risque rien à se taire;
Et souvent pour parler on cause son malheur.

XIII.

XIII.

Spem tibi promissi certam promittere noli.
Rara fides ideo est, quia multi multa loquuntur.

Noli certo promittere cuiquam, alieni promissi fiducia.
Quod in te situm est, id praestare potes: alienam fidem praestare non potes. Et vulgus hominum ad pollicendum facillimum, in praestando saepe fallit.

ERASMUS.

Spem tibi] Scal. ex editione Pithana.
Rara fides ideo est] Phaedrus lib. III. Fab. XLVIII. *Vulgare amici nomen; sed rara est fides.* OPIT.
Multi multa loq.] Plerumque vulgus ait deditum rumoribus saltim fabulis capi, ideoque fidem esse raram. Hallucinantur, qui secus ista exponunt. EOD. *citante*, BARTHIUS.

NONDUM mittit e manibus Heros ille noster prehensam semel, ut prosterneret, eamdem hanc, de qua antediximus, belluam, LINGUAE INTEMPERANTIAM, cui videlicet perpetuum indixit bellum, in puerorum aeque ac seniorum animis, jam inde a pueris annisque tenerioribus, ad aetatem provectiorem usque, & porro, pertinaciter gerendum. Recte enim Vir magnus Barthius, jam bis supra in notis, Opitio, Daumioque citatus, Adversarior. Lib. XLV. Cap. V. col. 2063. ubi ipsa hujus Distichi verba profert, iis exponendis sequentia subnectit: *Hoc est*: EFFRAENATA *&* INCONSULTA LINGUA *est* VULGI, *nec meminerunt plerique hodie homines, quid promittant, quid negent.* Quos propterea merito Horatius VULGUS vocat INFIDUM, cui non nisi *meretricia* sit *Fides*. Carmin. L. I. Od. XXXV. v. 25.

At vulgus infidum & meretrix retro
Perjura cedit. —— ——

Haec igitur in tempore nosse atque in promtu deinde semper habere convenit, ne sero nimis, stolida decepti eorum fiducia, quae aliena, nostrique non sunt arbitrii, & in nostris ipsi damnum patiamur; ad tenorem etiam illius pruden-

13.

Στεῦτο τί σοι τις, ΜΗ σὺ τὸ δ' αὖ ἑτέρῳ καθυπόσχῃ·
Η ΠΙΣΤΙC ΣΠΑΝΙα Γὰρ, πλείςων πλεῖςα λεγόντων.

SPEM *tibi promissi certam promittere noli.*] Ita habet editio Pithoeana, quam lectionem ad verbum Graece expressimus. Diserte monet, rem promissam non statim pro certa habendam, quod multi multa loquantur & multa polliceantur, quae praestaturi non sunt. Vulgata lectio, quam Planud. sequitur, ita habet: *Rem tibi promissam certo promittere noli.* Quam plane reddere possumus: Ἀσφαλέως μὴ ὑφίστασθαι, ὅ, τι πίστει ὑπέςη. Planudea hiulca sunt. Praeterea τὸ καθυποσχέσθαι, quo utitur, invenustissimum & obscurissimum. SCALIG. *Multi* Latinis stolidi sunt, ut notant Viri Docti ad Plautum. It. BARTH. citante DAUMIO.

dentissime concinnati ὑπομνήματος Epicteti, quod est Enchiridii Caput III. Μέμνησο οὖν, ὅτι ἐὰν τὰ φύσει δοῦλα (dixerat autem antea, Cap. II. τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀσθενῆ, δοῦλα, κωλυτὰ, ἀλλότρια,) ἐλεύθερα οἰηθῇς, καὶ ΤΑ ΑΛΛΟΤΡΙΑ, ΙΔΙΑ, ἐμποδισθήσῃ, πενθήσεις, ταραχθήσῃ, μέμψῃ καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους: Ἐὰν δὲ τὸ σὸν μόνον οἰηθῇς σὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀλλότριον, ὥσπερ ἐςὶν, ἀλλότριον, οὐδείς σε ἀναγκάσει οὐδέποτε, οὐδείς σε κωλύσει, οὐ μέμψῃ οὐδένα, οὐκ ἐγκαλέσεις τινὶ, ἄκων πράξεις οὐδὲ ἓν, οὐδείς σε βλάψει, ἐχθρὸν οὐχ ἕξεις· οὐδὲ γὰρ βλαβερόν τι πείσῃ. H. e. *Si quae natura sunt serva*, (ea vero jam ante esse evicerat *omnia, quae non in nobis, neque arbitrii essent nostri*, eaque vocaverat: *imbecilla, serva, quae prohiberi possent, atque aliena*) *si igitur*, inquit, *ea libera putabis, & PROPRIA, QUAE SUNT ALIENA; impedieris, dolebis, turbaberis, incusabis deos atque homines. Si vero, quod tuum est, id solum tuum esse putabis, & alienum, quod revera est alienum; nemo te coget umquam, nemo probibebit, neminem accusabis, invitus nihil ages, nemo te laedet, inimicum non habebis, neque enim fallacibus noxiisque futuris te permiseris, aut fidem umquam habueris.* Conf. porro cum Disticho hinc decimo (XXIII.)

CUIUS severioris atque a vulgi captu paullo remotioris doctrinae aditum primum pandens, penitioremque deinde

patefacturus introitum filio, adhuc in ephebis constituto, sub magistris Grammaticis; ecce vero, quam prudenter sapiens genitor a rebus passim obviis, clarisque per se, sumat exempla, quibus eamdem sublimiorem arduioremque veritatem tali etiam ingenio inculcet, atque ad huius captum adcommodet! Spem tibi forte, (est veluti diceret,) sodalium tuorum aliquis alicujus fecit rei, quam ne tu propterea firmam statim certamque tibi esse existimes, valde cave; sed disce, mi fili, nosse saeculum, nosse homines; horumque mores, illius indolem: Plena fraudibus sunt omnia, mortaliumque nequitiis. Quae *multi multa loquuntur*, ea *nostri non sunt arbitrii*, (quam Epicteteam & in sequentibus formulam aperte adhibet, dicendo: *Arbitrii non est nostri, quid quisque loquatur;*) Nihil nimirum nostrum, quod extra nos, nostrique juris non est. Tu proinde, ut tam facile non decipiaris, ne cuique fidem sine discrimine habeas, vide. Nonne tu, o lepidum caput, e Poëtis didicisti tuis: RARA FIDES? Bene, rectissime habet; sed: RARA FIDES *ideo* EST, (ideo a Poëtis ita depingitur, uti & illud: EST *Occasio calva*,) *quia multi multa loquuntur.*

QUID jam his planius esse possit, quid apertius? Habes philosophantem cum filio, huius tamen pro captu, patrem, eumque altercantem Stoicorum, quin imo Socratico more, disputantemque ex Epicteto, de maximi momenti rebus, sermone vero humili, depresso & ad venustissimam composito simplicitatem, in quo, profecto, admirabilis noster ubique est Dionysius, modo ne contra sensum suum, in alia omnia transducatur ab aliis. TIBI illud percommode cum utraque promittendi voce potest conjungi: *Promissum tibi* ab aliis *noli* & *ipse tibi*, pro *certo*, *promittere;* neque opus est, cum interpretum pluribus, iterum alios substituere, quibus & ipse polliceatur promissa sibi ab aliis. Quo enim haec, aut unde petita?

CETERUM legi sane merentur quae Boxhornio Rescripta, eorum IX. Capite, (p. 405. Ed. Arntz. novae) in medium hîc affert auctor clarissimus. Postquam enim Poëtarum praelectionem jam olim pueris fieri solitam, abunde illustraverat, ut vel maxime inde probaret: CARMINA illa, Distichi I. esse Poëtarum in universum, singulatim vero Virgilii sententias, (cui nos non nimium refragamur, certi ut sumus, quae huc facerent, & ipsum Maronem, pariter ac

in

in Metamorphosi Ovidium, e Pythagora transscripsisse,) ita rem persequitur: „ Non autem credibile est, integros sem-
„ per Poëtas fuisse enarratos discipulis, multo minus me-
„ moriae mandatos, sed, ut canit Lucretius:

„ *Floriferis ut apes in saltibus omnia libant.*

„ Sic omnia undique Grammatici depascebantur aurea dicta;
„ quae discenda pueris dabant. Quales Livii versus Hora-
„ tio dictare solitus Orbilius, vid. Lib. II. Epist. I. 69.
„ Nescio, an huc pertineat Ennii dictum elegans; quod
„ puero sibi lectum scribit Phaedrus; Lib. IV. fabula ultima.
„ Qui mos etiam Syri mimi aliorumque sententias dedit.
„ Quin imo ad talia Poëtarum dicta respici puto Dist. XIII.
„ Lib. I.

„ *Rem tibi promissam certo promittere noli:*
„ *Rara fides ideo est, quia multi multa loquuntur.*

„ Didicerat puer ex Horatio Lib. I. Carm. XXXV. 21.

„ *Te Spes, & albo* RARA FIDES *colit*
„ *Velata panno, nec comitem abnegat* &c.

„ Horatiani versus sensum declarat pater in illo Disticho.
„ Ausim inde *Spem* in versu ejus primo, quod nonnulli
„ scripti & editi libri habent, praeferre, si in altero pro
„ *ideo* substituere liceat, ex Horatii versu altero, *comes*: Certe
„ Horatius Spem & Fidem comites facit Fortunae; atque
„ adeo & comites inter se. Dicit hoc modo Dionysius,
„ fidem esse raram comitem spei, quia multi pollicentur in-
„ certa multa & vana. *Multi multa* dicebatur; cum res cer-
„ tae atque incertae, verae & falsae fama vulgi ferebantur.
„ Martialis Lib. VI. Epigr. LVI.
„ *Quae ratio est? inquis. Scis* MULTOS *dicere* MULTA.
„ *Loqui* autem jactare, polliceri significat. Plura docui ad
„ Aviani fabulam I." Haec ille optimus Aviani Editor.

AD Poëtas, porro, qui raram vel plane nullam in terris decantavere fidem, Ovidius quoque accedit, Metamorph. L. I. v. 90.

Aurea prima sata est aetas, quae vindice nullo,
Sponte sua, sine lege, FIDEM RECTUMque colebat. Et v. 128.

——— ——— ——— *De duro eſt ultima ferro.*
Protinus irrupit venae pejoris in aevum
Omne nefas: fugere PUDOR, VERUMQUE, FIDESQUE:
In quorum ſubiere locum fraudes*que*, doli*que*,
Inſidiae*que*, & vis, & amor *ſceleratus* habendi.

Praeter eos, quos jam Opitius, Daumius aliique ſuis in notis ad partes vocarunt. Nos igitur hîc pedem ſiſtimus, ad idem redituri Propoſitum, Diſticho XXV.

XIV.

Quum te aliquis laudat, judex tuus eſſe memento:
Plus aliis de te, quam tu tibi, credere noli.

NE te ipſum aeſtimaveris aliorum laudatione, ſed tua ipſius conſcientia. Te ipſum interroga, qualis ſis: & ſi animus tibi reſponderit, te longe alium eſſe, quam hic aut ille te facit, magis credere debes tibi ipſi, cui notior es, quam aliis.

ERASMUS.

PLUS *aliis de te, &c.*] Utitur hoc Catonis Nicol. Lyra introductoriis verſibus in Biblia. Laudat etiam & alludit Radulph. Ardens, Homil. III. Adv. XVI. a. *Et ad hoc inducitur, ut plus aliis de ſe credat, quam ſibi, cum ſcriptum ſit: Plus aliis de te, qu. t. t. cr. noli.* Id. Homil. XL. Dom. III. Quadrag. p. 136. b. *Sed nos, fratres, ut detractores, ita & adulatores fortiter contemnamus, & plus nobis, quam aliis de nobis, credamus, & ſemper de peccatis noſtris timeamus.* Vid. & Homil. CXII. p. 393. a.

DAUMIUS, poſt OPITIUM.

ADHUC in vitiis haeret recenſendis inque caſtiganda ulterius IMPOTENTIA LINGUAE, jam rixoſae nimis & verbis pro telo ſagittisve utentis, quibus inprudenter indeſinenterque emiſſis, omnes ſine diſcrimine eminus feriat adverſarios, vel quoscumque ad teli jactum ſibi adpropinquantes; veluti eam depinxit Diſticho X. jam porro nimium intemperantis, in proferendis, augendisque ſua garrulitate, novis rumoribus, quibus, tamquam veneno referta, inficiat, coinquinetque famam alterius; veluti hunc *peſtilentem detrahendi modum* (Gallis *la médiſance* dictum,) acriter perſtrinxit Diſticho XII. Modo promtam nimis facilem-

Spem tibi Promissi certam promittere noli:
Quam cito mortales res animique labant!
Pollicitis largi quia multi multa loquuntur,
Verbaque dant, ideo tam quoque Rara Fides.

Ce qu'on t'aura promis d'un air de certitude,
Ne vas pas le promettre, avant de l'obtenir.
Combien dans leur parole ont peu d'exactitude!
Beaucoup s..vent promettre & peu savent tenir.

14.

Ε'ἴ τε ΤΙϹ ΑΙΝΕΙῃ ΣΕ, ΔΙΚΑΣΤΗϹ ἴσθι Σεαυτοῦ,
ΜΗδ' ἑτέροις πείθου ΠΛΕΟΝ Η ΣΑΥΤΩι ΠΕΡΙ ΣαυτΟΥ.

Plus—tu tibi.] Cassianus Praefatione in Libros de Incarn. Dom. *Malo enim, de me ipso, tibi, quam mihi, credere*, &c. Aen. Sylvius, Ep. XLV. fol. 530. *Sed credo plus aliis, quam tibi, de te.* Daumius idem.

Quemadmodum Poëta non erat Planudes, ita nec, ingratam auribus, evitabat triplicem illam ejusdem ferme soni vocisque repetitionem. Tersius ea profert & rotundius, ut solet, Scaliger.

Quorum tamen exemplorum haec ultima hic aliena sunt, ut fere Expositores verborum convenientiam magis anxie quaerunt, quam rerum. Quae & nos maxime induxit caussa, quum tantum hactenus scriptum disputatumque sit de verbis Auctoris nostri, aliquando & de rebus cogitare.

cilemque descripsit in promittendis iis, quibus nulla fides, factis sit accessura: namque & sic *effraenatam & inconsultam* Distichon nobis dedit proxime superius XIII. Modo, & nunc quidem, ut pari ratione *infidam* eamdem exhibet sistitque nobis, in laudando alterum, eique, molli quadam oratione blandiendo, cui propterea neque plus fidei, quam falsa promittenti, sit tribuendum: Est enim, ut plurimum, talis personata facies, larvaque pulcra quidem, sed scenica, &, ut illa Phaedri, *cerebrum non habens*; ita neque haec, verbis animi sensum affectumque consonum. Sed quoniam haec ipsa Lingua, melle sesamoque quasi perlita,

& ſimulata tamen, ut ſuo loco deinceps, hujus in Libri Diſtichis XXVI. & XXVII. iterum propiusque conſideranda venit, nos huic jam diutius non inmorabimur; ſed cauſſam tantum quare, diſſuadente noſtro paterni animi Philoſopho, minus ſit credendum laudatoris vel adulatoris vocibus, breviter luſtrabimus.

Ea vero non eſt alia, quam ipſa eadem, qua, nulla in re umquam aliis plus vult tribui, ac tribuendum ſit nobismet ipſis, a nobis. Eadem, inquam, eſt illa, quam & deinde, ſaepius tactam obiter, brevibus iisque ultimis I. huius Libri ita verbis comprehendit:

SEMPER TIBI PROXIMUS ESTO.

Proximus autem tali non ſolum modo, quali ſupra dixerat Diſt. XI.

UT SIS TIBI CARUS AMICUS.

Sed etiam eo, quem nunc opportune admodum adjungit:

JUDEX TUUS ESSE MEMENTO.

Quia videlicet nemo tibi te ipſo proximior intimiorque eſt.

XV.

Officium alterius multis narrare memento:
Atque aliis quum tu benefeceris ipſe, ſileto.

BENEFICII accepti meminiſſe oportet, oblivisci dati. Qui dat beneficium, ejus eſt, diſſimulare ſe dediſſe; ne commemorando videatur exprobrare. Ejus qui accepit, eſt, paſſim praedicare; ne videatur ingratus & immemor.

ERASMUS.

ALIIS *quum tu benefeceris, ipſe ſileto.*] *τὸ ipſe* plebeium eſt, in hac quidem ſcriptura (ſive: diſtinguendi ratione.) At ego auctor ſim, vetuſtiſſimae editionis Florentinae, quae & Romanam illam alias principem anticipavit, auctoritate reponendum:

Atque aliis quantum benefeceris ipſe, ſileto.

Sed tamen a vulgata Planudea. BARTHIUS & ex eo primum OPITIUS.

M

Τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἐν αὐτῷ; Quis enim hominum scit hominis negotia, nisi hominis Spiritus, qui in eo est? Quod dictum Pauli Apostoli, I. Cor. II. 11. optime huic rei congruit. Vult igitur iterum plane Epicteteo genio, ne nostri existimationem pendere sinamus ab aliorum arbitrio, sed a nostra ipsorum conscientia. Pendet autem ea & ab aliis, ubi eorum in nos impensis laudationibus plus justo tribuimus, veluti sic: HONOR NON HONORATI ESSE, SED ESSE HONORANTIS, recte praedicatur. Ceterum, de Judicio in se cujuslibet, conf. Libri III. Dist. XVIII.

Quum te aliquis laudat, judex tuus esse memento:
Te melius, num te noverit ullus homo?
Plus aliis de te, quam tu tibi credere noli:
Scire alia, atque aliis credere, stultitiae est.

Lorsqu'on parle à ton avantage,
Sache alors te juger toi-même à la rigueur:
Au sentiment d'autrui n'en croi pas davantage,
Qu'au témoignage de ton coeur.

15.

Εὐποιΐην ἑτέροιο διεξέρχου πολέεσσιν·
ΕΥ ΔΕ σὺ ποιήσας ἕτερον, σιγῇ τόδε ΚΕΥΘΕ.

ΠΟΛΕΕΣΣΙΝ ἀντὶ τοῦ πολλοῖς, Imperite Plan. sine adjuncto usurpat. Nam absolute aliquis ἀπὸ τῆς πόλεος deduxerit. Vix est, ut peritus Hellenismi, si Latina non viderit, aliter interpretaturus sit *. Sententiam hanc Ausonius lepidissimo Distticho comprehendit, & Chiloni attribuit:

OFFICIUM, i. e. *Beneficium*. Saepius ita & Antiquiores hoc verbum, ea notione usurpant, & in illis Cicero cum primis, qui in suo de Amicitia Libro (Laelio, Cap. XIX.) sententiam hujus Distichi egregie expressit: *Officia*, inquiens, *meminisse debet is, in quem collata sunt, non commemorare, qui contulit.* WACHIUS.

Tu bene si quid facies, non meminisse fas est.
Quae bene facta accipies, perpetuo MEMENTO.

Sed Graeci claudunt rotundissime proverbiali Jambico:
Χάριν λαβὼν μέμνησο, καὶ δοὺς ἐπιλάθου. SCALIGER.

* Sed quid vetat h. l. & eo sensu, ut *oppidatim vicatim*, accipi?

NEC TOTUS tamen in id, aut unice, incumbit Auctor, LINGUAE ut perstringat percenseatque VITIA, idque adeo, ut ex adverso ejusdem oblivioni tradita praetereat OFFICIA. In eo similis futurus satyricorum istorum hominum, nisi mavis Satyrorum, qui sibi tantum in retegendis palamque faciendis criminum sordibus, ad instar suis in coeni volutabro, placent, numquam vero meliora, aut verbis aut exemplis perdocent traduntque ipsi. Nostri vero omnia vel ad communem omnium, vel ad peculiarem sui, quem ad bonos formabat mores, filii comparata sunt utilitatem. Noluit itaque inutilem ei esse linguam, aut cetera, distinguentia a brutis hominem, proferendi sermonis organa. Docet proinde jam, & in sequentibus saepius docebit, LINGUAE HUMANAE potiora quaedam OFFICIA. Quae mihi vel maxime videtur, suo ipse in animo, secundum *triplex* illud antiquissimorum Rhetorum *in dicendo Genus* distribuisse: *Demonstrativum* puta, *Deliberativum* & *Judiciale*. Ad ea enim quam commodissime aptissimeque referri possunt omnia. Quorum quidem primum, *Demonstrativum* videlicet, ut quod in *laudando* versatur & *vituperando*, occasionem ipsi praebuit (totam ut rem brevia per exempla inlustremus) ad praescribendum ea filio, quae Praecepta continent: *ut laudentur* quaevis *laudabilia*, uti hoc ipso loco, nec non Lib. IV. Disticho XLII. Beneficia, officiaque alterius, eaque tam exigua, veluti huius Libri Disticho ad id hortatur XX., quam magna; *non ut* autem *laudentur* a nobis nostra, quod nimirum pariter hic reprobat, & L. II. Dist. XVI. Contra vero: *ut vituperentur* illaudabilia quaevis, nec nostris ipsorum facinoribus exceptis, id quod innuit statim proxime secuturo Disticho XVI. Re tamen haec, quam verbis, magis &, vitam emendando, quam perstringendo palam; quo pertinent Lib. II. Dist. VII. XVI. XXI. Lib. III. Dist. XVIII. & omnium praecipue Lib. IV. Dist. XL. Rursum: *non* ut *vituperentur* carpanturque aliorum dicta aut facta, vid. Lib. III. Dist. VIII. *Non*, quae alias ipsi laudaverimus, Lib. IV. Dist. XXV: qua de re vult, ut semper & laudemus parce, ibid. Dist. XXVIII. & quae damnamus ipsi, ea ut serio constanterque evitemus. L. I. Dist. XXX. *Non* denique *culpandi*, nostri qui fuerint aut inimici, Lib. II. Dist. XV. aut, qui amici.

Lib.

Lib. IV. Dist. XLI. Sic etiam ea *Linguae munia* per dicendi *genus* lustrat deducitque *Deliberativum*, quod in *suadendo* consistit atque *dissuadendo*. Ad hoc vero sunt referenda, quibus & vult *peti* a nobis *justa* & *honesta*, uti Lib. I. Dist. XXXI. consulique tum a nobis aliis, tum ab iis nobis, Lib. II. Dist. XXII. & ut meliora nobis, vel a quibuscumque, facile persuaderi sinamus, quale est Lib. III. Dist. XI. *Ut*, contra, *dissuadeantur* & nobismet ipsis, & aliis, *inhonesta* quaevis & *noxia* futura, veluti supra monuit, Dist. VI. utque in monendis amicis, sine taedio, persistamus, prouti pariter supra dictum, Dist. IX. Quin & omnia huc pertinent, quae ad Epicharmeum illud: *non facile cuivis esse credendum*, aliquo modo adludunt, qualia sunt supra Dist. VIII. & XIV. & infra Lib. II. Dist. XII. multaque praeterea alia, in eo his similia.

Sic & *genus* dicendi *judiciale*, in *accusando* & *defendendo* occupatum, suo videbimus ordine & loco, ne plura heic & aliquibus jam fortasse nimia, adcumulemus. Ea vero omnia ad *Linguae* adtinent *munera officiaque*, in quibus prae ceteris bene multus est Cato noster, ut qui formare filium ad rem voluisse publicam videtur. Conf. huc L. II. Dist. XIV.

IN PRAESENTI jam Disticho pulcre sibi mutuo opponit, quae, ratione amicitiae & necessitudinis officiorum, vel sint frequenter & cum laude commemoranda, vel minus, contraque vero plane reticenda. Illa nimirum, quae sint ab aliis in nos collata beneficia; haec autem, in alios nostra. Qua quippe duplici & dicendi & tacendi vicissitudine, veluti hinc & inde per vices crebro trahendo, adtrahatur arctius commune istud amicitiae vinculum. Si igitur umquam alias, hic certe illud MEMENTO, quod cum aliis morum monitoribus, in primis cum Epicteto, commune passim usurpat adhibetque Cato noster, singularem quamdam gratiam habet atque emphasin, cum clausulae sequentis versus: SILETO, & ipsum in fine prioris collocatum, non sine elegantia in omnibus opponitur, &, quod est grati animi palmarium, memorem esse officii, ex quo derivanda deinde ejus erga alios commemoratio, illud jam in se ipso complectitur. Ita fere & Augustinus, sed non tam pure casteque, ut noster, cum: *Beneficii*, ait, *grata recordatio est ad plus dandum invitatio*.

Officium alterius multis narrare MEMENTO:
Quod potes, haec dictis facta referto tuis.
At, quam tute aliis bene feceris ipse, SILETO;
Ut referant soli, quos tua facta juvant.

XVI.

Multorum quum facta senex & dicta recenses,
Fac tibi succurrant, juvenis quae feceris ipse.

SENES, qui multa viderunt & audierunt, multorum dicta factaque solent referre. Sed curandum est, ut ita nos geramus in juventute, ut in senectute succurrat nobis, non solum quid alii recte dixerint aut fecerint, verum etiam quid nos ipsi.

ERASMUS.

MULTORUM] *Recenses* hoc loco a *censendo* seu judicando, non a narrando aut repetendo ductum existimat Nobilissimus Barthius. Nos, antequam hanc ejus sententiam vidimus, Planudis & Scaligeri interpretationem sequuti sumus.

OPITIUS.

OSTENDIMUS jam in proxime superiore, nexum hujus Distichi cum reliquis, sive vitia, sive munera atque officia LINGUAE tractantibus. Ejus quod ad verba adtinet, optime, laudatus jam ab Opitio, Barthius, Adversarior. Lib. XXIV. Cap. IV. col. 1179. „ *Recenses*, ait, hoc loco „ non est *narras* aut *repetis*, ut Planudes & Scaliger, alii„ que enarratores scripserunt; sed a *censendo* seu judicando „ ductum. Senes enim mirum in modum juniorum vitiis „ censendis & notandis sunt ingeniosi. Ergo ait vitio isti ita „ senibus indulgendum, ut memores maneant gestorum a „ se ipsis annis viridioribus. Haec nisi sententia est, (non „ autem erit gnaris antiquitatis alia,) omnino non vulga„ ris, sed plane inepta est. Potest enim tam VITIOSAE „ LAUDIS MONITOR esse, quam sibi senes alioqui facile „ indulgent, quam MERITI PRAECONII. Quod ab alio „ tamen exspectandum." Haec ille. Qui mihi sane solus hic strenuum egisse videtur Oedipoda, recte & dilucide hoc qui Aenigma enodaverit. Jam meum iterum facile agnosco Catonem, non illum rigidae frontis horridique adspectus

Ne dissimule point le bien qu'on t'a sû faire:
En public nommes-en l'auteur.
Celui que tu feras, sois habile à le taire:
Fais sentir le bienfait; cache le bienfaiteur.

16.

ΕΡΓΑ ΛΟΓΟΥC ΤΕ διηγήσῃ ΠΟΛΛΩΝ περὶ γῆρας·
Τοῖά δε γοῦν, ΝΕΟC ΩΝ, ἔρδ', ὄφρα λέγῃς τὰ σὰ τῆμος.

MULTORUM] Hic in Planudeanis strenuo Oedipo opus est. Et magna me incessit admiratio hominis hallucinantis. Ne minimum quidem odoratus est, quid vellet auctor. Ut taceam λέξιν βαρβαρίζουσαν καὶ ἀναλλήγορον.

SCALIGER.

QUAERAT sibi sane alium hic defensorem Planudes: nemo ei facile adversus Scaligerum patrocinabitur. Sensus tamen verborum ejus, & sine Oedipo, talis est: *Erit, ut in senectute enarres facta dictaque multorum: Quid igitur? Fac talia jam juvenis, quae pro tuis tunc* (sine rubore) *agnoscas,*

spectus Philosophum, sed Micioni Terentiano, quam hujus fratri similiorem, quique ut ipse temperatam lenitate atque clementia severitatem in omnibus & ubique profitetur ac patefacit in se, ita & filium in tempore non ad exemplum Timaei istius τοῦ μισανθρώπου, sed ad clementiores atque humaniores formare mores satagit. Vult itaque eum jam a teneris adsuescere lenitati per omnia ac mansuetudini, cum primis in ferendo de aliis judicio, ne deinceps, ut bene monet ipse Cato Major, in Ciceronis de senectute Dialogo, morum potius, quam aetatis vitio, in ejusmodi morosum evadat senem, qualem egregie descripsit Horatius, verbis, & flosculis nostris, supra ad hoc Distichon, innexis, qui sit *Difficilis*, CENSOR CASTIGATORQUE *minorum.* Quid enim aliter adtineret, puerum de futura ejus, & incerta quidem, tam longo ante tempore, praemonere Senectute? Nisi quod, cum juvenilis aetas hujusmodi cogitationibns ipsa sua pateat sponte indulgeatque, ut credat, secum mitius acturos fore senes, si ipsi ante actorum semper recordarentur; inde dicendi arripiat occasionem,

neque

neque id plane injuria fenioribus objicere juvenes. Tu igitur, fili, erat quafi diceret, ifta jam cogitata ita animo infige tuo, ut eorum & in fenectute porro memineris, hoc modo affectus, parcius & moderatius de factis dictisque alienis, ad aequitatis normam, forte judicabis. „ Huc & „ omnino pertinere videntur, (recte fic animadvertit Gilb. Wachius, utut tamquam rerum vulgarium notator aliquibus, non fuis civibus, aliquando notatus,) quae Plu„ tarchus difputat, Libro περὶ παίδων ἀγωγῆς, feu de libero„ rum educatione, p. m. 13. Οὐδὲ γὰρ αὖ πάλιν, inquiens, „ τοὺς πατέρας ἔγωγε ἀξιῶ, τελέως σκληροὺς καὶ τραχεῖς εἶναι „ τὴν φύσιν, ἀλλὰ πολλαχοῦ καὶ συγχωρῆσαί τινα τῷ νεωτέρῳ „ τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ ΕΑΥΤΟΥΣ ΑΝΑΜΙΜΝΗ„ ΣΚΕΙΝ ΟΤΙ ΕΓΕΝΟΝΤΟ ΝΕΟΙ. Quae verba Xy„ lander ita vertit: *Nam & Parentes viciffim ego nolim uf-*

XVII.

Ne cures, fi quis tacito fermone loquatur.
Confcius ipfe fibi de fe putat omnia dici.

CUM videris, quosdam inter fe fecreto colloqui, ne ftatim fufpiceris, eos male de te loqui: Nam id fignum eft hominis male fibi confcii.

ERASMUS.

CONSCIUS IPSE SIBI.] Freydanck. Proverbiis Cap. XXVII. v. 9.

Fur de re tacita, fi quando loquuntur amici,
Confcius ipfe fibi, de fe putat omnia dici.

DAUMIUS.

FACILE intellectu planumque eft, quam fi quod maxime, hoc Diftichon, ut multa cujusquam explanatione non indigeat. Qui enim tot, quot infpeximus jam, infpecturi & deinceps atque aliqua luce colluftraturi eorum alia, circa propriae cuique munia LINGUAE, Praecepta tradidit Philofophus, nec ea omnino negligenda fore duxit OFFICIA, quae pariter *circa* LINGUAM *nos* ALIENAM *obfervare* convenirei. Quique, non effe curanda aliorum de nobis

„ *quoquoque duro esse & aspero ingenio; sed saepenumero eos*
„ *quorundam peccatorum gratiam facere adolescentibus, sibique*
„ *ipsis* SUAM ADOLESCENTIAM REVOCARE IN ME-
„ MORIAM.

Multorum quum facta senex & dicta recenses,
Se pueris ut amant acta relata senes:
Fac tibi succurrant, juvenis quae feceris ipse.
Haec memorans linguam sic cohibeto tuam.

Lorsque ton souvenir rappelle en ta vieillesse
Des faits, que tu veux raconter:
Pense à ce que tu fis toi-même en ta jeunesse;
Et du bien & du mal tâche de profiter.

17.

ΜΗ ΜΕΛΕΤΩ ΣΟΙ εἴ ΤΙΝΙ τὶς ΚΡΥΦα ΚΟΙΝΟΛΟΓῆται·
ΠΑ͂ς γὰρ ὑπαίτιος ὢν ἈΥΤΟΥ πέρι ΠΑΝΘ' ΥΦΟΡΑται.

MERUIT tandem, ex parte sibi, hic noster Monachus adstipulantem, si non verbis apertis, at exemplo, Scaligerum, quem etiam, semel aut iterum, verbis, aliquando subscribentem Planudeanis videbimus.

CONSCIUS usurpatur hic in malam partem: Terentius contra in bonam adhibet, Eun. Act. I. Sc. II. v. 119. *Ego pol, quae mihi sum* conscia, *hoc certo scio, neque me finxisse falsi quidquam, neque meo cordi esse quemquam cariorem hoc Phaedria.*

WACHIUS.

bis in publicum prolata dicteria, ex illo Epicteteae morum sapientiae principio, quod illa essent ἀλλότρια nobis, neque nostri ipsorum res arbitrii, Lib. III. Dist. III. deducit adstruitque verbis, numquam nimis frequenter repetendis:

Quum recte vivas, ne cures verba malorum:
Arbitrii non est nostri, *quid quisque loquatur.*

Is facile, neque curanda esse, quae alii nobis reticeant,
clam-

eamque a nobis teneant verba; ex eodem fonte, & argumentandi modo, quem *a majori ad minus* Rhetores vocant, derivabit. Nam ut recte Poëta:

Quod latet ignotum est: ignoti nulla cupido

aut esse deberet, aut ad eum pertineret *Curiositatis abusum*, de quo, hos ante annos viginti *, in Ludoviciana Cattorum Academia, quum publicam Philosophiae Professoris, in eadem, auspicaremur provinciam, verba tum fecimus. Ceterum bella resultat ex comparatione binorum illorum Nostri Distichorum oppositio: Qui recte sibi conscius est, neque publica is aliorum de se male dicta, ut rem a se alienam, curabit; Qui contra male sibi ipse conscius, is &, quae alii pressa voce loquuntur, ea ut maxime aliena, in se dicta putabit, &, ut Phaedrus ait, *rapiet ad se, quod erit commune omnium* & *stulte nudabit animi conscientiam.* Quae, cum pluribus aliis, huc pertinentibus, vid. supr. in floscul. poëtic. quibus hic & philosophicum adde Ciceronis effatum, Paradoxorum V. *Ex conscientia peccatorum timor; quam est illa misera, quam dura servitus?* Et illud alterum: *Magna vis est Conscientiae, & magna in utramque partem, ut neque timeant, qui nihil admiserint, & poenam semper ante oculos versari putent, qui peccarint.* * A. 1734.

XVIII.

Quum fueris felix, quae sunt adversa, caveto:
Non eodem cursu respondent ultima primis.

In rebus secundis ne quid accidat adversi cavendum est. Solet enim fortuna saepius verti in diversum, & laetis initiis addere tristem exitum. Ergo cum res secundae sunt maxime, tum maxime meditandum est, quo pacto adversam fortunam feras. Ne si inexpectata venerit, & improvisum te oppresserit calamitas, succumbas,
ERASMUS.

Quis non videt Erasmum hic allusisse ad illa Terentiana verba: *Omnes, quum secundae res sunt maxime, tum maxime meditandum secum oportet, quo pacto adversam aerumnam ferant.* Et tamen haec ipsa allegatio eum, in recentiore Editione, loco suo pepulit.

Mi-

MIRUM tamen, adeo praevaluisse rationi consuetudinem, hodie ut contra Decorum bonosque mores graviter impegisse videantur, aliis qui praesentibus, ad evitandam suspicionem quantumlibet ridiculam, ab antiquo illo capita conferendi more se non abstineant. Id quod eo usque etiam invaluit, ut, qui aliena reliquisque ignota inter se lingua utuntur, hos vero omni illo tempore, quo adsunt alii, torquere se silentio necesse sit, poenasque luere alienae aut inscitiae, aut stolidae suspicionis.

Ne cures, si quis tacito sermone loquatur:
Scire sit occultum nulla cupido tibi.
Conscius ipse sibi de se putat omnia dici,
Vultque videri aliis conscius esse sibi.

Ne t' inquiete point, lorsque tu verras dire
Quelque chose en secret à l'oreille d'autrui:
Celui, dont la conduite offre le plus à rire,
Croit toûjours qu'on parle de lui.

18.

Εὖ πράτἰων σύ γε, καὶ τ' αναντία πάντα φυλάσσου·
ΟΥ γαρ ΑΕΙ ΤΑγε ΛΟΙΣΘΙΑ ΤΟΙC προτέροισι ΣΥΝᾴδει.

PRIORIS versus ne unum verbulum quidem, e posteriore pauca in suis retinuit Scaliger. Quem his ipsum confer.

Non eodem cursu] Συνεκφώνησις, ut γραμματικῶν παῖδες loquuntur, nec Veteribus inusitata. Virg. Lib. XII. Aeneid. v. 847.

Uno eodemque *tulit partu, paribusque revinxit*
Serpentum spiris, ventosasque addidit alas.

Exempla bene multa vid. in libello Erythraei de lic. & diligent. Carm. Virgil. Editioni ejus praemisso, pag. 38. nec non in mantissa Lucretiana ex collectaneis Ob. Gifanii, Editioni Danielis Pareí annexa. WACHIUS.

QUAM

QUAM INIQUUS, imo quam, ipsa praejudicatae opinionis suae iniquitate perversus in judicando fuerit Boxhornius, vel ex eo pateret solo, quod auctori, gnomologo, saepius iteratam eorumdem fere monitorum, & saepissime tamen non plane eorumdem, Nostro, tam acerbe objiciat repetitionem, ut non minore jure, quam *imberbis* ille Horatii *juvenis*, dici mereatur: MONITORIBUS ASPER. Verba ejus contra has, ut vult ille, Tautologias clamantis, in famosa ista Dissertatione, sunt, quae hic damus: *Fixum igitur*, (sed quam male fixum!) *esto, Christianum hunc Auctorem fuisse. Restat, ut videamus, sitne tam elegans, Latinum, accuratum, gnomologicum hoc opusculum, ut volunt Eruditi. Dixi, tantum ab ea laude abesse, ut ad infima fere Barbarorum subsellia debeat damnari.* JUDICIUM ID MIHI EXTORSERE CONTINUA TAUTOLOGIA, *& tam dictionis, quam rerum & rationum, quae adducuntur, ineptiae.* TAUTOLOGIA *passim occurrit. Idem dicitur distichis XVIII. Lib. I. & XXVII. Lib. IV. Nec aliter se habent XXII. Lib. I. & IV. Lib. II. XXIV. Lib. I. & XVIII. Lib. II. Et quid opus est omnia ejusmodi exempla hic a me coacervari? Diligens lector ipse per se observabit. Satis mihi est indicasse. Id interea adseverare audeo, ex quatuor distichorum libellis, vix unum justi numeri superfuturum, si supervacuae omnes eorundem monitorum repetitiones tollerentur. Nempe mos hic posterioris & insulsi aevi scriptorum fuit, ut non tam rerum, quam verborum copiam ostentarent.* Verum hoc est postremum: At Cato noster non tam verbis abundat, quae ipsi nuda sunt & simplicia & aliquando repetita, quoniam nullis sese artis regulis nimium adstrinxit, nec ullum in eloquio affectavit artificium; sed ex abundante paterni animi, ut res ferebat, ita scripsit affectu: Ergo totum Boxhornii corruit ratiocinium. Quem, sane, neque quid esset affectus, nosse, & multo adhuc minus ejus sensum habuisse oportet; adeo straminea, adeo exsucca atque arida ejus omnia sunt argumenta. Repetitiones crebras, (*si magna licet contendere parvis*,) & ipsi verbis pariter ac rebus abundantissimo objecere Homero, genii Boxhorniano similes & minorum gentium dii, illud Agamemnonis somnium, ter repetitum verbis iisdem, aliaque ejusdem tenoris, saepe crepantes: An propterea, cum Vulcano suo, *ad infima Barbarorum subsellia*

fellia e coelo detrusus fuit Homerus? Dii facerent, clementiores in se, quam Criticos tales, expertus ut fuisset Philosophos! Sed

Quid domini facerent, audent cum talia *servi*?

Homerum quidem abunde vindicarunt Gallica ejus interpres Anna Daceria & Anglus, ipse Homerus alter, Alexander Popius; sed Catonem nostrum jam per integrum saeculum; & quod excurrit, indignum detinuit inter Barbaros exilium. Redeat in pristinam aliquando, Musis propitiis, dignitatem! Nostrum jam est, nam alii ejus vindices id negotii fere integrum nobis reliquerunt, abstergere ei *ταυτολογίας* labem, quae vel sola, & *continua* quidem, ut ait, mitissimo nempe Boxhornio tam inclemens *extorsit Judicium*. Jam vero primum, si id peccatum est, pater ut eadem, pro re nata, suum saepius moneat filium; dabimus illud Censori, eum fuisse solum, reliquos inter *Eruditos*, quos notat ipse, Sapientem. Sed paternum est & laudabile, monitis erga liberos in eam potius peccare partem, quae nimiae curae, quam quae nimiae negligentiae atque incuriae esse videatur. Id quod sensere &, sine dubio, Eruditi reliqui, unum praeter hunc Catonis adversarium, qui negligentiores mavult esse Parentes, ne frequentioribus suis monitis in TAUTOLOGIAE Crimen incurrentes, dirum ipsi *Judicium extorqueant*, Dictatori scil. cui providendum est, ne quid respublica detrimenti capiat. Quae enim major pestis, patribus *ταυτολόγοις*, filios eadem tam crebro, imo *continue* monentibus? Vicerit ergo hic Boxhornius: nam, quod negari minime nequit, haec eadem mens insedit Nostro, inde a primo Disticho, ad ultimum usque, eadem, ad Virtutem ducentia, iterum iterumque & de novo rursus monendi, inculcandi atque urgendi. Peccat igitur & admittit vere CONTINUUM TAUTOLOGIAE SOLOECISMUM. En tibi confitentem reum! Deinde vidimus ipsum supra Disticho IX. non vulgari quadam providentia, ejusmodi insultuum ictus jam praevertentem atque occupantem, contraque ea hostium praevisa tela se suaque monita ita praemunientem sufficere, ut nostrae fere nihil amplius operae relictum in eo sit. Denique igitur tantum perlustremus paullo attentius ea, quae ipse nobis Boxhornius, tam-

quam Tautologiae illius quaedam illuſtria exempla, indicat ac ſuppeditat, & de reliquis quidem uti ſuo diſpiciemus loco, ita bina illa prima & palmaria, quae accuſatorem nimium offenderunt, jam ſub aequitatis examen vocabimus, interque ſe, quod *confrontationem* vocant Juris adſeclae, exacte comparabimus. Quorum alterum hoc praeſens noſtrum eſt, alterum e IV. Libro petitum, ejusque nobis Diſtich. XXVI. (nam a Praefatione numerum inchoabat Boxhornius, quare ipſi eſt XXVII.) Quibus, ut ſumus & in inimicum liberales, tertium noſtra ſponte adjungemus ipſi, ejusdem criminis reum, omiſſum aut neglectum ab adverſario, XXV. ſcilicet Libri II.

Ecce jam vobis ternos horrendae illius, ταυτολογίας ſub inſignibus, factae conſpirationis ſatellites:

I. *Quum fueris felix, quae ſunt adverſa, caveto:*
Non eodem curſu reſpondent ultima primis.

II. *Rebus in adverſis animum ſubmittere noli;*
Spem retine: Spes una hominem nec morte relinquit.

Ergo, ſubductis probe rationibus:

III. *Tranquillis in rebus, iis adverſa timeto.* Quod erat I.
Rebus in adverſis, melius ſperare memento. Quod erat II.

Quis vero, praeter unicum in Orbe Boxhornium, haec tria vocabit eadem, aut ejusdem argumenti Diſticha? Jam enim I. non eſt II. ſed ſunt ea ſibi prorſus atque ita contraria, ut dies & nox, lux & tenebrae. Illud in proſperitate monet cavendum eſſe, & Croeſo alicui aut Polycrati dicitur, auditu valde durum, horridum, averſandum. Alterum, in calamitate, laetum ſane nuncium, apportat ſpem, Iro alicui, aut ſi quis inter homines alius ſit infortunatiſſimus: Eſtque jucundiſſimum auditu, ut quod plenum conſolatione. Quae ſibi nam forent umquam magis oppoſita? Haec, ut contraria illa, juxta ſe poſita, eo facilius eluceſcant in III., ſingula ſeorſum antea poſita quae erant, quibusque inter ſe nihil eſſet commune, ſibi invicem, propius adponendo, pulcre opponuntur. Iſta ut efficiatur oppoſitio, aliquid certe in III. conveniat *Primo*, ſed & aliquid ſimiliter *Secundo*, neceſſe eſt. In quantum porro illi convenit, non tautologicum huic eſſe poterit, quoniam utraque ſibi contraria: Et ſic vice inverſa. Sed dimidium

tan-

tantum huius alterutri illorum, aliqua saltem ratione, convenit; multo diversum tamen quum sit alterum: Neutri ergo illorum examussim convenit, quippe quae toties jam animadvertimus esse contraria. Ubi quaeso demum est illa TAUTOLOGIAE Umbra, tam ferociter antea objectae? Quamcumque vero accuset partem hoc crimine Adversarius; nos ei opponemus alteram, quae, tantum abest ut sit *Tautologia*, ut etiam Contrarium sit alterius.

ABI nunc Boxhorni, nam & interire in scriptis adhuc tuis potes, &, si merito tuo plectendus es, debes, qui digniorem te multo scriptorem tam indignis modis proscindere, frustra quidem, adlaboraveris. Abi, inquam; & antea quam, ut iniqui solent judices, sententiam *tibi* potro *extorqueri* sinas, judicanda melius inspice, compara, caussam cognosce, examina, vel, ut Noster tibi ipse *brevissimam*, pro sententia tua, reposuit *sententiam*: AEQUUM JUDICA.

QUOD reliquum est, non injucundum fuerit, flosculos a nobis excerptos legentibus poëticos, interque se invicem comparantibus sparsos ad utrumque horum Distichorum, quae *Tautologiae* ipse accusabat adversarius, videre atque observare, ut optimus quisque Poëtarum latinorum, eumdem, secundum Boxhornium, in eodem hoc argumento, erraverit errorem: qui omnes propterea, sed cum primis Seneca & Horatius, nostro Catoni comites, *ad infima* erunt *Barbarorum*, ablegandi *subsellia*, ut ex omnibus demum aurei Latinitatis aevi monumentis sola nobis superfutura sint oracula Boxhorniana.

Quum fueris felix, quae sunt adversa caveto:
  Omnia ut Orbis enim, sic quoque fata rotant.
Non eodem cursu respondent ultima primis;
  In reditu, egressis non eademque via est.

Quand pour toi la fortune est la plus liberale,
Redoute en ses faveurs quelque revers fatal.
Elle change souvent, & sa course inégale,
Commençant bien, peut finir mal.

XIX.

Quum dubia & fragilis sit nobis vita tributa;
In mortem alterius spem tu tibi ponere noli.

LEGENDUM est hoc haeredipetis, & qui testamentis inhiant. Fit enim saepenumero, ut, qui mortem alterius expectabat, prior ipse moriatur, etiam si junior aut robustior fuerit. Nam ipsa hominum vita fragilis & incerta res est, & quovis casu abrumpitur.

ERASMUS.

PULCERRIME sibi hoc opponuntur loco: *Vita* primum & *Mors*; tum *Spes*, quae dubia & in *Vita nostra*, nedum in *aliorum morte* fallax. Itemque: *Nos* & *alter*; *nobis* & *tibi*. Denique iterum *alter* & *tu*, cum *tibi* eleganter admodum conjunctum.

DATA quos opera & in unum quasi collata salse nimis & mordaciter traducunt Satyricorum, Poëtarum dicam? an & Philosophorum sui generis principes, Horatius, Sermonum quidem Libro II. (*a*) Juvenalis (*b*) porro, ac Per-

(*a*) Horatii selectissima sunt, plura inter alia, haec verba: L. II. Sat. V. v. 21.

——— ——— ——— Tu protinus, unde
Divitias, aerisque ruam, dic, Augur, acervos?
Dixi equidem, & dico: Captes astutus ubique
Testamenta senum: neu, si vafer unus & alter
Insidiatorem praeroso fugerit hamo,
Aut spem deponas, aut artem illusus omittas.

(*b*) Juvenalis, Sat. V. v. 97.

Instruit ergo focum provincia: sumitur illinc
Quod captator emat Lenas, Aurelia vendat.
Virroni muraena datur, quae maxima venit Gurgite de Siculo.

Et, v. 132.

Quadringenta tibi si quis Deus, aut similis Diis,
Et melior fatis donaret, homuncio quantus
Ex nihilo fieres, quantus Virronis amicus!
Da Trebio. Pone ad Trebium. Vis, Frater, ab ipsis
Ilibus? O nummi, vobis hunc praestat honorem,
Vos estis fratres: dominus tamen, & domini rex
Si vis tu fieri, nullus tibi parvulus aula
Luserit Aeneas, nec filia, dulcior illo.
Jucundum & charum sterilis facit uxor amicum.

Cons.

19.

Ἀμφιβόλου τε ΚΑΙ ἀδρανέος ΒΙΟυ ἄμμι δοθέντος,
Εἰν ἑτέρου θανάτῳ ΜΗ ΕΛΠΙΔΑ σὴν ποτε θείης.

In hoc graece vertendo Disticho nihil utrique Interpreti inter se fere commune est, praeter necessaria illa Vitae & Spei nomina. Superior sine controversia Scaliger, dormit Juno.

In morte *alterius*.] Citat Salesber. Epist. CLXXI. pag. 276. Confer cum Disticho XIV. Lib. IV.

Daumius.

Erasmo, ut solet, ad rem ipsam tendenti, substituerunt quidam mera grammatica, eaque de unica vocula: In. Hi sunt homines, qui meliora sapiunt & Erasmis, quibus & stultus est, personatus ille *μωρίας* Encomiastes.

Persius, (c) & hic, & iste, & ille, Satyrarum quisque suarum quinta, Captatores nempe, ditissimi cujusque hereditatem ac legata ambientes, eamque solam ob rem senes, sed orbos tantum atque locupletes, sectari solitos, sibique

Conf. & Baylium, in Domitio Afro, haec ultima verba citantem, uti & Plinii, ex Epist. XVIII. Lib VIII. *Alii laudibus ferunt, quod sit frustratus improbas spes hominum, quos sic decipere, pro moribus temporum, prudentia est.*

(c) Persii, Sat. V. v. 75.

—— Heu steriles veri, quibus una Quiritem
Vertigo facit. Hic Dama est non tressis agaso,
Vappa, & lippus, & in tenui farragine mendax:
Verterit hunc dominus, momento turbinis exit
Marcus Dama. papae! Marco spondente, recusas
Credere tu nummos? Marco sub judice palles?
Marcus dixit: ita est. Adsigna, Marce, tabellas.
Haec mera libertas, hoc nobis pilea donant.

Adde & Martialis: Lib. IV. Epigr. LVI.

Munera quod senibus viduisque ingentia mittis,
Vis te munificum, Gargiliane, vocem.
Sordidius nihil est, nihil est te spurcius uno,
Qui potes insidias dona vocare tuas.
Sic avidis fallax indulget piscibus hamus:
Callida sic stultas decipit esca feras. &c.

que hos conciliare, simulato obsequio, devincire ac delinire, insidiosis munusculis, adsuetos, eos, sive, nequitiarum ut vocat Arbiter, Petronius (*d*): *turbam heredipetarum*; nam & hic eam graphice depinxit, & in orcum usque Sarcasmis suis prosecutus est Lucianus (*e*), deorum ille hominumque & vitiorum pariter ac virtutum, sui ipse impotens, derisor; eos, inquam, servata melius gravitate munerisque sui & officii dignitate, noster hic Philosophus, idem Pater, brevibus quidem, sed summam rei complectentibus verbis, aut forte absolventibus, ita perstringit, ut non tam ridiculos reddat, quam, si fieri possit, meliores; atque id si nequeat, alios ut, suumque in primis filium, a perversis perditisque eorum moribus absterreat. In eo, ut videtur, proposito magni vestigia premens Marci Tullii, qui, in Paradoxorum suorum quinto: ὅτι σοφοὶ ἐλεύθεροι, καὶ οἱ μωροὶ δοῦλοι, sive: *Quod sapientes liberi, & stulti servi*, hoc ipsum argumentum graviter tangit: *An eorum servitus*, ait, *dubia est, qui cupiditate peculii nullam conditionem recusant durissimae servitutis*? Hereditatis Spes *quid iniquitatis in serviendo non suscipit, quem nutum locupletis, orbi, senis, non observat? Loquitur ad voluntatem: quidquid nuntiatum sit, facit. Assentatur, assidet, miratur. Quid horum est liberi? Quid denique non servi inertis?* Haec ille, ad optima quaeque & praestantissima Stoicorum placita. Noster, ut qui, ad Epicteti praescriptum, in melius & ipsam refingentis Stoicorum sectam, nihil nobis vult quaeri extra nos, sereno placidoque nobis vultu ob oculos ponit rerum omnium humanarum instabilitatem fragilitatemque, quae nihil certi cuiquam in vita sua, nedum ut alterius in morte, promittere permittat. Ea Vesania potius, quam Spes, & in Evangelica ex-

(*d*) Petronius, in descriptione Crotoniatarum, sub ingressum eorum urbis, nec non Satyrici sub finem sui: *Matrona*, inquiens, *inter primas honesta, Philomela nomine, quae multas saepe hereditates officio aetatis extorserat, tum anus & floris extincti, filium filiamque ingerebat orbis senibus, & per hanc successionem artem suam perseverabat extendere. Ea ergo ad Eumolpum venit, & commendare liberos suos ejus prudentiae, bonitatique credere se & vota sua.*

(*e*) Lucianus passim, & in Timone suo, spe frustratos fundere querelas fingit heredipetas. Οἷος αὐτοὺς ὁ θύννος ἐκ μυχοῦ τῆς σαγήνης διέφυγεν. *Qualis quantusque thynnus e retibus cratibusque ipsorum enatasset.* &c. Edit. Salmur. p. 73. C. Tom. I.

exploditur doctrina : Ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; Luc. XII. 20. & male sedulam illam captatorum patientiam foedissimamque humilitatem acriter quoque perstringunt Tertullianus, lib. de Patientia, ac Hieronymus, Epist. ad Nepotianum, de Institutione Clericorum: *namque hos ipsos*, monente Fabro, qui & adlegat utrumque, *scabies ista jam tum infestabat.* Quid hodie demum uterque dicturus?

> Quum dubia & fragilis sit nobis vita tributa, &
> Hora ferat secum proxima, posse mori:
> In mortem alterius spem tu tibi ponere noli;
> Qui tibi defuncto forte superstes erit.

> *La Vie étant fragile & peu sûre à tout âge,*
> *Quelque bonne santé dont tu puisses jouir,*
> *Ne compte point sur l'héritage,*
> *Qu'à la mort d'un parent tu pourrois obtenir.*

HERE DIPE TAE.

XX.

Exiguum munus quum dat tibi pauper amicus,
Accipito placide, plene & laudare memento.

MUNERA sunt aestimanda, non suo pretio, sed animo donantis. Ita legimus, summos principes aquam manu cava haustam, & malum oblatum, summa cum alacritate, perinde ut maximum munus, accepisse. *Accipito placide*] alacri vultu, ut ostendas tibi gratum esse. *Et plene*] id est, non maligne, sed candide, Ut prae te feras, pro exiguo munere te multum debere.

ERASMUS.

ACCIPITO *placide, plene & laudare memento.*] Scribe: *pleno at.* Placide cape, at plene lauda. Captavit alliterationem vocum. BARTHIUS. Ita Philistion, seu Philemon potius, in commissione cum Menandro:

Ἅπαν διδόμενον δῶρον, εἰ καὶ μικρὸν ᾖ,
Μέγιστόν ἐςι μεθ' εὐνοίας διδόμενον.

Quodcumque munus, quamlibet id exile sit,
Animo benigno si datur, fit maximum.
Interprete Rutgersio. OPITIUS.

ALLUDIT hoc, quod vidimus supra Distichon, ad varia quaedam eaque pervetusta Adagia, tum Graecis celebrata, tum Latinis, diversis quidem verbis, idem fere dicentia, e quibus haec conflata veluti sententia atque insigni cum judicio composita esse videtur. Penes Lectorem sit ea inter se comparandi cum potestate arbitrium, ut certe hoc nostro Scriptore, maxima ex parte vetustiora, neque ipsi ut ignota fuissent, tam facile credenda.

Primum esto illud:

ΞΕΝΙΩΝ ΔΕ ΤΕ ΘΥΜΟϹ ΑΡΙΣΤΟϹ.
MUNERUM AUTEM ET ANIMUS OPTIMUS.

Quod ita explanat in Chiliadibus Erasmus, n. MDCIIII. *Hemistichion proverbiale, quo significatur, in amicorum muneribus non esse spectandum rei missae precium, sed mittentis potius animum, ut Xerxes ille aquam manibus haustam a rustico libenter accepit, & Christus viduae nummulos omnibus divitum muneribus praetulit. Et quidam monet :* EXIGUUM MUNUS, A TENUI MISSUM AMICO, PERINDE UT MAXIMUM, BONI CONSULERE. *Plinius, in praefatione, diversa* ex-

20.

ΕΙ ΣΟΙ ΔΩΡα πένης ΦΙΛΟΣ ΕΥΤΕΛῆ ἐγγυαλίξοι,
ΔΕΧΝΥΣό τ' ἀσπασίως, κἀκείνῳ δὴ χάριν ἴσχειν.

EXIGUUM *munus*] Et hic quoque *βαρβαρίζει*. *Δῶρον ἐγγυαλίξαι, ἀντὶ τοῦ δωρήσασθαι*. Certe, ego possum donare librum Sempronio, & tradere Maevio, qui Sempronio ferat. Quantum differunt! SCALIGER. Possum tamen & ipse tradere ei, cui dono do. Neque tantum erit amplius discrimen.

UTITUR hoc Disticho Paulus Geraeander, Lib. III. Epistolarum Eobani Hessi, a Camerario editarum (Litt.) O. (Fol.) 8. (col.) b.

DAUMIUS.

SI in primo parum Graecus, in secundo, sane, Distichi versu frigidissimus est Planudes.

extulit metaphora. Verum & Diis lacte rustici multaeque gentes supplicant, & mola tantum salsa litant, qui non habent thura. Quin hodieque tritissimum est, ut qui munus aliquod offerant, animum jubeant spectari, non rem. Refertur adagium a Phornuto, in opere de natura Deorum.

II. est illud Homeri: (Odyss. Z.)

ΔΟΣΙΣ Δ' ΟΛΙΓΗ ΤΕ, ΦΙΛΗ ΤΕ.
EXIGUUM MUNUS, GRATUM TAMEN.

Citabimus illud, eodem docente Interprete, n. MMDCCCLXV. *cum munus indicabimus, precio quidem perpusillum, sed tamen accipienti pro tempore gratissimum: veluti si quis panem porrigat de vita periclitanti:* MUNUS EXIGUUM, dicendo, SED OPPORTUNUM. Aut si mavis versui inclusum:

Muneribus parvis gratia major inest.

III. ΔΩΡΟΝ Δ' Ο, ΤΙ ΔΩι ΤΙΣ, ΕΠΑΙΝΕΙ.
DONUM, QUODCUMQUE DAT ALIQUIS, PROBA.

sive; *Donum quodcumque probato*, & quod ait hic noster: PLE-

NE LAUDARE MEMENTO. Quocum inchoat quarta Chilias Erasm. *Proverbium* & hoc *admonet, boni consulendum esse munus, aut officium, consiliumve, quod offertur ab amico. Unde natum sit, indicat Strabo Geographus, Lib. VI: Cum Achivi* (Troja reduces) *jussi essent oraculo Crotonem condere, missus est Myscellus quidam, qui civitatis futurum locum consideraret. Is, cum jam Sybarin aedificatam cerneret, videreturque is locus magis idoneus, repetiit oraculum, consuluitque deum, num fas esset, hanc pro illa condere. Numen ad hunc modum respondit:*

> Μύσκελλε βραχύνωτε πάρες σέθεν ἄλλο ματεύων,
> Κλάσματα θηρεύεις· ὀρθὸν δ' ὅτι δῷ τις ἐπαίνει.

Eos versus interpres vertit in hunc modum:

> Terga brevis Myscelle, tuo de pectore mitte
> Cetera perquirens frustra, venaris iniqua.
> At rectum QUODCUMQUE DATUR, TU LAUDE PROBATO.

Extat idem in Collectaneis adagiorum, sed multo depravatissimum. Quamquam ex vocum veluti ruinis hujusmodi lectio colligi poterit:

> Μύσκελλε βραχύνωτε παρὲκ θεὸν ἄλλα ματεύων
> Οὔδαλα θηρέυεις. ΔΩΡΟΝ Δ'Ο, ΤΙ ΔΩι ΤΙC ΕΠΑΙΝΕΙ.

> Diversa inquirens a numine, MYSCELE gibber,
> Captas frivola, QUOD DATUR, AEQUI CONSULE DONUM.

IV. iterum Homericum: (Odyss. Σ.)

ΟΥ ΓΑΡ ΚΑΛΟΝ ΑΝΗΝΑΣΘΑΙ ΔΟΣΙΝ ΕΣΤΙΝ.
DONUM REIICERE HAUDQUAQUAM DECET. vel:

Nihil recusandum quod donatur. Erasm. MMDCCCCXVII. ita applicandum docet: *Conveniet*, inquit, *si quando dices, nullum esse recusandum munus, quodcumque offertur, aut arripiendam esse, quoties obtigerit alicujus occasio commoditatis.* Id quod dicit noster verbis: ACCIPITO PLACIDE.

V. *Solemnis est*, eodem teste MMDCCCXLI. *multisque locis iteratus versiculus hic* ejusdem Poëtae:

ΟΙ Δ'ΕΠ'ΟΝΕΙΑΘ'ΕΤΟΙΜΑ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΑ ΧΕΙΡΑC ΙΑΛΛΟΝ.
QUISQUE SIBI ADPOSITIS, SI QUID FORET UTILE, PROMPTAS

AD-

ADMOVERE MANUS. Ex quo deducitur illud: *Arripienda, quae offeruntur.* Sed Erasmus ipse non nisi in malam trahit partem.

VI. Ceterum in *Amicum pauperem* & hoc Plautinum quadrat:

UBI AMICI, IBI OPES. Erasm. MCCXXII.

Plautus in Truculento. Verum est verbum quod memoratur: Ubi amici ibidem & opes. *Citatur & a Fabio proverbii vice, libro oratoriarum institutionum quinto. Sensus est:* Potiores esse amicos, quam pecuniam, *& ad vitae praesidium plus habere momenti,* amicos citra pecuniam, quam absque amicis opes. *Unde & apud Scythas, autore Luciano, is habetur ditissimus, qui certissimos & optimos amicos possideat. Verum si quis ad hujus saeculi mores respiciat, adagium invertendum existimabit:* UBI OPES, IBI AMICI. Nullus ad amissas ibit amicus opes.

VII. Denique aliquis & istud huc facile adcommodet; MMDCCCCXIV. PAUPER, SED INGENIOSUS.

In hominem tenui cultu, ait Interpres, *sed egregio tamen corpore, quadrabit illud, ex Odysseae Σ,*

ΟΙΗΝ ΕΚ ΡΑΚΕΩΝ Ο ΓΕΡΩΝ ΕΠΙΓΟΥΝΙΔΑ ΦΑΙΝΕΙ.

QUOS PROFERT SENIOR PANNIS E VILIBUS ARMOS!

Dictum est de Ulysse certaturo cum Iro. Quod ipsum & certamen, Sapientiae cum egestate conflictum, allegorico quodam modo, poterit repraesentare: Quem in sensum etiam conspirabit tritissimum illud: *Ut saepe summa ingenia in occulto latent!*

OMNIA quidem illa cum ingenio esse dicta quis negabit? Sed reliqua omnia, de hoc argumento, sapienter dicta longe superat illud divinorum vatum poëtarumque regis, Davidis, Ps. XLI. 2. ubi non, ut reliqui, pauperibus tantum adtribuit, sed eorum vult esse ingenium, quibus cum tenuibus vivendum amicis est, dicendo:

אשרי משכיל אל דל

H. e. *Quater beatus ille, qui cum Paupere Versabitur ingeniose.*

BEATUS, QUI PRUDENTER AGIT ERGA INOPEM ET EGENUM, eo scilicet modo, imo variis iis diversisque,

que, neque id ſine artificio, rationibus efficiendo, ut ille non ſolum propriam minus ſentiat egeſtatem, ſed neque ſe pro paupere aut indigente haberi aeſtimarique. Ejus igitur tam generoſae tamque ſublimis aliquid charitatis in animo habuiſſe & Cato noſter videtur, in eo mirum in modum concordans cum Terentii illo, tenuium infirmorumque potentiore amico ac patrono, Hegione, ſui prorſus ſimilem ita alloquente Micionem, Adelph. Act. IV. Scen. III. v. 13.

Egomet narrabo, quae mihi dixti, pauperculis. M. *imo ego ibo. H. bene facis.*
Omnes, quibus res ſunt minus ſecundae, magis ſunt, neſcio quo modo,
Suſpicioſi: ad contumeliam omnia accipiunt magis:
Propter ſuam impotentiam ſe ſemper credunt negligi.
Quapropter te ipſum purgare ipſi coram, placabilius eſt.

MEMENTO, quae vox ſola reſtabat, & hîc eamdem gratiam habet atque ἐνέργειαν, quam ſupra, Diſt. XV. *Gratiam,* ait

XXI.

Infantem nudum quum te Natura creârit,
Paupertatis onus patienter ferre memento.

CUM NATURA nudos produxerit, ſatis intelligere poſſumus, divitias alienas eſſe, neque ſecundum hominis naturam. Si membrum perdis, eſt fortaſſe quod doleas: aliquid tui deceſſit. Sin opes auferuntur aut non contingunt, noli valde cruciari. Siquidem in his, quae vere ſunt hominis, nihilo plus habent reges, quam tu pauper. Vis ſcire, quid vere tuum ſit; cogita, quid habueris, cum naſcereris.

ERASMUS.

PRIUS Diſtichi membrum originem ſuam & ortum paganiſmo debere, hoc certe contra Boxhorn. dicere non vereor. Quod probo verbis Ciceron. in Paradox. I. Cap. IV. *Tu, cum tibi ſive Deus, ſive Mater, ut ita dicam, rerum omnium,* Natura, *dederit animum, quo nihil eſt praeſtantius, neque divinius: Sic te ipſe abjicies atque proſternes, ut nihil inter te atque quadrupedem aliquem putes intereſſe?* Id. Caton. Maj. Cap. II. *In hoc ſumus ſapientes, quod* Naturam *optimam ducem, tamquam Deum ſequimur.*

ARNTZEN.

ait Cicero, *& qui refert, habet; & qui habet, refert.* Dixerim paene contra:

Gratia, pro meritis, quam rara refertur habendo!
Et referunt, nec habent: Quique habet, ille refert.

Quo in Aenigmate subsistam: Et jam in nimiae fere molis mensuram hoc video adcrevisse Distichon, quod, ut moris est nostri, ecce tibi redit hîc in Tetrastichis:

Exiguum munus quum dat tibi pauper amicus,
Si sibi sint, monstrans pluraque velle dare:
Accipito placide, plene & laudare memento,
Ut, si, quae vellet, cuncta dedisset amor.

Le présent, qu'un ami t'offre en son indigence,
Quelque petit qu'il soit, reçois-le avec bonté;
Et, pour premier effet de ta reconnoissance,
Vante sa liberalité.

21.

ΓΥΜΝΟΝ ἐπεί ΣΕ ΦΥΣΙΣ μήτηρ ΒΡΕΦΟΣ ἔπλασεν, ὦ 'τὰν
Μνώεό μοι πενίης κρατερώτατα φόρτον ἀείρειν.

INFANTEM *nudum*] Nihil laudabile in Planudeanis. Rursus βαρβαρίζει, quum φόρτον ἀείρειν, quod est onus tollere, ponit pro tolerare, quae est ἀκυρολογία non ferenda. Discrimen Tollendi & Tolerandi pulcre nos docet Hesiodus in verbis φέρειν καὶ ἀεῖραι.

HOC UNUM certe laudandum in Planudaeo Disticho, quod Latinum MEMENTO, neglectum a Scaligero, graece expresserit: ut quod & hoc loco minime otiosum esse censendum est. Cum totius Sententiae hoc sit quasi palmarium, Conditionis nostrae, in qua nati simus, assidua RECORDATIO.

——— ——— ——— κούφη μὲν ἀεῖραι
Ῥεῖα μάλ', ἀργαλέη δὲ φέρειν, χαλεπὴ δ' ἀποθέσθαι.

SCALIGER.

ΓΥ-

ΓΥΜΝΟϹ ΩϹ ΕΚ ΜΗΤΡΟϹ. NUDUS UT EX MATRE. *Proverbialis*, inquit Erasmus, Proverbior. MDCCXLIIII. *Hyperbole* est, *de vehementer paupere. Nudissimi enim nascimur, ac ne pilis quidem tecti, nedum vestibus, quod non item in caeteris animantibus accidit.* Ergo si alius omnis paupertatis status sit hyperbolicus, ubi ejus paupertatis nomen & descriptionem affectat, in qua nati sumus omnes, hanc necessario extremam esse oportet. Hanc itaque in quacumque egestatis conditione constitutis ob oculos ponit Auctor, ut omnem aliam levem & facilius perferendam aestiment, prae illa ipsa, quam primum nascentes adierint, omnium rerum indigentia.

Cl. Cannegieterus, Cap. Rescriptorum VIII. in iis pergens, quae de uno Paganorum Philosophorum deo erudite satis disputaverat, a nobis etiam jam supra ad Distichon II. ex parte citatis: *Stoici*, inquit, *hunc* naturam *nominabant, quo nomine etiam noster designat*, provocando ad hoc praesens Distichon. Quibus deinde addit:
„ Ex qua re, ut & ex indiciis aliis quam plurimis, suspi-
„ camur, Catonem hunc a Stoica secta non alienum fuisse,
„ *quae aevo ejus prae ceteris excolebatur*, vide Vossium, de
„ Philosophorum sectis, Cap. XIX. Convenienter itaque
„ vitae suae, & disciplinae, quam profitebatur Dionysius,
„ *unum* semper *Deum* appellat: quod institutum tenuit
„ etiam Antoninus Imperator, in aureo de se libello, nec
„ raro infestissimus Christiano nomini hostis Symmachus,
„ de quo Juretus in Miscellan. Lib. V. Epist. XIII. Tae-
„ det in hoc genere plura proferre; & tamen devoranda
„ taedia, quae Boxhornii iniquitas imperat. Nam quid
„ notum perspectumque magis hominibus, non plane in-
„ peritis, quam Deum animum mentemque dici Philoso-
„ phis, & praecipue Stoicis? Et tamen cum hos, ut so-
„ let, secutus Cato idem dicat, Boxhornio inde Christia-
„ nus est deprehensus. Opportune deinde provocat ad Lactantii de ea re testimonium, divin. Instit. Lib. I. Cap. V. ad Ciceron. Lib. I. Cap. XII. de nat. deor. ad Lipsium, de Philosoph. Stoica, L. itid. I. Cap. IX. Ad Stobaeum porro, qui Posidonium jam scripsisse tradat: Θεὸς εἶναι πνεῦμα διῆκον δι' ὅλου τοῦ κόσμου. *Deum esse* Spiritum permeantem *per totum mundum*: Ad Tertullianum, quae de Cleanthe habet

bet Philofopho, in Apologet. Cap. XXI. ad Virgilii denique verfus, in notis ad Dift. I. jam citatos Opitio, quibus congruat Manilius, Lib. II.

——— ——— *Cum* SPIRITUS UNUS
Per cunctas habitat partes, atque irrigat orbem.

Quamque fententiam Pythagorae adfcribant Quinctilianus, Inftitut. oratoriar. Lib. VII. Cap. III. Lactantius de Ira, Cap. II. & Salvianus de Gubernatione Dei.

ITERUM ad hoc ipfum recurrit Diftichon, fub finem Cap. XXII. Refcriptor. Ubi conjunguntur nonnulla Difticha, ab aliis praeterita, quae Ethnicum fuiffe noftrum, contra Boxhornium evincunt. „ Paganitatem etiam, in„ quit, & Scholam redolet Stoicam illud: *Infantem nudum* „ *cum te* Natura *crearit.* Cui adde porro Lib. II. Dift. IX. „ *Confilio pollet, cui vim* Natura *negavit.* Naturam hic „ Deum accipe ex Stoicorum fententia, de qua vide Se„ necam, de Beneficiis Lib. IV. Cap. VIII. Abhorret ea a „ Philofophia Chriftiana, quare illam omni opum vi op„ pugnat Lactantius divin. Inftitt. Lib. II. Cap. VIII. Lib. „ III. Cap. XXVII. XXVIII. & Lib. VI. Cap. XV.

DENIQUE noviffimo illo Cap. XXXIII. quod nuperae Catonis editioni Arntzenianae ab integro acceffit, haec huc pertinentia de novo vifum erat adjungere ante dictis nobiliffimo Refcriptorum Auctori: „ Lib. I. Dift. XXI. *In*„ *fantem nudum* &c. Serenus Samonicus de Medicina, pag. „ 34. ubi de infantibus dentientibus:

„ *Nudum hominem primum mater Natura profudit.*

„ Nequaquam in eo verfu negligendam puto codicum ve„ tuftorum lectionem, quos confuluit Rob. Keuchenius:

„ *Nudum hominem* mundi mater *Natura profudit.*

„ Dictum hoc vulgare & gentium commune fuit. Jobus „ Cap. I. vs. 21. *Nudus egreffus fum de utero matris meae, nu*„ *dus etiam illo revertar. Dominus dederat & Dominus abftu*„ *lit, laudetur nomen Domini.* Ecclefiaftes, Cap. V. v. 14. „ *Sicut egreffus eft nudus de utero matris fuae, fic revertetur* „ *& nihil auferet fecum de labore fuo.* Mitto alia divinorum „ Scriptorum loca. Soliti nonnulli trita in populo verba

„ addere

„ addere cippis ſepulcralibus, in quibus etiam hoc apud
„ Gudium Inſcript. pag. 317. n. 9.

VOS EGO NUNC MONEO
SEMPER QUI VIVITIS
AVARE NUDUS NATUR
FUERAS A MATRE
CREATUS NULLUS ERIS
OBITIS GRATIA NULLA
DATUR.

„ Graecis in ore fuit: γυμνὸς ὡς ἐκ μητρός. *Nudus tamquam*
„ *ex matre*. —— Recenſuit Erasm. pag. 562. (ut ſupra vi-
„ dimus.) Hoc propterea addidi, quod Celeb. Withofius
„ Sereno Samonico ex illo verſu, quem dixi, Catonis
„ Diſticha vindicat. Illud certe ei argumentum palmarium
„ eſt, quod nequaquam perſuadet. Atque haec hactenus
Cl. Cannegieterus: Sed pagina jungat Amicos.

TANDEM enim & aliquando noviſſimus horum Diſti-
chorum Editor, Cl. Arntzenius aliquid, quod proprie ad
mentem faciat interioraque ſententiae, huc confert. Ita
namque ſubjungit iis ipſe, quae in notis ſupra dederat: „ Et
„ ad mentem Diſtichi ait Plin. Prooem. Lib. VII. Hiſt.
„ Nat. *Hominem tantum* nudum & *in* nuda *humo natali die*
„ *abjicit ad ploratum* &c. Et deinde de *Paupertate* tamquam
onere : „ *Paupertatis onus* graviſſimum eſſe, teſtatur ille,
„ qui ſcripſit: Οὐδὲν πενίας βαρύτερόν ἐςι φορτίον. *Onus pau-*
„ *pertatis* autem non ſine elegantia dixit. Sic Terent. Phor-
„ mion. Act. I. Sc. II. v. 44. Paupertas *mihi* onus *viſum eſt*
„ & *miſerum* & *grave*. Ubi vid. quae notantur. Adde Cice-
„ ron. Tuſcul. Lib. III. Cap. LVI. *Ut de* paupertate *non-*
„ *numquam*, *cujus* onus, *diſputando levamus*, *docentes*, *quam*
„ *parva* & *quam pauca ſint*, *quae natura deſideret*. —— Per
„ *paupertatem* vero non tantum h. l. mediocrem fortunam,
„ ut praecedenti Diſticho, ſed etiam egeſtatem intelli-
„ gendam exiſtimo; non ſolum etenim *paupertatem*, ſed &
„ *onus paupertatis*, quod τῷ *nudus* in altero verſu reſpondet,
„ patienter ferendum docet. Quo ſenſu *onus* & *miſeriam*
„ conjungit Saluſtius, Catil. Cap. X. §. 2". Sed ibi quidem
in hujus contrario. Haec vero probe immo rectiſſime ſunt
notata, & ſi reliqua eodem modo omnia; tum forte nemi-
nem

nem praeteriti teneret desiderium Erasmi. Alias autem, ut est in quodam hujus Epitaphio : *Invida Fatorum* &c. sic quaedam Parodia canitur :

> Invida Doctorum series expunxit *Erasmum* ;
> Sed DESIDERIUM tollere non potuit.

CETERUM de Doctoribus & serioris aevi, qui Naturae viribus omnia tribuerint, verba, partim ex Gabriele Naudaeo desumta, Baylii legi merentur, sub fin. Articuli: ALCHINDUS, (Vol. I. p. 136. nov. Edit.) de quo sqq. scribit : *Son dessein n'a été autre, que de rapporter à la Nature tout ce que l'on attribuë aux Anges bons ou mauvais ; c'est-ce qu'ont fait, depuis lui, Pierre d'Apono & Pomponace. Ces gens-là, pour trouver leur compte, supposent que les choses sublunairès dépendent entierement des Cieux, & qu'elles reçoivent toutes leurs proprietés les unes des autres, & que chacune les reçoit du total, par le moïen de certains raïons corporels, qui, passant des plus petites jusques aux plus grandes, sont la cause, à ce qu'ils disent, de tout ce qui se fait dans la nature.* Nonne haec pulcra est Demonstratio NATURAE, ut quidam eam vocant, sive *naturantis*, sive *naturatae*? *Faciunt, nae,* ut ait Terentius, in Andriae Prol. v. 17. *intelligendo, ut nihil intelligant.*

> Infantem nudum quum te Naturà creârit ;
> Ipsa statum voluit pauperis esse tuum.
> Paupertatis onus patienter ferre memento :
> Quae, si vel nolis, jure ferenda tibi est.

> *Tu vois, que la nature, au jour de ta naissance,*
> *T'a mis au monde pauvre & dans la nudité ;*
> *Souffre donc sans impatience*
> *Les rigueurs de la pauvreté.*

XXII.

Ne timeas illam, quae vitae est ultima finis:
Qui mortem metuit, quod vivit, perdit id ipsum.

QUI MORTEM timet, non solum non effugit mortem, sed insuper hoc ipsum vitae, quod datur, perdit: Nam anxie vivere, non est vivere.

ERASMUS.

NE TIMEAS] Eadem prorsus mens Distichi IV. Lib. II. infra.

Quae vitae est ultima finis] Haec paganorum de morte sententia erat, quo alludit Crinagoras, Anthol. cent. III. tit. Εἰς θάνατον καὶ εἰς θανόντας. *Μὴ εἴποις θάνατον βιοτῆς ὅρον. Ne dixeris mortem vitae finem.* OPITIUS.

SECUNDUM hoc fecit Boxhornius ταυτολογίας, in Auctore nostro, exemplum, ut supra vidimus, ad Dist. XVIII. h. L. Cui sequentia jam regessit Eruditiss. Rescriptor. Cap. XXIII. „ Non visum est mihi, inquiens, acrius hoc „ loco disceptare, an Disticha illa, notata ob tautologiam „ a Boxhornio, eo nomine sint arguenda, & an sententia „ eorum in omnibus partibus conveniat. Comperi nam„ que, multa, quae idem monere videbantur, ubi adcu„ ratius adspexi, & ad membra singula vocesque cogitavi, „ haud exiguam habere discrepantiam. Unum exemplum „ adjiciam. Scribit Boxh. idem doceri Dist. XXII. Libri I. „ (quod hoc nostrum est) & XXII. Lib. IV.

Ne multum cures venturi tempora fati:
Non metuit mortem, qui scit contemnere vitam.

„ At vero si utriusque sententiam majore diligentia explo„ raveris; intelliges, hoc doceri modum contemnendi „ mortem: illo vero exponi caussam, cur ea non me„ tuenda. Caussa autem est, quod metuens mortis id ip„ sum perdit, quod vivat. Nam hac unica littera est ad„ juvanda sententia, ut *vivat* legatur pro *vivit*. Longe „ fugit verus Distichi hujus sensus Boxhornium, imo in„ terpretes, quod scio, omnes. *Quod vivat* autem signi„ ficat, quod vivere possit. Vivere, non h. l. notat, spi„ ritum ducere, sed jucunde vivere. Aerumnosam enim

„ vitam

22.

ΜΗ τρομέειν θάνατον, ΒΙΟτῆς ΠΕΡΑΣ ὕςατον ὄντα·
ΟΣ γὰρ τόν δε ΔΕΔΟΙΚΕ, ΚΑΙ Ο ΖΗι πᾶν ΑΠΟΒΑΛΛΕΙ.

UTERQUE Versus hic omni reprehensione vacat, id quod etiam ipsa imitatione sua tacite comprobatum dedit Scaliger.

FINIS Catoni nostro genere foemineo usurpatur, ut & aliis Poëtis passim, inprimis autem Lucretio.

WACHIUS.

QUAE *vit. est ult. f.*] Vid. Goldast. ad Petron. pag. 654.

Qui mort. met.] Utitur hoc versu Roderic. Zamor. II. Spec. Vitae hum. Cap. VII.

DAUMIUS.

„ vitam veteres, vitam non arbitrabantur, sed duratio-
„ nem & moram. Pertinet huc titulus tumuli nescio cu-
„ jus, VIXIT *annos tot*, DURAVIT *autem tot*, vide Cor-
„ nutum, aut quocumque nomine Scholiastes Persii est di-
„ cendus, sub initio Satyrae II. ubi & de Cretensibus nar-
„ rat, eos solitos dicere VIXISSE *dies*, *quos* LAETOS
„ *viderant*; dierum vero tristium rationem nullam ha-
„ buisse.

HAEC quidem omnia egregie, ut nihil supra, & tamen, quod pace dixerim Viri tam insignis, in iis omne & oleum perdidit, & operam: neque enim dissimulanda sunt a nobis, id quod & ipse nusquam facit incl. Rescriptorum Auctor, quae vel communis nostri caussam aliquantulum juvare possint adversarii. Si itaque, quod est, dicendum; ista omnia aut omnino non, aut parum feriunt Boxhornium. Quod si enim is haec duo inter se comparasset Disticha, eodem sub tautologiae nomine comprehensa, tum, certe, facilis nimis ista foret, quae cum ipso facta compositio, & acriorem is multo meruisset reprehensionem: quis enim non videt, haec inter se esse quam maxime diversa? Sed & hoc ipse vidit Boxhornius, neque enim accusaverat hoc nostrum XXII. huius Libri, cum XXII. Libri ultimi comparandum Distichon, quorum posterius & alioquin, sui pro ratione calculi, *vicesimum tertium libri quarti* nuncupasset; sed cum *quarto Disticho secundi libri*, quod nobis, ex-

cludentibus a Difstichorum numero praefationes, fit *tertium.* Jta enim ejus ipsius verba habent, jam supra a nobis, uti dictum, in medium allata, & hoc ea sunt modo ordinata:

Nec aliter se habent, distichon XXII. *libri I. & IV.* (i. e. quartum distichon) *libri II.* Non vero, ut, per errorem, legi placuit:

Nec aliter se habent disticha, utrimque vicesimum secundum, & *primo* & *quarto* libro. Quod tamen minime patiuntur, quae ibi sequuntur reliqua.' Eadem igitur, quantum ad hoc adtinet, & Boxhornio erat inimico mens, quae & Opitio, in Notis supra, & quae aliis, Catoni nostro amicissimis: conspirare scilicet hoc, de quo agimus, cum illo disticho, quod clamat:

Linque metum leti; nam stultum est, tempore in omni
Dum mortem metuas, amittere gaudia vitae.

Et sic, sane, multo speciosior evadit illa, qua utrumque hoc inpetit, tautologiae criminis accusatio. Quam vero justa, jam dispicere nostrum erit.

AJO igitur adfirmoque, adscito & hic, ut paullo ante, in duodevicesimi Distichi Historia, tertio aliquo carmine, pro instituenda eo facilius expeditiusque binorum inter se illorum comparatione: TRIA esse, utut IN EADEM RE, PRAECEPTA tamen, quam quae maxime, DIVERSA.

TERTIUM jam, quod hisce duobus aliunde adscisco sceleris socium, esto Libri III. Dist. XXIII.

Fac tibi proponas, mortem non esse timendam:
Quae bona si non est, finis tamen illa malorum est.

EADEM vero RES, & cardo, circa quem, in TRIBUS istis PRAECEPTIS, vertuntur omnia, doctrina est, in hoc tertio, verbis ita exposita:

MORTEM NON ESSE TIMENDAM.

Huic enim consentit & in primo, quod nostrum jam est, illud statim exordium:

NE TIMEAS ILLAM.

Et in secundo, ejusdem criminis acto, alterum illud paullo intensius propositum:

LIN-

LINQUE METUM LETI.

Posita igitur in singulis hac EADEM, de qua sermo est ubique, RE, (veluti in omnibus, iisque multo pluribus, *de lingua* Praeceptis: LINGUA. Ut: *compescere linguam. Uxoris linguam*, & sic porro) reliqua DIVERSA sunt omnia.

I. Dicitque primum:

MORTEM *non esse timendam:* Quoniam ea in se nihil sit aliud, quam ultimum quasi vivendi. Vivere extremum. Uti & in Codd. aliquo legitur: —— *Vita est ultima.*

Ne perdas igitur propter extremum, id quod vitae est in medio.

II. Secundum, propter animi imbecillitatem forte, quam deprehendit suo in filio pater, impensius urget:

MORTEM non modo *non esse timendam;* sed praecipue ejus continuum metum, utpote vitae maxime noxium, plane abjiciendum, ut *stultum:* propter id, quod semel accidat & in puncto temporis, *omni* illo *tempore*, quo metuas, & sic perpetuo, cruciari, &, quod a Christo alienis omnibus ipsum adscribit Christi Evangelium, Hebr. II. 15. ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. Mortis metu, *per omnem vitam*, servituti esse obnoxios.

Praestare itaque, quod & Caesar dictitare crebro solebat:

SEMEL *mori*, QUAM SEMPER *in timore versari.*

III. Tertium contra vult:

MORTEM propterea *non esse timendam*, quod ea *finis* sit omnium *malorum*, & propter id expetenda potius, quam ut sit abhorrenda.

Hoc ergo sibi semel firmiterque esse proponendum, contra omnem leti timorem: *Fac tibi proponas*, Mortem non esse timendam. *Et*, quod ait Juvenalis:

Spatium vitae extremum inter munera ponas Naturae.

ADESDUM jam, me jubente, quisquis hodieque a Boxhornii stabis sententia, meque, si potes, coargue *tautologiae*, quam, sub hisce tribus insignibus notisque I. II. & III. in iis, quae diversa esse contendebam antea, ipse admiserim. Quodsi non fui ego, neque Auctor meus est ΤΑΥΤΟΛΟΓΟΣ. Ejus enim exposui mentem, non meam: Qui, qua Christianus, contra *primum* eorum dicerem:

rem: Verum id non esse, neque mortem vitae extremum, sed nobis aliam praeterea superesse vitam. Pari modo & *secundum* negarem, minimeque stultum esse contenderem, per omnem vitam, eum formidare transitum, qui semel in aliam contingat vitam, aeternum duraturam. Adversum *tertium* autem, mortem esse omnibus malorum ultimum, id certe pertinaciter abnuerem. Sic, eadem opera, utrumque contra Boxhornium evictum darem, Catonem nostrum neque in disciplina nostratem, neque *ταυτολογίας* criminis, quod ipsi objicit ille, fuisse reum.

QUAM NIMIUM ergo prompti & nostrorum nonnulli, desperata quasi caussa, horum Distichorum aliquod, quae tamen & singula suo sunt Auctore dignissima, jamjam abjecturi, atque ita ut dicam, relicta non bene parmula, arma manusque hostibus ipsi suis endituri fuissent!

VERO si jam vis e fonte haurire, quippe quo ex ipso dulcius semper aquae bibuntur, Nostri hanc de morte doctrinam; adi Epictetum, qui, Enchiridii sui capite X. limpidam tibi ministrabit: Ταράσσει τοὺς ἀνθρώπους, inquiens, οὐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα. Οἷον θάνατος οὐδὲν δεινὸν, ἐπεὶ καὶ Σωκράτει ἂν ἐφαίνετο· ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ θανάτου, ὅτι δεινὸν, ἐκεῖνο τὸ δεινόν ἐστιν. Ὅταν οὖν ἐμποδιζόμεθα, ἢ ταραττόμεθα, μηδέποτε ἄλλους αἰτιώμεθα, ἀλλ' ἑαυτοὺς, τουτέστι τὰ ἑαυτῶν δόγματα. Ἀπαιδεύτου ἔργον, τὸ ἄλλοις ἐγκαλεῖν, ἐφ' οἷς αὐτὸς πράσσει κακῶς.

XXIII.

Si tibi pro meritis nemo respondet amicus;
Incusare Deum noli: sed te ipse coërce.

NIHIL est acerbius, quam amicus ingratus. Quod tamen si acciderit, non est imputandum Deo, tamquam illius acciderit culpa, quin potius te ipsum coërce, ne denuo benefacias ingratis. Quidam enim si benefacientibus fortuna non respondeat, superos incusant, dicentes: eos non habere rationem recte factorum, cum ejus acciderit culpa, qui sine delectu contulit beneficium.

ERASMUS.

TE IPSE] Vide dicta ad Dist. IV. Lib. I. *qui secum dissidet ipse*. Hoc, scilicet, loquendi genus, ab usu vulgi fere remotum, perelegans tamen, saepius usurpatum Catoni nostro, Antiquiorum imitatione. Terent. Prol. Adelph. De

NON

κακῶς ἠργμένου παιδεύεσθαι, τὸ ἑαυτῷ· πεπαιδευμένου, τὸ μήτ' ἄλλῳ, μήθ' ἑαυτῷ. H. E. *Perturbant homines non res ipsae, sed rerum opiniones. Ut mors nihil terribile, alioquin & Socrati ita visa foret. Sed quia opinio est de morte, tamquam terribili, id solum ideo est terribile. Cum igitur aut impediamur, aut perturbemur*, (Politianus addit: *aut doleamus*,) *numquam alium accusemus, sed nos ipsos, hoc est, opiniones nostras. Ineruditi est, alios culpare, cum quid male agat. Ejus, qui jam coepit erudiri, se ipsum: Eruditi, neque alium, neque se ipsum.* Verum de hoc, *non esse alium a nobis accusandum; sed nos coërcendos ipsos*, statim videbimus sequenti Disticho: Eumdem enim iterum uterque, & Philosophus ille, & Auctor hic noster, faciunt in doctrina transitum, id quod, sane, eamdem prorsus & utrique communem arguit disciplinam.

> Ne timeas illam, quae vitae est ultima, finem:
> Currenti ad metam continuanda via est.
> Qui mortem metuit, quod vivit, perdit id ipsum,
> Et moritur vecors saepius, ante diem.

> *Pense sans t'effrayer à cette derniere heure,*
> *Où tu dois terminer ton cours.*
> *Trembler incessamment de crainte qu'on ne meure,*
> *C'est renoncer à vivre, & mourir tous les jours.*

23.

ΕΙ ΣΟΙ ΜΗδεὶς εὖ ΤΙ ΠΑΘΩΝ παρὰ ΣΟΥ ΧΑΡΙΝ ἴσχει;
ΜΗ σύ γε ΜΕΜΦΕΟ μοι ΘΕΟΝ, ἀλλὰ γὰρ ἄγχε σΕΑΥΤΟΝ.

SED *te ipse coërce*] Planudes:
— — ἄγχε σεαυτόν.
Strangula te ipsum. Quis hoc ferendum putet?[A]

SCALIGER.

Respondeat huic Henr. Stephanus voce: ΑΓΧΩ. „ Accipitur & pro: „ quovis modo constringo, sive co- „ ERCEO. Pro περισφίγγω, sive „ θλίβω. Greg. Lucian. Hesychius „ exponit etiam FRAENO.

De se ipse judicio erit. Cic. Epist. IV. Lib. II. ad Attic. *Neque mihi umquam veniat in mentem Crasso invidere, neque poenitere, quod a* me *ipse non descsverim.* Senec. Epist. XLII. *Haec ergo* tecum ipse *versa.* Id. Ep. LXXII. & LXXVIII.

WACHIUS.

NON ERAT, cur Vir Celeb. Withofius, jam saepius nobis pro meritis, ubi res ferebat, laudatus, hoc vero loco nimium a recepta lectione debuisset discedere, ultima verba hujus, in quo versamur, Distichi;

Te ipse coërce.

Ita transmutando in haec prorsus aliena:

Te erige contra.

Quam, certo, legendi rationem neque necessitas postulat, neque, aut alterius lectionis durities, aut cujuscumque demum generis inconcinnitas, neque sua ipsius commendat elegantia. Friget enim, ne quid dicam amplius, hoc ultimo positum loco Adverbium. Possent fere huc retorqueri ipsa auctoris illius verba, jam alio loco (Dist. VII.) a nobis adlegata: *Nam ut de enormi mutatione taceam, ipsa quoque sententia corrumpitur.* Sed vereor, ne huic retorsioni, quam vocant JCti, saepius adhuc in sequentibus locus sit futurus. Quod si adtendere voluisset vir praeclarus ad id, quod, appositis ubique luculentissimisque exemplis, comprobatum damus, ut scilicet Auctor noster presso quasi pede Philosophum per omnia secutus fuerit Epictetum; sic sane, quod ait ipse, *Ultima* huius Distichi *verba* obscura non fuissent, nedum *obscurissima.* Scribit enim:

Sed te ipse coërce.

Ultima verba obscurissima sunt. Fac, fuerint vel maxime aliquando: At, quam diximus, Philosophia lucem iis affundit haud mediocrem. Vidimus namque & sub proxime superiore Disticho eumdem plane moniti ex Enchiridio deprompti nexum: *Numquam alium accusemus; sed nos ipsos,* qui & in praesentiarum, iisdem fere verbis occurrit:

Incusare Deum noli; sed te ipse coërce.

Ibidemque iterum: *Ineruditi est, alios culpare: Ejus, qui jam coepit erudiri, se ipsum.* Talis igitur, qualem Cato suum vult esse filium, *non alios culpabit,* multo minus *incusabit Deum;* (nam & alius a nobis Deus est) *sed se coërcebit ipse.* Quin & explicite magis, de *non incusando Deo* praeceptum, propius ex Epicteteae sapientiae fontibus petitum, jam supra hausimus, ad Dist. XIII. ubi in ea verba ca-

stissimum

ſtiſſimum erumpentem audivimus ſenem : *Si ea propria putabis, quae* SUNT ALIENA, (Veluti hoc loco, ut amicitiae tuae ex merito reſpondeatur,) *impedieris, dolebis, turbaberis,* INCUSABIS DEOS ATQUE HOMINES. *Si vero quod tuum eſt, id ſolum tuum eſſe putabis, & alienum, quod revera alienum;* NEMINEM ACCUSABIS, NEMO TE LAEDET (Amicus,) INIMICUM NON HABEBIS. Te igitur ipſe coërce, ſi te permiſeris alienis. Haec tua culpa eſt.

Si tibi pro meritis nemo reſpondet amicus;
An pariter pietas abjicienda tibi eſt?
Incuſare Deum noli; ſed te ipſe coërce:
Talibus ut ſociis, qui, male tutus, eas.

Si tes bienfaits & tes ſervices
N'ont pu te procurer un ami, comme il faut:
Ne t'en prens point au Ciel, l'accuſant d'injuſtices;
Et ne blâme que ton défaut.

XXIV.

Ne tibi quid desit, quaesitis utere parce:
Utque, quod est, serves, semper tibi deesse putato.

UTERE *parce*] id est, modice, non profuse, *quaesitis*, id est partis. Et ut serves quod habes, semper imaginare tibi deesse, ut semper aliquid addas. Sera autem (ut inquit Hesiodus) in fundo parsimonia est.

ERASMUS.

QUAESITIS pro *acquisitis*. Cicero Paradox. VI. *Quis hunc non putet confiteri, sibi* quaesito *opus esse?* Sic *quaerere* pro *acquirere* optimis quibusque Scriptoribus, in primis autem Justino est frequens.

WACHIUS.

OECONOMICUM hoc est, ut unusquisque facile pervidet, sive prudentiae familiaris & domesticae praeceptum, qualia deinceps plura in postremis horum Distichorum libris erunt obvia, quae, quia magis ad institutionem vitae communis spectare videntur, si non satis congrua forte aestimentur philosophantium dignitati, auctoritati certe patrisfamilias sunt gravissima. Jam vero & Cato noster isto nobis duplici est nomine spectandus: Quo quidem, ut prudente patrefamilias, minime indignum esse censendum est, admonere suos, quos caros habeat tuerique debeat, ut rebus ii recte utantur. *Quae* suorum cujusque *cura*, ut ait Cicero in Officiis, eodem & ipse munere fungens, *exsuscitat etiam animos, & majores ad rem gerendam facit.*

SED QUONIAM hic omnia plana prorsus sunt & aperta, colluctandum jam nobis tertio congressu cum illo erit, in quem hoc quondam ex Virgilio joculare dictum erat, & Germanis nostris Batavisque commune:

Occursare Capro, cornu *ferit ille*, *caveto* *.

Cum *Tragocerote*, quod pariter ac illi Maurae, de qua canit Ausonius: *Nomen*

* Vid. Baylium, sub nomine ZUERIUS, IV. Volum. Dictionarii Critici, pag. 562. col. b. ibid. & Reinesii citantem epistolas ad Hoffmannum datas & Rupertum.

24.

ΟΦΡΑ ΤΙ ΜΗ *σπανίσῃς*, ΣΕο ΧΡΗΜΑΣΙ ΦΕΙΔΟΜΕΝΩC ΧΡΩ·
Ὄφρα ΤΑ ΟΝΤΑ *δὲ* ΤΗΡΗι, ΑΕΙ *σπανίσειν τὰ* NOMIZE.

Res ipsa loquitur si non in omnibus pro Planude, at non multa certe adversus ipsum. Imitandum potius, quam accusandum, hic duxit Scaliger.

Concordat cum illo poëtae:
Non minor est virtus, quam
QUAERERE, PARTA TUERI.
Vide id aliaque in nostris flosculis, parte priore.

Nomen huic joculare datum, (cute fusca quod olim
Aequales inter Maura vocata fuit.)

Uno nomine, sive vero, sive, ex adoptione in matris facta familiam, Marci illius Zuerii, tantum adscito: cum BOXHORNIO. Quippe qui hoc, de quo agimus, cum XVII. (vel ipsius calculo XVIII.) Libri II. Disticho collatum, tertium adlegavit TAUTOLOGIARUM in Auctore nostro exemplum *, quo discusso infirmatoque, totum hoc trium quasi cornuum robur debilitatum fractumque erit. Sed nos etiam triplici semper instructi acie in occursum ipsi tendere soliti, binis hisce ab illo accusatis, quorum sic habet alterum:

Utere quaesitis modice. Quum sumtus abundat,
Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.

Tertium, more nostro, adjungemus, III. scilicet Libri Dist. XXII.

Utere quaesitis, sed ne videaris abuti:
Qui sua consumunt, quum deest, aliena sequuntur.

DIS-

* *Vid. supra Distichi XVIII. Historiam & deinde XXII.*

Differunt haec tria, ut tria tempora: PRAESENS, PRAETERITUM & FUTURUM. Ad primum hoc ipsum pertinet, quod jam est nostrum; alterum illud, de eo, *quod partum est tempore longo*, ad secundum; ad tertium denique hoc ultimo loco positum.

QUIBUS, ut in se liquidis, jam non inmorabimur diutius. Valeat igitur nunc aeternum nobis, una cum suis, sive tautologiarum, sive ineptiarum quisquiliis, Boxhornius. De reliquis decernent cum ipso, hac in Historia, alii.

Ne

XXV.

Quod praestare potes, ne bis promiseris ulli:
Ne sis ventosus, dum vis bonus ipse videri.

QUOD NON possis efficere, ne semel quidem est promittendum, ne temere facias. Porro quod praestare possis, id iterum atque iterum promittere, jactantiae est, non humanitatis. Molesta est verbosa promissio, molestior exprobratio.

ERASMUS.

QUOD *praestare potes, ne bis promiseris ulli.*]

Ὠκεῖαι χάριτες, γλυκερώτεραι——
Celeres gratiae dulciores.

Ut est in Epigrammate Luciani Anthol. Cent. III. tit. εἰς εὐχαρίστους καὶ ἀχαρίστους.

OPITIUS.

QUI NOLEBAT, aliis facile quidvis de re quaque pollicentibus fidem, qua omnino careant ipsi, haberi ullam, ut supra vidimus audivimusque monentem, Disticho XIII. is, ne in eamdem illorum incidat Linguae intemperantiam filius, fidemque ea opera pariter amittat, aut ventosi cognomen vaniloquique hominis lucretur, hîc providus, quantum in se est, cavet parens. Vult igitur, ut vel plane nihil de se promittat, & ea certe numquam, quae dare effecta, penes ipsum non sit; vel, ubi quid, praestare quod & maxime valeat, promiserit, ut istud, fieri si possit, citius effectum det, seque promissi vinculis solvat quamprimum liberetque, ante id tempus, quo alter, quasi oblivioni tradita, in memoriam ipsi forte sit promissa revocaturus. Vetatque, ne is sua sponte, citraque omnem neces-

Ne tibi quid desit, quaesitis utere parce:
Saepius a nimiis usibus usus abest.
Utque, quod est, serves; semper tibi deesse putato:
Sic sua inest modicis usibus utilitas.

Contre la pauvreté le plus sûr des remedes
Est, d'user sobrement du bien, qu'on t'a laissé;
Pour garder ce que tu possedes,
Pense à tous les besoins, dont l'homme est menacé.

25.

Πᾶν Ο ΔΥΝΗι τινὶ δοῦναι, ΜΗποτε ΔΙC καὶ ΥΠΟΣΧῃ·
ΜΗτι καλὸς δοκέειν ΕΘΕΛΩΝ ανεμώλιος εἴης.

Dum vis *bonus ipse videri.*] Bonus χρηστὸς, φιλότιμος. Quidam Codices:

— — *dum vis urbanus haberi.*

SCALIGER.

Etiam Planud. sequitur hanc quorumd. Codd. lectionem & *urbanus* reddit: ἀγλὸς, venustus, lepidus.

Dum vis *bonus esse videri.*] Nam sic legendum. *Esse videtur*, frequens Ciceroni, ut notatum Criticis antiquis, vid. Auctorem Dialogi de Oratore Cap. XXIII. Quinctilianum, Lib. IX. Cap IV. CANNEGIETERUS, Rescript. Cap. XXVII.

necessitatem, ne quidem ab altero, cujus intersit promissa servari, eorum commonefactus, quae semel serioque sit pollicitus, iterato, se id quam certissime facturum, spondeat, quum jam praestiterit, ea factis comprobasse &, quam rata sint, quae promittere soleat, ipsa re demonstrasse. Quum vero nec semel iterari factam stipulationem jubeat, ne prior illa ullo modo in dubium vocari, fidesque, quam exigere ab aliis possis, aliquantisper jam esse labefactata videatur; multo minus profecto esse ferendum judicat, ut quis eadem iterum atque iterum subinde promittat, quod vel amissae, dubiae certe, fidei, quam ipse sentias, indicium, vel, ut Erasmus ait, *jactantiae est, non humanitatis.* Sunt enim homines, qui, quo dare minus aut praestare velint, eo plus se praestituros aut daturos esse, ante

ante tempus, ſtolide vaneque gloriantur, ut ſi non benefactis, benefactorum ſaltem promiſſionibus ſibi alios devinciant. Talis erat Antigonus Macedoniae rex, qui, quoniam, quae numquam eſſet daturus, ſe daturum uſque crepabat, inde ΔΩΣΩΝ, ET ADHUC DATURUS, non ſine dedecore, cognominatus eſt. Id hominum genus noſter merito VENTOSUM vocat; PROMISSORES, ſed de Poëtis tantum loquendo, appellat Horatius, Art. P. v. 136.

> *Nec ſic incipies, ut ſcriptor cyclicus olim:*
> FORTUNAM PRIAMI CANTABO ET NOBILE BELLUM.
> *Quid dignum tanto feret hic* PROMISSOR *hiatu?*
> *Parturient montes, naſcetur ridiculus mus.*

Id quod egregie imitatus eſt Fontanus, Poëta Gallus. (*De la Fontaine*, L. II. Fab. LXXXVIII. prior. Editt.)

> *Une Montagne en mal d'enfant*
> *Jettoit une clameur ſi haute,*
> *Que chacun au bruit accourant*
> *Crut qu'elle accoucheroit, ſans faute,*
> *D'une Cité plus groſſe que Paris;*
> *Elle accoucha d'une Souris.*

Quand

XXVI.

> *Qui ſimulat verbis, nec corde eſt fidus, amico*
> *Tu quoque fac ſimile: Sic ars deluditur arte.*

ERGA EUM, qui fuco utitur, tu item contra utere fuco, & juxta proverbium:

CRETIZA CONTRA CRETENSEM.

Satius eſt nonnunquam retinere ſimulatum amicum, quam reddere apertum inimicum. Id enim fiet, ſi oſtenderis te ſentire fucum.

ERASMUS.

QUI SIMULAT] Ita & Proverbium jubet: ἀλωπεκίζειν πρὸς ἑτέραν ἀλώπεκα. Et ita Horatius monet:

> *Numquam te fallant animi ſub vulpe latentes.*

Hos homines a Graecis λαιθάργους & λαθροδήκτας ſive κρυφοδήκτας vocari, ad Theophraſti Characteres Ethicos notat Caſaubonus (pag. 104.)

OPITIUS.

COM-

Quand je songe à cette Fable,
Dont le recit est menteur
Et le sens est veritable,
Je me figure un Auteur,
Qui dit : Je chanterai la guerre,
Que firent les Titans au Maître du tonnerre.
C'est promettre beaucoup ; mais qu'en sort-il souvent?
DU VENT. Ecce tibi VENTOSUM!

Ne sis ventosus, dum vis bonus ipse videri;
Addere pollicitis pondera semper ames.
Largus & in verbis, ne bis promiseris ulli,
Quod praestare semel, reque probante, potes.

Oblige promptement dès que tu peux le faire,
Sans promettre deux-fois un bienfait trop vanté;
On passe pour vain d'ordinaire,
En faisant trop valoir sa générosité.

26.

ΤΟΝ σαίνοντα λόγοις, μηδ᾽ ὄντα φίλον κραδίηθεν·
ΚΑΙ ΣΥ δρᾶσον ὅμοια· τέχνη γὰρ τέχνην παίζει.

TU QUOQUE *fac simile*] Versus παροιμιώδης·
Λόγοις ἀμείβου τὸν λόγοις πείθοντά σε, . . .

Hic ars deluditur arte] Planudes τέχνῃ γὰρ τέχνην παίζει. Neque Graecus homo haec intellexerit, neque a Graeco dictum existimaverit. Est autem, ut nemo nescit, proverbium ἥλῳ τὸν ἧλον, πασσάλῳ τὸν πάσσαλον.
SCALIGER.

PROBO, quod in Florentina Editione invenio : *Tu quoque fac simile,* Planud. καὶ σὺ δρᾶσον ὅμοια.
Simile est adverbium *similiter*; usurpante ita Cicerone. BARTHIUS. col. 1179. & Adversf. Lib. LVIII. Cap. XIII. col. 2794. & Sciopp. I. Susp. Lect. Ep. X. p. 32. Gaufred. Angl. Poëtr. nov. Cap. IX.

Lex est aequa dolum referire dolore dolosum
In caput, unde fuit egressus habere regressum.
DAUMIUS.

COMMENTATORES nos hujus Distichi, nec minus ipse Auctor, ad varias digitum intendendo proverbiales priscorum sententias, earum & ad ulteriorem manu quasi ducunt investigationem. Sunt autem quae huc faciant omnino XIV.

I. VERBO TENUS AMICUS. Erasmi MMDCCCCXVI. *In eum*, inquit ille, *qui simulat oratione benevolentiam, ceterum longe diversa parans in animo, quadrabit & illud ex* Homeri Odyssea:

—— —— ΘΕΛΓΕ ΔΕ ΘΥΜΟΝ
ΜΕΙΛΙΧΙΟΙϹ ΕΠΕΕϹϹΙ. ΝΟΟϹ ΔΕ ΟΙ ΑΛΛΑ
ΜΕΜΝΟΙΝΑ.

—— —— ANIMUM PRAEMOLLIBUS ILLI
LENIBAT DICTIS: AT MENS DIVERSA
PARABAT.

II. ΙΣΟΝ ΙΣΩι ΕΠΙΦΕΡΕΙΝ.
PAR PARI REFERRE.

Terentius in Eunucho paroemiam, referente eodem, Chiliad. I. n. XXXV. *usurpat:* Par pari referto. *Qua monemur, ut tales simus in alios, quales in nos illos experimur. Ac juxta Medeam Euripideam:* „ Amicis simus amici, inimicis infesti, in perfidos perfidi, parcos parci, clamosos clamosi, impudentes improbi. Denique utcunque meritum merito simili retaliemus. *Idem in Prologo Phormionis:* Quod ab ipso allatum est, sibi id esse relatum putet. *Non inconcinne tum quoque usurpaverimus*, SI QUANDO VERBA VERBIS, BLANDITIAS BLANDITIIS, PROMISSA PROMISSIS PENSAMUS. *Huc pertinet illud non illepidum, quod refert Aristoteles, libro moralium nono :* „ Dionysius citharoedum accersiverat, ut sibi caneret in nuptiis, atque cum eo his pactus est legibus, ut quo doctius meliusque caneret, hoc copiosiorem ferret mercedem. Annixus est omni artificio citharoedus, uti quam scitissime caneret, sperans amplissimum praemium. At postridie pactam mercedem reposcenti musico, qui conduxerat, ait jam persolvisse sese, quod esset pollicitus. „ Nempe *par pari retu-*

„ *lisse*,

„ *lisse*, proque voluptate reposuisse voluptatem, spem lu-
„ cri significans, quae quidem hoc major fuerat, quo ma-
„ gis ex arte cantasset". *Verum hoc loco negat Philosophus* par pari relatum. *Propterea quod alter id quod volebat accepit, alter eo quod expectabat frustratus est.* (Fateor id quidem, sed utcumque sit, ad nostram tamen rem facit, estque citharoedi illius similis, blando sermone amicus, de qualibus, proximo statim Disticho, noster ait Dionysius: FISTULA DULCE CANIT. Illos, ut inani amicitiae sono, nomine & spe alios lactare solitos, simili modo inescare, suo docet exemplo, Dionysius tyrannus. Neque id semper tyrannorum fuit, qui plerumque ipsi ita malunt ab amicis decipi adulatoribus.) *Huc & videtur respexisse Euripides, cum ait in Andromache:*

ΣΟΦΡΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΣΟΦΡΟΝ' ΑΝΤΙΛΗΨΕΤΑΙ·
ΘΥΜΟΥΜΕΝΟΣ ΔΕ ΤΕΥΞΕΤΑΙ ΘΥΜΟΥΜΕΝΩΝ.
MODESTUS IN NOS SENTIET MODESTUM ITEM:
COMMOTUS AUTEM ME REPERIET CONCITUM.

Porro proverbium natum videri potest a compotationibus veterum Graecorum, apud quos aequalibus cyathis bibere mos erat. Archippus, in Amphitryone secunda, apud Athenaeum:

ΤΙΣ ΕΚΕΡΑΣΕ ΣΦΩΝ, Ω ΚΑΚΟΔΑΙΜΟΝ, ΙΣΟΝ ΙΣΩι;
QUIS PAR, SCELESTE, MISCUIT VOBIS PARI?

Item Cratinus, in Pytine:

ΤΟΝ Δ' ΙΣΟΝ ΙΣΩι ΦΕΡΟΝΤ' ΕΓΩ ΔΕ ΚΤΗΣΟΜΑΙ.
AT PAR PARI REDDENTEM, EGO AUTEM ACCEPERO.

Erat haec vox: ΙΣΩΝ ΙΣΩι, *solennis inter propinandum, ut ex eodem autore facile liquet.*

III. ΛΟΓΟΥΣ ΓΑΡ ΕΡΜΟΔΩΡΟΣ ΕΜΠΟΡΕΥΕΤΑΙ.

QUAE VENDIT, VOX SUNT, PRAETEREAQUE NIHIL.

n. MDC. Verba Hermodorus importat, *in eum dicebatur, qui praeter verba nihil adferret. Quemadmodum Laches in Hecyra Terentiana Pamphilum filium rogat:* num unam duntaxat sententiam secum e Lemno reportasset. *Aut in eos, qui verba vendunt pecunia, quod in poëtas, advocatos, fumi venditores, atque in id genus homines recte dici poterit. Natum ajunt ab Hermodoro quodam, Platonis auditore, qui commentarios ab illo conscriptos in Siciliam deportare consueverit, atque inibi venditare. Unde Sicuii, ut sunt dicaces, rem in proverbium verterunt, dicentes:* Hermodorum pro mercibus importare verba.

IV. Ο ΚΡΗΣ ΤΟΝ ΚΡΗΤΑ.

CRETENSIS CRETENSEM.

n. CXXV. *Subaudi, quod erit commodum sententiae:* provocat, conatur circumvenire, *aut tale quippiam. Quoties improbus agit cum improbo, perfidus cum perfido. Sumtum adagium a Cretensium moribus, quos plurimis conviciis incessivit antiquitas.* Ita & sequentia. *Eandem enim obtinet sententiam:*

V. ΚΡΗΣ ΠΡΟΣ ΑΙΓΙΝΗΤΗΝ.

CRETENSIS CUM AEGINITA.

n. CXXVI. *Subaudiendum:* agit. *Quadrat in pariter improbos, qui mutuis inter se fallaciis agunt. Nam Aeginitae quoque olim male audierunt, in quos etiam oraculum illud quidam editum putant:* Οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι. i. e. His (Cretensi & Aeginitae) neque tertius aliquis similis repertus est, nedum quartus. Ut equidem arbitror.

VI. ΑΛΩΠΕΚΙΖΕΙΝ ΠΡΟΣ ΕΤΕΡΑΝ ΑΛΩΠΕΚΑ.

CUM VULPE VULPINARE TU QUOQUE IN VICEM.

n. CXXVII. *Senarius est proverbialis. Cum astutis astutiis agito.*

agito. Horatius: Nunquam te fallant animi ſub vulpe latentes. *Quod autem nos* ἀλωπεκίζειν *vertimus:* Vulpinari, *ne quis hoc verbi, tanquam noſtrum ac novum aſpernetur, citatur ex M. Varrone a Nonio Marcelio:* ſic enim auſus eſt dicere Varro *Vulpinari* pro ἀλωπεκίζειν· quemadmodum Horatius *Juvenari* dixit pro νεανίζειν.

VII. ΠΡΟϹ ΚΡΗΤΑ ΚΡΗΤΙΖΕΙΝ.

ADVERSUS CRETENSEM CRETIZA.

n. CXXVIII. ad quod & ipſe ſupra provocat in Expoſitione ſua Eraſmus, veluti ad ſuperius, in notis Opitius. *Id eſt: Adverſus mendacem mendaciis utere. Propterea quod Cretenſium vanitas, de Jovis apud ſe ſepulcbro, multaque id genus mentientium, in vulgi fabulam abierit: id quod palam teſtatur Epimenidis ille verſiculus, quem Paulus etiam Apoſtolus citat:*

ΚΡΗΤΕϹ ΑΕΙ ΨΕΥΣΤΑΙ, ΚΑΚΑ ΘΗΡΙΑ, ΓΑΣΤΕΡΕϹ ΑΡΓΑΙ.

CRES SEMPER MENDAX, MALA BESTIA, VENTER INERS EST.

Quo reſpiciens Ovidius: Nec fingunt, *inquit*, omnia Cretes. Unde κρητίζειν Graeci pro *mentiri* dicunt. *Suidas aliam adagionis cauſam indicat, ſcribens:* „ Idomeneum Cretenſem, „ cum illi negocium eſſet datum, ut aes Laphyrorum „ Graecis diſtribueret, ipſum ſibi partem longe optimam „ delegiſſe". *Unde congruere videtur etiam in illos, qui fraudant alios, ſuisque commodis impenſius ubique ſtudent. Idem putat adagium quadrare etiam in eos, qui fruſtra mendaciis agunt adverſus artificem mentiendi: Quemadmodum vulgo dicunt difficilimum eſſe furari apud fures; ita difficilimum mendaciis imponere mendacibus.*

Quod autem pariter citat in notis Scaliger, eſto:

VIII. ΗΛΩι ΤΟΝ ΗΛΟΝ ΕΚΚΡΟΥΕΙΝ. H. e.

CLAVUM CLAVO PELLERE. Eraſm. n. CIII.

Καὶ πάτταλον πατλάλῳ ἐξέκρουσας, paxillum paxillo pepuliſti, *i. e.* malum alio malo depuliſti. *Lucianus in Philopſeude:* καὶ ἥλῳ, φασὶν, ἐκκρούεις τὸν ἧλον. Et clavo, quod aiunt, extundis clavum. *Idem in apologia:* Δέδοικα μὴ πρὸς τῇ ἐπιφερομένῃ κατηγορίᾳ κολακείας αἰτίαν προςλαβὼν καταευρίσκωμαι, ἥλῳ

 φασὶν

φασὶν ἐκκρούων τὸν ἧλον, τῷ μείζονι τὸ σμικρότερον. „ Vereor, „ ne si ad intentatum crimen etiam adulationis accusatio- „ nem adiunxero, Clavum, quod aiunt, clavo pellere vi- „ dear, maiore minus". *Aristoteles, libro politicorum quinto, scribit*, tyrannis amicos esse viros improbos & adulatores. „ Nam hos demum illis utiles esse, quippe malos ad mala". Clavus enim, *inquit*, clavo, *subaudi* truditur. —— *Julius Pollux in nono libro scribit, adagium esse natum a lusu quodam, qui κινδαλισμὸς vocetur, quo paxillum argillosae terrae infixum altero impacto paxillo excutiebant. Citatque senarium hunc proverbialem*:

ΗΛΩι ΤΟΝ ΗΛΟΝ, ΠΑΤΤΑΛΩι ΤΟΝ ΠΑΤΤΑΛΟΝ.

CLAVUM EXCUTIT CLAVO, EXCUTIT TRABEM TRABE.

Locus igitur adagio non modo, cum vitium vitio, malum malo, DOLUM DOLO, *vim vi, audaciam audacia, maledicentiam maledicentia retundimus, verum etiam, quoties rem utcunque molestam diversa molestia profligamus.* Sed de hoc nos alias, ibi nempe, ubi Auctor noster

VULNERA inquit DUM SANAS, DOLOR EST MEDICINA DOLORIS.

Quibus sequentia visum est adjungere:

IX. ΥΠΟΧΑΛΚΟΝ ΧΡΥΣΙΟΝ.

AURUM SUBAERATUM.

Erasm. MMMCCXXXVIII. Subaeratum aurum, *dicetur homo nequaquam sincerus, sed aliud prae se ferens, aliud intus occulens, sumtum a nomismatis adulteratis.* Et huic materiae eo profecto aptius magisque consonum, quo & ibi minus ad VERBA TITULOSQUE & EXTERNAM NUMMI FORMAM, interiora, quae latent, verumque rei pretium, quod intrinsecum vulgo valorem vocamus, constituentia, respondeant: Veluti neque MENS & COR AMICI, QUI VERBIS tantum SIMULAT; ad eam, quam prae se fert, speciem.

X. ALTERA MANU FERT LAPIDEM, ALTERA PANEM OSTENTAT.

Er. DCCXXVIII. Primae Chiliadis & Editionis, quam ubique sequimur, Aldinae, anno MDXIIII. factae. *Qui coram*

coram blandiuntur, clam obtrectantes; palam amicos agunt, clanculum nocent: aut qui hic prosunt, illic laedunt; falsam beneficii spem ostentant, ut nacti occasionem funditus perdant, ii dicuntur altera manu portare lapidem, altera panem ostentare. *Translatum ab iis, qui canes ostentato pane pelliciunt, deinde accedentibus saxum illidunt. Euclio Plautinus in Aulularia:*
Nunc petit, cum pollicetur, aurum inhiat, ut devoret.
Altera manu fert lapidem, panem ostentat altera. ——
Eodem eleganter allusit Hieronymus ad Rufinum scribens: An tibi ideo panem non damus, quia haereticorum cerebro lapidem illidimus?

XI. MELLE LITUS GLADIUS. Ibid. n. DCCLVII.

In perniciosam adulationem dici solitum. Div. Hieronymus idem *ad Aurel. Augustinum:* „ Nonnulli familiares mei & vasa „ Christi, quorum Hierosolymis & in sanctis locis permagna copia est, suggerebant, non simplici animo a te factum, sed laudem atque rumusculos & gloriolam populi „ requirentem, ut de nobis cresceres, ut multi cognoscerent, te provocare, me timere. Te scribere, ut doctum; „ me tacere, ut imperitum, & tandem reperisse, qui garrulitati meae modum imponeret. Ego autem, (ut simpliciter fatear,) dignationi tuae primum idcirco respondere nolui, quia tuam liquido epistolam non credebam, „ & (ut vulgi de quibusdam proverbium est,) MELLE „ LITUM GLADIUM". *Si locus bic mendo vacat, Hieronymus Augustini epistolam* melle litum gladium *appellat propterea, quod pariter & reprehensionem haberet, quasi gladium, quo jugularet, & blandimenta, quibus reprehensionis asperitatem dissimularet. Porro proverbium Augustinus respondens palam explicat, videlicet deprecans atque abominans insidiosum blandiloquium.*

XII. ΘΑΝΑΣΙΜΟΝ ΜΕΛΙΚΡΑΤΟΝ.
LETALE MULSUM.

Ibid. DCCLVIII. *Eandem habet sententiam. Diogenes Laërtius formosa scorta* θανάσιμον μελίκρατον, i. e. letiferum mulsum *appellare consuevit, tametsi nihil vetabit, & in assentationem,* ut *in foedas voluptates torquere, breviter, quicquid ita jucundum est, ut idem sit pernitiosum. Legimus & mellitum venenum apud Plinium, & idem Diogenes orationem ad gratiam comparatam, auriumque pruritum:* Μελιτίνην ἀγχόνην i. e. mel-

 leam

leam praefocationem *appellabat, quod assentatione quidem delectaret, caeterum mendacio strangularet admittentem. Quod illi Hieronymiano simillimum est, adeo ut suboleat mendum inesse in exemplaribus, & pro* GLADIO, LAQUEUM *legi debere.*

XIII. ΑΚΑΙΡΟϹ ΕΥΝΟΙ' ΟΥΔΕΝ ΕΧΘΡΑϹ ΔΙΑΦΕΡΕΙ.

PAR ODIO IMPORTUNA BENEVOLENTIA. n. DCLXIX.

Senarius est graecis proverbii vice celebratus. Quadrabit in eos, qui dum officiosi student esse, non habita temporis ratione, nocent aut molesti sunt sedulitate. Fertur & alter huic consimilis:

ΦΙΛΟϹ ΜΕ ΒΛΑΠΤΩΝ ΟΥΔΕΝ ΕΧΘΡΟΥ ΔΙΑΦΕΡΕΙ.

CUM NOCET AMICUS NIHIL AB HOSTE DISCREPAT.

Huc respexit Horatius in Epistolis:

NIL MOROR OFFICIUM, QUOD ME GRAVAT.

Rursum alibi:

SEDULITAS autem QUEM STULTE DILIGIT, URGET.

XIV. Denique claudat agmen, n. MMCVIII.

ΕΥΝΟΥϹ Ο ϹΦΑΚΤΗϹ.

BENEVOLUS OCCISOR.

Nempe, si Dis placet, benevolus. *Convenit*, inquit Erasm. *in hos, qui cum summam adferant perniciem, tamen benevolentiae speciem admiscent. Tractum aiunt ab Oreste, qui trucidata matre Clytemnestra parentale convivium, velut in illius honorem exhibuit. Quidam & ad Antigonum regem referunt, qui postea quam Semelen e medio sustulisset, ossa tamen illius, summo cum honore, curavit ad matrem deportanda. Sunt, quibus magis placet, ut adagium ad Ptolemaeum Philopatoris fil. referatur, is matrem Bersenicem in carcerem Megaris coniectam Sosibio tradidit adservandam, ubi illa non ferens eam filii contumeliam, sumto veneno interiit. At ille, perturbatus in somniis, monimentum in medio urbis extruxit, quod nunc sepulcrum appellatur, in hoc una*

una cum matre maiores omnes suos composuit, & *inter hos Alexandrum Magnum. Nec hoc contentus officio*, *vir pius*, *templum eidem constituit in Aegialis*, *cui nomen inditum* Berse-nicae Servatricis. *Haec ferme Zenodotus*. Notissimum est etiam illud Bassiani Caracallae, in fratris a se occisi, Getae Caesaris Apotheosin, σαρκαςικῶς, quam pie, magis jactum dicterium: SIT DIVUS, DUMMODO NON VIVUS. Ita multi, *qui*, ut Cato inquit noster, *simulant verbis*, amicis suis gaudia adprecantur, sed post eorum obitum, sempiterna.

FACILE duplicaremus numerum, nisi ea quae adtulimus, plura inter alia selecta, sufficere huic proposito rati essemus, quod nobis semper est idem, ut mens & sententia Distichi, quod tractamus, magis sit in apricum posita, cui rei, quam id quod maxime, inserviunt exempla, quae suppeditare, Historiae est.

CETERUM saepius a nobis celebratus Teutoburgensis ille doctor, Withofius, qui & in superiore Dist. pro ea lectione pugnat: *dum vis urbanus haberi*, etsi hoc, ut ait ipse, hemistichium infra recurrat; praesens etiam ita statuit emendandum esse unice:

> *Qui simulat verbis, nec corde est fidus amicus,*
> Huic *quoque fac* simules: *sic ars deluditur arte.*

„ Postea vidi, inquit, etiam sic edidisse Adrianum Cocquium, Ethic. Sacr. Lib. III. Cap. III. non studio, sed mero, ut sane videtur, casu. —— Quis autem non videt, illud Distichon gentilis, non Christiani hominis indicium esse"? Rectissime quidem, quantum ad postremum hoc: Ad priora vero quod adtinet, medentur ea utique Arntzenianae lectionis defectui: Melius tamen adhuc arrideret ea, quam ipse Cl. Arntzenius ab alio Viro Docto refert, margini Dreuxianae editionis, in usum Erasmiani Lycei concinnatae, adscriptam:

> *Qui simulat verbis, nec corde est fidus;* amicum
> Huic *quoque fac simules*, &c.

Nisi quod TU h. l. emphaseos cujusdam esse necessariae videatur. Mallem ergo, si ista placuerit emendatio:

> *Amicum Huic quoque tu simules.*

Qui ſimulat verbis, nec corde eſt fidus amico:
O utinam in terris rara futurus avis!
Huic quoque tu ſimules. Sic ars deluditur arte:
Quae petit auctorem, fraus erit illa pia.

Lors.

XXVII.

Noli homines blando nimium ſermone probare:
Fiſtula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.

SEMPER ſuſpecta ſit tibi blandiloquentia, nec aeſtimes homines ex bonis dictis, ſed ex bene factis. Inſidiatur tibi, quisquis admodum blandus eſt. Memento, ſic capi & illici aves; videlicet imitatione vocis. Et aſſentatione maxima pars hominum capitur, dum adulator ſeſe ad omnes affectus attemperat.

ERASMUS.

HOMINES *blando ſermone*] Ita *bomo moribus antiquis* & mille talia. BARTHIUS. col. 1180.

Fiſtula dulce canit] Martialis (Lib. XIV. Epigramm. CCXVIII.)

Non ſolum calamis, ſed cantu fallitur ales.

Vide Salmaſium, ad hunc Martialis locum, in Exercitationibus Plinianis p. 221.

OPITIUS.

IDEM ILLE, quisquis etiam fuerit is genius, qui inſpiravit Euripidi, Tragicorum principi Poëtarum, iſtos verſiculos (Helenae verſu 1634.)

——— ——— Σώφρονος δ' ἀπιστίας
Οὐκ ἔστιν οὐδὲν χρησιμώτερον βροτοῖς.

Quos alii jam ita fecerunt latinos:

——— *Prudente diffidentia*
Haud alia res utilior eſt mortalibus.

Et qui Epicharmo Siculo, notiſſimum illud civilis Dogma prudentiae, Ciceroni ſaepius laudatum, inter alia ad Atticum Lib. I. Ep. XVIII. Edit. Manutianae: *atque ita tamen novis amicitiis implicati ſumus, ut crebro mihi vafer ille Siculus inſuſurret Epicharmus cantilenam illam ſuam*: Νῆφε, καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν, ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. Quod ipſe alibi Quincto fratri,

Lorsque quelqu'un te jure une amitié fidelle,
Portant la haine dans le coeur:
Ne le rebute point: montre-lui même Zéle.
L'artifice est permis pour tromper le trompeur.

27.

ΜΗ σφόδρα μαλακοῖσι βροτοὺς ἐπέεσσι μετέρχου·
Ὅττι καὶ ΙΞΕΥτὴς ΟΡΝιν ἀπατῶν γλυκὺ ΜΕΛΠΕΙ.

NOLI *homines blando*] Homines blando sermone τοὺς χρηστολόγους intelligit: ut

— *Domus sanie dapibusque cruentis.*
Cicero magna eloquentia, &c.

Planudes ridicule, tanquam Auctor dixerit: Noli probare homines ex sermone blando. Sed & τὸ μετέρχεσθαι, quo utitur, in quem sensum accipi possit, non video.

SCALIGER.

DULCE] i. e. *dulciter.* Saepissime enim probatissimi lat. Linguae Scriptores adjectiva neutra, more Graecorum ἐπιῤῥηματικῶς ponunt. Sic Catull. Epig. LXII. pag. 97. Edit. Graev. Dulce *rideat ad patrem.* Et Epigr. LXIV. pag. 104 *Tibicen ubi canit Phryx curvo* gravo *calamo.* Statius, Lib. V. Thebaid. v. 48: Dulce loqui *miseris veteresque reducere questus.* Alia in Hellenolexia sua Daniel Vechnerus congessit. (Lib. I. Cap. VIII. pag. 129. sqq.) WACHIUS.

fratri, qui non tam atticus erat homo, quam Atticus, ita latine exposuit: *Episharmeum illud teneto;* Nervos atque artus esse Sapientiae, NON TEMERE CREDERE. Idem, inquam, ille & eamdem prudentiae praeceptiunculam, filio ut inculcaret, saepissime nostro insusurravit inspiravitque auctori. Sic enim in iis, quae tractavimus hactenus Distichis, toties jam vetuit illud: TEMERE CREDERE; veluti octavo, explicite: NIL TEMERE CREDE. Implicite vero XII. RUMOREM FUGE. Porro XIII. SPEM CERTAM PROMITTERE NOLI. RARA FIDES. MULTI MULTA. Continuo, iterumque expresse, XIV. CREDERE NOLI. Denique & idem vult hisce binis sese statim sequentibus Distichis XXVI. & XXVII. SIMULAT VERBIS AMICUS. &: BLANDO SERMONE. FISTULA DECIPIT. Quibus nec infrequentiora in sequentibus accedent. Ita, ut facile quis, nec injuria, Nostrum, *prudentis* illius

Diffidentiae magiſtrum, *adverſum aliorum* praecipue *Linguam*, appellaverit, uti eum ſupra jam obſervavimus eſſe ſapientem *Officiorum Linguae* doctorem, nec injuſtum paſſim Cenſorem *Linguae vitiorum*.

TRADITA autem pariter & ſupra eſt, in Diſtichorum XIII. & XIV. Hiſtoria, quae vera ejus Diffidentiae erga aliorum ſermones conſtituenda cauſſa commovens, ratioque & origo ſit: Ut ſcilicet noſtri nihil apud alios quaeramus, nosque illis eorumque opinionibus numquam ita permittamus, ut ALIENA facile, NOSTRA judicemus, noſtroque ipſi judicio ab aliorum arbitrio pendeamus. Quod, ſi Sapientia magiſtra, dedidicerimus ſemel,

Numquam, profecto, *nos fallent animi ſub vulpe latentes*

Adulatorum, ſeu inſidiatorum potius. Eorum enim eſt, quod antea vidimus in proverbiis, *melle litus* ſive *gladius* ſive *laqueus*, quo nos, aucupii in morem, illaqueent: Eorum & *letale mulſum* eſt: Sive, quod Anaſtaſius quondam Imperator in ore crebro habuerat: MELLITUM VENENUM BLANDA ORATIO EST. Noſtrae igitur Utilitatis cauſſa diffidendum nimis blandientibus.

EGREGIUS ea de re, quae ipſi caput quoddam, & ubique fere, & ibi in primis eſt, ubi adverſus illam adulatorum peſtem hoc ipſum ad partes vocat Catonis teſtimonium, Joann. Sarasberienſis, Policratici ſui Lib. III. Cap. X. p. 153. *Hic porro*, inquiens, *nullae ſunt partes verae aut ingenuae libertatis, ubi totum ſibi adulatio vendicat, vanitas totum, nihilque veritati relinquitur, aut virtuti.* ADULATIONEM *vero* SINE DOLO ESSE *non dubitas*, (ſed ſcis, NON SINE EO ESSE,) *cum in Adulatorum perſona de ſe confiteatur Gnatho*, quia CUM MAXIME DECIPIO TUNC TRIUMPHO. *Sicut enim finis Oratoris eſt, perſuaſiſſe dictione; medici, curaſſe medicina: ſic adulatoris finis eſt, ſuaviloquio decepiſſe. Nam &*

Fiſtula dulce canit, volucrem dum decipit auceps:

Et venena propinantur melle circumlita, quo citius noceant.

Verum: Non eſt in medico, ſemper releuetur ut aeger;

Et finem ſuum, qui in altero eſt, orator non ſemper aſſequitur: Sic adulator quidem non ſemper decipit, aut de amico triumphat;

Fine

Fine tamen ſuo non deſtituitur, ſi ex contingentibus nihil omiſerit. Nec enim Ulyxes Sirenum voces evaſit, quod eis aliquid ſuavitatis deeſſet ad gratiam, ſed quia ſtimulis voluptatis, & meretricantibus illecebris vanitatis ſolidae virtutis oppoſuerat robur.

RESPEXERAT jam ad haec ipſa verba, Commentatores inter horum Diſtichorum, Doctiſſ. Dammius, neque tamen ea cum Lectoribus communicaverat; nos, quae huic inſererentur Catoniano operi, maxime digna judicavimus.

Noli homines blando nimium ſermone probare,
Credule, te illaqueet ne ſonus, inſtar avis.
Fiſtula dulce canit, volucrem dum decipit auceps:
Tu quoque blanditiis ne capiare, cave.

Fui ces diſcours flatteurs, qui tendent à ſéduire:
On ne flatte que pour duper.
Au doux ſon de ſa flutte un oiſeleur attire
L'oiſeau, que dans le piége il tâche d'attraper.

XXVIII.

XXVIII.

Quum tibi sint nati, nec opes; tunc artibus illos
Instrue, quo possint inopem defendere vitam.

ARTEM, ut habet proverbium, non solum quaevis terra, sed quaevis etiam alit fortuna. Unde certissimum viaticum est ars: quae, quocunque terrarum venias, defendit ab egestate. At nunc vulgus liberos suos, divitum aut principum ministeriis dedicat: ubi duo simul maxima discant mala, luxum & otium. Porro quod hic praecipit pauperibus esse faciendum, id ego suaserim divitibus quoque: ut liberos suos jubeant artem aliquam discere, unde geminum commodum consequantur. Primum, prima illa aetas, artificio occupata, longe paucioribus inficietur vitiis. Deinde, si fortuna abstulerit opes, non erit, cur vel mendicent, vel ad sordidas aut foedas artes adigantur. Puta turpe ministerium, aut militiam.

ERASMUS.

QUO POSSINT *inopem defendere vitam.*] *Defendere est arcere, prohibere.* Horat. I. Od. XVII. Defendit *aestatem Capellis.* Vide Scholiast. Cruquii, & Lambinum &c. ad hunc locum. Et sic leges in Emmae Angliae Reginae Encomio inter Scriptores Normannicos Querceetani, fol. 166. Vide, ne omnia exscribamus, A. Gellium L. IX. C. I. Nonium C. IV. §. 113. Petr. Victorium L. XXX. Var. Lect. XII. Jan. Gulielm. III. Verif. XXV. Lipsium II. Var. Lection. XXII. Brantium ad L. I. Caes. de B. G. p. 435. Alb. Gentil. Lect. Virg. C. XIV. p. 129. Taubm. ad Virg. VII. Ecl. p. 73. ad X. Aeneid. p. 956. & ad Plauti Most. Act. IV. III. Barthium ad Calpurn. p. 353. Lib. XXIX. Adversar. XVII. col. 393. ad Claudian. sec. Edit. p. 375. 663. 977. 1338. & ad Statium, I. Thebaid. v. 409. p. 141. ad IV. Theb. v. 402. p. 1059. ad IX. Theb. v. 328. p. 985. Parcum, Lex. Crit. pag. 321. &c. &c.

DAUMIUS.

DAMUS hoc loco, quae suppeditat nobis, novo in illo Rescriptorum Cap. XXXIII. veterum appendice, Celeb. eorum Auctor, quaeque illustrandae antiquitati, vel Catonianae aetati ejusque moribus & hic quodammodo possunt inservire. „ Romani prisci, ibi scribens ait, ex agris vive„ bant, idque *tum* unice honestum & decorum. Opera aut „ ars mercenaria, inhonesta, sordida. Verum alia Romano„ rum vita fuit sub Imperatoribus. Tum Romae & praeci„ pue in coloniis & municipiis, etiam ex ordinibus nonnulli, „ artibus tolerabant vitam, neque Grammatica tantum, „ Rhetorica, Sophistica, quibus publice mercedes fuerunt „ constitutae; sed & Oratoria sive patrocinio Advocati, „ quibus jam inde per legem Cinciam licuit accipere.

„ In

28.

Εἴ ΣΟΙ τέκνα πενητεύοντι πέλει, Τά ΔΕ τέχναις Γυμνάζειν, βίον ὄφρα πένητα σχοῖεν ἀπῶσαι.

DEFENDERE ἀντὶ τοῦ *depellere*, *prohibere*. Propria haec vocis est significatio, vulgo fere neglecta, ad exemplum graecae ἀμύνειν, quae & *propulsare* & *tueri* sonat, facta, optimis quibusque Scriptoribus usurpata, ut in aliis Auctoribus, Clarissimo Daumio citatis, etiam Daniel Vechnerus aliquot exemplis ostendit: quibus illud Lucretii Lib. V. v. 1428. adjicio:

—— At nos nil laedit veste carere
Purpurea, atq. auro signisq. ingentibus apta
Dum plebeja tamen sit, quae defendere
possit. WACHIUS.

Cui nos unicum adhuc illud Horatii addimus, tot inter alia praetermissum, Serm. L. I. Sat. III. v. 14.

Concha salis puri, & toga, quae defendere
frigus,
Quamvis crassa queat. ——

ARTES hoc loco significant *quamcumque professionem honestam*. Potissimum autem per *artes* intelligimus negotiationem: quemadmodum sic dicimus, *ars cretaria*, *ars lintearia*, *ars macellaria*. Vid. Gruter. Corp. Inscript. p. DCXLVII. n. 5.

MEMORIAE. AETERNAE
MATTONI. RESTITUTI. AVIS
TRIBOCI. NEGOTIATORIS
ARTIS. MACELLARIAE &c. &c.

Et quae plura addi possent ex Gruteri Indice Inscript. Cap. de Artib. Profess. & Negotiationibus. &c.

QUO. Pro eo Vir Doct. in margine conjecerat *queis*. male. *Quo* h. l. est, *quo negotio*, nec obstat τὸ *artibus*; quis nescit enim, saepe generalia esse relativa, nec substantivo praemisso convenire? ARNTZENIUS.

Imo, brevius: *quo* est caussale, pro Conjunctione *ut*. Vel: eo fine, *quo possint* &c.

„ In municipiis & coloniis ne honestiores quidem ab opifi-
„ ciis abstinebant, vid. Reinesii Syntagm. Inscript. p. 144.
„ Illud propterea moneo, ne quis ex hoc Dist. secius de
„ aetate & patria Catonis hujus opinetur". De aetate quidem; ne quis eum propterea recentiorem nimis credat: de patria vero, ne municipem. Eminet autem ipse inter inlustres patres, qui suos bene instituerunt liberos, quales erant M. Cato, M. Cicero, libris de Officiis, itemque Horatii Flacci pater, quamvis libertinus, quem eo nomine laudat filius, Lib. I. Sat. IV. 105. Vult igitur & ipsum hoc, quod ei praebet exemplum, suum imitari, cum Parens fuerit, filium, ut alibi generalius monet: —— *Indoctos ipse doceto:*

Propaganda etenim rerum doctrina bonarum.

Quod

Quod vero in Expositione Erasmus: *si*, inquiens, *fortuna abstulerit opes, non erit cur mendicent.* Rel. Id pariter ipse Noster alio in loco:

> *Disce aliquid: nam quum subito Fortuna recessit,*
> ARS REMANET, *vitamque hominis non deserit umquam.*

Quod idem & heic loci innuit docenti, ut illic discentibus. Quum

XXIX.

Quod vile est, carum; quod carum est, vile putato:
Sic tibi nec cupidus, nec avarus habeberis ulli.

QUOD Vulgus magni facit tu contemne: quod vulgus negligit, tu magni facito. Ita fiet, ut nec tibi sis parcus: audebis enim uti, quae non magni facis. Neque cuiquam videaris avarus, cum non expetes avide, neque servabis attente, quae cupiunt illi. Vulgus plurimi facit divitias, minimi facit probitatem & eruditionem Tu inverte aestimationem. Res autem cuique tales sunt, qualis est de his opinio. Vulgus lautam putat rem pavonem, aut rhombum: tu contra vilem rem putato, & puta rem esse lautissimam ovum gallinae recens, lactucam, pullum gallinaceum. Ita nec tibi videberis sordidus, cum habeas lauta tuo judicio, nec aliorum expetes lautitias, quae tibi viles sunt.

ERASMUS.

Τὸ TIBI opponitur τῷ ULLI. Qua elegantia hic auctor nitet potissimum. Hoc satis apparet ex vi vocabulorum *cupidus* & *avarus.* Qua de multis egit, qui omnino hic legi debet, Eleg. Broukh. ad Tibull. Lib. I. Eleg. I. v. 90. *aliique.* Si quis jam ad harum vocum significationem acute attenderit, sensum hujus Dist. talem &, ut videtur, non inelegantem percipiet. Tu, si carum putes, quod vile est, non tibi nosceris cupidus; i. e. tu rebus tuis quas caras putes, vilibus licet, contentus, aliena, licet etiam cariora sint, animo tuo non adpetes. Aliena etenim adpetere, ut Broukh. docuit, proprie crimen cupidi est, non avari. Si vero vile putes, quod carum est, non ulli nosceris avarus; sed contra cara illa, quae vilia putas, ubicumque opus sit, honeste absumere audebis. Quod qui non faciunt, proprie *avari* dicuntur.

O. ARNTZENIUS.

ALTERUM hoc ab illo est, quod supra exposuimus, quarto & vicesimo hujus Libri Disticho, praeceptum Oeconomi-

Quum tibi ſint nati, nec opum ſit copia larga:
Inſtrue tunc natos artibus ingenuis.
Armis quo poſſint inopem defendere vitam,
Quae nemo vivis eripuiſſe queat.

Ayant nombre d'enfans avec peu de richeſſe,
Fais-leur apprendre un art, qui puiſſe les nourrir,
Afin qu'au moins par leur adreſſe
Ils évitent la faim, qu'ils auroient à ſouffrir.

29.

Εἰ ΤΟ γε ΤΙΜΙΟΝ ΕΥΤΕΛΕΣ ὡς ΔΕ καὶ ἔμπαλιν ἀεί·
ΟΥΤ' οὖν φειδωλὸς δόξῃς, ΟΥΤ' αὖ πλεονέκτης.

QUOD *vile eſt, carum.*] Ἐλάχιστα σ' οὐδὲν ὀχὲς Planudes.

SCALIGER.

Melius vero Mylius, imo quatuor inter illos, qui hoc cum aliis graecum dederunt Diſtichon, optime: Hoc enim ille modo:

Εὐτελὲς ἔντιμον, τὸ δὲ τίμιον εὐτελὲς ἡγοῦ·
Ὡς ἄγλισχρος ἔσῃ σαυτῷ, ἀφιλάργυρος ἄλλοις.

SIC TIBI *nec cupidus, nec avarus habeberis ulli.*] Hanc lectionem praefero aliis, qui *noſceris ulli* exhibent, aut etiam *parcus* pro *cupidus*, ut Eraſmi Editio, & in Praefatione Malſchius. Male etiam Planudes & Scaliger in Verſione omiſerunt emphaſin verborum NEC TIBI, NEC ULLI; abſque qua oppoſitione putida tautologia foret. Melius, illam Matth. Zuberus & Joh. Mylius nec non Mart. Opitius, in ſuis Graecis Germanicisque Verſionibus obſervarunt. Horat. Lib. I. Sat. II. v. 10.

Sordidus atque animi quod parvi nolit haberi.

WITHOFIUS.

Alia ratio, quae & nos, ut hanc praeferremus lectionem, permovit: Praeceſſerat enim jam, in Imperativo modo, Futurum.

nomicum & in hoc mire conſonum Epieharmeae illi alteri ad rei quoque familiaris prudentiam pertinenti ſententiae, quae

quae sic clamat : *Emas, non quod opus est, sed quod necesse est: Quod non opus est, asse carum est.* Vult enim in ea, sive vafer ille Siculus Epicharmus, sive quicumque primus hoc oraculi edidit, emi necessaria eaque quantivis demum pretii. Ita Cic. ad Attic. *Sed quanti quanti bene emitur, quod necesse est.* Atque id est, quod ait Noster: Omne, *quod* ita *carum est*, ut simul tamen sit tibi necessarium, id *vile putato; nec avarus habeberis ulli*, vel ejusmodi nimium attentus ad rem, i. e. ad pretium, sordidusque homuncio, qui vel maxime necessariarum se ipse rerum privet usu. Ut ille, quem Horatius, sub medici persona, sic adloquitur:

> *Tu cessas? agedum sume hoc ptisanarium orizae.*
> QUANTI *emtae? parvo.* QUANTI ERGO? *octo assibus.*
> EHEU!
> *Quid refert, morbo, an furtis, pereamne rapinis?*

Porro quod Sententiae inquit Auctor : *Quod non opus est, asse carum esse*, id fere iisdem verbis Cato ait : *Quod vile est, carum putato ; sic tibi non* eris *cupidus rerum minus necessariarum.* Haec vera & primaria Distichi mens, cujus se expositio ipsa sua, tum perspicuitate, tum simplicitate, facile commendabit omnibus : cum alia multa etiam hic non desint ἐλικτὰ, quod ait Scaliger.

VERUM negari nequit, & hoc esse eorum e numero, quae plus in recessu habeant, quam quod prima fronte appareat. Probat enim & omnino id, quod inde infert magnus in omnibus Erasmus : *Res*, scilicet, *esse cuique tales, qualis sit de illis opinio.* Quam veluti summam quamdam Epicteteae doctrinae supra vidimus, sub finem Historiae Dist. XXII. ubi Sapiens ille: *Perturbant homines*, ajebat, *non res ipsae, sed rerum opiniones.* Quare & Enchiridii sui Cap. XX. ita ratiocinatur idem : Κύριος ἑκάστου ἐστὶν, ὁ τῶν ἐπ' ἐκείνου θελομένων, ἢ μὴ θελομένων, ἔχων τὴν ἐξουσίαν, εἰς τὸ περιποιῆσαι, ἢ ἀφελέσθαι. Ὅστις οὖν ἐλεύθερος εἶναι βούλεται, μήτε θελέτω τι, μήτε φευγέτω τι τῶν ἐπ' ἄλλοις, εἰ δὲ μὴ, δουλεύειν ἀνάγκη. H. e. *Dominus cujusque est is, qui quae ille vult, aut non vult, potest aut dare, aut auferre. Quisquis igitur liber esse volet*, NEQUE CUPIAT QUIDQUAM, *neque aversetur eorum, quae penes alios sunt. Sin minus, servire necesse erit.* Sic etiam hic innuit Noster: Si tu rerum pretia ad aliorum exigas aestimationem atque arbitrium, ut in eo his servias necesse est. Potes autem, si vis, pro re nata, in-

ſnvertere aeſtimationem, nec Jura vetant, eſſe tibi aliquod *affectionis*, quod appellant, *pretium* etiam iis in rebus, quae nihili ſunt aliis: Et eſſe contra in nullo apud te pretio, flocci, nihili, quae illis ſunt pretioſiſſima. Hac tua utere libertate.

ITA quondam, in hoc, hominum inſaniam Cynicus ille Diogenes, recenſente Diogene Laërtio, Lib. VI. in vita ejus, p. m. 211. acriter redarguebat, *quod res pretioſas minimo emerent venderentque; viliſſimas plurimo.* Τὰ πολλοῦ ἄξια τοῦ μηδενὸς ἔλεγε πιπράσκεσθαι, καὶ ἔμπαλιν. Ἀνδριάντα γοῦν τρισχιλίων πιπράσκεσθαι, χοίνικα δὲ ἀλφίτων, δύο χαλκῶν. *Statuam enim tribus nummûm millibus emi, quum farinae choenix duobus aereis veniret.* At ſtatua nihil opus ad vitam; ſine farina vivere non licere. Convenire igitur farinam multo ſtatuis pluribus eſſe cariorem: Si quidem Philoſophus pretia rerum aeſtimet uſu naturali; ſtulta ut perſuaſione vulgus hominum. Crates, certe, ejusdem diſciplinae Philoſophus, ut hanc notaret hominum ſtultitiam, qui in res honeſtas & cum primis neceſſarias minimum facerent inpendii, quum ad turpiſſima quaeque eſſent prodigi, hanc ridicule deſcripſit celebratam priſcis ephemerin, de qua ita Laërtius, eod. l. pag. 229. Edit. Henr Steph. a. 1570. Ἔστι καὶ ἐφημερὶς ἡ θρυλλουμένη, οὕτως ἔχουσα· Τίθει μαγείρῳ μνᾶς δέκα, ἰατρῷ δραχμὴν, κόλακι τάλαντα δέκα, συμβούλῳ καπνὸν, πόρνῃ τάλαντον, φιλοσόφῳ τριώβολον. Quam, donec aliquis ad noſtros mores, reductam & noſtrae ad pecuniae modum, adcommodet, interea verbotenus ſic habeto Latinam: *Ponito* Coquo *minas decem*; Medico *drachmam*: Adulatori *talenta decem*; Conſiliario *fumum* (q. d. pro verbis verba reponens): Scorto *talentum*; Philoſopho *triobolum.* Pulcra, profecto, aeſtimatio!

DENIQUE nec parum lucis ex hoc Diſticho accedet ſexto ab eo, nempe XXXV.

Ne dubites, cum magna petas, inpendere parva.

Quod nequidquam crucem fixit multis, veluti id ſuo parebit loco. *Parva* autem ibi ſunt eadem, quae hîc jubet *reputari vilia*, licet non paucis admodum cara: Et vice verſa quae hîc *cara* cenſet aeſtimanda, utut a multis flocci habita, ibi *magna* dicuntur: Quod etiam vel ſic breviter praecepiſſe juvabit.

Ne nimis esto tenax: Quod carum est, vile putato;
Quod vile est, carum sufficiensque tibi.
Sic tibi nec cupidus, nec avarus habeberis ulli:
Sed vir eris, justa pondera lance probans.

Tiens

XXX.

Quae culpare soles, ea tu ne feceris ipse:
Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Turpe est committere te, quod doces alios non esse committendum. Vita turpis abrogat auctoritatem docenti.

Erasmus.

Doctori h. l. est *monitori*, *reprehensori*. *Redarguere* vero, ut observat Vir Doctus ad Doctiss. Dreuxii Edit. notat *vicissim arguere*, sive *culpantem vicissim culpare*. Recte.

O. Arntzenius.

Quoniam haec dicta sunt Doctoribus, non nisi magna & egregia tantisque digna Viris in medium proferemus: Bina conjungentes doctrinae capita ab eodem illo traditae Philosopho, quem adeo presso quasi pede insequitur noster. Eorum alterum (Enchiridii LXXIII.) sic habet: Ὅταν τις ἐπὶ τῷ νοεῖν καὶ ἐξηγεῖσθαι δύνασθαι τὰ Χρυσίππου βιβλία σεμνύνηται, λέγε αὐτὸς πρὸς σαυτὸν, ὅτι εἰ μὴ Χρύσιππος ἀσαφῶς ἐγεγράφει, οὐδὲν ἂν εἶχεν οὗτος ἐφ' ᾧ σεμνύνεται. ἐγὼ δὲ τί βούλομαι; καταμαθεῖν τὴν φύσιν, καὶ ταύτῃ ἕπεσθαι. Ζητῶ οὖν, τίς ἐστιν ὁ ἐξηγούμενος; καὶ ἀκούσας ὅτι Χρύσιππος, ἔρχομαι πρὸς αὐτόν· ἀλλ' οὐ νοῶ τὰ γεγραμμένα; ζητῶ οὖν τὸν ἐξηγούμενον. Καὶ μέχρι τούτων οὔπω σεμνὸν οὐδὲν. ὅταν δὲ εὕρω τὸν ἐξηγούμενον, ἀπολείπεται ΧΡΗΣΘΑΙ ΤΟΙΣ ΠΑΡΗΓΓΕΛΜΕΝΟΙΣ· ΤΟΥΤΟ ΑΥΤΟ ΜΟΝΟΝ ΣΕΜΝΟΝ ΕΣΤΙΝ. Ἂν δὲ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐξηγεῖσθαι θαυμάσω, τί ἄλλο ἢ γραμματικὸς ἀπετελέσθην, ἀντὶ φιλοσόφου; πλήνγε δὴ, ὅτι ἀντὶ Ὁμήρου Χρύσιππον ἐξηγούμενος. Μᾶλλον οὖν ὅταν τις εἴπῃ μοι, ἐπανάγνωθί μοι Χρύσιππον, ἐρυθριῶ, ὅταν μὴ δύνωμαι ΟΜΟΙΑ ΤΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΣΥΜΦΩΝΑ ΕΠΙΔΕΙΚΝΥΕΙΝ ΤΟΙΣ ΛΟΓΟΙΣ. H. e.

Ubi

Tiens pour vil chose chere; & prise comme rare
Ce qui par le vulgaire est le moins recherché:
Par l'un tu fuis le nom d'avare;
Par l'autre des faux biens ton coeur est détaché.

30.

Πᾶν, ὃ σὺ μέμφεσθαι ἔθος ἴσχεις, ΜΗ ποτε ΡΕξῃς·
Παιδοτρίβῃσι γὰρ ΑΙΣΧος ΕΛΕΓΧΕσθαι παλαίοντας.

TURPE *est doctori*] Doctorem παιδοτρίβην vertit Planudes. Atqui nemo sanus ita omnem doctorem vocaverit; sed τὸν τῶν παλαιστῶν διδάσκαλον. Quare ridicula est interpretatio. SCALIGER.

CUM HOC conspirat in eumdem sensum Doctorum quorumdam Theologorum Regula *homiletica*, his verbis efformata: AURIS ORI PROXIMA.

Ubi quis intelligentia & explicandi facultate librorum Chrysippi gloriatur, ipse tecum sic statue: Nisi obscure scripsisset Chrysippus, nihil prorsus hic haberet, unde gloriaretur. Ego vero quid cognoscere laboro? Nempe Naturam, & hanc sequi unice. Quaerendus igitur mihi hujus erat interpres, & audito, Chrysippum esse, hac mente eum convenio. At scripta non intelligo: Quaero igitur & horum enarratorem. Atque hactenus quidem nihil praeclari. Jam vero & enarratore invento, OMNE QUOD RELIQUUM, EST UTI PRAECEPTIS, ID QUOD ET RE VERA SOLUM EST PRAECLARUM. *Sin ipsam duntaxat enarrationem admiratus, ei soli inhaesero, quid aliud nisi pro Philosopho Grammaticus evasero? In eo tantum diversus, quod pro Homero Chrysippum enarro. Magis igitur, cum quis a me petierit praelegi sibi Chrysippum, erubesco: quotiescumque nequeo* SIMILIA VERBIS ET CONSENTANEA PRAESTARE OPERE: Sive, ut loquitur Cicero: AEQUALEM AC PAREM VERBIS VITAM AGERE. Id quod praecipuum & mens est Distichi hujus. Ang. Politianus nimiam sibi hoc in transferendo Cap. permisit libertatem; ita enim ille: „ *Sed scripsit Chrysippus, non ut quis eum interpretaretur*: (ante

tea

tea tamen *obſcure ſcripſiſſe* & ipſe dedit:) „ *ſed ut ſecundum*
„ *ſe operaretur. Si ergo ſcriptis utar, tum eorum bonum fuero*
„ *conſecutus: ſi autem interpretantem admirer, aut etiam ipſe*
„ *interpretari poſſim, grammaticum, non philoſophum admirer,*
„ *aut agam. Quid autem prodeſt, medicamenta quaedam inveniſſe*
„ *deſcripta, eaque intelligere, atque aliis tradere, ipſummet*
„ *aegrotantem minime eis uti?* Vera tametſi haec & ad rem etiam noſtram admodum facientia; at in graecis, hoc quidem loco, non extant, ex Simplicii nempe deſumta Commentario.

ALTERUM, quod promiſimus, hoc ſequens eſt (Enchirid. Cap. LXXVI.) ΠΡΩΤΟϹ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΑΤΟϹ ΤΟΠΟϹ ΕΣΤΙΝ ΕΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑι, Ο ΤΗϹ ΧΡΗΣΕΩϹ ΤΩΝ ΘΕΩΡΗΜΑΤΩΝ (Al. ΔΟΓΜΑΤΩΝ.) Οἷον, ὁ ΤΟΥ ΜΗ ΨΕΥΔΕΣΘΑΙ. Δεύτερος, ὁ τῶν ἀποδείξεων· οἷον, πόθεν οὐ δεῖ ψεύδεσθαι. Τρίτος, ὁ αὐτῶν τούτων βεβαιωτικὸς καὶ διαρθρωτικός· οἷον, πόθεν ὅτι τοῦτο ἀπόδειξις; τί γάρ ἐστιν ἀπόδειξις; τί ἀκολουθία; τί μάχη; τί ἀληθές; τί ψεῦδος; οὐκοῦν ὁ μὲν τρίτος τόπος ἀναγκαῖος διὰ τὸν δεύτερον, ὁ δὲ δεύτερος διὰ τὸν πρῶτον. Ο δὲ ἀναγκαιότατος, καὶ ὅπου ἀναπάυεσθαι δεῖ, ὁ πρῶτος. Ἡμεῖς δὲ ἔμπαλιν ποιοῦμεν. Ἐν γὰρ τῷ τρίτῳ τόπῳ διατρίβομεν, καὶ περὶ ἐκεῖνόν ἐστιν ἡμῖν ἡ πᾶσα σπουδή· τοῦ δὲ πρώτου, παντελῶς ἀμελοῦμεν. Τοιγαροῦν ψευδόμεθα μὲν, πῶς δὲ ἀποδείκνυται, ὅτι οὐ δεῖ ψεύδεσθαι, πρόχειρον ἔχομεν. H. e. PRIMUS AC MAXIME NECESSARIUS IN PHILOSOPHIA LOCUS EST IS, QUI AD USUM SPECULATIONUM (vel DOCTRINARUM) PERTINET; *veluti* DE NON MENTIENDO. *Secundus, qui ad Demonſtrationes; veluti, cur non ſit mentiendum? Tertius, qui ad has ipſas confirmandas ſpectat ac diſtinguendas: veluti, qui fiat, ut iſta ſit demonſtratio? In quo ea conſiſtat? Quae ejus ſit conſequentia? Quae in contrariam partem argumenta? Denique quid conſtanter verum? Quid falſum? Igitur tertius quidem locus neceſſarius eſt ob ſecundum, ſecundus ob primum: maxime vero omnium neceſſarius, & in quo quieſcere oporteat, primus eſt. Nos autem contra facimus: tertio enim loco immoramur, inque eo noſtrum omne ſtudium conterimus: primum vero prorſus negligimus. Proinde* MENTIMUR *quidem*, & QUOMODO *tamen* DEMONSTRETUR NON ESSE MENTIENDUM, ID IN PROMPTU HABEMUS. Τοὺς Ῥήτορας, ait Diogenes, in Laërtio p. 209. τὰ δίκαια μὲν ἐσπουδακέναι λέγειν, πράττειν δὲ οὐδαμῶς. *Eſſe*

Oratores

Oratores de eo, quod justum sit, verba faciendi peritia instructissimos, juste vero agendi, non item. Sum verus? Nonne haec magnos magna, imo maximos condecorant in orbe Doctores, eruditosque omnes, omnia sua ut dogmata, speculationes omnes, omnem denique doctrinam in vitae communis suaeque inprimis convertant usum? Quod nisi fiat, sera nimis, nimiumque tristis est illa quorumdam ante obitum confessio: *se non vixisse, sed fructum vitae omnem, male agendo, perdidisse.* Magis tamen adhuc funesta illa est, quam, binis comprehensam Distichis, duo magni quondam nominis doctores, in ipso loco supplicii, diverso tempore, de utroque sumti, ita pronunciasse perhibentur. Alter quidem:

> *Disce meo exemplo mandato munere fungi,*
> *Et fuge, ceu pestem,* τὴν πολυπραγμοσύνην.

Alter vero magis adhuc παθητικῶς digneque meliore cathedra:

> *Quid juvat innumeros scire atque evolvere casus,*
> *Si facienda fugis; si fugienda facis?*

Vid. Zincgrefii Apophthegmata, Ed. Lugd. pagg. 235. 236. & Koenigii Biblioth. Vet. & Nov. pag. 323. a. Ea nos jam in nostros vertamus usus.

> Quae culpare soles, ea tu ne feceris ipse:
> Ne tua te damnet vox peragatque reum.
> Turpe est doctori, quum culpa redarguit ipsum;
> Quum fugienda facit; quum facienda fugit.

> *Fui le mal, dont souvent tu blâmes la prâtique;*
> *Fais le bien, dont tu veux être le défenseur.*
> *Quelle honte pour toi, Docteur, dans ta critique,*
> *Si le vice étoit ton censeur!*

XXXI.

Quod justum est, petito, vel quod videatur honestum: Nam stultum est petere id, quod possit jure negari.

Quod inhonestum est, a nemine petendum est. Nullus enim debet cuiquam in re turpi morem gerere. Aut sic: Quod injustum est, i. e. quod non debetur, jure negari potest. Ergo non a quovis petas, sed ab eo, cujus officium est, praestare quod petis: neque quidvis, sed quod cum honestate conjunctum est. Nam id petitur aliquando, & ab his qui non debent. ERASMUS.

VEL QUOD *videatur honestum*] I. e. *sit honestum*. *Videri* enim non raro Latinis sonat *esse*, ut δοκεῖν Graecis εἶναι. Justin. Lib. XXXVI. Cap. II. *Nam & prodigiorum sagacissimus erat, & somniorum primus intelligentiam condidit, nihilque divini juris humanique ei incognitum* videbatur. WACHIUS.

VEL HUJUS quodcumque est ad privam spectat hominis in vita privata constituti a Deo, aut ab amico aliquo factam, extra publici forum judicii petitionem: vel ad publice factam faciendamve in republica: vel denique ad quamlibet actionem fori. A Deo vero petere injusta nihil est aliud, quam quantum in nobis situm, nostrae ipsorum injustitiae reddere illum velle participem, id quod re vera summae esset malitiae. Neque tamen culpa vacat, qui & injusta postulat ab amico: si enim impetrat, suam ipse conduplicat injustitiam; sin minus, nequidquam amicitiae jura disscindit, quae sane diu subsistere, aequum inter & iniquum, non poterunt. Idem, immo magis adhuc de petitione publica dicendum est: Legi tamen meretur Ciceronis de petendo Consulatu libellus. Ergo in omni re, & publica & privata, non nisi ea petenda, quae justa sunt, & cohibendus retrahendusque in tempore animus ab omnium eorum est desiderio, quae citra iniquitatem aut aliorum injuriam, sive quaeri, sive obtineri, nequeunt. Ei rei nos assuefacit Philosophia, eoque pertinet quod rursum Epictetus monet noster, Cap. XIII. Μὴ ζήτει, inquiens, τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλεις· ἀλλὰ θέλε γίνεσθαι τὰ γινόμενα, ὡς γίνε-

31.

ΑΙΤει ἀεὶ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ ΟΝ, ἢ ΤΟ δοκοῦν ΚΑΛὸν εἶναι.
Ὡς ΑΜΑΘΕC ΑΙΤΕΙΝ γάρ, ὃν ἂν τὸ δίκαιον ἀπείπῃ.

AD MENTEM hujus Epigramm. egregie pertinet, quod dixit Cicero de Amicitia, Cap. XX. *Atqui in omni re considerandum est, & quid postules ab amico, & quid patiare a te impetrari.* Et ibidem : *Haec igitur prima lex amicitiae sanciatur, ut ab amicis* honesta *petamus.*

O. ARNTZENIUS.

ID, hoc loco emphasi non carere sua, cum sit pro : *tale quid* adhibitum, quis inficiabitur, nisi cui potius ipsi, quam Auctori nostro, metri Caesura brevis nimium quantum sit in deliciis ? Quae tamen hic nescio quid asperum durumque sonat.

γίνεται, καὶ εὖ ποιήσεις (al. εὐροήσεις.) Νόσος, σώματός ἐςιν ἐμπόδιον· προαιρέσεως δὲ οὒ, ἐὰν μὴ αὐτὴ θέλῃ. Χόλανσις σκέλους ἐςὶν ἐμπόδιον, προαιρέσεως δὲ οὔ. Καὶ τοῦτο ἐφ' ἑκάςου τῶν ἐμπιπτόντων ἐπίλεγε. εὑρήσεις γὰρ αὐτὸ ἄλλου τινὸς ἐμπόδιον, σοῦ δὲ οὔ. I. e. *Ne postules quae fiunt fieri ut velis; sed ut fiunt, ita velis ea fieri : Sic omnia tibi prospere cadent. Morbus corporis est impedimentum ; propositi non item , nisi ipsum velit. Claudicatio pedis impedimentum est, minime vero propositi. Atque hoc in quocumque incidentium considera: invenies que id alterius cujuspiam, non tui, esse impedimentum.* Ad quae optime Hieronymus Wolfius : „ Sic, inquit, quo plura & majora „ fuerint impedimenta corporis, eo MAGIS APPETITUM „ CONTRAHES, paucioraque *petes* & suscipies. At istud „ ipsum, inquis, est instituti impedimentum, eoque molestissimum. Negat Epictetus esse impedimentum NI„ HIL TEMERE ET FRUSTRA APPETERE: Sed id „ Philosophi proprium esse munus affirmat. Illud certe vel „ stultus intelligit, praestare appetitum rationi obedientem „ praebere, quam IRRITIS CUPIDITATIBUS AESTU„ ARE. —— Illud tamen Epict. non vetat, quo minus „ commodis tuis, quatenus & natura postulet, ET HO-

I 4 „ NESTE

„ NESTE POSSIS (h. e. absque alterius incommodo,)
„ consulas". Haec ille.

V. CL. H. CANNEGIETERUS hoc Distichon praecipue de Actione forensi atque adeo totum quantum est, ex jure statuit esse Romano exponendum. Qui, postea quam ex eodem brevibus illis Sententiis, sive Distichorum Lemmatibus, inter alia his: *Foro te para*, ut ipse legit; *Ad Praetorium stato; In Judicium adesto; Consultus esto; Ad Consilium antequam voceris ne accesseris; Aequum judica;* lucem affundebat haud exiguam, posita inprimis *Juris* & *Aequi* magna illa & verissima differentia, Capite Rescriptorum XXVII. ita pergit: „ Vidimus, qualem velit filium in ju-
„ dicando: videbimus etiam mox, qualem eum cupiat in
„ Advocatione, sive in caussis agendis. Sequitur namque
„ in iisdem sententiis: *Illud stude agere, quod justum est.*
„ Quid sit AGERE in judicio, nemo nescit. *Justum* au-
„ tem dicitur, quod jure & legibus est constitutum, seu
„ datum. Sic justus pater, filius, tutor: justa uxor, ju-
„ stum matrimonium, & multa alia, quae ex jure Roma-
„ no intelliguntur. Atque ita Dionysius, Lib. I. Dist. XXXI.
„ JUSTUM PETERE dicit, *quod jure petitur*, ut *injustum*,
„ QUOD JURE NEGATUR:

Quod justum est petito, vel quod videatur honestum: &c.

„ Dicerem sententiam hanc praeliminarem, ut Boxhorn.
„ vocat, in qua interpretanda nunc versamur, lemma esse
„ hujus Distichi, si in priori versu legeretur:

Quod justum est AGITO.

„ Imo vero retine: *petito* —— nihilo fecius lemmati isti
„ respondebit. Nam *petere* verbum juris est, atque idem,
„ quod *agere*, notat. Inde *qui petit*, & *unde petitur*, verba
„ antiqua & probatissima in foro Romano, quae nec Te-
„ rentius Comicus ignoravit, vide Eunuchi prologum
„ v. 11. 12.

——— ——— ——— *Caussam dicere*
Prius, UNDE PETITUR, *aurum quare sit suum:*
Quam ille QUI PETIT.

„ Jura Justinianea frequentius illos Actores sive Petitores,
„ hos Reos nominant. *Petere* ergo, in illo Disticho, ut

„ *Agere*

„ *Agere* in Lemmate, eſt in judicio petere & cauſſam
„ agere. Hoc ergo filium monet pater, ut cum ad cauſſas
„ agendas acceſſerit in judicio, cauſſae nulli patrocinium
„ ſuum adcommodet, niſi quae *juſta* ſit, aut ſaltem *boneſta*
„ eſſe *videatur*. *Videatur* autem, in illo verſu, ſignificat *exi-*
„ *ſtimetur*, ut Diſt. XXV. *Vis bonus videri*. *Honeſtum* ſpecio-
„ ſum notat & probabile. Notum eſt illud Terentii: *Ho-*
„ *neſta oratio*, id quod & crebro uſurpatum a Cicerone, vid.
„ Ferrarium ad Philippicam VIII. Cap. IV. Juſtae vero aut
„ ſaltem probabiles cauſſae ſint, neceſſe eſt, quae a pa-
„ tronis & JCtis non improbis ſuſcipiebantur. Cicero de
„ Officiis Lib. II. Cap. XIV. *Judicis eſt, ſemper in cauſſis*
„ *verum ſequi*: PATRONI, *nonnunquam* VEROSIMILE,
„ *etiamſi minus ſit verum, defendere*. Quod ipſum idem ſaepe
„ alias monet. (Adde pro Cluent. Cap. L.) De Antonio
„ Oratore vide Valerium Maximum, Lib. VII. Cap. III.

NIHIL his repugno: Et ſane negari nequit, quae ad jura legesque pertinent, ea hunc ſaepius ſub oculis habuiſſe patrem, filiumque paullatim iis adſuefacere voluiſſe. Praecipue tamen illa loquendi formula: *Vel quod videatur honeſtum*, aliter hiulca aut ſubobſcura, lucem inde lucratur haud mediocrem. Cauſſam itaque & hic tuetur Patronus maxime veroſimilem. Neque tamen ab hoc judiciali dicendi genere ſenſus ille naturalis omnibusque communis excludi penitus credendus eſt.

Quod juſtum eſt petito, vel quod videatur honeſtum:
  Sic laudemque dator, tuque petita feres.
Nam ſtultum eſt petere id, quod poſſit jure negari:
  Soli dedecori eſt illa repulſa tibi.

Ne demande jamais que ce que la juſtice
Ou bien l'honnêteté peuvent autoriſer.
Le Sage ne doit point demander par caprice
Tout ce que la Raiſon a droit de refuſer.

 XXXII.

XXXII.

Ignotum tibi tu noli praeponere notis:
Cognita judicio constant, incognita casu.

NE FACILE commutes nota ignotis. Puta amicum, vel rem, vel vitae genus. Notis enim commodius uteris, de quibus judicare potes. Quae si bona sunt, rectius uteris: sin mala, facilius tolerabis: Quandoquidem, juxta Plautum, nota mala, mala non sunt. Ignota vero cujusmodi futura sint, incertum est. Fit autem saepenumero, ut quae in expetendo putaris prima, in experiendo repudies.

ERASMUS.

RECTE putat Erasm. Auctorem nostrum non tantum ad res, sed & ad amicos respexisse, id satis adparet ex Cicerone, de Amicitia Cap. XIX. *Non enim amicitiarum esse debent, sicut aliarum rerum satietates. Veterrima quaeque (ut ea vina, quae vetustatem ferunt,) esse debent suavissima: Verumque illud est, quod dicitur*, multos modios salis simul edendos esse, ut amicitiae munus expletum sit. *Novitates autem, si spem adferunt, ut, tamquam in herbis non fallacibus fructus adpareat, Non sunt illae quidem repudiandae. Vetustas tamen suo loco conservanda est.*

OTTO ARNTZENIUS.

TOTUM HOC ad Stoicorum pertinet disciplinam Praeceptum, ut qui homines, nihil prorsus dantes & relinquentes fortunae aut casui, omnia ab animi viribus, quibus fere nimium tribuerunt, a judicii prospicientia, a voluntatis arbitriique omnimodo sibi ipsis adserta libertate, pendere voluerunt ac statuerunt. In hoc igitur conspirat cum tertio Libri quarti Disticho:

Quum sis incautus, nec rem ratione gubernes;
Noli Fortunam, quae non est, dicere coecam.

Cumque aliis pluribus, quae suo venient considerandae ordine locoque.

ETIAM ATQUE ETIAM vero esse cavendum, ne visa quaelibet nova atque insueta assensum nobis statim, necdum solicito subjecta examini, extorqueant, id Epicteteae morum disciplinae quoddam inter primaria est monitum; ita ut mihi equidem facile persuaserim, hoc quod tractamus Distichon duorum, quarti nimirum & quinti, in Enchiridio Capitum aliquam, ad puerilem captum adcommodatam, Epitomen

32.

ΜΗ ϖοτ' ΑΓΝΩΤΑ ΠΡΟΤΙΜότερον ΓΝΩΣΤΟῖο λογίσῃ·
Τὸν γὰρ ΓΝΩΣΤὸν ἔγνως κρίνας· ΤΑ δ' ΑΓΝΩΣΤΑ ΤΥΧΗΡά.

IGNOTUM.] Barbare Planudes ϖροτιμότερον, ἀντὶ τοῦ ϖροτιμητέον.

Cognita judicio] Dum γνώμην in χρείαν mutat Planudes, leporem sententiae obsolefecit, & praeterea obscuritatem hac innovatione vitare non potuit. SCALIGER.

Ignotus autem vel *ignotum* est, *qui* vel *quod ignoratur*, *quod nondum habemus exploratum*. Virg. Aen. I. v. 359.

—— Ignotum *argenti pondus & auri.*

Ubi: *tantum, quantum nullus umquam novit*, id exponit Servius, eodem recensente, qui nobis juxta nominatur.

JUDICIO] *Sapientia, consilio.* DAUMIUS.

Dubito equidem an Doctiss. Daumius recte satis exposuerit. Cum nobis nihil aliud adnotare videatur, quam *usu* & *cognitione*. Cicero de Amicitia. Cap. XVII. *Sunt igitur firmi & stabiles & constantes eligendi: Cujus generis est magna penuria, & judicare difficile est sane, nisi expertum. Ita praecurrit amicitia* judicium, *tollitque experiendi potestatem.*

OTTO ARNTZENIUS.

tomen esse metricam. Illorum jam prius hoc tenore fluit: Τηλικούτων οὖν ἐφιέμενος, μέμνησο ὅτι οὐ δεῖ μετρίως κεκινημένον ἅπτεσθαι αὐτῶν· ἀλλὰ τὰ μὲν ἀφιέναι ϖαντελῶς, τὰ δὲ ὑπερτίθεσθαι ϖρὸς τὸ ϖαρόν. Εὰν δὲ καὶ ταῦτα θέλῃς, καὶ ἄρχειν καὶ ϖλουτεῖν, τυχὸν μὲν οὐδ' αὐτῶν τούτων τεύξῃ, διὰ τὸ καὶ τῶν ϖροτέρων ἐφίεσθαι. Πάντως γε μὲν ἐκείνων ἀποτεύξῃ, δι' ὧν μόνων εὐδαιμονία καὶ ἐλευθερία ϖεριγίνεται. Quod Politianus sic latinum fecit: *Si ergo talia expetis, memento, non oportere modice commotum ea attingere, sed partim omnino dimittere, partim in praesentia rejicere, ac primo tui ipsius curam agere. Si autem & haec ipsa velis; regnare scilicet, dives esse, & domesticos dirigere: fortasse neque haec ipsa consequeris, quia priora quoque expetis. Illa vero nullo modo consequeris, quae sola homini felicitatem pariunt.* Ubi Casaubonus minime opus esse censet illa, ut ex Simplicio petita, additione: καὶ τὰ οἰκεῖα εὐθύνειν *& domesticos dirigere*, quae verba melius, *inquit*, absint, cum in istis, ἐὰν δὲ καὶ ταῦτα (PROPRIA BONA scilicet) καὶ ἄρχειν καὶ ϖλουτεῖν (EXTERNA BONA) manifesta sit oppositio. Mox posterius, quintum ordine, ea ex praecedenti-

cedentibus infert, quae ſequuntur : Εὐθὺς οὖν πάσῃ φαντασίᾳ [τραχείᾳ ἢ καὶ λείᾳ] μελέτα ἐπιλέγειν· ὅτι φαντασία εἶ, [ἐστὶ,] καὶ οὐ πάντως τὸ φαινόμενον. Ἔπειτα ἐξέταζε τοῖς κανόσι τούτοις, οἷς ἔχεις. Πρώτῳ δὲ τούτῳ, καὶ μάλιστα, πότερον περὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν, ἢ περὶ τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. κἂν περί τι τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ᾖ, πρόχειρον ἔστω τὸ, διότι οὐδὲν πρός σε. Quaeque latine ita loquuntur: *Continuo igitur in quavis imaginatione* (rerum ſive aſperarum, ſive ex earum numero, quae alliciunt,) *diſce conſiderare, imaginationem eſſe illam, neque id omnino eſſe, quod videtur. Deinde ſcrutare id & examina his regulis, quas habes. Primaque hac, & maxime, utrum circa ea ſit, quae ſunt in nobis, an quae non ſunt.* (Sic enim ea *cognita*, quod Cato ait noſter, JUDICIO CONSTANT.) *Quod ſi circa aliquod eorum ſit, quae in nobis non ſunt, promptum hoc eſto*: NIHIL AD ME. Atque haec quidem de *cognitis*, iisque quae certo *conſtant judicio*. De incertis autem, nec dum ſatis cognitis atque intellectis, Zenonis & Epicteti & eorum utrique adſurgentis Dionyſii noſtri iſta Doctrina eſt : Πρὸς τὸ ἄδηλον ἐπέχειν, *in incertis aſſenſum eſſe ſuſtinendum cobibendumque*. Audiamus jam de hoc Arrianum, Epicteti ſui Libro III. Cap. III. ab initio ſtatim ſic diſputantem : Ὕλη τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, τὸ ἴδιον ἡγεμονικόν· τὸ σῶμα δ' ἰατροῦ καὶ ἀλείπτου, ὁ ἀγρὸς γεωργοῦ ὕλη. Ἔργον δὲ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, τὸ χρῆσθαι ταῖς φαντασίαις κατὰ φύσιν. Πέφυκε δὲ πᾶσα ψυχὴ, ὥσπερ τῷ ἀληθεῖ ἐπινεύειν, πρὸς τὸ ψεῦδος ἀνανεύειν, ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΔΗΛΟΝ ΕΠΕΧΕΙΝ, οὕτω πρὸς μὲν τὸ ἀγαθὸν ὀρεκτικῶς κινεῖσθαι, πρὸς δὲ τὸ κακὸν ἐκκλιτικῶς, πρὸς δὲ τὸ μήτ' ἀγαθὸν μήτε κακὸν, οὐδετέρως. κ. τ. λ. Quae quidem huius ſunt ſententiae: *Materia pulcri & boni eſt ſua cujusque mens ſ. Intellectus agens : Corpus medici & aliptae : ager agricolae materia. Opus autem, in quo Bonum atque Honeſtum conſiſtit*, (Al. Viri autem boni & honeſti munus eſt,) *eſt viſis ad naturae praeſcriptum uti. Sic vero natura comparatum eſt, ut quivis animus, quemadmodum veris annuit, falſa abnuit*, IN INCERTIS ASSENSUM SUSTINET; *ſic & bonum expetat, & malum averſetur: Erga id vero, quod neque bonum neque malum eſt, neutro modo afficiatur.* Et quae ſequuntur. Plura etenim, imo permulta huc admodum facientia, ex eodem hoc egregio Philoſopho, Philoſophi ſaltem ſanctiſſimi ſectatore, citarem Arriano, niſi ne nimis longus forem vererer. Neque enim haec, ſat ſcio, ſapiunt omnibus.

NON

NON TAMEN est, ut postulem Catonem mihi explanandum horum Philosophorum ope Stoicorum, ut Epicteti & similium: Sic namque minime effugerem crimen, non dicam ejus, qui obscurum dilucidare voluisset per id, quod aeque esset obscurum; sed ejus, qui in se clara suaque luce radiantia illustraturus per obscuriora fuisset: nam in nostro Auctore parum obscuritatis superest, in Philosophis his aliisque permultum. Verum istud hac vice meum est, idque mihi sumo: ostendere videlicet, quam pulcre, quamque feliciter Cato noster, quae abstrusiora paullo atque a vulgi captu remotiora ac recondita fuissent, e Philosophorum scholis transtulerit, eaque, familiarissimorum ope exemplorum, vel puerili adcommodata sensui, in usus primum domesticos, dehinc publicos, Musis quoque adspirantibus, converterit: id quod effici, citra comparationem cum Philosophorum effatis instituendam, nullo modo poterit. Quod quemadmodum supra saepius, & ad Distich. XIII. praecipue, ita & in hoc praesenti Distícho, sed digito tantum viam, ut sic dicam, praemonstrante, factum est, saepiusque & deinde fieri ut queat idem, non deerit opportunitas.

Ignotum tibi tu noli praeponere notis.
  Quis furor, in coecam se dare perniciem?
Cognita judicio constant, incognita casu:
  Mille praeit, cassis lumine, quisque videns.

Des choses que tu sais parle avec assurance:
  QUAND TU DOUTES, SOIS RETENU *.
On juge en sûreté, quand on a connoissance:
On décide au bazard sur un fait inconnu.

* Secundus in Tetrasticho, gallice scripto, versus optime exprimit Stoicorum τὸ ΕΠΕΧΕΙΝ; Primus vero utut nobis, at nostro non satisfacit Catoni.

XXXIII.

XXXIII.

Quum dubia incertis verſetur vita periclis,
Pro lucro tibi pone diem, quocumque laboras.

CUM IGITUR Vita per ſe incerta verſetur in periculis incertis, unumquemque vitae diem in lucro deputa; unusquisque enim dies poterat eſſe ultimus & incertum erat an tibi contingeret. Ergo in tot vitae periculis quicunque dies non eripitur, is in lucro eſt deputandus.

Quicunque laboras] i. e. quicunque ſolicitus es, & angeris hujus vitae malis. Tametſi, ut dixi, non ignoro Planudem ſecus expoſuiſſe. Sed non eſt ſententia illum per omnia ſequi. Nam mihi magis probatur, ut legamus *incertis* unica dictione, ad hunc modum: Cum vita dubia verſetur, i. e. jactetur incertis periculis i. e. caſibus. Nam pericula hoc minus a nobis vitari poſſunt, quod incerta ſunt. Vitaſti naufragium, non vitaſti ruinam. Vitaſti bellum, incidis in latrones. Vitaſti peſtem, morderis a vipera. Mille periculis obnoxia eſt hominis vita, atque his quidem incertis & ob id inevitabilibus. ERASMUS.

QUUM *dubia*] Scalig. pro *laboras*, *ſequetur* reponit verſu ſecundo. Barthius vero ita haec exponit: [*Non eſt locus in hoc Scriptore ſummis Viris viſus difficilior. — At clara eſt ſententia, ſi modo nos non coecutiamus.*] *Cum ipſa vita in dubio ſemper ſit, ſummis a morte periculis perpetuo imminentibus, pro lucro aeſtimare debemus eum diem, quo laboramus; quo non evertimur imminenti nece: Ita, ſi maiora pericula, quibus circumfundimur, conſideramus, minora illa, ut laborem, ſine quo vita noſtra non eſt, pro lucro habere decet.* Haec ille. Et ſic prorſus Horat. Lib. I. Od. IX. v. 14.

Quem ſors dierum cunque dabit, lucro
Appone —— Et idem, Epod. XIII.
—— —— *Rapiamus, amici,*
Occaſionem de die.

Epigramma vetus:

Vivite felices, moneo: mors omnibus inſtat.

OPITIUS.

TERTIUM tantum aut quartum, binaque praeterea noviſſima ex hoc Diſticho vocabula in diſceptationem venerunt.

PRIUS illud quod adtinet, pari jure quo mors, omnium iſtud periculorum extremum, & cujus demum cauſſa atque reſpectu reliqua omnia cenſenda ſunt eſſe pericula, diverſo tamen intuitu, certa ſimul & incerta dici poteſt; etiam illa in univerſum, ſive jam majoris, ſive minoris momenti pericula, aut certa appellari merentur, aut, ſi mavis, incerta quoque. Certiſſimum enim eſt, quam quod maxime, vitam mortalium in continuo verſari diſcrimine: Ergo certa

33.

Τοῦ ΒΙΟυ ἀμφιβόλου φανεροῖς ἐπὶ σήμασιν ὄντος,
ΠΑ͂ς μοχθῶν πρὸς ΚΕΡΔΟΣ, καιροῦ ὅπερ ζῇς, ἡγοῦ.

Quum vita] Praeter eam interpretationem, quam dedimus, potes etiam ita:

Εἰ δὲ ἀτέκμαρτοι βίοτον κλώθουσιν ἀγῶνες.

Pro lucro tibi pone diem, quicunque laboras.] Ita habent omnes editiones, ut & nos vertimus. Sed nobis constat Auctorem scripsisse:

—— —— *quicunque sequetur.*

Quum vita incerta sit; quemcunque diem Deus apponet praesenti, illum tu appone lucro. Quare ita graece concipientur:

Ἦμαρ ἐπερχόμενον πᾶν κέρδεος ἀντιλογίζου.

Planudeana nihil praeter solitum, dura, hiulca, inconcinna.

Scaliger.

Quocumque. Vetus Glossa MS. *quocunque laboras*, i. e. *quocunque die opere faciendo vitam teris.* — Sumsisse autem noster Cato videtur ex illo Senecae Epist. XII. *Crastinum si adjecerit Deus, laeti recipiamus. Ille beatissimus est & securus sui possessor, qui crastinum sine solicitudine exspectat. Quisquis dixit:* Vixi, *quotidie ad lucrum surgit.*

Daumius.

Ad quae verba ex Seneca citata nemini uni Interpretum in mentem venisse miror illa Horatiana, Lib. III. Od. XXIX. v. 41. & seqq. ejusdem omnino argumenti, majoris adhuc efficaciae. Vid. ea in flosculis nostr. poëticis ad h. D.

certa sunt, per omnem vitam, varia variique generis pericula & eorum ultimum, vitae finis. Incertum est, quaenam & cujus praecipue generis ante alia quam proxime immineant, quae prius, quaeque posterius: quando aegrotatio, quando orbitas, quo denique tempore mors? Et hujus quidem respectu ea incerta sunt, coeca, incognita. Utrumque sensit animoque secum volutavit Noster, dum vitam ipsam pronuntiat dubiam &, durationem seu spectes, seu jucunditatem, sive alia qualiacumque naturae munera, incertam; discrimina vero, in quibus ea versetur, declarat esse certissima. Sic nempe oppositionis postulabat ratio, at

tus postquam vitam, quatenus ea Bonum est, vocavit dubiam sive incertam; vitae pericula, quae Malum sunt, ea vero diceret certa minimeque dubia.

ALTERUM in quo multum Critici laborarunt illud est: *quicumque* vel *quocumque laboras*. Eique ultimam adhuc nuperrime admovit manum Celeb. Withoflus, cujus ipsius verba, eo quod brevem illorum continent bellorum historiam, huc transscribam integra: „ —— *quicunque laboras*. Insigne „ hic ulcus occurrit. MSS. & Editiones Veteres ita habue„ runt omnes; nisi quod, Daumio teste, Glossae MSS. *quo„ cunque* praeferant, quod bene notandum est. Josephus „ Scaliger sane temere *quicunque sequetur* corrigebat, quem „ Christianus Daumius & Gilb. Wachius sequuntur, tanti „ Viri auctoritate decepti. *Laboras* in Libris fuit, quod „ Barthius Daumiusque in Notis explicant: *vivis*, vel *va„ les*; sane coacte & Latinae Linguae usu obstante, etsi „ Sebast. Brantius jam in sua Versione eum sensum quoque „ expresserit. Ad Gratii Cynegetic. v. 94. vero Barthius „ corrigit: *quocunque labor stat*, male quidem ipse; sed „ Scaligeri mutationem merito audacissimam vocat, vicis„ sim deinde poenas daturus (adeo a Scaligero, vel cum „ praefatione honoris, dissentire piaculum videbatur mo„ rosis admiratoribus,) Jano Vlitio, haec λήρους & nugas „ vocanti, Comment. ad Rei Cynegeticae Scriptores pag. „ 133. sed veram lectionem aeque ignoranti. Auctor sic „ verissime emendandus est:

> *Quum dubia incertis versetur vita periclis,*
> *Pro lucro tibi pone diem,* quocunque potiris.

„ Nempe ex τῷ *potiris* facili mutatione *laboras* est depravatum, non vero *sequetur*. Illud *quocunque* in MS. existens „ huc quoque tendebat. Manifesta est imitatio loci Hora„ tiani Lib. I. Od. IX. *Quem sors dierum cunque dabit, lucro „ Appone*. Nam *quocunque potiris* idem valet, ac si dictum „ esset, ex Flacci forma, *quemcunque sors dedit*. Praeterea „ verbum praesentis temporis huc quadrat melius, quam „ futuri. Juvenal. Sat. X. v. 358. *Qui spatium vitae extre„ mum inter munera ponat*. Ceterum alii duabus vocibus *in „ certis* teste Erasmo legerunt, etiam non inscite, propter „ oppositionis gratiam, *dubia in certis*. Sed utrumque bene „ explicari potest; certe melius, quam idem Erasmus de-

„ prava-

„ pravatum illud *laboras* interpretatur: angi vel sollicitum „ esse hujus vitae malis, quod praesenti huic Disticho & „ Auctoris sententiae minime quadrat". Hactenus ille.

EQUIDEM non inficior, pulcram esse hanc, laudemque promereri emendationem, si modo emendatione opus fuerat, ut conjecturam saltem, nec futilem, neque inutilem. Quae si obtineret, etiam in eo conveniret huic Disticho cum duplici illa ex Seneca & Horatio sententia, a Daumio nobisque paullo ante in notis citata. Quod enim Seneca ajebat: *Ille beatissimus est & securus* SUI POSSESSOR, *qui* —— *dixit* VIXI, *quotidie ad lucrum surgit*: Et jam ante illum Horatius:

—— —— *Ille* POTENS SUI
Laetusque deget, cui licet in diem
Dixisse: VIXI &c.

Id noster post utrumque diceret: *Diem, quocumque* POTIRIS, *pro lucro tibi pone*, ut cujus compos factus esses, simul & securus tui possessor. Haec quum fatear, nihil tamen video tam urgens, tamque cogens, istam ut necessariam faciat correctionem. Immo plus dicit textus Catonis receptus, quam quod vel in hoc, vel in illo altero est Horatiano loco, quem omnes huic contulerunt Disticho interpretes, & cujus hoc *manifestam esse imitationem* inde testatur praestantiss. Withofius. Id quod & vir egregius, Casp. Barthius jam animadvertit, Adversarior. L. XXIV. Cap. IV. col. 1179. de utroque dicto ita scribens: *Eadem enim sententia est, licet paullo aliter cadant verba.* Quem diem fortuna tibi vitae addet, ponas pro lucro, cum incertissima vita ipsa sit; *addit Cato*: etiamsi illa ipsa dies non sit sine labore. Optime sane; quidquid & idem Vir Doct. dicat alibi.

LABORARE certe, absolute positum, nihil dicit aliud, quam in afflictione esse, deque iis usurpatur, quibus cum angustia aliqua aut re qualicumque gravi & difficili est conflictandum. Sic *laborantes* vocat *utero puellas* Lib. III. Od. XXII. Horatius. Et magis adhuc absolute Phaedrus: *Humiles* laborare, ait, *ubi potentes dissideant*. Lib. I. Fab. XXX. Egerunt id pluribus, quorum erat in diversos verborum inquirere significatus. Docet igitur Noster in ipsa adversitate petere tibi e rebus adjunctis solatium. Fac, diem

diem in anguſtia te peregiſſe; at tranſactus eſt rurſus: *Pro lucro tibi* reputa DIEM hunc ipſum. Sic omne, quidquid eſt, duas habet anſas, tradente id noſtri magiſtro, Epicteto. Audiamus ipſum Cap. LXV. Πᾶν πρᾶγμα δύο ἔχει λαβὰς. τὴν μὲν φορητὴν, τὴν δὲ ἀφόρητον. Ὁ ἀδελφὸς ἐὰν ἀδικῇ; ἐντεῦθεν αὐτὸ μὴ λαμβάνης, ὅτι ἀδικεῖ· αὕτη γὰρ λαβή ἐστιν αὐτοῦ οὐ φορητή ἀλλὰ ἐκεῖθεν μᾶλλον, ὅτι ἀδελφὸς, ὅτι σύντροφος· καὶ λήψῃ αὐτὸ, καθ' ὃ φορητόν ἐστιν. H. e. *Omnis res duas habet anſas, alteram qua ferri poſſit, alteram qua non poſſit. Frater ſi injurius ſit, ne eum inde capias, quatenus eſt injurius. Haec enim ejus anſa eſt, qua ferri non poſſit. Sed inde magis, quod frater eſt, quod tecum educatus; atque ita inde eum capies, unde ferri poſſit.* Tu jam transfer idem & ad hoc praeſens adcommoda negotium: Vivis in anguſtiis; at vivis tamen. Id tibi ſufficere debet, *quum* praeſertim *dubia* ſemper ſit & in

XXXIV.

Vincere quum poſſis, interdum cede ſodali:
Obſequio quoniam dulces retinentur amici.

NIHIL hoc Diſticho elegantius fingi potuit. Obſecundandum aliquoties amicis, & de tuo jure concedendum. Siquidem ea facilitas ac morigeratio retinet amicos in amicitia. Contra quidam dum obſtinate rixentur de lana caprina, malunt amicitiam reſcindere, quam ulla in re obſequi animo amici.

ERASMUS.

HUC facit locus Ciceronis de Amicitia Cap. IX. *Quamquam confirmatur amor & beneficio accepto, & ſtudio perſpecto & conſuetudine adjuncta. Dulcis* autem elegans eſt epitheton amici. Vid. Horatium Lib. I. Serm. III. v. 69. & 169. Id. Lib. I. Epiſt. VII. v. 12. Ovid. I. d. P. Ep. VIII. v. 31. adde Cicer. de Amic. Cap. XXIV. in fin.

O. ARNTZENIUS.

QUAE PORRO in hoc ſequuntur traduntur que libro, fere omnia ad amicitiae pertinent colenda jura, eamque, quae nobis intercedit cum aliis conſuetudinem, aut quocumque denique nomine neceſſitudinem. Quo de argumento nemo quidquam amplius deſiderabit, perlecto illo amabili

in certis vita periculis verſetur. Inde cape, qua vita eſt; non qua laborum plena. Sic omnia aperta ſunt; plana omnia: *Quotidie*, Seneca it. monente; *morimur, quotidie enim demitur aliqua pars vitae, & tunc quoque, quum creſcimus, vita decreſcit: Hunc ipſum, quem agimus, diem cum morte dividimus.*

Quum dubia in certis verſetur vita periclis,
Et ſit in incerto poſtera cuique dies:
Pro lucro tibi pone diem, quocumque laboras.
Viventis dolor eſt. Vita labore viget.

Voyant qu'au cours de cette Vie
De facheux accidens ſe mêlent tour à tour:
Pour compenſer les maux, dont le Ciel l'a remplie;
Eſtime un très grand bien le don de chaque jour.

34.

Ἔσθ' ὅτε ΝΙΚΑΙΝ *οἷος τ' ὤν, ἑτάροις* ΥΠΟΕΙΚΕ·
Καὶ ΓΑΡ *μετριότητι φίλοι γλυκεροὶ συνέχονται.*

Obsequio *quoniam dulces vincuntur amici*] In Ajace:

φίλων γὰρ οἱ τοιοίδε νικῶνται φίλοι.

Et nos vertentes imitati ſumus. *Ἀκυρολέγως* Planudes obſequium vertit *μετριότητι.* Ridiculum!

Scaliger.

Comprobat itaque & ſuo Scaliger, (nam ſic vertere maluit: — *ἡδεῖς ἡττῶνται ἑταῖροι.*) & eo; quod in medium affert exemplo, lectionem illam, quam nos inter variantes dedimus:

Obſequio —— vincuntur amici.

Planudes vero legerat: *retinentur.*

bili & jucundiſſimo Ciceronis Laelio: quem neque ignorare potuit Dionyſius noſter; ſed in praeſcribendis amicitiae regulis, quas reliquis omnibus, per hoſce quatuor libros, frequentiſſime interſperſerat, in oculis habuiſſe videtur. Et hoc praeſens quidem levidenſe, nec magni adeo

 eſſe

esse momenti facile nonnulli sint judicaturi, ubi singulis magis inhaerere verbis, quam ad integram eorum compagem mentis intendere aciem, voluerint. Illa vero plane perspecta, non mirabuntur Erasmum veluti in admirationem raptum sic exclamavisse; ut supra vidimus atque audivimus.

Sunt enim homines, adeo parum sociabiles, ut & tenacissimo conjunctas glutino rescindere malint amicitias, quam vel minima in re morem aliquando gerere aut obsecundare amicis. Sunt iterum alii, quibus, ut ita dicam, ilia disrumperentur, si reticendum foret aliquod intra pectora ingeniose conceptum dicterium, quo tamquam per jocum amicos inpetant, saepius non sine graviore quoque offensa. Sunt &, qui de rebus altercando levissimis, ubi quid se certo scire & pernosse arbitrantur, ne minimum quidem amicis, contrariam propugnantibus sententiam, quantovis etiam pretio, concedere vellent: Victos enim se caussa sua, vel quam suam sibi fecissent, istud quum facerent, excidisse existimarent. Tali vero lubentius nos ut abstineamus victoria, Cato nobis auctor est: Fore enim ali-

XXXV.

Ne dubites, quum magna petas, inpendere parva:
His etenim rebus conjungit Gratia caros.

Amicitia constat officiis mutuis, & juxta proverbium: Manus manum fricat. Gratiam hic vocat Deam benevolentiae.

Erasmus.

Tres uti numerantur Gratiae, ita una semper aversa, pingebatur, reliquae duae nos respicientes, quod nempe profecta a nobis Gratia, i. e. beneficium alteri praestitum, duplex soleat reverti. O. Arntzenius.

Cavillatur ut solet Boxhornius, sed hic praecipue tamen non amarulentis magis, quam ineptis risibus, quibus & se potius ipse aliis deridendum praebeat, quam Auctorem hunc nostrum, dum, in infelicissimo isto ingenii sui

aliquando, ut amicus, cujus in gratiam de jure noſtro ſic ſponte deceſſerimus, id ipſe percipiat, nobisque illius nomine obſequii eo arctius devinciatur.

INTERDUM tamen, nec vero ſemper iſtud fieri debere prudenter innuit: mutua namque ſunt & reciproca amicitiae officia. Quique nec ipſe viciſſim aliquid, pro re nata, vult de jure ſuo concedere, tam obſequioſis indignum ſemet ipſe declarat eſſe amicis.

Vincere quum poſſis, interdum cede ſodali.
Cedere, quum nequeas vincere, qualis honos?
Obſequio quoniam dulces retinentur amici;
Major, in his pulſis, gloria; an Obſequii?

Pouvant ſur tes amis remporter l'avantage,
Mets ton honneur à leur ceder:
Un peu de complaiſance ainſi miſe en uſage
Te ſoûmettra les cœurs, que tu veux poſſeder.

35.

ΜΗ ὄκνει ΜΕΓΑΛ' ΑΙΤΙΖων, τάγε μικρὰ προέσθαι.
Ὅτ̓ι ΧΑΡΙΣ ΦΙΛέοντας, ἐν ἀλλήλοισι ΣΥΝΑΠΤΕΙ.

NIHIL adverſum haec monuit Scaliger: Duas etiam aut tres ex his Phraſes in ſuis ipſe retinuit, reliquis merito rejectis.

HIS *etenim rebus*] Qua, ſi quid ſentio, Formula etiam haec bina Diſticha * ſuaviter connectuntur.

* XXXIV. & XXXV.

ſui foetu, Diſſertatione, qua eum ſolus ſolum adortus eſt, verborum telis, quae contra quintum hujus Libri Diſtich. ante direxerat, haec ſequentia deinde ſubnectit convitia —— —— & pila minantia pilis.

Ait enim: *Nec aliter sentio de Disticho XXXV. ejusdem libri:*

Ne dubita, cum magna petas, impendere parva:
His etenim rebus conjungit gratia caros.

Ergo summum, si Diis placet, amicitiae vinculum est, petere magna, & parva praestare. Quibus infestis obvia signis signa ut ordinaret, Clarissimo visum est Cannegietero, Rescriptorum suorum Cap. XXIX. talia regerere: „ Verum „ tu *cum* muta in *cui*, neque quidquam superfuerit, quod „ merito increpes. Docet in commodum amici non par- „ cendum esse pecuniae; certe erogandum esse de tuo „ aliquid, si magna illi conciliare possis. Horatii est Lib. „ II. (non I. ut irrepsit in novissimam editionem) Epist. I, „ v. 125.

——— PARVIS *quoque rebus* MAGNA *juvari.*

Haec Vir praestans ille, qui eam etiam lectionem iterato commendat Cap. eorumdem postremo, sive XXXIII.

Ne dubites, cui magna petis, impendere parva;
His & enim rebus conjungit gratia caros.

„ Ita namque, repetens ait, legendum in versu priore, „ ut ostendi supra Cap. XXIX. in quo Disticho idem „ paene, quod in hoc, quo de agimus, (erat autem id „ XLII. Libr. IV. *Gratior officiis, quo sis mage carior* &c.) „ docuit: *Beneficiis amicitiam augeri & caritatem comparari.* Cui deinceps subjungit admodum adposite ultimum hujus Libri Distichon scil. XL. *Dapsilis interdum notis* &c. veluti, hinc non multo procul, id suo videbimus loco.

QUAM QUIDEM fine optimo, nec sine consueto solemnique ingenii acumine tentatam emendationem non plane rejiciendam putamus, ipsi potius quoque eamdem admissuri, ubi de ejus necessitate melius constiterit: Hanc vero ipsam necdum videmus, neque agnoscimus, nec tantum Boxhornio esse dandum arbitramur, qui supra jam in Distichi Historia XXIX. satis puto evidenter ostenderimus: Quaenam sint illa PARVA, quae, ex Auctoris nostri mente sententiaque sapientissima, non sine honore in nos inde redundante, impendere lubentes debeamus, ut MAGNA ex iis, pari cum honore, semotaque procul omni avaritiae suspicione, lucremur. Scilicet idem, quod ibi *vile* cen-

cenlet esse reputandum, hic eorum numero includit, quae liberali animo & sponte nostra inpendenda sint ut PARVA; & quae hic MAGNA vocat, eadem illic esse *cara* putanda, docuit. Testis mearum denuo sententiarum Epictetus esto Philosophus, qui passim inter eadem PARVA, eademque MAGNA Comparationem instituit, quae utraque & ejus aemulus innuit Cato. *Magna* nempe ea tantum vocat, per quae sola libertas & beata vita comparetur, ut Sapientiae studium. Deque iis in haec verba erumpentem jam supra audivimus in historia Dist. XXXII. Τηλικούτων οὖν ἐφιέμενος κ. τ. λ. *Cum igitur* TANTAS RES *appetas*, & quae ibi sequebantur. *Parva* autem, quae sunt ipsi omnia reliqua, ad illorum tantum adquisitionem vult adhiberi inque proprios advocari usus, vel, ut noster ait, facile *inpendi*. Sic Enchiridii Cap. XVII. Ἄρξαι τοιγαροῦν ἀπὸ τῶν μικρῶν. Ἐκχεῖται τὸ ἐλάδιον; κλέπτεται οἰνάριον; ἐπίλεγε· ὅτι τοσούτου πωλεῖται ἀπάθεια, τοσούτου ἀταραξία. Προῖκα δὲ οὐδὲν περιγίνεται. κ. τ. λ. H. E. A PARVIS *propterea auspicare. Effusum est oleum, ablatum vinum:* (In Graecis hic meras audias imminuendi formulas, quasi dicentis: Sed *quam parva* haec sunt!) *Considera* TANTI *constare quietem ac tranquillitatem*, TANTI *securitatem animi. Gratis autem adquiri nihil.* Ergo: *Ne dubites*, *quum* magna *petas*, *inpendere* parva. Sic in Apophthegmatis apud Stobaeum idem ait Philosophus, pag. 123. Ἐὰν θαυμάζῃς τὰ ΜΙΚΡΑ, πρῶτον ΜΕΓΑΛΩΝ ἀναξιωθήσῃ. Ἐὰν δὲ καταφρονήσῃς τῶν ΜΙΚΡΩΝ, ΜΕΓΑΛΩΣ θαυμασθήσῃ. Οὐδὲν ΜΙΚΡΟΤΕΡΟΝ φιληδονίας, καὶ φιλοκερδίας, καὶ ἀλαζονείας. Οὐδὲν ΚΡΕΙΣΣΟΝ μεγαλοψυχίας, καὶ πραότητος, φιλανθρωπίας τε καὶ εὐποιΐας. H. e. *Si nimio* PARVA *admireris*, MAGNIS *te praebebis indignum. Sin* PARVA *contempseris, in* MAGNIS *admirationi eris.* *Nihil* MINUTIUS *est studio voluptatis, avaritia, arrogantia. Nihil* PRAESTANTIUS, *magnitudine animi, clementia, humanitate* & BENEFICENTIA. His magnis sublimibusque veritatibus Noster jam familiaria, pro more suo, petit coordinatque exempla. Vis tamen & de amicitiae pretio inaestimabili eumdem disserentem audire Stoicum, ecce hoc ejus dictum conservavit nobis ibidemque tradidit Stobaeus: Ἀντὶ βοῶν ἀγέλης, πειρῶ φίλων ἀγέλας ἐναγελάζεσθαι σου τῇ οἰκίᾳ. *Pro multorum boum armentis, congregato domi tuae, si poteris, Amicorum greges.* Praestet jam haec *parva*, si poterit, Boxhornius, suaque pro frivolo judicio Hecatomben.

Ne dubites, cum magna petas, inpendere parva,
Pluris amicitia est, quolibet officio.
Hanc petis, haec referas: Conjungit Gratia caros
His etenim rebus, suntque in amore vices.

Ne

XXXVI.

Litem inferre cave, cum quo tibi gratia juncta est:
Ira odium generat. Concordia nutrit amorem.

CAVENDUM est, ne per inimicitiam lis incidat cum amico, propterea quod ex jurgio resident in animo vestigia quaedam, quae benevolentiam vertunt aliquoties in odium. Et non optime coire solet semel rescissa concordia. Ergo morositas omnis & asperitas debet abesse ab amicitia.
ERASMUS.

SIC Auctor inf. Lib. II. Dist. IX. Lis *minimis verbis interdum maxima crestit.*

Immo *jurgium* pro *lite*, & *jurgari* pro *litigare* a Scriptoribus usurpatum, egregie nuper docuit Cl. Canneg. in Diss. de Stil. Aviani Cap. XXI. pag. 312. Qui subtilius etiam inter haec verba distinguit, ut *jurgium* sit de jure actio, *lis* de re. O. ARNTZENIUS.

TERNA sic ea Disticha, quorum hoc ipsum est postremum, trium Gratiarum instar conjunctissima, in ejusdem argumenti ac sententiae quasi circulo, peramabiles ducunt choreas. Prima enim harum nobis Gratiarum ita occinit:

OBSEQUIO RETINENTUR AMICI.

Secunda vero:

CONIUNGIT GRATIA CAROS.

Tertia sola canit:

CUM QUO TIBI GRATIA JUNCTA EST.

Et omnes simul, una voce, unanimique consensu, responsant sibi ipsae iterantque illud:

CONCORDIA NUTRIT AMOREM.

Hic enim est earum ille communis circulus, in quo omnia, veluti circum rotando alternisque amicitiae vicissitudinibus sese

Ne refuſe jamais de donner peu de choſe
A ceux dont tu prétens beaucoup plus obtenir.
Un don fait à propos diſpoſe
Et fournit à deux coeurs les moyens de s'unir.

36.

ΝΕΙΚΕΑ ΤΟΙϹ ΕΤΑΡΟΙΣι κομίζειν ΠΑΓΧΥ ΦΥΛΑΣΣΟΥ·
ΜΙΣΟϹ ΓΑΡ ΤΡΕΦΕΙ ΟΡΓΗ, ΟΜΟΦΡΟΣΥΝΗ ΦΙΛΙΑΝ ΔΕ.

LITEM *inferre cave*] Νείκεα κομίζειν dixit Planudes. Quis intelligit? In noſtra verſione potes etiam, ſi ita videtur, legere:

——— ——— Φιλέην δ' ὁμόνοια τιθήνει.

SCALIGER.

PRAETER unicam illam voculam, quam in Planude reprehendit, omnia ejus reliqua, in duplici verſione ſua, ipſe retinuit Scaliger. Altera enim ſic habet:

Τοῖς ἑτάροις ἐπάγειν κακὰ Νείκεα πάγχυ φυλάσσου·
Μῖσος γὰρ τρέφει ὀργή, ὁμοφροσύνη δὲ φιλίην.

ſeſe mutuo excipiendo, continentur. Fingamus inter illas nobis ipſum medium Amorem, ab omnibus aequaliter eum demulcentibus allectum, inque floridis detentum vinculis ſertorum, earum ſingulis mira dulcedine reblandientem, adridentem huic, illi colludentem: Neque erit Virgiliana Ecloga eorum, qui ſe mutuo provocabant verbis:

Alterni cantemus: amant alterna Camoenae!

Jucundior hiſce tribus Catonis noſtri carminibus breviſſimis, neque, quod magis delectet, aliud. Sed & idem

Omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci.

ET REVERA, ut redeamus a luſu & in noſtram quoque regrediamur orbitam, quodnam fortius validiusque eſt animorum vinculum, CONCORDIA & unanimi illo, ſed &, quod caput eſt rei, numquam interrupto perpetuoque amicorum in idem conſenſu, Juſtum ſcilicet & Honeſtum:

 Qui

Qui enim aliter possit esse perpetuus? Hujus mirabiles amores vult excitare Noster, atque in eo ipse proposito est mirabilis, quippe ad quod idem continuo & frequenter adeo, mutatis tamen verborum nexibus, revertitur. Diceres, in eo argumento, divini paene aemulum Platonis, atque in sermonis tantum & modorum ab illo diversum compendio. *Iram* igitur & *Lites* ex Amicitiae proscribit republica.

LAUDATUS supra jam in Notis H. Cannegieterus hoc, de quo agitur, Dist. cum XXXIV. Lib. IV. comparans, ad istius verba:

——— *Deus injustas ulciscitur iras.*

Haec subjungit: „ Iras dicit, sed lites intellige. Vox mi-
„ nus frequens hoc sensu; placuit tamen ea Dionysio no-
„ stro, qui cum lite diserte commutat, Lib. I. Dist. XXXVI.
„ LITEM *inferre* &c. IRA *odium* &c. Hujusmodi sunt suae
„ cuique locutiones. Quas qui in antiquis Scriptoribus non
„ ani-

XXXVII.

Servorum culpis quum te dolor urget in iram,
Ipse tibi moderare, tuis ut parcere possis.

NE PUNIAS servum, aut discipulum, quamdiu senseris te ira commotum. Pessimus enim auctor rerum gerendarum ira; sed prius temperes animo tuo, ut, sedata iracundia, vel ignoscas, vel mitius punias. Ita Philosophus quidam: Punirem te (inquit servo) ni iratus essem. Et Plato sublato in servum baculo, rogatus quid ageret: Ego, inquit, castigabo hunc intemperantem; se ipsum significans, ira concitum.

VETUS Editio superius laudata: *Servorum ob culpam.* OPITIUS ex BARTHII Lib. XXIV. Cap. IV. col. 1180. Ita & Sebast. Branti Edit. Anni 1498. Lipsiensis 1524 Basiliensis, cum comment. Roberti de Euromodio, Monachi Claraevallis, Anni 1486. Colon. 1505. & Pulmanni Anni 1561. Adhibe ad hoc Dist. Collectanea pone Hist. 143. Jocoserios Melandri, Tom. III. pag. 151. DAUMIUS, qui ipse tamen, uti nos, edidit.

ERASMUS

„ animadvertit, aut hoſpes in iis eſt, aut ingenio hebeti.
„ Placuit tamen vox illa eo ſenſu etiam Auctori Queroli
„ pag. 33. *Nonne iſte irarum cauſſas quaeritat?* Ante dixe-
„ rat *lites*. Auctor hujus fabulae, ſive, ut ego exiſtimo,
„ Satyrae, nullo loco habetur a multis; verum hi tales
„ ſunt, qui illum non intelligunt. Quod qui & hujus re-
ſpectu Auctoris noſtri dixerit, quem omnes ſibi pulcre in-
telligere videntur, non multum, ſane, a Vero aberraverit.

Litem inferre cave cum quo tibi gratia juncta eſt:
Imbellis ſtrepitum Gratia quemque fugit.
Sancta, nimis tenerum, Concordia nutrit Amorem;
Ira odium generat. Dic mihi, praeſtet utra?

Prens garde que l'amour du procès ne t'entraine
A diviſer un Tout, dont tu fais la moitié:
La colere engendre la haine,
Et par l'eſprit de paix on nourrit l'Amitié.

37.

ἘΣ ΣΕ ΠΡΟΣ ΟΡΓΗΝ ΑΜΠΛΑΚΙη δμώων ὀξοῦνει
Ἑαυτὸν μαλθάσσειν, ὡς ΤΩΝ ΟΙΚΕΙΩΝ ΦΕΙΣΗι.

VETERES Editiones, ſummis Viris Barthio & Daumio teſtibus, habent: *Servorum ob culpam.* Recte tamen iidem illi vulgatam lectionem *Servorum culpis* ſunt ſecuti: Quae vera ſinceraque omnino eſſe videtur, cum ſatis conſtet, Scriptoribus optimis caſum ſextum ſaepius cauſſam denotare. —— Conf. hac de re Clariſſ. Viros, Auguſt. Buchnerum, ad Plinium Min. L. II. Ep. I. & Jo. Fr. Gronov. ad Sen. p. 162. 163. Obſerv. Lib. IV. Cap. XVII. Qui alia & multa hujus generis exempla annotarunt.

WACHIUS.

SERVORUM OB *culpam*] Turbant Editiones. Ita Eraſmus, Scriverius aliique. Nonnulli *iras* exhibent; multi quoque *Servorum culpis*. Legerim potius: *Servorum ob* culpas *quum te dolor urget in iram.* Hoc ut magis eſt conveniens, ita turbis occaſionem potiſſimam dediſſe videtur, ut *culpis* omiſſo τῷ *ob* ſcriberetur. WITTENIUS. Non adſtipulamur hic Viro Doctiſſ. multo minus tamen in ea Diſtichi XXXV. transformatione: *Sic etenim crebro conjungis gratia caros.*

IDEM

IDEM QUI & Amicitiae Amicorumque erga se invicem, & omnium erga omnes Officia, luculentissime descripsit, M. ille Tullius, jam ante Nostrum, etiam humanitatis officiorum erga servos mentionem injecit, ubi de eo egerat justitiae fundamento, ad quam referenda essent omnia. *Meminerimus autem*, inquit, *& adversus infimos justitiam esse servandam. Est autem infima conditio & fortuna servorum: quibus non male praecipiunt, qui ita jubent uti, ut mercenariis ad operam exigendam & justa praebenda.* Quem non male expressit Noster, & hoc de quo agimus, & XLIV. ultimi Libri Distícho:

Quum famulos fueris proprios mercatus in usus,
Ut servos dicas, homines tamen esse memento.

Hic tamen vere non tam servorum curam habet, quam animi filii sui, ne is iracundiae nimium indulgeat, neque externis a rebus perturbetur nimis. Idque fere eodem modo, quo & caveri voluit Philosophus noster, Epictetus, Capp. XVI. & XVII. Enchiridii: Εἰ προκόψαι θέλεις, inquiens, ἄφες τοὺς τοιούτους διαλογισμούς· ἐὰν ἀμελήσω τῶν ἐμῶν, οὐχ ἕξω διατροφάς· ἐὰν μὴ κολάσω τὸν παῖδα, πονηρὸς ἔσται. Κρεῖσσον γὰρ λιμῷ ἀποθανεῖν, ἄλυπον καὶ ἄφοβον γενόμενον, ἢ ζῆν ἐν ἀφθόνοις ταρασσόμενον. Κρεῖττον δὲ, τὸν παῖδα κακὸν εἶναι, ἢ σε κακοδαίμονα. Pergit deinde: ὅταν (οὖν) καλῇς τόν παῖδα, ἐνθυμοῦ ὅτι δύναται μὴ ὑπακοῦσαι, καὶ ὑπακούσας, μηδὲν ποιῆσαι ὧν θέλεις. Καὶ οὐχ οὕτως ἐστὶν αὐτῷ καλῶς, ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ᾖ, τό σε ταραχθῆναι. H. e. *Si proficere vis, dimitte has considerationes: Si rem meam neglexero, non erit unde vivam: Nisi puerum castigaro malus erit. Praestat enim fame obire, sine dolore & metu, quam in affluentia vivere cum perturbatione. Praestat & puerum malum esse, quam te infelicem dominari.* Mox iterum: *Quod si ergo voces aliquando puerum, fieri posse cogita, illum dicto non esse audientem. Fieri posse, ut praesto non sit: &, ut sit, nihil agat ex animi tui sententia. Neque vero ei tam bene sit, tuarum ut perturbationum habeat ille potestatem.* Idem sentit & Noster. Neque tamen servili propterea nequitiae aut hic patrocinatur, aut ille, quamvis & ipse aliquando servus, sive potius sub infimae istius fortunae habitu, animus, ut qui umquam maxime, ingenuus, in occulto, veluti aurum in stercore, delituisset. De quo ita Justus Lipsius, Manuductionis ad Stoicam Philoso-

losophiam, Lib. I. Differt. XIX. „ De Seneca, inquit,
„ habes. Clarum aliud sidus se ostendit, EPICTETUS:
„ aevo, non merito posterior, & scriptorum pondere, si
„ non numero comparandus, vita praeponendus. Ille vir
„ totus a se & a Deo, nihil a Fortuna fuit. *Origine vilis*
„ & INTER SERVOS; corpore claudus ac debilis; men-
„ te nobilissimus, & inter omnis aevi lumina refulsit. Ipse
„ de se Epigrammation hoc scripsit:

ΔΟΥΛΟΣ ΕΠΙΚΤΗΤΟΣ ΓΕΝΟΜΗΝ. ΚΑΙ
ΣΩΜΑΤΙ ΠΗΡΟΣ.
ΚΑΙ ΠΕΝΙΗΝ ΙΡΟΣ. ΚΑΙ ΦΙΛΟΣ ΑΘΑ-
ΝΑΤΟΙΣ.

„ SERVUS EPICTETUS SUM NATUS.
„ CORPORE CLAUDUS.
„ IRUS PAUPERIE". JUNCTUS AMORE
DIIS. („ *Delicia superûm*".)

„ Ipse, inquam, sive de ipso alius: Sed confessionem in-
„ genuam vides, & generosum in fine additum, de amicitia
„ divina". Haec merito Lipsius. Quod vero ait Cato: *Ipse
tibi moderare, tuis ut parcere possis.* Eadem tibi opera & sa-
pienter his innuit scitum illud disciplinae morum, verissimum
idem & peregregium: *Qui sibi ipse temperare nequeat iraeque
suae, eum nec esse idoneum, qui aliis praesit moderandis, sive in
republica, sive in rebus privatis ac domesticis.* Sed de iracundia
refraenanda saepius deinde.

QUAE PORRO Cl. huc confert Cannegieterus, pro adferen-
da lectione: *Servorum culpis*, ea pone Dist. XIII. Lib. II.
locum sibi debitum invenient.

Servorum ob culpas quum te dolor urget in iram,
Tu culpam culpis accumulare cave.
Ipse tibi moderare, tuis ut parcere possis,
Dignaque te, dignus non quibus alter, adi.

Ton domestique a-t-il merité quelque blâme?
Modere le courroux, qui t'aigrit contre lui.
Ce n'est, qu'en possedant ton ame,
Que tu peux compatir aux foiblesses d'autrui.

XXXVIII.

XXXVIII.

Quem superare potes, interdum vince ferendo:
Maxima enim morum semper patientia virtus.

MAXIMI animi est, cum possis vincere, pati tamen ut vincaris & negligere adversarium. Hac virtute inter mortales non est alia praestantior.

ERASMUS.

VIDE BARTHIUM ad Prudentii Psychom. v. 177. pag. 690. & alibi: Cui tamen aliquando in mentem veniebat, *Patientiam morum* pro δυσκολίας (morositatis) patientia esse capiendam.

DAUMIUS.

SIC TENDIT AD ARDUA VIRTUS.

Posset jamjam idem supra videri dixisse, Dist. XXXIV. & sane mirum, Boxhornio non in mentem venisse binorum horum Epigrammatum, ut homo ante senium morosus, sibi dissimillimum, ab omni videlicet asperitate virum, a tali etiam morum rusticitate alienissimum, hoc veluti manifesto indicio, eadem bis dixisse, accusare potuisset. Vicisset tamen Noster iterum ferendo: Nec semper eadem sunt, quae videntur. Ibi enim, Disticho puta supra dicto, aliquam saltem tempestive amicis praestando promisit obsequio utilitatem, ab ipsis sodalibus, eo tibi conjunctioribus futuris. Hic nullam pollicetur, nisi quae in ipsa Virtutis est praestantia, aut mercedem, aut lucrum:

Ipsa etenim Virtus sibimet pulcerrima merces.

Eamque simul, quam supra, latius extendit, neque in amicos tantum ac sodales, conjunctissima tibi pectora, quorum in gratiam facile quid aliquando sustineas & patiaris, sed in alios quoque tetricis & morosis praeditos moribus, neque tibi ita conjunctos, & *quos* cetera facile *superare possis*, adeo ut iis cedere tamen in tempore, *eos ferre* & mores pati eorum, res sit non coacti, sed deliberati animi ac propositi. Ad eam igitur ipse paullatim exsurgens, ad eamdem & sponte suscipiendam suos aliosque excitat. Haec est illa, unico dicta vocabulo, ΑΝΕΞΙΚΑΚΙΑ, sive *Mali patientia*; in qua suum generalius Praescriptum:

ΑΝΕ-

38.

Οὐ κρατέειν ΔΥΝῃ, ἔσθ' ὅτε ΚΑΡΤΕΡΙΗι ΠΕΡΙΓΙΓΝΟΥ·
ΚΑΡΤΕΡΙΗ γὰρ ΑΕΙ ΑΡΕΤΑΩΝ ΕΣΤΙ ΜΕΓΙΣΤΗ.

IN HOC Disticho verba Planudis, quae hiabant, reconcinnavimus & quaedam mutavimus.

SCALIGER.

HUC FACIT illud R. Immanuelis *: הסבל מעלה גדולה *Patientia est Virtus maxima.*

WACHIUS.

* Poëtae inter Hebraeos primarii.

ANEXOY, SUSTINE, distincte magis describit, & ad incidentia quaevis ejus perpetuo applicandi modum, suaviter non minus, quam graviter, docet Epictetus, ut passim fere, ita praecipue Cap. (Enchiridii) XIV. Ἐφ' ἑκάστου τῶν προσπιπτόντων, μέμνησο ἐπιστρέφων ἐπὶ σεαυτὸν ζητεῖν, τίνα δύναμιν ἔχεις πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ. Ἐὰν καλὸν ἴδῃς, ἢ καλὴν, εὑρήσεις δύναμιν πρὸς ταῦτα ἐγκράτειαν. [Τοῦτο μὲν πρὸς τὸ ΑΠΕΧΟΥ.] Ἐὰν πόνος προσφέρηται, εὑρήσεις ΚΑΡΤΕΡΙΑΝ. Ἂν λοιδορία, εὑρήσεις ΑΝΕΞΙΚΑΚΙΑΝ. [Τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ΑΝΕΧΟΥ.] Καὶ οὕτως ἐθιζόμενόν σε, οὐ συναρπάσουσιν αἱ φαντασίαι. Hoc est: *In quocumque incidentium memento apud animum tuum inquirere, qua facultate sis ad usum ejus instructus. Si quid formosi, si quam videris venustulam, ad ea maxime valebit usumque tibi praecipuum praestabit continentia.* (Haec de ABSTINENTIAE Praecepto.) *Si labor offeratur, fac ut in promtu sit* TOLERANTIA. *Si convitium; adsit malorum* PATIENTIA. (Haec de SUSTINENDO.) *Atque hoc pacto adsuetus ab imaginationibus in transversum non abripieris.*

„ VULT autem Auctor noster *interdum vincere ferendo,* „ *& semper pati*". Ait Cl. Arntzenius, pergitque ita: „ At „ dicat quis, quomodo ei, cui praecipit *semper patientiam,* „ potest praecipere, ut *interdum vincat*? Inconcinne omni- „ no. Malim itaque, cum Cl. Cannegietero, pro *interdum,* „ levi admodum mutatione scribere *infestum*". Equidem non facile in hanc subscriberem mutationem: Nihil enim in-

inconcinni in textu videre possum: Et dicam, quare? Patientia *semper* quidem ipsi nosmet vincimus; at non nisi *interdum* & alios, ita, ut nostra se vinci patientia agnoscant ipsi confiteanturque. Non igitur id tamquam perpetuo eventurum pollicetur, ut de amicis supra; sed pollicetur hic, in ipsa Virtute, praemium Virtuti perpetuum atque inconcussum futurum. Sive igitur illud *interdum* junxeris verbis binis prioribus, sive posterioribus, & rursum ei oppositum *semper*, vel subintelligendo Verbo, quod dicitur, substantivo, vel nomini sequenti *patientia*, utrimque maxime concinno optimoque sensu scatebit Distichon, quem attento ipsi Lectori extricandum relinquimus, omnia enim expedita fore, substrato eo, quod supra jecimus fundamento,

XXXIX.

Conserva potius, quae sunt jam parta, labore.
Quum labor in damno est, crescit mortalis egestas.

FACILIUS ac tutius est, servare quod tuo labore quaesitum est, quam sarcire quod profusione diminueris ac detriveris. Cum enim laboratur integra re, facile defenditur inopia: Verum quum laboratur in damno sarciendo, increscit & obruit nos egestas. ERASMUS.

PRIOR versus sententiam ita non ineptam habet: at secundus intricate loquitur. Quum in damno est labor, crescit paupertas, nescio an Latine loqui possis. Elegans &, ut videtur genuina lectio, sententia certe, distinctione potest restitui perfacile:

Conserva potius, quae jam sunt parta, labore,
Quum labor in damno est, cresc. mort. egest.

Labore ipso crescit egestas, quum laboras ut damnum facias, h. e. perdas luxu & delitiis jam parta. Ita plane locutus est Petronius, Bello civili:

——— ——— inde Lucrinis
Eruta littoribus vendunt conchylia coenas,
Ut renovent per damna famem. ——— ———

Et Manilius, initio Lib. IV.

Et summum census pretium est, effundere censum.

BARTHIUS, col. 1180. & ex eo noster OPITIUS.

DESUDARUNT hoc in LABORE permulti, quo tamen supersedere facile licuisset, si Auctoris mentem ex ipso potius,

to, confidimus. Ceterum placent exempla jam a laudato Editore noviſſimo, ad verſum Diſtichi poſteriorem, in medium allata, quae apud ipſum videantur.

Quem ſuperare potes, interdum vince ferendo:
　Ferre neceſſe tibi quem ſuperare nequis.
Maxima enim morum ſemper patientia virtus:
　Hac quoque ſi careas, quid ſuperaſſe juvet?

Si tu veux vaincre autrui, cede par complaiſance:
Rien de plus glorieux, que de vaincre en cedant.
Car entre les vertus c'eſt à la patience,
　　Qu'on doit donner le premier rang.

39.

Φρούρει ὅτλι μάλιϛα, ΤΑΠΕΡ ΚΑΜΑΤΟΙC ΕΠΟΡΙΣαο·
Ἐν ζημίῃ Γαρ ΚΑΜΑΤΟC, ΠΕΝΙΗΝ ἐπΟΦΕΛΛΕΙ.

CONSERVA *potius.*] Totum Diſtichon Planudis non eſt nauci. Verbum praeterea Φρουρεῖν, quo utitur, ineptiſſimum, & huic loco alieniſſimum.

SCALIGER.

EO, QUOD labore tibi jam partum eſt, & ad victum ſufficit, eſto potius contentus, quam ut plura accumulare labore ulteriore velis. Is enim labor ſi damnoſus eſt, nec lucri quid affert, indies decreſcit res tua. Eſto potius paucis contentus, quam ut pluribus accumulandis allabores. Nam qui cum damno labori incumbit, rem non facit.

DAUMIUS.

POTIUS, LABORE. Alterum a priore poteſt eſſe rectum. Prae omni novo *labore*, ſit tibi *potius* hoc: CONSERVARE QUOD HABES. Niſi enim conſervaveris, ſi & fortaſſe ſimul in illo *Labore damnum* feceris; ſubito pauper eris.

potius, quam aliunde, diſcere atque pernoſcere ſtuduiſſent. Nemine recuſante tamen Oeconomicum hoc eſt praeceptum:

ptum: Verum in omnibus iis, quae ad rei familiaris pertinent prudentiam, justum Noster ubique vult semperque servari medium & veram, quantum id fieri possit, utrimque ex aequo adhiberi temperiem, hinc inter damnosam luxus profusionem, illinc vero sordidam avaritiae tenacitatem. Veluti igitur, ea mente, supra jam monuerat, Dist. h. L. XXIV. *Ne tibi quid desit, q. u. p. Utque quod est serves, s. t. d. p.*

Itemque Dist. XXIX. *Quod vile est carum q. car. e. v. p.*
Sic tibi nec cupidus nec avarus hab. ulli.

Ita & in sequentibus suum diserte praemunit contra horum vitiorum utrumque junctim, ut Lib. II. Dist. XIX.

Luxuriam fugito; simul & vitare memento
Crimen avaritiae: Nam sunt contraria famae.

Seorsum vero, modo contra prodigentiam, ut ejusd. Lib. Dist. XVII.

Utere quaesitis modice; quum sumtus abundat,
Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.

It. Lib. III. Dist. IX.

Quod tibi sors dederit, tabulis suprema notato,
Augendo serva; ne sis, quem fama loquatur. Et denique,

Ejusdem Dist. XXII.

Utere quaesitis, sed ne videaris abuti:
Qui sua consumunt, quum deest, aliena sequuntur.

Modo contra avaritiam solam, ut Lib. III. Dist. X.

Quum tibi divitiae superant in fine senectae,
Munificus facito vivas, non parcus amicis.

It. Lib. IV. Dist. I.

Despice divitias, si vis animo esse beatus;
Quas qui suspiciunt, mendicant semper avari. Et denique,

Ejusd. Dist. XVI.

Utere quaesitis opibus: fuge nomen avari:
Quid tibi divitiae, si semper pauper abundas?

Quo & pertinent Disticha XXXV. & XXXVI. ejusd. itemque Libri II. V. & XXVI. cum Libri IV. Disticho collatum XLV. quae tantum indicasse sufficiat. Eam vero tem-

temperiem juſtam, aurea obtineri docet mediocritate, & ubi contentus fueris praeſentibus, quibus utare, rebus, ſine aliarum earumque incertarum cupiditate. Quod innuit Lib. III. Diſt. XII. v. 2.

Fac vivas contentus eo, quod tempora praebent.

Et toto II, Libri IV.

Commoda naturae nullo tibi tempore deerunt,
Si fueris contentus eo, quod poſtulat uſus.

Idem proinde ipſi ſenſus & in hoc, quod praeſto eſt, Diſticho, nec ullus alius eſſe poteſt. Docetque re vera illud ipſum his, quod & eloquentiſſimus poſt Platonem Philoſophus M. Cicero, iis verbis: *Contentum eſſe rebus ſuis, maximae ſunt certiſſimaeque divitiae.* Idemque rurſus aliis: *Non intelligunt*, inquiens, *homines*, *quam magnum vectigal ſit* PARSIMONIA i. e. *animus ſua ſorte contentus.* Illud tamen & ex verborum contextu probandum.

Nimirum ſunt homines, nec ulla defuerunt aetate, qui tum maxime, quum cupiunt maxime ſtudentque omnibus diteſcere viribus, prae nimia aviditate incidunt in pauperiem, non multum, in ea re, diſſimiles cani iſti Aeſopico, cujus, ut bene Phaedrus ait:

——— ——— *decepta aviditas*
Et quem tenebat ore, demiſit cibum,
Nec quem petebat adeo, potuit adtingere.

Quorum in gratiam & miſerabile illud locum invenit beneficium, *Bonorum ceſſio*, hodie tamen, propter nefandum ejus ſceleratumque abuſum, idem deteſtandum magis, quam miſerandum, & maleficio ſaepe propius accedens, quam beneficio. Ejusmodi ergo homines dum iis, quas in poteſtate habuerunt, non contenti divitiis, auri argentique acervos alios ſuper alios accumulare, per fas atque nefas, laborant, dum ejus rei gratia infima miſcent ſummis, ſaepius tamen multum trepide movendo nihil promovent, quum ſpe majoris lucri illecti; interdum & ea tentant, quae fieri efficique nullo modo, nullo labore, poſſunt; interdum etiam nimium, quam par eſt, fidentes fortunae luſibus, incertam ſpem pretio emunt plus quam mediocri, quo fit, ut & hoc & illam, eadem temere jacta alea, non-

numquam unâ perdant. *Amittit*, enim, *merito proprium, qui alienum adpetit.*

Irus & est subito, qui modo Croesus erat.

Atque hi sunt illi homines, quorum exempla morum omni studio fugienda filio proponit Auctor, dicendo, ut in Lemmatibus: ALEAM FUGE; sed & istam *fuge* Fortunae *aleam* &:

Conserva potius, quae sunt jam parta, labore. I. E.

Potior tibi sit & praecipuus labor, quae jam in potestate sunt tua, ea omni cura conservandi, quam ut de acquirendis aliis sis solicitus. *Conserva potius* omni *labore* tua, *quae jam* habes, quam ut quaeras alia, quae, sisne umquam habiturus, nec ne? incertum est: quoniam a fortunae pendent arbitrio, quam Stoicus homo contemnit. Pergit idem: Sin tu feceris contra; in futurum laboraveris damnum. Non enim jam amplius tui juris es, sed & ipse a fortuna pendes, qua semel, ut sane levis est, aversa, subductis in fine rationibus, damnum invenies pro lucro. Ubi tum deinde omnis ille tuus, frustra impensus labor? Damno accepto periit. In fumum abiit. Agricolae labor cum fructu iterum percipitur: tuum, quem, ubi incertum erat, in lucrone collocaveris, an in damno? hoc accedente, *in damno*, si potes, iterum recipito.

Ita vita est hominum, quasi cum ludas tesseris,
Si illud, quod maxime opus est jactu, non cadit,
Istud, quod cecidit forte, id arte ut corrigas.

Id vero quo minus fiat, obstare ait Noster diram egestatis necessitatem, & esse saepe damna, nulla arte reparabilia.

Quum labor in damno est (periit,) *crescit mortalis egestas.*

At dicunt: *in damno esse laborem*, non esse latinum loquendi modum. Ii homines, nisi semel scripsisset Virgilius: *In tenui labor est*, jam nobis etiam persuaderent: *In tenui esse laborem*, minus latine dictum esse. Quo se non verterunt Viri docti, ut ista in hoc Dist. conciliarent, quae duriora ipsis videbantur, quoniam minus obvia? Taedet ac piget omnia referre aut enarrare tot, tantorum Virorum, ἁμαρτήματα. Solus fere rem tetigit Daumius, quem supra exscriptum dedimus.

mus. Dabimus & adhuc ingeniosam Cel. Withofii conjecturam, ut liberum sit, eam amplecti, volentibus: „ Tò „ POTIUS, ait, *nihil habet, quo referatur.* Puto *scriptum ita* „ *fuisse ab Auctore*:

> Conserva potius, quae jam sunt parta, *labore*
> *Quam labor & damno crescat* mortalis egestas.

„ *Jam* (pergit) *nexus est, qualis requiritur, balbuties sublata,* „ τὸ potius *habet quo referatur, & omnia Latine sunt dicta,* „ *postremo versus etiam mollior.* &c." Nobis idem plane dicit Auctor & in textu recepto. Et τὸ POTIUS, ut in Notis proposuimus, verbum LABORE, *quo referatur, habet.* „ *At* „ in damno esse, (Vir idem Doct. ait,) *plane insolens vide-* „ *tur, aeque ac* in utilitate, in dedecore, in probro esse, *&* „ *similia hujusmodi plura*". Sed, pace Viri insignis: Nonne quis Latine dixerit: *Et aliquando lucrum* in damno *est*? Verum id certe est. At eodem plane modo & hic intelligo ejus contrarium: *Labor*, sive fructus laboris tui, *in damno est* & *damno periit.*

Expositio porro Cl. Cannegieteri Libro IV. in Distichi VIII. quod cum hoc scite comparat, critica commemorabitur Historiæ.

> Conserva potius, quae sunt jam parta, labore:
> Quaerere non major, quam retinere, labor.
> Quum labor in damno est, crescit mortalis egestas,
> Dum, ceu vere nives, diminuuntur opes.

> *As-tu des biens en abondance,*
> *Garde-les pour le tems où cessent les travaux:*
> *Où le travail finit, la pauvreté commence,*
> *Et dévient le plus grand des maux.*

XL.

Dapſilis interdum notis, & carus amicis,
Quum fueris felix; ſemper tibi proximus eſto.

CUM TU FELIX h. e. lauta fortuna *fueris*, *interdum dapſilis*, i. e. liberalis *notis*, *charis & amicis*; notis, ut vicinis: charis, quos diligis: amicis, ut cognatis. Semper tibi proximus eſto. Interdum in illos ſis beneficus, in te ſemper. Et ita amicis ſis amicus, ut tibi ipſi ſis amiciſſimus.

ERASMUS.

QUUM FUERIS FELIX. Scalig. non dubitat ab auctore ſcriptum: *Quum fueris dando.* Quum dando multa amicis dapſilis audiveris & liberalis: tamen memineris, te tibi proximum eſſe.

OPITIUS.

Tibi proximus eſto] Bern. Geyſtenſis, Lib. II. Palponiſtae, v. 156.

Nonne Catone docente refers: tibi proximus eſto?

DAUMIUS.

DANDUM eſſe aliquid, ſed plane ut & Noſter ait, INTERDUM, conſuetudinibus, ſic, uti in ceteris familiaritatum rationibus, in conviviis quoque mutuis, aliisque hujusmodi rebus, quae inter notos, propinquos porro atque amicos intercedere poſſint ac ſoleant, nec ipſe prorſus abnuit Epictetus, rigidus ille, ut vulgo habetur, Stoicus: Tantum iis in rebus cautione eſſe opus, pariter & ipſe docet.* Sic enim is Enchiridii ſui Cap. XLV. Ἑστιάσεις inquit, τὰς ἔξω καὶ ἰδιωτικάς, διακρούου. Ἐὰν δέ ποτε γένηται καιρὸς, ἐντετάσθω σοι προσοχὴ, μήποτε ἄρα ὑποῤῥυῇς εἰς ἰδιωτισμόν. Ἴσθι γὰρ, ὅτι, ἐὰν ὁ ἑταῖρος ᾖ μεμολυσμένος, καὶ τὸν συναναστρεφόμενον αὐτῷ μολύνεσθαι ἀνάγκη, κἂν αὐτὸς ὢν τύχῃ καθαρός. Quae hunc in modum latine enuntiat Politianus: *Convivia cum extraneis ac vulgaribus reſpue.* QUOD SI QUANDO TEMPUS INCIDAT, *intentum habe animum, ne in vulgarium ſtatum defluas. Scias enim, neceſſarium eſſe, qui cum inquinato conflictetur, & ipſum inquinari.* Ex quo intelligimus etiam; quaenam praeter ea, quae ſuperius jam a nobis dicta ſunt, ad Diſt. huj. Lib. XI. Auctoris noſtri in iis verbis primaria mens ſit atque ſententia: SEMPER TIBI

PROXI-

40.

Εὐπραγέων, εὐεργετικὸς μὲν ϖολλάκι γίγνου
Σεῖο ΦΙΛΟΙC· ΣΑΥΤΩι Δ' εὐεργετικώτατος αἰεί.

Quum fueris felix. Ita reddidimus, cum in Pithoeana editione ita conceptum ſit. Sed non dubitamus ab auctore ſcriptum : *Quum fueris dando*. Quum dando multa amicis, dapſilis audiveris & liberalis, tamen memineris te tibi proximum eſſe. Itaque pro illis : ὄλβιος εὐτυχέων, ſi huic emendationi ſubſcribis, potes ita ſubſtituere :

Δῶρα χαριζάμενος.

Scaliger.

Hanc Scaligeri Emendationem etiam probaſſe videtur Opitius. — Sed ut, quod ſentio, dicam, praeterquam quod nimium a ductu literarum recedit Scaliger, ſenſus horum verborum eſt elegantiſſimus & apertiſſimus. Nec quidquam etiam mutant MSS. vel Editi. Solus Cod. Turicenſis : *Dum fueris felix*.

O. Arntzenius.

Proximus esto. Scilicet : Curam age praecipuam animi tui, quem τὸ ἡγεμονικὸν vocat alias, conf. cum Cap. LX. ne *is laedatur rebus externis*, ne accidat, *ut foras promineas*, ἔξω σε ςραφῆναι, (vid. & Cap. XXX.) & ſic, aliorum in gratiam iisque ſubſerviendo, *de tua dejiciaris ſtatione*. Id quod & pulcre monuit Perſius : Ne te quaesiveris extra. Sed haec adultioribus & ad altiora tendentibus dicta ſcriptaque ſunt. Aliter enim legunt pueri, aliter Grotius.

Ab apophthegmatum priſcorum Graeciae Sapientum compilatoribus, ut Conrado Lycoſthene, aliisque refertur Bion ille, decem inter cognomines ſibi Biones, diſtinctionis cauſſa, dictus Boryſthenites, ſemper dicere ſolitus: *Eſſe optabilius, ſuam meſſem alteri largiri, quam alienam decerpere.* Atque ita ſenſiſſe : Felicius esse dare, quam accipere. Id quod plane eſſet Euangelicum. Citatur etiam illis Laërtius, Lib IV. Cap. VII. Verum in meo Laërtio, quem ſupra indicavi, Stephaniano, pag. 157. ſub fin. totum iſtud his verbis conceptum video : Ἔλεγε δὲ συνεχὲς ὅτι αἱρετώτερόν ἐςι τὴν ὥραν ἄλλῳ χαρίζεσθαι, ἢ ἀλλοτρίας ἀποδρέπεσθαι.

καὶ γὰρ εἰς σῶμα βλάπτεσθαι, καὶ εἰς ψυχήν. Quod, quam, ſcilicet, egregie Belgicus quidam Laërtii interpres patrio ſermone expreſſerit, vid. in margine *. Legunt fortaſſe alii ΧΩΡΑΝ pro ΩΡΑΝ. Niſi ὥρα, ut a Galeno, ſpeciatim pro *aeſtate* & *meſſe* ſumatur, unde *maturi fructus* ὡραῖοι dicuntur: Quod fere crediderim magis. Viderint id, quibus eſt otium majus, & viderint praeſertim in Menagiano, optarim, Laërtio, cujus mihi nunc copia non eſt. Idem tamen Bion, paullo ante, quod aeque huc ſpectat, argute dixit in prodigum quemdam: *Amphiaraum quidem a terra fuiſſe abſorptum, ab hoc hominis vero, terram.* Verba ipſa ejusdem auctoris ſic habent: Πρὸς τὸν τὰ χωρία κατεδηδοκότα, Τὸν μὲν Ἀμφιάραον, ἔφη, ἡ γῆ κατέπιε, σὺ δὲ τὴν γῆν. Porro, *ne quid* ſit *nimis* etiam in HOSPITALITATE, Aelianus, Lib. pariter & Cap. XIV. *Var. Hiſtor.* exemplo monet Stratonici: Στρατόνικον τὸν κιθαρῳδὸν ὑπεδέξατό τις ἀμφιλαφῶς· ὁ δὲ ὑπερήσθη τῇ κλήσει. —— ὑπερησπάζετο γοῦν τὸν ἄνδρα, διὰ τὸ πρόχειρον τῆς κοινωνίας τῆς κατὰ τὴν στέγην. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἄλλον εἶδεν εἰσιόντα, καὶ ἄλλον, καὶ τρόπον τινὰ, ἄκλειστον αὐτοῦ τὴν οἰκίαν πᾶσι τοῖς καταλύειν προῃρημένοις, ἐνταῦθα ὁ Στρατόνικος ἔφη πρὸς τὸν ἀκόλουθον, ἀπίωμεν ἐντεῦθεν, ὦ παῖ. ἐοίκαμεν γὰρ ἀντὶ περιστερᾶς ἔχειν φάτταν, ὑπὲρ οἰκίας εὑρόντες πανδοκεῖον. H. e. *Quum Stratonicum citharoedum perhumaniter & laute quidam excepiſſet, mirum in modum is gaviſus eſt invitatione. — Proinde maximas homini gratias habuit, quod ipſum ſui tecti participem feciſſet. Quum vero mox videret alium ſuper alium introire, atque hoc modo nulli divertere volenti domum illius non patere. Faceſſamus, o puer, hinc, inquit ad ſuum famulum. Etenim pro columba palumbum nacti eſſe videmur, quum pro hoſpitio pandocheum invenerimus.* Vid. quae ibi amplius de *hoſpitalitate ſine judicio & delectu exercita*, in editione Aeliani ab Lederlino procurata, ex Hom. Iliad. Ξ. & Odyſſ. Α. itemque ex Euſtathio, Homeri commentatore, hoc ipſum fere & dictum & factum Platoni tribuente, doctiſſime in medium adferat Joachimus Kühnius, Edit. ejusd. Argentorat. a. CIↃIↃCCXIII. pagg. 736. & 737. lectu, ſane, digniſſima, nobis jam vero, de eodem propoſito, ultra modum exeuntia & ferme nimia. DE

* Dat het ook wenſchelyker was, zyn ſchoonheyd aan andere te geven, dan eens anders onkuyſchelyk te beminnen; dewyl yemand, dit doende, aan Ziel en Lichaam beſchadigt wierd.

Ziet het *Kort Begryp van Diogenes Laërtius, by-een-gebragt door P. D. F.* Tot Rotterdam, by Jo. Naeranus, 1655. Bladzyde 46.

DE CONJUNCTIONUM gradibus, qui & hic conſiderandi veniunt, ad ſequens Diſtichon, proximi Libri primum, (nam fere violenter haec bina Diſticha a ſe invicem diſtracta credimus,) aliquid ex Cicerone dicendum erit: Hic ea cum legentibus noſtra communicamus, quae Cl. Cannegieterus, Reſcriptor. Cap. noviſſimo, huic porro Diſticho ſubnexuit: „ Vult filium dapſilem eſſe notis, quoniam ea „ liberalitate conglutinatur amicitia, & notus fit amicus, „ amicus vero caritate, i. e. praeſtatione pietatis & officio- „ rum, quae propinquis aliisque neceſſariis debemus, fit „ carus. Apprime congruit huic Diſticho cippus Reineſii „ Syntagm. Inſcr. XX. n. 33.

LARGUS. PAUPERIBUS. TIBI. DIVES.
CARUS. AMICIS

„ In Muratorii Cippo, pag. 1863. n. 7. ita eſt:

FUERIS. QUI. CARUS. AMICIS

„ Apud eundem Muratorium, pag. 558. n. 5.

DULCIS. AMICUS. CARUS. SUIS

„ In quo nil muto; quod ſi autem in hoc lapide *amicis* „ legatur, eadem eſt, quae Diſtichi ſententia, dulcis enim „ amicis is erit, quibus dapſilis". Haec ille. Non eſt igitur ut, quod Cel. exiſtimat Withofius, *Carus* ſit neceſſario mutandum in *Largus*, idem enim jam dixerat priore iſta voce, *Dapſilis*.

Dapſilis interdum notis & carus amicis,
Si fueris felix, ne tibi damna ſtruas;
Tecum habitato tamen: Semper tibi proximus eſto.
Nemo propinquorum eſt, qui tua damna ferat.

Tu fais goûter les fruits d'une largeſſe extrême
A tous ceux, que tu mets au rang de tes amis:
Sois encor meilleur à toi-même
Dans l'Etat d'opulence où le Deſtin t'a mis.

FINIS HISTORIAE CRITICAE
LIBRI DISTICHORUM I.

DIONYSII CATONIS DISTICHA DE MORIBUS AD FILIUM.

LIBER II.

PRAEFATIO.

Telluris ſi forte velis cognoſcere cultus,
Virgilium legito. Quod ſi mage noſſe laboras
Herbarum vires, Macer has tibi carmine dicet,
(Corporis ut cunctos poſſis depellere morbos.)
Si Romana cupis & civica noſcere bella,
Lucanum quaeras, qui Martis praelia dixit.
Si quid amare libet, vel diſcere amare, legendo,
Naſonem petito. Sin autem cura tibi haec eſt,
Ut ſapiens vivas, audi quae diſcere poſſis;
Per quae ſemotum vitiis deducitur aevum.
Ergo ades: &, quae ſit Sapientia, diſce legendo.

H. e.

ΚΑΤΩΝΟϹ ΡΩΜΑΙΟΥ ΓΝΩΜΑΙ

ΔΙΣΤΙΧΟΙ,

ΜΕΤΕΝΕΓΚΑΝΤΟϹ

ΑΥΤΑϹ ΕΙϹ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΔΙΑΛΕΚΤΟΝ
ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΠΛΑΝΟΥΔΟΥ,

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

ΕΙ μὲν ΓΗΠΟΝΙΑϹ ΕΘΕΛΕΙϹ μαθέειν πολυκάρπους,
Ησίοδον μέτιθι κλυτόν. Εἰ Δ' αὖ εἰδέναι ΑΙΡῆ
Τὰς ΒΟΤΑΝΩΝ δυνάμεις, Νίκανδρος τάς σε διδάξει·
ΕΙ ΔΕ Φρυγῶν ΠΟΘΕΕΙϹ Δαναῶν Τε ΔΑΗΝΑΙ ΑΓΩΝΑϹ,
ΔΙΖΕο θεῖον Ὅμηρον, ΟϹ ΑΡΕΟϹ ΕΡΓ' ἀγορεύει·
ΕΙ Δέ γ' ΕΡΑιΝ ΒΟΥΛει, τοῦ ΕΡᾷν τε τέχνην ἐπιγνῶναι,
Στεῖχε Θεόκριτον ἀμφὶ γυναιμανῆ. ΕΙ ΔΕ μέλοι σοι,
Σὺν σοφίῃ ζώειν, ΚΛΥε ΜΟι κείνων, ἃ μαθεῖν χρή,
ΩΝ ΔΙὰ ΠΑϹ βίοτον παθέων ΔΙΧΑ πάντα διοικεῖ·
ΔΕΥΡ' ἴθι γοῦν ΚΑΙ ΤΙ πλε ΠΕΛΕΙ ΣΟΦΙΗ σύ γε μυοῦ.

PRO-

H. e. EX ALIIS POËTIS alia licebit cognoscere. Virgilius in libris Georgic. docet agriculturam. Macer tradit vires herbarum : quanquam alius quispiam fuit hic Macer, quam is, quem habemus vulgo, ni fallor. Lucanus narrat Romanorum civilia bella: ubi legendum arbitror, *civica* pro *Punica*. Nihil enim de Punicis bellis scripsisse legitur Lucanus. Ovidius tradit artem amandi, & in elegiis docet amores. Quod si cupis artem, & rationem recte beateque vivendi cognoscere, hunc librum legito, is te docebit non vulgares artes & nugas, sed quo pacto vitam exigas semotam, i. e. liberam & immunem a vitiis.

ERASMUS.

MACER. Aemilius Macer, de quo Ovidius, Lib. IV. de Tristib. Eleg. IX.

Saepe suas volucres legit mihi grandior aevo,
Quaeque nocet serpens, quae juvat herba, Macer.

Et cujus nomine tres de Medicina libelli falso circumferuntur. Versum illum :

Corporis ut cunctos possis depellere morbos

quem ex Pithoeano laudant Scaliger & Barthius, Planudes non agnoscit, neque Erasmi, Corderii, Scipionis Lentuli interpretis Itali, aut aliae editiones expresserunt; quas nos, ut verum fateamur, ratione carminis Germanici imitati sumus, quum rhythmorum numerum aequalem esse necesse sit.

OPITIUS.

Si Romana cupis] Vetustissima editio non *Civica*, sed *Punica* bella, claris prorsus literis habet. Unde nescio an dicendum sit, excidisse quae ad Silium aut Naevium Enniumve referenda fuerint. Sane Lucanus Romana bella cognituris non sufficit, qui particulam eorum vix describit. Sufficiat Ennius, qui Annales, ut alii quoque, texuit. OPITIUS, quantum ad haec ultima, ex BARTH. Adversar. Lib. XXI. Cap. XXI. col. 1064. Quem & ipse, ut passim, & deinde iterum in sequentibus citat.

AUT TITULUS ille generalis, Operi huic praefixus: D. nempe CATONIS DISTICHA *de Moribus ad Filium*, suppostitius & mendax est; aut haec in IV. libros Sententiarum facta distributio, eorumque singulis a quocumque demum praemissae PRAEFATIUNCULAE, verae & genuinae, sive, quod est idem, ab Auctore esse nostro profectae nequeunt. Neque enim ille nisi *Disticha*, eaque *de moribus* singula, atque *ad Filium* duntaxat, non alium quemcumque, perscripta promittebat titulus, minime vero Carmina qualiscumque generis alia, ac diversa ab his, pluriumque quam binorum versuum Epigrammata; nihilque admittit omnino, quod non ad meros uniceque pertineat mores, morumque disciplinam, nihil, inquam, quod non rectâ, sine omni circuitione, tendat ad filium, eumque optimis & sanctissimis instituendum moribus : Neque idem ullam, sive IV. horum, sive absque numeri commemoratione,

PROLOGUM hunc totum retexuit Planudes, dum nomina Latinorum poetarum nominibus Graecorum commutare vult. Nos ad verbum omnia expressimus, neque vel latum unguem a Latinis discessimus. Planudea fere omnia absurda.

Macer tibi carmine] Scribe: *Macer has tibi*: nisi scripserit auctor: *Macri tibi carmina dicent*. Vix est, ut aliter scripserit Gnomologus.

Corporis ut cunctos] Hunc versum Pithoeana editio habet. Caeterae non habent, & Planudes non agnoscit.

SCALIGER.

Romana bella.] Romanorum bellorum vel maximum praeconem Lucanum facit Dionysius Cato, antiquior scriptor Theodosianis temporibus L. II.

Si Romana cupis & civica noscere bella,
Lucanum quaeras, qui Martia praelia dicet.

Ita legendum hoc de Lucano testimonium, languidum & repens humi vulgo. BARTHIUS, Lib. LIII. Cap. VI. col. 2489. citavit primus it. OPITIUS, deinde plures, uti & sequentia.

SI QUIS *amare velit, vel discere amare legendo*] ταυτόλογα haec sunt: Nam amare velle, & discere amare, quid differunt, ubi Poëtae recensentur? Alia lectio in ultima editione est:

Si quid amare libet. ——

Et alluduntur notissimi versus Ovidii:

Principio quod amare velis, reperire labora, &c.

BARTHIUS, col. 1065.

Eandem lectionem repraesentant Vetus Lipsiensis, Basiliens. Ascensii, Brantii, Frisii, Lentuli, Corderii & Pulmanni Editiones. DAUMIUS.

Ut sapiens vivas, audi quae discere possis.] Rursus veram scripturam puto Editionis, vel primae omnium, vel proximae principi:

—— —— *Audi, quo discere possis.*

Audire enim absolute capiendum, velut verbum τεχνικὸν, quod necessarium discere volenti. Sic *Audire Cratippum*, apud Ciceronem, & mille Scriptorum locis, capiendum. Id. qui supra BARTHIUS, Lib. XXI. Cap. XXI. col. 1065. Praeferunt & eam Frisii, Corderii, Lentuli & Pulmanni Editiones.

DAUMIUS.

tione, Librorum saltem, immo ne Libri quidem, tamquam unici, quod plane mirum, injecit mentionem titulus, ex industria, ut videtur, & auctore sibi forte in memoriam revocante illud Martialis:

DISTICHA *qui scribit, puto, vult* Brevitate *placere*:
Quid prodest Brevitas, *dic mihi, si* LIBER *est?*

Quare & ipse sub finem profitetur:

Hos Brevitas *sensus fecit conjungere* BINOS.

Consulto igitur a Libri, nedum librorum, appellatione in inscriptione illa omnium generali abstinet. Quidquid igitur non binis constat versibus, iisque arctissimo atque indissolubili nexu sibi mutuo conjunctis; quidquid non ad mores unice spectat, tenditque recto tramite, sine ambagibus, ad Dionysium juniorem, Catonis fil. Quidquid denique

nique redolet Librum, aut in plures unico libello, quam studio factam & arte divisionem; id omne titulus ille respuit, id Auctor suum non agnoscit, id omnino spurium, adscitum undecumque atque adulterinum, id seriore aetate operi aliunde demum intrusum esse, censendum est. Sed nos supra jam eum Operi titulum adseruimus, quo pro & ipsa res, Disticha puta singula, Distichorumque argumenta & concinnitas contextorum, sensusque brevitas militant, & ratio denique pugnat omnis: Nihil igitur nobis est cum ista, undecumque etiam petita, in Libros distributione IV. nihil cum Praefationibus negotii, a *quocumque* demum, & ad *quemcumque*, praescriptis eorum singulis. Nisi quod hoc damus recepto mori, atque consuetudini, Ususque tyrannidi, *Quem penes arbitrium est, & jus & norma loquendi*, ut, & propter eorum vetustatem, hos pretiosae pulcerrimaeque quasi vesti purpureae adsutos diversosque ab ea pannos, quales ii cumque sint, tales etiam conservemus, ut vel ipsa certius inde constet, inque omnium sensus oculosque magis harum incurrat laciniarum, ab illa purpura, diversitas.

MINIME ergo mirandum est, Boxhornium nil praeter vitia in hoc Distichorum opusculo venantem, fallere non potuisse, largam quae occurrit in hisce Praefatiunculis, eorum segetem: Sed est utique mirandum, ea tam longo tempore fefellisse tot, tantosque ac tam claros eruditione Viros, ut minus praestare apud illos valuerit benevolentia favorque, quo Auctorem merito prosecuti sunt nostrum, quam malevolum adversus eumdem odium, apud istum, qui, in Dissertatione sua saepius citata, sic sentiebat : *Praefationes quod concernit, illa, quae praefixa libro II. non video, quomodo ad rem faciat. Annon ineptirem, si amorem rei militaris filio instillaturus sic ordirer : Si gulae tuae prospectum voles, fili, lege Caelium Apicium, summum medicinae adulatricis artificem. Si ad struendas aedes magnificas animum tuum appellere decreveris, ea evolve, quae Vitruvius de architectura veterum consignavit. At vero si ad militiam te componas, consule Vegetium, Frontinum, aliosque, qui de militia & stratagematis veterum praeclara multa prodidere. A risu abstinere non possum, dum haec scribo. Idem tamen Cato eo, quem dixi, loco agit.* Id vero est, quod negamus nos, qui in his a Catone profectum nihil plane agnoscimus. Sed pergat Boxhornius, cujus tela nos nostrumque minime feriunt : *Cur*

Georgi-

Georgicorum, inquit, *Virgilii*, *Botanologiae Macri*, *Pharfalidos Lucani*, *Nafonis amorum mentionem facit*; *de cordatis vitae morumque praeceptis acturus*? *An non ineptus eft verficulus eadem praefatione*:

Si quis amare velis, vel difcere amare legendo.

An non putidum eft, *ibidem verfu antepenultimo legere*:

Ut fapiens vivas, audi quae difcere poffis.

Et ultimo verfu idem repetere:

Ergo ades, & quae fit fapientia difce legendo.

Reliquorum librorum praefationes non tam libros, *quibus praefixae funt*, *quam totum opufculum concernunt. Quod non poteft non reprehendere*, *qui folido judicio inftructus ad legendum accedit.*

„ Haec vere Boxhornius". Cenfente ita Cannegietero, qui Cap. XXVIII. ea illi porro refcribit: „ Praefationibus „ enim illis nihil ineptius, aut infulfius eft. Neque eas „ tantum dico, quae carmine conftant, fed & illam, quae „ libello praefixa eft. —— Verum hoc nequaquam do ei- „ dem Viro Cl. ineptias has Catonis effe, fed a monachis „ & infulfis vilium hominum ingeniis effe profectas. Exi- „ ftimarunt illi mutilum effe opus ad filium fcriptum, quod „ praefatione careret. Volumina etiam inania & imper- „ fecta credebant, quae commendatione aliqua deftitue- „ rentur". Poft pauca, de Aviano fuo, eodem hoc καποζήλῳ paffim excepto, pergit V. Cl. „ Nam quid opus „ praefationibus illis, fi tamen praefationes, ac non po- „ tius jejunae commendatiunculae funt appellandae? non „ diffimiles illis, quas libris prifcis fere omnibus praefixas „ reperimus a Librariis, merces fuas extrudere cupienti- „ bus; quam confuetudinem etiam fecuti funt antiquiffimi „ typographi. Neque enim, ut folent praefationes juftae „ & decorae, operis argumenta habent, aut confilium „ enarrant; fed libri utilitatem praedicant. Eam autem fi „ praedicare ipfe Auctor voluit, cur non una ille praefa- „ tione defunctus eft? Cur quatuor ejusdem argumenti „ voluit in Libro, brevitate commendabili? Imo cum ite- „ rum iterumque, & faepius etiam laudes libri fui ven- „ ditet, an non ipfum doctorem, quod turpe effe monet „ Lib. I. D. XXX. fua culpa redarguit, quum negat ho-

„ minem

„ minem recte a se collaudari, Dist. XVI. Lib. II.? Mitto
„ sermonis balbutiem, stribliginem, soloecismos, ἀνακό-
„ λουθα, quaeque alia sunt ex infima plebe hominum in
„ loquendo dehonestamenta; quorum exempla ex una illa
„ praefatione, operi praemissa, facile colliguntur. Praefa-
„ tio Lib. II. qualis? Leve est priorem syllabam in *Macer*
„ esse productam: cui quidem errori succurrere studuerunt
„ Viri docti, qui notis suis eam sunt dignati, substituendo
„ *Macer bas*, aut *Macri*. Sed quia Libri antiqui omnes hic
„ tacent, imperiti Auctoris hoc dedecus est, non Librarii
„ peccatum. —— Leve etiam, eadem praefationis *Punica*
„ *bella* Lucano tribui, quae Silius cantavit; nam homo
„ Barbarus *Punica bella*, forte, pro quibusvis gravioribus
„ bellis posuit. Quid autem magis ridiculum, imo quid
„ magis contrarium paternae Auctoris nostri curae ac sa-
„ pientiae, in fingendis filii moribus, quam ablegare eum
„ ad Ovidii libros, ut artem amandi ex iis discat; a qui-
„ bus ipse Ovidius filium, si quem habuisset, aetate prima
„ haud dubie absterruisset? Repulit certe ab iis matronas,
„ notissimo versu:

„ *Este procul vittae tenues.*

„ Quanta autem Artis illius invidia flagrarit, ipse docet,
„ cum scribit, Tristium Lib. II. 212.

„ *Arguor obscoeni* DOCTOR ADULTERII.

„ Augusto quoque dignus color est visus, cur eum ab urbe
„ in extremas & ultima barbarie horridas terras relegaret.
„ Et tamen Dionysius, si credimus, filium suum, quem
„ moribus cultissimum esse voluit, quasi manu ad hunc
„ doctorem ducit. Sed anne sic plane oblitus fuerit, ne-
„ cesse est, praecepti, quod paulo ante tradiderat: *mere-*
„ *tricem fuge*? Imo vero non obliviosum, sed insanum vere
„ dixerit Dionysium, qui eum Auctorem praefationis illius
„ aestimarit. Verum & aliud praeterea est, quo tanquam
„ certissimo argumento intelligimus, non ab illo scriptum
„ esse, quicquid ejus libellis inest praefationum. Cato ille
„ Dionysius Libros Distichorum filio scripsit, aut certe vi-
„ deri voluit huic scripsisse, non homini cuicunque. Est
„ enim titulus DE MORIBUS AD FILIUM. Hoc autem
„ propositum ita servat, ut in Distichis ubique hunc com-
„ pellet unum. Et hinc passim *Tu*, *Te*, *Tibi*. Nusquam

„ incer-

„ incertum adfatur, aut, ut Grammatici loquuntur, per-
„ sonam tertiam. Immemor hujus Auctor praefationum,
„ non filio scripta arguit, sed omnibus. Ita namque in
„ limine librorum: *Quum animadverterem, quamplurimos*
„ *homines errare graviter in via morum; succurrendum errori*
„ *& consulendum opinioni eorum existimavi; maxime ut gloriose*
„ *viverent, & honorem contingerent.* Quibus ergo in hoc
„ libro consulere voluit? Si hanc orationis partem respi-
„ cis; non filio, sed aliis, aut saltem omnibus. Hos vult
„ gloriose vivere, honorem contingere. Praefatio Libri
„ tertii ita habet:

„ *Hoc* QUICUNQUE *cupis carmen cognoscere lector.*

„ Libri quarti hoc modo:

„ *Securam* QUICUNQUE *cupis traducere vitam*, &c.

Ex quibus omnibus hanc denique, & merito quidem, pronuntiat infertque sententiam: „ Quare ab hoc Dionysii
„ libello propellantur longe, atque ad scholasticorum,
„ quorum similes praefationes exstant in alios poëtas, ac
„ potissimum Virgilium, exercitationes ablegentur. Nisi
„ mavis ad librarios referre —— qui Catoni haec supple-
„ menta fabricabantur". Haec ille perspicaci omnino Critico digna in commune contulit Rescriptor.

Ego valde suspicor *Magnum* saepe in minutulis *Ausonium* & distributionis in IV. factae libros, & harum iis praemissarum Praefatiuncularum verum fuisse parentem, propterea que & totius Distichorum de Moribus Opusculi diu creditum aestimatumque Auctorem. Quidquid vero de iis fiat, aut factum esse judicetur, frustra nos ergo sumus atque incassum laboramus in Catoni nostro eas, qualicumque denique ratione, emendatius restituendi proposito. Quo quidem labore se omnibus numeris jam absolutissime defunctum Vir Cel. arbitrabatur, Jo. Hildebr. Withofius, de hac Libri II. Praefatione sigillatim inter alia ita scribens: *Totus locus sic capitaliter & tamen, sicut oportet, pudenter ac verecunde emendandus est:*

Si Romana cupis, & Punica noscere bella,
Lucanum quaeras, cui *Martis* & alea dicta.

Scilicet, & Silium Italicum, in quem cadat hoc posterius.

Porro : *Si quis amare* velis, *vel discere* amore levari,
Nasonem petito: Sin autem cura tibi haec est,
Ut sapiens vivas, audi, quae discere possis,
Per quae semotum vitiis traducitur *aevum.*

Addit enim deinde ipse: *Jam omnia sunt, nisi fallor, eximia.* Pluribusque hanc suam defendit emendationem, quae videantur apud ipsum, in Dissertatione ejus, quam saepius citavimus, posteriore. Nos quasi ludibundi, ne locus hic inter Epigrammatia nostra vacuus existat, praefatiunculam hanc elegiacae numerorum formae adstrictam reddimus.

Telluris si forte velis cognoscere cultus,
Virgilium legito, cui quoque magna, Pales.
Herbarum vires quod si mage nosse laboras,
Carminibus dicet quas tibi, disce, Macer.
Si Romana cupis, si civica noscere bella,
Lucanum quaeras; arma virosque canet.
Si quid amare libet, vel discere amare, legenti,
Nasonem petito : Naso magister erit.
Ut sapiens vivas sin autem cura tibi haec est;
Expedient chartae rem tibi Socraticae.
Ergo ades &, quae sit Sapientia, disce legendo:
Audi, quae possis discere, & esse probus.
Per quae semotum vitiis deducitur aevum,
Nonne ea mille aliis sunt potiora libris?

Quin & Gallus noster Metaphrastes, Abbas S***. sua translatione, quam παραφραστικῶς, ut solet, quinque inclusit Tetrastichis, haud magis est dedignatus. Ecce eam:

Dans

Dans ta maison des champs si jamais tu t'appliques
A savoir dans quelles saisons
La terre se cultive, ouvre les Géorgiques:
Virgile t'y fournit d'excellentes leçons.

Si des simples tu veux avoir la connoissance,
Macer l'enseigne dans ses vers.
Un autre te dira ce qui donna naissance
Aux troubles des Romains, fameux dans l'univers.

C'est dans Lucain qu'on peut aprendre,
Comment l'ambition des chefs sut les armer.
Si tu cherches plutôt quelque chose de tendre,
Mieux que tout autre Ovide enseigne l'art d'aimer.

Si plus utilement tu désires t'instruire,
Pour la sagesse enfin, si tu sens plus d'ardeur,
Ecoute ce que je vais dire:
Apprends à bien regler les sentimens du coeur.

Oui dans ces vers tu dois apprendre,
Par quels puissans moyens le vice est combattu.
Lis-les soigneusement, afin de les comprendre:
Tâche par leur secours d'atteindre à la Vertu.

XLI.

Si potes, ignotis etiam prodesse memento.
Utilius regno est, meritis adquirere amicos.

NON SOLUM in amicos oportet esse beneficum, verum ignoti quoque conciliandi sunt, ac devinciendi beneficentia, si modo possis prodesse. Utilius enim est, quamplurimos amicos parare, *meritis* i. e. benefactis, quam parare regnum. Regnum enim eripi potest, amici succurrunt ejecto: & firmiores sunt, quos beneficio adjunxeris, quam quos potestate premas.

ERASMUS.

UTILIUS REGNO. Proverbium, par illi apud Horat. *Pueri ludentes Rex eris aiunt, Si recte facies.* — Quod inde venit, quod beati vulgo *Reges*, aut Regum vivere vitam dicebantur. Ejusdem sensus est apud eundem Horatium: *Attalicis conditionibus* movere, hoc est, regno, in quo summa velut votorum humanorum. BARTHIUS, & ex eo primum, in Excerptis & Notis hujus loci,

OPITIUS.

SINGULIS quidem hisce Distichis nullum intercedere cum aliis verborum nexum, ad nonum Libri I. alibique, Virorum doctiores id dudum jam comprobatum dederunt, quibus & lubentes nos adstipulamur: Verum hoc quoque iidem dabunt nobis, uti sua cuilibet eorum plena est eaque absoluta sententia, ita, si non pleraque inter, saltem plurima Distichorum, apparere manifeste satis integri sensus & sententiarum nexum perquam egregium. Eumque saepius animadverti statim posse in iis, quae se proxime ratione ordinis consequuntur mutuoque quasi adtingunt aut excipiunt. Ita jam superiore libro ternas veluti Charites manibus animisque conjunctas in iis observavimus, Disticha nimirum XXXIV. XXXV. & XXXVI. Vide &, quae nos de nexu IXni. & Xmi. ratione sententiae, ad eorum posterius ante jam dixeramus in hac Historia, pag. 53. Ita & in sequentibus ejusmodi interdum nexus recurrent. Exemplo rei haec pauca sunto: Sic hujus II. Libri Disticha VII. & VIII. cohaerent arcte:

Quod pudeat, socios prudens celare memento: &c.

Sed:

41.

ΕΙ ΔΥΝΑΣΑΙ, ΚΑΙ ἀλλοτρίοις ΟΦΕΛός ποτε γίγνου·
Ὅττι ΦΙΛΟΥΣ πεπορίσθαι ΚΕΡΔΙΟΝ, Η ΒΑΣΙΛΕΥΕΙΝ.

PAR QUOQUE illud: CARIOR REGNO. Hilarius Arelatensis de Maccabaeis, v. 343.

Parve puer, tenerisque tuis mihi carior annis,
Carior *es* regno, *vita quoque carior ipsa.*
Tu potes in totum victricem reddere matrem.

Quae sane regina non erat. IDEM BARTHIUS.

REGNUM EST, REGNO *potius est.* Locutiones sunt paroemiales. Et *Regnum possidere* vel *mereri*, eadem phrasis est, ac si dicatur: Regem esse, aut regali honore dignum. WACHIUS, ex ejusd. BARTHII Lib. II. Cap. XIX. col. 92. & ad Claudian. pr. edit. pag. 13. Proprie tamen nos, in Historia nostra, dictum accipimus.

Sed:

Nolo putes pravos homines peccata lucrari:
Temporibus peccata latent; sed tempore parent.

Quasi dixerit: Quod occuli peccatorum potest, id prudenter occulas facito; nec tamen credas ea qualiacumque perpetuo posse occultari. Arctius adhuc inter se continentur invicem tertii libri VI. & VII.

Segnitiem fugito, quae vitae ignavia fertur. &c.
Nihilo tamen minus:

Interpone tuis interdum gaudia curis,
Ut possis animo quemvis sufferre laborem.

Itemque bina illa, quae quartum inchoant librum:

I. *Despice divitias, si vis animo esse beatus*
Quas qui suspiciunt, mendicant semper avari.
Contra vero:
II. *Commoda naturae nullo* TIBI *tempore deerunt,*
Si (divitias despiciens) *fueris contentus eo, q. p. u.*

In pluribus quoque attentus Lector eumdem ipſe nexum facile poterit eruere, quo & nos in tempore & loco digitum porro intendemus. Sed haec noſtro jam ſufficiunt propoſito, demonſtrare quippe cupientium, ut ſcilicet ejusmodi ſententiae juxta ſe poſitae, mutuam ſibi ſaepe praeſtent, vel in ipſa oppoſitione, expoſitionis operam opemque. Ne quid jam loquar de concinnitate atque elegantia earum oppoſitionum, in quibus, etſi nec dum ſatis aut per omnia recte intellectis, aut animadverſis, ubique tamen hic Auctor excelluit.

Dico igitur talem & hic extitiſſe, immo ſubſiſtere adhuc, coram omnibus rite adtendentibus, ſententiae nexum, hoc inter ultimumque ſuperioris libri Diſtichon, quem amabilem nexus contextusque veluti nodum male ſedulus, quisquis ille fuerit horum librorum *diviſor*, nullo ad eumdem habito reſpectu, infeliciter ſatis atque inconſulto, diſciſſis quaſi enſe ac diſſectis violenter vinculis, abruperit, illud ad finem primi Libri rejiciendo, hoc vero collocando Diſtichon, in praeſentis libri II. limine introitus. Res ipſa clarius apparebit, ubi integra ſententiarum harum contexta Auctori reſtituerimus noſtro: Namque eſt dignus hic vindice nodus, praeſertim ut eo manifeſtius liqueat, Dionyſium inſontem immunemque fuiſſe ab earum ineptiarum crimine, quas, in praefatiunculis merito notatas, nequidquam aliqui, inter quos eminet Boxhornius, ipſi objectarunt Diſtichorum artifici.

Jam vero dixerat is, proximo illo, hoc ante noſtrum, Diſticho:

> *Dapſilis interdum* notis & *carus amicis*,
> *Si fueris felix; ſemper tibi proximus eſto.*

Pergitque & hic, in eadem porro ſententia:

> *Si potes*, ignotis etiam *prodeſſe memento.*
> *Utilius regno eſt, meritis adquirere amicos.*

Quid jam pulcrius, quid plenius, quid efficacius his inter ſe collatis invicem: diviſis vero & ſeorſum conſideratis, quid frigidius? Sentias ſtatim aliquid vel utrimque deeſſe, & quaſi aliqua ſui parte mutilatum eſſe alterutrum. Sic, contra ea, plena demum fit abſolviturque illa, de qua dictum

ctum in priori isto, cognationum ac necessitudinum gradatio. *Ipse tu, tibi proximus*, deinde *amici*, tum *cari* & propinqui, porro omnes *noti*; denique *ignoti etiam* & novi, *meritis* demum *adquirendi amici*, uti nova *regna* iis, quas jam teneas, ditionibus, provinciarum more, adjungenda, ut sic excrescat quotidie ampliusque dilatetur, angustum alias nimiumque ferè contractum, Amicitiae Imperium, quod, quam late patet rerum universitas, sine fine, nullis adstrictum limitibus, extendi conveniret.

NEQUE TAMEN id sine legibus tentandum censet Philosophus; sed iis ipse, in utroque, filium circumscribit, illic quidem dicendo: SI FUERIS FELIX; hic vero, sensu plane eodem: SI POTES. Utraque formula veluti ejusdem nexus, plura inter alia, indicio ac documento. *Si potes*, neque id vires superat tuas, non amicis tantum prodesse gesti; sed & aliis: Sin minus, neque tibi contingit tam *esse felici*, ne quidem amicis, aut proximis, nedum ignotis, ita prosis, ut noceas tibi: (Conf. e priori libro Disticha, & cum hoc, & inter se, XI. & XXXII.) Sed *semper sis tibi proximus*, neque ista externa regna prorsus adfectes. (Conf. iterum proximum, ante haec bina, Dist. XXXIX. Lib. I. *Conserva* POTIUS, *quae sunt jam parta labore.*) *Felix* autem si ita *fueris*, si omnino ita beatus, ut *regnare possis*; commonstrabo tibi *regnum*, aliis omnibus longe firmius *utiliusque regnis*, id, quod non vi, non armis, sed benevolentia adquiritur & beneficentia: PRODESSE QUAMPLURIMIS. In hoc aliquando tenuit imperium, per terna illa triplicis triumviratus tempora, isque privatus, T. Pomponius Atticus; violenta vero ista imperia novem Triumvirorum, ultimum si excipias, nemo diu continuit. Adest itaque testis harum sententiarum, uterque gravissimus, & Jul. Caesar ex altera parte, & ex altera hic ipse Atticus, monstratque, quantum praestet sitque *utilius*, *beneficiis sibi adquirere amicos* plurimos, privatumque degere; *quam* eos, quos jam habeas, amicos tua culpa perdere, *adquirere* vero continuis cruentatisque victoriis totius terrarum orbis *imperium*. Quam vero sit honestum *etiam ignotis*, *si possis*, *prodesse*, adesto etiam tertius, qui id probet, illius utriusque aequalis, M. Cicero, Lib. de Offic. I. (p. m. 17.) haec ita adstruens: *quod ab Ennio positum in una re, transferri per multas potest:*

 Ut

Ut homo, qui erranti comiter monſtrat viam,
Quaſi lumen de ſuo lumine accendat, facit,
Ut nihilominus ipſi luceat, cum illi accenderit.

Una enim ex re, inquit Cicero, *ſatis percipitur, ut quidquid ſine detrimento poſſit commodari, id tribuatur* CUIQUE VEL IGNOTO. *Ex quo ſunt illa communia: non prohibere aqua profluente: pati, ab igne ignem capere, ſi quis velit: conſilium fidele deliberanti dare. Quae ſunt iis utilia, qui accipiunt, danti non moleſta. Quare & his utendum eſt, & ſemper aliquid ad communem utilitatem adferendum.* Ad quae verba Cato mihi paene reſpexiſſe videtur. Nam quod alter ait: SI POTES, id alter vocat: QUIDQUID SINE DETRIMENTO POSSIT. Noſter: IGNOTIS ETIAM PRODESSE; ille: TRIBUI CUIQUE VEL IGNOTO docet, ET SEMPER ALIQUID AD COMMUNEM omnium ADFERRE UTILITATEM. Cujus etiam alia jam alii huc verba quodammodo facientia contulerunt. Ut ea, ex Laelii Cap. VIII. *Nihil eſt amabilius virtute; nihil quod magis alliciat homines ad diligendum: quippe cum propter virtutem & probitatem eos etiam, quos numquam vidimus; quodammodo diligamus.* Neque tamen ii nobis, quos propter virtutem diligimus, uſquequaque eſſe *ignoti* erunt aeſtimandi. Melius igitur huc illa quadrant altera ex ejusdem Dialogi Cap. XV. verba citata, de parandis merito amicis: *Quid autem ſtultius, quam ut plurimum copiis, facultatibus, opibus poſſint, cetera parare, quae parantur pecunia, equos, famulos, veſtes egregias, vaſa pretioſa; amicos non parare, optimam & pulcerrimam vitae, ut ita dicam, ſupellectilem?* Noſter tamen magis adhuc orationem intendit, paucioribus verbis plura complectendo;

Utilius regno eſt, meritis adquirere amicos.

NEQUE omnino friget hoc loco iſtud, quod iis praeceſſerat verbum: MEMENTO. Certe non, in eo ſententiarum nexu, quem ſupra expoſuimus, quemque etiam odoratus fuiſſe videtur Eraſmus. Eſt enim, quaſi dixerit: Ne ſic plane omnia, quae habes, ut nimium dapſilis, in amicos profundas notosque, ut tibi pro aliis inde ſuppetat nihil.

Si vel maxime *potes*, *ignotis* ETIAM *prodesse* MEMENTO. Neque, dum aliquibus prodes, reliquorum prorsus obliviscitor omnium.

SED SOLVAMUS nos Promissi vinculis, ejusdem verbis Ciceronis, Libro Officior. I. praecipua caritatum & cognationum vincula continentibus: *Sed si contentio quaedam, & comparatio fiat, quibus plurimum tribuendum sit officii, principes sunt patria, & parentes, quorum beneficiis maxime obligati sumus: proximi liberi totaque domus, quae spectat in nos solos, neque aliud ullum potest habere perfugium; deinceps bene convenientes propinqui, quibus communis etiam plerumque fortuna est. Quamobrem necessaria vitae praesidia debentur iis maxime, quos ante dixi. Vita autem victusque communis, consilia, sermones, cohortationes, consolationes, interdum etiam objurgationes, in amicis vigent maxime, estque ea jucundissima amicitia, quam similitudo morum conjugavit. Nihil autem est amabilius nec copulantius, quam morum similitudo bonorum. In quibus enim eadem studia sunt, eaedemque voluntates, in his fit, ut aeque quisque altero delectetur, ac se ipso; efficiturque id, quod Pythagoras vult in amicitia, ut unus fiat ex pluribus.* Una quasi AMICITIARUM RESPUBLICA, in quam recte dicatur: *Cari sunt parentes, cari liberi, propinqui, familiares. Sed omnes omnium caritates* HAEC UNA *complexa est.*

Si potes, ignotis etiam prodesse memento:
Sic tamen, ut notis proximus adsit amor.
Non vi, non armis; Meritis adquirere amicos,
Utilius regno, firmius imperio est.

Oblige tout le monde, & les inconnus même,
Autant qu'il te sera permis:
Et sache, qu'il n'est rien, fût-ce le diadême,
Qu'on puisse comparer au grand nombre d'amis

XLII.

Mitte arcana Dei, coelumque inquirere quid ſit:
Quum ſis mortalis, quae ſunt mortalia, cura.

JUXTA Socratis ſententiam: QUAE SUPRA NOS, NIHIL AD NOS, admonet, ut omiſſo ſtudio naturalis Philoſophiae, ea curemus, quae ad vitam humanam pertinent, h. e. ad mores componendos, & animum malis purgandum affectibus.

ERASMUS.

COD. TURICENS. poſt eumdem hunc verſum ſubjunxit ſequentem:

An Dii ſint coelum qui regant, ne quaere doceri.

Corrupte, lege: *coelumque regant.* Hinc conſtat itaque de flagitiis Librariorum in hunc ſcriptorem.

O. ARNTZENIUS.

VERE SAPIENTIS eſt, mortem perpetuo meditari, metuere numquam; immo ne aliquando timeas, tuam ut mortalis conditionem recordari ſemper, & ſic omnibus iis, quae ſecum illa ferat, in tempore adſueſcere. Sapienter itaque Philoſophus noſter, quem toties monere meminimus: *Mortem non eſſe timendam*, hujus ipſe tamen, in loco, injicit mentionem, filiumque tironem, ut in otio, in negotiisque omnibus, mortalem ſe eſſe numquam obliviſcatur, prudenter admodum commonefacit. In eo rurſum imitatus magiſtrum ſuum, aevi illud, quo vixit, lumen Epictetum. Namque & hic, uti non vult, tamquam malum, timeri mortem, id vero ſupra jam vidimus, ex Cap. (Enchiridii) X. ad Diſt. XXII. Lib. I. ubi: *Mors non eſt malum*, ajebat, *alioqui enim & Socrati ita viſum eſſet: Sed opinio de morte quae malum eſſe eam, videri ſaltem, facit*: Ita Capite (ejusdem) XXVIII. contra monet, ſibi tamen & in eo haudquaquam repugnans: ΘΑΝΑΤΟϹ, καὶ φυγὴ, καὶ πάντα τὰ δεινὰ φαινόμενα, πρὸ ὀφθαλμῶν ἔςω σοι ΚΑΘ' ἩΜΕΡΑΝ· ΜΑΛΙΣΤΑ δὲ πάντων Ο ΘΑΝΑΤΟϹ. Καὶ οὐδὲν οὐδέποτε ταπεινὸν ἐνθυμηθήσῃ, οὔτε ἄγαν ἐπιθυμήσεις τινός. H. e. MORS *& exilium & omnia quae terribilia videntur, ante oculos tibi* CONTINUO *ſunto.* MAXIME *vero omnium* MORS: *Neque quidquam umquam humile cogitabis; neque quidquam cupies nimis.*

HIC

42.

ΛΕΙΠΕ ΘΕΟΥ *μυςήρια καὶ πόλον*, *ὅςις*, ΕΡΕΥΝΑΙΝ·
ΘΝΗΤΟC ΕΩΝ *γὰρ*, *καὶ περὶ* ΘΝΗΤ*ῶν ἔσο* ΜΕΡΙΜΝ*ῶν*.

MITTE *arcana Dei.*] In his quaedam, praeter morem, recte & concinne Planudes: neque tamen omnia. SCALIGER.

VIDE Rittershuſ. ad Oppian. p. 198. Inſerit hos verſus ſuis Auctor Chronicorum aulae regiae in Bohemia. p. 66. DAUMIUS.

MAGNO conſtare laudari, idque a laudatis Viris, diſceret jam, ſi viveret Planudes. Multum eſt, *recte* ſcribere *&* *concinne*. Sed *quaedam*, & *praeter morem*, *neque tamen omnia*, quid non & a multa laude detrahunt?

HIC VERO Noſter eam mortalitatis contemplationem numquam intermittendam & idcirco poſtulat a nobis, ut per eamdem firmius in officio contineamur, modicoque de nobis ſenſui adſueti, quae ſupra vires poſita ſint mortalium, ne temerarie nimis fruſtraque, ut fit fere, tentemus, aut luxuriantis pruritu ingenii ea nobis tractanda ſumamus, quae vel ex parte adſequi, humanae non eſt intelligentiae atque adeo perſpicaciae. Ad ea autem jure optimo referas omnem de geniis & Spiritibus doctrinam, in qua nimii atque inmoderati fere fuerunt Platonici, omniaque, quae ſub *Metaphyſicorum* cognomine, eo quod *μετὰ τὰ Φυσικά*, *poſt rerum naturalium inveſtigationem*, ordine pertractanda forent, primus comprehendit Ariſtoteles. Ejus generis omnia Noſter *arcana* vocat *Dei*, quae disquiri nimis anxie vetat, ſimul & enodari curioſius plerumque, quam verius: *Quid ſit coelum*? Ejusne omnes, ſphaerarumque omnium coeleſtium tum motus maximi, tum minimi, ejusmodi ſub directione geniorum intelligentium, nec ne? contingant, cunctaque ab iſtiusmodi in machina diis, ipſis quidem viſu numquam percipiendis aut perceptis, ſic, ut manifeſte oculis videmus noſtris, circumagantur ac rotentur? Harum igitur perquiſitionem rerum, quatenus & ipſos mortales, ſtatuit, minime omnium decere Philoſophos. Quos inter omnes unicum ſibi obtemperantem nactus eſt, noſtra

noſtra demum aetate, ISAACUM NEUTONUM, Britannum Equitem : Ita enim, ſi quid ſentio, vere recteque de eo judicat, qui noviſſime ſuis haec dedit Auditoribus, fidei jam noſtrae permiſſa, ſed certa lege,

PRAECOGNITA

Circa *Philoſophiae Neutonianae* tum praeſtantiam atque excellentiam, tum etiam indigentiam ac defectus, & denique uſum.

§ 1.

ILLUD primum peculiare quoddam celebratiſſimae hujus eſt Philoſophiae dogmatum : quod ea generatim non majori circumſcribat univerſam ambitu Philoſophiam, quam qui ipſi revera convenit. Non enim, niſi naturam hancce externam, ſenſibusque patentem, corporaque adeo resque omnes tractat corporeas, quaeque ad ipſorum corporum diverſos pertinent ac ſpectant habitus, conſiderat; poſitis ſeorſum &, vel revelationi, vel ulteriori relictis indagationi, aut undecumque demum hauriendae cognitioni, rebus quibuslibet divinis atque ſpiritalibus, veluti ipſius DEI & virtutum Ejus, mentis itidem humanae, aliorumque praeterea ſpirituum conſideratione. Ita fit, ut per eam ejusdemque placita multo minus permiſceantur, aut confundi etiam poſſint ſacra profanis, quam quidem alioquin, ubi, perruptis Philoſophiae, ut ſcientiae mere humanae, limitibus, ei ſaepius extra oleas vagari permittitur.

Scholion. Tutior igitur homini, divinam aliquam admittenti revelationem, haec eſt, quam vel Ariſtotelica, vel Platonica, vel Carteſiana pura, vel quaecumque alia doctrina, aut ſecta Philoſophica.

§ 2.

DEINDE etiam iſtud laudis, nemine contradicente, ſibi vindicare poterit illuſtris Neutonus cum adſeclis, Eum quae ſibi inveſtiganda ſumſerit, res ſcil. uti dictum, naturales & corporeas omnes, pro variis & ſine-numero diverſis harum ſitu, habitu, menſura, proprietatibus porro ac modificationibus quaſi mutuis, mutuisque inter ſe invicem proportionibus, adeo ſumma atque incredibili fere cum adcura-

curatione, tantoque ſtudio, labore, judicio, fuiſſe rimatum penitus ac perſcrutatum, ut in his facile omnibus ante ſe Philoſophis palmam praeripuiſſe ſit aeſtimandus. Imo, quum alii intimiora rerum, ſpirituum videlicet, mentium animorumque adfectiones, in diſciplinis ſuis cum *theoreticis*, ſeu ſpeculativis, qualis eſt, univerſam fere naturam tranſcendens illa, dicta olim *Metaphyſica*; tum etiam *practicis*, quales ſunt moralis & civilis prudentia, *Ethica* cognominata & *Politica*: quum, inquam, illi ejusmodi intimiora rerum, operoſe quidem ſatis, ſed ſi, quod eſt, dicendum ſit, non niſi admodum ſuperficiarie tractaverint; noſter hic ſolus fere, (Neutonus,) cum iisdem comparatus, externam rerum ſuperficiem, mundum huncce corporeum, eo intimius, eo penitius atque profundius tractavit & pertractavit. Qualis, quantusque demum futurus, ſi, quem ad tranſitoria & mutationibus obnoxia fabricae hujus mundi adplicuit, eum admovere animum rebus aeternum duraturis ac permanſuris voluiſſet!

§ 3.

NEQUE MAGIS ea candoris ingenui atque modeſti laude promerita defraudandus eſt hic inclytus Auctor, quod, ubi quaedam, eaque plurima, ſumma quamvis adhibita perſpicacia animique acie, plene tamen ac perfecte ſemet adſecuturum diffideret, tum vero, id quod in Philoſopho perquam ardui quid & ferme difficillimum eſt, ea ſe ignorare libere confitetur, ne quem forte ſui exiſtimatione nominisque fama incautum, ut fit ſaepe, fallat, vanaque cognitionis umbra faſcinet.

§ 4.

EO MINUS igitur, vel ipſo Judice, Viro quippe tanto, harumque rerum omnium, quam qui optime, ſibi conſcio, diſſimulari poterunt aut debebunt, quae in hac eadem, laudatiſſima ceteroquin Philoſophiae diſciplina deſideranda forent, quaeque non tam errores, quam defectus (quid enim in humanis horum expers eſt rebus?) ſunt appellandi. Haec nimirum, circa corpora tantum laborioſe ſolicita, nullum inmortali adferet pabulum animo, praeter abundantem ſatis materiam laudum & admirationis Cauſſae

omnium

omnium primae, & ejus ignotae quidem, ſed neceſſariae; a mirabili plane Effectorum illius ſtructura, nexu atque ordine, ſingulorumque ſcopo ſaepius admodum manifeſto, curioſius illa contemplantibus, in univerſa rerum natura undique ſuppeditatam. Fruſtra vero in eadem requiras quidquid ad morum doctrinam, quidquid ad gubernationem ſpectat animi, mentisque ad optima quaeque directionem; fruſtra, quidquid ad ſocietatum adtinet vincula, nexusque civicos, officia, jura mutua; fruſtra, quidquid diſciplinae confert, aut ſempiternae quidquid conducit felicitati quocumque modo adquirendae. Neque tamen, ut verum fatear, iſta hujus praecipue ſunt vitia, ſed omnis, cujuſcumque demum, penuria quaedam atque indigentia Philoſophiae. Praeſtat enim, cum Neutono, talia fere omnia in ſcholis philoſophicis prorſus omittere, quam, cum aliis, falſa de illis tradere ac perverſa. Quis enim, ſi cui aliquid credimus Revelationi factae, quis umquam tam abditos perſcrutari poteſt mentis humanae receſſus, ne dicam rerum arcana aliarum, mereque divinarum inprimis, & ante omnia, praeter ipſum Deum, eumque ſolum? Vana proinde & inania ſunt, quaecumque de illis ſe perſpecta habere, ſublato in altum ſupercilio, vani homines gloriantur.

Not. Quidquid enim nobiſmet ipſi ſolis relicti cognoſcimus, iſtud nonniſi externorum ope cognoſcimus ſenſuum: Atque id ſecundum pervetuſtum illum, ſed verum Canonem: NIHIL EST IN INTELLECTU, QUOD NON ANTEA FUERIT IN SENSU.

§ 5.

VERUM & in ipſa naturali doctrina ſcientiaque, *Phyſices* propterea, a natura, nomine inſignita, ut quae ſola fere totam in ſe hanc abſorbet abſolvitque Philoſophiam; ſunt, quae jure queant optimo deſiderari, vel ex parte reprehendi. Quid enim, quaeſo, magis inde lucramur, quid ea re porro profecimus, ubi primam omnium motuum ſcaturiginem, quot ſunt, quotque fiunt per hanc rerum univerſitatem, certis, neſcio quibus, adſcripſerimus Adtractionis legibus inpermutabilibus, ſeu, quod idem, viribus quibusdam adtrahentibus, ultra quas cogitando progredi ulterius nobis non liceret, quam ut jure meritoque nobis illud ipſum adhuc eſſet objiciendum, quod ridicule olim Ariſtoteli ejusque

que ſequacibus, eos egregie, ſcilicet, & luculentiſſime explicuiſſe cauſſam ac demonſtraſſe: *quare ferrum ad ſe adtraberet magneticus lapis*; propterea *nempe*, *quod is vi quadam inſita polleret*, *eaque*, *reſpectu ferri*, *adtrabente*. Sic enim ex quocumque & quantumvis arduo, quam facillime nos extricaverimus negotio. Sed fluit quaſi neceſſario iſtud incommodi ex praeſcriptis huic Philoſophiae anguſtioribus limitibus, quibus omnes, quales ii cumque ſint, excluduntur ſpiritus. Quod ſi enim, v. g. Adtractionis loco, vel Adpulſionem quandam mutuam, vel inpulſum ex alterutra ſaltem parte extrinſecus factum, rerum quarumlibet ad ſe mutuo adtractarum, lubuiſſet admittere; tum certe iterum nova ſuborta inde fuiſſet eaque, tam facili negotio, plane non removenda quaeſtiuncula: Quisnam ille tandem foret inpulſor, vel adpulſorum ad ſe invicemque inpingentium Motor perpetuus atque infatigabilis? Ubi vero, vel cum Platone rurſus ad intelligentias quasdam ſeparatas ac ſpiritalis mere naturae, vel ad primam omnium cauſſam, ut omnium pariter ſine medio motricem, fuiſſet recurrendum. Quidquid vero ſit, & iſtum defectum non tam ſinceriſſimo omnium Neutono, quam omnis in univerſum philoſophicae cognitionis acceptum referamus neceſſe eſt inopiae, utque in ipſo limine & ingreſſus & regreſſus, paullo ſubſiſtentes & mirabundi exclamemus: HEU QUANTUM EST QUOD NESCIMUS! QUANTUM EST IN REBUS INANE!

§ 6.

AT IN EO culpa paullo major eſſe videtur, quod tam anxie laborent ſectae hujus philoſophicae anteſignani, tantoque cum ſtrepitu militent pro ſtabiliendo ſuo, neſcio quo, VACUO. Cujus tamen uſus in demonſtrandis probandisque veritatibus, de rerum omnium hujus Univerſi nexu, vel plane nullus, vel eſt ſane admodum exiguus; ita quidem, ut totum iſtud negotium ad *Logomachiam*, quam vocant, vanumque de caprina lana umbrave aſinina certamen redeat. Nihil enim omnino de hoc Vacuo ſive dici poteſt, ſive negari, quod non ſimiliter & in omnium ſubtiliſſimum tenuiſſimumque cadat aetherem. Concedamus enim totam rem, veluti nondum diſcuſſum ſatis & ulteriori indigens Problema quoddam indagatione: Sic par pari alteris referre licebit illud etiam negantibus. Fingamus igitur & nobis

bis nos, ut ſunt revera, innumeros gradus denſitatis vel raritatis aëreae, quorum hujus (raritatis ſcilicet) extremus ad ipſum pertingat corpus usque Solis; illius (denſitatis) vero ultimus in omnium quam maxime longinqua vigeat a ſole diſtantia. Jam facile omnes illi priores quoſlibet hoſce poſterioris generis penetrabunt, perque eos omnes, ſagittarum inſtar, vel radiorum ſolarium, poterunt pertranſire ſumma cum celeritate, hosque mole quidem denſitatis ſuae quaſi torpentes, ſpirituum fere animalium in morem animare ac vivificare: Eruntque reſpectu horum in omnibus, quam qui maxime diſtincti ac diverſi ab his, imo prorſus in eadem cum iis ratione, atque ipſum iſtud Vacuum, tam ſolicite hactenus tamque operoſe perquiſitum *. Nulla etiam antlia, utut perquam idonea exhauriendo craſſiori aëri, par tamen eſſe poterit, iſti ſubtiliori, quippe qui omnia penetrat, aetheri extrahendo. Quique propter ea & ſub ipſius vaſe recipiente antliae adhuc, vehiculi inſtar & pro tranſitus medio, inſerviet luci, radiis & coloribus: Prouti experimenta id ſatis ſuperque evincunt Boyleana.

Quo igitur cedit craſſior ille aër, aliunde impulſus? Ajo: Non in Vacuum aliquod, ſed in ſubtiliorem aetherem, qui & ipſum ſuſtentat permeatque. *Quo deinde hic retrocedendo abit?* Nempe iterum in tenuiorem, & is denique in tenuiſſimum omnium. Sic porro in infinitum, nec ullus dabitur locus Vacuo.

§ 7.

QUEMADMODUM vero iſtud non vano quodam novitatis ſtudio, citra ullam id exigentem neceſſitatem, ita prorſus non caret adfectatione hoc, quod adeo exacti in omnibus cum ſibi videri ipſi, tum aliis adlaborant nonnulli atque conantur, ut ne minimi quidquam praetermiſiſſe exiſtimentur; quaſi qui omnes in numerato habeant Epicureorum *atomos*, ex quibus compactum hoc fuiſſe credebatur Univerſum. Ita enim, ubi vix pedum aut integrorum ſaltem digitorum certus conſtat numerus, vel minimis lineolarum particulis ſupputationes ſuas calculosque ſolent exaequare, ut qui omnibus numeris forent abſolutiſſimi, qui-

* *Expertus* VACUUM *Daedalus aëra, Pennis non homini datis.* Hor.

quibus nihil omnino vel addi potuerit, vel demi. Forsitan is peculiaris quidam populi genius esse credendus est, cum & in subductis penes summum Angliae senatum rationibus, ultra majorem Millionum millenariorumque numerum, non tantum solidorum obolorumque ratio, summa cum adcuratione haberi soleat; sed & minimae, imo vel aliquando centesimae cujusque singulorum particulae obolorum. Sed uti fere rebus in civilibus *summum*, quod ajunt, *Jus* non nisi *summa* saepe *injuria* est; ita pariter hujusmodi nimius rigor, ultraque quam sat est, minimarum rerum adtentio, qualis & praecipue in Leuwenhoekianis dominatur calculis, tantum abest, ut adstruendae possit inservire fidei, ut eam plane destruat tollatque omnem.

§ 8.

VERUM: *Quid fidei*, inquies, *cum Philosophia*? Atqui permultum, sane, cum hac ipsa, quam tradimus. In aliis enim non sufficit *historica* quaedam, quae vocatur, veritatum notitia, sed *philosophica*, sed propriae innixa tum ratiocinationi, tum experientiae, firmissima quaedam cognitio ac persuasio talis, qualem plenam appellare solemus convictionem: In hac nostra, requiritur saepius & ipsa illa *historica* aliorumque duntaxat innitens testimoniis, ut perquam necessaria. Quoniam nempe neque omnibus datum est, nec licet, omnium ipsos facere periculum & permutationum rerum & earumdem inter se combinationum, sine numero, diversarum; fides propter ea, prouti in rebus gestis aliis, & adhibenda est aliorum experimentis, iisque conveniente sibique congruo modo, & quam proxime pari cum effectu, saepius, & diverso demum tempore ac loco, institutis. Quod ultimum Philosophiae hujus incommodorum breviter strictimque tantum hisce indicasse sufficiat. Ad quae etiam referendus nimius ille, sed adquirendae tamen propriae nobis experientiae rerumque peritiae adprime conducens & necessarius, variorum ac diversi generis Instrumentorum, armorumque ex omni metallo confectorum, adparatus. Ita, ut profecto nemo horum recentiorum, amissa forte per naufragium tam docta supellectile, cum priscis illis facile ausurus sit dicere Philosophis: OMNIA MEA MECUM PORTO. Sed diceret potius, talia passus: MEA PERDIDI OMNIA.

§ 9.

Hactenus de iis, quae ſunt deſideranda. Quibus tamen omnibus nihil obſtantibus, minime diffitendus eſt inſignis uſus, quem in omni vita praeſtat haec Philoſophia. Quaenam utique eſt ars humanae ſocietatis uſibus dicata, quodnam opificium, quod ea non eximie juvari queat & in melius altiusque provehi? Praecaveatur modo ſedulo abuſus, ut, quae ad cognitionem rerum naturalium atque ad hujus vitae conſervationem providam conceſſa eſt nobis, eam non ad res ſenſum naturalem ac perceptionem noſtram ſuperantes, male ſeduli & in eo Auctoris ſui menti nimium contrarii, adplicemus & convertamus, aut contorqueamus, in detrimentum & hujus &, quam neſcit Philoſophia, vitae alterius.

Schol. Eſt etiam alius Philoſophiae naturalis & experimentalis abuſus, hic tantum obiter & per tranſennam quaſi tangendus. Prae nimio enim ejus amore ſtudioque reliquae fere artes ingenuae & humanitatis litterae vel contemptui habentur & ſuperbe deridentur, vel omnino negliguntur. Ita, ut, eodem tempore, quo nos ad culmen artium & ſcientiarum tantum non perveniſſe nobis ipſi pulcre blandiendo perſuadere conamur, jam proxime nobis imminentem vix ſentiamus barbariem.

§ 10.

Utendum igitur hac egregia eſt Philoſophia, melioris ſaltem in defectu. Sed ita utendum, ut ex ea uſum, commodum atque emolumentum nobis quam certiſſime hauriamus, ſeduloque inde petamus. Quod, niſi primis *Diſciplinarum inſtrumentalium*, quales vocant *Logicam* & *Matheſin*, inbuti acceſſerimus doctrinis, fieri certe numquam poteſt. Hic enim profecto, ſi umquam alias, locum habent, quae Platonicae quondam *Academiae* verba, propter introitus oſtium inſcripta ferebantur:

ΟΥΔΕΙϹ. ΕΙϹΙΤΩ. ΑΓΕΩΜΕΤΡΗΤΟϹ.

Geometriae. Expers. Ingrediatur. Nemo

Haec ille nullis addictus partibus Philoſophus, &

Nullius adſuetus jurare in verba Magiſtri.

Nec defuere tamen, qui & ipſum accenſere Metaphyſicis,

cis, vano conatu, tentarunt Neutonum, quibus facem praetulit poëtarum ille, Gallorum certe, occllus & miraculum, Voltarius, Philoſophus idem, ut fere ſunt Poëtae. Scripſit enim is, aliquot abhinc annis, *Metaphyſicam Neutoni*, ſive *dogmatum* hinc *Neutonianorum* & *Leibnitianorum* illinc, ſibi mutuo conlatorum *Parallelismum* *. Quem ſuis quidem ex principiis, ſcil. *Leibnitio-Wolffianis*, ut quibus ipſe ſubſcribit, in hoc tamen egregie confutatum dedit V. Cl. Ludovicus Martinus Kahle, Philoſophorum Gottingenſium t. t. Decanus **. Sed ſatis, imo vero plus quam ſit ſatis, pro ſcopo noſtro, de hoc egimus argumento. Cujus brevem, ut moris eſt noſtri, Lectoribus ſiſtent ἀνακεφαλαίωσιν Tetraſticha.

Mitte arcana Dei coelumque inquirere, quid ſit
Spiritus, & quid, quae ſingula morte carent.
Quum ſis mortalis, quae ſunt mortalia curans
Spirituum curam linquito ſpiritibus.

Sur des ſecrets cachés par le ſouverain Etre
Garde-toi de porter tes regards curieux:
Vain mortel, penſe à te connoitre;
Non pas à découvrir ce qui ſe paſſe aux Cieux.

* *Metaphyſique de Newton, ou Paralelle des Sentimens de Newton & de Leibnitz, par Mr. de Voltaire.*

** *Examen d'un Livre intitulé* la Metaphyſique de Newton &c. *Par Mr. Louis Martin Kahle, traduit de l'Allemand en François par Mr. de Gautier Saint-Blancard. A la Haye chez P. Goſſe. 1744.*

XLIII.

Linque metum leti; nam ſtultum eſt, tempore in omni
Dum mortem metuas, amittere gaudia vitae.

EANDEM Sententiam legis in priori libro Pro *amittis* arbitror legendum *amittere*. Qui mortis metu ſemper anxius vivit, ſtulte facit. Primum enim, non vitat id, quod timet. Deinde, ſi quid habet haec vita jucunditatis, eam ſuo vitio perdit.
ERASMUS.

TERUNCII non ſunt, quae ad h. D. hinc inde notata invenias. Dum enim, id eſſe ſpurium, ſibi aliisque perſuadere conantur, illud tractando, omnia faciunt & comportant in id aliqui, ut, quantum ipſorum eſt, vere reddant ſpurium.

NIHIL fere hic dicendum ſuppetit, quod non dictum jam a nobis ſit, prius. Vel ſub initium proxime ſuperioris Rhapſodiae noſtrae hiſtoricae *, vel ibi, ubi a Boxhornii Tautologiae calumniis & hoc cum aliis conlatum Diſtichis abunde ſatis, ut ſpero, vindicavimus. Vide quae ad Diſtichon ſuperioris Libri XXII. quod ei occaſionem dedit criminationi, notata ſunt **. Generalius ibi, hic magis adplicate, filium ipſe ſuum ſententiarum Auctor adloquitur, prioribus quidem inſiſtendo, eumdemque tamen porro & amplius urgendo, conſideratione gaudiorum e fructu vitae, quae ſua ille culpa perditurus eo eſſet tempore omni, quo mortem nimis anxie trepidansque metueret. Omnem enim laetitiam pellit timor. Unde recte & Noſtro conſentiens, de Senectute Cap. XX. Cicero: MORTEM *igitur*, ait, OMNIBUS HORIS *inpendentem timens, qui poterit animo conſiſtere*? Namque & idem ante jam dixerat: *Sed hoc medita-*

* Videlicet pag. 186. Quod ubi quis paullo diligentius perpendere voluerit, videbit, & haec bina eſſe eorum e numero Diſtichor., de quibus nos ſupra pag. 8 . ſq quae ut ſibi proxima, ita etiam ratione ſenſus, ſibi invicem, vel in ipſa oppoſitione, collata ſunt, aut comparanda ſaltem & conferenda.
** Pagg. hujus Hiſtor. 100. & 101.

43.

ΡΙΠΤΕ ΦΟΒΟΝ ΘΑΝΑΤΟΥ· Ἀλόγιςον ΓΑΡ διαπαντός,
Πότμον δειμαίνοντα, ΒΙΟΥ τέρψεις ἀποβάλλειν.

POTUISSET hoc, in Planude, non probari tantum, ſed laudari etiam. Verum hic altum eſt Silentium: Ita homines ſumus, parciores fere laudum, quam exprobrationum & vituperii.

PERPULCRE vero hoc exempli probat, gentiles omnes Philoſophos & omni illo tempore, quo contra mortis timorem tam acriter ac toties totiesque declamant, eo tamen ipſos teneri fortiter Ita icta ſemel & letaliter percuſſa a venatore fera, aufugiendo ſagittam, ſcilicet, excutit, qua transfixa eſt.

ditatum ab adoleſcentia debet eſſe, mortem ut negligamus; ſine qua meditatione tranquillo eſſe animo nemo poteſt.

Linque metum leti: Nam ſtultum eſt, tempore in omni,
Quo, mortem metuens, ſollicitusque, paves;
Vivere quum poſſis, amittere gaudia vitae.
Vitae quidquid abit, mors, mihi crede, mera eſt.

Trop craindre la Mort, c'eſt folie:
Fais, pour vaincre ce foible, un généreux effort:
On ne ſauroit goûter les plaiſirs de la Vie,
En ſe livrant ſans ceſſe aux frayeurs de la mort.

XLIV.

Iratus, de re incerta contendere noli:
Inpedit ira animum, ne possit cernere Verum.

PYRRHUS admonere solitus erat tyrones, ne irascerentur: At multo magis cavere oportet iracundiam eos, qui disputant. Melius enim judicat, qui vacat ira. Contra ira obstat animi judicio.

ERASMUS.

HUC pertinet locus Sallust. Catil. unde Auctor haec sua videtur desumsisse, Cap. LI. § 1. *Omnis homines, P. C. qui de rebus dubiis consultant, ab odio, amicitia,* IRA *atque misericordia vacuos esse decet. Haud facile animus verum providet, ubi illa obficiunt.* Ubi plura notavit Eruditiss. Cortius.

O. ARNTZENIUS.

PESSIMUM esse auctorem rerum gerendarum IRAM, a qua propterea abstinendum cum semper & ubique, tum maxime ubi, quibus praesumus, suam ii ob culpam sint necessario puniendi, Nostrum jam docentem audivimus supra, prioris libri Disticho XXXVII. ibidemque plura quoque alia pulcre monentem Erasmum, utrumque vero & consentientem cum illo Ciceronis dicto egregio, quod est in I. de Officiis libro, interque alia brevem nobis, de praecipuis Philosophorum circa IRAM placitis, sistit suppeditatque historiam: *Prohibenda autem*, inquit Cicero, *maxime est* IRA, *in puniendo: Numquam enim iratus qui accedet ad poenam, mediocritatem illam tenebit, quae est inter nimium & parum: Quae placet Peripateticis & recte placet, modo ne laudarent iracundiam & dicerent, utiliter a natura datam. Illa vero,* ex mente Socratis & Platonicorum, quos sequitur Romanorum summus orator, *omnibus in rebus repudianda est, optandumque ut ii, qui praesunt reipublicae, legum similes sint, quae ad puniendum non iracundia, sed aequitate ducuntur.* Et post paullo: *Praeclara est aequabilitas in omni vita, & idem semper vultus eademque frons: ut de Socrate, item de C. quoque Laelio accepimus.* Praefert deinde, hujus ipsius laude virtutis, Philippum Macedonem Alexandro filio, cujus scil. in gratiam Peripateticorum princeps Aristoteles fortitudinem reli-

44.

'Οργιωθεὶς περὶ ΠΡΑΓΜΑτος ΑΜΦΙΒΟΛΟυ ΜΗ ΕΡΙΖΕιν·
ΘΥΜΟϹ γὰρ πάντη ΝΟον εἴργει τ' ΑΤΡΕΚΕϹ ΑΘΡΕΙΝ.

NE POSSIT *cernere verum.*] Joh. Hantvillensis Architrenio:

Ira, malum deforme viris, quo pectus acescit.
Sanguis hebet, languet studium, sollertia lippit,
Caecatur ratio, pietas tepet, alget honestas.

Laudat Catonis hunc versum Meginfredus sive Mefret, Parte Aestivali Serm. CII. DAUMIUS.

CERNERE est hoc loco *discernere* Verum a Falso, & utrumque clare ac distincte *cernere*, cum iis finibus, quibus illa inter se disterminantur. Horatius:

Cur in amicorum vitiis tam cernis acute?

reliquasque virtutes bellicas, ipsamque adeo iracundiam, tot inmeritis, indignis certe Philosopho, extulit laudibus. *Philippum quidem*, inquit, *Macedonum regem, rebus gestis & gloria superatum a filio; facilitate vero & humanitate video superiorem fuisse. Itaque alter semper magnus, alter saepe turpissimus fuit. Ut recte praecipere videantur, qui monent, ut* QUANTO SUPERIORES SIMUS, TANTO NOS SUBMISSIUS GERAMUS. Vel, quod ita Poëta canit:

Ut quisque est major, magis est placabilis irae,
Et faciles motus mens generosa capit.

ATQUE haec quidem de gerendis rebus, ut in quibus

——— ——— *male cuncta ministrat*
Inpetus. ——— ——— ——— ———

Jam vero hic quantum etiam officiat investigando Vero ostendit Cato: Quod quidem ad intelligendi pertinet aciem, veluti illae ad voluntatem liberumque & expeditum, quale saltem nobis adesse convenit, in eligendo arbitrium, sed & idem iracundiae aestu saepe nimium quantum praepeditum. Quodsi enim, ceu statuunt Peripatetici, ita ut venti atque tempestates, etiam affectus com-

motionesque animi ſua aliquando non prorſus careant utilitate, quod quis vere adverſus Stoicorum vane jactatam urgere poſſit ἀπάθειαν; at in judicando tamen iſta plerumque nimis perturbant inque transverſum ſaepe abripiunt mentem, vel eam, quae mentis tenet gubernacula facultatem, cum in magna animi concitatione, pari modo ac in naufragio,

Rector in incerto eſt: nec quid fugiatve, petatve,
Invenit; ambiguis ars ſtupet ipſa malis.

Optime igitur docet filium pater, quem non ſibi fingit ab animi motibus penitus inmunem, dare tamen ſpatium moramque tenuem judicaturo rectius deinde animo, ubi deferbuerit iſte omnino aeſtus, tranſieritque brevis ille animae furor iracundia, vel ſedatior ſaltem redditus fuerit animus, meliusque ſibi conſtiterit. Et hoc demum vere illud tam neceſſarium Sapientiae cultoribus tamque laudabile eſt: ΕΠΕΧΕΙΝ. Scilicet: *Temperare ſibi* tum *ab ira*, tum *a temerario* de re nondum diſtincte ſatis percepta *Judicio* & denique *a vanis*, incertum circa negotium, *rixis atque contentionibus*. Cui vero rei magnum praebet adminiculum, *tacere ut plurimum*. Perpulcre ſic Epictetus in Enchiridio, Cap. LXIX. ait: Ὥϛε κἂν περὶ ΘΕΩΡΗΜΑΤΟϹ τινος ἐν ἰδιώταις ἐμπίπτῃ λόγος, σιώπα τὸ πολύ· μέγας γὰρ ὁ κίνδυνος, εὐθὺς ἐξεμέσαι, ὃ οὐκ ἔπεψας. Καὶ ὅταν εἴπῃ σοι τὶς, ὅτι οὐδὲν οἶσθα, καὶ ΣΥ ΜΗ ΔΗΧΘΗιϹ, τότ' ἴσθι, ὅτι ἄρχῃ τοῦ ἔργου. Ἐπεὶ καὶ τὰ πρόβατα οὐ χόρτον φέροντα τοῖς ποιμέσιν ἐπιδεικνύει, πόσον ἔφαγεν· ἀλλὰ τὴν νομὴν ἔσω πέψαντα, ἔριον ἔξω φέρει, καὶ γάλα. Καὶ σὺ τοίνυν μὴ ταχέως ΡΗΜΑΤΑ [Al. τὰ ΘΕΩΡΗΜΑΤΑ] τοῖς ἰδιώταις ἐπιδείκνυε, ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν πεφθέντων τὰ ἜΡΓΑ. H. e. *Ne multum loquere inter ineruditos de* SPECULATIONIBUS: *ſed fac aliquid ex ipſis* SPECULATIONIBUS. *Quodſi de earum aliqua ſermo inter ineruditos incidat, tace ut plurimum. Magnum enim* PERICULUM *eſt* EVOMERE, QUAE NON CONCOXERIS. *Et cum quis dixerit, te nihil ſcire,* IDQUE TE NON REMORDEAT, *tunc ſcito initium eſſe operis. Namque & oves non, herbam evomentes, paſtoribus umquam, quantum comederint oſtendunt: Sed cibum intus concoquentes, vellera extra ferunt, & lac. Et tu igitur ne* SPECULATIONES [*verbis tenus*] *ineruditis oſtenta; Sed ex his concoctis* OPERA. Verum hodie,

hodie, proh deûm atque hominum fidem! ubi fere plus eſt contentionis, ubi litium plus, atque irarum, quam ipſos inter eos, qui Eruditionem tantum, ac ne vix quidem, a limine ſalutarunt? Quique ipſa deinde contentionum rixarumque turba, veluti tempeſtatibus, a Veri tramite magis magisque ſemper in omnia alia abripiuntur. Utinam ii homines vel neſcirent omnino litteras, vel recitarent earum ſubinde nomina, ex Athenodori praeſcripto Philoſophi! Cui, ut Plutarchus refert in Apophthegm. Romanor. ob ſenectutem flagitanti, ut ſibi liceret redire domum, Auguſtus jam conceſſerat. At eum ille Caeſari dixiſſet Vale, volens aliquod Philoſopho dignum monumentum apud illum deponere, adjecit: *Caeſar, cum fueris iratus, ne quid dixeris feceriſve, priuſquam Graecarum litterarum quatuor & viginti nomina apud te nominatim recenſueris.* Caeſar tum quidem Philoſophi dexteram amplexus: *Adbuc*, inquit, *te praeſente mibi opus eſt*, totumque etiam annum apud ſe detinuit, dicens illud Graecorum proverbium:

— Ἐςὶ καὶ σιγῆς ἀκίνδυνον γέρας.
Silentii ſunt tuta fidi praemia. *

Iratus, de re incerta contendere noli:
Scilicet errorem ſic magis ira fovet.
Inpedit ira animum, ne poſſit cernere Verum.
Ergo animum, ut poſſis recta videre, rege.

Ne ſoûtiens jamais par colere
Quelque fait que ce ſoit, ſur-tout s'il eſt douteux:
La Raiſon vainement t'offrira ſa lumiere,
Lorsque la paſſion te fermera les yeux.

* Vid. Eraſm. Adagia, in *Feſtina lente*, & Junii, ſub titulis: *Ira non perfecte rationem audit.* & : *Ira impedit animum.* Ceterum, plura inter alia ſapienter dicta, etiam Bias ille, VII. Graeciae Sapientum profecto non minimus, *Bono conſilio duo maxime contraria eſſe* dicebat: *Feſtinationem* ſcil. & *iracundiam. Homo enim iracundus, cum extra ſe ipſum ſit, vacuus eſt omni conſilio.*

XLV.

Fac sumtum propere, quum res desiderat ipsa:
Dandum etenim est aliquid, quum tempus postulat aut res.

EQUIDEM opinor, *prompte* legendum, pro *propere.* Sumptum, qui necessario faciendus est, libenter & prompte facito, ne videaris gravatim facere. Nam aliquid omnino insumendum est; non passim, sed quoties tempus aut causa postulat. Hoc est, in nuptiis, in festis, item in amicos. Planudes longe alium sensum expressit Graece. Sentit amplos etiam sumptus faciendos, ubi res postulat: Caeterum ad res gerendas non temere insumendum tempus: quod hujus sumptus sit preciosissimus.

ERASMUS.

FAC SUMTUM. Concinnius omnino leges:

——— ——— *cum desiderat, ipsi.*

Rei videlicet aliquid dandum est, cum propere desiderat. *Tempus* vero occasionem hic recte notat, & pro eodem accipit, Latinis non abnuentibus, Planudes; licet Scaligero aliter videatur. Sic aliquoties Cato noster. Horatius:

——— ——— *Nisi dextro tempore, Flacci*
Verba per attentam non ibunt Caesaris aurem.

h. e. commoda occasione: Barthius. lib. XXI. Cap. XXI. Vide eundem Adversarior. lib. XXIII. Cap. XXI. (Col. 1151.)

OPITIUS.

EST IN HOC terrarum orbe regio, non adeo quidem magna; sed opulentissimis referta civibus, neque ad eam ut detegendam adpellas, Argonautica quadam expeditione opus; frequentatissimae nempe sunt ad eam undique locorum viae ducentes: In qua, quae legum vim obtinuere consuetudines postulant, quod aliis in terris ad incitas redacti aeris debitores facere adsoleant, idem in hac ut faciat vel ditissimus quisque, asyla ut quaerat, locaque receptui quam maxime idonea, eaque tutissima a persecutione pauperum, egenorum, operarumque mercede conductarum. Non eo quidem animo, ut tenui suo hi salario fraudentur omnino; sed ut, quam fieri possit, serioribus ipsi temporibus suo se erga eos debito exsolvant, nec nisi postquam hujus summa foenoribus de die in diem adcrescentibus accedens, quotidianos auxerit potius ipsorum reditus, quam ut inminuat. De his, ut vatum non est infimus, carmine noster hoc vaticinatus esse videtur Dionysius, suum qui

45.

Καὶ ΔΑΠΑΝΑΙϹ ΧΡῶ μείζοσιν, εὖτε ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤ' ΑΠΑΙΤΕΙ·
Πρὸς δὲ τὰ πράγματα ΚΑΙΡΟΝ καταναλίσκειν ΔΕΟΝΤΩΣ.

DANDUM *etenim*] Nemo est, qui Planudea assequi possit. καιρὸν ἀναλίσκειν quid est? „(Adde & „ καταναλίσκειν".) Ecquae ejus vestigia in Latinis?

SCALIGER.

Sane nulla, nisi quod graecus ille Monachus *tempus* in Latinis, quantum video, quarto, scil. accusandi Casu, per errorem legerit, acceperitque, quasi scriptum esset: *Res postulat aliquando temporis aliquid, tum tu ei te adcommoda.*

OMNIS Emphasis, quae multos effugit Commentatores, in eo sita est unice, sumtus esse *in ipso tempore*, sine mora, faciendos: Quare & *quum* illud non frustra repetitur, *Tum* praecipue, *quum res ipsa desiderat*: imo *tum*, praeciso loquendo, *quum tempus postulat*. Et sic maxime conspirat cum altero illo, XXVI. h. libri:

Rem, tibi quam nosces aptam, dimittere noli.
Fronte capillata, post est Occasio calva.

tam sedulo hortatur, ut ab hisce eorum moribus perpetuo abhorreat, neque e tanto foetore aut tantillo umquam lucello studeat ditescere. *Propere*que potius ac promte ut det, QUUM TEMPUS POSTULET; quaecumque, jure aut honestate exigente, inpendenda forent. Scilicet tum ut in promtu rursus sit illud, quod supra * jam monuerat: QUOD CARUM EST, VILE PUTATO. NEC AVARUS HABEBERIS ULLI.

* Lib. I. Dist. XXIX.

Fac sumtum propere, quum res desiderat ipsa.
Quidquid honor, quidquid fama requirit, adi.
Dandum etenim est, aliquid quum tempus postulat, aut res;
His, frustra, elapsis plura daturus eras.

Contraint de te mettre en dépense,
Fais-le de bonne grace, & selon ton pouvoir.
Certaines loix de bienséance
Paroissent dans les tems exiger ce Devoir.

XLVI.

XLVI.

Quod nimium est, fugito: Parvo gaudere memento.
Tuta mage est puppis, modico quae flumine fertur.

HUMILIS fortuna tutior est, quam excelsa; ut navis tutior, quae in parvo est flumine, quam quae in pelagi fluctibus natat.

ERASMUS.

PARVO *gaudere memento*] *Parvum* dicit, quod sufficit. Exempla vide apud Barthium lib. XXI. Adverf. Cap. XXI. (col. 1065.)
Ita Horat. lib. II. Od. XVI.
Vivitur parvo bene.

OPITIUS.

AUREA haec est illa Mediocritatis Regula & Praeceptum vere Catonianum: TENERE MODUM; dignumque & Prisco illo Catone Censorio & altero, Uticensi, quem talem describit Lucanus L. II. v. 380.

> —— *Hi mores, haec duri inmota Catonis*
> *Secta fuit*: SERVARE MODUM, FINEMQUE TENERE,
> NATURAMQUE SEQUI. *Patriaeque inpendere vitam,*
> *Nec sibi, sed toti genitum se credere mundo.*

Dignumque porro & non solum hoc nostro; (si forte is esset, qui, ut ludit Juvenalis, Sat. II. v. 40. sed meliori nobis sensu,

> *Tertius e coelo cecidit Cato.* ——— ———

Scilicet eodem, quo & idem dicit:

> —— *E coelo descendit* ΓΝΩΘΙ ΣΕΑΥΤΟΝ.)

Sed & dignissimum quod omnium, quotquot sunt, aut fuere umquam, Philosophorum comprobetur calculis ac suffragiis. Et bene quidem feliciterque, ita quoque res habet. Nam: *Vetus Academia dixit, Virtutes omnes quamdam medietatem esse moderatam.* Sunt verba Ciceronis, quem eo nomine

46.

Φεῦγε ἀεὶ ΤΟ ΑΓΑΝ, Τὰ ΔΕ ΜΕΤΡΙΑ καὶ μάλα βούλευ·
ΒΑΙΩι ΓΑΡ ΠΟΤΑΜΩι ἀκλυσοτέρη φέρεται ναῦς.

PARI MODO Mneſitheus apud Athenaeum Lib. X. Deipnoſoph. Cap. IV. Δεῖ, inquit, *φεύγειν ἁπάντων τὰς ὑπερβολὰς ἀεί. Fugiendum in omni re, quod nimium eſt.* Siquidem *illud in omni vita*, dicente Plinio, Lib. XI. Cap. ult. (ſ. LIV.) *eſt pernicioſiſſimum.*

WACHIUS.

MODICUM eſt *medium quid inter magnum & exiguum, multum & paucum*, h. e. *moderatum, mediocre.* Neque etiam credo tuto & commode ſatis navigari flumine puſillo vel parvo, quod ſaltem modico fluvio tutius & melius fieri contendo.

J. ARNTZENIUS, Major Fratrum.

mine & laudantem Peripateticos paullo jam antea audivimus, ad Diſt. h. l. quartum, quod eam jubeant MEDIOCRITATEM eſſe tenendam, QUAE ſit INTER NIMIUM ET PARUM. Ut in quorum extremorum medio Ariſtoteles, qui & de vitae mediocri conditione, quarto de Republica libro, ſic ſtatuit:

Ο ΜΕΣΟC ΒΙΟC ΒΕΑΤΙΣΤΟC. h. e.

OPTIMUM IN VITA MEDIOCRITAS:

In medio, inquam, omnem collocavit Virtutem. Unde ſuam etiam traxerunt haec Proverbia originem:

IN MEDIO CONSISTIT VIRTUS.

Contra vero:

OMNE NIMIUM VERTITUR IN VITIUM.

Et denique antiquiſſimum illud, omnium unanimi conſenſu celebratum:

ΜΗΔΕΝ ΑΓΑΝ. NE QUID NIMIS.

Cujus, & ſimul hujus Dogmatis, jam contexuit Hiſtoriam Eraſmus, n. DXCVI. primae Chiliad., Aldinae edition. fol.

fol. 74. verso: fuisse scil. hanc sententiam, cum binis aliis, [altera: γνῶθι σεαυτόν, *Nosce te ipsum*, altera: ἐγγύα, πάρα δ' ἄτη, *Spondae noxa praesto est*,] quemadmodum in Charmide testaretur Plato, pro foribus templi Delphici ab Amphictyonibus inscriptam, veluti dignae deo viserentur. Hanc *quidem, tanquam vulgo celebratam, Terentius in Andria etiam Sosiae libertini personae tribuit. Diogenes Laërtius Pythagorae adscribit. Aristoteles* III. *Rhetoricorum libro ad Biantem autorem refert, tractans de juvenum immoderatis affectibus, quos ait ubique nimia vehementia peccare. Nam & amare nimium pariter & odisse nimium. Senes non item, sed, ut ipsius Aristotelis utar verbis*: κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην, καὶ φιλοῦσιν ὡς μισήσοντες, καὶ μισοῦσιν ὡς φιλήσοντες. i. e. *juxta Biantis admonitionem & amant tanquam osuri, & oderunt tanquam amaturi. Sunt qui Thaleti tribuant. Sunt qui Soloni, teste Laërtio. Plato quodam loco ex Euripide citat. Neque desunt, qui ad Homericum veluti fontem referant. Cujus hi versus sunt in Odysseae* O.

—— —— Νεμεσσῶμαι δὲ καὶ ἄλλῳ
Ἀνδρὶ ξεινοδόκῳ, ὅσκ' ἔξοχα μὲν φιλέῃσιν
Ἔξοχα δ' ἐχθαίρῃσιν. ΑΜΕΙΝΩ Δ' ΑΙΣΙΜΑ ΠΑΝΤΑ.

Id est:

—— —— Mihi nequaquam is placet hospes,
Qui valde praeterque modum simul odit amatque:
Sed puto *rectius* esse, ut SINT MEDIOCRIA CUNCTA.

Idem, in Iliados K.

Τυδείδη, μήτ' ἄρ με μάλ' αἴνεε μήτ' ἔτι νείκει.

Id est:

Ne nimis aut laudes Tytida, aut vitupcres me.

Equidem, pergit Erasmus, *ad Hesiodum referre malim: Cujus illud est in opere, cui titulus*: Ἔργα καὶ ἡμέραι.

ΜΕΤΡΑ ΦΥΛΑΣΣΕΣΘΑΙ, καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.

Id est:

MENSURAM SERVA, MODUS in re est OPTIMUS omni.

Euripides, cum aliis aliquot locis, tum in Hippolyto coronato:

Οὕτω

Οὕτω τὸ ΛΙΑΝ γ' ἧσσον ἐπαινῶ
Τοῦ ΜΗΔΕΝ ΑΓΑΝ.

Id est:

Tanto equidem minus approbo quicquid
Eſt VEHEMENS, quam quod vulgus ait:
NE QUID NIMIUM.

Pindarus, apud Plutarchum: Σοφοὶ δὲ καὶ τὸ ΜΗΔΕΝ ΑΓΑΝ ἔπος αἴνησαν περισσῶς. Sapientes hoc verbum: NE QUID NIMIS praeter modum laudarunt. *Sophocles in Electra:*

Μήθ' οἷς ἐχθαίρεις ὑπεράχθεο, μήτ' ἐπιλάθου.

Id est:

Ne nimium, praeterque modum te torqueat ille,
Quem odiſti; ſed nec neglexeris immemor hoſtem.

Plautus, in Poenulo: Modus omnibus in rebus, ſoror, eſt optimus. *Eodem pertinet Homericum illud, Iliad. N.*

Πάντων μὲν κόρος ἐστὶ καὶ ὕπνου καὶ φιλότητος,
Μολπῆς τε γλυκερῆς καὶ ἀμύμονος ὀρχηθμοῖο.

Id est:

Cunctarum rerum ſaties contingit, amoriſque
Et ſomni, & blandae citharae, choreaeque decentis.

Id imitatus videtur Pindarus in Nemeis:

Κόρον δ' ἔχει καὶ μέλι, καὶ τὰ τέρπν' ἄνθ' ἀφροδίσια.

Id est:

Satietatem habet & mel & jucundi flores venerei.

Plinius lib. XI. Pernicioſiſſimum autem, & in omni quidem vita, quod nimium. *Horatius:*

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines,
Quos ultra, citraque nequit conſiſtere rectum.

Rurſus idem:

Virtus eſt medium vitiorum & utrimque reductum.

Phocylides:

Πάντων ΜΕΤΡΟΝ ΑΡΙΣΤΟΝ.

Id est:

Omnium MODUS OPTIMUS.

Et

Et Alpheus in Epigrammate :

Τὸ ΜΗΔΕΝ γὰρ ΑΓΑΝ ἄγαν με τέρπει.

Id est:

Hoc NE QUID NIMIUM nimis placet mi.

Quintilianus scripsit, modum in pronunciatione regnare, quemadmodum in caeteris omnibus. *Denique Plutarchus in Camillo docet* : Pietatem esse mediam inter contemptum numinum & superstitionem : ἡ δὲ εὐλάβεια, καὶ τὸ ΜΗΔΕΝ ΑΓΑΝ ἄριστον. *I. e.* Pietas autem, &, quod ajunt, NE QUID NIMIS, optimum est. *Nihil autem est rerum omnium, in quo non peccari queat nimietate, praeter amorem Dei. Quod aliis verbis fatetur & Aristoteles, pro Deo supponens sapientiam. Huc pertinet, quod ex poëta quopiam refert Athenaeus lib. I. de laudibus vini :*

Πάσας δ' ἐκ κραδίας ἀνίας ἀνδρῶν ἀλαπάζει
Πινόμενος κατὰ μέτρον· ΥΠΕΡ ΜΕΤΡΟΝ δὲ ΧΕΡΕΙΩΝ.

Id est:

Quodque omnes hominum pellit de pectore curas,
Si modice biberes ; sin ABSQUE MODO, NOCITURUM EST.

Haec ille ad hanc rem Erasmus. Nobis, ex instituti ratione, hic non licet proximum & primarium Nostri sicco pede fontem praeterire, Epictetum, qui Cap. LXI. haec habet : ΜΕΤΡΟΝ κτήσεως τὸ σῶμα ἑκάστῳ, ὡς ὁ πούς ὑποδήματος. Ἂν μὲν οὖν ἐπὶ τούτου στῇς, ΦΥΛΑΞΕΙΣ ΤΟ ΜΕΤΡΟΝ. Ἐὰν δὲ ὑπερβῇς, ὡς κατὰ κρημνοῦ λοιπὸν ἀνάγκη σε φέρεσθαι· καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ὑποδήματος, ἐὰν ὑπὲρ τὸν πόδα ὑπερβῇς, γίνεται κατάχρυσον ὑπόδημα, εἶτα πορφυροῦν, εἶτα κεντητόν. Τοῦ γὰρ ἅπαξ ΥΠΕΡ ΤΟ ΜΕΤΡΟΝ, ὅρος οὐδείς ἐστιν. Hoc est : MODUS *possessionis unicuique corpus est, velut pes calcei. Si in hoc ergo consistas*, MODUM SERVABIS : *Sin excedas*, IN PRAECEPS FERARIS *necesse est.* Tutius autem *modico ferri flumine*, ne *in praeceps* labaris. (Quod etiam inde Simile Cato desumsisse noster videtur.) Sed pergit Philosophus : *Veluti & in calceo, si supra pedem extendas* : neque tuo te modulo metiaris. *Fit aureus calceus, deinde purpureus, deinde punctabundus*, variaque arte aut acu pictus. En humanum tibi ingenium! *Nullus enim terminus est, ubi modum semel excesseris.* Vel, quod ait Cicero : *Qui semel,*

ſemel, ut *pudicitiae*, ita cujuscumque demum rei, *fines transierit*, *eum bene & gnaviter oportere eſſe inpudentem.*

NEQUE etiam hic friget illud MEMENTO. *Eſt* enim, uti de Epicteto nos admonet Simplicius, ita & idem *dignum obſervatione* in Catone, *cur* uterque *tam crebro hoc utatur verbo* MEMENTO: *Quo* ſcil. *rationis compotem animum compellat*, *qui* quidem *rationes rerum ſemper conjunctas ſecum habet earumque veluti innatam ſibi veritatem: Sed aliquando deficiente quaſi acie*, *ob diſtractionem natalitiae ſuae facultatis*, *in oblivionem ruit*, *quae ipſi malorum omnium cauſſa eſt. Ideoque flagitat*, *ut* MEMENTO *ei iſtud tam crebro inculcetur. Cum non mediocriter incitatum eſſe oportere dicit Epictetus eum*, *qui tantas res adpetat*, *non hoc vult:* NE SUPRA MODUM *atque immodice; ſed*, NON INFRA MODUM, *non minus*, *quam par ſit*, *incitatum eſſe oportere. Nam ſi periculum eſt*, *ne ſuis bonis excidat;* periculum *certe* (ut ait Pindarus,) ignavum virum non admittit: Αγὼν ἄναλκιν οὐ φῶτα λαμβάνει, aut talem, qui metu, ne excedat modum, conſtrictus deficiat. *Stulti*, enim, *dum vitant vitia*, *in contraria currunt.*

Quod nimium eſt fugito: Modico quae flumine fertur,
Tuta magis puppis, navibus Oceani eſt.
Tu quoque, ſi ſapias, parvo gaudere memento!
Credito nec ventis turbinibusve ratem.

Fui tant que tu pourras la dépenſe inutile:
Contente-toi de peu lorsqu'il faut ménager.
Plus le fleuve eſt petit, plus la barque fragile
Vogue ſur l'onde ſans danger.

XLVII.

Quod pudeat, socios prudens celare memento:
Ne plures culpent id, quod tibi displicet uni.

NE INDICAVERIS amicis, aut, ne committas testibus aliis, cujus te facti pudeat: ne plures reprehendant, si scierint id, quod uni tibi displicet. Si solus tibi conscius fueris, hoc est, si quid peccas, pecces absque arbitris. Nec hanc sententiam intellexit Graecus Planudes. Sic enim vertit: Πᾶν ὃ φίλοις &c. (*vid. e regione*) I. e. Quod amicis tuis probrum sit allaturum, valde occulta, ne in hoc reprehendant te plurimi, quod te solum cruciat.

ERASMUS.

LICEAT hic adscribere verba Crucii, qui haec Dionysii praecepta edidit post Erasmum. „ Geminum „ hunc sensum ferunt ac pariunt verba Distichi. Nam si post *pudeat* distinguas, sensus est Erasmicus, videlicet si quid pecces, pecces absque arbitris. Si vero distinguas sic: *Quod pudeat socios*, tunc sensus est, si noris aliquid facinus sociorum, quod aliis minime constet, vide sis, ne id reveles aliis, ne a pluribus reprehendatur, qnod tu solus reprehendis. CRUCIUS, citante ARNTZENIO, Rectore.

EDIDIMUS Distichon eo quidem verborum tenore, quo visum erat id exscribere Erasmis & Scaligeris, Viris summis, qui, qua etiamnum vigent maxima per universum litterarum orbem nominis auctoritate, ea & effecere, ut fere ubique hoc eodem modo receptum sit atque ordine, quo & hic legitur, neque de alio paene sensu cogitetur, quam, qui ex eadem distinctionis serie sponte profluit. Si tamen, quod sentimus, libere dicendum sit; non opus erat peculiari morum praecepto, argumentisque eo animum moventibus, sua ut quisque admissa ab aliis celet occultetque prudenter, id enim jam fere omnibus nobis natura inditum est; nisi quis perditissimae pessimaeque adeo fuerit indolis, ut de male perpetratis facinoribus suis etiam gloriari coram aliis in animum induxerit: qualem profecto neque suum fore sperabat filium, neque hujus socios, quippe quos inhonesta quaeque ac turpia reprehensuros ipse esse confidebat. Quin & ipsae quoque leges vetant, fidem alicui haberi in propria sua, quam palam facere non erubescat,

47.

Πᾶν, ὃ φίλοις σοῖς αἶσχος προστρίψει, μάλα κεῦθε·
ΜΗ ΜΕΜΨΩΝΤΑΙ γε ΠΛΕῖστοι Ο Σε ΜΟῦΝον ἀνιᾶ.

QUOD PUDEAT, *socios prudens*] Planudes perperam,

Quod pudeat socios, prudens &c.

SCALIGER.

PECCAVIT tantum in eo Planud. si prius illud σε invito textu intrusit, pro quo nos ex Veneta Editione γε ipsi restituimus. Et sic salva res est, sensu Cruciano. Quem nobis illustrandum ulterius explanandumque proposuimus in ipso Commentario nostro, huic carminis destinato. Quo scilicet sedulo attenteque perlecto, penes intelligentem sit Lectorem, de *gemino* isto *sensu*, *quem*, ut Crucius ait, *pariunt ac ferunt verba Distichi*. solidum ferre judicium, & a quanam parte peccatum fuerit, in quam vero partem melius ac luculentius, minusque turbulenter fluat sententia, determinare.

scat, turpitudine. Fieri enim vix potest, quin aliquid ista adhuc pejus ac deterius infamia moliatur animo, qui omnem eo usque pudorem excusserit, ut neque credentibus etiam, aut scire cupientibus, omni opere atque conatu suam ipsius confirmare velit ignominiam. Obstat etiam alia adhuc consideratio, quo minus vox illa *socios* a Verbo *celare* regi existimetur: Quare enim id tantum a sociis occultandum, quod te pudeat? Quare non & ab aliis istud clam tenendum omnibus; imo plus etiam ab aliis, quorum tibi, quam familiarium tuorum, non aeque perspecta fides sit? Nisi malis ita excusare scriptorem gnomologum, quasi nominantem socios, veluti praestantiores, ut multo magis inde constet, removendos adhuc intensiore cura ab ejusmodi notitia & quoscumque alios. Quidquid vero sit, conplicatus inde sermo foret & multum a constanti illa Catonis nostri perspicuitate atque concinnitate alienus. Quod plane contra erit, ubi ita distinxerimus: *Quod pudeat socios*; quodcumque amicis, apud alios quoslibet, esse possit opprobrio;

id vero *prudenter* & in tempore *memineris*, *esse celandum*, etiamsi ista res te primum vehementer remordeat: tantum enim abest, ut tuum illud taedium, ex communicato aliis animi tui sensu, imminui posse credendum sit, ut e contrario id deinde fortius adaugeatur ex aliorum, forsitan & in ipsum te redundante, severiore nimis in sodales familiaresque tuos judicio. Id nimirum est, quod ait: *Jam tibi soli unique* hoc *displicet*, aliis nondum facti consciis; *tum vero plures idem culpabunt*, quorum inhibere aut reprimere judicii iniquitatem, penes te non erit amplius. Praestat ergo, quod potes, eam tacendo praevertere. Jam eamdem hanc & in alio Disticho suam Noster esse declarat mentem, ubi liquido ait, de publico loquens judicio, quod hic de censura privatorum:

Quantumcumque potes, celato crimen amici.

Id quod ipsum nec ab euangelica multum abhorret doctrinae

XLVIII.

Nolo putes, pravos homines peccata lucrari:
Temporibus peccata latent; sed tempore parent.

Ne putes nocentes lucrari: hoc est, impune auferre sua peccata. Latent quidem, sed ad tempus: Postea parent, id est, manifestantur. Tempus enim & celat & aperit omnia. *Parent* autem dictum est pro *apparent*.

Erasmus.

Peccata *lucrari*.] *Impune ferre*. Statius, X. Theb. v. 310.

Nescius heu rapitur fatis hilarisque sub umbras
Vita fugit, mortisque ferae LUCRATA DOLORES.

Idem XI. Thebaid. v. 307.

Vult gemitus lenire Creon: lucrare furorem &c.

Ad quem loc. vid. Barthium, pag. 1346. It. 1143. Manil. Lib. V. v. 319.

——— ——— ——— Poenamque lucratur

• *Noxius, & patriam fraudavit debitor aeris.* &c. &c.

Daumius.

nae puritate, praefixisque in illa, quos Theologi vocant, *Elenchi gradibus*, tam ſine diſcrimine paſſim neglectis, quam jure optimo non admirandis modo, ſed & obſervandis.

Quod pudeat ſocios prudens celare memento:
Pectore ſcire alios abdita, nam quid opus?
Ne plures culpent; id, quod tibi diſplicet uni,
Quod tibi dedecori eſt, Jura ſilere ſinunt.

Ne révéle à perſonne une action infâme,
Dont tu rougis toi-même, & que tu veux cacher.
Quelle neceſſité, qu'un confident te blâme
D'un vice, que ton coeur doit ſeul te reprocher?

48.

ΜΗ ΤΙ βροτοὺς ΑΛΙΤΡΟΥΣ δόκει ἀμπλακιῶν ἀπΟΝΑΣΘΑΙ.
Πρὸς καιρὸν γὰρ ΕΛησαν, καιρῷ δ' αὖ ΦΑΝερoῦνται.

TEMPORIBUS *peccata*] Satis fuerit ſemel monuiſſe. Planudem propter neceſſitatem metricam non diſtinguere inter χρόνον & καιρὸν. Hic χρόνος locum habebat, non καιρός.

SCALIGER.

PARERE pro *adparere* adhiberi, exemplis undique congeſtis ſatis probarunt VV. CLL. Daumius & Wachius. Addimus nos, & iis omnibus eſſe probatum, multo plus etiam dicere *parere*, ſimplex, quam compoſitum & eſſe idem, ac *magnifice, manifeſte, limpide adparere*, ut in illo, quod ex Aldhelmo, de laudib. Virginitatis v. 100. citavit Daumius.

Virginitas ſummo virtutum vertice paret.

QUALIS ESSET binorum horum quam proxime se insequentium, ratione sententiae, Distichorum nexus, ad primum hujus libri, jam ante praecepimus. Verum est, in eo paullo plus hunc sapere nostrum, gentilibus magistris suis, philosophis aliis: quamvis nec in illis defuerint, qui non eleganter magis, quam vere sancteque, ita scripserint ac senserint quoque: *Lento gradu ad vindictam sui divina procedit ira, tarditatemque supplicii gravitate compensat.* Veluti omnibus notum. Donandum tamen id Boxhornio Nostri accusatori esset, si ex horum Distichorum sensu rerumque interiore atque argumentorum textura, Christianorum addictum sacris probare sustinuisset Dionysium, & tum hujus in gratiam tantum imitatione quadam fervidi, in defendendis suis, oratoris Romani, dici forte potuisset: *Novum crimen*, acqui Judices, *atque ante hunc diem* nostrates inter homines *inauditum*, Dionys. Catonem & ipsum *Christianum fuisse! Idque* M. Zuerius, *praestanti vir ingenio, fretus fortasse ea, qua est* inter vos *auctoritate, ausus est confiteri. Itaque quo me vertam, nescio.* * Sed hic novus veterum delator, omisso plane sensu, non nisi voces suis auribus minus latinas & sacri quoddam redolentes, religiosus homo, insectatur: Ita enim in dissertatione illa sua, jam saepius ad partes vocata, contra auctorem statuit nostrum: *Phrasiologiam sacram certe ubique observamus. Statim inter monita, quae in limine opusculi leguntur*; Cum bonis ambula. *Ambulare hic conversari est, & sic passim utitur vetus sacri codicis Interpres. Nec aliter lib. IV. disticho* 9. prout ipse numerat:

Nolo putes pravos homines peccata lucrari &c.

Lucrari peccata *hoc loco nihil est aliud, quam non tantum non poenam, sed etiam commodum atque emolumentum ex peccatis reportare. Quam phrasin Christianam esse, quis non videt? Passim legas:* Christum, fratres, coelum lucrari. Haec ille. Jam audiatur & altera pars. Sic enim ad ea respondet Vir fama celeber, Rescriptor. Cap. VII. „ Verum hanc Boxhornii „ criminationem nullo negotio confutabit, quisquis Dau„ mii notas ad hunc locum de verbo LUCRARI legerit. „ Ex Manilio namque, Plinio, Quinctiliano, Statio, do„ cuit

* Vid. orationis exordium pro Q. Ligario, ad C. Caesarem, Ciceronis.

„ cuit eundem vocis usum, quem damnat ille. Quid au-
„ tem dicto huic Catoniano magis congruit, quam illud
„ Manilii Lib. V. verf. 319.

—— —— POENAMQUE LUCRETUR
Noxius. —— —— —— ——

„ Addo illi Latinum Pacatum, in Panegyrico, Cap. XXX.
„ *Primi sceleris poenas* LUCRARI *quiescendo potuisset*; & alium
„ Poëtae illius locum, ex Lib. IV. pag. 86. Edit. Scalig.

„ —— —— MORTESQUE LUCRENTUR.

„ Atque alium ex Hirtio de Bello Hispanico Cap. XXXVI.
„ *Illo beneficio suum* BENEFICIUM *existimabunt se* LUCRI-
„ FACERE".

IDEM PORRO: „ Convenit sententiae nostri hoc Lu-
„ ciani ex Anthologia, Lib. I. Cap. XXXI.

Ἀνθρώπους μὲν ἴσως λήσεις ἄτοπόν τι ποιήσας·
Οὐ λήσεις δὲ Θεοὺς οὐδὲ λογιζόμενος *.

„ Verum desino sententias similes cum in hac re, tum in
„ alia ex Scriptoribus antiquis proferre, quarum nullum
„ modum aut finem fore video, si id agere vellem".
Quaedam tamen alia adhuc in notis subjunxit, quae apud
ipsum videantur.

Nolo putes, pravos homines peccata lucrari:
In caput auctorum cuncta relapsa ruent.
Temporibus peccata latent; ceu mersa profundo:
Tempore sed parent; imaque, summa petunt.

Ne croi pas qu'un mortel coupable d'injustice
Tire profit de son péché.
S'il couvre pour un tems son crime & sa malice,
Un jour rendra public ce qu'il avoit caché.

* Quod nos ita & latino includeremus Disticho:

Forte est, ut lateant homines tua facta nefanda:
At neque sensa animi, crede, latere Deos.

XLIX.

Corporis exigui vires contemnere noli :
Consilio pollet, cui vim natura negavit.

NOLI CONTEMNERE inimicum, licet sit pusillo corpore. Nam saepe, quod corporis viribus detractum est, natura addidit ingenii viribus. Quanquam haec sententia latius patet: nempe hominem non esse aestimandum proceritate roboreque corporis, sed animo potius.

ERASMUS.

ELEGANTER quoque *Vis* & *Consilium* opponit Cicero de Senect. *Res magnae non* viribus, *aut velocitatibus aut celeritate corporum geruntur, sed* consilio, *auctoritate, sententia.* Similis fere ἀντίθεσις est apud Phaedr. Lib. II. Fab. VI. Attamen *vis non minus* animi, *quam* corporis est. Vid: Sall. Catil. Cap. I. § 2. *Sed nostra omnis* vis *in animo & corpore sita.* In eodem, Cap. V. *L. Catilina, nobili genere natus fuit magna* vi *& animi & corporis.* Cap. XVII. *Quanta* animi vis *fuisset in exercitu Catilinae.* &c. &c. Melius autem ad sensum Distichi quadrare puto verba Sall. in Catil. Cap. I. *Quo mihi rectius videtur*, ingenii, *quam* virium opibus, *gloriam quaerere.* Ejusd. Cap. VI. verba de Rom. Senatu: *Delecti, quibus* corpus *annis infirmum*, ingenium *sapientia validum erat, Reip. consultabant.*

O. ARNTZENIUS.

SI NIHIL aut parum hic praestat Ars Critica, Historia certe omnis aevi innumera hujus veritatis servata nobis suppeditat exempla. Sic ille orbis domitor

Magnus Alexander corpore parvus erat.

„ Sic, recensente ad hoc ipsum Dist. eruditissimo Wachio,
„ de Rege Aegypti, cui nomen Bocchoris, Diodorus Si-
„ culus, Lib. I. Bibliothecae, Cap. XLV. scriptum reliquit,
„ *eum corpore exili & despecto quidem fuisse, sed ingenio &*
„ *prudentia ante se regibus praecelluisse.* Pari ratione Agesi-
„ laum *exiguum & specie aspernanda fuisse*, Nepos & Plutar-
„ chus, vitam ejus exponentes tradunt. At quis in lauda-
„ tis modo Scriptoribus tam hospes est, cui lateat, eum-
„ dem illum *virtute* & *consilio polluisse?* Tempestate quoque
„ Theodosii in homine brevis admodum staturae summam

„ fuisse

49.

ΣΩΜΑΤος οὐτιδανοῦ δύναμιν ΜΗ θῇς παρὰ φαῦλον·
Βουλῇ γὰρ κρατεῖ ἔσθ᾽ ὅτε, τὸν ΦΥΣΙC εἴασ᾽ ἀκιδνόν.

CORPORIS EXIGUI *vires.*] Vires δύναμιν male Planudes. Vires herbarum & vires corporis Latini indifferenter dicunt, Graeci distinguunt, βοτανῶν δυνάμεις, σώματος ἰσχύν.

Cui vim natura negavit.] Planudes, τὸν φύσις εἴασ᾽ ἀκιδνόν. Dixeris a tirone, non a Planude, magni nominis viro, profectum. Possumus etiam aliam interpretationem ab ea, quam dedimus, adferre:

CONSILIO POLLET. Vid. Weitz. p. 144. ad v. 620. Lib. IV. Argonaut. Valer. Flacci. Zehnerum II. Centur. Adag. sacr. XXXII. Rittershus. p. 228. sq. ad Opp. Conf. & Dist. XII. Lib. IV. Persarum Adagium est: *Parvus sapiens altae staturae imperito praestat.* Vid. Levin. Warneri Notas ad Prov. LXXX. Pers. *Vis* autem opponitur *Consilio* aut *astutiae.* Vid. Barth. pag. 42. ad Gratium.

DAUMIUS.

Μὴ τυτθοῦ μώμησαι ἀνάλκιδα χρωτὸς ἐρωήν·
Ὧι φύσις οὐ πόρεν ἰσχὺν, ὑπέρτερός ἐστι φραδαῖσι.

SCALIGER.

„ fuisse prudentiam, Nicephorus Hist. Eccles. Lib. XII. „ Cap. XXXVII. auctor est". Inter Philosophos vero & Aesopus, Rhodopes delicium, & Xanthippes maritulus Socrates, & Crates Hipparchiae egregius ille Sponsulus & ipse Epictetus noster, verae Sapientiae, sed mutilato corpore, alumnus, aliorumque quam plurimi: in sacris porro etiam divus Paulus & Zacchaeus publicanus, quot non praebere nobis possent illustria hujus rei documenta?

PRAEFERIMUS ipsi tamen familiarius aliquod ac recentius exemplum, quod qui suis oculis in Anglia spectavere ipsi, narrarunt nobis. Erat Londini, in loco frequentatissimo hominum conventibus, procerae admodum staturae in obambulando, prae ceteris, Thraso quidam conspicuus, qui non cessabat conviciis omnibus proscindere, variisque modis lacessere exili atque exigua corporis mole homuncionem,

Dolabellae non diſſimilem, quem, ad gladium fuiſſe adligatum, ſocer ejus aliquando ridebat Cicero. Id non diu ferre potuit pygmaeus, patientia forte nec excedente modum corpuſculi. Iratus ergo gigantem ad ſingulare provocat certamen. Ille contra in riſus ſolvitur, ut cui ignominioſum foret nimis, adverſum tale pugnare naturae excrementum. Hic porro inſtare, ad congreſſum quantumlibet inaequalem ſe accingere, &, qui a teneris artificioſi ſaltus gymnaſticam exercuiſſet, ut nimirum pedum velocitate exilitatem corporis viriumque tenuitatem, ubi opus foret, compenſaret, jam artis facere periculum, ſe ipſo uſus pro telo, jam Thraſonis nec opinantis quidem, repentino impetu, inſilire humeris, ſuisque cruribus illi lacertos atque brachia tam arcte circumligare & conſtringere, ut nihil tentare contra potuerit; tum pugnis involare in vultum, frontem ei, oculos, totamque adeo deturpare faciem & miris ac cruentis modis hominem excipere, denique laſſus a pugna, deſilire rurſus. Sed alter, dum fricat oculos, dum ſudorem cum cruore abſtergit, ecce jam iterum ab altera parte inſultantem ſibi atque inequitantem dorſo ſuo hoſtem geſtat invitus, qui feſſus iterum impune reſilit. Eaque ſcena toties repetitur, donec pygmaeo iſti palmam Thraſonianus heros, inter adſtantium omnium ludibria, tradidiſſet integram. Quam certe contumeliam, ſi Catonis noſtri huic paruiſſet monito, nullum eſt dubium, quin lucratus fuiſſet. Adeo —— *nec ſolis viribus aequum eſt Credere.* „ Bene enim, quae ſunt illa Weitzii verba, jam laudata a Daumio: „ Bene Horatius III. Carm. IV. *Vis conſili expers* „ *mole ruit ſua. Nec eſt diuturna poſſeſſio, in quam gladio in-* „ *ducimur.* Curt. lib. VIII. At contra:

> *Vim temperatam* DI *quoque provebunt*
> *In majus.* —— ——

„ *Temperatam*, dico, *prudentiae mixtura.* Ρώμη γὰρ μετὰ „ φρονήσεως, ait mellitus Orator Iſocrates ad Demonicum, „ ὠφέλησεν· ἄνευ δὲ ταύτης, πλείω τοὺς ἔχοντας ἔβλαψε. Lipſ. „ III. Polit. c. 1.

> —— *Saepe acri potior Prudentia dextra.*

[Vid. in floſculis noſtris ſub hoc Diſt. Valer. Flaccum, ad cujus iſta verba ita porro commentatur Joh. Weitzius:] „ Oraculum non inſolens effatus eſt ille vates:

Σοφὸν

Σοφὸν γὰρ ἓν βούλευμα τὰς πολλὰς χέρας
Νικᾷ. ——— ——— ———

H. e. *Mens una Sapiens, plurium vincit manus.*

„ Quod & a Galeno est usurpatum, in exhortat. ad bonas
„ artes, & Polybio, lib. I. Stob. serm. LI.

„ Phocylides:

Βέλτερος ἀλκήεντος ἔφυ σεσοφισμένος ἀνήρ.
Vir sapientipotens superaverit armipotenteis. (a)

„ *Melior est Sapientia, quam vires; & vir prudens, quam*
„ *fortis.* Sapient. Cap. VII. Tiraqu. connub. I. n. 51. & seqq.
„ Reusner. clas. III. symb. 8. & 26. Rittershus. ad Oppian. II.
„ Hal. v. 53. Barthol. Cassan. in Catal. gloriae mundi,
„ parte IX. Consid. 44. p. 351. Comment. Terent. p. 252.
„ Probe Palingenius in Cancro:

Ingenio vires cedunt. Prudentia victrix
Cuncta domat. ——— ——— ———
Viribus ingenium moderatur cuncta ministris.

Plura e Palingenio vid. in nostris flosculis. Ceterum alia alii servamus tempori & loco.

Corporis exigui noli contemnere vires:
Vincitur & minimis maxima, mole, fera.
Consilio pollet, cui vim natura negavit.
Dic mihi, quid praestet: Robur, an ingenium?

Un homme est-il petit & de mince figure,
Ne le méprise point, sur ces simples dehors:
Souvent l'Auteur de la Nature
Dédomage l'Esprit de ce qu'il ôte au Corps.

(a) Ita nos, ad ductum Phocylidis, invertimus illud Ennii:
Armipotenteis sunt mage, quam sapientipotenteis.

L.

Cui scieris non esse parem te, tempore cede:
Victorem a victo superari saepe videmus.

SI SENSERIS tibi rem esse cum potentiore, cede ad tempus, & fine penes illum esse victoriam. Nam incidit saepenumero opportunitas, ut mutatis vicibus rerum, vincat, qui victus fuerat: & superior sit, qui fuerit inferior. Convenit cum illo: *Vir fugiens denuo pugnabit.* Quidam stulta pertinacia statim aut vincere volunt, aut pessundari.

ERASMUS.

OMNIS hic concinnitas, acumen omne, nostra quidem sententia, in unica voce, TEMPORE scilic. quaerendum est. Neque, ut alibi, *in tempore* vel *ad tempus* ea significare videtur; sed veluti recte dicimur *cedere loco* aliis: Ita vult, ut & temporis praerogativâ cedatur alteri, quasi qui dicat: Fac hoc illius jàm esse tempus ut vincat; aliud tuum erit.

VERSICULUS *secundus* (verba haec sunt Anti-Catonis nostri, Boxhornii,) *nihil cum priore commune habet*, *cum tamen rationem ejus reddere velle videtur*. Suo ergo merito hoc responsum tulit a consultissimo Rescriptorum Auctore, Henrico Cannegietero, sub initium Capitis XXX. eorumdem:
„ Quotus est, qui non dicat, soli me lumen inferre, si
„ Distichon hoc, quo nullum evidentius, nullum clarius
„ est, exponerem? Et tamen qui interpretationem volet,
„ eum ad Erasmi paraphrasin adlego. * Exputare mehercle
„ nequeo, quid id sit, quod remoratum est Boxhornii men-
„ tem. Perspicua enim omnia sunt. Quare intactum relin-
„ quo. Consonum hoc Ovidii, tametsi in caussa alia, ad-
„ jiciam, Art. II. 197.

„ *Cede repugnanti*, CEDENDO VICTOR ABIBIS.

„ At-

* Quam vide supra loco, qui & debetur ipsi, primario. Sed in eo Codice, quem posterior exornat Rescriptorum Editio, frustra eam requiras: Quod incommodi saltem horum fuisset gratia evitandum: Si & indignus ea benevolentia Erasmus.

50.

ΟΝ ΝΟΕΕΙC ΣΕο μείονα, ΤΩι Δ' ΕΝ ΚΑΙΡΩι ὑπΕΙΚειν.
ΠΟΛΛΑΚι γὰρ κρείσσων πρὸς χείρονος ἥτλαν ὑπέςη.

CUI SCIERIS *non esse parem te.*] Ita Pithoeana editio. Vulgatae: *Quem scieris non esse parem tibi.* Unde Planudes infeliciter fecit, *ὃν νοέεις σέο μείονα. Quem scieris esse minorem te.* Imo imbecilliorem, *καὶ ὑποδέστερον.*

SCALIGER.

IMO quidquid dicat Imperator Scaliger, contextum tamen integrum & sequens versus fere urgent, ut scripserit *μείζονα* Planudes, non *μείονα.* Quem forte deinceps omnium rerum rudes ad Vulgatam illam perversamque adcommodare lectionem sic voluerunt.

„ Atque ad alias ejus cavillationes & calumnias propero ". Quae & hic, sub Disticho libri hujus XIII. statim sequentur.

SCILICET hoc illud est, quod dicitur trito admodum proverbio: HERCULEM LACESSERE, quoties significare volumus: *Fortiori te noli facessere negotium:* namque id esse *funestum* vetus indicat apud Gruterum Inscriptio, pag. 103. n. 5.

NONNE DIXI TIBI
DECEBALE
FUNESTUM EST
HERCULEM
LACESSERE.

Fortiores autem, ubi vel maxime aliquando vincantur ab infirmioribus, id tutius effici non posse, quam pro temporum ratione iis sapienter cedendo, vel temporis opportunitatem aliam patienter atque tranquille expectando. Sic neque adeo abhorret istud PRUDENTIAE CIVILIS monitum ab eo, quod est in DOMINI nostri Evangelio, *Luc. XV.* 31. 32.

EST

Est ad vulgatam illam lectionem conformatum Gallicum sequens Tetrastichon. Sed tum idem prorsus diceret, aut parvo

Cui scieris non esse parem te, tempore cede:
Tempora in excelsum, tempore pressa, levant.
Victorem a victo superari saepe videmus:
Quodque oritur, sidus, denique id occidere.

LI.

Adversus notum noli contendere verbis.
Lis minimis verbis interdum maxima crescit.

Ut ante legisti, contra verbosos non esse contendendum verbis, ita cum familiaribus rixandum non est, quod summa discordia soleat nasci ex verbulis levissimis.

Erasmus.

Inimicitias inter amicos nonnumquam exoriri gravissimas, easque sedulo vitandas, admonet Cicero quoque de Amicit. Cap. XXI. *Cavendum vero, ne etiam in graves inimicitias convertant se amicitiae, ex quibus jurgia, maledicta, contumeliae gignuntur.*

O. Arntzenius.

Veluti, cedendum esse ut plurimum, sive majori ac potentiori, (qui vel laedere nos potuerit, vel inmeritos jam laeserit) idque duce prudentia, comite vero meliorum temporum spe; sive etiam aliquando minori nobis, ad exercendam morum patientiam, jam antea docuit & deinde saepius ad idem recurret argumentum, Epicteteum puta ΑΝΕΧΟΥ, sustine: Ita & saepius inculcat Auctor, *evitandam* esse quovis modo *contentionem*, & abstinendum a litibus rixisque muliebribus; cui rei ista tolerantia non parum praebet adjumenti. Tertium enim jam

parvo discrimine; quod dictum jam fuit Dist. XXXVIII. Libri I.

Pouvant vaincre ton adversaire,
N'use point de tes droits avec trop de rigueur:
On a vû bien souvent, aidé de sa colere,
Le vaincu s'élever au-dessus du vainqueur.

51.

ΜΗ νείκει, μηδ' ΑΝΤΙΛΕΓειν θέλε σοῖσιν ΕΤΑΙΡοις·
ΕΚ τυτθῶν ΜΥΘΩΝ γὰρ ἔρις ΜΕΓΑ πολλάκις αὔξει.

EX MINIMIS VERBIS.] Id est, ἐξ ὀλίγων. Planudes, ἐκ τυτθῶν μύθων, *ex parvis sermonibus*. Quod est futilissimum. Futilius, μέγα πολλάκις ἄυξει. Vox μέγα Poëtis nunquam nisi cum Verbis & Nominibus conjungitur: μέγα ἀέξει, μέγα νήπιος. Itaque recte fuisset: ἐξ ὀλίγων μύθων μεγάλη γὰρ ἔρις μεγ' ἀέξει. Gaza invenustius in versibus Ennianis: πάμμεγα λάμπει, pro μέγα λάμπει.

SCALIGER.

HAEC in Graeco homine doctissimo ἀκριβολογωτάτῳ, ne miremur, si nobis Latinis obrepat somnus, quum tales Graecos dormitare contingat. Quamquam rari sunt inter Latinos, qui studia Graeca delibaverint, qui non meliora facere possint.

ID.

jam hoc est Praeceptum verbis expressum: CONTENDERE NOLI. Vide mihi prioris Lib. Dist. X. & hujus ipsius, in quo versamur libro, quartum. Quibus deinde, post praesens hoc, quo de agimus, adhuc ultimi libri Distichon accedit XXXIV. Diversas singulis subnectit caussas, omnes tamen ad eumdem finem collineantes. I. Ne cum verbosis & ipse desipias, nimia garrulitate. II. Ne aestu contentionis in transversum abreptus, excidas Vero. III. Ne in injustitiae culpam poenamque irruas. Hoc vero loco: Ne in tristes inimicitias vertatur Amicitia, & irarum quasi incendio

dio deleta, in fumos abeat. In quo mire convenit huic, cum XXXVI. ſuperioris libri Carmine. Niſi quod ibi ab inferenda amicis lite abſterreat; hic etiam quodammodo illatam, aut, niſi caveris, facile inferendam tibi, declinare prudenter ſuadeat. Eſt enim ac ſi dicat, illud Poëtae recinens:

> *Principiis obſta: Sero medicina paratur,*
> *Cum mala per longas invaluere moras.*

Malum autem ejusmodi, per moras creſcens, eſt & *Diſcordia*, ΕΡΙΣ illa Graecorum, quam ita egregie, ut nihil ſupra, jam Homerus depictam expreſſerat Iliad. Δ:

> Ἥ τ' ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται· αὐτὰρ ἔπειτα
> Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη, καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει.

H. e. *Parva quidem primum haec; crebris ſed motibus aucta,*
Vertice ſublimi coelum ferit, & pede terras.

Egregie, inquam, ſic Homerus, quidquid contra clamet protervus nimium ὁμηρομάστιξ, Litteratorum quondam Dictator, Jul. Caeſar Scaliger, Poët. L. V. Cap. III. p. m. 524. cujus haec verba citare, ut recte de iis ſentit Popius, refellere eſt *: *Nolo imitari*, inquit. *Non placet. Non eſt verum, Contentionem ponere caput in coelo. Ridiculum eſt. Fatuum eſt. Homericum eſt. Graeculum eſt. Virgilianum non eſt. Romanum non eſt.* Quo hunc ſuus rapit inpetus? Ergo pari modo *non placebit*, aut fortaſſe *Graeculum erit* & iſtud Hebraici veritatis fontis, *Pſalm. LXXIII. 9.*

שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ׃

H. e. *Et ore coelos adtingunt, & lingua peragrant terras.*

Sed e diverticulo ut in viam redeamus, ſimul & hanc

* Pop. Iliad. Lib. IV. not. ad v. 502. Angl. verſionis, de Macrobii judicio Saturnal. Lib. V. Cap. XIII. contra Virgilianam Famae deſcriptionem:

> *Parva metu primo, mox ſeſe attollit in auras,*
> *Ingrediturque ſolo, & caput inter nubila condit.*

„ *Scaliger* is very angry at this laſt period, and by miſtake blames *Gellius* for „ it, in whom there is no ſuch thing. His words are ſo inſolently dogma„ tical, that barely to quote them is to anſwer them, and the only anſwer „ which ſuch a ſpirit of criticiſm deſerves.

hanc Noſtri doctrinam, de vitanda inter notos contentione, ad principia reducamus, eam ejusdem ex ore Philoſophi, quo & reliqua fere omnia, hauſtam animadvertimus. Ita enim docuit Epictetus, in Apophthegmatis, quae ex Jo. Stobaci florilegio, ſive Eclogis moralibus decerpta, Arrianeae editioni ſuae Nicol. Blancardus adjecit, pag. 413. Τὸν προςομιλοῦντα τριχῆ διασκοποῦ, ἢ ὡς ἀμείνονα, ἢ ὡς ἥττονα, ἢ ὡς ἴσον. Καὶ εἰ μὲν ἀμείνονα, ἀκούειν χρὴ, καὶ πείθεσθαι αὐτῷ· εἰ δὲ ἥττονα, ἀναπείθειν [male enim ibi: ἀπειθεῖν]· εἰ δὲ ἴσον, συμφωνεῖν. Καὶ οὔποτε ἁλώσῃ ΦΙΛΟΝΕΙΚΙΑC. H. e. *Eum cum quo diſſeris, triſariam conſidera: vel ut praeſtantiorem*; (Cato, Lib. II. Diſt. X. *Cui ſcieris non eſſe parem te*, &, Lib. IV. Diſt. XXXIX. *Cede potenti.*) *vel ut inferiorem*; (Cato, Lib. I. Diſt. XXXIV. *Vincere quum poſſis*, & ibid. Diſt. XXXVIII. *Quem ſuperare potes.*) *vel ut parem.* (Cato hic loci: *Adverſus notum*, & Lib. I. Diſt. XXXVI. *cum quo tibi gratia juncta eſt.*) *Qui, ſi te ſit melior, audiendus eſt, eique parendum. Inferiori perſuadendum.* (Conf. & Lib. I. Diſt. IX. *Quumque mones aliquem, noli deſiſtere coeptis.*) *Pari aſſentiendum.* (Cato: *Cede ſodali.*) *Sic* NUMQUAM IN CRIMEN CONTENTIONIS INCIDES. (Cato quater, ut vidimus: NOLI CONTENDERE! PRAVE CONTENDERE NOLI!) An eſt ovum ovo ſimilius?

Adverſus notum noli contendere verbis;
Ne ſanctae pereat fructus Amicitiae.
Lis minimis verbis interdum maxima creſcens,
Surgit in inmenſum, quae fuit ante nihil.

Fui dans les entretiens ces diſputes frivoles,
Qui peuvent s'élever entre amis & parens:
Quelquefois les moindres paroles
Font naitre pour des riens les plus grands différens.

LII.

Quid Deus intendat, noli perquirere sorte:
Quid statuat de te, sine te deliberat ipse.

NEC NUNC sententiam recte vertit Planudes: vertit enim ad hunc modum: Κληδόσι μὴ ἴχνευε, &c. Quanquam pro κληδόσι suspicor legendum, κλήροισι. Et tamen aliud est perficere, aliud deliberare, aut statuere. Verus autem sensus hic est: Ne sortilegiis ac malis artibus inquiras, quid de te futurum sit: Quandoquidem id Deus sciri non vult. Neque enim te in concilium adhibet, cum aliquid decernit de te. Quod si te vellet id scire, nimirum accerseret te in concilium.

ERASMUS.

IPSI PAGANI sapientiores ridere soliti fuerunt, qui sorte aliquid perquirerent. Audiamus Ennium pag. Edit. Cl. Hesselii 225.

Non habeo denique nauci Marsum Augurem.
Non vicarios Haruspices, non de Circo Astrologos,
Non Iliacos conjectores, non interpretes somnium;
Non enim sunt ii aut scientia aut arte divinei,
Sed superstitiosi vates. —— ——

Audi Cicer. L. II. de Divinat. Cap. XLI. *Quid sors est? Idem propemodum, quod micare, quod talos jacere, quod tesseras, quibus in rebus temeritas & casus, non ratio nec consilium valet.* Et quae ibi plura leguntur.

O. ARNTZEN.

HIC ANTE OMNIA monendum illud esse duximus, eumdem Auctorem, qui, quod nostrum fecisse videmus Sententiarum Scriptorem, tam serio tamque graviter omni contra repugnat superstitioni, aut semet ipsum exuisse oportere, aut minime potuisse ea praescribere quartana febri laborantibus, quae his mandasse constat, versu illo, sane quam ridiculo, Q. Serenum Sammonicum:

Maeoniae Iliados quartum suppone timenti.

Ab Alexandro Popio, supra jam laudato illo Homero Anglico,

52.

Κληδόσι μὴ ἴχνευε, ΤΙ βούλεται εἰς σὲ τὸ ΘΕῖον·
Ο, ΤΤΙ ΓΑΡ ὥρισε ΣΟΥ ΠΕΡΙ, καὶ ΣΕΟ νόσφι ΤΕΛΕΣσΕΙ.

QUID DEUS *intendat, noli perquirere sorte.*] Planudes; κληδόσι μὴ ἴχνευε. Itaque κληδόνα non distinguit a sorte: quo nihil potuit imperitius facere. Nam κληδόνες & omina non sunt in nostra potestate: sortes sunt nostri arbitrii. H. e. ominari non potest, nisi cui omen inopinato objectum est. Sortiri potest, & quicunque vult, & quotiescunque. Itaque investigare ominibus non possumus dicere, in quae jus nullum habemus. At possumus, perquirere sorte: quia id facere vel non, & quando libuerit, in nostra manu est.

SCALIGER.

QUID DEUS *intendat.*] Nos: —Τί θεὸς τεκμαίρεται, quomodo Hesiodus:

Ζεὺς πόλεμον τεκμαίρεται. —

Planudes:

—Τί βούλεται ἐς σὲ τὸ θεῖον.

Βούλομαι εἰς σὲ pro, βουλεύομαι ἐπὶ σοῦ aut κατὰ σοῦ barbarismus est.

Quid statuat de te.] Cola invertit Planudes, quasi auctor dixisset: Quid de te, sine te, deliberat, ipse sine te hoc statuet. Nos nihil retexuimus.

IDEM.

glico, ea de caussa fortiter, nec injuria, reprehensum * & vel solum propter hoc, a V. Cl. Jo. Hild. Withofio, in Dissertatione ejus priore, cum gnomologo hoc nostro non ita temere confundendum. Quid enim, quaeso, ut recte sentit idem ille Scriptor Britannus, (cujus ipsius vide verba margini adscripta,) quid, inquam, efficacius deprimere mortalium queat animos, quam illae tot delirarum atque ani-

* Pope, sub fin. Voluminis I. Iliad. ,, *The reader will excuse our taking notice of such a trifle, as that it was an old superstition, that this fourth book of* ,, *the* Iliads *being laid under the head, was a cure for the* Quartern Ague. Serenus Sammonicus, *a celebrated physician in the time of the younger* Gordian, *and preceptor to that Emperor, has gravely prescrib'd it among other re-* ,, *ceipts*,

anilium incredibilibusque modis inter se diversarum, quae ab omni aevo terris incubuerunt hominumque inbecillorum mentibus justo tenacius insederunt, religionum turmae atque cohortes? Quibus id effectum est, docente Cicerone Lib. II. Cap. LXXII. de divinatione, ut *Superstitio*, quam non nisi *inbecilli* esse *animi atque anilis* ante jam dixerat, Cap. LX. *fusa per gentes*, *hominum inbecillitatem* passim & ubique *occupaverit*. Unde tot sacrificulorum, augurum, haruspicum, tot denique omnis generis divinatorum & originem traxerunt fraudes ac praestigiae, & his ii credulitate, talium quippe hominum, nimium facile, suam ipsorum in utilitatem, abuti potuerunt. Quas inter non erant minimae SORTILEGORUM, sive eorum hominum, qui per sortes, numeros, tesseras & talos & aleas & quidquid erat hujuscemodi, futura praenuntiare sustinuerunt. Vide apud eumdem Ciceronem de divinatione Libr. I. Cap. LVIII. Nec non H. C. Agrippae de incertitudine & vanitate Scientiarum Capp. XIII. XIV. XV. porro XXXI. XXXII. XXXIII. XXXIV. XXXV. XXXVI. XXXVII. & XXXVIII. cum binis aut ternis adhuc sequentium. Vide & Polydor. Vergil. de rerum inventoribus Lib. I. Cap. XXIII. de Necromantia, pyromantia, aëromantia, hydromantia, geomantia & chiromantia & de ejusmodi μαντείας sive μανίας generibus aliis, praecipue vero de sortibus Praenestinis Cap. sequens XXIV. Confer huic Plinium H. N. L. II. Cap. VII. & L. VII. Cap. LVI. Edit. Jac. Dalecampii, fol. 4. & 172. L. XXVIII. Cap. IV. f. 688. L. XXX. Cap. III. f. 734. & alibi. Confer &, si lubet, Casp. Peuceri de praecipuis divinationum generibus Commentar. Francof. edit. CIↃIↃCVII. & Jacobi Gaffarelli, de Curiositatibus inauditis, partem III. & IV. integras fere; sed cum Notis & castigationibus subinde necessariis, Gregorii Michaëlis, Flensburgensis Praepositi, Hamburgi & Amstelodami anno, superioris saeculi, LXXVI. editis. Ut silentio praeteream us tot tantosque alios, de hisce rebus, deque variis divinandi modis vel ex professo agentes, vel aliquid eorum per transennam

„ *ceipts, in his medicinal precepts*, Praec. 50. Maconiae &c. *I believe it will*
„ *be found a true observation, that there never was any thing so absurd or ridicu-*
„ *lous, but has at one time or other been written even by some author of reputa-*
„ *tion. A reflection it may not be improper for writers to make, as being at once*
„ *some mortification to their vanity, and some comfort to their infirmity.*

nam tantum ſpectatum obiter attingentes. In quibus quum totidem ferme reperire liceat inter Philoſophos a Chriſti fide alienos, quot & inter ipſos Chriſtianos, qui earum ſuperſtitionum inſaniam acerrime perſtrinxerint; non erat, ſane, cur Boxhornius Catonem propterea noſtrum noſtris etiam initiatum ſacris fuiſſe ſuſpicaretur. Hoc enim ei alterum argumentum erat, quo iſtud demonſtraturus eſſe, irrito quamvis conatu, ſibi pulcre videbatur: *Praeterea*, inquiens, *ſortilegia diſertim damnat Auctor*, *Diſt.* X*I*I. *Lib. II.* Quid Deus intendat &c. *Per ſortem hic intelligit* κληρομαντείαν. *Qua quemadmodum inprimis uſi ſunt Pagani, ita omnino abſtinendum Chriſtiani ſemper cenſuere; quod plurimis conciliorum canonibus & Pontificum decretis poteſt comprobari. Videantur qui de ſortilegiis inter Chriſtianos ſcripſere.* Summa, ergo, dictorum huc redit, ut recte ei Cl. reſpondet Cannegieter. Cap. Reſcriptor. XI. toto: „ Sortilegia damnat Cato, ergo „ eſt Chriſtianus. Nam voce *ſortis*, ſola ſortilegia hic de- „ ſignari putat Boxhornius: Ego vero omnem vaticinandi „ modum. Vocabulum enim hoc latiſſime patet, & divina- „ tionem omnem complectitur, etiam eam, quae ſortitio- „ ne non peragebatur, quod docuit V. C. Jacobus Perizo- „ nius, nunquam mihi ſine laude dicendus, ad Aelian. Var. „ Hiſt. L. III. C. XLV. Philoſophi omnes, certe morum „ probitate conſpicui, & quorum ars non comparata erat „ ad jactantiam & avaritiam, inveſtigationem futurorum „ damnarunt; ſive quod eam vanam arbitrabantur, & illa „ praeſciri poſſe negarent; (De qua vanitate multa diſpu- „ tat Cic. in libb. de Divinatione.) Sive quod fas non ar- „ bitrabantur. Non negat Auctor praeſagiri poſſe imminen- „ tia; quo iterum ſeſe Stoicum probat; quam Stoicorum „ ſententiam ridet Cic. de Divinat. L. II. C. XLI. atque „ in aliis locis. Sed diſſuadet ſollicitari Deum ob ea, quae „ ipſi de homine decreta ſunt. Haec namque multis vete- „ rum ſedit ſententia, terram hominibus cognoſcendam „ exercendamque eſſe datam, cetera omnia divino conſilio „ ſeparata a mortalium cura, & nefas eſſe ab his inquiri. „ Talia ſunt, quae ſupra terram, ut aſtra, coelum: ſub „ ea; inferi: Quae cingunt eam; aquae atque Oceanus. „ Hinc religio, mare atque Oceanum navigare: Vid. quae „ de hac re habet Cl. Burmannus ad Valerium Flaccum „ L. I. 196. quibus adde carmen de navigatione Druſi in „ Catalectis. Virgilius Poëtarum ſapientiſſimus non, niſi „ venia rogata, & cum religione, inſerorum res deſcribit, „ Aeneid. L. VI. 264.

 „ *Dii*,

„ *Dii, quibus imperium est animarum, umbraeque silentes.*
„ SIT MIHI FAS *audita loqui: sit, numine vestro*
„ *Pandere res, alta terra & caligine mersas.*

„ Neque aliter Poëtae illi, qui Phaenomena & Astronomica
„ cecinerunt, quorum manibus nostris tractantur libri, Ara-
„ tus, Germanicus, Avienus. Credo eandem religionem
„ commovisse etiam Nostrum, cum scriberet Lib. II. Dist. II.

„ *Mitte arcana Dei, coelumque inquirere quid sit.*
„ *Cum sis mortalis, quae sunt mortalia cura.*

„ Notum est illud Socratis, *quod supra nos, nihil ad nos:* de
„ quo vid. Lactant. Lib. III. Cap. XIX. Hinc credo de-
„ fluxisse Poëtarum veterum consuetudinem, quorum cura
„ potissimum occupata erat in θεολογουμένοις, ut aut solem-
„ ni quadam precatione Deum placent, cujus Sacra mo-
„ vent, aut numine ejus sese adflatos jactent. Germanicus
„ quidem & Avienus imperio Jovis ad astra describenda
„ sese accedere fingunt. Et nihil vulgarius Poëtis, quam
„ Apollinis, Musarumve opem aut efflagitare, aut efflagi-
„ tatam atque impetratam fingere.
„ Ad coelestia vero cum pertineat rerum futurarum co-
„ gnitio, propterea eam filio suo interdixit Dionysius in
„ hoc Disticho, quo de agimus. Quid? Romani prisci anne
„ ob id futurorum scientiam divinationem dixisse videntur,
„ ut docerent Divis eam esse tributam, non hominibus?
„ Hoc certum, quacunque de caussa religio haec incesserit
„ Antiquorum animos, Stoicis curiositatem hanc minus
„ probatam fuisse. Inde Imperator Antoninus, Lib. VII.
„ § 8. * Τὰ μέλλοντα μὴ ταρασσέτω. Ἥξεις γὰρ ἐπ' αὐτὰ, ἐὰν
„ δεήσῃ, φέρων τὸν αὐτὸν λόγον, ᾧ νῦν πρὸς τὰ παρόντα χρᾷ.
„ DE FUTURIS SOLICITUS NE SIS. *Accedes enim ad
„ ea, si ita fuerit opus, ratione instructus eadem, qua nunc ad
„ praesentia uteris* Atque initio libri XII. Πάντα ἐκεῖνα ἐφ'
„ ἃ διὰ περιόδου εὔχῃ ἐλθεῖν, ἤδη ἔχειν δύνασαι, ἐὰν μὴ σεαυτῷ
„ φθονῇς. Τοῦτο δέ ἐστιν, ἐὰν πᾶν τὸ παρελθὸν καταλίπῃς, καὶ τὸ
„ μέλ-

* Ita in utraque editione citatur Arntzeniana; in mea tamen librorum Antonini εἰς ἑαυτὸν, quae est Oxoniensis, e Theatro Sheldoniano A. 1680. haec quidem Libro VII. verba reperio, sed § ς' sive 6.

„ μέλλον, ἐπιτρέψῃς τῇ προνοίᾳ, καὶ τὸ παρὸν μόνον ἀπευθύνῃς [πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην.] „ *Ista omnia, quae per amba-* „ *ges adsequi contendis*," (Al. *quae per circuitus temporum adi-pisci optas*,) „ *jam nunc habere potes, nisi tibi ipse invideas.* „ *Hoc autem fiet, si Praeteritum omne missum feceris*, FUTU- „ RUM OMNE PROVIDENTIAE DIVINAE PERMI- „ SERIS, & *quod praesens est, tantum ad pietatis ac justitiae* „ *normam direxeris. Adde Arrianum in Epictetum, Lib. II.* „ *Cap. VII.* * Quid sanctius Romae Haruspicina atque au- „ gurio? Et tamen non minus, quam reliqua omnia divi- „ nationis & vaticiniorum genera, irrisa lepide atque explosa „ fuerunt a sapientioribus. In vulgo notum vetus est illud „ Catonis dictum, quod Cicero scitum nominat, Cotta „ etiam

* Perpulcre ibi sive ipse noster Epictetus, sive sub Epicteti persona disputat Arrianus, ait enim: *Propter intempestivam divinationis curam multa multos officia negligere.* Διὰ τὸ ἀκαίρως μαντεύεσθαι, πολλὰ πολλοὶ καθήκοντα παραλείπομεν. Cum potius, quidquid deinceps futurum sit, strenue tamen nostro nobis semper fungendum officio sit, ac si illud futurum non esset. Διὰ τοῦτο, inquit porro, ἡ γυνὴ καλῶς εἶπεν, ἡ πέμψαι θέλουσα τῇ Γρατίλλῃ ἐξωρισμένῃ τὸ πλοῖον τῶν ἐπιμηνίων, πρὸς τὸν εἰπόντα, ὅτι ἀφαιρεθήσεται αὐτὰ Δομιτιανός· Μᾶλλον θέλω, φησίν, ἵν' ἐκεῖνος αὐτὰ ἀφέληται, ἢ ἐγὼ μὴ πέμψω. H. e. *Quapropter recte illa mulier, quae cum Gratillae a Domitiano in exilium pulsae amplius menstruo commeatum esset missura, ei, cui dixerat fore, ut Domitianus totum illum eriperet, respondit: Malo ut Domitianus eripiat, quam ut non mittam ego.* [*Quid ergo nos ad frequentes divinationes adducit? Timiditas, solicitudo de eventu*, ἡ δειλία, τὸ φοβεῖσθαι τὰς ἐκβάσεις. *Propterea vatibus adulamur. Domine, capiamne patris hereditatem? Videamus: rem divinam faciamus. Sane domine, ut fortuna volet! Si dixerit: Cape hereditatem; tamquam ab ipso hereditatem acceperimus, sic ei gratias agimus. Itaque illud jam reliquum est, ut illudant illi nobis. Quid ergo? Citra appetitionem & aversationem est auspicandum: quem ad modum viator ex obvio quaerit, utra via sit insistenda; neque de eo solicitus* est, dextrane, an laeva sit eundum. ὡς ὁ ὁδοιπόρος πυνθάνεται παρὰ τοῦ ἀπαντήσαντος, ποτέρα τῶν ὁδῶν φέρει, οὐκ ἔχων ὄρεξιν πρὸς τὴν δεξιὰν μᾶλλον φέρειν, ἢ τὴν ἀριστεράν. *Neque enim harum alterutra pergere vult, sed ea, quae recta ducat. Sic etiam ad Deum erat accedendum, tamquam ad ducem*, ὡς ὁδηγῷ. *Neque secus utendum oraculis atque oculis; quos non obsecramus, ut haec illave nobis potius ostendant, sed, quas res demonstraverint, earum imagines accipimus. Nunc trementes augurium captamus, Deumque invocantes precamur eum: Domine, miserere nostri. Fac mihi exeundi potestatem. Mancipium, numquid aliud mavis, quam id quod magis conducit?* ἀνδράποδον, ἄλλο γάρ τι θέλεις; ἢ τὸ ἄμεινον; *Quid autem conducit magis, quam quod Deo visum est? Cur (quantum in te quidem est) judicem corrumpis, & suasorem seducis?* Τί, τὸ ὅσον ἐπὶ σοί, διαφθείρεις τὸν κριτήν, παράγεις τὸν σύμβουλον;]

„ etiam probat, de Divinat. L. II. Cap. XXVI. qui *mirari se*
„ ajebat, *quod non rideret haruspex, haruspicem si videat.* Ri-
„ det etiam, certe elevat augurationem ipse Augur Cicero,
„ in eodem de Divin. L. II. Cap. XXXIII. & quae inde
„ capp. plura sequuntur; in quo Libro omnem vaticinandi
„ rationem rejicit, & inanem atque irritam docet. Metuo
„ me hercle, ne, si omnia a viris sapientibus eadem de
„ re prodita, in medium hic conferam, taedia Eruditiori-
„ bus moveam. Quo loco Accius habuerit Augures, ex
„ hoc illius dicto intelligitur:

„ *Nihil credo auguribus, qui aures verbis divitant*
„ *Alienas, suas ut auro locupletent domos.*

„ Ut autem Dionysius noster filium, ita Favorinus Philo-
„ sophus adolescentes omnes dehortatur ab inquisitione
„ futurorum & fatorum scrutatione, cujus sententiam Gel-
„ lius exponit, Noct. Atticar. L. XIV. Cap. I. quae tanto
„ pulchrior est, quod rationes plures complectitur, quas
„ ex ipso scriptore cognosci malo". Haec doctissime Can-
negieterus, qui deinde per Caput insequens XII. Rescri-
ptorum, aliam adhuc insistit viam refellendi Boxhornium,
totusque in eo est, hujus ut opinionem a Vero alienam
vanamque esse evidentissime demonstret. Tantum enim
abesse docet, *Christianos pejus a sortibus & sortilegiis abhor-
ruisse, quam inter Gentiles Viros graves & Philosophos, ut con-
tra sit dicendum, Christianis atque Ecclesiae veteris sacerdotibus
probatas & frequentatas sortes, at vero probae & rectae Philoso-
phiae Auctores ab iis abstinuisse.* Inde scil. CLERI nomen &
CLERICORUM, quod adhuc hodie obtinet, suam traxit
originem. Sed ea ne longius nos a scopo abducant nostro,
legantur in ipsis Rescriptis, lectu sane quam dignissimis,
nostraque commendatione majoribus.

POTIUS nos his, quae eorum Auctor jam valde adpo-
site ab Epicteto adlegaverat, nostro ex instituto, bina aut
terna huc spectantia, idemque plane, quod & hic doce-
tur, comprobantia atque corroborantia jungamus Enchi-
ridii illius capita. Nempe XXIV. quod ita habet: Κόραξ
ὅταν μὴ αἴσιον κεκράγῃ, μὴ συναρπαζέτω σε ἡ Φαντασία· ἀλλ'
εὐθὺς, διαίρει παρὰ σεαυτῷ, καὶ λέγε, ὅτι τούτων ἐμοὶ οὐδὲν
ἐπισημαίνεται, ἀλλ' ἢ τῷ σωματίῳ μου, ἢ τῷ κτησιδίῳ μου, ἢ
τῷ δοξαρίῳ, ἢ τοῖς τέκνοις, ἢ τῇ γυναικί. Ἐμοὶ δὲ πάντα αἴσια
ση-

σημαίνεται, ἐὰν ἐγὼ θέλω. Ὅ, τι γὰρ ἂν τούτων ἀποβαίνῃ, ἐπ' ἐμοί ἐστιν, ὠφεληθῆναι ἀπ' αὐτοῦ. H. e. *Si corvus inauspicatum crocitarit, ne te imaginatio corripiat: Sed statim tecum ipse dijudica & dic: Nihil istorum mihi portenditur, sed aut corpusculo meo, aut reculae meae, aut gloriolae, aut filiolis, aut uxorculae. Mihi vero omnia prospera significant, si ipse voluero. Quidquid enim horum incidat, in me est, ex iis ut utilitatem capiam.* Porro XXXIX. quod explicite docet id, quod Arrianus, ante citatus, per exempla: Ὅταν μαντικῇ προσίῃς, μέμνησο ὅτι μὲν, ὡς ἀποβήσεται, οὐκ οἶδας, ἀλλὰ ἥκεις ὡς ἀπὸ τοῦ μάντεως ἀποπευσόμενος. ὁποῖον δέ τί ἐστιν, ἐλήλυθας εἰδὼς, εἴπερ εἶ φιλόσοφος. εἰ γάρ ἐστι τι τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, πᾶσα ἀνάγκη μήτε ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι, μήτε κακόν. Μὴ φέρε οὖν πρὸς τὸν μάντιν, ὄρεξιν, ἢ ἔκκλισιν. εἰ δὲ μὴ, τρέμων αὐτῷ πρόσει. Ἀλλὰ διεγνωκὼς, ὅτι πᾶν τὸ ἀποβησόμενον, ἀδιάφορον, καὶ οὐδὲν πρός σε· ὁποῖον δ' ἂν ᾖ, ἔσται γὰρ αὐτῷ χρήσασθαι καλῶς, καὶ τοῦτο οὐδεὶς κωλύσει. Θαῤῥῶν οὖν, ὡς ἐπὶ συμβούλους ἔρχου τοὺς θεούς. Καὶ λοιπὸν, ὅταν τι συμβουλευθῇ, μέμνησο τίνας συμβούλους παρέλαβες, καὶ τίνων παρακούσῃς ἀπειθήσας. Ἔρχου δὲ ἐπὶ τὸ μαντεύεσθαι, καθάπερ ἠξίου Σωκράτης, ἐφ' ὧν ἡ πᾶσα σκέψις τὴν ἀναφορὰν εἰς τὴν ἔκβασιν ἔχει, καὶ οὔτε ἐκ λόγου, οὔτε ἐκ τέχνης τινὸς ἄλλης ἀφορμαὶ δίδονται πρὸς τὸ συνιδεῖν τὸ προκείμενον. Ὥστε ὅταν δέῃ συγκινδυνεῦσαι φίλῳ, ἢ πατρίδι, μὴ μαντεύεσθαι, εἰ συγκινδυνευτέον. Καὶ γὰρ ἂν προείπῃ σοι ὁ μάντις, φαῦλα γεγονέναι τὰ ἱερὰ, δῆλον ὅτι ὁ θάνατος σημαίνεται, ἢ πήρωσις μέρους σώματος, ἢ φυγή. Ἀλλ' ἕνι λόγος, καὶ σὺν τούτοις παρίσταται τῷ φίλῳ καὶ πατρίδι συγκινδυνεύειν. Τοιγαροῦν τῷ μείζονι μάντει πρόσεχε τῷ Πυθίῳ, ὃς ἐξέβαλε τοῦ ναοῦ, τὸν οὐ βοηθήσαντα ἀναιρουμένῳ τῷ φίλῳ. H. e. *Cum ad divinationem accedis, memento ignorare te, quid sit eventurum, atque ideo vatem adire, ut ex eo id audias. Quale autem quidque sit, si Philosophus es, non ignoras. Si enim ex iis est, quae in nobis non sunt, necessarium profecto est, neque bonum id esse, neque malum. Tolle igitur abs te, cum vatem adis, appetitum pariter ac declinationem: aliter enim tremens vatem adibis. Sed cum noris, quidquid eventurum sit, susque deque esse & nihil ad te, licebit (quodcumque id sit) eo bene uti, neque te quisquam prohibebit. Fidens igitur deos, tamquam consultos, adi. Mox ubi quid tibi consuluerint, memento, quos tu in consilium adhibueris, quorumque, nisi parueris monitis, auctoritatem sis neglecturus. De his autem, quemadmodum & Socrates statuebat, consulendus est*

est vates, quorum omnis consideratio relationem ad exitum habet: cujus cognoscendi occasio neque ex ratione nobis, neque ex arte aliqua suppetat. Quamobrem quum periclitandum tibi fuerit cum amico, aut cum patria, ne consule, an periclitaturus sis: nam si vel maxime tibi vates dixerit, adversa apparuisse exta, manifestum est, aut mortem significari, aut corporis impedimentum, aut fugam. Sed dictabit tamen ratio teque & haec contra obfirmabit, ut cum amico & patria pericliteris. Maximo igitur vati intende ipsi Pythio, qui eum de templo expulit, amico qui in vitae discrimine non succurrisset. Atque haec quidem ad priorem Carminis nostri versum pertinebant. Quod vero & in altero divinae omnia jubet tradi Providentiae, dicendo:

Deus

Quid statuat de te, sine te deliberat ipse.

Et in eo nihil dicit praeter id, quod Epictetus, Cap. LXXVII. Ἐπὶ παντὸς προχείρου, εὐκτέον ταῦτα.

H. e. *In quovis incepto haec optanda sunt:*

Ἄγε δή με ὦ Ζεῦ, καὶ σὺ ἡ Πεπραμένη,
Ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμὶ διατεταγμένος.
Ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος· ἢν δὲ μὴ θέλω,
Κακὸς γενόμενος, οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.

Quos a Cleanthe desumtos versus ita latine reddidit Seneca Philosophus, Epistolarum CVII.

Duc me Parens, celsique dominator poli,
Quocumque placuit. Nulla parendi mora est.
Adsum impiger. Fac, nolle; comitabor gemens.
Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.
Malusque patiar, quod pati licuit bono.

Hic, enim, *est magnus animus*, docente ibi eodem Seneca, *qui se Deo tradidit: at contra ille pusillus ac degener, qui obluctatur, & de ordine mundi male existimat, & emendare mavult deos, quam se.*

Quis jam non videt, eamdem prorsus & Senecae, & Epicteti, in Philosophia disciplinam fuisse, & Nostri, qui, si non & tempore aut aetate aequalis, certe, non ita multo posterior illis fuerit necesse est. Eorum & nos his sanioris Philosophiae placitis lubentes adquiescimus: qui, si vel ali-

aliquando in contrariam his partem declinaverimus, ſortes quasdam, etſi plane divinas, eque divinae Sapientiae fonte, ſacris petitas litteris, nimia forte cum voluptate, male ſectati; ſic DEUM, ſic univerſitatem, ſic amicos inimicosque omnes veniam rogamus. Homines ſumus: Humanique nihil a nobis alienum putemus omnes. Et errare quidem humanum eſt; ſed peſtilentiſſimum, in errore perſeverare.

Quid DEUS intendat, noli perquirere ſorte:
Ignorant aeque hoc Augur & Aſtrologus.
Quae ſtatuat de te, ſine te deliberat ipſe:
Illa, velis nolis, ſunt ſubeunda tibi.

N' uſe jamais de ſortilége,
Pour percer les ſecrets de la Divinité:
Celui, dont dépend l'homme, uſe du privilége
De diſpoſer de lui, ſans qu'il ſoit conſulté.

LIII.

Invidiam nimio cultu vitare memento:
Quae si non laedit; tamen hanc sufferre molestum est.

ET HANC Sententiam non recte vertit Planudes. Nam (*nimio cultu*) vertit *maximo studio.* Porro germanus sensus sic habet: Ne nimio splendore strepituque vitae conflaveris tibi hominum odium, qui tametsi non possint te laedere, tamen molestum est vivere, obnoxium odio multorum. At per se jucundum est, omnibus esse charum, etiamsi nihil utilitatis inde capias. Quanquam hic Ablat. *nimio cultu*, non refertur ad Verbum *vitare*, sed *invidiam.* Ut subaudias *conflatam*, aut, *ex nimio cultu.*

ERASMUS.

NIMIO CULTU *Nimius cultus* est, Graece περίεργος κομιδή. nimia cura circa corporis cultum & munditias.

OPITIUS.

Paulin. Paneg. Celsi, v. 463.

Nolo mihi Tyrio modo serica murice vestis
Ardeat, argueri corporis invidia.

Vid. Justini Gobleri Scholia in Basil. M. Orat. de Instit. Stud. ratione. pag. 109.

DAUMIUS.

POTUISSENT sane ea evitari ac praeverti omnia, quae contra hoc Distichon ab adversariis sunt in medium allata, si id totidem iisdemque verbis, alio tantum ordine, ita scriptum legendumque esse concipiatur:

Invidiam nimio cultu sufferre molestum est:
Quae, *si non laedit*; *tamen hanc* vitare memento.

Eo quod molesta est tamen. Sic enim cuncta forent plana, nec ullus offensioni locus suppeteret. Neque etiam desunt hujuscemodi verborum transpositionis & in nostro Auctore exempla, qualia passim jam dedimus in variae lectionis catalogo & deinceps Lib. III. Dist. XVI. videbimus, ubi sine discrimine scriptum invenitur, in priore quidem versu:

Nolito silere, in posteriore vero: *imitari velle tacendo*,
Et: *Nolito tacere*, Et: *imitari velle silendo.*

Quum vero de nostro idem Disticho liquido probantia extent

53.

Βασκανίην φυλακῇ πάσῃ τὰ μάλιστα φυλάσσου·
Ἢ κ' ἢν μὴ βλάπτῃ σε, φέρειν γε μέν ἐστι βαρεῖα.

HIC PLANE ridiculus Graecus Metaphrastes. Nam neque quid esset invidia assequutus est: & nimium cultum pro diligenti cura accipit: Non poterat infelicius, etiam si consulto voluisset. Nimius cultus est, qui Graece περίεργος κομιδὴ, nimia cura circa corporis cultum & munditias. Tota sententia est, τὴν ἄγαν κομιδὴν ἐπίφθονον εἶναι.
SCALIGER.

AT βασκανία, quo verbo utitur Paraphrastes, aliud est. Itaque quod Graeci ἐπίφθονον vocant, id ἐπιβάσκανον dicere, nugatorium est. Ἐπίφθονον est invidiosum, h. e. quod invidiam hominum incurrit. Accuratius ornatum per vias incedere hoc φθόνον utique, non βασκανίαν parit. Nos totum Distich. & verbatim & Graece reddidimus. Neutrum deprehendes in Planude. IDEM.

tent nulla, si tamen omnia sunt hactenus animadversa; alia nobis incedendum via est. Atque ita quidem serioris ille aetatis Grammaticorum princeps Laurentius Valla, libro de Elegantiis lat. sermonis I. illud a malevolorum haud infeliciter tentavit adserere insultibus, sententiamque idem & mentem carminis sat feliciter expressit, citatus jam propterea a Daumio: „ *Invidia*, praeter illam significationem „ notam, est, vel dicto vel facto, in alterum malevolen„ tiae conciliatio. Ut, si quis referat ostendatve calamita„ tes suas, ut auctori calamitatum odium caeterorum con„ citet. Et hoc vocatur *invidiam facere*, vel *vocare* aut „ *adducere in invidiam* Inde *invidiosa res*, quae atrocitatem „ facti augens invisum illud vel illius auctorem facit. Et „ *invidia* quasi atrocitas vel detractio, in quam significatio„ nem accipio illum versum:

„ *Invidiam nimio cultu vitare memento.*

„ Nam latentem invidiam, quia non deprehendo, vitare „ nequeo:

„ nequeo: Sed eam, quae extrinſecus ſignificatur vel voce
„ vel geſtu, cum populus indigne ferre ſe indicat in ali-
„ quo nimium & inſolentem corporis cultum. Ideoque
„ ſubjungitur:

„ *Quae ſi non laedit, tamen banc ſufferre moleſtum eſt.*

„ Hanc ſcil. vel voce vel geſtu, vel utroque modo detra-
„ ctionem. Quale illud quoque Terentianum: *Ita, ut ſine*
„ *invidia laudem invenias, & amicos pares.* Et illud Salluſtii,
„ licet e Demoſthene ſit ſumtum: *Invidiam gloria ſuperaſti.*
Haec Valla. Quo, at quanto minor, nemine id contradi-
cente, purioris cultor Latinitatis Boxhornius cupedias ta-
men has, ut erat delicatulus, concoquere non potuit! Ita
enim illi eae ſtomachum moverunt, ut ſcriberet: *Scio, quid*
velit, nimio ſcilicet cultu invidiam non debere provocari. Sed an
non ita loquitur, ut contrarium facilius intelligi poſſit? memento
per nimium cultum invidiam vitare. Neſcio, quomodo hoc conco-
quere potuerint eruditi. „ Vis itaque me dicere? Cannegiete-
rus eſt, qui ſic reſponſet, Cap. XXX. „ Suave eſt, jucun-
„ dum, lene, quare facile ii concoxerunt, qui ſtomacho
„ non languido fuerunt. In conſtructione haec ſunt con-
„ jungenda: *Invidiam nimio cultu*, id eſt, nimii cultus ſive
„ ex nimio cultu. Quanquam autem longo exemplorum
„ catalogo tueri licet hanc conſtructionem, non tamen exi-
„ ſtimo, eam perſpectam fuiſſe ex plebe Eruditorum ho-
„ minibus. Nam & ejus ignoratio haud dubie corrupit,
„ aut jam corrumpere coepit verſum priorem in Diſticho
„ XXXVII. Lib. I. Quem vulgatiores in his terris Editio-
„ nes hoc modo exhibent:

„ *Servorum* OB CULPAM *quum te dolor urget in iram.*

„ Libri vero ſcripti complures ita:

„ *Servorum* CULPIS.

„ In Leidenſi altero eſt *culpa*. Verum hoc, nec non *ob cul-*
„ *pam* ſubſtitutum eſt ab illis, qui vocem hanc in plurali
„ uſitatam negabant, in quorum numero eſt Diomedes,
„ de Oratione & partibus ejus, Libro I. ubi de ſpecie.
„ Verum pluralis defenditur exemplo Horatii & aliorum.
„ In illo autem verſu, *dolor culpis*, vindicatur hoc dicto,
„ *Invidia luxu*, (vel *cultu nimio*) de quo, quamquam &
„ Libri omnes, ſi recte memini, probant, minus dubitan-
„ dum,

„ dum, quod & ita legit Columbanus in Monostichis
„ CXXXVIII. * Accipe ergo similes aliorum constructio-
„ nes, non quas Wachius produxit ad Dist. XXXVII. ne-
„ que enim illae aptae sunt, sed alias. Virgilius, Geor-
„ gicor. Lib. II. 24.

„ —— —— *hic stirpes obruit arvo,*
„ *Quadrifidasque sudes &* ACUTO ROBORE VALLOS.

„ I. e. vallos ex robore" (eoque acuto: nam & Epitheton intrat in hanc praecipue Constructionem, ut in vulgatissimo illo Grammatices exemplo: *Puer* BONA INDOLE, & in nostro hoc: *Invidia cultu* eoque NIMIO.) & v. 387.

„ ORAQUE CORTICIBUS *sumunt horrenda* CAVATIS.

Post plura alia quibus hic Rescripta abundant, subjungit Auctor adhuc sequentia, probando etiam huic sensui prae ceteris aptiora: „ Avianus noster, Fab. XXXVII. 7.

„ *Vana* LABORATIS *aufer* MENDACIA DICTIS.

„ Pertinet huc illud Virgilii Aeneidos I. 167.

„ —— —— VIVO*que* SEDILIA SAXO.

„ It. Aeneid. III. 688.

„ —— —— VIVO *praetervehor* OSTIA SAXO.

„ Ubi Servius Ablativum pro Genitivo positum scribit.
„ Ejusd. Virgilii est: *Abiete puppis*, i. e. ex abiete, Aeneid.
„ V. 663. & Ecl. III. 39.

„ —— —— HEDERA PALLENTE CORYMBOS.

„ Calpurnius Ecloga V. 24.

„ —— —— CESPITE VIVO
„ *Pone* FOCUM. —— ——

„ Talia sunt *Sargus Aegypto*, quod Lucilii est, vid. Festum
„ in

* Totidem scilicet verbis quot in nostro:

Invidiam nimio cultu vitare memento.

Vid. in Goldasti Paraeneticor. Veterum Part. I. pag. 65. media.

„ in *Sargus*. *Taeda ſulphure*, *currus auro* & quae praeter-
„ ea notata ſunt a Palmerio in ſpicilegiis, vide Facem
„ Criticam, Tom. IV. pag. 653. Vechnerum in Helleno-
„ lexia pag. 86. Nec falletur, qui dixerit ablativum pro
„ genitivo uſurpari Dionyſio, cum dicit *invidiam luxu* pro
„ *luxus*. Nam crebro hi caſus inter ſe commutantur, cujus
„ rei rationes multae & variae poſſunt dari, praeſertim ſi
„ Linguae Graecae idioma & conſtructiones in partes vo-
„ caveris. Sed mitto hoc, nemo dubitat, quin pleraque
„ loca, quae propoſuimus modo, caſum ſecundum aeque,
„ atque ſextum admittant. Nec libet alia conſtipare: unum
„ prodo ex antiquis marmoribus:

CORPORE CUSTOS.

„ Gruterus in Theſauro Inſcript. pag. DC. 12. 13. Salvi-
„ nius & Gorius, in Inſcriptionibus Etruriae, parte I. pag.
„ 307. *Corporis cuſtodes* in libris vulgatis ſcribuntur.
Haec & plura alia, ut in notis: *Aere Scriptura*, *Signum aere* &c. Cl. Cannegieterus coacervavit exempla, adverſus hominem, ſaeculi quondam ſui miraculum, ſed praecoci nimium ingenio, Boxhornium. Quibus tamen non obſtantibus magis arriſiſſet aliquando Doctiſſ. Withofio, vel ut legeretur verſus Diſt. prior:

Invidiam modico *cultu vitare memento.*

Vel ſic: *Invidiam nimio cultu* irritare caveto.

Quia, inquit, *ſic ſenſus emergit optimus. Nunc minime dubitamus*, ait idem, *quin prorſus exigua mutatione ſit emendandum:*

Invidiam *nimii cultus* vitare memento, &c.

i. e. Invidiam ex nimio cultu ortam, vel, quam nimius cultus ſecum trahit excitatve; qualis ſenſus nullis fidiculis ex altera illa vulgari & corrupta lectione extorqueri poteſt, ſalva Latini ſermonis indole, quidquid interpretes moliantur. Et ſic Auctor ſimul a Boxhornii iniquiſſima cenſura etiam hic liberatur, qui, ut ipſe fatetur, aeſtimio & loco movere conabatur, contra omne jus faſque, Scriptorem ſibi plane incognitum, ut, qui revera inter claſſiarios ob dignitatem olim acquiſitam fuiſſet merito, ad proletarios & capite cenſos detruderetur. Sit jam penes Lectorem judicium. Sed nos, praeter morem noſtrum, nimium diu litterarum apicibus inhaeſimus.

AD SENSUM pertinet illud ex Epicteto, quod Enchiridii Caput est XLVI. Τὰ ΠΕΡΙ ΤΟ ΣΩΜΑ *μέχρι τῆς χρείας ψυχῆς παραλαμβάνειν· οἷον τροφὰς, πόμα*, ΑΜΠΕΧΟΝΗΗΝ, ΟΙΚΙΑΝ, ΟΙΚΕΤΙΑΝ. ΤΟ δὲ ΠΡΟΣ ΔΟΞΑΝ ἢ ΤΡΥΦΗΝ, ΑΠΑΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΕ. H. e. QUOD AD CORPUS ADTINET, *ad purum usque vitae usum sume: veluti cibum, potum*, VESTEM, DOMUM, FAMULITIUM. QUIDQUID *autem ad meram* OSTENTATIONEM PERTINET *aut* DELICIAS, ID OMNE PENITUS CIRCUMCIDE. Quod ubi fiat, etiam simul omni majorem te praestabis aliorum Invidia. Nam *haec jactantiae comes est*. Vid. Proverbior. Chiliad. III. Adag. CMXV. Conf. & flosc. poët. ad h. D. & Cic. Off. I. p. m. 39. *Adhibenda est praeterea* MUNDITIA NON ODIOSA, *neque exquisita nimis, tantum quae fugiat agrestem & inhumanam negligentiam. Eadem ratio est habenda* VESTITUS: *in quo, sicut in plerisque rebus*, MEDIOCRITAS OPTIMA EST.

ITAQUE conjungendum hoc est, tamquam aliquod exemplum, cum generaliori illo Distichi VI. Praecepto:

NE QUID NIMIS.

Tu nimium & cultum & luxum vitare memento:
　Luxus enim nimius provocat invidiam.
Quae si non laedit, tamen hanc sufferre molestum:
　Tantine anxietas ambitiosa tibi est?

Par des airs de grandeur n'irrite point l'Envie,
　Qui ne voit cet éclat qu'avec un oeil jaloux:
Si son venin ne cause aucun tort à ta vie,
　Il est toujours fâcheux d'être en butte à ses coups.

LIV.

Esto animo forti, quum sis damnatus inique:
Nemo diu gaudet, qui judice vincit iniquo.

NE ABJICIAS animum, si adversarius vicit te praeter jus. Nec enim diu exultabit, sed quod perperam pronunciavit judex, id Deus rejudicabit.

ERASMUS.

QUI JUDICE *vincit iniquo.*] Nam *se judice nemo nocens absolvitur.* Quod Juvenalis scisit, Sat. XIII. Ergo nec illo.

DAUMIUS.

NOTISSIMUM est, secundum disciplinae Stoicorum praecepta, mentem recti sibi conscium, vel solam, viro bono justoque esse, sine ulla laudis alteriusve praemii accessione, praemium; quod ita graphice & Philosopho, quam Panegyricorum cantore dignius, expressit Claudianus:

Ipsa quidem Virtus pretium sibi, solaque late
Fortunae secura nitet, nec fascibus ullis
Erigitur, plausuve petit clarescere vulgi.
Nil opis externae cupiens, nihil indiga laudis;
Divitiis animosa suis, inmotaque cunctis
Casibus, ex alta mortalia despicit arce:
Attamen invitam blande vestigat & ultro
Ambit bonos. ——— ——— ———

Quod ubi & contingit, contingit autem inter homines oppido raro, ejusmodi animus, tamquam Virtutis sacrarium & sub iniqua judicis sententia invictus manet atque inconcussus, quem, ut illum Poëtae

Justum & tenacem propositi virum,
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida. ———

Quique,

54.

ΚΑΡΤΕΡΟφρων ἔσο, κἢν ΑΔΙΚΩΣ σὺ περὶ κρίσιν ἥλως·
ΟΥκ εἰς μακρὰν γὰρ γελάσει ΝΙΚΩΝ τις ΑΘΕΣΜΩς.

ROTUNDIUS, ut ſolet, Scaliger hos verſus Graece effert, quos vide reliquas inter, quas junctim dedimus, verſiones, ſuo ipſorum loco.

COMMENTATORUM unus aliquis, ſed qui non niſi quae praeter ſolitum dicuntur, omni ſtudio venatur, multis hic verborum ambagibus hanc unius Codicis lectionem propugnat: *Forti animo esto.*

Quique, ut totus teres atque rotundus, ſua ſe Virtute involvens, intra ſemet ipſum omne ſuum quaeret ſolatium, dicetque vel iterum cum Horatio:

—— —— Hic murus aheneus esto:
Nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa.

Vel cum Socrate capitis damnato, cujus nobis proponit exemplum Epictetus, ſub finem Enchiridii ſui, alteri iſti metricae Sententiae ex Euripide, Cap. LXXVIII. contentae:

Ὅςις δ᾽ ἀνάγκῃ συγκεχώρηκε καλῶς,
Σοφὸς παρ᾽ ἡμῖν, καὶ τὰ θεῖα ἐπίςαται.

Sive: *Neceſſitati qui probe ſe adcommodat,*
Sapit, eſtque rerum divinarum conſcius:

Illam tamquam tertiam maxime memorabilium, ſed modis ſolutam, ſubjungens, Cap. ultimo: Ἀλλὰ καὶ τὸ τρίτον· Ὦ Κρίτων, εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ γινέσθω. Ἐμὲ δὲ Ἄνυτος καὶ Μέλιτος ἀποκτεῖναι μὲν δύνανται, βλάψαι δ᾽ οὔ. H. e. *Sed & tertium illud*, idque Socratis paullo ante Supplicium: *O Crito, ſi ita diis placet, ita fiat. Me vero Anytus & Melitus interimere quidem poſſunt; laedere autem non poſſunt.* Sed talia utique viros explorant adverſa efficiuntque, ut in aprico poſita appareat vel vera Virtus, vel ejus tantum-

modo perſonata, fucoque inlita, faſcinandis aliorum oculis adaptato, mentis denique expers, cetera tamen formoſa facies?

PERTINET autem hoc, cum proxime ſequenti Diſticho, nec paucis aliis, ad tertium illud Rhetorum *dicendi Genus*, quod *Judiciale* appellatur. In quo, veluti de binis reliquis, *Demonſtrativo* puta & *Deliberativo*, exempla jam vidimus alibi, cum vel 1. Judicis ſint partes agendae, vel 2. Accuſatoris, vel 3. Reorum, vel 4. Teſtium, vel denique 5. Cauſſae patroni; reſpectu ſingularum earum ſuum exoptat filium, quod cum iis conjunctum eſt, pro diverſitate tum perſonarum, tum temporis & loci, eo recte legitimeque defungi ſemper officio.

1. Ut Judex igitur conſtitutus, & de ſe, & de aliis, deque rebus omnibus, aequum ac juſtum ferat judicium. Vide quae nos Lemmati XXXIX. *Aequum judica*, conſona ei Diſticha, ſub finem IV. librorum prioris Partis, adpoſuimus, e I°. quidem, Diſticha XIV. & XXXII. *Judex tuus eſſe memento. Judicio nam cognita conſtant.* Cognoſcendam ergo & rite diſquirendam Judici quamlibet eſſe Cauſſam, ad normam Diſt. IX. L. IV. *Quod tibi ſuſpectum eſt, confeſtim diſcute, quid ſit?* E tertio vero libro, Diſt. XVIII. cum XL^mo^. quarti:

Quum quid peccaris, te ipſum, te Judice, damna.

Videantur & ibidem, quae ſunt ſub Lemmate LIII. *Patere Legem, quam ipſe tuleris*; ſcilicet Libri I. Diſt. XXX. & Lib. IV. Diſt. XXV.

Hoc vide ne rurſum damnes, quodcumque probaris.

Et: *Quae culpare ſoles, ea tu ne feceris ipſe.*

Denique ut, qua poteſtate pollet Judex, oppreſſis paene ſub iniquiore lege ferat auxilium, ſecundum III. Libri Diſt. XVII.

Judicis auxilium eſt. Cupiunt, ut jure regantur,
Ipſae etiam Leges Judicis auxilium.

Qualem ſibi dari exuli optabat Ovidius poëta, Triſt. Lib. I. Eleg. I. v. 37.

Judicis officium eſt, ut res, ita tempora rerum
Quaerere: Quaeſito tempore, tutus eris.

2. Ut Accuſatoris, contra, non facile perſonam induat. Dicit enim

enim Lib. I. D. XXXVI. *Litem inferre cave.* Collat. XXXIV. Libri ultimi, & Hist. Crit. Dist. XI. h. l. it. Lemmate XXXVII. *Maledicus ne esto.* Neque cum aliorum crimina accusantibus communem caussam agat. Lib. I. Dist. V.

Quum culpant alios, nemo sine crimine vivit.

Ne forte & *culpa redarguat ipsum.* Quod si tamen sit, unde quid jure petendum, aut etiam repetendum, ut secundum Lemmatis tenorem LV. *Illud studeat* & *agere*, & *petere*, *quod justum est.* Cum quo congruit Lib. I. Dist. XXXI.

Quod justum est, petito, vel quod videatur honestum.

Et: *Conserva potius, quae sunt jam parta labore.*

Vel: *Quae tibi sors dederit tabulis suprema notato.*

Ex praescripto Distichorum, in primo Libro, XXXIX. & in tertio, noni. Sed, secundum Lemma L. *Aliena concupiscere noli*, praecipit & illud adversum heredipetas avaros, actionum saepius etiam forensium auctores fraudulentos, Lib. I. Dist. XIX.

In mortem alterius spem tu tibi ponere noli.

3. Ut Reus, vel in judicium protractus, sive jam in culpa sit, sive insons ac innocens, in eo tamen & *Foro pareat*, & *Praetorio*, vel cuicumque demum *Judicio se* legitimo *sistat*, prouti jusserat etiam Lemmatibus VI. XXIV. & XXV. *neque* etiam *Judicium populi* privatus homo *contemnat*, Lib. II. Dist. XXIX. Pressus vero *sub iniqua lege*, ad *Judicis* confugiat *auxilium*, Libr. III. Dist. iter. XVII. quod & Appellationis in se beneficium complectitur. Denique vel condemnatus, animum tamen non despondeat: Hoc ipso, de quo nunc agimus, Disticho; sed spe vincat & patientia, coll. Distichis h. l. XXIII. & XXV. etiam aliquid de jure suo decedendo, vid. Lib. I. Dist. XXXVIII. Lib. II. Dist. X. & Lib. IV. Dist. XXXIX.

Maxima enim morum est patientia: Vince ferendo.
Et prodesse potest, qui laedere: Cede potenti.

Et: *Victorem a victo superari saepe videmus.*

Quod si revera reus sit, neque culpa vacet; tum vero & animadvertendum esse quam severissime in semet ipsum, Distichis iterum XVIII. Libri III. & XL. Libri IV.

Quumque REUS *tibi sis; castiga te ipse subinde.*

Idque perpendendum, quod, secundum Lib. II. Dist. VIII.

Temporibus peccata latent, sed tempore parent.

Ideoque sibi ipsi crebro illud dicendum repetendumque e Dist. jam bis adlegato tertii Libri XVIII:

Quod merito pateris, patienter ferre memento.

4. Ut, tamquam Testis vel in amicorum caussis, vel aliorum quoque, amicum quidem nec prodat, neque deserat, Lib. III. Dist. IV.

Productus TESTIS, *celato crimen Amici.*

Ea tamen sub lege, tum ibi expressa, tum alibi, Lemmate nempe XIV. *Verecundiam serva*, itemque XXXVIII. *Existimationem retine.* Vult enim, ut veritatis studiosus eam etiam, ubi opus sit, palam profiteatur, ideo Lemmate ait XXXV. *Nihil mentire;* Testem igitur, ac inprimis adjuratum de dicendo vero, secundum Lemma XXVIII. *Jusjurandum serva*, verum etiam perhibere oportere rebus, prouti quaeque gesta vel peracta sit, testimonium, ne & ipse se quoque socium ac participem reddat aliorum culpae & quantumlibet alieni a se suisque moribus facinoris. Lib. III. Dist. XVI.

Quod nosti haud recte factum, nolito silere;
Ne videare malos imitari velle, tacendo.

Id vero tenendum coram iis duntaxat, quibus cognoscendi competat jus: neque enim te quidquam obligare, tuam tuorumve tua sponte in vulgus hominum palam facere ignominiam. Supra Dist. h. l. VII. & infra Dist. XVI.

Quod pudent socios, prudens celare memento:
Ne plures culpent; Nec te culpaveris ipse.

Et convenire quidem optime, te tuum esse severissimumque judicem; minime vero, testem fieri contra ipsum te aliorum.

Nam nulli tacuisse nocet; nocet esse locutum. D. XII. L. I.

5. Denique ut, tamquam caussarum patronus & *consultus juris & aequi*, ubi illa sint tuenda munia, suorum sedulo

utilitati

utilitati serviat prospiciatque clientium. Quo pertinent Lemmata XXIV. XXXII. & XLIII. *In Judicium adesto. Tute consule* &: *Consultus esto;* cum iis, quae horum nos unicuique junximus, Distichis. Ut sunt I. hujus Libri, itemque XXIV. XXVI. & XXVII. ejusdem, aliaque reliquorum.

Rem tibi quam nosces aptam dimittere noli.
Si potes, ignotis etiam prodesse memento.
Quod sequitur, specta: quodque imminet, antè videto:
Nam lévius laedit, quidquid praevidimus ante.

Et: *Utilius regno, meritis adquirere amicos.*

Istud etiam adtingit J Ctorum sive oneris, seu muneris, Auctor hic, ne nisi rite advocati atque accersiti, aliorum concilio sua obtrudant consilia. Lemmate VIII. *Antequam voceris ad Consilium, ne accesseris.* Coll. Dist. h. L. XII.

Quid statuat Judex, sine te, deliberet ipse.

Cum III. primi:

Proximus ille Deo est, qui scit ratione tacere.

ECCE integram tibi Juris quoque prudentiam, sed in compendio, Catonianam. Ex qua tamen facile adparet, studio quidem maximo hoc egisse Auctorem nostrum, filium ut in tempore pararet foro, actionibusque eum forensibus redderet aliquando tractandis, muneribusque in eo vitae genere obeundis, magis magisque idoneum. Ita ut neque absona a Catonis mente ea censenda sit Lemmatis lectio & scriptura VI[ti]. quae, ex aliquorum sententia, & Consultissimi inter alios Cannegieteri, sic effertur:

FORO TE PARA: Quod legunt alii: FORO PARE.

Esto animo forti, quum sis damnatus inique.
Tune reus malles, an luere ista, pius?
Nemo diu gaudet, qui judice vincit iniquo:
Justitiae violat juraque nemo diu.

Supporte constamment l'arrêt que le caprice
D'un Juge prévenu prononce contre toi:
Nul ne jouit longtems d'un bien, que l'injustice
Lui vend aux dépens de la Loi.

LV.

Litis praeteritae noli maledicta referre:
Poſt inimicitias iram meminiſſe, malorum eſt.

POST reditum in gratiam non oportet litis anteactae convitia refricare, ſed obliviſci ſuperiorum injuriarum. Finita enim ſimultate, debet & irarum eſſe finis: Secus autem facere, malorum eſt. Graeci vocant μνησικακῆσαι, verbo videlicet infami, praeteritorum malorum reminiſci. ERASMUS.

POST *inimicitias iram* &c.] Citat Ditmarus, qui *irae* legit, Libro I. Chron. pag. 9.

Confer Barthium, Libro LIV. Adverſariorum Cap. XXVII. col. 2570.
DAUMIUS.

Referre autem plus dicit, quam *apud animum ſecum reputare.* Eſt & *in memoriam revocare aliis.*

ET HOC AD idem adtinet adtingitque dicendi Genus, quatenus reconciliationem partium, vel in foro jurgia, vel quomodocumque lites ante praeceſſerint; ſed tum deinde ad actiones ſpectat privatorum hominum EXTRA JUDICIUM, quatenus aut ſententia judicum, aut compoſitione qualicumque facta alia, vera obtinetur inter litigantem utramque partem reconciliatio, quae finis omnium eſſe deberet altercationum, ſive ficta tantum, quae & ipſa acrioris ſaltem contentionis aliqua ſit utrimque ſedatio: namque & qua tandem fieri id ratione queat, vel ſic etiam

——— ——— *motos praeſtat componere fluctus.*

Pace igitur qualicumque modo facta, veluti bello compoſito hoſti non exprobrare ſolemus vulnera noſtra cladesque ab ipſo acceptas, ita nec adverſae parti convitia injuriasque ſuperiorum temporum convenit refricare: nam fere

Iliacos intra muros peccatur, & extra.

Atque his, ut fieri adſolet, aequaliter & hinc & inde, pugnatum ante armis erat: quos potius tumultus, quas etiam turbas ſtragesque ſimul omnes, velo τῆς ἁμαρτημάτων ἀμνηστίας ſive, quod idem, ἀμνησικακίας, ut Plutarchus monet in politicis, obtegi deceret atque involvi, ne ex

earum

55.

Οἰχομένης ἔριδος, ΜΗ ΛΟΙΔΟΡΙΑC ἀνΕΝΕΓΚης·
Σκαιὸν γὰρ ΜΕΜΝΗΣΘΑΙ μηνιθμοῖο ΜΕΤ' ΕΧΘΡΑΝ.

LITIS *praeteritae*] Planudes: οἰχομένης ἔριδος, ἀντὶ τοῦ παρῳχηκυίας, qui est merus barbarismus. Μηνιθμὸς quoque, ἀντὶ τῆς μήνιος, hic inopportunum est.

SCALIGER.

NIHIL hic contra, ne mussitandum quidem. Neque enim stat sententia in omnibus defendere Planudem, poëtam nec saltem mediocrem. Ut nihil dicamus de versiculo illo languidissimo: Σκαιὸν κ. τ. λ. quasi ex *scaeva porta* Ilii prorepente, metu Graecorum.

earum crebra commemoratione, tamquam ruptorum foederum obtentu, in pristina nobis relabendum foret incommoda, vixdum interventu pacis e medio sublata.

SCIMUS equidem, & aliam πολιτικὴν τέχνην, cavendum nobis in perpetuum ab hoste esse reconciliato, saepe nos acriterque monere: Neque in universum Nostro ea repugnat; non is enim omnem excludit cautionem, dum *maledictorum litis* anteactae, ut *quae* jam *praeterierit*, non vult denuo innovari memoriam: alioquin & ad ipsius christianae legis sublimitatem ac perfectionem adsurgeret, si, ut vir quidam doctus autumat, REFERRE istud, de quo loquitur hic, idem omnino esset, quod *apud animum secum reputare*; quanquam nec Religio omnem plane tollit ipsa circumspectionem ac prudentiam, ex illato semel nobis ab aliis detrimento, in posterum deinceps cautiorum quasi & vigilantiorum. Porro quoque in ea re non prorsus idem est & Amicitiae & Amoris sensus. Etenim: *amantium irae amoris integratio est*, uti probe callideque Terentianus ille Chremes, in Andria, perspexerat, uberius etiam illud argumenti expositum J. B. Pocquelinus Molerius, Dramate elegantissimo, cui titulus: *Les Dépits amoureux*, in Scenam produxerat. Amicitiae vero longe tenerior sensus est, neque ejus quadam injuria discissae vulnera tam facile coëunt,

 absque

absque aliqua cicatricum labe altius plerumque quam in cute haerentium. Quid igitur ad ea dicendum? Num inbecillior, quod minus ſentiat, affectus ſit amantium? An fortior, eo quod omnem vincat ſuperetque injuriam? Utrumne porro debilior amore amicitia eſt, quod tam facile & leviſſimo quoque injuriae ſenſu abrumpatur? An eadem dicenda acrior, quod ſibi adverſa quaepiam tam facile perſentiſcat? Sed Verum in eo eſt, cum ſit plerumque concitatior juſtoque vehementior amoris impetus, in motu quidem ille viget perpetuo, in medio vero tranquillae ſubſiſtere quietis, aut ullius rei tenere modum, neſcit; ſed veluti ſuo pondere, per oſcillum, in contraria quaeque jactatur continuo: unde illa rixarum & querelarum, irarum atque ineptiarum, odii iterumque commiſerationis, deſperationis ac ſpei, riſuum itemque planctuum, verbo ut complectar: illa inimicitiarum & reconciliationis numquam interrupta viciſſitudo, quam tot jucundis modis deſcribunt Comici. *Denique pax rurſum.* Non ita ſe res habet in Amicitia, cujus ut eſt moderatior & ſedatior animi affectio, ita & judicio magis ſibique conſtat, omnia rectius propiusque inſpicit, proſpicit & circumſpicit late omnia, quoque minus turbulenta ex irrequieti eſt animi commotionibus, eo certius tutiusque de omnibus judicat, eaque ſemper prudenterque evitat, ſuam quae tranquillitatem vel minimum poſſint turbare: neque, ut coecus

LVI.

Nec te collaudes, nec te culpaveris ipſe.
Hoc faciunt ſtulti, quos gloria vexat inanis.

TE IPSUM nec vituperes nec laudes: Utrumque enim videtur adſectantis inanem gloriam. Nam & qui ſe vituperat, ob id facere videtur, ut refellatur ab aliis, & diverſa audiat. ERASMUS.

CITAT Jac. de Voragine, Legend. aur. Cap. CLXVII. Vid. Magirum Lib. IV. in Eth. Ariſtot. p. 366. Barthium, ad L. V. Gul. Britonis, v. 455.
Stulte, quid exultas? Quid te ſic vexat inanis
Gloria? —— —— ——

Dionyſii Catonis notiſſimum verſum alludit: *Nec te collaudes* &c. Quo loco ſcitius legatur: *faciant*. Amovet enim rem ad ſtultos. Videatur & L. CXLIII. Adverſar. Cap. IV. DAUMIUS.

coecus amor, ex offensae gravitate majore, eo majorem colligit aut metitur redamantis affectum; sed talem suo jure postulat in amico, quali & in ipsum fertur, animi propensionem. Quae autem ita, tardius licet, neque cum impetu, sed maturo consilio, decreta sanciuntur, ea haud facile dehinc rescinduntur. Inde ea, quae tam dura videtur in amicis post diffidia reconciliandis, animi obfirmatio: Inde difficilis adeo in gratiam reditus. Qui si obtineat tamen, fiat animitus, neque ficto tenus ore ac vultu, dissimulata mente; sed ita, funditus ut aboleat omnem praeteritae offensionis commemorationem. Neque enim, qui secus sentiant agantque, aut effugere poterunt MALORUM cognomen, aut fraudulentis suis debitam actionibus, sibique semel inustam, eluere infamiae notam:

——— *Hic niger est, hunc tu, Romane, caveto!*

Litis praeteritae noli maledicta referre:
Sit satis, haec eadem praeteriisse, tibi.
Tradideris ventis convicia prisca. Malorum est,
Sic meminisse iram, post inimicitias.

Un different t'a-t-il attiré quelque injure,
Tu ne dois pas la publier:
S'en souvenir après, c'est avoir l'ame dure:
La dispute finie, on la doit oublier.

56.

ΜΗ ΤΕ ΣΕΑΥΤΟΝ ΕΠΑΙΝΕι, ΜΗΤ' ΑΥΘΙC ΨΕγε· Καὶ γὰρ ΤΟΥΤ' ἀνόητοι δρῶσι, ΚΕΝὴ ΤΟΥC ΔΟΞΑ ταράσσει.

LIPSIENSIS Catonis Editio anni 1617. praefert:

Hoc faciunt stulti; id, quos gloria vexat inanis, .

Hoc, scil. se culpare: *id*, scil. se collaudare. Sed Britonis locus (*ante citatus*) antiquam lectionem veram arguit.

ID. DAUMIUS.

UTI autem a *colere* sunt *colo*, *colonis*, (Vid. Cujac. Observ. Lib. XXVI. Cap. XIII. Salmas. ad Tertullian. de Pallio pag. 447. & ad Florum Lib. II. Cap. VI. pag. 9c.) *Excolidus*, ut ager apud Auct. de limit. agr. pag. 299. *cultus* &c. Ita ab exoleto *stolere* sunt *stolo*, *stolonis*, *stolidus*, *stultus*.

IDEM.

ADFINE hoc ei eſt Diſt., quod in ſuperiore libro, numero locoque vidimus XV. niſi quod ibi mutuo ſibi erant oppoſita aliis a nobis benefacta, nobis ab aliis: quorum intuitu vel ampla ſatis & cum laude commemoratio injungebatur, vel SILENTIUM; hîc omnino, ac ſine reſtrictione, SILENTIUM imperatur. Idque aut noſtri reſpectu, aut eorum, quae a nobis geruntur geſtaque ſunt; adde etiam: noſtrorum. Neque enim, ſi prudenter de rebus tacuiſſent ſuis, vel Collatinus quondam, Lucretiam perdidiſſet, vel multo ante tempore, cum conjuge pariter & regno, vitam, Candaules *. Et nihil, profecto, aeque odio obnoxium eſt aliorum, quam haec verba, Thraſonicum in modum prolata: EGO IPSE. Quorum effugiendi ergo invidiam, latinis terſius dicimus & modeſtius auribus: IPSI NOS, ſe quisque jungendo aliis.

RURSUM vero hoc breve carmen ad mentem Epicteti Philoſophi, ita quantum ad priorem ſententiae partem, conceptum eſt & efformatum, ut idem plane, nec alterum aut diverſum ab eo videatur, quod in Enchiridio praeceptum Capite continetur LIII. & hic tantummodo numeris eſt adſtrictum. Ibi enim ſic ait ſenex: Ἐν ταῖς ὁμιλίαις ἀπέςω τὸ τινὰ τῶν ἑαυτοῦ ἔργων ἢ κινδύνων ἐπὶ πολὺ καὶ ἀμέτρως μεμνῆσθαι. Οὐ γὰρ, ὡς σοὶ ἡδύ ἐςι τῶν σῶν κινδύνων μεμνῆσθαι, οὕτω καὶ τοῖς ἄλλοις ἡδύ ἐςι τὸ τῶν σοι συμϐεϐηκότων ἀκούειν. H. e. *In familiaribus congreſſibus abſit, ut de tuis aut operibus, aut periculis nimium atque immodice memineris. Non enim, quemadmodum tibi de tuis periculis meminiſſe, ita & aliis, quae tibi acciderint, audire eſt jucundum.* Sed, & dum pericula tangit, non obſcure illud idem innuit, quod & Cato noſter, praeſtare in univerſum de rebus noſtris vel ſeveriſſimum ſilentium, omni ſive in bonam, ſive in malam partem, de iis inſtituenda commemoratione. Nam & in illis, qui ſe vituperare videntur, inanis tamen gloriae affectationem optime jam retexit Erasmus: Nec erat, cur in eo aliqui ingenii acumen

---

* De quo ita Juſtinus, Lib. I. Cap. VII. ſub finem: *Hic uxorem, quam propter formae pulcritudinem deperibat, praedicare omnibus ſolebat. — Ad poſtremum ut affirmationi ſuae fidem faceret, nudam ſodali ſuo Gygi oſtendit — & uxorem, veluti tradito alii amore, a ſe alienavit. Namque brevi poſt tempore caedes Candauli nuptiarum praemium fuit, & uxor mariti ſanguine dotata, regnum viri & ſe pariter adultero tradidit.*

acumen oftentare magis, quam exerere voluerint, ut alios quidem *ftultos*, alios vero eos effe, demonftrare tentarent, *quos inanis vexet gloria*, veluti illa, quam Daumius adlegarat Editio, ut fupra vidimus, & infelicius adhuc recentiffimorum non nemo Commentatorum: Auctori certe noftro iidem fuerunt utrique, neque quidquam adtinet urgetve, aut hos aut illos, ex Stultitiae minifterio adferere & vindicare Sapientiae.

Nec te collaudes, nec te culpaveris ipfe:
Crede mihi, fonus eft invidiofus: EGO!
Hoc faciant ftulti, quos gloria vexat inanis.
Hanc Virtus refugit; poftulat, omne Nefas.

Ne vas pas te louer toi-même;
N'en montre point non plus un mépris affecté:
Le premier eft l'effet d'une folie extrême;
Le fecond marque un coeur rempli de vanité.

LVII.

Utere quaesitis modice. Quum sumtus abundat,
Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.

Sera in fundo parsimonia. Dum adhuc multum superest, incipe parcius uti. Citius enim effluunt parta, quam colliguntur.

Erasmus.

Sumtus *abundare* h. l. dicitur, cum expensa majora, quam reditus, uti sic omnia ea *abundare* dicuntur, quae multa & in magna copia sunt. Virg. II. Ecl. v. 20. —— *nivei quam lactis* abundans. Terent. Phorm. Act. I. Scen. III. v. 11. *Amore* abundas *Antipho*. Add. Flor. Lib. III. Cap. IX. §. 2.

O. Arntzenius.

Numquam hoc nimium juveni inculcatur repetiturque monitum, ut qui, pro ratione aetatis, quam egregie in arte poëtica depinxit Horatius, esse plerumque solet:

Utilium tardus provisor, prodigus aeris.

Quare & Nostri filius, discinctorum tantum ex sensu adolescentulorum, hac admonitione frequenter nimis obtunditur. Non ita vero sentiunt sapientiores: Nec mirum tamen & in eas discessisse partes Boxhornium. Namque is, veluti dederat ipse aliquod praecocium puerorum exemplum, de quibus hunc in modum jocatur Comicus:

Odi puerulos praecoci sapientia:

Ita nobis post se reliquit sui similem partum; illud, ut appellavit ipse pater, *unius aut alterius horae opus*, *Dissertationem extemporaneam*, qua tanta cum asperitate nostrum inpetiit Auctorem, ut, tamquam ebrius ac temulentus in obvium quemque, ita & ipse, sine omni caussa, in innoxium huncce Catonem debacchatus esse videatur. Quem tamen, & hujus Distichi respectu, jam superiore libro, ab ejus liberavimus insultibus, ostendendo, aliam semper atque aliam esse eam ratio-

57.

Ἔςʼ ἀνάλωμα μένῃ, χρῶ χρήμασι σοῖς ὀλιγοςῶς·
Βαιῷ γάρ τε ΧΡΟΝΩι ΤΟ ΜΑΚΡΩι πεΠΟΡΙΣμένον ΕΡΡΕΙ.

QUUM *sumptus abundat.*] Planudes: ἔς ἀνάλωμα μένῃ. *Quamdiu sumptus*, aut *donec sumptus superſit.* Quid habebat in animo, haud capio. Certe Gnomologi animum non capiebat ille. Praeterea ὀλιγοςῶς pro φειδομένως quis ferat?

SCALIGER.

LABITUR *exiguo,*] Omnino adi Taubmannum ad Plauti Trinummum Act. II. Scen. I. v. 17. pag. IIII.

DAUMIUS.

Vide mihi, ſis, Jani Douſae Praecid. Tibull. Cap. III. & Parei Lex. Crit. pag. 656. 657.

WACHIUS.

rationem, quam adhibet Noſter, vel in commendanda eadem virtute, ut hic PARSIMONIAE, vel in diſſuadendo eodem vitio, ut hoc loco PRODIGENTIAE. Totum illud, quo nunc utitur, argumentum a TEMPORE deſumtum eſt, eſtque ita comparatum, ut facile poſſit fortiterque ferire vel mediocri intelligendi acie praeditum quodcumque ingenium. Nonne praeſtat, perpetuo *modice*que *uti* iis, quae *longi temporis*, multarumque curarum, ſolicitudinum, laborum inpendio parta demum & *adquiſita* fuerunt;

> *Quam, tot congeſtos noctesque diesque labores*
> *Hauſerit una dies?*

Ut verbis dicam Auguſti, in alio licet ab ipſo uſurpatis negotio *. Sic operoſum illud magnificentiſſimumque Templi Dianae aedificium unica nox abſumſit. Sic in famoſiſſimo illo Cleopatrae unione regales opes paullulum colliquefecit

* Vid. Imp. Caeſ. AUGUSTI ſcriptorum Fragmenta, curante J. A. Fabricio, ed. Hamb. CIƆIƆCCXXVII. pag. 188.

fecit & abſorpſit aceti. Atqui idem fit quotidie, ubi ſumtus fiunt inmoderati: QUUM SUMTUS ABUNDAT. Cannegieterus Cap. XXIX. Reſcript. „ *Sumtus* autem *abundare* „ dicitur, cum ratio non conſtat, ſive cum plus expenſum, „ quam

Utere quaeſitis modice. Quum ſumtus abundat,
Quum ſibi cor avidum nulla cupita negat;
Labitur exiguo, quod partum eſt, tempore longo.
Tunc miſerum eſt: *Quondam*, dicere, *dives eram.*

LVIII.

Inſipiens eſto, quum tempus poſtulat, aut res:
Stultitiam ſimulare loco, prudentia ſumma eſt.

ALIQUANDO ponendum ſupercilium, & remittenda ſeveritas. Ut in conviviis, in luſu, deponenda perſona ſapientis, ſumenda ſtulti, praeſertim inter ſtultos: at ita, ut ſtultum agas, non ut ſtultus fias. Summa enim prudentia eſt, ſervire tempori, LOCO, id eſt, cum eſt opportunum. Ita Terent. *In loco vero laudo.* ERASMUS.

INSIPIENS *eſto*] Horatium, more ſuo, imitatur. Od. XII. lib. IV.

Miſce STULTITIAM *conſiliis brevem:*
Dulce eſt DESIPERE IN LOCO.

OPITIUS.

QUOT HIC verba legis, tot, ubi probe diſcutere digneris, rerum quoque invenias ſentiasque pondera. INSIPIENTIAM poſtulat Sententia; ſed *in tempore*, quod, ſane, inſipientis eſt numquam, eam adhibendo, temporibus ſeſe adcommodare. STULTITIAM vult; ſed *ſimulatam*: Ergo veram procul abigit ac repellit. Iſtamque non niſi *in loco* ſimulari cupit, quod re vera *ſummae eſt Prudentiae.* Saperent, profecto, homines, ſi vel plena forent omnia ejusmodi ſtultis perſonatis, vel pauciores eſſent, quam ſunt, perſonati Sapientes. Recte enim ſive Aben Esra, ipſe

„ quam acceptum fuerit; aut cum ſumtus majores ſunt, „ quam reditus. Ea namque, ut ſcribit Nonius, abundare „ dicuntur, quae ſuperſunt & ſupra modum ſunt". Quod nos ambabus, ut ajunt, manibus ampleƈtimur.

Ayant acquis du bien, ſonge dans l'abondance
Qu'il en faut uſer ſobrement;
Auſſitôt qu'on ſe livre à la folle dépenſe,
Le fruit d'un long travail échappe en un moment.

58.

ἌΦΡΩΝ ΓΙΓΝΟΥ, *ὥςε* ΤΟ ΠΡΑΓΜ' *ἢ* Ο ΚΑΙΡΟϹ ΑΠΑΙΤεῖ·
ΑΦΡΟΣΥΝΗΝ *γάρ που πλάτλειν*, *ἄκρη* ΕΣΤΙ ΦΡΟΝΗΣΙϹ.

Est, ubi non ſolum ſimulata ſtultitia, ſed & ingenii hebetudo prodeſt. Hinc prudenter cenſet cum Thucydide Ph. Scherbius, praeſtantiſſ. Philoſophus: *Hebetiores ut plurimum Remp. melius adminiſtrare, acutioribus.*

DAUMIUS.

STULTITIAM *ſimulare* &c.] Laudat hunc verſum Alanus L. VI. in Prophetiam Merlini, pag. 198. & Luitprand. Lib. IV. Rer. per Europ. geſtar. Cap. IV. pag. 273. Vid. Barth. Lib. CXLII. Cap. IV. Zehner. II. Cent. Adag. XXXIV. Stigelius in Epigrammate:

Pro ratione loci qui ſapit, ille ſapit.

ipſe quondam, quod mirere, & inter Hebraeorum magiſtros, Philoſophus, cui tribuunt aliqui, ſive eorum alius:

חכם בעיניו איש כסיל *
וחכם בעיניו איש כסיל

Quo-

* Quod iisdem verbis bis, & ita quidem legendum eſt: *Hhacham, be-ngneenaav Iſch-cheſil. Vehhacham* (Quod *Ve* & hic in Hebraico ſermone eamdem vim habet, quam *Ve* Latinorum in: *Veſanus*, *vecors*, *Vejores*. Vid. Menagii Juris

Quorum verborum ſenſum, quam proxime, hoc Latino coërcebimus Diſticho:

Qui ſapit, inſipiens ſibimet plerumque videtur;
Deſipit & vere, qui ſapit ipſe ſibi.

Plures quoque ſunt, ſibi, inter utrumque iſtud, ſi forte detur optio, (quod de Catone ólim teſtabatur Salluſtius dicendo: *Cato eſſe, quam videri bonus malebat,*) vel videri ſapientes, nec eſſe tamen; vel eſſe, nec videri aliis, qui prius eorum, ſine haeſitatione, ſint amplexuri, poſteriori plane rejecto, quam qui, Catoniano more, electuri poſterius, neglecto priori. Adeo capimur plerumque opinionibus, hominumque de nobis exiſtimatione aliorum: quod ſine dubio ſecus fieret, ſi vera nobis ſemper adeſſet, ſemperque apud nos praevaleret Sapientia. Quid enim? Num propterea minus tenemus alias cujuſcumque generis divitias, quas ignoratas ab aliis in poteſtate habemus noſtra? Nonne etiam tutiores multo certioresque nobis eas & eſſe & futuras fore exiſtimamus opes, quas penes nos eſſe, hominum ignorent reliqui? Atque ita quidem de pecunia judicare ſolemus, de ſapientia non item; quae dignior tamen longeque ſolidior, omnibus totius terrarum orbis opibus, poſſeſſio eſt. Et eam aliquando aliqui diſſimulando retinuere firmiorem, ejusque ſibi laudem, vel ipſum illius per contrarium, ut videbatur, peperere perpetuam. „ Exemplum Davidis, inquit Daumius, poſt verba, jam ſupra inter variorum notas ex ipſo citata, habetur *I. Regum* „ *XXI.* 13. Qui coram Rege Achis inſaniam ſimulat. Sic „ Solonem, unum e ſeptem Graecorum Sapientibus, & „ Athenienſium legiſlatorem, finxiſſe ſe delirum, ut Athe- „ nienſibus, quibus capitale erat ea de re loqui, perſuade- „ ret recuperare Salamina inſulam, Plutarchus narrat in „ Solone, pag. 82. b. Ulyſſem ſimulatione inſaniae mili- „ tiam ſubterfugiſſe a Tragicis veteribus, nunc amiſſis, „ in-

Juris amoenit. pag. 426. & Gell. Lib. V. Cap. 12.) *Vehhacham-bengneenaav, Iſch-Cheſii.* Breviſſime: SAPIENS, INSIPIENS SIBI; ET SAPIENS SIBI, INSIPIENS. Invenias ſub fin. libelli Hebr. poëtici, בן המלך והנזיר dicti, in Appendice Editionis prope Hamburgum factae, fol. 2. verſo.

„ insimulatum memorat Cicero, Lib. III. Offic. pag. 80 b.
„ De L. Junio Bruto, simulata mentis impotentia, Tar-
„ quiniorum insidias effugiente, Livius legendus Lib. I.
„ Cap. LVI. (Deque eodem & in nostris flosculis Ovidius.
Et Cicero de clar. Orator. Lib. I. Cap. XIV. *Quis enim putet aut celeritatem ingenii L. Bruto, illi nobilitatis vestrae principi, defuisse? Qui de matre suavianda ex oraculo Apollinis tam acute arguteque conjecerit; qui* SUMMAM PRUDENTIAM SIMULATIONE STULTITIAE TEXERIT; *qui potentissimum regem, clarissimi regis filium expulerit?* &c.) „ Vide Ludovic. Var-
„ tomannum, alias Barthemam, * qui Lib. II. Navigat.
„ suarum Cap. V. de se paria scribit: Jan. Nicium Ery-
„ thraeum, Pinacotheca altera, Cap. LXX. de Balduino
„ Tonsore, pag. 228. & seqq. Adi & Theodor. Zwingerum
„ Vol. I. Lib. I. Theatr. Vit. Hum. fol. 146. Corn. a Lapide
„ ad I. Reg. XXI. fol. 330. c. Qui, cum hoc Catonis
„ Distichon laudasset, mox Ausonium Lib. II. Distichorum
„ citat, quasi eosdem Scriptores. Satis inscite" Haec ille, quibus sequentia addit, in editione sua, Wachius:
„ Praeter illos, Cl. Daumio citatos, qui stultitiam simula-
„ rint loco, alios quoque Doctiss. Freinshemius ad Flor.
„ Lib. I. Cap. IX. § 1. recenset, quem, si lubet, adi". Quibus non inconsultum duximus iterum Ciceronis adjungere verba, plura ejusmodi & ab his diversa conglomerantis exempla, de Offic. lib. I. *Intelligendum est*, inquit, *etiam, duabus quasi nos a natura indutos esse personis: quarum una est communis, ex eo, quod omnes participes sumus rationis, praestantiaeque ejus, qua antecellimus bestiis, a qua omne honestum decorumque trahitur, & ex qua ratio inveniendi officii exquiritur: altera autem, quae proprie singulis est tributa.* (Sua cuique innata indoles, *le Naturel* hodie e Gallorum vocamus Idiomate.) *Ut enim in corporibus magnae dissimilitudines sunt, (alios enim videmus velocitate ad cursum, alios viribus ad luctandum valere, itemque in formis, aliis dignitatem inesse, aliis venustatem,) sic & in animis existunt etiam majores varietates. Erat in L. Crasso & L. Philippo multus lepos: major etiam magisque de industria in C. Caesare, L. filio. At iisdem temporibus in M. Scauro & in M. Druso adolescente singularis severitas, in*

* Conf. G. M. Koenigii, nostratis, Bibliothec. Vet. & nov. pag. 88. a, & 831. b.

in C. Laelio multa hilaritas; in ejus familiari Scipione ambitio major, vita tristior. De Graecis autem, dulcem, & facetum, festivique sermonis, atque in omni oratione simulatorem, quem εἴρωνα *Graeci nominaverunt, Socratem accepimus: contra Pythagoram & Periclem, summam auctoritatem consecutos, sine ulla hilaritate. Callidum Hannibalem ex Poenorum, ex nostris ducibus Q. Maximum accepimus, facile celare, tacere, dissimulare, insidiari, praeripere hostium consilia. In quo genere Graeci Themistoclem Atheniensem & Pheraeum Jasonem ceteris anteponunt. In primisque versutum & callidum factum* SOLONIS, QUI, *quo & tutior vita ejus esset, & plus aliquanto reipubl. prodesset,* FURERE SE SIMULAVIT. *Sunt his alii multum dispares, simplices & aperti, qui nihil ex occulto, nihil ex insidiis agendum putant, veritatis cultores, fraudis inimici: itemque alii, qui quidvis perpetiantur, cuivis deserviant, dum, quod velint, consequantur: ut Syllam & M. Crassum videbamus. Quo in genere versutissimum & patientissimum Lacedaemonum Lysandrum accepimus; contraque Callicratidam, qui praefectus classis proximus post Lysandrum fuit. Itemque in sermonibus, alium quidem videmus,* (quibus verbis Octavianum sine dubio designat, postea demum Augustum,) *quamvis praepotens sit, efficere,* UT UNUS DE MULTIS ESSE VIDEATUR. *Quod in Catulo, & in patre & in filio, idemque & in Q. Mucio Mancino vidimus. Audivi & ex majoribus natu, hoc idem fuisse in P. Scipione Nasica; contraque, patrem ejus, illum, qui Ti. Gracchi conatus perditos vindicavit, nullam comitatem habuisse sermonis: nec non Xenocratem quidem severissimum Philosophorum, ob eamque rem ipsam magnum, clarumque fuisse.* Quos inter adeo diversos morum animique characteres, pluresque & innumerabiles alias naturae dissimilitudines, commendandus tamen magis, ob consuetudinis jucunditatem & communem in vita usum, ille Socratis, quam Xenocratis, Scipionis ille Nasicae, quam patris ejus alteriusque Scipionis Africani; Augusti porro &, qui ante eum, Caesarum, & C. Laelii & L. Crassi, adde & Attici, quam Drusorum illorum, Scaurorumque, aut de ceteris aliquorum, genius atque indoles. De Solone supra & nos jam diximus, aut si mavis, dicentem audivimus Daumium.

INPRIMIS vero litteratos, quo in iis conspiciendus rarius est, eo magis jucundior aliquis commendat spiritus & salibus Atticis adspersus lepos. His enim praecipue, veluti tristioribus & severioribus studiis plerumque adsuetis, ut ali-

aliquando gratae ſunt rerum vices, *dulce* fit interdum, quod Virgilium monet Horatius, Lib. IV. Carm. XII. ſ. f. *brevem miſcere conſiliis ſtultitiam & deſipere, in loco.* Tantum ut diſſoluti vitentur mores & indigna pariter erudito homine ſermonis ſpurcities; quo in utroque tamen vitiorum genere, ut ceteros taceam, doctiſſimus ille nebulo eminuit, P. J. Beronicius, de quo videantur Ant. Borremanſius, in variis lectionibus, Cap. VI. & Petr. Rabus, in praefatione libris praemiſſa Georgarchontomachiae, ab illo hominis monſtro non infeliciter deſcriptae. Ejus enim, ſi vita ea erat, vivere vitam, non eſt *ſimulare in loco Stultitiam*, ſed hujus, tamquam alterius naturae habitum, *nec poſſe diſſimulare* amplius, neque umquam porro, ſi vel maxime velis ipſe, exuere *. Non ita frequens tamen, inter eruditos, inſanientis adeo ſapientiae conſultus errat, & Stoici videri plerique, quam Cynici, malunt; quibus nihilo ſecius audiendus eſt Cato noſter & comitatis illud exemplum Erasmus, uterque ΜΩΡΙΑC, ſed ejus nec male feriatae, ſapiens ΕΓΚΩΜΙΑΣΤΗC & denique, licet ipſe Stoicus, Epictetus, quem ſupra tamen aliquando monentem audivimus: TU VERO SUPERCILIUM NON HABETO. (Vid. noſtra, ad Lib. I. Diſt. VII.) Ut faciliores nonnumquam, aſperioribus quibuscumque difficilioribusque depoſitis, induant adſumantque mores. Ne ſcilicet in crimen incurrant, ſub *Pedantiſmi* voce barbara, litteratorum quam plurimis paſſim ob-

* Conf. ROUSSEAU. *Capricieux, Act. I. Sc. II.*

> Chacun pour être fou n'a pas aſſez d'Eſprit.
> Tout bien examiné, les plus grands perſonnages
> Ne ſont pas, croiez-moi, quelquefois les plus ſages.
> *Des* GENS D'ESPRIT *ſouvent* LA FOLIE *eſt le lot,*
> *Et par fois* LA SAGESSE *eſt la vertu d'un* SOT.

Quorum binorum verſuum poſtremorum, matrona quaedam Belgica, quamquam aliud agendo, ita ſenſum vernacule expreſſit:

> *Geleerd en wys ſchynt een, maar kan voor twee verſtrekken:*
> *Veel Ongeleerde wys, en veel Geleerde Gekken:*

Quo ne privem Germanos meos, dixerim idem & eorum lingua:

> Iſt Weißheit jederzeit in Kunſt und Wiſſenſchaften?
> Nein/ vielmals ohne ſie/ die oft an Thorheit haften.

objectari solitum. Quod nominis, quia Graecae volunt esse originis, utcumque sordidioris plane esse sciamus, omne dixe.

> Insipiens esto, quum tempus postulat, aut res:
> Est, ubi prudenter desipuisse juvet.
> Stultitiam simulare loco, Prudentia summa est:
> Est &, ubi Sapiens non sapuisse velit.

LIX.

Luxuriam fugito, simul & vitare memento
Crimen avaritiae: Nam sunt contraria famae.

PUGNANT inter se luxus & avaritia: nam alterum est profusi, alterum sordidi. Utrumque vitium juxta fugiendum est, utpote quod foedam pariat famam. Si quidem qui nimium parci sunt, audiunt κυμινοπρίσται, i. e cumini sectores, & σῦκα μέριζε, i. e. ficos divide, similiaque. Qui luxu sua profundunt, nepotes & lurcones appellantur. ERASMUS.

IDEM dicit Horatius, ordine hoc inverso, Epod. I. v. 31.

> *Satis superque me benignitas tua*
> *Ditavit. Haud paravero,*
> *Quod aut, avarus ut Chremes, terra premam,*
> *Discinctus aut perdam, ut nepos.*

NON HIC proprie locus est, quo vel in *Luxuriam* invehatur Auctor, vel in *Avaritiam*, praestat enim id aliis in locis sat multis, quibus ordine enarrandis alibi operam dabimus. Sed, quae hocce Distichon ab aliis, aut forte jam dictis, aut adhuc dicendis, omnimode dispescat disjungatque nota, ea in unica sedet voce: SIMUL. Quae tibi indicat, ut aeque fugias utramque hanc animi labem: ita scil. earum alteram vitando, ne in oppositam incidas alteram. Quemadmodum etiam proverbio dicitur, quod suum fecit Terentianus ille, in Phormione, senex Demipho (Act. V. Sc. II. 3.)

ITA

dixerimus denotare vitium τῶν Παιδευτῶν παντάπασιν ἀρετῆς ἀπαιδεύτων, ut ait Xenophon, ſive Catoniano ſtylo:

DOCTORUM, QUOS CULPA REDARGUIT IPSOS.

Prens quelquefois d'un fou le ton & l'apparence,
Lorſqu'il eſt dangereux d'uſer de ta raiſon.
C'eſt un trait de grande prudence,
De paroître inſenſé, quand il eſt de ſaiſon.

59.

ΦΕΥΓΕ ΑΣΩΤίην ΚΑΙ ΣΜΙΚΡΟΛΟΓΟν κακότητα·
Αἳ Δε γαρ ἀντίπαλοι Φήμης ἀγαθῆς τελέθουσι.

TOLERABILE hoc, ut in Planude, carminum opifice, non Poëta.

LUXURIAM tamquam peſtem rerum humanarum execratur, gradusque ipſius enumerat Seneca, Ep. CXIV. *Ubi* luxuriam *late felicitas fudit, cultus primum corporum eſſe diligentior incipit; deinde ſupellectili laboratur; deinde in ipſas domos inpenditur cura, ut in laxitatem ruris excurrant, ut parietes advectis trans mària marmoribus fulgeant, ut tecta varientur auro, ut lacunaribus pavimentorum reſpondeat nitor; deinde ad coenas lautitia transfertur, & illic commendatio ex novitate & ſoliti ordinis commutatione captatur.* &c. De avaritia loquitur idem Sen. Ep. CXV. *Nulla* avaritia *ſine poena eſt, quamvis ſatis ſit ipſa poenarum. O quantum lacrimarum, o quantum laborum exigit! Quam miſera deſideratis, quam miſera partis eſt!* &c.

O. ARNTZENIUS.

ITA FUGIAS, NE PRAETER CASAM, *quo quidem admonemur*, prouti recte exponit amabilis Veterum Sapientiae interpres Erasmus: *Ne ſic aliquod vitium fugiamus, ut in aliud maius incauti devolvamur.*

Noſtrapte culpa facimus, ut malos expediat eſſe,
Dum nimium dici nos bonos ſtudemus & benignos.
Ita fugias, ne praeter caſam, quod ajunt.

Verba ſunt Demiphonis ſenis, ſemet accuſantis, quod, dum avari famam plus ſatis cupide ſtuderet effugere, ſtulti reprehenſionem incurriſſet. — Quidam enim calore fugiendi, etiam ea prae-

 ter-

tercurrunt, ubi commode poterant quiescere. Ita igitur & Noster fugiendam tibi censet esse luxuriam, ne in oppositam ei sensim prolabare avaritiam: Ita vero & vitandam avaritiam, ne in ejus contrarium evagere, *fontem* illum, ut Ciceroni audit, *omnium perturbationum*, luxum atque intemperantiam. Neque enim, ut jam saepe dictum, nisi omnino

Stulti, *dum vitant vitia, in contraria currunt.*

Caussa vero vel ratio inpellens ea est, quae movere sola Philosophum a CHRISTI fide alienum, quaeque expectari ab homine pagano alia non potest: FAMAE solius RESPECTUS. Christianus alia de caussa eodem induceretur, ad mentem Apostolicam, & Petri quidem, *I. Epist. II.* 11. ἀπέχεσθαι τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς. *Abstinere se a corporeis cupiditatibus*, QUIPPE QUAE CONTRA ANIMUM MILITANT. Ad Paulinam vero sententiam: Ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία. RADIX *enim* OMNIUM MALORUM EST AVARITIA. I. *Timoth.* VI. 10. En tibi fortius aliquid ac potentius, quam istud:

——— ——— *Nam sunt contraria famae.*

Scri-

LX.

Noli tu quaedam referenti credere semper.
Exigua his tribuenda fides, qui multa loquuntur.

NON statim fides habenda iis, qui semper aliquid novi rumoris adferunt, deque aliorum factis nunciant aliquid. Parum enim credendum iis, qui multa loquuntur: Propterea quod huic vitio vanitas soleat esse admixta.

ERASMUS.

QUI *multa loquuntur.*] Qui multi sunt in loquendo. Ut apud Ciceronem de Legibus: *Aliquis in loquendo multus & ineptus, ad summam impudentiam.* *Multos* pro stolidis Barthius accipit, qui sic etiam versum priorem emendat: *Nolito tu eadem referenti*——Et, sane, priscis Latinis *fatuus* a *fando* dictus fuit. Vid. Casaubon. in Theophrasti Characteres, ad Caput περὶ ἀδολεσχίας.

OPITIUS.

Scripſiſſet itaque Chriſtianus, ſaltem hunc in modum, ſi non acriorem:

Crimina avaritiae ſimul & vitare memento
Luxuriae: Sanctae quia ſunt contraria vitae.

Et ſic recte ſubodoratus chriſtianum fuiſſet Diſtichorum Auctorem Boxhornius, qui tam facile extraneum, nec merentem, accuſando Chriſtianismi, qualis fuerit, prodit ipſe ſuum.

Luxuriam fugito, SIMUL & vitare memento
Crimen avaritiae: Namque in utroque malum eſt.
Quamque inimica ſibi, tam ſunt contraria famae,
Tam, pariter Virtus &, per utrumque, perit.

Entre tous les défauts les plus dignes de blâme,
Evite l'avarice, & fui la volupté:
L'homme paſſe pour un infâme,
Sur ces vices honteux ſitôt qu'il eſt noté.

60.

ΜΗ ΠΙΣΤΕΥε ΑΕΙ Τῷ ΑΠΑΓΓΕΛΛΟΝΤΙ ΣΟΙ ΑΤΤΑ·
Τὴν ΠΙΣΤΙΝ δ' ΟΛΙΓΗΝ ΝΕΜΕ πλείςων ΠΛΕΙΣΤΑ λεγόντων.

EXIGUA *his tribuenda fides, qui multa loquuntur.*] Planudes:

τὴν πίςιν δ' ὀλίγην νέμε, πλείςων πλεῖςα λεγόντων.

Quid impediebat dicere:

τὴν πίςιν δ' ὀλίγην νέμοι πλείςοις πλεῖςα λέγουσιν.

Quanquam ne id quidem rectum. Dicendum erat λαλοῦσιν. Ad Lexiphanem Luciani mittendus eſt. SCALIGER, qui & ſic vertit poſtremo: Ἀλλὰ νέμειν ὀλίγην πίςιν τοῖς πλεῖςα λαλοῦσιν.

REFERENTI *credere*] An pro *repetenti, inculcanti?* Aut *quaedam*, pro *novis rumoribus.* DAUMIUS.

QUI *multa loq.*] Sic Veſpa in judicio Coci & Piſtoris, v. 60.

Qui ſemper multis dicit, ſcit vendere fumum.

Apud eos, ait, rariſſime veritatis pondus invenies, qui multi ſunt ſermonis, & verbis plurimis velitantur. BARTHIUS, Lib. LI. Cap. XIII. col. 2404. Cujus & huc pertinent, e Lib. VI. Cap. XIV. col. 278. & XXVI. Cap. I. 1256.

COMPARANDUM hoc cum iis est Praeceptum Distichis, in quibus, ut alibi jam vidimus, perpetuum quasi Gnomologus noster bellum indixit IMPOTENTIAE atque INTEMPERANTIAE LINGUAE, in primisque cum X., cum XII. porro XIII. & XIV. superioris libri, & iis quidem, quae nos ibi in medium adtulimus. Namque ut in illis Auctor non obscure jam tum innuebat, optimum id esse armorum genus, quibus vel *garruli* quivis, vel *assentatores*, vel *vaniloqui* & hujus farinae homunciones alii, sint funditus fere profligandi, NON ESSE CREDULUM ILLIS; ita & hic iterum repetit suum illud: NOLI TU CREDERE, cui nunc adjungit:

EXIGUA *bis* TRIBUENDA FIDES, *qui* MULTA LOQUUNTUR.

Nam *fatui* plerumque sunt, ut recte monent laudati Opitio Barthius & Casaubonus; non vero homines cordati: Et sint, licet enim, quantum libet fatui, suaque sibi unice fatuitate placeant; at non possunt, qua tales, sibi sufficere soli, nec indulgere sibi istud vitii, quo laborant, quin & aliis sint ultra modum molesti, tamquam

Non missura cutem, nisi plena cruoris, birudo.

Recte igitur Capite, supra jam in notis adlegato, Characterum suorum tertio, in hoc solvitur Epiphonema Theophrastus: Παρασείσαντα δὲ χρὴ τοὺς τοιούτους τῶν ἀνθρώπων, καὶ διαράμενον ἀπαλλάττεσθαι, ὅστις ἀπύρετος βούλεται εἶναι. Ἔργον γὰρ συναρκεῖσθαι τοῖς μήτε σχολὴν, μήτε σπουδὴν διαγινώσκουσιν. H. e. *Id genus bomines averruncando malo obversis manibus, sacrisque piacularibus, procul a se amovere oportet, quisquis febre carere volet. Difficile enim profecto est, cum iis posse durare, qui neque otii neque negotii tempora distinguere norunt.* Aut: *Iis loquentibus diutius interesse, qui nec loquendi modum statuunt, nec, quid lóquantur, adtendunt.* Neque vero hoc solum Cap. ΠΕΡΙ ΑΔΟΛΕΣΧΙΑΣ, q. d. DE NUGIGERULORUM GENIO atque INEPTIIS, huc trahendum. Pertinet huc, & ad citatum jam e I. Libro. Dist. XIV. Caput etiam Theophrasti II. ΠΕΡΙ ΚΟΛΑΚΕΙΑΣ, DE ADULATIONE: Nam & adsentatores tantum *referunt* ea, quae grata sciunt futura auscultantibus. Pertinet porro huc, & ad X. & XIII. ejusdem libri Distichorum, Theophrasti Cap. VII. ΠΕΡΙ ΛΑΛΙΑΣ, DE LOQUACITATE. Denique & ad XII. ejusd. cum hoc praesenti collatum, Character Theophrasti,

Cap.

Cap. VIII. contentus, tituloque ΠΕΡΙ ΛΟΓΟΠΟΙΪΑΣ, ſive DE RUMORUM FICTIONE, inſcriptus. Ut taceam alios.

INTER recentiores vero Scriptores, ſuo nobis merito hic laudandus venit fama, ingenio, comitate, doctrina alter ille, ſed vere Gallicus is, Eraſmus, obitu Roterodamenſis, ſic, uti natalibus alter, P. nempe Baylius: Laudandus vero nobis ob id, quod & ipſe, quae, & in quibus forent laudabilia, laudibus ea eosque meritis proſequebatur, ſi &, forte, ea propter, ut culparentur horum contraria, in diſſimilibus quibusdam; verum iſtud jam nihil amplius ad nos. Ita autem parte II. Dictionarii ſui hiſtorici, p. 623. in Jano Grutero laudat curioſitatem, non illam male ſedulam nova quaecumque, quae referrentur ab aliis, ſciendi diſquirendique cupiditatem, qua, inquit, tot laborant flagrantque Eruditorum alii, (*comme font tant d'autres Savans, qui ne ſe couchent jamais ſans être répus de tous les Contes qui courent.* Sunt verba hominis) ſed eam, cujus omnis aviditas ſolo innocuoque expleatur atque exſaturetur litterarum ſtudio. In notis deinde, ſub ſigno N. ſequentia, e vita Gruteri a Flaydero conſcripta, addit: *Quamquam in omni artium ac ſcientiarum indagine curioſiſſimum ſemper ſe exhibuerat, alieniſſimus tamen fuerit ab omni reliqua curioſitate, ſive* πολυπραγμοσύνῃ, *quae haud raro doctiſſimis quibusdam nimis eſt familiaris ac domeſtica, ut ubique tibi obvii, nil niſi novitates aut rumuſculos aniles, ad innocentium ac ſimplicium, ut vocant, mortalium vitam macula inurendam fabrefactos, aucupentur, & impetuoſorum inſtar ventorum atque turbinum, non modo veſtes hominum, ſed aedium quoque parietes atque facta intima ſupinent,*

Nec prius in dulcem declinent lumina ſomnum,

niſi exactiſſime a ſui ſimilibus congerronibus cognorint,

—— —— Quid toto fiat in orbe.
Quid Seres, quid Thraces agant: Secreta novercae,
Et pueri: quis amet, quis decipiatur adulter.
Dicent, quis viduam praegnantem fecerit, & quo Menſe. &c.

Verbis Satyrae VI. Juvenalis, inde a verſu 401. Alio vero in loco, & quidem volumine I. p. 171. eodem jam nomine Henricum laudaverat Altingium: *In familia ejus*, ex hujus vita referendo inquiens, *omnia ſemper pacata, omnia ordinata, de qua hoc ſolum ſciretur, quod a nemine ſciretur, quid in illa fieret,*

fieret, nisi quod pie, composite, decenter omnia fieri neminem lateret. a) Ea igitur sibi quisque imitanda proponat, non vero istorum hominum exempla, qui dum ipsi nimis avide plebeculae aucupantur rumusculos, etiam materiam satis amplam, de se, rumoribus aliorum saepe suppeditant, inque vicem & caedunt & caeduntur, laeduntúrque & laedunt. Sic itaque comparandum & in hoc, cum superioris libri XII., Distichon est, quod tractamus. Illic: RUMORES IPSE NE DISSEMINES monet; hic: NEQUE EOS HOMINES, QUI TALIA SPARGERE IN VULGUS AMANT, FREQUENTES. Utrumque salutare, sane, Praeceptum!

SED non ita visum Boxhornio. *Quam insulsus*, enim inquit, *etiam versiculus prior Dist. XX. Lib. II.*

Noli tu quaedam referenti credere semper.

Quaedam *hic stolide ponitur, pro eo* multum *fuerat dicendum.* Reum vero sic, ut solet, viriliter defendit melioris caussae patronus optimus, Cannegieterus, Cap. Rescript. XXXI.
„ *Semper referens* est homo loquax & garrulus: *semper* autem
„ solet nominibus hoc modo adponi. *Semper lenitas* est apud
„ Terentium, ad quem Viri docti plura ejusmodi obser-
„ varunt. *Semper patientia* apud Dionysium nostrum Lib. I.
„ Dist. XXXVIII. Tali autem garrulo nec omnia vult cre-
„ di, nec nulla, sed *quaedam* Non ergo omnem huic fidem
„ derogat, sed *exiguam* ei tribuit; inde versus alter:

Exigua est tribuenda *fides*, qui multa loquuntur.

„ Sententiam Distichi hujus complexus est uno versu Co-
„ lumbanus, in Monostichis XL.

Omnia, quae dicunt homines, tu credere noli.

„ Spectat

(a) Pergit ibi sua lingua Baylius: *Cela est cent-fois plus beau, que si le Monde s'entretenoit de ce qui se dit, & de ce qui se passe chez un Ministre. On y a debité* une telle nouvelle *ce matin, dit l'un. On y disputa hier au soir, sur* une telle Reflexion de Nouvelliste, *dira l'autre. Il peut s'excuser comme Adam, dit un troisiéme, & dire:* la femme, que tu m'as donnée, me l'a fait faire. *Quoi, dit un quatriême, vous n'avez appris cette circonstance qu'en ce lieu-là?* Je m'en défie. C'est un mauvais Bureau d'adresse, *&c. la* Nympha loquax, *qui y préside*, ajoûte & fait ajoûter ce que bon lui semble aux RELATIONS. *Je ne veux point de ses gloses, ni de ses commentaires: J'en appelle au texte, quelque incertain qu'il puisse être.* &c. Scio, affectum hic loqui; sed admiror imitatorem Theophrasti, non malum.

„ Spectat quodammodo huc Fabula Phaedri, III. 10. *de cre-*
„ *dere & non credere*".

Ita, verbi gratia, quis in poſterum credet Boxhornio? Quis ejus ſimilibus aliis, vel optimum quemque Auctorum, veterum inprimis, tam inſolenter, tam ſine omni pudore, inpetentibus, inque detrahendo de aliorum fama, iſti tantum claſſico, quod ſibi canunt mutuo, auſcultantibus:

Calumniare audacter, semper aliquid haeret.

Noli tu quaedam referenti credere ſemper:
Ficti nempe tenax nuncia Fama malum eſt.
Exigua his tribuenda fides, qui multa loquuntur:
Nec nequeat referens plurima, falſa loqui.

Ne ſois pas d'une promte & facile croyance,
A tout ce qui t'eſt raconté.
Des grands parleurs ſurtout prens de la défiance;
Car qui parle beaucoup, dit peu la vérité.

LXI.

Quae potus peccas, ignoscere tu tibi noli;
Nam crimen nullum vini est, sed culpa bibentis.

VULGUS ita solet excusare sua peccata. Vinum in caussa fuit: bene potus hoc dixi. Verum tibi ipsi imputa, non vino: quod tuo vitio noxium fuit, non suo.

ERASMUS.

NIHIL a recepta lectione recedendum, Terent. Hecyr. Act. I. Sc. II. v. 63: *Quid ais? cum virgine una adolescens cubuerit plus potus.* Propert. Lib. II. El. XXI. v. 1. *Hesterna, mea lux, quum* potus *nocte vagarer.* Ovid. L. III. Fastorum, v. 542.

Occurri nuper, visa est mihi digna relatu
Pompa: senem potum *pota trahebat anus.*

O. ARNTZENIUS.

TAM BENE coepit proximus ante nos horum Distichorum Editor, V. Cl. Otto Arntzenius, illustris, quod in hac urbe floret, Lycei Rector, integrum nec nimis laborantem Epigrammatis hujus sensum exponere; facile ut a nobis impetremus, quidquid ad Distichon dicendum hoc sit, Ejus unius verbis contexendum penitus absolvi. Pergit itaque vir doctissimus iis, quae in notis supra jam dederat, haec porro sequentia subjungendo: „ Exemplum autem „ hominis, culpam suam vino adscribentis, est apud Plau„ tum in Aulularia, Actus quarti Scena decima, versu de„ cimo quinto:

Quia vini vitio *atque amoris feci.*

„ SED eleganter ac scite respondet isti Euclio, v. 20.

. . . . . *nimis vile 'st vinum atque amor,*
Si ebrio atque amanti impune facere, quod lubeat, licet.

Quibus unicum illud nos adderemus, si constaret, Historicorum saltem fide, quid responderit Pyrrhus iis, qui apud ipsum delati quum essent, omnia eos convitiorum ac probrorum

61.

ΗΛΙΤΕϹ οἴνῳ σφαλλόμενος, μὴ ΣΑΥΤὸν ἀθώου·
Πλημμελίη ΓΑΡ τίς ποτε γλεύκους; ΤΟΥ ΔΕ ΠΙΟΝΤΟϹ.

QUAE *potus peccas.*] Ita Pithoeana editio, longe utique melius, quam vulgares, *Quod potu peccas.* A Menandro desumpta sententia:

Οὐ γὰρ τὸ πλῆθος, ἂν σκοπῇ τις, τοῦ ποτοῦ
Ποιεῖ παροινεῖν, τοῦ πίοντος δ' ἡ φύσις.

Nemo negiverit hunc Menandri locum in animo Gnomologum habuisse. Planudes hic inconcinnus, ut solet, & incomptus. Pro posteriore versu nostro, potes etiam hunc commutare, si magis placet:

Αἰτίη οὐδεμίη ποτοῦ ἔπλετο, τοῦ δὲ πίοντος.

SCALIGER. Qui totum deinde suum incudi reddidit Distichon, ita denuo refingendum:

Ἤλιτες εἰ μεθύων, οὔτοι σύγγνωθι σεαυτῷ.
Ἔστι γὰρ οὐδεμίη ποτοῦ αἰτίη, ἀλλὰ πίοντος.

brorum genera in ipsum conjecisse, hoc se purgare crimine, ea excusatione usi, tentabant: *Plura adhuc, o Rex, & his asperiora multo in te dicturi eramus, nisi nos vini copia in tempore destituisset.*

CETERUM Menandri versus a Scaligero laudati ita & in latinos facile converterentur Jambos:

Non sumta vini proprie ullum copia;
Natura sed bibentis ipsum inebriat.

Quae potus peccas ignoscere tu tibi noli,
Neve bibendo reum criminis esse nega.
Nam crimen nullum vini est, sed culpa bibentis:
Omnis & immodicis noxius usus erit.

Ne t'en prens qu'à toi seul, quand tu te sens coupable
Des excès où le vin conduit en sa chaleur.
Le vin est innocent; la faute inexcusable
N'est que de la part du buveur.

LXII.

LXII.

Consilium arcanum tacito committe sodali:
Corporis auxilium medico committe fideli.

In rebus arcanis & tacendis, cave ne quemvis consulas, sed eum duntaxat, cujus fidem in tacendo perspectam habeas: ne solum non opituletur, sed laedat etiam & infamet. Neque enim corporis vitia cuivis aperis, sed medico notae fidei: qui celet & succurrat.

ERASMUS.

CORPORIS *auxilium*] Auxilium non solum hic θεραπείαν, sed & alibi designat; ut in illo: L. IV. D. XIII. *Auxilium a notis petito s. f. lab.* Verbis Scaligeri OPITIUS, qui dum Animadversiones suas inscribit *Excerpta & Notas*, non propterea atro notandus ipse calculo erat.

NEMO sibi solus ita sufficit, quin saepissime & alterius ope, aut opera indigeat, aut consilio, idque sapientissime Deus, Societatis hominum universae officiorumque mutuorum omnium, ex ea quasi profluentium atque ortum inde suum trahentium, commune constituit veluti principium ac fundamentum & vinculum; quod Vero congruenter non minus, quam eleganter, Poëta cecinit verbis:

——— ——— DEUS *omnia non dat*
Omnibus, ut nemo sibi sit satis, indigeatque
Alter ope alterius. ——— ———

Quae cum ita sint, res ipsa postulat, nostra ut aliquando alienae fidei, nec sine periculo semper, committamus. Minuitur id tamen, si circumspecte nec inconsiderate in omnibus agamus, his antea probeque exploratis, quibus nos nostraque permittimus, quod est in pervulgato illo proverbio: FIDE, SED CUI *fidas*, VIDE. Noster id indicat Epithetis, *tacito* & *fideli*. Si sit *arcanum* quoddam *consilium*; id ne cum obvio quoque *sodalium*, multo minus cum plurimis eorum, nedum omnibus, communices, sed

cum

62.

Βουλὴν ΚΟΙΝΟΥ ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ γνωστῷ ἐχεμύθῳ·
ΠΙΣΤΩι δ' ΙΗΤΡΩι ΠΙΣΤΕΥε χροτὸς θεραπείην.

CORPORIS *auxilium.*] Apud Vindicianum in iis, quae initio harum Notarum adduximus, perperam legitur *Corporis · exigua.* Auxilium non solum hic θεραπείαν, sed & alibi designat, ut in illo:

Auxilium a notis petito, si forte laboras.

Quo auctore χροτὸς pro χρωτὸς usurpârit Planudes, nemo praeter ipsum rationem reddiderit.

SCALIGER.

Nullum est dubium, quin scripserit Planudes χροὸς, quod non minus probum, quam Scaligeranum χρωτὸς.

cum eo tantum, cujus in praestando silentio fides tibi satis superque sit jam ante perspecta. Si sit curanda valetudo; id negotii, a quo salus tua pendeat, quod praecipuum & primarium esse omnium, alibi Noster urget, ne turbae Medicorum promiscuae committas, sed ei unice, cujus erga te fidelitas, adde, & dexteritas & peritia, tibi satis sit cognita. Saepe enim, veluti iterum proverbii loco dicitur illud Hadriani Caesaris:

Multi medici perdiderunt regem.

DUOBUS autem in locis, uti jam observarunt Scaliger & Opitius, MEDICUM inter & AMICUM comparationem aliquam, quae multis eadem videri possit, noster instituit Gnomologus: eo tamen cum discrimine, ut ibi potius, Disticho nempe XIII. Libri ultimi, haec dicat sentiatque pater Dionysius: MEDICUS is, quo tu uteris, ut tuo, fac TIBI UT SIT AMICUS; hic contra: AMICUS TIBI TUUS SIT INSTAR MEDICI, cui, tibi fideli cognito, corpus curandum fidenter committis; ita & illi, cujus de silentii non est quod ambigas fide & constantiâ, ne dubites arcanum committere consilium, quod sine alterius opera

effectum dare haud facile possis. Ista enim comparatio non nimis tecte in illa latet utriusque versus, eodem prorsus ordine ac progressu, fluente verborum serie, vel plane eorumdem, vel sibi mutuo, iisdemque in metri locis partibusque, perquam eleganter oppositorum: Ut enim hinc, Corporis

Consilium arcanum tacito committe sodali:
Solus uti nemo sufficit ipse sibi.
Corporis auxilium Medico committe fideli,
Qui pariter socios, aeger & ipse, rogat.

LXIII.

Successu indignos noli tu ferre moleste:
Indulget fortuna malis, ut laedere possit.

In hoc versu multi laborant. Quidam, s, elidunt in *Successus*. Verum si tollas, *tu*, dictionem plane supervacuam, nihil superetit scrupuli. Ne te cruciet prosperitas, quae nonnumquam contingit indignis; non enim illis favet fortuna, sed insidiatur & illicit, ut postea gravius laedat.

ERASMUS.

Dictio *tu* plane non abundat nobis.

Noli *successus*] In membranis suis invenisse se ait Vossius:

SUCCESSU INDIGNOS.

Catonem tamen scripsisse, prout nunc excusum in melioribus libris: De arte Grammatica lib. I. Cap. XVI.

OPITIUS.

Sed qui ne oculis quidem credidit suis, quomodo, quae nec vidit ipse, scire potuit?

ET ANTIQUISSIMAM hanc & veram verborum Distichi lectionem, eamdemque pariter optimae notae Codicibus ita probatam, ut mirum sit, tot praeclaros Viros ab ea deinde demum in omnia alia deflectere potuisse, quod tamen & contigisse, & qua id ratione contigerit, in priore voluminis parte, ubi de variatione ratio reddita lectionis,

Corporis auxilium; ita illinc, *Consilium arcanum*, &, *tacito sodali* hic; ut illic *medico fideli*, utrimque verbo eodem *committe*, eodemque in loco, pulcre connexa cernas. Id quod nihil innuit aliud, quam: Quem ad modum *corpus Medico*; ita *Amico* certo *arcana commiseris consilia.*

> *Un Ami, qu'un vrai zêle enflamme,*
> *Un Médécin prudent, sont deux riches trésors:*
> *L'un, pour lui confier les secrets de ton ame;*
> *L'autre, pour conserver la santé de ton corps.*

63.

ΜΗ ΦΕΡε μοι βαρέως ΕΥημερίας ἀκολάςων·
ΕΥΜΕΝΕΕΙ ΓΑΡ ΤΟΙΣ ΤΥΧΗ, ΟΦΡΑ ΚΑΚΩΣΑΙ σχοίη.

INDULGET *fortuna.*] Quam ridicula hic Planudis μετάφρασις! Sed cur hoc admiremur, quasi praeter solitum hoc faciat!

Ut laedere possit.] Menander simile quid: *

— Θεὸς μὲν αἰτίαν φύει βροτοῖς,
Ὅταν κακῶσαι δῶμα παμπήδην θέλῃ.

SCALIGER.

* Verbis latinis unius Senarii:
Modum ruinae sontibus struit Deus.

PRAETER eam, quam dedimus, primam inter versiones, Scaligeranam μετάφρασιν, dedit & ipse posterioris versus aliam, ad Planudeam hanc propius accedentem:

Εὐμενέει γὰρ τοῖς ἀδίκοις τύχη,
ὄφρα κακώσαι.

Vel, ultima tantum verba mutando:

. . . . ὥσκεν ἰάπτῃ.

nis, istud jam omne demonstravimus. Certe, qui vocem illam SUCCESSU, quam constanter in manu exaratis invenere Codd. non nisi in multitudinis numeri, *Pluralem* vocant Grammatici, quarto, vel *accusandi* casu, accipere voluerunt, ut proinde *Successu'* pro *Successus*, eliso S. legendum foret, ad normam styli Enniani; quid, quaeso, il

 omni

omni illa duritie atque asperitate eloquii, quae in politissimo hocce scriptore unica fuisset, neque aliud sibi par aut aequale habitura exemplum, quid, inquam, inde lucrati essent, aut lucrati jam fuerunt? Sive enim egregium, si diis placet, inde metrum effingant, quod quo fato & Erasmo arriserit, nescio:

Successus indignos noli ferre moleste:

Id scio, meum sic Auctorem scripturum numquam fuisse: Sive ut alii, seriore aetate, refingendum sibi putarunt, hunc in modum:

Noli successus indignos ferre moleste:

Sive ut recudendum sibi, aequali certe auctoritate, Scriverius:

Nolito indignos successus ferre moleste:

Tribus tamen hisce modis nihil aliud diceretur, quam *ferendos esse aequo animo successus indignos*; quonam vero indignos, vel cujus utique successus? id omnino non diceretur, & quoniam filium adloquitur parens, nihil est quod obstaret, quo minus ita acciperetur: *Successus* ipse *tuos*, *te* tamen *indignos*, *noli* eos *moleste ferre*. Sed quomodo ea cohaererent cum sequentibus? *Successus*, si boni laetique forent, quis *ferret moleste?* Sin mali; quomodo, eorumdem ope vel medio, *Fortuna malis indulserit?* An suum *malum* futurum Cato filium suspicatus est? Et si is *malus*; quomodo *successus* ipso *indigni* & *ferendi* tamen? Quidquid horum eligas, numquam carebit sensus incommodo. Scabra erunt omnia & distorta. At, dices: *Successus prosperos aliorum*, *iis certo indignorum*, *quia ipsi mali sint*, hisce subintelligi. Et recte quidem: nempe & ego sic intelligo; verum non video, tantum inesse verbis, ut ea vulgo leguntur. Sed totum id inest nostro legendi modo, eique, ipsis fatentibus Adversariis, vetustissimo, quem nos in textum iterum recepimus: Quid igitur eum retineri vetabat? Quae caussa suberat, quid necessitatis cogebat, intricatum reddere sensum & contortum, qui clarus erat & apertus; carminis vero modos fieri turbulentos & hiulcos, qui pure jam antea, qui liquide eleganterque, ad morem solitum sibi, fluebant? Nihil, sane, aliud eo inpellebat, quam ante concepta illa opinio, vocem *successu* esse necessario cum altera *indignos*, non

non regimine tantum, ut nobis, ſed & eodem caſu conjungendam. In quo fruſtra erant & falſi. Plus enim & eorum quidem, quae dicenda erant, quaeque & ipſi, per violentam & inuſitatam *Ellipſin*, ſub his verbis comprehendunt, in noſtro dicitur, quam in ipſorum contextu. Nempe laeto, quo plerumque gaudent, rerum ſuarum *ſucceſſu indigni* ii vocantur Noſtro, quos & deinde inſequenti verſiculo *Malos* appellat. MALORUM autem PROSPERITAS omni aevo, perque aetates gentesque omnes, vel optimos quosque & maxime probos, ſed fere miſeros & vitae calamitatibus multo magis obnoxios, mirum in modum ſemper offendit. Videantur in ſacris quoque Pſalmorum hymni, & Davidis regis & Aſaphi cantoris, XXXVII. & LXXIII. integri. Inde ille animi tumultus, tam graphice deſcriptus, in Rufini occaſu, a Claudiano poëta, cujus pauca quaedam, ſed eadem graviſſima, inſeruimus floſculis noſtris ad hoc Diſtichon ſparſis. Ex eo gentilium ſapientiores aliquid de futuro quodam aevo, aliâque inſecuturâ hanc mortalem conditionem vitâ, praeviâ ratione collegerunt, animoque quaſi praeceperunt, cujus inter ſpem quodam ſuffulti ſolatio, vitae hujus aerumnas atque moleſtias altiore interdum pectore ac mente tolerarunt. Fieri enim non poſſe arbitrati ſunt, ſi juſtus aliquis mundo praeeſſet moderator, ut tot injuſte & crudeliter acta, tot perpetrata a malis inprobisque nefaria facinora, poena ſua omnino, quam commeruiſſent, totque e contrario ſancte fortiterque geſta a piis hominibus, promerita remuneratione ſua, plane deſtituerentur. Quae cum non ſemper in hac vita contingat, aliam ergo & vita functis praeſto futuram, neque id male, mente conceperunt. Alii, tantum abeſt, ut impiorum ſucceſſibus ſeducti, Deorum inmortalium negaverint providentiam, id quod ſolemne pluribus reliquorum erat; ut in ea firmiter amplectenda, a repentinis ſaepe malorum caſibus exitiumque ſecum trahentibus ruinis, attento in ea animo, confirmati fuerint magis. Ii deinceps ejusmodi cognitionis lumine affuſi, *Succeſſus* omnes *improborum* non *munera Fortunae* amplius; ſed *eſcam doloſam*, ſed *inſidias*, vocarunt. Sic itaque *divinus Plato* eſcam malorum, *voluptatem* omnem *appellat, quod ea videlicet homines capiantur, ut hamo piſces.* Audi porro de hoc Senecam Philoſophum, ſi Cato per hoc noſter chriſtianus eſt, & ipſum Chriſtianum. Ita is, Epiſt. VIII. ſcribit, pag. 17. Tomi II. Opp. ex edit. Elzev. a. 1658.

Rectum iter, quod sero cognovi, & lassus errando, aliis monstro. Clamo: Vitate quaecumque vulgo placent, quae casus adtribuit: ad omne fortuitum bonum suspiciosi pavidique subsistite. Et fera, & piscis, spe aliqua oblectante decipitur. Munera *ista* fortunae *putatis*? Insidiae *sunt. Quisquis nostrum tutam agere vitam volet, quantum plurimum potest, ista viscata beneficia devitet: in quibus hoc quoque miserrimi fallimur:* HABERE NOS PUTAMUS; HABEMUR. IN PRAECIPITIA CURSUS ISTE DEDUCIT: HUJUS EMINENTIS VITAE EXITUS, CADERE EST. Quod & idem, nec minus tamen argute, Poëta decantavit vere Christianus, hymni cujusdam verbis: *

In orbe, sive disco,	*Sunt cuncta mundi fercula,*
Et pertinace visco	*Imbuta sunt opercula.*
Tangendo detinemur:	*Tenendo comprebendimur:*
Prendendo possidemur:	*Et possidendo vendimur.*

CAREAT ergo successibus, quisquis tam ambiguam, tam lubri-

* Edidit quondam cel. GOTOFREDUS ARNOLD. ut appendicem ad Opus theolog. socrus suae, dictum Erfahrungs-Lehre. Et nos aliquando seorsum edidimus, cum versione metrica Germanica.

LXIV.

Prospice, qui veniant, hos casus esse ferendos:
Nam levius laedit, quidquid praevidimus ante.

QUICQUID accidere potest homini, id, antequam accidat, tecum meditare, ut ne subitum sit, si acciderit. Minus enim cruciant mala, quae non accidunt inopinanti.

ERASMUS.

NAM LEVIUS *laedit*,] Saresb. I. Epist. XII. p. 103. *Jacula minus laedunt, quae praevidentur.* DAUMIUS.

QUIDQUID *praevidimus ante.*] Tò *ante* hic redundat, id quod & apud alios observatur. Terent. And. Act. I. Scen. V. v. 4. *Nonne oportuit praesciisse me* ante? WACHIUS.

lubricam miseramque vitae conditionem, nisi forte a succedentibus sibi crebro miseriis, non dubitet appellare *Successus*.

Successu indignos noli tu ferre moleste:
Nam te, qui probus es, quid movet, esse malos?
Indulget fortuna malis, ut laedere possit;
Quos complexa magis, strangulat ista reos.

Ton esprit, trop sensible au malheur, qui l'accable,
Contre son triste sort veut-il se dépiter,
Songe, que la fortune éleve le coûpable
Afin de le précipiter.

Gallicus hic noster interpres, quod & nos supra observavimus suo exemplo comprobat : scilicet, verba si ita legantur : *Noli successus indignos ferre moleste*; pronum esse, eorum non aliter accipi sensum, quam sic : *Successus te indignos ne aegre feras.*

64.

ΠΡΟβλεπε μοῖραν ΕΠΕΡΧΟΜΕΝην, ἵνα τὴν δ' ΥΠΟΜΕΙΝῃς·
ΚΟΥΦΟΤΕΡον γὰρ ΛΥΠΕΙ πᾶν, Ο ΠΡΟΕΙΔΟΜΕΝ ἥξειν.

PROSPICE *qui veniunt.*] Planud. Πρόβλεπε μοῖραν ἐπερχομένην. Quibus verbis designatur, mortem imminentem cavere, contra, quam Gnomologus sentit, qui jubet hic impendentibus Fortunae casibus obviam ire,

NAM

NAM *levius laedit.*] Nostra expressa sunt ad verbum : cujus rei rationem tanto majorem habuimus, quanto jocularius Planudes, dum hoc affectat, labitur. Magis poëticum spiraret, si ita nostra conciperes, τὸ προειδόμενον φρεσὶν ἧσιν.

SCALIGER.

STOICUM hoc rurſus & ad illius ſcholae praeſcriptum normamque efformatum eſt, quae, dum divinae multum vindicatum ſe ire adfectat PROVIDENTIAE, plus tamen juſto, re ipſa paſſim tribuit adſcribitque humanae. Eos enim homines & jam alibi obſervavimus, pone Diſt. ſuperioris libri XXXII., ſui in eligendo optima quaeque viribus *Judicii* nimium quantum arrogare laudis ſolitos, & aliunde conſtat, ſuum eos ita formare Sapientem voluiſſe, aut vane magis, quam vere, eſſe gloriatos, ut is a nulla umquam re laedi, aut ſuperari prorſus ullo modo haud potuiſſet, tamquam qui re vera eſſet, qualis Homericus ille ferebatur Ulyſſes,

——— *adverſis rerum immerſabilis undis.*

E tantae tamque ſuperbae faſtibus arrogantiae non plane nihil jam praecidit Epicteti modeſtia; jubet tamen & ipſe, providum eſſe in omnibus, Sapientiae alumnum, quaeque accidere poſſint jamjam ante animo colligere & praevidere, quam contingant; porro quicumque iſta ſuae Philoſophiae dogmata ſedulus in exequendo ſit, ei jam aliquoties promittentem audivimus: FORE, UT A NEMINE LAEDATUR. Vid. Lib. I. Diſt. XIII. & XXIII.

ΟΥΔΕΙΣ ΣΕ ΒΛΑΨΕΙ.

Quid hoc aliud, quam *invulnerabilis* ille eſt, ſaniore tamen quodam ſenſu, Senecae & Stoicorum Sapiens? Senecae, inquam, qui inſcripto ad Helviam de Conſolatione libro, & Cap. quidem XIII. ap. Elzev. Tom. I. pag. 114. hiſce, more ſuo, magnificis utitur verbis: *Si contra unamquamlibet partem fortunae ſatis tibi roboris eſt, idem adverſus omnes erit. Cum ſemel animum Virtus induravit* UNDIQUE INVULNERABILEM, *praeſtat.* Pro quo INVICTUM *atque* INVULNERATUM, diceret Cicero: Verum non hoc eſt ſolum, in quo a Stoicorum placitis, cum dictione, tum ſententia, multum ille diverſus abit. Nos, in earum neutra, ſive hos ſive illum ambitioſius ſectamur; ſed cum perſpicuitate ſenſus conjunctam, in ipſa quaerimus humilis & depreſſioris ſermonis jucunda ſane ſimplicitate, puritatem.

Ad populum phaleras!

Neque aliam in ipſo deprehendimus Auctore noſtro. Quippe qui, dum & hanc ab Epicteto repurgatam Stoicorum doctrinam

ctrinam vel captui puerili, omniumque adeo ſenſui adcommodatiorem reddere ſtudet, uti ſaepius oſtenſum jam eſt *, non quidem, altioribus inſiſtens cothurnis, ſuo facile nimis filio promiſerit, numquam eum a cujuſcumque generis laeſum iri adverſitatibus; ſed hoc ei tantum polliceri modeſtius ſit auſus: *Levius* ipſum utique ab omni eo poſſe *laedi*, *quidquid*, in tempore ſibi conſulens, mature *praeviderit* **. Idque & inculcandae providae menti ſufficit, & ſanum eſt atque ab iſta arrogantiae ſuperbiaeque labe immune, qua non raro infecta Stoicorum diſciplina erat. Indicat igitur, quae inmineant nobis diſcrimina, aut omnis generis mala, non poſſe quidem cavendo prorſus declinari omnia; poſſe tamen & eorum aliqua, in tempore providendo, ita attenuari quaſi atque inminui, ut fracto veluti eorum ab audentius contra euntibus inpetu, paratoque ad ea tolerandum animo, ipſa deinde eo facilius fortiusque ſuſtineantur. Itaque: *Proſpice*, ait, animoque tuo tecum ita ſtatue jam *antea*, neceſſario *ferendum eos* eſſe viciſſitudinis rerum humanarum *caſus*, *qui* averti omnino ullo modo, ullaque prudentia aut ſapientia prohiberi nequeant, quo minus *veniant*. Quod ſi eos, ſive ex inproviſo veniant, ſive e longinquo praeviſos, durum tamen eſſe ſufferri dicas. *Durum* eſt utique, tibi regerit, ex Horatianae tenore cantilenae: *Sed* LEVIUS FIT PATIENTIA, QUIDQUID *corrigere eſt nefas.*

Proſpice, qui veniant, hos caſus eſſe ferendos:
Utque feras, ſemper providus eſſe ſtude.
Nam levius laedit, quidquid praevidimus ante:
Ante minata minus tela ferire ſolent.

Il eſt certains malheurs, que l'humaine prudence
Ne peut éviter par ſes ſoins;
Mais pour les ſupporter, uſe de prévoyance:
Le trait, qu'on voit partir, s'il frappe, bleſſe moins.

* Conf. cum his ea, quae a nobis dicta ſunt, in hac ipſa Hiſtoria, p. 65. & 66.
** Conf. iterum pag. 156. quaeque ibi ex Epicteti Cap. XVII. allata ſunt.

LXV.

Rebus in adversis animum submittere noli:
Spem retine: Spes una hominem nec morte relinquit.

Cum fortuna saevit, sustine te ipsum animi fortitudine, ac serva rebus secundis. Ne abjicias spem, quae sola nec morientem relinquit. Quamdiu enim anima est, spes est. Et in pixide Pandorae sola spes in labro haesit. Item Ovidius:

Vivere spe vidi, qui moriturus erat.

Erasmus.

Pertinet huc [illegible] γνώμην Horatii, L. II. Carm. Od. III.

Aequam memento rebus in arduis
Servare mentem. ———

Spem retine:] Bene Pindarus Isthm. Od. VIII. v. 10. χρὴ, inquit, δ' ἀγαθὰν ἐλπίδ' ἀνδρὶ μέλειν. *Oportet bonam Spem homini esse curae.*

Wachius.

Ideoque & nunc in eodem pergit argumento. Nam bina quoque haec eorum sunt e numero Distichorum, quae, ut loco sibi proxima, ita & sententiae quodam communi vinculo nexuque inter se arctissimo continentur *. *Prospice*, inquiebat ante, *futuros casus*, vel ut avertas, si quidem istud possis, vel id si nequeas, ut contra eosdem te munias saltem, iisque fortem opponendo intrepidumque animum, adversae frangas fortunae ictus. Jam ita pergit: Quae vero omni prospicientia tua, sive evitari & caveri, sive mitigari haud queant, iis te quidem, quantum ad externa attinet, fortunasque tuas; non vero animum prorsus ita subjeceris sub-

* Vid. quae supra notata a nobis sunt, ad primum hujus II. Libri Distichon, in hac H. C. pag. 180. Ita & Erasmus nexum inter XXXII. & XXXIII. superioris Libri observaverat, vid. p. 141. in Notis.

65.

ΜΗ ΚΑΤΑΠΙΠΤ' ΑΠΟΓινώσκων ΕΝ δυσπραγίῃσιν·
Αλλ' ἔχου ΕΛΠΙΔος, ΟΥΔ' ἐνὶ πότμῳ ἄνδρας ΕΩΣῃς.

SPES *una hominem*] Gualter. VII. Alex. v. 209.

——— *Spes in dubiis semper comes ultima rebus.*

DAUMIUS.

SIC Menander in sententiis:

Ἀνὴρ ἀτυχῶν δὲ σώζεται ταῖς ἐλπίσι.

Et plura ibi similia· Et hinc Corydon, apud Theocritum, jucundissimum illum, ut vocatur a Broeckh. ad Propert. Lib. III. El. I. v. 45., Idyll IV. v. 41.

Θαρσεῖν χρὴ, φίλε Βάττε· τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον·
Ελπίδες ἐν ζωοῖσιν, ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες.

Et *semper sperare* magnae quondam indolis signum fuit. Flor. Lib. IV. Cap. VIII. § 3. *Magnique famam Ducis ad inferos secum tulisset, si nihil tentasset ulterius: sed, quod magnae indolis signum est*, sperare semper. Ubi vid. est Freinshem.

O. ARNTZENIUS. *

submiserisque, ut despondeas, aut spem melioris conditionis protinus abjicias. *Spem* potius eamque vel solam *retine*, & si reliqua perdideris omnia. Quid enim te porro sustentet, etiam hac amissa, quae ipsa sola, ad extremum usque vitae halitum, mortales miseros sustentare solet? Quandoquidem & *Aegroto dum anima est, spes esse dicitur*, &, ut est iterum in Proverbio: DUM SPIRO, SPERO. Quare Noster ait: *Spes una hominem nec morte relinquit.* Adeo ut, juxta con-

* A quo citatos illos versiculos graecos, ut moris est nostri, Latina sic civitate donamus: Et Menandri quidem Senarium hoc reddentes senario:

Infaustus una Spe sua servabitur.

Theocriti vero binos & hoc Disticho versus:

Esto bono, bone Batte, animo. Meliora daturum
Cras erit. In vivis Spes viva, obitisque revulsa est.

confuetum naturae ordinem, & adhuc fperando quafi mortalis exfpiret; defperans vero, contra eum ordinem, ante illud tempus & in refpirando adhuc, praemature fit jamjam periiffe dicendus. Spes quidem haec, quam adeo extollit Auctor gnomologus, non nifi frequentiffima illa nititur rerum omnium humanarum viciffitudine, qua, uti fecundas res faepe fubito atque ex inproviso triftia quaeque, imo maximae miferiae atque calamitates infequuntur; ita pronum eft nobifcum, hunc in modum, colligere: poffe, eadem veluti rotarum volubili circumactione, & illa triftia in meliorem converti rerum noftrarum faciem, ut viciffim excipiat adverfitates, pulfa ab iis antea, inque fugam quafi acta laetitia. Aliam enim fpem pagani homines plane ignorant, ut ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, fecundum Apoftolum, *I. Theffal. IV.* 13. Nihil tamen prohibet, quo minus eadem illa verba, quibus fuam verius fpei umbram, quam fpem ingenuam, defcribere ifti funt conati, longe melius utiliusque adhibeantur vivae quodammodo adumbrandae Chriftianorum folidaeque Spei,

Quae vere & quae fola hominem, nec morte, relinquit.

Cum omnis alia in morte certiffime perit.

INGENIOSISSIMUS inter Britonas poëta Popius, aliquoties jam nobis cum laude commemoratus, nulloque in pofterum aevo non celebrandus, in fecundo *circa Hominem Tentamine* (Effay on Man, *Epiftle II. v.* 263. & 264) iisdem fere, quibus Cato nofter, tantum, pro genio linguae fuae, contractioribus SPEM verbis laudat:

See! fome fit Paffion ev'ry age fupply,
HOPE *travels thro', nor quits us when we die.*

Eaque e duobus in Gallia facrorum Antiftitibus, *Abbates* vulgo vocant, alter (*a*) Idiomate fuo vernaculo ita reddidit:

Voyez la paffion convenable à chaque âge,
Pour regner fur nos coeurs, nous attendre au paffage.
L'ESPERANCE *eft conftante à marcher fur nos pas,*
Sans même nous quiter à l'heure du trépas.

Alter

(*a*) *Mr.* DURESNEL, *Abbé de Sept-Fontaines, de l'Academie des Infcriptions & Belles-Lettres, pag.* 91. des Principes de la Morale & du Goût, *en deux Poëmes, traduits de l'Anglois de Mr.* POPE. *à Amfterd. chez Arkftée & Merkus.* MDCCXXXIX. *en* 12.

Alter (*b*) ubi in Vita Popii, a ſe egregie conſcripta, in laudes ejus excurrebat, plura inter alia ex eodem Opere, Philoſophico adhuc magis quam Poëtico, deſumta, horum etiam verbis uſus eſt verſuum, ad probandum inde eorum Auctoris fruſtra aliis ſuſpectum, addubitatumque fere Chriſtianismum. Ea nos vero ad marginem paginae hinc removentes ad noſtrum revertimur, alium illum Abbatem Gallum, Tetraſtichorum Catonianorum Auctorem, quibus Latina noſtra apponimus ſemper, utraque ſic conjunctim edendo.

Rebus in adverſis animum ſubmittere noli:
Quas ſuper emergens ſpiritus aſtra petat.
Spem retine: Spes una hominem nec morte relinquit.
Spem qui ſpirat adhuc, interiiſſe nequit.

Lorsque la fortune t' outrage,
Ne cede point aux coups du plus rigoureux ſort.
D'un eſpoir généreux releve ton courage:
L'eſpoir ſeul ſuit par tout, même jusqu'à la mort.

(*b*) *Mr. l'Abbé* YART, *de l'Academie Royale des Belles-Lettres, Sciences, & Arts de Rouen, dans* l'Hiſtoire de la Vie & des Ouvrages de Mr. Alexandre POPE: *Laquelle ſe trouve au Tome III. de* l'Idée de la Poëſie Angloiſe, ou Traduction des meilleurs Poëtes Anglois. *Où, à la page* 79. *cet habile Traducteur parle ainſi:* „Il n'y a rien dans ce Poëme (*l'Eſſay ſur l'Homme*) d'opposé à la Foi: tout y reſpire la Religion, & la plus grande piété. POPE „ propoſe à ceux, qui ſe plaignent des maux qu'ils ſouffrent, l'ESPERANCE d'un bonheur à venir". *Eſpérez avec humilité*, leur dit-il, *volez vers le Ciel avec des ailes tremblantes, attendez le trépas, ce maître de tous les hommes, & adorez Dieu: il ne vous fait point connoitre cette felicité, qu'il vous prépare, mais il vous fait ſentir dès à préſent l'*ESPERANCE, *qui la commence.* L'ESPERANCE *a ſa ſource éternelle dans le coeur de l'homme. Il n'en eſt point, qui ne ſoit fait pour être heureux: l'Ame accablée de maux ſe ſoulage par l'*ESPERANCE, *& de la priſon, où elle démeure, elle ſe promene avec liberté dans les eſpaces de la vie future.* L'ESPERANCE VOYAGE AVEC NOUS SUR LA TERRE, ET NE NOUS QUITTE PAS MEME A LA MORT. ELLE *conduit l'homme, & lui ouvre l'ame de plus en plus, jusqu'à ce qu'étenduë & illimitée par la Foi, elle verſe en lui une felicité, qui comble toute ame & tout eſprit.*

„ Mais afin qu'on ne le ſoupçonne pas, (continue le même Traducteur,) „ de regarder cette ESPERANCE comme une chimère agréable, il dit": *Qu'*ELLE *eſt un gage aſſûré de l'Immortalité, que les ſentimens de la nature n'étant pas donnés en vain aux mortels par l'Etre ſuprême, elle ne leur eſt donnée, qu'afin qu'ils trouvent ce qu'ils cherchent. Vous vous plaignez d'être malheureux; c'eſt que vous mettez votre bonheur dans les richeſſes, les honneurs, la nobleſſe, la reputation: Cherchez votre bonheur dans la vertu, & vous ſerez heureux. &c.*

Hoc ultimum totum Epictetcum eſt atque ea propter & Catonianum ſimul. Sed haec jam ſufficiant.

LXVI.

LXVI.

Rem, tibi quam nosces aptam, dimittere noli:
Fronte capillata, post est Occasio calva.

QUOTIES Fortuna offert commoditatem aliquam, quae tibi sit apta, statim arripe. Nam Occasio frontem habet capillatam, ut ea parte teneri possit. Verum si semel se verterit, ab occipitio calva est, ut jam apprehendi nequeat. Hoc est, opportunitas cum contingit, teneri potest: non redibit autem cum voles, si neglexeris. Hic admonendum illud, quod Graeci fingunt de Deo coeco, de quo nos copiose in Proverbiis.

ERASMUS.

REM, *tibi quam nosces*] Jac. Beneventanus Cap. XIX.

Si quid promissum fuerit tibi, suscipe raptim;
Mens a proposito nam resilire potest.

Fronte capillata est.] Nazianz. Carm. ad Nicob. patrem v. 10. Καιροῖο λαβώμεθα, ὃν προπέοντα ἔστιν ἑλεῖν, ζητεῖν δὲ παραθρέξαντα, μάταιον. Vide Rittershus. ad Phaedrum (Lib. V. Fab. VIII.) pag. 160. Goldast. ad Petron. pag. 688. Isidor. Pelusiot. Lib. V Ep. CCLXVI. Homer. in Declam. apud Photium.

DAUMIUS.

NON OVUM est ovo similius, quam sunt inter se hoc, quod vidimus, Distichon & XLV. Libri ultimi, quod his conceptum verbis est:

Quam primum rapienda tibi est Occasio prima:
Ne rursus quaeras, quae jam neglexeris ante.

Nisi quod ibi de occupanda antequam teneas, hic vero de retinenda, postquam occupaveris, Occasione sermo sit. Quantum ad reliqua, sensus fere per omnia idem: Quodque hic *frons* appellatur *capillata*, idem illic dicitur vocibus: *Occasio prima*. Alter autem in illo Dist. versus plenius exponit explicatque illam imaginem, quam hoc continet nostrum,

66.

Πᾶν, ὃ σεαυτῷ ΠΡΟΣΦΟΡον οἶδας, ΜΗτι παρέλθῃς·
Ὅτι μέτωπα ΚΟΜῶντα μετ' οὐ πολὺ τέτμε ΦΑΛΑΚΡη.

FRONTE *capillata est.*] Ne pueros quidem hujus versiculi mentem ignorare sinit omnium oculis ex lectione veterum objecta τοῦ Καιροῦ sive Occasionis pictura. Planudes ita reddidit: Ὅτι μέτωπα κομῶντα, μετ' οὐ πλὺ τέτμε φαλάκρη. *Quod frontem comantem non multo post deprehendit calvitium.* Sentit Occasioni capillos, quos habet in antica parte capitis, statim calvitio defluere. Igitur secundum ista, quoties homines occasionem elabi sinent, toties ne esse frontem Occasioni calvescere. Hanc interpretationem expressit illi non consuetudo sua, sed vitiosa lectio: *Post haec Occasio calva.* At melior editio:

Post est Occasio calva.

SCALIGER.

POST *est Occasio calva:*] Alii legunt *post haec*, alii *postica.* Paulin. Epist. XXXVIII. pag. 346. *Occipiti calvo sacratur Occasio.* C. Rittershusius, de Occasione: *Quae depile fuga possides occiput.* Vid. ad Oppian. III. Cyneg. pag. 110. Erravit tamen mediam in *depile* producens. Crusius, ad Heliodori Epitomen pag. 138. DAUMIUS.

Quaedam editiones habent: *postica occasio calva.* Quae lectio haud dubie est verissima, subaudiendo *parte.* Vide mihi, sis, Sanctii Minervam p. m. 463. (625. in Editione Jac. Perizonii.)

WACHIUS.

Sed hoc rejiciunt Caspar Malscius, Ottoque Arntzenius, quos vid. vel ipsos, vel in postremo horum utrumque.

strum, quare scilicet Occasio ab occipitio calva esse fingatur: eo quod *antea neglecta* frustra deinde *quaererentur*, elapsa semel illa commodissima temporis reique efficiendae opportunitate.

ADMONENDUM autem hic est utique, quod fieri Erasmus jubet in Expositione Distichi, in hanc ipsam irrepsisse σφάλμα quoddam, idque perridiculum, ibi nempe, ubi nunc scripsisse fingitur Vir incomparabilis: *quod Graeci fingunt de Deo ιοεгο, de quo nos copiose in Proverbiis.* Ita legitur adhuc in editione Joannis Janssonii, quae Amstelodami prodiit a. CIↃIↃCXLVI. Eorum verborum absona inconcinnitate alii perterriti, mendum his inesse sentientes, edere ipsi

ipsi maluerunt non multum immutata, hunc in modum: *de eo caeco, de quo nos* &c. Frustra tamen sive *Deum*, sive *eum* quemcumque volent *caecum*, in toto quaerent Erasmo vel oculatissimi. Errori igitur occursum tantum erat alio errore. Scripsit, ne diutius suspensos teneam Lectores, scripsit, inquam, Erasmus, quod & ipsius statim demonstrabo verbis, *de Deo* Καιρῷ, deque eo egit satis *copiose in Proverbiis*, quod Graecum Opportunitatis nomen paullatim in Latinum *caeco* permutavit aut calamo aut typis exscribentium imperitia, aliique deinde non multo peritius alteram vocem *Deo*, uti diximus, in *eo*. En tibi integram horum errorum Historiam! Jam vide mihi, quae de hoc *Deo* non *coeco*, sed ΚΑΙΡΩι, scripserit ipse Erasmus & rem tuis oculis percipe, cognitamque dijudica. Sub titulo: *Nosce tempus.* Chiliad. I. num. DCLXX.

ΓΝΩΘΙ ΚΑΙΡΟΝ. i. e. NOVERIS TEMPUS.

Celebratur in primis inter VII. Sapientum apophthegmata, ac, ut alia pleraque, pluribus autoribus ascribitur, a nullo non usurpatum. Hesiodus:

Μέτρα φυλάσσεσθαι· ΚΑΙΡΟΣ δ' ΕΠΙ ΠΑΣΙΝ ΑΡΙΣΤΟΣ.

I. e. Observato modum. Nam REBUS IN OMNIBUS ILLUD
OPTIMUM erit, si quis TEMPUS spectaverit APTUM.

Huc allusit Theocritus Idyllio I A. (*male Ald. ed.* Δ. *al.* Λ.)

Ἀλλὰ τὰ μὲν θέρεος, τὰ δὲ γίγνεται ἐν χειμῶνι.

I. e. Verum alia aestivo, atque hyberno tempore fiunt.

Quin & Isocrates ad Demonicum scribit, Injucundum in omni re esse, quicquid intempestivum sit. *Adeo cunctis in negociis plurimum habet momenti temporis & opportunitatis observatio. Idem admonent Graecorum sententiae:*

Ὡς μέγα τὸ μικρόν ἐστιν ἘΝ ΚΑΙΡΩ͂ι δοθέν.

I. e. Vel maxima est, pusilla res LOCO data. (*a*)

Rursus

(*a*) Vid. quae nos, in eamdem sententiam, ex Antiquorum placitis jam huc contulimus, pag. 88. & seqq. hujus H. C.

Rursus alia :

Καλὸν τὸ ΚΑΙΡΟΥ ΠΑΝΤΟϹ ΕΙΔΕΝΑΙ ΜΕΤΡΟΝ.

I. e. Res bella CUNCTI NOSSE TEMPORIS MODUM.

Praeterea Pindarus in Pythiis :

Ο δὲ ΚΑΙΡΟϹ ὁμοίως ΠΑΝΤΟϹ ΕΧΕΙ ΚΟΡΥΦΑΝ.

I. e. TEMPUS pariter IN OMNI RE FASTIGIUM OBTINET.

Item illud Horatii : Dulce eſt deſipere IN LOCO.

Tantam vim habet opportunitas, ut ex honeſto inhoneſtum, ex damno lucrum, ex voluptate moleſtiam, ex beneficio maleficium faciat, & contra : breviterque, rerum omnium naturam permutet. Haec in aggrediundo conficiendoque negotio praecipuum habet momentum : ut non ſine cauſa veteres videantur EAM DIVINITATE DONASSE. *Tametſi apud Graecos,* MAS EST HIC DEUS, *appellaturque* ΚΑΙΡΟϹ. EJUS *Simulacrum ad hunc modum fingebat Antiquitas. Volubili rotae pennatis inſiſtens pedibus, vertigine quam citatiſſima ſemet in orbem circumagit, priore capitis parte capillis hirſuta, poſteriore glabra : ut illa facile prehendi queat, hac nequaquam. Unde dictum eſt :* Occaſionem arripere. *Ad quod erudite ſimul & eleganter alluſit, qui verſiculum hunc conſcripſit :*

Fronte capillata eſt, poſt haec Occaſio calva. *Sed libet & Poſidippi ſuper hac re carmen adſcribere, quod quam ob rem Politianus omittendum exiſtimarit admiror. Eſt autem hujusmodi :*

Τίς πόθεν ὁ πλάστης; σικυώνιος. Οὔνομα δὴ τίς;
Λύσιππος. Σὺ δὲ τίς; ΚΑΙΡΟϹ Ο ΠΑΝΔΑΜΑΤΩΡ.
Τίπτε δ' ἐπ ἄκρα βέβηκας; ἀεὶ τροχάω. Τί δὲ ταρσοὺς
Ποσσὶν ἔχεις διφυεῖς; ἵπταμ' ὑπηνέμιος.
Χειρὶ δὲ δεξιτερῇ τί φέρεις ξυρὸν; ἀνδράσι δεῖγμα,
Ὡς ἀκμῆς πάσης ὀξύτερος τελέθω.
Η δὲ κόμη τί κατ' ὄψιν; ὑπαντιάσαντι λαβέσθαι.
Νὴ δία τἀξόπιθεν πρὸς τί φαλακρὰ πέλει;
Τὸν γὰρ ἅπαξ πτηνοῖσι παρατρέξαντά με ποσσὶν
Οὔτις ἔθ' ἱμείρων δράξεται ἐξόπιθεν.
Τοῖον ὁ τεχνίτης μὲ διέπλασεν εἵνεκεν ὑμέων,
Ξεῖνε, καὶ ἐν προθύροις θῆκε διδασκαλίην.

Lubens supersedisset Erasmus hoc in Latinum vertendi carmen labore, ut quidem videtur, si Politianus, non tam probae homo indolis, sed melior poëta, suo ipsum studio hac cura levasset. Quod quia factum non est, ipse, sed modeste se excusando, *crassiore*, inquiens, *ut solemus*, *Minerva*, ita a se tentatum dedit:

„ Quae patria artifici? *Sicyon.* Quo nomine? *Nomen*
„ *Lysippo dictum est.* Ipse quis es? loquere.
„ *Illa ego* CUNCTA DOMANS OCCASIO. Cur age pinnis
„ Insistis? *Volvorque ac rotor assidue.*
„ Cur gemina in pedibus gestas talaria? *Dicam:*
„ *Huc illuc volucrem me levis aura rapit.*
„ Quid dextrae sibi vult inserta novacula? *Signum boc*
„ *Quod quavis acie sim mage acuta, docet.*
„ TECTA CAPILLITIO FACIES quidnam admonet? *Illud*,
„ *QUISQUE UTI ME, QUOTIES OFFEROR, ARRIPIAT.*
„ CUR AUTEM CAPITIS PARS POSTICARIA CALVET?
„ *QUEM SEMEL ALATIS PRAETERII PEDIBUS,*
„ *IS QUAMQUAM VOLET INDE CITO ME PRENDERE CURSU*
„ *HAUD LICEAT, SIMULAC VERTERO TERGA VIRO.*
„ *Hac itaque, idque tua me finxit imagine causa,*
„ *Hospes, Scalptoris ingeniosa manus.*
„ *Spectandamque domus hic prima in fronte locavit:*
„ *Scilicet ut cunctos & moneam & doceam.*

Addit deinde & Ausonianum illud notissimum Epigramma, de eadem Dea, quod *ut admoneat Politianus*, *e Graeco videri effictum*, ait, quodque nos, in priore Voluminis parte, quantum quidem huc spectat, flosculis poëticis huic Disticho annexis jam interseruimus.

NEQUE hoc solum in loco, sed & aliis, iisque pluribus, Erasmus idem fere pertractavit argumentum. Adeundus est ipse, sub Proverbiorum titulis Lemmatisque sequentibus, quae brevitatis gratia indicabimus tantum. Hujusmodi sunt: PREMENDA OCCASIO. NON SEMPER ERIT AESTAS. FENESTRAM APERIRE. ANSAM QUAERERE. EXIMERE E MANU MANUBRIUM. NUNC TUUM FERRUM IN IGNI EST. Unde confectum est vulgare illud: *Ferrum*

Ferrum dum candet, cudendum est. Sed missis hisce, unicum duntaxat addemus, quod maxime huc tendit, iterumque nobis exhibet *Deum*, non *eum caecum*, ut frustra lectum erat; sed Καιρὸν. Lemma verbis conceptum est:

CAPERE CRINES.

Ad quae hisce commentatur idem Interpres: *Plautus in Mustellaria* capere crines *dixit*, *pro* arripere Occasionem oblatam, (quod convenit cum IV. Libri Disticho XLV. supra citato,) & arreptam retinere (quod cum hoc nostro: *dimittere noli.*) *Sumtum vel ex* ILLO DEO, QUEM GRAECI VOCANT KAIPON. NAM EUM FINGUNT FRONTE CAPILLATA, OCCIPITIO CALVO: *vel ex hominum consuetudine, qui crinibus remorantur, quem nolint abire.* Et quae ibi sequuntur reliqua. Nemo jam erit, credo, amplius qui dubitet, quin ad haec eadem, quae ex ipso nos excerpsimus, respexerit Erasmus, eique sua in Expositione ita restituenda utique esse verba: *Hic admonendum illud*, QUOD GRAECI FINGUNT DE DEO KAIPΩι, *de* QUO NOS COPIOSE *in Proverbiis.* Id quod & esse verum ostendimus, moremque, in admonendo de hac re, ipsi gessimus monenti, & simul Distichi sensum dilucidavimus.

Fronte capillata, post est Occasio calva:
 Ut parte hanc capias anteriore sui.
Rem, tibi quam nosces aptam, dimittere noli;
 Aut, iterum quaerens, non iterum invenies.

Lorsque l'Occasion s'offre à toi la premiere,
 Ne la laisse point échapper.
Chevelüe en devant, & chauve par derriere,
Ce n'est que par le front qu'on la peut attraper.

LXVII.

Quód sequitur, specta : quodque imminet, ante videto.
Illum imitare Deum, partem qui spectat utramque.

Ex praeteritis futura collige; ex praeteritis bene secusve gestis consilium cape, quo pacto futuris occurras. Exemplo Jani, Dei Romani, quem bifrontem fingebat antiquitas, quod oporteat prudentem virum πρόσσω καὶ ὀπίσσω, i. e. a fronte, & a tergo (ut inquit Homerus) habere oculos. Illud autem sequitur nos, quod praeteriit, & a tergo est.

ERASMUS.

ILLUM *imitare Deum*] Janum, quem bifrontem fingebat antiquitas, quod oporteat prudentem virum πρόσσω καὶ ὀπίσσω, id est, a fronte & tergo, ut inquit Homerus, habere oculos. Erasmus.

OPITIUS.

Vide scholion marginale ad Orat. Sibyll. sub finem Lib. III. Tom. I. Bibl. PP. Colon. p. 20:. b. Ganfredus Vinesauf, in Poëtria nova, Cap. XXX.

—— *Mens, casus incauta futuri,*
Aemula sit Jani: retro specularis & ante.

DAUMIUS. Cujus rel. vid. post Scalig.

POST diuturna illa, gesta Poëtas inter & Philosophos, bella, incruenta quidem, sed dira tamen, utrique horum parti melius paullatim inter se convenire coepit. Jam enim & illis, inde a Lucretio, Virgilioque, Philosophiae pariter navare operam in deliciis, & his in majore pretio atque honore Poëtarum fuit industria ingeniumque. Itaque cum alteri, lusus inter poëticos, veritatis judicii, doctrinaeque morum majorem habere rationem : tum etiam graviorem vitae morumque institutionem carminum non minus exornare lepore, quam sententiarum stipare robore, jam non refugere amplius coeperunt alteri. Quae res simul & Poëtas nobis dedit virili gravitate conspicuos, & posito Philosophos supercilio humaniores, imo & jucundiores magis, quam rigidiores. Huic certe rei nos accepta referre oportet & Aurea illa Pythagoreorum, Phocylidis, Phaedri, P. Syri Mimi, aliorumque Carmina ac sententias, & vere Philosophica

67.

ΔΕΡΚΕΟ μοι τά Τ' ΕΟΝΤΑ, ΤΑ Τ' ΕΣΣΟΜΕΝ' ὕϛερον αὖθις.
Ζηλῶν ἐν τούτῳ ΘΕΟΝ, ΟΣ δύο ταῦτα δοκεύει.

ILLUM *imitare Deum, qui partem spectat utramque.*] Planudes:

Ζηλῶν ἐν τούτῳ θεὸν, ὃς δύο ταῦτα δοκεύει.

Quaenam δύο? Nempe quae ante dixerat. Τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα. Planudes intellexit, dictum de Deo immortali, cui revera illa duo semper praesentia sunt. Sed, ut & pueri vident, de Jano intellexit Gnomologus ethnicus, qui ἀμφιπρόσωπος est.

Hinc JANUS pro prudenti & cauto viro. Otho, sive ultimi aevi versifex, sive ita inscriptum Carmen, apud Auctorem Florilegii veteris, Lib. III. Cap. VI. & Barth. XXXI. Adversf. Cap. IX. col. 1441.

Cui jam tam cauto detur prudentia Jano,
Lumine qui mentis sic partem spectet utramque,
Discat ut insidias evadere temporis hujus.

DAUMIUS, qui & plura addit.

Nam τὸ *illum* satis designat aliquem esse Deum Paganorum, qui praeter alios bifrons sit, ne hoc posset attribui DEO Optimo Maximo, qui nullo articulo, nullo demonstrativo designandus sit, quum alius non sit, praeter ipsum.

SCALIGER.

phica illa dogmata, quibus abundant scripta Poëtarum, Maronis, Horatii, Lucani, Senecae, ipsorumque Satyricorum, Juvenalis & Persii. Nec Poëtas tantum afflavit Philosophicus ille saeculi genius, verum & soluta oratione scriptores; quanta enim gravitas, quanta humanitas, cum mascula conjunctae elegantia, non in utroque nitent Plinio, in primis vero in Minore, qui eo se Philosophi cognomine re praestitit digniorem, quo minus aperte, quam vel Cicerones vel Senecae, ea adfectavit laudum encomia, vir omni scientiarum genere excultissimus. Ipsi etiam Historici quid non, per omnia, philosophicum spirant, quam divinarum sunt feracissimi sententiarum segete, Tranquillus, Tacitus, Herodianus, atque omnium maxime Plutarchus, quem, dubium fere, Historicis accenseas, an Philosophis tantum. Quid jam mirum, in tanta solidioris disciplinae, summo tamen cum ingenio, interque ipsa humanitatis

 studia

ſtudia excultae, abundantia, Dionyſii noſtri Catonis nomen, tam parvi quippe opuſculi Auctoris, ignotum delituiſſe diu, quem tamen omnia referunt ac ſponte produnt, eodem vixiſſe aureo Philoſophorum ſaeculo; cujus vero, ſi ſeriore aetate fuiſſet, vel ſolum nomen, etiam deperdito eo, quod ſcripſiſſet, opere, deliteſcere in tanta, quae tum ingruebat, bonorum Scriptorum inopia, profecto non potuiſſet. Atque hoc mihi ipſum, e natura opuſculi petitum, palmarium fere eſt, idque omni exceptione majus, de noſtri aetate Auctoris argumentum. Conf. quae de eodem ſupra jam ſunt dicta, pagg. 28. & 66. hujus Hiſt. Criticae, alibique.

VIDEMUS itaque in eo nos Poëtam; ſed Philoſophum: Sapientem porro; ſed Poëtarum lectione aſſidua mirifice delectatum, quoniam & in iis verae Sapientiae deprehendiſſet veſtigia,

Qui, quid ſit pulcrum, quid turpe, quid utile, quid non?
Planius ac melius, Chryſippo & Crantore, dicunt.

Non igitur, ut priſci Socratici, omnes ſine diſcrimine proſcribendos ac rejiciendos eſſe Poëtas exiſtimat, ſed cum delectu atque judicio legendos, veluti infra monet:

Nam miranda canunt, ſed non credenda, Poëtae.

Neque recipiendam, ad litteram, illorum integram *Mythologiam* & fabuloſam, qualis a populo, cum adplauſu, e veterum traditione admitteretur, inſaniam; ſed, quoad ejus fieri liceat expediatque, in communes vitae uſus eſſe convertendam, adhibendamque ad doctrinae morum propagationem perpetuam. Idcirco, quoniam & ſuae ipſe inſtitutionis, ut ita dicam, compagem creberrimis ſtabiliri fulcirique amat exemplis, pari, quo ſupra modo RARAE FIDEI picturam poëticam in ſuos traxit filiique uſus, ad bonos quacumque ratione mores formandi, & quo, in proxime ſuperiore Diſticho, Occaſionis ſimulacrum a Poëtis effictum pro morum exemplari nobis exhibuit, nunc etiam JANI BIFRONTIS Effigiem philoſophice magis, quam poëtice, aut μυθικῶς explicandam duxit. Eſſe videlicet eam ſimul & illius Proſpicientiae Providentiaeque utiliſſimam imaginem, de qua paullo ante egerat Diſticho h. Lib. XXIV. & Symbolum ſane quam perſpicuum evidentiſſimumque, de capiendo

do in tempore *ex praeteritis bene ſecusve geſtis*, ut Erasmus ait, CONSILIO, *quo* ſcilicet *pacto* ſit *futuris occurrendum*, quaque ratione *ex praeteritis* poſſint debeantque *colligi futura*. Utraque nempe, tamquam praeſentia, eodem temporis puncto, ſub oculos nobis ponendo, quamque fieri poſſit exactiſſime inter ſe comparando. Qui ſic faciat, eum vere poſſe appellari oculatum ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω: Qui ſecus, Agamemnonis eſſe ſimilem, ab hoſte ſuo nobis ita depicti, Achille, in Iliados Homeri A.

——— ——— ὅ γ' ὀλοῇσι φρεσὶ θύει,
Οὐδέ τι οἶδε ΝΟΗΣΑΙ ἍΜΑ ΠΡΟΣΣΩ ΚΑΙ ὈΠΙΣΣΩ.
Dum ruit iſte furens, animis nequit exitioſis
Seu ſpectare retro, ſeu proſpicere ante, futura.

Ubi Anna Dacerii Viri Clariſſ. erudita Conjux: *Qui nequit*, ait, *ex praeteritis colligere futura*. „ Ecce tibi peſſimi chara-„ cterem regis: Quae ſunt praeterita, ex iis fruſtra mone-„ atur, neque ea ipſi inſervire facile queant, in documen-„ mentum aut exemplar futurorum ". Vel quae ſunt ipſa feminae doctiſſ. verba, vernacule ab ea conſcripta: *Et qui ne pouvant juger de l'avenir par le paſſé.*] *Voilà le caractere d'un méchant Roi: le paſſé lui eſt une leçon inutile, & ne lui ſert de rien pour l'avenir. Agamemnon*, pergit illa, *a vû cent-fois qu'Achille a été le ſeul rempart des Grecs, & qu'il les a ſauvés des mains des Troyens, & Achille eſt le ſeul, qu'il offenſe.*

Cernitur ipſe bifrons, partem qui ſpectat utramque:
Utraque tu ſpectans, illum imitare Deum.
Reſpice quod ſequitur, quodque imminet, ante videto.
Multa in praeteritis quando futura latent.

Aye une Prévoyance ſage;
Et des faits importans garde le ſouvenir,
Semblable au Dieu JANUS, *dont le double viſage*
Voit derriere & devant, le paſſé, l'avenir.

LXVIII.

Fortior ut valeas, interdum parcior esto:
Pauca voluptati debentur; plura saluti.

VITAE rationem moderare magis ex salutis ac bonae valetudinis ratione, quam voluptatis. Non enim in morbo tantum oportet ab intemperantia cavere, verum etiam cum recte valemus, parcius utendum est rebus omnibus: nempe somno, potu, cibo, venere, lusu, ne in morbum incidamus. Et si non nihil dandum est voluptati, multo plus tamen saluti: qua perdita, pereunt simul & voluptates omnes.

ERASMUS.

PARCIOR. *Parcus* opponitur *prodigo* & *luxurioso*. Cic. Lib. IV. ad Herenn. Cap. XLVI. *Ex contrario ducitur sic; ut si quis hominem prodigum & luxuriosum illudens*, parcum *& diligentem adpellet*. Terent. Adelph. Act. I. Sc. II. v. 15. *Non fratrem videt rei dare operam, rure esse* parcum ac sobrium. *Parcus* itaque hoc loco est sobrius, *qui tantum cibi & potionis adhibet, ut reficiantur vires, non opprimantur*, quomodo fere Cic. loquitur, Caton. Major. Cap. XI.

O. ARNTZENIUS.

MEDICUM saepius egit in hisce praeceptis eorum auctor, idque adeo, ut Cl. Withofio ea re ansam praebuerit, Sereno suo Sammonico haec Disticha vindicandi, ac si mera forent praecepta medica. Istud nimium, hoc verum est, quartam fere eorum partem, aliquo saltem modo, ad rem medicam spectare. Ita enim nuperrime Iatrophilus quidam ex meris Catonis nostri centonibus artificiose consutis, plures septuaginta versibus, qui numerus est omnium horum Distichorum circiter dimidius, effecit integros. Quem ingenii lusum, quippe qui & ipse ad Historiam pertineat Catonianam, quum alioquin, ex instituto, nostrum jam sit, ostendere etiam eorum nexum, (veluti de quocumque dicendi genere id factum supra est,) quae Medici quoque ex Catone sibi nostro vindicare possint; non indignum fore duximus, qui huic inseratur rhapsodiae ἰατρικῇ, ad Distichon, quod praeceptum continet vere medicum, TEM-

PERAN-

68.

ΕΣΘ' ΟΤΕ *γίγνου καὶ* ΟΛΙ*γαρκὴς*, ΟΦΡ' ΥΓΙΑΙΝΟΙΣ·
ΠΑΥΡΑ ΤΡΥΦΗι *γε δίδου, τῷ* Δ' *εὐεκτεῖν γε* ΤΑ ΠΛΕΙΩ.

IN METAPHRASTE & concinnitatem in reddenda Sententia, & fidem in verbo VALERE exigimus, quod pessime expressum εὐεκτεῖν. Nam τὸ εὐεκτεῖν non ad solam valetudinem spectat, sed ad habitudinem corporis. Ut athletarum corpora sunt εὐεκτοῦντα, quae fortasse non sunt ὑγιαίνοντα. Apud Terentium: *Si qua habitior est paullo.* εἴτις εὐεκτεῖ. Obesulam intelligit.

SCALIGER.

PAUCA *voluptati &c.*] Vid. Hier. Wolf. ad Isocrat. pag. 200.

DAUMIUS.

Scaliger ei, quod supra jam, ex illius translatione, reliquas inter versiones dedimus, aliud deinceps Graecum adjunxit, nempe quod sequitur, Distichon:

Ἔσθ' ὅτε δεῖ σ' ἀρκεῖσθαι ὀλίζοσιν, ὄφρ' ὑγιαίνοις·
Παῦρα τρυφῇ νεῖμαι, τὰ δὲ πλείονα τῇ ὑγιείῃ.

PERANTIAE: quam ad eamdem tendit etiam totus ille, praefixus nuper Operi medico de *Syphilide*, (ita Medicorum filii luem vocant pestilentissimam, incontinentiae scopulum & Syrtin, ex detecto novo orbe ad nos inauspicato transvectam,) Operi, inquam, a celebri hujus urbis Medico J. D. Schlichtingio, Belgice conscripto, ut praecipuorum in eo contentorum summa quaedam & Epitome,

CENTO CATONIANUS.

CUM VENERE & Baccho * nimia est quandoque Voluptas
MORBI CAUSSA MALI * Si tu vis vivere sanus *
Prospice, qui veniant, casus hos esse ferendos *
Quum sapias animo * ne sis miser omnibus horis *
Luxuriam fugito * nec somno deditus esto: *

Res age, quae prosunt; * Cura Sapientia crescit *
Segnitiem fugito * Consumit inertia corpus *
Exerce studium * Nullius spreveris unquam *
Utile consilium * quamvis perceperis artem;
Ut cura ingenium, sic & *manus* † adjuvat usum. *

* * *

Quum te detineat VENERIS *damnosa Voluptas* *
Stultitia est * vitamque hominis non deserit unquam. *
Indulget fortuna malis; * sed Vita petenda est. *
Fortior ut valeas, interdum parcior esto *
Quae nocitura tenes, quamvis sint cara, relinque: *
Ne retinere velis; * Semper tibi proximus esto: *
Ipse tibi moderare * Ut sis tibi carus amicus *
Nemo diu gaudet, * qui secum diffidet ipse. *

* * *

Ne rursus quaeras, quae jam neglexeris ante *
COMMODA NATURAE; * Quae sunt adversa, caveto,
Quum fueris felix: * Postica Occasio calva est. *
Quum sis ipse nocens * quum sis tibi caussa doloris *
Noli Fortunam, quae non est, dicere coecam *
Incusare Deum noli; sed te ipse coërce. *
Tempora nec culpes; * ignoscere tu tibi noli: *
Quum sis incautus, nec rem ratione gubernes. *
Pauca voluptati debentur; plura saluti. *

* * *

Suspectus cave sis * confestim discute, quid sit,
Quod tibi suspectum est: * fuerint in corpore vires? *
Qua flumen placidum est, forsan latet altius unda? *
Namque solent, primo quae sunt neglecta, nocere. *

Illum

† *Chirurgia, & Praxis medica.*

Illum imitare deum, partem qui ſpectat utramque. *
Quod nimium eſt, fugito: Parvo gaudere memento. *
Conſtans & lenis ſic, ut res poſtulat, eſto. *
Quod potes, id tentes * fruſtra tentata relinquas. *

* * *

SIT TIBI PRAECIPUE, QUOD PRIMUM EST, CURA
SALUTIS. *
Interpone tuis interdum gaudia curis. *
Fac fugias animo, QUAE SUNT MALA GAUDIA VITAE: *
Sermones blandos * inimicum nomen amicae: *
Si famam ſervare cupis, dum vivis, honeſtam. *
Nam lacrymis ſtruit inſidias, cum foemina plorat: *
Fiſtula dulce canit, volucrem dum decipit auceps. *
Nec timeas illam * quum verbis exit in iram. *

* * *

Quum QUID PECCARIS * PETITO, SI FORTE
LABORAS,
AUXILIUM A NOTIS: * MEDICO COMMITTE FIDELI
CORPORIS AUXILIUM * Quod carum eſt, vile putato *
Fac ſumtum propere * CORPUS CURARE MEMENTO. *
Nec quisquam melior, MEDICUS quam fidus, Amicus. *
Ignotum tibi tu noli praeponere notis: *
Exigua his tribuenda fides, qui multa loquuntur: *
Sermo datur cunctis; animi Sapientia paucis. *

* * *

QUOD PUDEAT SOCIOS PRUDENS CELARE ME-
MENTO *
Nam nulli tacuiſſe nocet; nocet eſſe locutum: *
Quum culpant alios, nemo ſine crimine vivit *
Ne plures culpent; * nec te culpaveris ipſe. *
Fac tibi ſuccurrant, juvenis quae feceris ipſe. *
Non eodem curſu reſpondent ultima primis. *

Tem-

Temporibus peccata latent, sed tempore parent. *
Felices obeunt, quorum sine crimine vita est! *

* * *

CONSCIUS IPSE tibi * ne te mala damna sequantur, *
Quantumcumque potes * patienter ferre memento,
Quod merito pateris. * Castiga te ipse subinde *
Quumque reus tibi sis, ipsum, te judice, damna. *
VULNERA DUM SANAS, DOLOR EST MEDICINA DOLORIS. *
Namque malum est, non velle pati * nil velle doceri. *
Laedere qui potuit, prodesse aliquando valebit. *
Scire aliquid laus est; pudor est, nil discere velle. *

Quum

Pauca voluptati debentur; plura saluti:
Ne sint pauca tibi maxima; plura parum.
Fortior ut valeas, interdum parcior esto:
Immodicis lethi deproperata via est.

LXIX.

Judicium populi numquam contemseris unus:
Ne nulli placeas, dum vis contemnere multos.

NUNQUAM optima placent multitudini: tamen sapientis est, non pugnare solum adversus universos. Nam frustra sapit, qui solus sapit, cum omnibus desipere videatur.

ERASMUS.

UNUS —— elegantissime ponitur pro *solus*. Vid. supra Lib. II. Dist. VII.

O. ARNTZENIUS.

Huic nos, & fortasse nobiscum nemo non quam lubentissime subscribet.

* * *

Quum dubia & fragilis ſit nobis Vita tributa; *
Infantem nudum quum te natura crearit; *
Morte repentina noli gaudere malorum: *
Quocunque ingrederis, ſequitur Mors, corporis umbra, *
Quae bona ſi non eſt, finis tamen illa malorum eſt. *
Quum tibi diſpliceat rerum fortuna tuarum; *
Nam quum animus languet, * vita eſt quaſi mortis imago;*
Spem retine: Spes una hominem nec morte relinquit. *

HAEC perſonatus ille Iatrophilus, verbis non ſuis, ſed Catonis noſtri, quibus ſaltem in ſenſum meliorem, nec ab ipſo Auctore adeo alienum, abuſus eſt, quam caſtiſſimi verbis Maronis, in ſceleſto illo Centone quondam Virgiliano Auſonius.

Si tu veux conſerver une vigueur parfaite,
Tu dois uſer de tout avec ſobrieté,
Le plus ſouvent faire diette,
Peu donner aux plaiſirs, beaucoup à la ſanté.

69.

ΜΗ ΨΗΦΟυ δήμοιο ΜΟΝώτατΟΣ ἐξολιγώρει,
ΜΗ ποτε ΟΥκ ΑΡΕΣΗιΣ τινὶ, ΠΟΛΛοῖς ἀντία βάζων.

DUM *vis contemnere multos.*] Forte: *dum vis contemnere cunctos.* Sane *nulli* & *cuncti* verius opponuntur, quam *nulli* & *multi.* Verum τὸ *multos* hic *multitudinem*, i. e. plebem & populum ſignificat, quomodo Graeci τοῦς πολλοῦς dicunt *promiſcuam multitudinem.* Vid. ſupra L. I. Diſt. X.

ID. ARNTZEN.

IMO vide mihi ſis Lib. I. Diſt. XIII. quaeque ibi Barthius habet, in notis, hujus Editionis noſtrae pag. 65. Ceterum quare minus ſe nobis probet haec doct. Arntzenii conjectura, in priore Parte, *Lectiones inter var.* ejus jam rei rationem reddidimus. Scribendum etiam οἱ πολλοὶ in accuſandi caſu τοὺς πολλοὺς, uti docent, qui Graeci ſermonis rudimenta inculcant.

MULTITUDINIS etiam a Sapiente nonnumquam esse rationem habendam, non sine ratione filium admonet Cato, ita quidem, ut ne temere umquam adversum se illius provocet indignationem, quippe cui nimium impar sit ipse solus futurus. Est, sane, honesta oratio, quam contra eamdem dirigas: A multitudine nihil fieri, nihil iniri moderate, moderabile suaderi nihil, nil sani judicari, omnia turbulenta, inmoderata omnia & quasi furiis concitata atque exagitata infernalibus, omnia extrema & in quibus certi plane sit nihil, unum praeter hoc, quod ea sint perpetuo sibi invicem contraria. Semper enim

Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

Porro: Quid cum illis agas, qui quarumcumque rerum vel agendarum, vel minus recte agendarum, nesciant modum? Qui vel nequeant, vel nolint, quale sit discrimen inter fas atque nefas, dignoscere? Qui praeterea in eadem persistant numquam maneantque sententia? *Quot enim capita*, ut ajunt, *tot esse sensus*: *Quotque* sint in ipsa turba *homines*, si tamen insit humani quidquam, in ista malorum omnium sentina atque colluvie, *totidem* utique *esse sententias*. Denique: constitui & decerni omnia non rationum pondere, sed hoc vel illo modo sentientium numero; quo scilicet sint plures, qui in alterutram consentiant partem, eo firmius illam eamdem sanciri, posthabitis omnibus aliorum, forsitan & majoris momenti, suffragiis. Quis vero nesciat, quod & sapienter innuerit Erasmus, in hoc ipso Distticho: *Numquam*, profecto, *optima placere multitudini*? Praestare itaque, fortem justumque virum vel adverso conflictare flumini, quam ejusmodi aestuosis fluctibus in Charybdin aliquam aut Scyllam abripiendum semet ipsum permittere. Eae fere sunt rationes, quae omni tempore inpulere multos, ut, relictis hominum societatibus, sibi, quantum possent, viverent soli, extraque omnem vitae civilis nexum. Contra quos graviter ubique disputat Cicero, cui, ut inquit ipse, unice *placet*, *maxima esse* & *esse aptiora naturae ea officia*, *quae ex communitate*, *quam ea*, *quae ex cognitione ducantur*. Audiamus ipsum, ut in hoc argumento non mediocriter versatum, jactatum etiam difficillimis quibusque tempestatibus, diversisque modis. Sic ille in libro fere medio, de Officiis I. secutus ibi, ut ipse fatetur, *potissimum Stoicos*, *non ut*

ut interpretes, sed, ut solemus, ait, *e fontibus eorum, judicio arbitrioque nostro, quantum quoquo modo videbitur, hauriemus.*

VACANDUM *est*, inquit, *omni animi perturbatione, tum cupiditate, & metu, tum etiam aegritudine & voluptate animi, & iracundia, ut tranquillitas animi adsit & securitas, quae afferat tum constantiam, tum etiam dignitatem. Multi autem & sunt & fuerunt, qui eam, quam dico, tranquillitatem expetentes, a negotiis publicis se removerunt; ad otiumque persugerunt. In his & nobilissimi Philosophi, longeque principes, & quidam homines severi & graves*, NEC POPULI, NEC PRINCIPUM MORES FERRE POTUERUNT: VIXERUNTQUE NONNULLI IN AGRIS, DELECTATI RE SUA FAMILIARI. HIS IDEM PROPOSITUM FUIT QUOD ET REGIBUS, UT NE QUA RE EGERENT, NEC CUI PARERENT, LIBERTATE UTERENTUR, CUIUS PROPRIUM EST SIC VIVERE, UT VELIS. *Quare cum hoc commune sit potentiae cupidorum cum iis, quos dixi, otiosis; alteri se adipisci id posse arbitrantur, si opes magnas habeant; alteri, si contenti sint & suo, & parvo.* Quae postquam inter se comparat, porro: *fructuosior autem hominum generi*, ait, *& ad claritatem amplitudinemque aptior eorum, qui se ad remp. & ad magnas res gerendas accommodaverunt.* ——— *Forsitan concedendum sit remp. non capessentibus, qui excellenti ingenio, doctrinae sese dediderunt.* ——— *Quibus autem talis nulla est caussa*, SI DESPICERE SE DICANT EA, QUAE PLERIQUE ADMIRENTUR, IMPERIA ET MAGISTRATUS, HIS NON MODO NON LAUDI, VERUM ETIAM VITIO DANDUM PUTO. *Videntur* enim *labores & molestias tum offensionum tum repulsarum, quasi quandam ignominiam timere & infamiam.* Denique ait: *Capessentibus autem rempubl. nihil minus quam Philosophis, haud scio an magis etiam, & magnificentia & despicientia adhibenda est rerum humanarum, quam saepe dico, & tranquillitas animi atque securitas: si quidem nec anxii futuri sunt, & cum gravitate constantiaque victuri. Quae eo faciliora sunt Philosophis, quo minus patent multa in eorum vita, quae fortuna ferat, & quo minus multis rebus egent: & quia, si quid adversi eveniat, tam graviter cadere non possunt. Quocirca non sine caussa majores motus animorum concitantur, majoraque efficienda remp. gerentibus, quam quietis: quo magis his & magnitudo animi est adhibenda, & vacuitas ab angoribus.* Sentit his, & vera sentit Oratorum omnium nobilissimus, nec ignobilis idem Philosophus, majoris esse tum virtutis, tum

etiam

etiam ſapientiae, ita vitam poſſe degere & cum hominum inſipientiſſimis, ut tu numquam peſſimis eorum commotus aut prorſus labefactatus moribus, e ſtatione dejiciaris tua, quam quidem, hujus *maximae Virtutis* MORUM PATIENTIAE adquirendae umquam, quadam inductum deſperatione potius, quam fortitudine, ſub inani ſpecie & mendaci ſapientiae praetextu, hominum turpiter fugientem conſortia, vitam te inter beſtias tranſigere ignavum. * *Malos* autem & ab iis orta cujuscumque generis *ferre non poſſe mala*, ***id ipſum magnum*** merito ***malum*** Bion ille vocaverat, quem nos ad ultimum I. Libri jam laudavimus Diſtichon. ΜΕΓΑ ΚΑΚΟΝ, ΤΟ ΜΗ ΔΥΝΑΣΘΑΙ ΦΕΡΕΙΝ ΚΑΚΟΝ. Vid. ibid. ubi ſupra, Diog. Laërtium, Lib. IV. Cap. VII. p. m. 157. & conf. haec cum iis, quae jam ſunt dicta pone Diſt. XXXVIII. de *ἀνεξικακία*.

VERUM eſt & negari, ſane, nequit injuſtitiam ſaepius praevalere aequitati. Nec raro univerſus aliquis populus, ſine cauſſa, in unius & alterius, ejusque inſontis, conjuraſſe videbatur interitum. Quis ſine maxima animi indignatione legere aut in Thucydide ſuſtineat, aut Cornelio Nepote, Viros ſummos deque ſua patria optime meritos & merentiſſimos ab ingrato Graecorum populo peſſime quondam acceptos atque habitos, morte quoque ignominioſa affectos inmerentes? Quis Miltiadem, maximum illum, poſt hominum memoriam, heroa, victorem illum Marathonium, illum de Dario deque innumerabili Perſarum exercitu triumphatorem, libertatis patriae vindicem, ab Athenienſium plebe, prorſus immemore, ſe conjuges, liberos, cara omnia, vitam &, quae vita carior eſſe debebat, ipſam libertatem, huic uni viro debere, falſo nomine ardentiſſimi pro retinenda libertate ſtudii, eumdem capitis accuſatum,

* Ne quis credat hoc ad paucos adtinere & fortaſſe ad priſci tantum aevi ſpectare Philoſophos, rigidiores illos duroſque Stoicos atque Cynicos; cogitet magnam hodieque partem hominum ea adhuc labe eſſe infectam: Deprehendet enim in ea claſſe non ſolum ignavum pecus monachos & omnis generis omnes ſolitarios, ſed & generoſo ſanguine nobiles campeſtres, milites aulicosque veteranos, venatores omnes, inque iis etiam virorum principum ſylveſtria agmina, innumeras copias, Indiae utriuſque colonos, integra regna, terras, regiones integras, ruſticorum quoque ditiſſimum quemque, denique latrones, omnes, quantum in ſe eſt, ſocietati inutiles. Adeo omnes vitae conditiones ea infeſtavit & coinquinavit contagio.

tum, in vincula, in ſqualorem carceris detruſum, inque eo tantum non vivum enecatum: Neque vel ſic, & hac ipſa crudelitate defuncto, populo immani ſatis amplas dediſſe poenas; ſed poſt mortem adhuc in liberis mulctatum: Tantique Viri progeniem alteram, in redemtionem alterius, quaſi divenditam fuiſſe pecunia?

Quis haec poteſt videre, quis poteſt pati?

Quis Ariſtidem, ab iisdem civibus, apud quos virorum omnium juſtiſſimi meruiſſet praeconia, propter illud ipſum, *quod elaboraſſet, ut praeter ceteros juſtus appellaretur*, pulſum in exilium? Quis Anaxagoram quoque, naturalis Philoſophiae principem, de Deo etiam melius ſentientem, quam reliqui vel φιλοσοφώτατοι? * Quis Socratem, vel Oraculo teſte ſapientiſſimum **, ab eodem leviſſimo populo impietatis crimine damnatos, morte denique hunc multatum violenta? In quibus omnibus aliisque compluribus horum non diſſimilibus exemplis haud ſcio, quidnam ſit magis admirandum, num effrenata populi licentia atque inpotentia, an egregia illa in tam praeclaris viris, inque toga pariter & ſago heroibus, tot malorum patientia. Commonſtrarunt illi utique, ſuoque nos exemplo docuerunt, quanam eſſet ratione ferendus, & iniqui populi, in nos ruentis impetus. Quid Socratem dico? Docuit is omnino, ſi Platoni fides ſit, & verbis, quae re ipſa deinceps & factis probavit. Detur mihi venia ea verbis huc tranſcribendi Gallicis Benedicti Picteti, Genevenſis quondam Praeconis ſacri ac Profeſſoris haud inglorii, qui pro concione verba faciens, Socratem ita & in coetu laudare religioſo non erubuit:

Le Supplice de la croix ne doit point ſurprendre les Gentils; car le plus ſage de leurs Philoſophes (Socrat. apud Platonem, Dia-

* Legendus in Anaxagora Baylius, qui T. I. p. 216. a. ita fatur: III. Remarq. *On a de la peine à concevoir, que dans une ville auſſi ſavante qu'Athenes, un Philoſophe n'ait pu expliquer par des raiſons de Phyſique les proprietés des aſtres, ſans courir riſque de la vie. N'eſt-ce pas un ſort déplorable, que d'avoir plus de lumieres, qu'un peuple ſuperſtitieux & conduit par des entêtés? A quoi ſert cette ſuperiorité de genie & de connoiſſances au milieu de telles gens? Ne tient-elle point lieu de crime? N'expoſe-t-elle point a mille diffamations, à mille dangers? Ne jouiroit-on pas mieux des commodités de la Vie, ſi l'on étoit entrainé par le torrent de l'ignorance & de la ſuperſtition:*

** Σοφοκλῆς σοφὸς, σοφώτερος δ᾽ Εὐριπίδης·
Ἀνδρῶν δὲ πάντων Σωκράτης σοφώτατος.

Dialogo II. de Republica) *a trouvé*, „ *que*, *comme de tous*
„ *les méchans celui-là seroit le plus méchant*, *qui sauroit si bien*
„ *couvrir sa malice*, *qu'il passât pour homme de bien*, *& jouît*
„ *par ce moyen de tout le credit*, *que peut donner la Vertu*;
„ *Aussi le plus vertueux devroit être sans difficulté*, *celui à qui*
„ *sa vertu attireroit*, *par sa perfection*, *la jalousie de tous les*
„ *hommes*, *en sorte qu'il n'auroit pour lui que sa conscience*, *&*
„ *qu'il se verroit exposé à toutes sortes d'injures* , *jusqu'à être*
„ *mis sur* la croix, *sans que sa vertu lui pût donner ce foible*
„ *sécours de l'exemter d'un tel supplice.* *

QUID jam ad haec diceret patientiae exempla homo eo delapsus inpotentiaene dicam, an inpudentiae, ut solus, nec ita lacessitus quidem, populum aliquem aut nationem universam, quam suo judicio etiam contrarii, quamque deridendi ejus videantur aut ritus, aut mores consuetudinesque,

* B. PICTET, *Sermon III. sur l'Examen des Religions. pag.* 161.

LXX.

Sit tibi praecipue, quod primum est, cura salutis;
Tempora ne culpes, quum sis tibi caussa doloris.

ANTE omnia bonae valetudinis rationem habe: ne si tua intemperantia in morbum incideris, postea pudore rejicias culpam in coeli insalubritatem, aut loci: sicuti vulgus solet. Nam plerique morbi nobis accidunt ex intemperantia vitae.

ERASMUS.

TEMPORA *ne culpes.*] Multi aegrotare incipientes, causas valetudinis in anni tempus conferunt. Auctumno, exempli gratia, febres vulgo increbrescunt. Causam homines in auctumnum, non in victum immoderatum, rejiciunt. SCAL. ex quo

OPITIUS.

CONJUNGE hoc cum XXII. ejusdem libri Disticho, & omnis evanescet injectus denuo a Boxhornio, homine certe

que, probris quoque & convitiis ſuſtineret proſcindere? Certe contumeliis ipſe dignus erit majoribus, ſi forte & publicus omnium contemtus eum liberet a poenis gravioribus, quas tantum potentibus & tyrannis Seneca uterque ita annunciat:

Cunctos decet timere, quem cuncti timent.

Ne nulli placeas, dum vis contemnere multos,
Uni, ſed ſoli, ſperne placere tibi.
Judicium populi numquam contemſeris unus:
Spernitur a cunctis, ſpernere cuncta volens.

Reſpecte un ſentiment reçu de tout le monde:
Ne ſois pas ſeul de ton avis.
Un eſprit orgueilleux, qui dans ſon ſens abonde,
Mépriſant le Public, attire ſes mépris.

70.

Ἔςω ΣΟΙ ΜΕΛΕδώνων ΠΡΩΤη φροντὶς ΥΓΕΙΑΣ,
Καὶ ΜΗ καιροὺς ΑΙΤΙῷ, ἥν ΣΟΙ ΝΟΥΣος ἐπέλθῃ.

TEMPORA *ne culpes.*] Planudes καὶ μὴ καιροὺς αἰτιῷ. *Occaſiones ne accuſa.* Atqui καιροὺς hic alienum, τὰς ὥρας vertendum erat. SCALIG. Reliqua totidem verbis jam ſupra.

IPSE tamen & idem, qui Planudem hic reprehendit, Scaliger, in alio, quod praeter illud verſionibus reliquis ſupra inſertum, dederat Diſtichon, καιρῷ uſus eſt, hoc modo:

Πρῶτον ἐνὶ πρώτοις μελέτω σοὶ τῆς ὑγιείης·
Μὴ καιρῷ μέμφου, σὺ δ᾽ ἤν σοι νόσου αἴτιος ἦσθα.

certe nimium quantum difficili, ſcrupulus. Dixerat illic Auctor:

Corporis auxilium medico committe fideli.

 Jam

Jam vero, ne semper ad auxilium sit recurrendum nobis alienum, sapienter subjungit:

Sit, tibi praecipue,

Tibi, inquam, ipsi, quo minus alterius continuo & iterum atque iterum ope indigeas, sit,

quod primum est, cura salutis.

Boxhornius vero: *Quis ferat illud*, tamquam obstupescens ait: *Praecipue & quod primum est, numquid idem significant?* „ Non nego, respondetur his, in ipsi Rescriptorum Cap. „ XXXI. Sed nego, *quod* hic pronomen esse. Idem significat, quod *quia*; & haec Catoniani Distichi mens est, quia „ salus omnium rerum sive negotiorum primum est, sit tibi „ praecipue ejus cura. Falleris, si putas, dicendum sic „ fuisse, *quod* PRIMA *est*. Nam exemplorum consimilium „ abunde". Nec sic male. Sed qua via nos incedimus, ne hac quidem distinctione opus est. Semper enim Auctorem ipsum, omnium omnibus & doctissimorum interpretum longe praeferendum putamus expositionibus. Magis adhuc per ambages, nec easdem tamen inamoenas, Cl. expatiatur Arntzenius. *Haec iterum*, inquiens, *tautologiae vitium redolere clamat Boxhorn. in insigni istbac, si Dis placet, Dissertatione. Verum si jam concedamus*, primum *saepe idem esse ac* praecipuum; *hoc etenim ipsi nemo negaverit. Vid. Serv. ad Virg. Lib. I. Aeneid. v. 24. & ad Lib. II. v. 626. Quid inde? Sane nec sententiam nec constructionem horum verborum satis cepisse videtur inconsultus Criticus. Sic sane ipse Cicero tautologiae reus audiret. Lib. III. Famil. Ep. VII.* An ego tibi obviam non prodirem? *primum* Appio Claudio? deinde, Imperatori? deinde, *quod caput est*, amico? *praesertim* cum in isto genere multo etiam ambitiosius facere soleam? *Ego Auctoris nostri verba sic explico. Cura* potissimum & praecipue *salutem*, *utpote* rem primam, praestantissimam, *vel, si mavis, quia* optimum *sit atque* praestantissimum *negotium.* Haec Vir Doct. ille. Sed revertamur in viam ipsi nostram, unde divertimus.

Nonne, qui quaerebatur, veluti in scirpo, nodus omnis facile feliciterque solvetur, si concipiatur Auctor filio hisce praecipere, ut ipse potissimum perpetuo, omnique studio addictus Temperantiae, curam primam habeat salutis suae, nec eam curam in alium quemcumque, sive amicum, sive medicum, ita devolvat transferatque totam, ut ipse eam deinde nimium securus, immo supinus, plane negligat; sed ut potius & hic *sibi* sit ipse *proximus* amicus pariter

pariter ac medicus? Poteſt autem hoc modo accipi, praeci pue ſi Auctor & alibi, de conſulendis etiam in rebus, quae ad ſalutem ſpectent, medicis aut amicis, locutus fuerit, ut hoc noſtrum

PRAECIPUE TIBI

in comparatione, vel oppoſitione quoque illorum, eo evidentius eluceſcat. Atqui hoc omnino factum eſt ab Auctore noſtro, & in aliquo inſequentium adhuc Diſtichorum, uti in XIII. Libri IV.

Auxilium a notis petito, ſi forte laboras:
Nec quiſquam melior medicus, quam fidus amicus.

Et in illo, quod jam ante diximus, XXII. hujus Libri:

Conſilium arcanum tacito committe ſodali:
Corporis auxilium medico committe fideli.

Jam confer & compone ipſum praeſens, cum horum vel alterutro vel utroque; & emerget, quaſi ſua ſponte, ex hac comparatione, illa eadem, quam nos hic paullo ante dedimus expoſitionem; neque ſcabri quidquam ſupererit amplius.

QUEMADMODUM igitur non niſi cum maxime opus fuerit, ita ut ſine aliena opera id effectum dare ſolus non valeas, arcanum cum amico conſilium communicas; ita tibi & medico eſſe utendum ſuaſerim: Petito ejus tum utique auxilium, quum ſolus tibi non ſufficere potes ulterius. Ceterum ne ita frequenter illius opera indigeas, danda eſt opera ipſi tibi:

SIT TIBI PRAECIPUE CURA SALUTIS TUAE.

Additur ratio & cauſſa eo inpellens:

PRIMUM enim ET PRAECIPUUM HOC IPSUM EST,

cui ſint omnia alia negotia merito poſtponenda. Tum porro iſtud quoque eo valet, *ne*, ſi tua forte vel negligentia, vel intemperantia, *tibi ſis* ipſe morbi alicujus aut *doloris cauſſa*, tu culpam in alio extra te quaeras, aut etiam *temporis coelique accuſes intemperiem*. Quod, ne accuſaremus alios noſtra ipſorum culpa, hic Auctor ſaepius omnique ſtudio cavere volebat. Sic in illo, ſuperioris libri Diſt. XXIII. v. 2.

Incuſare Deum noli; ſed te ipſe coërce.

Ubi nos ejus rationem inde a Stoicorum atque ex Epicteti

doctrina jam repetiimus. Sic etiam in ſequentibus Lib. IV. Diſt. III. toto:

Quum ſis incautus, nec rem ratione gubernes;
Noli Fortunam, quae non eſt, dicere coecam.

Immo in eodem fere, quo & hic argumento, iterum ſupra, Diſt. huj. libr. XXI. itidem integro:

Quae potus peccas, ignoſcere TU TIBI *noli:*
Nam nullum eſt vini crimen, ſed CULPA *bibentis.*

Ita & hoc noſtro loco:

—— *Sit* TIBI *Cura ſalutis,*
Tempora ne CULPES, *quum ſis* TIBI *Cauſſa doloris.*

H. e. *ne* eo inſaniae prolabaris, ut tuam ipſius culpam, rurſum, uti fere moris eſt ſtultorum hominum, in aliud quidquam praeter te, in anni tempeſtates varias, in inclementiam coeli, atque ita in ipſum Deum O. M. horum omnium conditorem ac fabricatorem ſapientiſſimum, vel etiam in vitae *tempora* nimium brevis, transferas ac rejicias. Minime vero; ſed, ut alibi monentem audiemus, Lib. III. Diſt. XVIII. v. 2. it. Lib. IV. Diſt. XIV. v. 1. & XL. 1.

Quum quid peccaris; caſtiga TE *ipſe ſubinde.*
Quumque reus TIBI *ſis;* IPSUM TE JUDICE *damna.*
Quum ſis IPSE *nocens; moritur cur victima pro* TE?

Hoc modo optime inter ſe cohaerent omnia: Placet itaque multo magis NE, quam NEC, ut legunt alii, qui tamen ipſi Critici, aliis in locis iſtud C. eadem littera ſtatim ſequente, merito abjiciunt.

PERSPICIMUS jam integrum horum optimumque & ſenſum & nexum verborum. Plana ſunt omnia: Salva res eſt. *Multi*, profecto, *& magni morbi*, fatentibus ipſis Hippocratis filiis, *curantur abſtinentia & quiete.* Idem quod re ipſa dedit effectum, & probatum pariter eventu, ac ſcripto de ea re libro, Aloiſius Cornarus, Patritius quondam Venetus, * teſte quoque integerrimo Jacobo Auguſto Thuano, in ſupremo Galliarum ſenatu, dum viveret, Praeſide, ** poſſe

* *Luigi Cornaro. Overo Diſcorſi della vita ſobria.* Eſt mihi ejus Editio Pariſina ap. Petr. Des-Hayes, anno excuſa CIƆIƆCXLVI.

** Thuanus, Libr. XXXVIII. Hiſtoriarum, ad ann. CIƆIƆLXVI. Cujus, uti & Hieron. Cardani, libro praefixum eſt teſtimonium, ex ejus Dialogo *de Vita producenda atque incolumitate corporis conſervanda.*

posse nempe, idque maxime sobrietate ac temperantia, vitam hominis, *integris animi & corporis ad extremum usque spiritum sensibus, produci* etiam *ad centesimum* aetatis *annum*, (Thuani haec verba sunt) cujus *vitae longae rarum & memorabile exemplum, in memoriam revocandus sit* ille ipse *Aloisius*; Idem, inquam, vel simile aliquid, si non prorsus idem, filio persuadere conatur providus parens Dionysius, tantum ut ille ipse potius, quam per alios, curam habeat salutis suae. Quod nos satis ex verborum nexu probavimus.

SED RETORQUENDA adhuc in ipsius caput, a quo emissa, tela sunt. Si Christianus noster & sanctus est Dionysius, ut eum alias coelitum numero novus inserit pontifex, novo apotheoseos genere, Boxhornius; quem non sensum, augustum prorsus & sacrosanctum, sed a totius Distichi mente plane alienum, parere inque se continere necesse esset prioris horum versuum verba:

Sit tibi praecipue, QUOD PRIMUM EST, *Cura* SALUTIS.

Subscriberet omnino inque se ipsum reciperet homo Christianus. Sed anne pariter eamdem salutem, prosperam nempe valetudinem corpusculi hujus? Annon multo aliam, ac ab ea diversam, longeque magis perennem futuram inde eliceret SALUTEM? Eam vero nulli TEMPORUM vicissitudini amplius obnoxiam. Quomodo igitur tum adhaereret priori versus posterior?

DENIQUE etiam nostrum expositionis modum primum omnium horum Distichorum v. 2. abunde firmat & corroborat:

Hic TIBI PRAECIPUE *sit pura mente colendus.*

Sit *tibi praecipue*, quod primum est, cura salutis:
Danda opera est, medica non opus ut sit ope.
Tempora ne culpes: Quum sis tibi caussa doloris;
Hora salubris erit nulla, nec ipsa SALUS.

Pense par dessus tout, à conserver ta vie:
C'est-là le trésor principal.
Si quelque excès t'entraine en quelque maladie,
N'accuse point le tems quand tu causes ton mal.

LXXI.

Somnia ne cures: Nam mens humana quod optat,
Dum vigilans ſperat, per ſomnum cernit id ipſum.

QUIDAM anxie obſervant ſua ſomnia, & ex his de futuris aeſtimant. Cum ſomnia dormientium naſcantur ex affectibus vigilantium: neque ſignificent quid ſit eventurum, ſed quod aliquando cogitaveris, dormienti repraeſentent.

ERASMUS.

VIDE [praeter poëtas quorum nos excerptos ſuo loco dedimus floſculos,] Ariſtot. Probl. Sect. XXX. qu. 14. Hippocrat. init. lib. de Inſomniis. Iſid. Peluſ. L. I. Epiſt. XX. Tertull. de Anima, Cap. XLV. Baſil. M. Homil. in Mart. Julittam, p. 148. Ambroſ. L. I. de Virginib. Auſon. Ephemerid. Cap. VII. Maximian. Eleg. IV. v. 45. Nazianz. de reb. ſuis, v. 293. Euſtath. L. V. de Iſm. Amor. p. 157. & L. X. v. 369. Amedeum Lauſan. Homil. IV. p. 101. Mantuan. L. I. Calamit. v. 842. Zehner. L. II. Adag. Sacr. XXII Rittershuſ. p. 165. ad Oppian. Barth. LI. Adverſ. Cap. III. Levin Lemn. L. II. d. Occult. Nat. Mirac. Cap. XXXI. Scheibler. d. Anima Part. II. Diſp. II. n. 46. Vid. & Hieron. ad Pammach. & M. Veteres inſomniis alioquin multa tribuebant. Vid. Barth. ad V. Theb. Stat. v. 620. pag. 290. & ſqq.

DAUMIUS.

QUIBUS divinitus contigit coeleſtium patefactio oraculorum, ii divinationem omnes per SOMNIA & vilipendunt, nec negant tamen. Nihili eam merito faciunt propterea, quod certior ipſis tutiorque via panditur cognoſcendorum, quoad ejus copia datur & fas eſt mortalibus, immortalis DEI ſtatutorum: His vero & ipſis eo adducuntur iidem, ne omnino negent rem aliquando factam in ſomnio divinam; ſciunt enim hanc fere unicam olim patuiſſe viam omnibus a veri cognitione Numinis alienis, ejusque tamen adquirendae cupidis, ut ABIMELECHIS, PHARAONIBUS, NABUCHODONOSORIS: ne dicam & alios. Quod etiam mirari nos vetat nimiam illam, quae, omni paene aetate, viguit inter omnes terrarum orbis nationes, gentesque tum barbaras atque illitteratas, tum etiam populos inter, prae ceteris artium ac ſcientiarum cultura

71.

Ρῖπτε ΕΝΥΠΝΙΑ· ΝΟΥC μερόπων ΓΑΡ ἃ βούλεται, αἰεὶ
Ἐγρήσσων τ' ΕΛΠΙΖει, καὶ ἐν ΥΠνοισι θεᾶται.

SOMNIA *ne cures.*] Ne vola quidem Hellenismi apparet in Planudeanis. Quis praeterea ferat: ῥῖπτε ἐνύπνια? SCALIGER, qui & alio, quam qui ſupra, modo Diſtichon refinxit:

Μὴ μελέτω σοὶ ἐνύπνι', ὁ γὰρ νοῦς εὔχεται ἀνδρῶν
Ἐλπίζων ὕπαρ, οὗτος ὄναρ φαντάζεται αὐτό.

Per ſomnum cernit &c.] Vide Kokerti Indicem Terentianum in *Somniare*.

DAUMIUS.

Huc fere pertinet illud Ebraeorum: הרהר כליה יומא ולאורת חזא *Quod quis interdiu cogitat, id noctu videt.* Ceterum de hac re praeter Auctores Cl. Daumio laudatos legendi Cornel. Gallus. Eleg. IV. & Matthaeus Raderus ad Curt. L. III. Cap. III. n. 2. *Per ſomn. cern.*] I. e. ſomniat. Ita paſſim & alii. Juſtin. L. I. Cap. IV. * *Hic* per ſomnum vidit *ex naturalibus filiae, quam unicam habebat, vitem enatam.* Eſt autem *per ſomnum cernere, videre*, idem quod *in ſomno*.

WACHIUS.

* Ad quem locum Juſtini, vid. in Editione Anton. Thyſii JCti. Lugd. a. 1650. pag. 12. notata ex Macrobio, L. I. in Somn. Scipion. Cap. III. p. 7.

cultura expolitos, circa hoc, veluti & reliqua divinationum genera, ſuperſtitionem. Tantum enim illa pauca, nobis quae e ſacris conſtant rerum geſtarum monumentis, exempla ſuffecerant ad conciliandum maximam his rebus fidem, eamque extra omnem dubitationis aleam quaſi jam collocatam firmiterque ſtabilitam. Sed abiit res in tot ac tantos, ſine numero, ſine fine labyrinthorum errores, inque adeo coecos mendaciorum & fraudum maeandros, in tam pueriles denique aut, ſi id mavis, aniles prorſus ineptias, ut ſapientiores mulierculis aut promiſcua hominum turba & colluvie, dudum jam earum taederet & puderet quoque, qui relictis hiſce nugis credulae multitudini, ablegatiſque in Circum, fallacias impoſtorum aut otioſe riſerunt, aut ſalſe perſtrinxerunt. Ita eadem hac Auctoris noſtri aetate, nam nullum amplius haeret dubium, quin prorſus fuerit ea-

dem, Satyrarum ſcriptor, D. Jun. Juvenalis, his artibus intentos deſcribit extorres, qui tum fuerint in urbe, Judaeos, ut quibus ſuperſtitioſa, cujus perſonam producit, muliercula,

> *Implet & illa manum; ſed parcius: Aere minuto*
> *Qualiacumque voles Judaei* ſomnia vendunt. (*a*)

Alii tamen & porro mitius, quidam etiam magnificentius, de ſomniorum interpretamentis ſenſerunt pariter ac locuti ſunt. Juſtinus enim Hiſtoricus eidem *nihil divini juris humanique incognitum videri* ait, cui maximam, prouti res ferebat, *ſomniorum* tribuit *intelligentiam*: JOSEPHUS is erat, Aegypti prorex, de quo tum loquebatur. (*b*) Plinio Majori non ſatis eſt *divina* haberi *ſomnia; praedivina* mavult. *Hammonis*, inquit enim, *cornu inter ſacratiſſimas Aethiopiae gemmas, aureo colore, arietini cornus effigiem reddens, promittitur* praedivina ſomnia *repraeſentare*. *c*) Potuiſſet & in artem dicere *oneirocriticen*, quod alibi, homo aliquando plus ſatis credulus, de Magica ipſe ſcripſerat: *Ita perſuaſum ſit, inteſtabilem, irritam, inanem eſſe, habentem tamen quasdam veritatis* UMBRAS. *d*) Quis enim hanc neget eſſe umbraticam, quis, umbras eſſe meras & dormientium, & multo etiam magis vigilantium? Sed longe inpenſius huic faſcinationi, quid enim dicerem arti, totum ſeſe dedit, in humanae omnis ſapientiae opprobrium, Artemidorus Philoſophus, patria Epheſius, cognomine Daldianus, ſcripto etiam de eadem libro ſingulari, immo quinque libris, imperante Antonino Pio. Quod inſigne credulitatis opus, niſi per continuam earum ſuperſtitionum veluti propagationem, ad noſtram certe aetatem, deperditis in tanto temporis intervallo tot utilioribus aliis, non perveniſſet. De eo ſic ſentit ſeverus omnium, qui graſſantur inter homines ceteroquin litteratos, errorum Cenſor Baylius, in inſcripta hujus Pſeudophiloſophi nomine Rhapſodia: *Numquam Scriptorem in argumentum ſano conſtans judicio atque honeſtum plus inpendiſſe ſtudii & laboris, quam huncce Auctorem in rem futiliſſimam viroque integri judicii maxime*

(*a*) Juvenalis, Satyr. VI. v. 545. (*b*) Juſtinus, Libr. XXXVI. Cap. II. (*c*) C. Plinius Secundus Nat. Hiſtor. L. XXXVII. Cap. X. fol. 900. ubi male legunt alii: *praedivina omnia.* (*d*) Id. Lib. XXX. Cap. II. fol. 734. Ed. Dalecamp.

maxime indignam (a). Ne quis tamen hominis lucubrationes vigilatas dixerit noctes, ut Gellii Atticas: namque hanc ille operam navans, & ſtertendo dies & vitam omnem ſomniando tranſigebat. Vide quae de ipſo, hujusque vanitate ſcientiae, plura diſſerat acutiſſimus idem Criticus, infra ad paginae marginem rejecta. Sed non ille ſolus hoc laborabat lethargo. Longum eſſet eorum omnium recenſere nomina, nomen qui ſuum huic, ſi qua ea eſt, ſcientiae ſtudio aut, ſine doctrina, diſciplinae profeſſi ſunt. Tertullianus de

---

(a) BAYLE, *Dictionaire Hiſtorique & Critique, Tom. I. p. 362. à l'Article* ARTEMIDORE, *dit premierement dans le texte:*

Jamais Auteur n'a plus travaillé pour un ſujet raiſonnable, qu'Artémidore a travaillé pour un ſujet très-indigne d'un homme de jugement (B.) *Et après, ſous ce même Renvoi dans les Notes:* „ *Quand on ne ſeroit point convaincu* „ *par ſa propre expérience, qu'il n'y a rien de plus confus, ordinairement parlant,* „ *que les idées qu'on appelle Songes, il ne faudroit que conſidérer les propres maxi-* „ *mes de cet Auteur, pour être perſuadé que ſon Art ne merite pas l'attention* „ *d'un homme ſage. Il n'y a point de Songe qu'Artémidore ait expliqué d'une* „ *certaine maniere, qui ne puiſſe ſouffrir une explication toute différente; & cela,* „ *avec la même probabilité, & avec des rapports auſſi naturels, pour le moins,* „ *que ceux qui ſervent de fondement à cet Interprete. Je ne dis rien du tort que* „ *l'on fait aux Intelligences, à la direction desquelles il faut neceſſairement que* „ *l'on attribue nos Songes, ſi l'on y veut trouver un préſage de l'avenir. Quelle* „ *maniere d'enſeigner leur donne-t-on! Qu'elle ſeroit indigne de leurs lumieres, de* „ *leur gravité, en un mot de ce qu'elles ſont! Si elles ne ſavent pas mieux in-* „ *ſtruire, quelle ignorance! Si elles ne veulent pas mieux inſtruire, quelle malig-* „ *nité! Ne pourroit-on pas ſe plaindre mille-fois de ſon bon Ange, auſſi bien que* „ *de ſon mauvais Genie, par ces paroles d'Enée,*

> Quid natum toties, crudelis tu quoque, falſis
> Ludis imaginibus?

Et après avoir plaiſanté un peu, à ſa maniere, ſur quelques cas particuliers de ſonges du bon homme Artémidore, à l'égard de ſa femme & de ſa fille, le même Critique d'un plus grand ſérieux continue ainſi: „ *L'Objection, que je viens de* „ *faire, & que je fonde ſur l'Idée, que nous donnent de la nature Angélique les* „ *Docteurs Chrétiens, me paroît très-forte, en ſuppoſant la vérité de cette Idée;* „ *mais ſi l'on ſuivoit un Syſtême différent de celui-là, & qui ne répugne point* „ *à la poſſibilité des choſes, on affoibliroit beaucoup cette Objection. Ce ſeroit de* „ *dire, qu'il y a beaucoup d'Eſprits, non ſeulement plus bornés que l'homme, à cer-* „ *tains égards, par rapport à la maniere de s'expliquer; mais auſſi plus volages* „ *& plus capricieux que l'homme. Que ſait-on, s'ils n'aiment pas à ſe divertir à* „ *nos dépens, & à nous faire courir après des énigmes, où ils mêlent tout exprès* „ *du puerile & du frivole, pour ſe procurer un ſpectacle plus ridicule? Que ſait-* „ *on, ſi nous ne leur ſervons pas de jouet, comme les bêtes nous en ſervent? Que* „ *ſait-on, s'ils ne trouvent pas dans le mouvement de nos eſprits animaux un obſta-* „ *cle qu'ils ne peuvent vaincre lorsqu'ils ſouhaiteroient de ſe rendre intelligibles. —* „ *Quoi qu'il en ſoit, la raiſon veut que l'homme ſe garde bien de faire un Art* „ *de cela, & qu'il conſidere un tel Art comme la plus chimérique & la plus vaine* „ *de toutes les occupations.*

de Anima libro, jam a Daumio ſupra laudatus, eorum non paucos, plures adhuc Artemidori Editor & commentator Nic. Rigaltius commemorat, in quibus ſunt Artemon Mileſius, Antiphon, Apollodorus, Apolloniorum ille, qui Attalenſis, Ariſtander, Ariſtarchus, Alexander Myndius, Cratippus, Demetrius Phalereus, Dionyſius Rhodius, Epicharmus, Geminus Tyrius, Hermippus, Nicoſtratus Epheſius, Panyaſis Halicarnaſſenſis, Philochorus, Phoebus Antiochen., Serapion, Strato (a). Quibus jungi vult Baylius, Suida teſte, Pappum Alexandrinum.

Hi omnes e gentilibus fuerunt, hoc eſt homines, toti quanti erant, ſuperſtitionibus inmerſi, ne quis, cum eodem Baylio, nimium miretur inane eorum circa hujusmodi nugas ſtudium. Diximus jam paullo ante, his illam, qualis erat, relinquendam fuiſſe viam. Quamvis nec deſint inter eosdem paganos, qui eam ut errorum plenam ipſi agnoſcentes, tantum abeſt aliis ut commendent, ut potius minime eſſe tutam, ſed propter omnis generis fraudes & pericula evitandam praedicent. Quos inter & hic Auctor noſter nomen profeſſus ſuum eſt. Quid vero dicendum, aut quid ſentiendum de Chriſtianis, quibus meliorum certiorumque cognitione has errorum atque ſuperſtitionum ambages utique debere eſſe praecluſas poſtulabamus? At non deſunt, in contrariam partem, inter eos, veritatem cum hiſce mendaciis permutantes, illa qui tantum non relicta, haec cupide curioſeque ſectentur. Talis erat, ut e pluribus aliquos commemoremus, celeberrimi inter Italos poëtae, Actii Sannazarii, celebratiſſimus & ipſe praeceptor, Junianus Majus, gente Nea-

(a) Le-meme & *là-même*, *not.* (C) *jointe aux paroles du texte:* Artémidore acheta tout ce qui avoit été écrit ſur l'explication des Songes, ce qui montoit à pluſieurs Volumes.] „ *J'ai déja témoigné*, dit-il, *mon étonnement*, „ *qu'il y ait eu des perſonnes qui aïent fort travaillé à ſe convaincre de* la pré- „ tenduë Science des Songes. *Je ne m'étonnerois pas, que pluſieurs ſoi-diſans* „ *Devins ſe vantaſſent de la poſſéder: ils pouvoient gagner leur vie à cela, & pro-* „ *fiter des Songes d'autrui, ſans ſe chagriner des leurs, car ils pouvoient n'avoir* „ *nulle foi pour l'Art, dont ils faiſoient profeſſion. Mais je ne ſaurois juger ainſi* „ *d'Artémidore, ni de tant d'autres Auteurs graves, qui ont ecrit ſur l'Explica-* „ *tion des Songes. Ils y étoient trompés tout les premiers*". (*Il inſére ici leur Catalogue & dit puis aprés:*) „ *André Schot, outre quelques uns de ceux-là, nomme* „ *Aſtrampſychus, Caſſius Maximus,* [c'eſt celui à qui Artémidore avoit dédié les trois premiers de ſes livres,] „ *& Dionyſius Heliopolita. — On peut nom-* „ *mer à coup ſûr Pappus d'Alexandrie, car il a écrit ſur l'explication des Songes,* „ *comme nous l'apprend Suidas.*

Neapolitanus, quae regio omnis est generis miraculorum ferax, ita quidem ut vicina ipsi Africa monstrorum. Hunc Sibyllinae scientiae seris temporibus heredem ita nobis depingit discipulus, poëta (*a*):

—— Jam laurigeris cessant oracula Delphis:
Mutaque Cumaeae virginis antra silent.
At tibi venturos, Maï, praedicere casus
Fas est, & mites consuluisse Deos.
Nec tantum aut arae fumos, aut nuntia sentis
Fulgura; sed Stygiis SOMNIA *missa locis:*
SOMNIA, *quae miseram perturbant saepe quietem,*
Dum mens incertis pendet imaginibus.
O quoties per te vanum posuisse timorem
Me memini, & laetos continuasse dies!
O quoties, trepidus cum non spernenda putarem,
In nostrum cavi damna futura caput!
Saepe meae tibi cum narrassem visa puellae,
Dixisti, certos haud procul esse metus.
Saepe illam madidos lustrare in flumine crines
Jussisti, & misto solvere farra sale.
Quod si olim terris talem te fata dedissent,
Sprevisset Tuscos Martia Roma viros.
Nam te quis melius calidas deprendere fibras,
Consulere aërias aut potuisset aves?
Illa triumphatum regeret nunc legibus orbem,
Nec foret in cineres obruta pene suos. &c. &c.

Dicendum forte & de hoc Poëta, Pictore tali eodem, quod Horatius in utrique arti, utrique vitae generi, addictos canebat ipse (*b*). At vetat alius, non qui eodem poëtici sive furoris, sive amoris oestro percitus, sed sui compos & sedatis

(*a*) Vid. Jac. Sannazarii Elegiar. Lib. II. El. VII. a vers. 21.

(*b*) Hor. Art. poët. v. 9. *Pictoribus atque Poëtis*
Quidlibet audendi semper fuit aequa potestas.

ſedatis ſenſibus, eadem plane, ſi forte non & majora de eodem refert, illius tamen pariter auditor, Alexander ab Alexandro, (citante Baylio, in voce MAJUS, Tom. III. pag. 289. a.) Genialium Dierum Libr. I. Cap. XI. pag. 81. & 82. *Junianus Majus*, inquit ille, *conterraneus meus, vir bene literatus, in exquirendis adnotandisque verborum & ſententiarum viribus multi ſtudii fuit: & praeterquam quod in erudiendis juvenculorum animis, imbuendisque doctrina pueris, caſtigatisſimae diſciplinae*, SOMNIORUM *quoque omnis generis ita verus* CONJECTOR *fuit, ut ipſius reſponſa, divina fere monita haberentur. Ad eum memini, cum puer adhuc eſſem, & ad capiendum ingenii cultum frequens apud eum ventitarem, quotidie* SOMNIANTIUM TURBAM, *hominesque celebri fama & multi nominis*, DE SOMNIIS CONSULTUM *veniſſe. Declarabat definiebatque ille, non breviter aut ſubobſcure, ut plerique, ſed expoſite atque aperte*, aenigmata ſomniorum, *ſive boni ſive mali praenuntia: ita apte, ut judicium factum a veridico diceres. Multi quoque, illius monitu, vitae interitum, nonnumquam animi aegritudines vitarunt.* Merito ergo ſui temporis Artemidorus a Roterodamenſi vocatur Critico Junianus ille, de quo haec tam graviter perhibentur: Multum tamen ejus laudis praecidit Martinus DEL RIO, qui, eodem referente, Diſquiſit. Magicarum Libr. IV. Cap. III. Quaeſt. VI. p. 278. *Avorum quoque*, ajebat, *memoria hanc, onirocriticorum, in Italia* VANISSIME *profitebatur artem Junianus Majus: cujus extant epiſtolae & libelli quidam Grammatici.* Denique claudat agmen eorum, qui, & inter ipſos Chriſtianos, huic interpretandi ſomnia artificio curioſe nimis ſe totos conſecrarunt, Joſua quidam Abrechus, de eo qui, recenſente Theophilo Spitzelio, in Specimine Bibliothecae & inde Baylio, ſuperioris ſaeculi anno ſeptimo, peculiarem edidit librum, in quo aureos pollicetur montes, (*qui promet monts & merveilles*,) inquit is, aliorum fide,

——— ——— *Sed non ego credulus illis.*

DICENDUM ERGO, Reſponſionis loco, ad ea, quae interrogando ipſi propoſuimus ſupra, Eſſe & noſtros nobis, quos opponamus illis, inter homines paganos, a recepto in vulgus errore ac ſuperſtitione transfugis, ita etiam a Veritate transfugas ad mendacia. Et quid hoc mirum? Semper enim aliqui ſecerni cupiunt populo, ne cum multitudine vel

vel ſapiant, vel deſipiant. Major tamen, ſine dubio, illorum gloria, qui cum turba hominum ſimul & falſa reliquerunt, & quae maxime forent propinqua Vero, ea amplexi ſunt. Quos inter merita ſua defraudandus laude non eſt Cato noſter, eadem illa aetate, quae adhuc Artemidoros protulit inter Philoſophos, Veritati perhibens hoc illuſtre teſtimonium, Diſtichon, in quo nunc verſamur. Secutus in hoc ſive Lucretium, cujus in priore Parte, inter plurimos Poëtarum flores, verba excerpſimus, ſive etiam magis M. Ciceronem, qui, altero *de divinatione* libro, totus in eo eſt, hanc ut oppugnet penitusque profliget ridiculam ſomniorum ſuperſtitionem, quam & comparare cum inſania non dubitat. Ait enim: *Quod ſi inſanorum viſis fides non eſt babenda, quia falſa ſunt; cur credatur ſomniantium viſis, quae multo etiam perturbatiora ſunt?* Ibidemque, iterum atque iterum, ut: *Primum igitur intelligendum eſt, nullam vim eſſe divinam effectricem ſomniorum. Atque illud quidem perſpicuum eſt, nulla viſa ſomniorum proficiſci a numine deorum. Noſtra enim cauſſa dii id facerent, ut praevidere futura poſſemus. Quotus igitur eſt quisque, qui ſomniis pareat? qui intelligat? qui meminerit? quam multi vero qui contemnant, eamque ſuperſtitionem imbecilli animi atque anilis putent? Quid eſt igitur, cur bis bominibus conſulens Deus, ſomniis moneat eos, qui illa non modo cura, ſed ne memoria quidem digna ducant?* Porro: *Fuit igitur divina beneficentia dignius, cum conſuleret nobis, clariora viſa dare vigilantibus, quam obſcuriora per ſomnium; quod quoniam non fit, ſomnia divina putanda non ſunt. Jam vero quid opus eſt circuitione & anfractu, ut ſit utendum interpretibus ſomniorum potius, quam directo? Deus, ſi quidem nobis conſulebat:* HOC FACITO, HOC NE FECERIS, *diceret, idque viſum vigilanti potius, quam dormienti daret.* Veriſſime haec, tum rurſus: *Jam vero quis dicere audeat: Vera omnia eſſe ſomnia?* Aliquot ſomnia vera, *inquit Ennius*; ſed omnia non eſt neceſſe. *Quae eſt tandem iſta diſtinctio? quae vera, quae falſa babet? Si vera viſa divina ſunt: falſa autem & inania bumana; quae eſt iſta deſignandi licentia, ut boc Deus, boc natura fecerit potius, quam aut omnia Deus, quod negatis, aut omnia natura?* Denique, ne omnia tranſcribamus: *Venit in contentionem*, inquit, *ſit probabilius, deosne immortales, rerum omnium praeſtantia excellentes, concurſare omnium mortalium, qui ubique ſunt, non modo lectos, verum etiam grabatos, & cum ſtertentes aliquos viderint, objicere bis quaedam tortuoſa & obſcura, quae illi exterriti ſo-*

mnio

mnio ad conjectorem mane deferant; AN NATURA FIERI, UT MOBILITER ANIMUS AGITATUS, QUOD VIGILANS VIDERIT, DORMIENS VIDERE VIDEATUR? (a) Haec & plura alia, eaque perquam egregia, in disputando adducit Cicero, quaeque & nostra eo sunt magis adtentione digna, quo magis nobis constat Christianis, ea ipsa, quae in sacris commemorata occurrunt paginis, vere divina INSOMNIA numquam fuisse, neque de quacumque re levi, neque omni tempore, neque sine discrimine omnibus data, neque caruisse sua, aeque divinitus suppeditata, interpretatione: Quod certe postremum ita verum est, ut interpretatio illa ipso eventu comprobata, non quidem eo fine, quo fides habeatur insomniis, sed illa per quietem visa tantum concessa, ut locum darent interpretationi, esse videantur. Nihil igitur ea statuunt in contrarium, nihilque plane officiunt, quo minus omnia in universum somnia rerum naturae effectrici accepta referantur.

UBI igitur erat Boxhornius, quid tum cogitabat, aut quid non penitus oblitus erat potius, seque ipsum quid esset, quum ex eo Christianum fuisse colligeret Dionysium, quod is somniorum vanitatem ac superstitionem confutasset: quasi vero aut nulli umquam hac religione notati nostratium, aut a nobis alieni omnes ei dediti fuissent? Cujus utriusque rei contrarium cum jam sit ante a nobis demonstratum, nos certe nihil amplius movemur, neque magis iri permotum haec nostra lecturos confidimus, hominis verbis, quae scilicet ista fuerunt: *Somniorum etiam vanitas indicatur Distícho XXXII. ejusdem libri* (nempe II.):

> Somnia ne cures. Nam mens humana quod optat,
> Dum vigilans sperat, per somnum cernit id ipsum.

Sic quidem vulgo legitur. Mihi certum est, rescribi oportere:

> Somnia ne cures. Nam mens humana quod optat,
> Dum *vigilat*, *spectat* per somnum *semper* id ipsum.

Sic commodius sensus erui potest, quem in vulgata lectione desideramus. Pro vigilans, vigilat *habet liber noster MS. Jam autem*

(a) Cic. Libro de Divinat. II. Cap. LX. LXI. LXII. & LXIII.

tem in divinationibus ex somniis incredibile dictu est; quam superstitiosae fuerint nationes. Passim ejus rei exempla atque testimonia occurrunt apud antiquos Auctores, quae ab aliis diligenter observata, hic repetere non est necesse. Porro quae de non caedendis victimis non semel hic inculcat auctor, CHRISTIANUM *eum fuisse probant.* Sed de his alias, ad Dist. XIV. videlicet Libri IV. Hic vero vaticinatus esse videtur homo veridicus atque divinus ipse sibi. *Mihi* enim ait, *certum est, rescribi oportere.* Atqui, uti *rescribi* homini *oportebat*, ita & rescriptum est, Eruditissimi stylo Cannegieteri, qui, Cap. XIII. Antiauerii sui fere integro: „ Bonum factum! inquit, Boxhor-
„ nium credere, opem posse ferri libello Dionysii ab arte
„ critica; quae res arguit, opinione Boxhornii antiquio-
„ rem eum esse; si quidem rarus huic arti locus in scri-
„ ptoribus recentibus, qui a temporis longinquitate nihil
„ detrimenti ceperunt. Ceterum eruditissimus Daumius,
„ magno exemplorum congesto acervo, docuit, idem de
„ somniorum vanitate paganos scriptores monuisse, quae
„ hic a Dionysio monita videmus. Adde illorum nomini-
„ bus, si opus est, Ciceronem de Divinatione Lib. II. Cap.
„ LVIII. " imo & sequentia illud Capita, quorum supra vidimus partem, „ & Macrobium in somnium Scipionis L. I.
„ Cap. III. neque quidquam adtinet commemorare plures:
„ si quidem, ut puto, nemo ambiget, quin de incerto
„ somniorum eventu longe plura monuerint pagani, quam
„ rerum divinarum, i. e. veteris novique foederis Scripto-
„ res. Ex Christianis autem, qui illis Scriptoribus posterio-
„ res sunt, insomniorum praesagia non tantum probat Sy-
„ nesius in Libro, quem de insomniis scripsit, sed & artem
„ incubandi tradit; eamque sibi teneri, filiisque tenendam
„ praecipiendamque scribit, pag. 145. adde Nicephori Scho-
„ lia, pag. 405. ubi de discrimine somniorum & χρηματι-
„ σμῶν. Inter gentes vero quis saniorum scriptorum levita-
„ tem somniandi non exagitavit? Negat Quinctilianus Lib.
„ IV. Instit. Orat. Cap. II. recte ab iis argumenta, aut sal-
„ tem speciem argumentorum peti adolescentibus in decla-
„ mando, quod *somniorum & superstitionum colores, ipsa jam*
„ *facilitate, Auctoritatem perdiderunt.* Verum non satis habuit
„ Boxhornius sententiam Distichi sollicitasse, voces etiam
„ privas tentat, nam non placet illi lectio a Scriverio edita:

„ *Dum* VIGILANS *sperat.*

„ Tametsi quid in ea est, quod jure reprehendi possit? re-
„ spondet huic quodammodo hoc mimographi:

„ *Amans quod suspicatur* VIGILANS, SOMNIAT.

„ Magis etiam convenit hoc Terentii in Andria V. VI. 7.

„ —— —— —— *ille somniat*
„ *Ea quae* VIGILANS *voluit.*

„ At vero quid alienius a codicum antiquorum conspiratio-
„ ne, quam illa Boxhornii conjectura? Facile largior, le-
„ ctionem vulgatam vix commodam habere interpretatio-
„ nem, quae lectio haec est:

„ *Somnia ne cures, nam mens humana quod optat,*
„ *Dum vigilat, sperat, per somnum cernit id ipsum.*

„ Quam & sequitur Joannes Sarisberiensis Lib. II. Cap.
„ XVI. * Verum ea aut ex codice Scriveriano, — aut
„ facili alterius syllabae mutatione emendatur hoc modo:

„ —— *Nam mens humana quod* OPTANS,
„ *Dum vigilat, sperat.* —— ——

„ Aut ita:

„ —— *Nam mens humana quod optat,*
„ *Dum vigilat* SPERANS. —— ——

„ Quae ipsa lectio etiam in Scriverii Editione reperitur
„ pag. 212. Hoc puto liquere, si unum ex tribus indicati-
„ vis in participium mutes, sententiam exire idoneam, nec
„ opus esse duarum integrarum vocum immutatione. *Optare*
„ & *sperare* quid differat, nemo ignorat". Haec ille.

CUJUS & nos secuti consilium unum e tribus aut quatuor illis verbis in participium inviti fere mutando, primum legentis sensui ita succurrendum fore rati sumus: qui cetera & huic nostrae lectioni, & emendationi nostrae, inter lectionis

* Neque etiam adeo prorsus est incommoda illa vulgata legendi ratio, ut defendi ullo modo nequeat. Cic. in Catilinam ait: *Abiit, excessit, evasit, erupit.* Dum ita continuatam ejusd. significat actionem, ut ea fere sit continua & quasi una eademque. Quid, si etiam hoc in actione continuum indicare voluit Auctor: Idem illud, QUOD OPTAT, SPERAT, DUM VIGILAT, DUM SOMNIAT. Quid, quaeso, hic mali, aut inconcinni?

lectionis diverſitates ſupra propoſitae, ipſum illum vetuſtisſimum legendi modum longe praeferimus. Ne quid tamen deſit, etiam recentiſſimam omnium, & propterea ultimo loco ſervatam, Cel. Withofii, qualis ea, talem ad verbum proponimus conjecturam. ———

„ Cum *vigilans ſperat per ſomnum cernit id ipſum.*

„ Locus a Boxhornio inprimis vexatur, qui in ſuo MS. „ dicit extitiſſe *vigilat*, unde putat legendum eſſe: *Dum vi-* „ *gilat, ſpectat per ſomnum ſemper id ipſum.* Sed ut de muta- „ tione nihil dicam, quae tolerabilis eſſet, ſi ſimul neces- „ ſaria, ingrata κακοφωνία in vicinis verbis *vigilat ſpectat* „ diſplicet; diſplicet expelli verbum *cernit*, Auctori crebro „ uſurpatum; diſplicet ambigua verborum poſitio, dum „ verba *cum vigilat* ſic aeque, imo facilius in eodem verſu „ ad ſequentia referri poſſunt, quo tamen minime pertine- „ bant, quam ad praecedentem verſum. Denique ut hic „ *cernit id ipſum*, ſic Lib. I. Diſt. XXII. *perdit id ipſum* in „ clauſula dixit. Ceterum etiam Eraſmi Editio habet *vigi-* „ *lat ſperans*; ut appareat, in vicinis his verbis turbatum „ eſſe. Sed nota porro initiali quoque voce turbari, qui- „ busdam *Cum*, aliis *Dum* exhibentibus. Emenda minima „ & legitima cura:

„ *Somnia ne cures: nam mens humana quod optat,*
„ Aut *vigilans ſperat, per ſomnum cernit id ipſum.*

„ Nil mollius hac Medicina, nihil juſtius ob literas initia- „ les tot vicibus obnoxias, nihil etiam jam ipſo Diſticho „ facilius ac rotundius optari poteſt; ut de ſenſu taceam „ recto, qui in vulgata lectione revera falſus erat". Haec ſenſu Viri Doctiſſimi. „ Neque enim optare & ſperare ſunt „ res actus unius, aut hominis ſemper ejusdem, ut dici „ rite poſſit, quod optat dum ſperat". Vera haec, neque etiam vigilare & ſomniare res ſunt praeciſe actus unius ejusdemque, ſed tamen, generalius loquendo, ſub ejusdem temporis rationem apte utrumque comprehendimus. Eodem tempore, quod quis per diem *optat*, *dum*que *vigilat*, *ſperat* (ita enim in vulgato legitur; non vero: *dum ſperat*, *optat*) id etiam facile noctu ſomniat, aut per quietem *cernit*. Itaque *falſum* omnino *ſenſum* ego quidem, *in vulgata* illa *lectione* non video. Sed pergit Clariſſ. Vir: „ Quam „ multa optantur, quae non ſperantur, aut ſperari poſſunt!

 „ At

„ At illud aeque contingit, ut tam ea, quae optant homi-
„ nes, quam quae sperant, eorum cogitationibus & menti,
„ dum vigilant, identidem obversentur, & sic facile, ut
„ Claudianus ait, sopito corpore, sensibus in somno recur-
„ rant".

Nos unicuique lectorum eam eligendi libertatem, quam poscimus ipsi, relinquentes, unicum adhuc aliquod, antequam peroremus, superius jam dictis in fine subnectere consultum duximus, de uno quodam Somnio, quod, utpote plane divinum, totumque admirabile, ab omnibus merito exciperemus reliquis, quae, Auctorem secuti nostrum, ipsi paullo antea rejecimus. Illud vero unum, in quo sunt omnia egregia, praeclara omnia, somnium, Scipionis est, a Cicerone nobis conservatum. Sive enim totum huic Auctori inventorique tribuamus, ut is solus effinxerit atque exornaverit, suisque de Republica libris adornandis adhibuerit; multa tamen in eo insunt, non solum quae Ciceronis, sed & omnium ante ipsum Philosophorum sensum ac percipiendi intelligendique modum longe superant: Sive revindicemus ipsi Scipioni; at multo adhuc magis etiam de eo dicendum erit, quae in illo Somnio continentur, eadem captum hujus militis ingeniumque late transscendere: Sive Laelio aliique Scipionis amico, qui ejus in gratiam liberalius multa, quam verius, concinnaverit, sibique ab eo enarrata simularit; res vero ne sic quidem difficultate carebit & dissecatur potius, quam solvitur, nodus. Porro in eodem omnia deprehendas somniorum genera. Si tantum ut naturale spectes, & naturae effectrici acceptum referas; ipse tibi hoc ingenue, nostrique doctrinae Distichi congruenter, ita confitetur, ait enim occasionem, quam ei Massanissa rex praebuerit, oppido fuisse naturalem: *Sermonem*, inquit, *in multam noctem produximus; cum senex nihil, nisi de Africano, loqueretur, omniaque ejus non solum facta, sed etiam dicta meminisset. Deinde, ut cubitum discessimus, me & fessum de via, & qui ad multam noctem vigilassem, arctior, quam solebat, somnus complexus est. Hic mihi (credo equidem ex hoc, quod eramus locuti: fit enim fere ut* COGITATIONES SERMONESQUE NOSTRI PARIANT ALIQUID IN SOMNO *tale, quale de Homero scribit Ennius, de quo videlicet saepissime vigilans solebat cogitare & loqui) Africanus se ostendit.* Nihil hic praeter ordinem: Sed quam diversissima ab his ea interiora somnii, quae sequuntur,

tur, omnia! *Est* denique, ut Macrobius ait, loco supra in notis cit. Ὄνειρος, *secundum Graecos, quod Latini* Somnium *vocant. Est* ὅραμα, *quod* visio *recte appellatur. Est* & χρηματισμὸς, *quod* oraculum *nuncupatur.* Et, pag. 9. Edit. Plantin. Somnium *proprie vocatur, quod tegit figuris & velat ambagibus* &c. *Hujus quinque sunt species: aut enim* proprium, *aut* alienum, *aut* commune, *aut* publicum, *aut* generale *est. Hoc — omnes ipsius somnii species adtingit. Est enim* oraculum, *est* visio, *est* somnium. *Ad ipsius quoque* somnii *species omnes refertur. Est* proprium, —alienum, —commune, —publicum, — generale. Sed tu, Lector, ipse potius & in Cicerone lege; lege, si vacat, in Macrobio, & mirare. Reliqua autem qualiacumque

Somnia ne cures: Nam mens humana quod optat,
(Scilicet haec cupiens irrequieta manet:)
Et sperat vigil, & per somnum cernit id ipsum.
Sic propriae mentem ludit imago Spei.

Des songes de la nuit ne t'embarasse guère:
Ne fonde point sur eux d'espoir à ton reveil.
Ce que l'homme désire, & tout ce qu'il espere,
Il croit le voir dans le sommeil.

Finis Historiae Criticae Libri
Distichorum Secundi.

DIONYSII CATONIS
DISTICHA
DE
MORIBUS AD FILIUM.
LIBER III.

PRAEFATIO.

Hoc quicumque voles carmen cognoſcere, Lector,
Quum praecepta ferat, quae ſunt gratiſſima, vitae
Commoda multa feres. Sin autem ſpreveris illud,
Non me ſcriptorem, ſed te neglexeris ipſe.

HOC EST, Prooemii loco: Absque ratione bene vivendi vita non eſt vita, ſed ſimulacrum mortis. Hoc carmen utiliſſima vitae praecepta tradit, ſi ſtudeas agnoſcere. Sin ſpreveris, te ipſum contemſeris, non ſcriptorem, ſiquidem tua res agitur, non illius.

ERASMUS,

qui cum ſequente I. h. L. Diſticho, ut plures & fecerunt alii, connectit.

QUUM *praecepta ferat*,] Ita ex Pithoeana editione Scaliger. Vulgatae: *Haec praecepta feres*. Idem hunc prologum, male antea ſex verſiculis conceptum, hoc modo ſuae menti reſtituit. OPITIUS.

Edidimus, ut erat in Leidd. tribus (Codd.) reliquisque conlationibus omnibus. O. ARNTZENIUS.

Cui & nos adſtipulamur, praeterquam in *velis*, quod habet ille v. 1.

Hoc

ΚΑΤΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥ ΓΝΩΜΑΙ

ΔΙΣΤΙΧΟΙ,

ΜΕΤΕΝΕΓΚΑΝΤΟΣ

ΑΥΤΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΔΙΑΛΕΚΤΟΝ ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΠΛΑΝΟΥΔΟΥ,

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

ΟC δὴ ταῦτ' ἔπεα ξυνετῶς ποθέεις ἀναγνῶναι;
Τάς δ' ΥΠΟΘημοσύνας μετιὼν, ὄΦΕΛος ΒΙΟυ οὔσας,
Ἔνθεν δὴ ΠΟΛὺ κέρδος ἀποίσεαι· ΕΙ Δ' ἀμελήσεις,
ΟΥκ ἐΜΕ ΤΟΝ γράψαντα, ΣΕαυτὸν Δ' ΕΞΑΘΕΡΙΣΣΕΙC.

Hoc *quicunque velis.*] Hic Prologus in omnibus tam excusis, quam scriptis, sex versiculis conceptus est. Sed auctor quatuor tantum versiculorum fecerat. Nam tertius & quartus componunt primum Distich. h. L. Et mirum, nemini de hac trajectione oboluisse.

Quum *praecepta ferat.*] Ita emendatissime in Pithoeana. Vulgatae: *Haec praecepta feres.* Quae interpolatio nata est ex illo Distticho insititio, de quo proxime monuimus, ut scil. cum sequentibus cohaerere posset. Quo facto ne sic quidem correctores efficere potuerunt, ut haec bene coalescerent. Detrahe igitur Distichon; videbis omnia perspicua & commodissimae sententiae. Vetustissima est illius Distichi in illum prologum insitio, quales multas easque immanes in Manilio, Tibullo, & Propertio deteximus adversus Paedagogorum & Simiarum stomachum.

Scaliger.

CONTENTI SUMUS HOC CATONE NOSTRO:

Aſperum vero hunc & ſuperbum, quisquis fuerit, Prologorum ſcriptorem, eadem opera, qua is avertere omnem a ſe contumeliam adnititur, lectores ad juſtum ſui contemtum temerarie nimis provocantem, ſine detrimento vel utiliſſimorum horum carminum, quibusque ea praeceptis abundant, vel eorum Auctoris, vel noſtro, omnino ſpernere ac rejicere audemus. Cujus rei cauſſam jam ponc Praefationem II. Libro praetextam ſatis, credo, ample expoſuimus. Nihil proinde nobis hic dicendum reſtat, niſi, id eſſe dolendum, arrogantem huncce ſcriptorem, dum ſe quaſi tecto credit latere tutiſſimum ab omni ignominia futurum, quoad ipſi, ſocio atque comite itineris incedere ſplendide licuerit Catonum aliquo, eo tamen ipſum in cauſſa fuiſſe, ut egregius hic Auctor paullatim ſenſimque multis in contemtum abierit. In eo ſimilem homini alicui nequam ac nullius plane frugis, qui graviſſimis ſe, per aliquod tempus, ſodalem viris obtrudit, eorumque contubernio ſuam ipſe obtegit nequitiam, donec ea ſemel deprehenſa atque agnita etiam in illorum vertatur opprobrium, qui, inviti licet, ipſique primum fraudibus circumventi, hominem aliquamdiu in conſortium admiſerint. Ita quoque hae miſerae rerumque prorſus inanes Praefatiunculae inſonti ipſi Diſtichorum Auctori ab inconſulto quidem, ſed in litteratorum republica non infimi nominis, Boxhornio, tam diri triſtem adtraxere judicii ſuſtinendam immerito notam, qua ille melius, alieno ornatu ſuperbiens, tamquam Phaedri graculus, mulctatus fuiſſet. Jam vero ecce, quid recentior aliquis inter Gallos Scriptor, nec ipſe ignobilis, & nobiliorum ſe virorum minime rejiciendarum collector editorque ſententiarum, de converſa penitus, etſi praepoſtere, in Catonem omnia alia promeritum, Boxhorniana ita ſcripſerit invidia, Vignolius nempe Marvillanus, apud quem haec ipſa leguntur verba*:

§. Diſticha Catonis. *On a autrefois plus conſidéré ce petit livre, qu'on ne fait pas aujourd'hui. Mathurin Cordier, célebre Grammairien du dernier ſiécle, en fit une verſion françoiſe, jointe au latin, qu'il adreſſa à Robert Etienne, afin de l'imprimer pour*

* *Mélanges d'Hiſtoire & de Litterature. Recueillis par M. de* VIGNEUL-MARVILLE. *A Rotterdam chez Elie Yvans.* 1700. *Tom. I. pag.* 56.

pour l'instruction de la jeunesse. Le fameux Mr. Loisel Avocat au Parlement de Paris, faisoit tant de cas de ces Distiques, qu'il en fit faire une nouvelle édition en faveur de ses enfans, sur sa revision. Il les tourna en vers françois, avec quelques autres sentences morales, qu'il avoit recueillies des Anciens.

Je ne sai sur quel fondement de certains Critiques prétendent, „ que les Distiques de Caton ne sont point de cet ancien „ Romain, mais de quelque DEMI-CHRÉTIEN, qui „ s'est couvert de son nom". (Ecce propriam ipsamque nostri sententiam adversarii, cui, Boxhornio puta, id primum in mentem venit: Distichorum horum Auctorem fuisse, nescio quid monstri: SEMICHRISTIANUM, cujus tamen opinionis φάνταςμα ex eo tempore miris modis infestavit & alios, unde ortum paullatim traxit ille Gnomologi contemtus, de quo, jure conqueritur optimo, hic Auctor Gallicus.) *Je serois,* inquit is porro, *plûtôt de l'avis de ceux, qui pensent, que ce petit ouvrage est véritablement de Caton; mais qu'il a été corrompu par l'ignorance des Copistes, comme beaucoup d'autres livres de l'antiquité.*

Ce fut sur les Distiques de Caton, *que Mr. de Pibrac se forma pour composer ses admirables Quatrains*, qui ont été si long-tems entre les mains & dans la memoire des enfans, & qui en sont aujourd'hui échapés, par le* MEPRIS *que l'on fait des bonnes choses, quand elles commencent à vieillir dans la maniere & dans les expressions. On a traduit ces Quatrains en Latin plus d'une fois; mais cela n'a point servi à les remettre en vogue.*

MERITO hic notat Eruditorum, in eodem argumento, pro temporum morumque diversitate, diversissima saepe judicia. Sed nos, ne de eo, quod nostrum nunc est, in omnia alia abeamus, videbimus, quomodo pusillum temporis intervallum suffecerit ad propagandum latiusque diffundendum eumdem illum Boxhornii errorem, immo ad alium quoque ex alio errore progignendum. Boxhornio, & adhuc dubitanti, *semichristianus* modo, ad summum, Cato fuit. Jam vero Adrianus Bailletus, qui se ipse profitetur non sua, sed sibi cognita JUDICIA interque *Eruditos* homines recepta,

* Quae PIBRACII *Tetrasticha* pariter ac *Disticha* CATONIS, singula totidem expressit versibus Germanicis MARTINUS OPITIUS, omnium per Germaniam Poëtarum princeps.

recepta, omniumque veluti consensu stabilita, in lucem velle edere ac promulgare; is igitur tot aliorum, quasi nimio pondere praegravatus judiciis, suique, si quod habuit, jacturam faciens, non addubitat amplius; non *semichristianum* porro in Catone, sed purum putum invenit ac deprehendit *Christianum*, in hoc eorum nixus testimonio, qui quantum sibi videbatur, ante alios pollebant judicio. Vide, adi, lege hominem in Catone, Tom. III. Editionis Amstel. anni CIↃIↃCCXXV. pag. 175. *Les plus judicieux*, laetare, umbra Boxhornii, quanto non mactaris encomio! *estiment que c'est l'Ouvrage d'un Chrétien (que les Distiques Moraux.)* &c. Quam vero coeco venerationis & obsequii cultu idem Judiciorum Scriba hunc Criticum nostrum prosecutus fuerit Boxhornium, ex alio constat exemplo, quod, sane, aperiendo ipsi oculos, prae nimio in hunc favore clausos, maxime idoneum esse potuisset. Sed frustra. In Michaële enim Hospitalio, illo Galliae, dum viveret, decore & praesidio, Tom. IV. Judiciorum (*Jugemens des Savans*) pag. 93. ita sub finem de eo lati Judicii, perorat: *Et quoique nous ne voulussions pas nier, qu'il n'y eût un peu de flaterie ou de prévention de faveur dans le jugement de ceux, qui l'ont estimé* (à savoir le Chancelier de l'Hôpital) *comparable aux Anciens; il faut néanmoins que ses Pièces ayent quelque goût de l'Antiquité, pour avoir* su imposer A UN AUSSI BON CONNOISSEUR, qu'étoit le Critique MARCUS ZUERIUS BOXHORNIUS, qui *corrigea & commenta une Satire* De Lite, *qu'il croyoit ancienne, & qui néanmoins est de ce Chancelier, comme nous l'apprend Mr. Colomiez.* Ad verba, quae nos majusculis describi curavimus litterarum typis, Bernardus de Moneta (*de la Monnoye*) Vir haud vulgaris Litteraturae, idem insignis quondam Baylii amicus, hanc in notis merito subjungit correctionem: *Gratis adseri a Bailleto, neque satis adhuc esse comprobatum, Boxhornium talem fuisse, qualis haberetur ab ipso; quin & hoc ipsum, quod adlegaverit, exemplum ostendere prorsus contrarium.* Verba illius haec sunt: „ *C'est la* „ *question.* Boxhornius *n'a jamais passé pour tel. Henri Etienne* „ *l'avoit induit en erreur. Voyez la-dessus la curieuse note de* „ *Jean Albert Fabrice pag. 676. de sa Biblioth. Latine de* „ *l'édit. de* 1708". Ecce tibi jam penitus corruptum nimio favore fascinatumque Judicem! Ipse enim nobis ille narrat Adrianus, quam praeposterus fuerit in judicando Zuerius, dum recentissimum aliquod scriptum, pro genuino Antiqui-

tatis

tatis Romanae monumento non ipſe modo agnoverit, ſed & omni ſtudio venditaverit aliis. Idem ergo ADEO EXCELLENS nobis erit per omnia CRITICUS, idem tam conſtans, tamque irrefragabilis Antiquitatis aeſtimator, ut quem ipſe non in antiquiſſimorum admiſerit Auctorum ordinem, ſtatim aeſtimio ſuo locoque propterea ſit movendus! Ita placuit Arbitro, an Dictatori dicam? Sed nonne qui tam turpiter falſus erat, in recenti auctore, quem ille vetuſtum putaverat, falli etiam potuit, immo non potuit non, homo nimis indulgens ingenio ſuo, in antiquiorum aliquo, in Catone noſtro, quem nimirum recentiorem, quam revera eſt, quem Chriſtianum fuiſſe arbitrabatur? Melius, contra, quem diximus, V. Cl. Moneta judicavit, qui ſuis in notis ad Bailleti Catonem, fieri non poſſe, ut Chriſtianus fuerit Noſter hic, ſatis luculenter demonſtravit. In quo tamen & ipſe aliquid fuerit humani paſſus, iſtud hinc ad paginae marginem, cum bona Lectoris venia, removemus *.

CERTE

* *A la ſuite de ces paroles du texte de* BAILLET, *Tom. III. p.* 175. On n'a peut-être point eu plus de raiſon de les donner (*les Diſtiques*) à un Dionyſius Caton, que les Critiques ne connoiſſent que fort imparfaitement. *Voilà la note de* Mr. DE LA MONNOYE: „ SIMEON DU BOIS, Simeo, *ou comme d'autres le nomment*, Simo Boſius, *Lieutenant Genéral de* „ *Limoges, célebre par ſon Commentaire ſur les Epitres de Cicéron à Atticus, avoit* „ *un très-ancien manuſcrit, qui ſous le titre de* DIONYSIUS CATO AD FILIUM, *contenoit, non pas les Diſtiques vulgairement dits de Caton, mais la* „ *proſe, qui dans toutes les éditions eſt à la tête de ces Diſtiques, ſavoir la Préface,* „ Cum animadverterem, *& les petites Sentences :* Deo ſupplica, Parentes „ ama. &c. *au nombre de* 56. ELIE VINET *dans une de ſes notes ſur l'Idyle* „ *de ſon Auſone intitulée* Roſae, *dit avoir vu ce manuſcrit* Viſendae antiqui- „ tatis, *que du Bois lui-même lui avoit montré. Onze ans après la mort de Vinet* „ (NB) JOSEPH SCALIGER, *qui avoit traduit en vers Grecs les Diſtiques* „ *de Caton, voulant publier cette verſion, auſſi bonne, pour le dire en paſſant,* „ *qu'eſt mauvaiſe celle de Planudès, eut occaſion de parler du manuſcrit de du Bois.* „ *Il en parla*, (vid. ſupra pag. 3. in notis ad Titulum) *mais ne ſe ſouvenant* „ *pas, que Vinet avoit obſervé, que les Diſtiques n'y étoient pas, il aſſura qu'ils* „ *y étoient, & ſur cette Idée les fit imprimer à Leyde en* 1598. *avec le titre de* „ DIONYSII CATONIS Diſticha de moribus ad filium, *qu'il atteſta être* „ *ainſi conçu dans le manuſcrit de Limoges. Les gens de Lettres s'en ſont fiés à* „ *Scaliger, & on l'en croit encore aujourd'hui, comme s'il avoit parlé* de Viſu. „ *A l'égard de l'ancienneté de ces Diſtiques, il en mettoit l'époque du tems à* „ *peu près de Commode ou de Sévére, & ſa raiſon étoit que Vindicien, Médécin de* „ *Valentinien I. n'auroit eu garde de citer, comme il a fait dans une Epitre* „ *qu'on a de lui à cet Empereur, un vers de ce Caton, ſi dès ce tems-là l'Au-* „ *teur du vers n'avoit déja paſſé pour ancien. Cette Epitre ſe trouve dans la Col-* „ *lection médecinale de Marcellus nommé* Empiricus. *Vinet depuis* (N B.) *à l'ex-*

„ *emple*

Certe talis non erat, tamque fide dignus, in judicando de Auctoribus sive veteribus, sive etiam recentioribus, Boxhornius, ut ejus judicio, ne dicam per omnia, at saltem in plurimis, aut plerisque, tuto liceat adsurgere. Quem constat ibi etiam, ubi Historicum agit, plura saepius finxisse, addidisse, transposuisse, permutasse pro lubitu, ex ingenio suo. Qui praeteritorum temporum res, nulli ante ipsum cognitas, & quarum nulla extant aliorum in scriptis monumenta, tam vividis depingit coloribus, ac si ipse iis interfuisset gerendis, nullius tamen umquam testimonio innixus, nec omnino ulla in medium adducta auctoritate, praeterquam sua. Ita nobis praesentem ante oculos in Historia universali, inde a fol. 953. & seqq. (Edit. 1652.) sistit Laurentium Vallam, modo in sacerdotum corona, modo cum juris peritis, de divinis, atque humanis juribus disputantem atque altercantem, jamque prospero, jam dubio decernentem Marte, jam inaequali certamine fere prostratum, jamque sibi inimicos audacter provocantem ac sua sponte lacessentem quoque. Singula verba notat, nimis sedulus Auditor: Nihil ipsum effugit; sed & probat nihil. Omnis unice penes ipsum fides est. Αὐτὸς ἔφα. Quis dubitare ausit? Sed, quod maxime mirum, poterat Valla in hunc regerere, quod, in Phaedro, lupo

Respondit agnus: Equidem natus non eram.

Nam tantas res gessit ille, cum nondum viveret. Vid. Baylium, in Valla pag. 419. b. Tom. IV. Dictionar. Crit. qui fidelissimae suae hujus facti expositioni sub finem haec merito subjungit:

Je trouve deux fautes dans ce long narré de Boxhornius; *l'une, qu'il applique ces choses à l'an* 1411. *antérieur à la naissance de Laurent Valla, l'autre, qu'il ne cite aucun Auteur.*

Quis igitur in tali homine, inque ingenio tam feraci novarum

„ *emple de Scaliger, employa contre Baptista Pius, comme nous le dirons plus bas,*
„ *ce Passage de Vindicien, que Simler dès l'an* 1555. *vingt ans avant Scaliger,*
„ *avoit indiqué, dans son Abregé de la Bibliothèque de Gesner, au mot* Catonis
„ Disticha".

Quomodo hic cohaereant, quae de Vineto supra & deinde infra scripta sunt, non video. Nisi forte posterius ita legendum sit: Vossius *depuis, à l'exemple de Scaliger*, & sic verum esset.

varum rerum, sed quae nusquam gentium existunt aut extiterunt, judicii requirat ἀκρίβειαν? Annon iniquus ipsi, dum hominem nimis laudat, nedum aequus sibi, aut Lectoribus, erat Bailletus?

HANC ERRORUM Historiam in istarum aliqua Praefatiuncularum, ut quae & ansam praebuerunt illis, contexere, quam ad ipsa Disticha referre maluimus, quae ut numquam cum istis permista confunderentur, optandum, sane, fuerat. Ceterum praeter ea, quae supra jam dedimus ad Praefationem Libri II. ex refertis omni eruditione Rescriptis Cannegieteranis, inde a pag. 175. & seqq. hujus nostrae Hist. Crit. quaeque etiam ad omnes hasce pertinent & ab ipsorum Auctore eliminatas merito Praefatiunculas, hujus praecipue nunc loci est, ea referre pariter, quae de praesenti Libro praemissa Tertio, in medium adferre visum est Celeb. Teutoburgensi Professori, Withofio, in laudata saepius Dissertationum suarum huc spectantium altera. Inquit ergo is:

„ *Ad Librum Tertium Distichorum moralium accedimus, &*
„ *quo magis progredimur, tanto magis memorabilia occurrunt.*
„ *Praefatio hujus Lib. III. haec est:*

> Hoc quicunque voles carmen cognoscere, Lector,
> *Quum* praecepta *ferat*, quae sunt gratissima vitae,
> Commoda multa *feres*: sin autem spreveris illud,
> Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.

„ *Quis non offendatur inepta & inconcinna iteratione verbi* ferat,
„ feres *in vicinis versibus? Olim etiam utrobique* feres *legeba-*
„ *tur, donec Scaliger ex Pithoeana Editione, pro aliorum Li-*
„ *brorum* Haec praecepta feres, *introduceret:* Quum praece-
„ pta ferat. *Sane frustra. Neque enim repetitio ejusdem verbi*
„ *hic tolerari potest. Olim hic mirae sunt turbae factae. Duo enim*
„ *versus, qui mox primum Distichon constituunt, huc intrusi*
„ *erant, quam trajectionem Scaliger primus bene emendavit;*
„ *sed Praefationem ipsam reliquit maculatam. Multum primo me*
„ *torsit hic locus, tam alioquin perspicuus, donec animadverterem,*
„ *prorsus hanc jactantiam ab Auctoris mente & consuetudine ali-*
„ *enam esse, ut de suis tam tenuibus Distichis, tanquam de capi-*
„ *tali Opere promitteret lectori ingentem utilitatem, scriberetque:*
„ Commoda multa feres. *Non solet ita aliis locis, quae mox*
„ *videbis. Tu modo, cum videris in Editionibus antiquis esse:*
„ Haec praecepta feres, *prius feliciter sic mecum emenda:*

Hoc

Hoc quicunque voles carmen cognoſcere, Lector;
Tot praecepta *ferens*, quae ſunt gratiſſima vitae,
Commoda multa *leges*: ſin autem ſpreveris illud,
Non me ſcriptorem, ſed te neglexeris ipſe.

„ *Jam ſenſus & mens plane alia eſt. Vox* Commoda *non eſt*
„ *ſubſtantiva, ſed adjectiva, quo pacto longe modeſtior eſt oratio.*
„ *Multa, inquit leges, quae commoda, utilia, & forſan tibi,*
„ *Lector, profutura ſunt; qua ratione quaſi tacite concedit,*
„ *fieri poſſe, ut quaedam levioris momenti etiam reperiantur. Sic*
„ *pari modeſtia in Praefatione Libri IV. ſcribit* Invenies ali-
„ quid; *concedens nempe, omnia non paris eſſe pretii. Sic in fine*
„ *totius Opuſculi* brevitas ſenſus *adſcribitur bis Diſtichis, i. e.*
„ *tenuitas ſapientiae vel doctrinae; ubi infra plura dicentur. Et*
„ *jam omnia ſunt nitida ac decora. Facile* Tot *in* Haec *fuit*
„ *corruptum ob ſimilitudinem vicinae vocis* Hoc. *Facile ex ab-*
„ *breviata ſcriptura verbi* ferens *eſt* feres, *& adbuc pejus* ferat
„ *procuſum. Facile denique ex genuino* leges, leces *illud ine-*
„ *ptum* feres *fabricatum*". Et quae ibi ſequuntur reliqua ad Sammonicum potiſſimum ſpectantia. Cujus porro cum his Vir Doctiſſ. comparat verſum de Medic. XXII. 2.

At nos pauperibus praecepta feramus amica.

Semper & ubique MODESTIA placet: & nos etiam hanc, licet commodatam Prologorum auctori, laudamus modeſtiam. Verum tunc, noſtro quidem ſenſu, non cohaeret cum reliquis: Namque de novo ſtatim ſua ipſum prodit arrogantia, veluti pelle tectum leonina ſuae aſellum auriculae. Denique quis proprie *grata* dicat *vitae*, aut *gratiſſima*, ſevera morum *Praecepta*? Semper ea aliquid prima fronte ſecum ferunt injucundi, ſed quod utilitate compenſetur. Hanc igitur ex alienis promittit divitiis inops rerum ipſe Prologus, dicitque: COMMODA *vitae multa feres.* Ergo rei ſubſtantia, quam pollicetur, omnino in emolumento verſatur, cui ita acriter fortiterque inhaeret, ut prorſus dixiſſe non dubitet, ſibi ipſi eum eſſe nociturum, *qui iſtud* commodi *neglexerit.* Talis vero paedagogus, durus, incommodus, rigidus, ut recte ſentit laudat. Withofius, non erat Cato noſter, neque eum his moribus praeditum ſubagreſtibus fuiſſe, reliqua ejus demonſtrant omnia. Nihil igitur eſt, quod haeſitet amplius V. Cl. harum ineptiarum vel minima ſuſpicione penitus liberare Auctorem noſtrum. Etiam in arte critica

Cuncta prius tentanda: Sed immedicabile vulnus
Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.

Lusimus tamen & nos, ut alibi, his Prologi verbis, tamquam mero lusu, atque sic Poëtae male sedulo pro nugis nugas, proque numeris numeros, pro verbis verba reponenda ac rependenda fuisse putavimus.

Hoc quicumque voles Carmen cognoscere, Lector,
Quod nimius non est evoluïsse labos.
Quum praecepta ferat, quae sunt gratissima, morum;
Deditus his, vitae Commoda multa feres.
Elige, si qua placent. Sin autem spreveris illud,
Haud mea res agitur, sed, mihi crede, tua.
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.
Per me nempe licet: Neglige, vive, vale.

De lire cet écrit toi qui conçois l'envie,
Si tu veux chercher dans ces vers
Les moyens de goûter les douceurs de la vie,
Dans ce que j'y préscris ils te seront offers.
(Nourris bien ton esprit de ces sages sentences,
Et pour les retenir fais un louable effort:
La vie oisive & sans sciences,
Qu'offre-t-elle, si non l'image de la mort?) *
Tu peux en retirer un très grand avantage.
Loin de les mépriser, profites-en, croi moi;
Car le refus d'en faire usage,
Ne sauroit me blesser, & n'offense que toi.

* Invenit hic Metaphrastes, in suo Cod. ut jam ante eum plures etiam alii, primum hujus Libri Distichon: *Instrue praeceptis animum* &c. inter bina hujus Prologi scriptum Disticha medium. Quod tamen non obstitit, quo minus, ad nostri temporis morem, suoque idiomate, ista egregie expresserit. Videant jam antiquorum contemtores Auctorum, quantum lucis vel ipsae Antiquitatis quisquiliae, quales esse hosce Prologos supra ostendimus, iis etiam adhuc possint affundere, quae secundum nostri genium saeculi sunt prae ceteris eximia atque admiranda. Quid demum non illa facerent, cum nostris comparata, quae, in ipso illius flore aetatis, praeclara quondam fuerunt!

LXXII.

LXXII.

Instrue praeceptis animum, nec discere cesses:
Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.

Hoc est: Absque ratione bene vivendi, vita non est vita, sed simulacrum mortis.

ERASMUS.

Ut supra vidimus, in prooemio: Nam huc illud pertinet.

NAM *sine doctrina*] Optime Posidonius apud Senecam, Epistola LXXVIII. *Unus dies hominum* ERUDITORUM *plus patet, quam* IMPERITI *longissima aetas.*

OPITIUS.

QUOD VERUS Elegantiarum arbiter Erasmus, alio in loco dixerat, (vid. nobis pag. 146.) *Nihil hoc Disticho elegantius fingi potuit*, idem illud in hoc mihi, si non magis etiam, certe non minus, quadrare videtur. Verum haec Distichi, quod nunc spectamus, elegantia non primi cujusque obiter illud intuentis feriet oculos: Paullo altius eruendus integer ejus sedulaque adtentione sensus est in lucem ponendus; paullo curatius operosiusque expedienda ejus atque explicanda concinnitas; quam vero simul adsecutus fueris, non poterit non in sui te ea rapere admirationem. Elegans utique, nemine contradicente, hoc praeceptum est, si vel id dixerit tantum, quod vulgo dicere creditur, nempe: Incumbendum esse in doctrinae studium, in litteras, in bonas ingenuasque artes, coeptoque semel earum curriculo acrius etiam alacriusque insistendum, ut indies magis magisque, in isto eruditionis stadio, proveharis ulterius, tandemque, si res sinant humanae, ad ejus quoque metam pertingas. Quo ut ardentius totisque viribus contendas, recte Seneca tibi monitor instigatorque advocatur: *Otium* adfirmans *sine litteris esse mortem.* Et Posidonius, adstruens praeterea, *Unum diem plus patere* Erudito, *quam* litterarum rudi *aetatem* quamvis *longissimam.* Sed Noster id jam alio

72.

Σὸν ΡΥΘΜΙΖΕ διδάγμασι ΝΟΥΝ; καὶ μή ΠΟΤΕ παύσῃς·
ΕΙΚΩΝ ΓΑΡ θανάτου, βίος ΑΜΜΟΡΟΣ ὢν διδαχάων.

Instrue *praeceptis animum.*] Hoc, ut indicavimus, est primum Distichon hujus libri. Quis tam a Vero aversus, qui aliter sentiat? Scaliger.

Infra L. IV. D. XXVII. *Discere ne cessa.* Vid. Theod. Eberti Electa Hebraea Sect. XLII. 2. p. 254. Daum.

Sine *doctrina vita*] Seneca; Ep. LXXXV. *Otium sine literis mors est, & vivi hominis sepultura.* Adde Horat. Lib. I. Ep. II. v. 35. Sall, Catil. Cap. I. O. Arntzenius.

Hinc Aristoteles rogatus, τίνι διαφέρουσιν οἱ πεπαιδευμένοι τῶν ἀπαιδεύτων; ὅσῳ (εἶπεν) οἱ ζῶντες τεθνηκότων. *Quo differrent docti ab indoctis? Quo*, inquit, *viventes a mortuis.* Ex Laërtio Wachius.

alio loco, aliis verbis, Disticho nimirum eo urget, quod proximum est ultimo:

> *Quum tibi contigerit, studio cognoscere multa;*
> *Fac discas multa & vita nescire doceri.*

Nihilque adtinet, ut ipsi nos bis cum eadem dixisse arguamus, cujus in nos eam defendendam adversum alios caussam suscepimus. Itaque elegantius adhuc, & sublimius, requirere super omnia *animum* ad bonarum artium palaestram, conciperetur Auctor. Ut qui diceret: Animum praecipue dirige atque omni cura intende ad universam illam, quae praeceptis traditur, institutionem: Ita fiet, ut tam facile *non cesses* a coepto semel *discendi* studio, cum tibi sit *animus in litteris*. Quod etiam caput est rei & fastigium. Animus est studiorum anima. Qua sine ut nulla omnino vita est, ita nec in doctrina vigor, nisi adsit animi intentio, cura, solicitudo. Sed neque hoc sufficit: nam & ipsum alio continetur Auctoris nostri carmine, XXVII. puta Dist. Libri IV:

> Discere ne cesses: Cura *Sapientia crescit.*
> *Rara datur longo prudentia temporis usu.*

Accedimus tamen ita propius ad verum ſenſum : ſed & altius ulteriusque eo enitendum nobis eſt. Elegantiſſimus vero ſimul & utiliſſimus, & ab omni parte perfectiſſimus hic eſt: ANIMUS eſt, ante omnia, PRAECEPTIS omnibus, omni noſtra & ſpeculatione & ſtudio juvandus, ſuſtentandus idem ac denique exornandus. Haec univerſae ſcientiarum Encyclopaediae, haec omnis inſtitutionis ſumma, haec totius ſtudiorum humanitatis artiumque decurſus meta & finis,

HIC TERMINUS ESTO.

INSTRUE ergo Artibus ANIMUM, ut ſit ille revera INSTRUCTUS ab omni ſibi neceſſaria, in propoſita tibi virtutum omnium adquiſitione, ſupellectile : INSTRUCTUS ut ſit ab armis, ad arcenda quaelibet propellendaque procul abs te vitia : Paratus denique & munitus, omni vitae beatioris adipiſcendae INSTRUMENTO. Haec demum appellanda vere DOCTRINA eſt, ea tibi quae praeſtat. A qua ADDISCENDA, quoad vixeris, NUMQUAM tibi CESSANDUM erit. NAM VITA, SINE hac DOCTRINA, & DOCTRINAE VITA contraria, nec eam, in omni re, aut agenda, aut fugienda, fideliter exprimens DOCTRINAM, ea NON VITA EST; ſed MORS. Quod enim VITA eſt, *ſine anima*, id pariter VITA erit *ſine Animo Doctrinae praeceptis inbuto* atque *inſtructo*; ſed VITA, MORTI *ſimillima*. Da igitur, non congruentem atque inaequalem verbis vitam agi, & ſejunctae a ſe erunt invicem DOCTRINA & VITA. Ibi namque & *ſine vita, doctrina*, & SINE DOCTRINA, VITA EST, ſed, Catone teſte, eadem

QUASI MORTIS IMAGO.

NEC dubium, quin haec fidiſſima pariter atque certiſſima Sententiae ipſius ſit expoſitio. Nam eamdem & ipſe ſupra jam prodidit verbis Diſtichi XXX. Lib. I.

Quae culpare ſoles, ea tu ne feceris ipſe:
Turpe eſt doctori, cum culpa redarguit ipſum.

Niſi quod hic ad vitam verbis & doctrinae parem inſtituendam hortator ſit; ibi ab ejus contrario graviter non minus, quam ſuaviter, dehortetur.

HIC igitur maxime cum Epicteto dicendum (Enchir. Cap.

Cap. LXXV. toto): Ἐς ϖοῖον ἔτι χρόνον ἀναβάλῃ, τὸ τῶν βελτίςων ἀξιοῦν σεαυτὸν, καὶ ἐν μηδενὶ ϖαραβαίνειν τὸν διαιροῦντα λόγον; ΠΑΡΕΙΛΗΦΑΣ ΤΑ ΘΕΩΡΗΜΑΤΑ, οἷς ἔδει σε συμβάλλειν, καὶ ΣΥΜΒΕΒΛΗΚΑΣ; Ποῖον οὖν ἔτι διδάσκαλον ϖροςδοκᾷς, [ἣν] ἵνα εἰς ἐκεῖνον ὑπερθῇς τὴν ἐπανόρθωσιν ϖοιῆσαι τὴν σεαυτοῦ; οὐκ ἔτι εἶ μειράκιον, ἀλλὰ ἀνὴρ ἤδη τέλειος. Ἂν τοίνυν ἀμελήσῃς, καὶ ῥαθυμήσῃς, καὶ ἀεὶ ὑπερθέσεις ἐξ ὑπερθέσεων ϖοιῇς, ϖροθέσεις ἐκ ϖροθέσεων, καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὁρίζῃς, μεθ' ἃς ϖροσέξεις σεαυτῷ, λήσεις σεαυτὸν οὐ ϖροκόψας, ἀλλ' ἰδιώτης διατελέσεις, καὶ ζῶν καὶ ἀποθνήσκων. Ἤδη οὖν ἀξίωσον σεαυτὸν βιοῦν ὡς τέλειον, καὶ ϖροκόπλοντα, καὶ ϖᾶν τὸ βέλτισον Φαινόμενον, ἔςω σοι νόμος ἀπαράβατος. Κἂν ἐπίπονόν τι, ἢ ἡδὺ, ἢ ἔνδοξον, ἢ ἄδοξον ϖροσάγηται, μέμνησο, ὅτι νῦν ὁ ἀγὼν, καὶ ἤδη ϖάρεςι τὰ ὀλύμπια, καὶ οὐκ ἔςιν ἀναβάλλεσθαι· καὶ ὅτι ϖαρὰ μίαν ἧτλαν καὶ ἔνδοσιν ἢ ἀπόλλυται ϖροκοπὴ, ἢ σώζεται. Σωκράτης οὕτως ἀπετελέσθη, ἐπὶ ϖάντων ϖροάγων ἑαυτὸν, μηδενὶ ἄλλῳ ϖροσέχων, ἢ τῷ λόγῳ. Σὺ δὲ, εἰ καὶ μήπω εἶ Σωκράτης, ὡς Σωκράτης γε εἶναι βουλόμενος, ὀφείλεις βιοῦν. H. e. *Quo te usque differs, ut jam te aliquando dignum bis, quae optima ſunt, putes: neque uſquam transgredi baec ſtatuas? & nullatenus diſtinctionem rationis violare?* ACCEPISTI *tradita tibi* PRAECEPTA, *quae vero &* AMPLECTENDA *fuerant; An tu ea igitur animo* AMPLEXUS *jam* ES? *Qualem ergo doctorem porro expectas, cujus in adventum tui correctionem adbuc differas? Non jam adoleſcens es, ſed matura aetate vir. Quodſi igitur jam neglexeris & ceſſaris, ac ſubinde morae moram, propoſito propoſitum adjunxeris, quodſi diem de die termino adjeceris, quo praeterlapſo tibi te melius proſpicere ſtatueras, jam tu non profeceris, ſed defeceris atque unus de multis vivus moriensque permanſeris. Quin tu proinde jam nunc adſueſcis, ut tamquam perfectus vivas & profecturus? Tantum ut quidquid tibi viſum fuerit optimum, ea tibi lex ſit inviolabilis. Ac ſi quid laborioſum, aut ſuave, aut glorioſum, aut denique ignominioſum obverſetur, memineris tum adeſſe diſcrimen, baec eſſe Olympia, banc Rbodum, ipſamque banc, quam nactus fueris, Spartam tunc eſſe exornandam, neque licere differri. Profectum enim tuum omnem, una clade aut remiſſione, vel perire, vel retineri. Quo nimirum die non proficis, certe, deficis. Hoc pacto Socrates, omnia ad ſui profectum, ſola ratione duce, adbibendo, virorum omnium ſapientiſſimus evaſit. Quod ſi & ipſe nondum es Socrates; at vivere debes, ut qui Socrates velis eſſe.* Haec ille, ut redivivus ipſe Socrates, Epictetus. Tu ea FAC, ET VIVES.

Inftruc praeceptis animum, nec difcere ceffes:
Et, nondum ceffans vivere, difce mori.
Nam fine doctrina vita eft quafi mortis imago;
Veraque mors illa eft, non didiciffe mori.

Nour-

LXXIII.

Fortunae donis femper par effe memento:
Non opibus bona fama datur; fed moribus ipfis.

Non agnofcit Difttichon

ERASMUS.

FORTUNAE *donis raro parere*] Ita Scaliger; cum antea legeretur *femper*, contraria priori fententia, &c.

OPITIUS.

VIDE notas ad Dift. VIII. Libri II. (fcil. quantum attinet verbum *parere* vulgatae lectionis.) Ceterum id Difttichon non vertit Planudes, nec agnofcunt vetus Lipfienfis, Bafileenfis, Roberti de Euromodio, Branti, Colonienfis, Erasmi, Sturmii, Frifii, Pulmanni, Lentuli & aliorum editiones.

DAUMIUS.

Aberat quoque a Leidenfi primo & fecundo, Collation. Voff. & Cod. Turic. quibus adfenfum praebent Editt. haud vulgo notae; Euchar. Tremon. Pulm. Parif. Chouet. Franeq. Boill. Erafm. Gryph. aliaeque, nec deficiunt, quae haec aliter concipiunt: *Fortunae damnis femper parere memento.* Interque eas Scriveriana. O. ARNTZEN. qui *Fortunae donis femper parere memento*, retinuit quidem ipfe, fed invitus.

POTUISSEMUS vel plane abjicere Difttichon, quod ante nos jam fecerunt alii, vel faltem fraudis fufpectum condemnare, cujus idem qui accufent pariter neque defuere, nec adhuc defunt Viri graves. Cuncta tamen prius tentanda duxeramus, & pofteaquam vidimus, leviffima fane mutatione vulnus rectius fanari, omniaque in integrum poffe reftitui, illud confilium potius amplexi fumus, tamquam melius tutiusque, quam ut aut enfe refcinderemus, aut in omnia alia, quod rurfum fecere plures, abiremus.

Quum-

Nourris bien ton eſprit de ces ſages ſentences,
Et pour les retenir fais un louable effort;
La vie oiſive & ſans ſciences,
Qu'offre-t-elle, ſi non l'image de la mort?

73.

Planudes omiſit.

Hoc Diſtichon major pars editionum non agnoſcit: ne quis miretur a Planude omiſſum. Contrariam priori ſententiam concludit poſterior verſus. Oſtenta, inquit, te donis fortunae. Nam illis non datur bona fama, ſed moribus. An non manifeſta ἀντιλογία hic? Itaque pro *ſemper* legendum *raro*, aut *parce*. Nihil liquidius. *Parere* eſt oſtentare ſeſe, πομπεύεσθαι, ἐλλαμπρύνεσθαι, quomodo nos vertimus. Graeci etiam ad verbum dicunt φαντάζεσθαι, quod plane eſt *Parere*. Hinc

Hinc nomen φαντασία in Act. Apoſt. τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντος τοῦ Ἀγρίππα, καὶ τῆς Βερνίκης, μετὰ πολλῆς φαντασίας. Bardeſanes vetus Scriptor Eccleſiaſticus: προερχόμενοι μετὰ πολλῆς φαντασίας ἔφιπποι. Hipparchus, οὐκ ἐκ τοῦ τοὺς ἄλλους ἐλέγχειν φαντασίαν ἀπενέγκασθαι προαιρούμενος, i. e. *Non quaerens aliis reprehendendis parere*, ut verbo auctoris noſtri utar. Potes etiam in noſtra μεταφράσει ita hunc verſiculum reddere:

Μὴ δώροισι τύχης φαντάζεσθαι
μάλα βούλου.

SCALIGER.

Quumque ſupra jam expoſuerimus iſtud conſilii, ubi de lectionis varietate rationem reddidimus, huic nunc quidem amplius non inmorabimur negotio, ne ipſimet in noſtra commentarium ſcripturi aliis videamur.

TENTAVIT tamen, forte & eodem nobiſcum tempore, eamdem emendandi hoc carminis viam Celeb. Withofius, cujus haec ſunt, quae ſequuntur, a nobis fideliſſime exſcripta; ut ſit penes Lectores, noſtrum inter utrumque judicium: „ Eodem Lib. III. (pergit V. C. poſt ea, quae ad

 „ Praefat.

„ Praefat. h. L. dixerat, a nobis ſupra adlegata) Diſt. II.
„ haec leguntur:

„ *Fortunae donis* ſemper parere *memento.*
„ *Non opibus bona fama datur, ſed moribus ipſis.*

„ Praeceptum plane ἀφιλόσοφον. Quid enim eſt parere for-
„ tunae vel donis ejus, quam indulgere vanitati, vel rebus
„ terrenis tantum, quantum fortuna patitur? Hoc videns
„ Scaliger τὸ *parere*, quaſi *apparere* interpretatur πομπεύεσθαι,
„ ἐλλαμπρύνεσθαι, φαντάζεσθαι. Et quia ſentiebat, ſic quoque
„ praeceptum eſſe fatuum, pro *ſemper* confidenter *raro* le-
„ gebat; quod etiam Chriſt. Daumius, Gilbert. Wachius,
„ aliique, tanti Viri Auctoritate decepti, receperunt eden-
„ tes contra omnes vetuſtas Editiones *raro parere.* Si Scali-
„ geri figmentum de notione τοῦ *parere* hic verum eſſet,
„ ſenſus tamen emergeret ineptus. Non enim raro ſe oſten-
„ tare bonis fortunae decet, ſed dedecet ſemper. In Edi-
„ tione Petri Scriverii eſt *damnis* pro *donis;* ad quod hic
„ intelligendum Delio natatore opus eſt. Sed mittamus
„ vanas tricas. En certiſſimam emendationem noſtram:

„ *Fortunae donis* temet praeferre *memento.*
„ *Non opibus bona fama datur, ſed moribus ipſis.*

„ Jam vides nexum egregium, & in altero verſu rationem
„ ejus, quod in hoc erat praeceptum. Te, inquit, ipſum,
„ i. e. animum tuum, ejusque dotes memento praeferre
„ divitiis, bonis fortunae & ejusmodi rebus externis, pro-
„ prie ad nos ipſos non pertinentibus. Cur vero? nempe
„ bona fama non datur opibus, ſed moribus ipſis, ipſi ho-
„ mini & ejus virtuti. Sentisne jam ſententiam toties a
„ Philoſophis inculcatam, & tali doctore dignam, minime
„ vero plebejas ἀπαιδεύτου hominis corticem lambentis in-
„ eptias? Variis locis, licet aliis verbis, ita loquitur, ut
„ *ſe* & *te*, vel *ſe ipſum* dicat, intelligens nempe animum &
„ ejus dotes. Eodem plane ſenſu etiam *praeſtare* legi poſſet;
„ ſed *praeferre memento* majorem habet juſti praecepti ſpe-
„ ciem. Et quam legitima haec ac facilis emendandi ratio"!
Facilior tamen haec noſtra PAR ESSE pro PARERE. Quis enim ignorat iſtud in membranis vett. ſcribendi compendium paſſim & ubique obvium, *ĕĕ* pro *eſſe*? Ita, ut ex vocibus *par ĕĕ* facillimo negotio ab imperitis aliud verbum *parere* effingi potuerit. Unde omnes illae ortae ſunt turbae. Sed ſenſus ratione, eadem nobis noſtraeque emendationi mens, quae Viro illi praeclaro, in ſua. Impares ſunt fortu-

pae

nae suae, qui in prospera inpotenter se gerunt atque arroganter. Ita, secundum Poëtam,

> *Asperius nihil est humili, quum surgit in altum:*
> *Cuncta ferit, dum cuncta timet: Desaevit in omnes,*
> *Ut se posse putent. Nec bellua tetrior ulla est,*
> *Quam servi rabies in libera colla furentis.*

Et rursum alius in hunc modum exclamat:

> *Intolerabilius nihil est, quam dives avarus,*
> *Quam stultus locuples, quam* FORTUNATUS *iniquus.*

Admonetur igitur a parente filius, ut studeat par esse fortunae sive secundae, sive adversae aequaliter aequabiliterque ferendae, neque tribuat nimium vel datis vel ablatis fortunae donis, ut incertis.

> FORTUNA, enim, *saevo laeta negotio &*
> *Ludum insolentem ludere pertinax,*
> *Transmutat* INCERTOS *honores,*
> *Nunc mihi, nunc alii benigna.*
> *Laudo manentem: Si celeres quatit*
> *Pennas,* RESIGNO QUAE DEDIT, *& mea*
> *Virtute me involvo, probamque*
> *Pauperiem sine dote quaero.*

Hoc est, *fortunae esse parem.* Eorum hominum, quos tamen vel invitos honos & FAMA ambiunt, vere diceretur alicui a clientibus, quod dictum erat quondam heroum fortunatissimo: NON FORTUNAM IN TE TUAM, SED TE IN FORTUNA TUA VENERAMUR. Idque voluit Auctor.

DESTITUTI nos hoc loco & Gallica consueta Metaphrasi, cujus Auctor, Parisinam editionem secutus, praesens hoc omisit Dist., ei e nostris aliquid, quamlibet maxime inaequale, & solito brevius, tantum ne inchoatus plane turbetur ordo, substituere cogimur.

> Fortunae donis semper par esse memento:
> Par, etiam major, si potes, esse stude.
> Non opibus bona fama datur; sed moribus ipsis.
> Fortuna ut pereat, fama perennis erit.

> *Fortune, tes faveurs*
> *Ne sont qu'enchanteresses.*
> *Plûtôt, qu'en ses richesses,*
> *Qu'on brille en bonnes moeurs!*

LXXIV.

Quum recte vivas, ne cures verba malorum.
Arbitrii non est nostri, quid quisque loquatur.

Si male de te loquuntur mali, cum tu nihil facias mali, esto contentus conscientia recte factorum. Nam in te situm est, ut bene agas: non est in te situm, quomodo de te loquatur hic aut ille.

Erasmus.

Arbitrium hic significat *potestatem*, & recte vertit Scaliger: οὐ γὰρ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν. Sic Ovid. IV. Trist. El. IV. v. 22.

Non fuit arbitrii *litera nostra tui.* Cic. Orat. Philipp. VI. Cap. II. de Antonio. *Ut in Patrum Conscriptorum atque in vestra potestate sit, qui in sua numquam fuerit? Quid enim ille umquam* arbitrio *suo fecit, semper eo tractus, quo libido rapuit, quo levitas.* &c.

O. Arntzenius.

Saepe jam ante ad hoc idem doctrinae morum principium quasi ac fundamentum respexerat Auctor noster, nosque eo deducere vel tacitus voluisse videbatur. Nunc vero id aperte ac manifeste verbis indicat. Et nos pariter, qui saepius jam ad idem provocaverimus ante, hic claris retegere verbis tenemur fontem illum Epicteteum, ex quo omnia fere sua noster hausit Philosophus magis, quam Poëta, idemque quam puerorum, senum potius exemplar, animorumque ductor virilium, nec nisi matura aetate juvenum. Ita enim, sub initium statim & primis Enchiridii sui verbis, divinioris doctrinae reclusit Epictetus introitum, Cap. I. & II. hanc tradens rerum omnium distinctionem, in eas, quae NOSTRI ESSENT ARBITRII, & QUAE NON ESSENT: ΤΩΝ ΟΝΤΩΝ τὰ μέν ΕΣΤΙΝ ΕΦ' ΗΜΙΝ, τὰ δὲ ΟΥΚ ΕΦ' ΗΜΙΝ. Ἐφ' ἡμῖν μὲν, ὑπόληψις, ὁρμὴ, ὄρεξις, ἔκκλισις, καὶ ἑνὶ λόγῳ, ΟΣΑ ΗΜΕΤΕΡΑ ΕΡΓΑ. Οὐκ ἐφ' ἡμῖν δὲ, τὸ σῶμα, ἡ κτῆσις, δόξαι, ἀρχαὶ· καὶ ἑνὶ λόγῳ, ΟΣΑ ΟΥΧ ΗΜΕΤΕΡΑ ΕΡΓΑ. Καὶ τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστι φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυτα, ἀπαρεμπόδιστα. Τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀσθενῆ,

δοῦλα,

74.

ΟΡΘΩΣ ΖΩΝ, μύθων ΜΗ ἐπιςρέφου ἀφρονεόντων·
ΟΥδὲ ΓΑΡ ΗΜέτερον, διερευνᾷν μῦθον ΕΚΑΣΤΟυ.

ARBITRII *non est nostri, quid quisque loquatur.*] Planudes:

Οὐδὲ γὰρ ἡμέτερον διερ. μυθ. ἑκ.

Pessime καὶ ἀνελληνίςως dixit: ἡμέτερόν ἐςιν, ἀντὶ τοῦ (i. e. pro eo, quod dicendum fuerat, notissima illa Epicteti formula:) ἐφ' ἡμῖν ἐςιν. Et obsecro vos, quid est ἐρευνᾷν μῦθον ἑκάςου? Quis nobis interpretabitur?

SCALIGER.

Vivo pius, culpor tamen. Haud, Trellaee, quis unquam
Deblateratrici tutus ab hoste fuit.
Vipeream multi revomentem toxica linguam
Vix redimi magno qui patientur erunt.
Ni sit, quod punctim, rabido quod vulnera caesim
Conficiant, sese vivere posse negent.
Ecquid opus facto est? NIL CURES VERBA MALORUM:
Haec tibi sufficiens, haec medicina mihi est.

MELISSUS, & ex eo DAUMIUS.

δοῦλα, κωλυτά, ἀλλότρια. H. e. interprete Politiano: *Eorum quae sunt, partim* IN NOBIS EST, *partim* NON EST. *In nobis est opinio, conatus, appetitus, declinatio: Et ut uno dicam verbo,* QUAECUMQUE NOSTRA SUNT OPERA. *Non sunt in nobis, corpus, possessio, gloria, principatus: Et uno verbo,* QUAECUMQUE NOSTRA OPERA NON SUNT. *Quae igitur in nobis sunt, natura sunt libera, nec quae probiberi impedirique possint. Quae in nobis non sunt, ea imbecilla, serva, & quae probiberi possunt, atque aliena.* Hic est ille ὁ διαιρῶν λόγος, quem ipse vocat, quemque deinceps iterum in mentem revocat, Cap. ejusdem Libri, LXXV. quod nos ante jam laudatum primo hujus Libri Disticho (LXXII.) contulimus: ille *res omnes, cum ratione, discernendi modus,* numquam sine magna nostra injuria violandus aut negligendus. Ad eum nunc Distichorum Auctor, pro captu omnium, adplicat, cum eoque componit praesens, de quo agitur, idque duplicis generis, negotium. Alterum enim in eo situm est: Tu ut, ex praescripto Rationis atque ad normam Virtutis officiorumque tibi incumbentium, vitam instituas

 tuam,

tuam, hoc eſt, RECTE VIVAS; alterum, ut MALE de te JUDICENT ALII, iique, ut fere fit, IPSI MALI. Jam tibi monſtrat Cato, quid tum maxime fieri conveniat, quid ſit in eo potiſſimum rerum ſtatu animadvertendum. Illud, VIVERE RECTE, ex oppoſitionis ratione & virtute, declarat eorum eſſe in numero, quae *in nobis*, NOSTRIQUE SINT ARBITRII: Porro hoc, QUID QUISQUE LOQUATUR, MALORUM VERBA judiciaque perverſa, eſſe eorum, quae *non ſint in nobis.* ARBITRII, inquit, id NON EST NOSTRI. Quid ergo? Fac utique tu, quae ſunt *tua*, quae vetare, quae prohibere nemo poteſt, ea tantum atque unice CURES, non *aliena*, nec penes te quae non ſunt. Itaque

NE CURES VERBA MALORUM.

Quid enim iſta ad te? quae ſunt extra te: quae te, niſi velis ipſe, ab inchoato ſemel vitae melioris deturbare curriculo, aut in ejus inpedire decurſu nullo modo poſſunt. Illa autem, atque ſola, pertinent ad te, quae ad *recte vivendi* rationem ſpectant, ea etiam *tui ſunt arbitrii*,

Elige ſi qua placent,

iis ſis intentus ſolis, iis totus inhaereas, ea cogites: minime vero quodcumque aut qualecumque id ſit, de te

QUID QUISQUE LOQUATUR,

ſive in malam partem, ſive etiam in bonam, te ſcilicet laudando, aut vituperando. An tu velles laudari a malis atque improbis? Improbum ergo malumque & te ante eſſe oportebit. Vide, num tibi placeat conditio?

ILLUD huic, ratione ſenſus, conſentaneum etiam alio in loco, Cap. XVIII. Enchiridii, urget Epictetus explicatque ulterius. Εἰ προκόψαι θέλεις, ὑπόμεινον, ἕνεκα τοῦ ἐκτὸς ἄνους δόξαι, καὶ ἠλίθιος. Μηδὲν βούλου δοκεῖν ἐπίςαθαι, κἂν δόξῃς τισὶν εἶναί τις, ἀπίςει σεαυτῷ. Ἴσθι γὰρ, ὅτι οὐ ῥάδιον, καὶ τὴν προαίρεσιν τὴν σεαυτοῦ κατὰ φύσιν ἔχουσαν φυλάξαι, καὶ τὰ ἐκτός· ἀλλὰ τὸν ἑτέρου ἐπιμελούμενον, τοῦ ἑτέρου ἀμελῆσαι, πᾶσα ἀνάγκη. H. e. expoſitore eodem, quo ſupra: *Si proficere vis, ne moleſte feras, ſi propter ea, quae extrinſecus ſunt, demens aut ſtultus videaris. Ne velis rei cujusquam gnarus videri. Et ſi quibus eſſe aliquis videare, ne crede tibi ipſi. Scito enim, non facile eſſe, & propoſitum tuum ſecundum naturam ſervare, & iis,*

quae

quae ſint extrinſecus, placere: Sed neceſſe eſt, ut QUI ALTERUM CURET, ALTERUM NEGLIGAT.

PORRO etiam & proprie huc pertinet Cap. LVII. ejusd. Ὅταν τι διαγνοὺς ὅτι ποιητέον ἐστὶ, ποιῇς, μηδέ ποτε φύγῃς ὀφθῆναι πράσσων αὐτὸ, κἂν ἀλλοῖόν τι οἱ πολλοὶ μέλλωσι περὶ αὐτοῦ ὑπολαμβάνειν. Εἰ μὲν γὰρ οὐκ ὀρθῶς ποιεῖς αὐτὸ, ἔργον φεῦγε· ΕΙ δὲ ΟΡΘΩΣ, τί φοβῇ τοὺς ἐπιπλήξοντας οὐκ ὀρθῶς; *Cum judicaris faciendam tibi rem, & facis, ne da operam, quo minus te facientem alii videant, etiam ſi aliud quidpiam ea de re multi ſint opinaturi. Si enim non recte facis, ipſum opus fugiendum eſt;* SI RECTE, *ne metue increpaturos non recte.*

DENIQUE & illud, quod dicit: IN SUA CUIQUE VIRTUTIS CONSCIENTIA ADQUIESCENDUM, Cap. XXX. Ἐὰν ποτέ σοι γένηται ἔξω στραφῆναι, πρὸς τὸ βουληθῆναι ἀρέσαι τινὶ, ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας τὴν ἔστασιν. Ἀρκοῦ οὖν ἐν παντὶ, τῷ εἶναι φιλόσοφος, εἰ δὲ καὶ δοκεῖν βούλει, τῷ εἶναι σαυτῷ φαίνου, καὶ ἱκανὸς ἔσῃ. *Si quando evenerit, ut ad ea quae extra ſunt te convertas, velisque cuipiam placere, ſcito te de ſtatu decidiſſe. Satis igitur tibi in omnibus ſit, philoſophum te eſſe: Si autem videri etiam vis, tibi ipſi videare, & ſatis erit.* Confer huic & XXVII. de aliorum convitiis.

Quum recte vivas, ne cures verba malorum,
  Nec mala, non merito, ſit tibi fama malum.
Arbitrii non eſt noſtri, quid quisque loquatur;
  Sed ſunt arbitrii, ſi qua operere, tui.

Vivant bien, de la médiſance
Laiſſe voler les traits, ſans t'en inquiéter:
Des diſcours du Public l'indomptable licence
Eſt un torrent fougueux, qu'on ne peut arrêter.

LXXV.

LXXV.

Productus testis, salvo tamen ante pudore,
Quantumcumque potes, celato crimen amici.

Si citeris testis in crimine amici, celabis pro virili maleficium illius: tamen ut ipse non laedas famam tuam; & tantum silentii dabis amicitiae, quantum patientur & fama tua, & testimonii religio.

ERASMUS.

SALVO *tamen ante pudore.*] *Existimatione.* Scal. Haec pauca in Excerptis adnotabat suis OPITIUS. Nam salvo pudore, salva & fama. H. e. cum nihil admittimus, cujus pudeat, bene audimus. Buchn. Addit. Fabr. pag. 1151. Plin. II. Epist. IV. *Magnum habes facilitatis meae pignus, cujus fiducia debes* famam pudoremque *defuncti suscipere.* DAUMIUS.

USI HOC jam ante sumus, ad probandum Auctoris nostri animum in tegendis amicorum criminibus, coram hominibus privatis: Vide tu & confer VII. Libri superioris Distichon, ubi nos pag. 212. ad haec posteriore versu verba contenta provocavimus, ut in quibus idem sentiat stabiliatque Cato de publico quoque judicio. Diximus etiam, ubi de genere tractando judiciali sermo erat, quae idem TESTIBUS in judicio CITATIS injunxerit officia, vid. iterum Lib. II. Dist. XIV. pag. 246. itaque & hanc jurisperitiae Catonianae partem ante praecepimus, cum universae jurisprudentiae ejusdem aliquam traderemus epitomen. Pauca igitur hic dicenda supersunt. Ac primum quidem, CHARITATIS id esse indicium, tantae nempe, quantum ejus in hominem cadere paganum possit, atque a tremendis Sacris nostris alienum, non facile manifestare aut in lucem protrahere culpam alterius. Bis enim iisdem verbis sacrosanctae adtestantur paginae: CHARITATIS esse, TEGERE MULTITUDINEM PECCATORUM. Η ΑΓΑΠΗ ΚΑΛΥΨΕΙ ΠΛΗΘΟΣ ΑΜΑΡΤΙΩΝ. *I. Petr. IV.* 8. & *Jacob. V.* 20. Deinde quod, *salvum tamen ante* omnia velit *Pudorem*, Honestatem puta atque Existimationem, ea rursum Epictetea est loquendi formula, quae ex illius Philosophi

75.

ΚΛΗΘεὶς ΜΑΡΤΥC σωζομένης πρότερον σέο τιμῆς,
Ὅσσον ἔνεστι, ΚΑΛΥΨΟΝ ἁμαρτάδα σοῖο φίλοιο.

S. r. a. PUDORE.] Nos, — ὅσον τηρεῖν τὸ συνειδὸς, *quod quidem salva fiat conscientia*. Nam existimationem Latinus auctor intelligi voluit: quod egestas sermonis Graeci non sinit nos ad verbum reddere. Sed ut καλοκαγαθία pro ea positum, ita τὸ συνειδὸς vicem illius substituimus.

SCALIGER.

VULT Auctor amici crimen celandum esse a teste, atque adeo vult salvum & servatum a teste amicum. Sed hactenus, ut *ante*, id est: magis salva sit fama ipsius & existimatio.

O. ARNTZEN.

Qui *minus vulgatum* hoc ab *Interpretibus* esse *neglectum* queritur.

losophi doctrina, ut plures aliae, quas jam vidimus multis in locis, adhaesit Nostro. Quod ut intelligatur rectius, Caput aliquod, numero scilicet XXXI. Enchiridii, quamvis solito longius, in medium nobis producendum erit, in quo ne quis tam requirat argumenti vicinitatem adfinitatemque, quam ratiocinii, quam ipsius in arguendo modi, jam nunc praemonemus. Inquit ergo Philosophus: Οὗτοί σε οἱ διαλογισμοὶ μὴ θλιβέτωσαν, ἄτιμος ἐγὼ βιώσομαι, καὶ οὐδεὶς οὐδαμοῦ. Εἰ γὰρ ἀτιμία ἐστὶ κακὸν, οὐ δύνασαι ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, οὐ μᾶλλον ἢ ἐν αἰσχρῷ. Μή τι οὖν τὸ σὸν ἔργον ἐστὶν, τὸ ἀρχῆς τυχεῖν; ἢ παραληφθῆναι ἐφ' ἑστίασιν; οὐδαμῶς. Πῶς οὖν ἔτι τοῦτ' ἐστὶν ἀτιμία; πῶς δὲ οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ, ὃν ἐν μόνοις εἶναί τινα δεῖ τοῖς ἐπί σοι; ἐν οἷς ἔξεστί σοι εἶναι πλείστου ἀξίῳ; ἀλλά σοι οἱ φίλοι ἀβοήθητοι ἔσονται; τί λέγεις τὸ ἀβοήθητοι; οὐχ ἕξουσι παρά σου ἀργύριον, οὐδὲ πολίτας ῥωμαίων αὐτοὺς ποιήσεις; Τίς οὖν σοι εἶπεν, ὅτι ταῦτα, τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν οὐχὶ δὲ ἀλλότρια ἔργα; τίς δὲ δοῦναι δύναται ἑτέρῳ, ἃ μὴ ἔχει αὐτός; κτῆσαι οὖν, φασὶν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἔχωμεν. Εἰ δύναμαι κτήσασθαι, ΤΗΡΩΝ ΕΜΑΥΤΟΝ ΑΙΔΗΜΟΝΑ, ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΝ, ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΦΡΟΝΑ; δεικνύετε τὴν ὁδὸν, καὶ κτήσομαι. Εἰ δ' ἐμὲ ἀξιοῦτε τἀγαθὰ τὰ ἐμαυτοῦ ἀπολέσαι, ἵν' ὑμεῖς τὰ μὴ ἀγαθὰ περιποιήσησθε, ὁρᾶτε ὑμεῖς, πῶς ἄνισοί ἐστε,

καὶ

καὶ ἀγνώμονες. Τί δὲ καὶ βούλεσθε μᾶλλον; ἀργύριον, ἢ ΦΙΛΟΝ ΠΙΣΤΟΝ, καὶ ΑΙΔΗΜΟΝΑ; εἰς τοῦτο οὖν μοι συλλαμβάνετε, καὶ μηδ᾽ ὧν ἀποβαλῶ αὐτὸ, ταῦτα με πράσσειν ἀξιοῦτε. Ἀλλ᾽ ἡ πατρὶς, ὅσον ἐπ᾽ ἐμοὶ, φησὶν, ἀβοήθητος ἔσται πάλιν, ποίαν ταύτην βοήθειαν; Στοὰς οὐχ ἕξει διά σε, οὔτε βαλανεῖα; καὶ τί τοῦτο; οὐδὲ γὰρ ὑποδήματα ἔχει διὰ τὸν σκυτέα; οὐδ᾽ ὅπλα διὰ τὸν χαλκέα; ἱκανὸν δὲ, ἐὰν ἕκαστος ἐκπληρώσῃ τὸ ἑαυτοῦ ἔργον. Εἰ δὲ ἄλλον τινὰ αὐτῇ κατεσκεύαζες ΠΟΛΙΤΗΝ ΠΙΣΤΟΝ ΚΑΙ ΑΙΔΗΜΟΝΑ, οὐδὲν ἂν αὐτὴν ὠφειλες; Ναί. Οὐκοῦν οὐδὲ σὺ αὐτὸς ἀνωφελὴς ἂν εἴης αὐτῇ. Τίνα οὖν ἕξω, φησὶ, χώραν ἐν τῇ πόλει; ἣν ἂν δύνῃ, ΦΥΛΑΤΤΩΝ ΑΜΑ τὸν ΠΙΣΤΟΝ ΚΑΙ ΑΙΔΗΜΟΝΑ. Εἰ δ᾽ ἐκείνην ὠφελεῖν βουλόμενος, ἀποβαλεῖς ταῦτα, τί ὄφελος ἂν αὐτῇ γένοιο, ΑΝΑΙΔΗϹ ΚΑΙ ΑΠΙΣΤΟϹ ἀποτελεσθείς; H. E. ex Ang. Politiani, ut ſuccincta magis interpretatione: *Hae te cogitationes ne crucient, bonore carebo, neque uſquam ullus ero. Si enim carere bonore in malis eſt, (ut certe eſt) non potes in malo eſſe propter alium, non magis, quam in turpi. Numquid igitur tuum opus eſt, principatu potiri, convivio accipi? Minime. Quomodo igitur boc eſt, bonore carere? Quomodo vero neque uſquam ullus eris, quem in iis ſolis eſſe oportet, quae ſunt in te, in quibus tibi ipſi maxime eſſe licet? Sed amicis prodeſſe non potero. Quid tu ais prodeſſe? Non babebunt abs te argentum, neque eos cives Romanos facies? Quis tibi ergo dixit, eſſe baec in nobis, & non aliena opera? Quis autem poteſt dare alteri, quod ipſe non babet? Poſſide igitur, inquit, ut & nos babeamus. Si poſſum posſidere,* SERVANS MEMET VERECUNDUM, FIDUM ET MAGNANIMUM: *Oſtende viam, & poſſidebo. Si vero aequum ducitis, mea me bona perdere, ut vos, quae bona non ſunt acquiratis; vos ipſi videte, quam iniqui ſitis, quamque ingrati.* „ *Quod ſi* „ FIDUM VERECUNDUMQUE AMICUM *argento praeponitis, in boc vos mibi* ergo *opitulamini: neque ea me agere ae-* „ *quum ducite, quibus boc perdam. Sed patria, quantum in me erit, adjumento carebit. Rurſus, quod tu boc ais adjumentum? Porticus non babebit per te, neque balnea? Quid tum? neque enim calceos babet per cerdonem, neque arma per fabrum? Satis eſt autem, ſi ſuum quiſque opus expleat. Quod ſi ei quempiam alium compares,* CIVEM FIDUM ET VERECUNDUM, *nibilque ei prodes? Utique. Neque tu igitur inutilis illi eris. Quo igitur ordine in civitate ero?*„ *Quo poteris:* SERVANS *ſimul* TE „ FIDUM ET VERECUNDUM". Nonne hoc eſt, quod Cato inde

inde desumit noster: SALVO *tamen* ANTE PUDORE? Sed pergit Philosophus: *Quod si, dum illi* (aut civitati integrae, aut unico alicui civi, veluti est in exemplo hoc nostro,) *prodesse velis, haec perdas: quem tu illi usum afferes; qui* IMPUDENS INFIDUSQUE *evaseris*? Sancta sint igitur maneantque, & ex Epicteti sententia, & Catonis, jura amicitiae, sanctiora tamen patriae atque civitatis universae: Sanctissima vero omnium & prorsus non violanda ducantur habeanturque honestatis jura aequitatisque. Neque fidus umquam esse poterit amicus, aut communi omnium societati civis infidelis, aut iniquus ipse sibi, cui proximus, cui praesentissimus esse debebat. Accidit tamen non raro, ut ita distringatur, qui pariter & laborat bonus esse civis & bonus amicus. Audi mihi hic Ciceron. ad Fam. Lib. II. Ep. XV. *Resp. me valde solicitat. Faveo Curioni. Caesarem honestum esse cupio. Pro Pompejo emori possum. Sed tamen ipsa rep. nihil mihi est carius. In qua tu non valde te jactas.* Districtus *enim mihi* videris esse, *quod* & bonus civis & bonus amicus es. Ceterum vid. h. Dist. & inter reliqua in Jurisprudent. Catonian. p. 246. cum Lemmate XXVIII. collatum. Possis & cum eodem conferre Epicteteum Cap. XLIV. ΟΡΚΟΝ παραίτησε, εἰ μὲν οἷόν τε, εἰς ἅπαν· εἰ δὲ μὴ, ἐκ τῶν ἐνόντων. H. e. JUS JURANDUM *refuge*, SI POSSIS, *prorsus*; *sin minus*, QUANTUM POTES.

Productus testis, celato crimen amici:
  Quantumcumque potes, quemque juvato tuum.
Adsistas aliis, salvo tamen ante pudore:
  Quo semel abjecto, postea nam quis eris?

Pour servir de témoin contre un de tes intimes
Devant les tribunaux si tu te vois cité:
Cache autant que tu peux ses crimes;
Mais sans donner atteinte aux droits de l'équité.

LXXVI.

LXXVI.

Sermones blandos blaesosque cavere memento.
Simplicitas Veri fama est: Fraus, ficta loquendi.

VERITATIS simplex est oratio: insidiosa est blandiloquentia. Proinde suspecta semper esse debet prudentibus.

ERASMUS.

Vere enim P. Syrus:

Habet suum venenum blanda oratio.

WACHIUS.

Quod ita graece reddit Scaliger:

Τὸν ἴδιον ἔλαχον ἰὸν αἱμύλος λόγος.

SIMPLICITAS *Veri fama*] Ita editio Pithoeana. &c.

* OPIT. ex Scalig.

Barthius legit: *Simplicitas veri forma est.* Pithoeanae lectioni consentiunt Ascensii, Branti, Colon. & Lipsiens. veteres Editt. Laudatque ita Hieremias Paduanus Part. II. Lib. II. Cap. VIII. Accius, ut volunt, Fab. XXXIX. v. 9. *Simplicitas veri, fraus estque puerpera falsi.*

DAUMIUS.

PALAM hic profitetur Distichorum Auctor eam, quam nos saepius in ipso laudavimus, quaeque se probis omnibus atque genuinis eruditae antiquitatis cultoribus facile adprobat, cui totum se Noster addixerat, quam unice in dicendo virtutem adamaverat, eamdemque & suo etiam atque etiam jam commendat filio, SIMPLICITATEM. Divinam illam, perque se ipsam & solam & nudam, sine fuco, sine fraude, sine blanditiarum illecebris, sine artis exquisitae ornamentis, amabilissimam tamen veluti *Honesti faciem; quae si tam oculis cerneretur*, quam auribus ac mente percipitur, *mirabiles amores, ut ait*, Cicerone referente, *Plato, excitaret sapientiae.* Ea si pariter, atque ipsi Auctori, omnibus illius commentatoribus adamata virtus esset, non ita crudeliter isti eum, in hoc ipso carmine, a plano simplicissimoque ejus sensu, in omnia alia, eaque inter se quam diversissima, tractum violenter, torsissent quasi ac d[illegible]ruciassent. Enarrabimus istas perpetuas in posteriore D[illegible]hi versu mutationes, verbis Cl. Withofii, quamvis ne[illegible]ius

cor-

76.

ΜΥΘΟΥΣ μειλιχίους τε ΚΑΙ ΑΙΜΥΛΙΟΥΣ πεφύλαξο·
Νημερτὴς ΑΠΛΟΤΗΣ ἀγαθὴ, ΔΟΛίη δ' ἡ ἐπακτή.

SIMPLICITAS *veri fama est.*] Ita Editio Pithoeana. Vulgares male: *Simplicitas veri sana est.* —— Fama hic est μαρτυρία, aut argumentum. Quemadmodum simplicitas vero praecurrit, ita dolus hypocrisi. Ex simplicitate veridicus homo arguitur, ex fraude Hypocrita.

Simplicitas veri] Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ. Euripid. *

Quod cessit in proverbium.

SCALIGER.

QUID sit ἐπακτή in Planudeanis, non capio, caperem, si Graece loquutus esset. ID.

Erat ipsi in mente, ἐπακτικοὶ λόγοι, quod quis etiam, neque barbare, nec male, in soluta diceret oratione. At versus non recipiebat. Inde illa violenta nimis contractio, quae hominem, non ita graecobarbarum, offendit Scaligerum.

* *Verique simplex simplicis & oratio est.*

correctioni ipsi hic subscribere queamus. Ita autem is commentatus est ad hanc nostram lectionem:

Simplicitas veri fama est; *fraus ficta loquendi.*

„ Sic iterum temere Scaliger introduxit *fama est*, ex Editio-
„ ne Pithoei, pro lectione antiquorum aliorum *sana est.* In-
„ terpretatur vero ita, ut *fama* sit μαρτυρία, aut argumen-
„ tum. Quis mortalium sic unquam fuit locutus? profecto
„ nullus. Barthius etiam huic figmento fidem non habens
„ malebat *veri forma est;* Malschius autem (immo potius
jam ante eum Scriverius) *norma* hinc porro divinabat.
„ Videbatur nobis aliquando, aequo jure *sancta*, vel *causa*
„ posse substitui. Sed si recte perpendas, requiritur vox
„ opposita voci *ficta*, & illis praecedentibus *blandos blaesos-*
„ *que* aliquid contrarium innuens". Hoc laudo. Sed quid eam aliunde conquirimus? Nonne *sermonibus blandis* satis ipsa opponitur *Simplicitas; ficta loquendo* vero *Veri fama?* Pergit tamen vir celeberrimus: „ Hinc cogitabam, an

 „ non

„ non lectio *ſana*, quam etiam Erasmus habet, potius re-
„ tineri poſſet. Sed omnibus accurate perpenſis ſic emen-
„ dandum cenſeo unice:

„ *Simplicitas veri* plana eſt, *fraus ficta loquendi.*

„ Id eſt, ſimplicitas veri vel veritatis eſt plana, naturali-
„ ter ſe habens, non affectata, fraus loquendi vero ficta,
„ & inſtar Protei in varias formas figuraſque ſe convertens.
„ Facillime autem illud *plana* in *ſana & fama* errore ſcri-
„ bentium migravit. Anonymus Iſaac. Nic. Neveleti (quem
„ alibi docuimus Joſ. Iſcanum Devonium fuiſſe) Fabula
„ XXXIX. ante multa jam ſecula hunc locum manifeſte
„ imitatur:

„ *Simplicitas veri, fraus eſtque puerpera falſi.*

„ Videtur ille voce jam tum illic corrupta abſterritus aliud
„ quiddam ſubſtituere maluiſſe". Sed nihil movemur iſta
cenſura, a qua, largiatur modo Deus reliquis Viri magni
meritis longaevam vitam, tempus erit, quo & ipſe deſi-
ſtat: quem ad modum & nunc *ſancta* & *cauſa* & *ſana*, &
quae dudum placuere, diſplicent.

A c c e d i t porro horum Diſtichorum nuper Editor,
doctiſſ. Arntzenius qui, licet in textu quidem nihil muta-
verit, „ attamen, ſic ipſe conqueritur in notis ſuis, ſcabri
„ quid latere, nemo puto negaverit. Varie quidem haec
„ tentarunt Viri Docti, ſed parum expediunt. *Simplicitas*
„ *veri norma eſt*, edidit Scriverius. Pejor multo & plane
„ inepta hoc loco, ut ſaepe alibi, eſt Malſcii conjectura:

„ *Simplicitas, veri norma eſt; laus, ficta loquendi.*

„ In quibus exponendis Davus ſum, non Oedipus. *Fama*
„ hic eſt μαρτυρία aut *argumentum*, ait Scaliger. Sed hujus
„ ſignificationis quaero exemplum. Ingenue fateor me ex
„ hoc verſu ſine correctrice manu nullum ſenſum exſcul-
„ pere poſſe, ita autem legendum puto:

„ *Simplicitas vera eſt fantis, fraus ficta loquentis.*

„ Amicus quidam meus volebat:

„ *Simplicitas vera eſt fantis*, frons *ficta loquentis.*

Quod poſterius hemiſtichium ipſe deinde rejicit, eo quod
ſermones blandi blaeſique deſignent *fraudem*, non *frontem*
forment.

forment. Sed & in illo priori altero, & utrique communi, exactiſſimam uſquequaque nos adhuc requirimus veritatem. Fieri enim utique poteſt, ut in dicendo aliquis a Simplicitate quidem ſermonis quam longiſſime in diverſa abiens, ſuo more, quae vera ſunt, eloquatur tamen. Ergo neque haec ipſa rem expediunt, & a ſimplicitate Catoniana ſunt alieniſſima.

RELIQUI jam fere nihil eſt, niſi ut aliquis nobis adhuc obtrudat ſimplicitatem famulam, hoc modo:

Simplicitas veri famula eſt; fraus ficta loquendi.

Puerpera ſcilicet jam adeſt ſupra: & aequitas nunc poſtulat, ut ei miniſtretur. Sed teneamus in re ſeria riſum.

EADEM prorſus oppoſitio VERI & FICTI Noſtrum arguit ſub oculis habuiſſe verſum illum Virgilianum, dicentem hoc:

Tam ficti *pravique tenax, quam nuncia* veri.

Id quod ipſi anſam praebuit, FAMAM, de qua ſermo illic eſt, alio atque alio reſpectu, diverſoque conſiderandi intuitu, ut duplicem: Alteram ut *Veri nunciam*, & tunc quidem verbis nihil praeterquam mira *Simplicitas* adeſt; nihil ea dictis aut dicendis addit, demitque nihil; rem neque auget, neque dicendo inminuit; non ex affectu loquitur, nec dictis porro ſuis pertinaciter inhaeret, ſed ea patitur ipſo eventu comprobari. Altera vero illa non itidem, nempe:

FAMA MALUM, *quo non aliud velocius ullum,*
Mobilitate viget, viresque adquirit eundo.
Haec FICTI PRAVIQUE TENAX eſt *nuncia.* —

Hoc monſtri, ut omnis fraudum artifex, anfractus quaerit, non recta incedit neque ſermones rebus, ſed audientium cupiditati adcommodat, eamque dum dictis mulcet, *ficta loquela* decipit. Jam miro judicio noſter, Poëta pariter & Philoſophus, ingenioſiſſimam hancce picturam & effigiem poëticam, ut ſolet, utque nos jam vidimus alibi, in Jano, in Occaſione Dea, in rara Fide, rurſus in illius Muſarum alumni, filioli ſui, convertit uſus. *Hinc*, ita ipſum quaſi adloquitur,

Te capere exemplar vitae morumque jubebo.

Cape tibi ergo, inquit, *hoc, ut probe ſemper dignoſcas alteram*

ab altera, FAMAM. Illa MERA SIMPLICITAS; haec MERA FRAUS EST. Haec non nisi FICTA LOQUITUR. Ejus igitur anfractus &

SERMONES BLANDOS BLAESOSQUE CAVERE MEMENTO.

Ne iis te circumveniat & tamquam laqueis in insidias fraudulenter illiciat. Huic tu, ut saepe monui moneoque; CREDERE NOLI. Confer & huic, e sacro Codice, *Proverb. VII.* 21. Alteram ipsa sua SIMPLICITATE poteris internoscere, quae illi semper adest. Ea NUNCIA VERI, ea VERI FAMA est, eique tuto credere, eam amplecti licebit.

JAM DET nobis, licet, Commentatorum turba mille alia Epitheta & laudum titulos, quos genuinae isti adfigant Simplicitati Catonianae, ipsa tamen omnia ea respuet, neque ea re vera, simul quoque sumta omnia, tantum dicent, quantum haec eloquentissima pictura poëtica, sed in exemplar morum conversa. Nec est, cur illi nobis repetant: *Quis mortalium sic unquam fuit locutus*? Et: *Hujus significationis quaero exemplum*. Pro quo nos potius dicemus: Quis ita loquitur: *fraus loquendi*, & *fraus* est *ficta*? Profecto, qui *fraudem* jam dixit, is nihil amplius addit, dum *fictam* nobis effingit fraudem: qui dixit ipsam *Simplicitatem*, nihil dicit, dum eam laudat, ut *planam*; veluti nec, qui nivem candidam, aut albam pingit, aut si malis niveam. Sed quum uterque Vir Cl. & Withofius, & Arntzenius, in hoc Disticho, ad Josephum provocet Iscanum, visum est, ex hoc tam nitido poëta & aliud afferre exemplum, qui quarti de Bello Trojano libri inde a versu 46. sic nobis depingit Priamum:

> *Regius ornat bonos*: placidae vox NUNCIA mentis
> *Nil tumidum, nil triste sonat, propiorque precanti*
> *Mollibus imperiis famulantes instruit aures.*

Dico igitur eodem modo, quo *vox* hic *mentis* est *nuncia placidae*, etiam Simplicitatem Veritatis esse nunciam, vel VERI FAMAM & indicium. De qua re videndus porro Erasmus I. Chiliad. tit. CCLXXXVI. VERITATIS SIMPLEX ORATIO. In eumdem sensum & Cicero de Amicitia, sive Laelii sui Cap. XXV. *Secerni autem* inquit BLANDUS AMICUS *a vero & internosci tam potest adhibita diligentia*,

tia, *quam omnia fucata a ſinceris atque veris.* Quomodo autem? nempe *Simplicitate*, quae alteri adeſt; deeſt alteri. Quod & praecipue vult Cato noſter.

DOCTISSIMUS adhuc Cannegieterus Cap. Reſcriptorum XXXIII. ſequentia addit, ad ſignificationem verborum ſpectantia: „ *Blandus* eſt verbis, *blaeſus* ſono verborum.
„ *Blandus* ergo, qui blandientibus verbis, *blaeſus*, qui blan-
„ diente ſono animum & gratiam captat. Porro *blaeſus* eſt,
„ qui litteram caninam R. horridam eam & atrocem elidit,
„ aut in molliorem blandioremque ſonum τοῦ S. convertit,
„ unde Priap. Carm. VI. *Blaeſaque lingua mea eſt.* Commen-
„ tator in hoc carmine exponendo blaeſum & balbum mi-
„ ſcet. Male. *Hirrum* balbutientem ludit Cicero, appellans
„ eum *Hillum* aut *Illum.* Fam. Lib. II. Ep. X. *De Hillo,*
„ *balbus enim ſum.* In lectionem autem illam Ciceronis Do-
„ ctiores Viri omnes conſentiunt". Sed nos pedem hic figimus.

Sermones blandos blaeſosque cavere memento:
Simplicitas veri verius indicium eſt.
Et male fraus audit Famae bene ficta loquentis:
Hac falſi arguitur garrula Fama tenax.

Crains les adulateurs dont l'ame peu ſincere
Ne viſe qu'à tromper, par un air impoſteur.
Le vrai ne ſait ſe contrefaire
Mais le déguiſement ſuit par-tout le flatteur.

LXXVII.

Segnitiem fugito, quae vitae ignavia fertur:
Nam quum animus languet, consumit inertia corpus.

IGNAVA & otiosa vita fugienda est. Nam torpor animi corpori quoque situm & languorem adducit. Animi exercitatio corporis quoque valetudini confert.

ERASMUS.

SEGNITIEM *fugito*] Scil. *animi*. *Quae vitae ignavia fertur.*] Quae perhibetur facere vitam ignavam; quae corpus in partes trahit, & ad negotia in vita humana obeunda facit inhabile.

Nam quum animus languet,] *piger est*. Animus alacris excitat & instimulat etiam corpus: Contra lassus ac languidus, *hoc* etiam in partes trahit & atterit.

DAUMIUS.

VERE HOC, si quidquam aliud, dictum esse Catonianum, nemo negabit, qui adtente legerit ac perpenderit illam prisci Catonis diam sententiam, quam, ex ejus libro, qui *Carmen* inscribebatur *de moribus*, & cujus hoc Dionysii opusculum passim, aut aliqua epitome, aut imitatio videtur versibus expressa, A. Gellius exscriptam, cum duobus aliis ejusdem libri fragmentis, nobis conservavit, Noct. Atticar. Libro XI. Cap. II. ut postremam, inquiens: *Illa quoque ex eodem libro praeclarae veritatis sententia est: Nam*, VITA, *inquit*, HUMANA PROPE UTI FERRUM EST. SI EXERCEAS, CONTERITUR: SI NON EXERCEAS, TAMEN RUBIGO INTERFICIT. ITIDEM HOMINES EXERCENDO VIDEMUS CONTERI. SI NIHIL EXERCEAS; INERTIA ATQUE TORPEDO PLUS DETRIMENTI FACIT, QUAM EXERCITATIO. Idem plane & Cato dicit noster in hoc & sequenti proxime Carmine, quorum quodammodo necessarium ordinem ac nexum fortuna quaedam singularis ad nostram usque aetatem non interruptum servavit. Pertinent igitur ad hoc praesens Distichon duplicis & quasi bicipitis illius oraculi Catoniani proprie

77.

ΝΩΘΡΕΙΗΝ ΦΥΓΕ, ΑΡΓΙΗν τοῦ ζωτικοῦ οὖσαν·
Ψυχῆς ἀσθενέος γὰρ χαύνωσις χρόα τήκει.

SEGNIT. *fug.*] Nihil occurrit in Planudeanis, quod caſtigatioribus judiciis ſatisfacere poſſit. Ψυχῆς ἀσθενέος videtur poſuiſſe abſolute pro ἀσθενούσης. Sed ne quis ita mentem Gnomologi aſſecutus fuerit, qui non ἀσθενοῦσαν, ſed ἀργοῦσαν καὶ ἀπονοῦσαν intelligi voluit. Deinde χαύνωσις non eſt inertia. Denique τήκειν hic locum non habet. Tantum enim abeſt, ut inertia tabefaciat corpus, quod eſt τήκειν, ut pinguius & obeſius reddat. Dicit igitur: χαύνωσις τήκει τὸ σῶμα, quum potius dicendum fuerit: ἡ ἀργία χαυνοῖ τὸ σῶμα. Quod quamvis verum eſt, tamen τὸ χαυνοῦν non reſpondet verbo conſumendi, quod nos apte δαπανᾷν vertimus.

SCALIGER.

proprie ea verba: *Vita humana prope uti ferrum eſt. Quod, ſi non exerceas, tamen rubigo interficit. Itidem homines. Si nihil exerceas, inertia atque torpedo plus detrimenti facit, quam exercitatio.* Eodem modo Noſter VITAE IGNAVAE DETRIMENTUM breviter, ut ſolet, ſed efficaciter his verbis decantat:

QUUM ANIMUS LANGUET, CONSUMIT INERTIA CORPUS.

Ecce tibi verum in eo Catonem: neque tamen a Boxhornii inſultibus vel ſic inmunem futurum. Ita enim hic, in Diſſertatione ſua prorſus inlaudabili & acerba, noſtrum pergit inpetere Auctorem: *Idem videbis Diſt. VII.* ſuo ſcil. ipſius computandi modo, *Lib. III.*

Segnitiem fugito, quae vitae ignavia fertur.

Aſinina tautologia eſt. Rideret adhuc ſemel Craſſus, aut Cenſorinus ille, ſi viveret, ſi Boxhornium ſpinis & carduis adeo delectantem videret, ſuumque illud: *Digna labris lactuca!* forte ingeminaret. Sed ei Noſtroque ſuam ſedulo locat operam dignus his patronus clientibus, Cannegieterus,

Rescriptor. Cap. XXXI. „ Tautologiam, inquiens, hic
„ nullam video; nam segnitiem animi, facit ignaviam vi-
„ tae vel corporis. Vide ergo, an placeat interpretatio
„ Daumii: Segnities fertur ignavia vitae, id est, fertur
„ vitam facere ignavam. Omnia bene haberent, si pro
„ *ignavia* reponere liceret *noxia*, verum Auctoris hanc vo-
„ cem esse, nolo adseverare (*a*). Forte vox rarior & minus
„ intellecta Librario ea fuit (*b*), quam malim investigare alios.
„ Et tamen ipsa vox noxia substantive usurpata, pro damno
„ & nocumento, Viris tantum Eruditioribus, non & Li-
„ brariis, imo ne Grammaticis quidem mediocribus fuit
„ cognita. Servii Sulpicii sententiam de hac voce vide apud
„ Festum. Adde, quae de ea porro disputavit Perizonius
„ ad Sanctii Minervam, Lib. IV. Cap. IV. 22. & quos ci-
„ tavit Dukerus ad Opuscula Veterum ICtorum, pag. 17.
„ Forte verbum tritum, aut dictum aliquod nobile vetu-
„ stioris poëtae Noster cogitavit, quo segnities notabatur:
„ quale est hoc Horatii Lib. II. Sat. III. 14. quo fertur se-
„ gnities, aut si mavis desidia, Seiren":

Vitanda est improba SEIREN DESIDIA.

Et recte deinde, de eo consilio, propter unam aliquam vocem non ab omni parte omnibus intellectam, integram abjiciendi sententiam, haec addit: „ Utemur hac ratione, „ cum servandi spes nulla est, quae nec dum decollavit". Immo neque horum Disttichorum recens Editor, Arntzenius, intactam potuit linquere hanc Boxhornii vocem *asininam*. Dicit ergo postquam eam atro carbone notavit: Segnities *proprie refertur ad animum*, ignavia *vero ad corpus*. Citatque dein nobis & Pomponium Melam & Servium Honoratum Maurum. Illum, de situ Orbis Cap. V. §. 25. *Solo quam Viris melior &* segnitie *gentis obscura*. Hunc, ad Virgil. Aeneid. L. I. v. 423. *Alii* ardentes *ingeniosos dicunt. Nam per contrarium* segnem, i. e. sine igni *carentem ingenio dicimus &c.*

(*a*) Adseverat autem Clariss. Withofius & sic locum unice emendandum statuit, inter alia dicens: „ Forte aliquis probare posset, si loco vocis *ignavia* „ poneretur *infamia*. Sed sequens versiculus incipiens voce *Nam* ostendit hic „ vocem positam, qua aliquid damnosum significatum sit. Sine controversia „ sic unice emendandum est:

„ *Segnitiem fugito, quae vitae* noxia *fertur*.

„ Jam ratiocinium aptum justumque est. &c.

(*b*) *Ogygia* forte.

&c. Ignaviam *autem*, addit ipſe, *de corpore dici*, *eamque vitam ignavam reddere*, *ex multis adparet*, *ut & ex adjectivo* ignavus, *vid. Non. Marcell. n.* 142. *Ovid.* Lib. I. *Ex Pont. Eleg. V. v.* 5.

Cernis ut ignavum *corrumpant otia* corpus.

Quibus rite perpenſis revera nihil eſt, quod nos amplius in hoc Diſt. remoretur, niſi nodum, quod aiunt, in ſcirpo quaerere amemus.

Languidiore animo, conſumit inertia corpus:
Hoc extinguit iners pectoris igniculos.
Tu fuge ſegnitiem, quae vitae ignavia fertur.
In motu vita eſt: Ni moveare, perit.

Evite avec ſoin la pareſſe,
Qui d'une vie heureuſe épuiſe les tréſors:
Il n'eſt pas de poiſon pareil à la moleſſe:
L'oiſiveté de l'ame eſt la perte du corps.

78.

"Εθ' ὅτε παρβολάδην TAIC φροντίσι μίγνυε TEPΨEIC;
OΦPA φέρειν θυμὸς φίλος ONTINAοῦν πόνον ἴσχῃ.

INTERP. *tuis &c.*] Non solum improprio adverbio παρβολάδην usus est Planudes, sed etiam penultimam producit, oblitus apud Homerum corripi in παρβολάδην.

SCALIGER.

Damus Scaligero prius; posterius non item.

QUEMVIS *sufferre laborem.*] Quid si legamus? *quem vis, sufferre laborem.* Sic enim Vir Doctus conjecerat, ut fere loquitur Seneca, Ep. XXII. *Quemcumque vis* occupa. &c.

O. ARNTZENIUS.

„ quae L. Annaeus Seneca, Libro de Tranquillitate Anim.
„ Cap. XV. habet: *Danda est*, inquit, *remissio animis: me-*
„ *liores acrioresque requieti surgent. Ut fertilibus agris non est*
„ *imperandum: cito enim exhauriet illos nunquam intermissa foe-*
„ *cunditas: ita animorum impetus assiduus labor frangit. Vires*
„ *recipient paullum resoluti & remissi.* Unde Scaevola lusisse
„ pila traditur: *quia videlicet ad hoc diverticulum animum suum,*
„ *forensibus ministeriis fatigatum, transferre solebat*, ut de eo
„ Maximus Valerius Lib. VIII. Cap. VIII. scriptum reli-
„ quit".

HERODOTI quoque, in hanc ipsam sententiam, valde memorabile illud est, quod in Euterpe (Historiarum ejus Lib. II.) de Amasi narrat, devicto Aprie, ex homine plebejo, qualis fuisset antea, Aegypti rege. Qui *hoc usus est*, inquit Historicorum princeps, *in rebus agendis, instituto. Ab aurora usque dum refertum esset forum, accurate negotia oblata agebat, deinde potabat & inter compotores jocabatur, morionem agens ac scurram. Quibus rebus offensi amici, talibus eum verbis castigabant, Rex, dicentes, non e dignitate tua degis, qui ad tantam te demittis nequitiam. Nam deberes augusto in solio sedens auguste interdiu res administrare: ita & Aegyptii cognoscerent a magno sibi viro praesideri, & tu melius audires. Nunc haud-*

haudquaquam facis e regia dignitate. His ille respondit : Τὰ τόξα οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται χρᾶσθαι, ἐντανύουσι, ἐπεὰν δὲ χρήσωνται, ἐκλύουσι. Εἰ γὰρ δὴ τὸν πάντα χρόνον ἐντεταμένα εἴη, ἐκραγείη ἄν, ὥστε ἐς τὸ δέον οὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρῆσθαι. Οὕτω δὴ καὶ ἀνθρώπου κατάστασις· εἰ ἐθέλοι κατεσπουδάσθαι αἰεὶ, μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἑωυτὸν ἀνιέναι, λάθοι ἂν ἤτοι μανεὶς, ἢ ὅγε ἀπόπληκτος, γενόμενος. H. e. interprete Laurentio Valla, cujus ejusdem verbis latinis hanc telam orsi paullo ante sumus historicam: *Arcus ab iis, quorum sunt, quum est opus, intendi* (addendum in versione fuisset, *retendi itidem, cum non opus sit amplius*): *eos, si semper intenti sint, ruptum iri, nec posse eis illos, quum indigeant, uti: Ita & hominis institutum esse. Si assiduo laborare studio, nec ullam partem ad lusum sibi indulgere velit, fore ut pedetentim aut mente captus sit, aut membris. Quod ego intelligens utrique rei tempus impertio. Haec Amasis amicis respondit.* Jam Phaedrus, Augusti libertus, homo vaferrimus idem &, ut sunt fere omnes aulici, lepidissimus, potuisset dicere idem in defensionem domini quondam sui, quem refert Suetonius, in Augusti vita, Cap. LXXXIII. *Animi laxandi caussa modo piscari* solitum *hamo, modo talis aut ocellatis, nucibusque ludere cum pueris.* Maluit tamen, mutato nomine, narrare ut fabulam: quam citat in notis supra jam Opitius. Et ne qua minima in parte regia laedatur majestas, (prouti & alibi, quam non loquitur circumspecte, in re fere simili, de Tiberio Caesare:

Tunc sic jocata est tanti majestas Ducis.)

neque ipsi Amasi adjudicat, cui tribuit Historia; sed suo in fingendis fabulis exemplari, fabularum Philosopho, ut hominem Plinius vocat, Aesopo, & pariter servo, & regis illius aetate aequali. Sed sunt profecto multo plura ejusmodi, in quibus politissimi istius Scriptoris summum atque cultissimum eluceat ingenium: Qui & alio loco dicit:

Animum relaxes, otium des corpori,
Ut adsuetam fortius praestes vicem. Lib. III. Prologo.

MULTI sunt & fortasse nimii, in hoc praecepti commendando, Poëtae, ut videre est & in nostris flosculis: nec id mirum; nam

Carmina secessum scribentis & OTIA quaerunt.

Neque tamen ejusdem necessitatem vel ipsi negant severiores Philosophi: Probant item & exemplis adstruunt Historici:

rici : Denique imperant & Medici, vid. Venerabilis Avi noſtri Amaltheum Caſtello-Brunonianum, ſive Lexicon Medicum, in vocibus *Heſychia*, ſive Quies, & *Otium*, & eodem Auctore, Jacobo nempe Pancratio Brunone, in lucem edita Medic. General. Dogmata, P. V. Cap. V. Dogm. V. pag. 645. Qui magnus quondam Medicus & Heiſtero maximo, aliisque medicorum principibus vel hodie adhuc magni habitus, continuum laborem & vehementiorem quemcumque a prandio aut coena corporis motum vehementer reprobavit, eo diſſipari inquiens, cum humoribus concoquendo nutrimento neceſſariis, ſpiritus animales, neque naturam, huic operi intentam, ſimul aut ſeriis quibuſcumque negotiis, aut certe meditationibus, ſine corporis detrimento, poſſe ſufficere. Ipſe autem ad diſciplinae ſuae praeſcriptum vitam exigens, ad biennium ſupra octogeſimum aetatis annum incolumis produxit & filia ejus unica, mihi veneranda mater, anno jam nonageſimo propior, adhuc in vita ſuperſtes eſt : quae femina mirum in modum ſuum per omnia expreſſit parentem.

CAVENDUM tamen & hic, veluti ex parte altera, ne quid ſit fiatque nimium & in animi remiſſione : Namque nec argute magis, quam vere, iſtud in divina dicitur P. Syri ſententia :

Arcum intenſio frangit, animum remiſſio.

quam ſic ad verbum Scaliger graece reddidit :

Τόξον τόνος, χάλασμα τὸν νοῦν, ῥήγνυσι.

Et Plutarchus idem dicit in libello quo disquirit, *an ſit ſeni adminiſtranda Reſp.* Τόξον μὲν, ὥς φασιν, ἐπιτεινόμενον ῥήγνυται, ψυχὴ δὲ ἀνιεμένη. Vid. ſub Proverbii titulo : ARCUS TENSUS RUMPITUR, Erasmum, qui dictis addit ſequentia : *Refertur autem in epitaphio Theophraſti, qui tantiſper viguit, dum eſſet in labore; ſimul atque remiſit ſtudium, interiit :*

Οὐκ ἄρα τοῦτο μάταιον ἔπος μερόπων τιν' ἐλέχθη,
  Ῥήγνυσθαι σοφίης τόξον ἀνιέμενον.
Δὴ γὰρ καὶ Θεόφραστος ἕως ἐπόνει μὲν, ἄπηρος
  Ἦν δέμας εἶτ' ἀνεθεὶς, κάτθανε πηρομελής.

Id eſt :

Frangitur, ut ſtudii tenſum laxaveris arcum,
  Veridici ſane verba fuere viri.
Namque opere aſſiduo valuit Theophraſtus : & idem,
  Laxato ſtudio, membra ſolutus obit.

No-

Nolebat hoc de se posse dici, diligentissimus Analecta, Baylius, qui ea propter & hoc Catonis Distichon, cum indignatione fere, a se rejicere videbatur*: Sed nec omnes Baylii sumus, hoc est, aeque ac ipse, in studiis toti, &, qui omnis generis scripta, non sine quadam animi voluptate, tranquillus atque a nemine disturbatus potuit perlegere, frustra

* Dans la Préface de la I. Edition de son grand Dictionnaire, pag. V. de la derniere: — *soit*, dit-il, *qu'une paresse naturelle, ou une obéissance trop scrupuleuse au préceptes qu'ils ont appris au Collège*, Interpone tuis &c. *les engagent à de fréquentes interruptions de leur travail.* Et peu après: *La voïe des préjugés est trompeuse; & s'ils veulent des préjugés favorables, je leur dirai que je me souviens aussi-bien qu'eux du Distique de Caton,*

Interpone tuis interdum gaudia curis, &c.

mais que je m'en sers très-peu. Divertissemens, parties de plaisir, jeux, collations, voïages à la campagne, visites & telles autres recréations, necessaires à quantité de gens d'étude, à ce qu'ils disent, ne sont pas mon fait; je n'y perds point de tems. &c.

LXXIX.

Alterius dictum aut factum ne carpseris unquam:
Exemplo simili ne te derideat alter.

QUID in alios feceris, hoc in te fiet ab aliis. Si libenter reprehendas aliorum facta dictave, tuo exemplo & alii in te utentur.

ERASMUS.

EXEMPLO *simili*] τὸ alterius in principio prioris versiculi, & τὸ alter in fine posterioris de eodem dicitur. Scal. & ex eo, in excerptis, OPITIUS. Nos contra opponi arbitramur, uti semper *alter* & *alter*.

MERUM Hoc est dogma euangelicum, vel euangelicae saltem doctrinae consentaneum:

ΜΗ ΚΡΙΝΕΤΕ, ΙΝΑ ΜΗ ΚΡΙΘΗΤΕ.

Ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. *Matth. VII.* 1. & 2. H. e. verbis Castalionis:

NE JUDICATE, ET NON JUDICABIMINI.

Nam

fruſtra nobis ille perſuadere conabitur, eorumdem otiorum ſane quam cupidiſſimis, nulla omnino ſpeculationum ſuarum *curis interpoſita* a ſe fuiſſe *gaudia*, aut, ſi non corporis, quod & ipſum tamen ea perfruitur quiete; animi certe oblectamenta.

Interpone tuis interdum gaudia curis:
Gaudia te recreent reſtituantque tibi.
Ut poſſis animo quemvis ſufferre laborem:
Quum, novus ipſe, operis ſponte ſubibis onus.

Interromps pour un tems, par un plaiſir utile,
Le ſoin d'un travail aſſidu:
L'eſprit par ce repos plus libre & plus tranquile
Saura mettre à profit ce qu'il aura perdu.

79.

ΜΗτε ΛΟΓΟυ, μήτ' ΕΡΓΟυ ἐπιδράξῃ ἑτέροιο,
ΜΗ τῷ σῷ παραδείγματι ΚΑΙ ΣΕ τις αὖθι γελάσῃ.

EXEMPLO *ſimili*.] Non intellexit Planudes. Mens Gnomologi: Noli factum aut dictum alicujus deridere: ne contra ipſe tuo te exemplo derideat. Nam τὸ *Alterius* in Principio prioris verſiculi, & τὸ *alter* in fine poſterioris, de eodem dicitur. SCALIGER.

RECEPTAM lectionem reperire licuit in Vet. Chartac. Leid. tert. & editis antiquiſſimis. &c. O. ARNTZ.

Nam quo judicio judicabitis eodem judicabimini: & qua menſura menſi fueritis, eadem vobis remetietur. Neque tamen propterea ita ſentiendum, Catonem noſtrum Chriſtianorum ſacris addictum fuiſſe, quod ſecus eſſe, in hac ipſa Hiſtoria ſatis & abunde demonſtratum dedimus, ac diverſis in locis, contra ſtatuentem illud Boxhornium, porro evincemus. Nam & eo tempore, quo ſcripſit Noſter, recepta inter Chriſtianos morum inſtituta paſſim & ubique inter gentes fuerunt divulga-

ta,

ta, & earum ſapientiores, quaecumque ex his rejicere plane non poterant, ne ſanctitatis aut virtutis laude illis ceſſiſſe viderentur, in ſuos uſus converſa adhibuerunt ipſi. In quibus & hoc cumprimis Juris omnis naturalis primarium quaſi principium ac fundamentum omnium ad ſe rapuit traxitque adſenſum:

QUOD TIBI TU FIERI NOLLES, NE FECERIS ULLI.

Ex quo veluti ſua ſponte profluit hoc: Nolles autem tua dicta aut facta maligno animo carpi aut perſtringi ab aliis. Ergo illud idem alteri ne feceris. Hoc eſt

Alterius dictum aut factum ne carpſeris umquam.

Epictetus ſane in nulla re, ne minima quidem, male vult de altero judicari, nedum male dici, ut qui *linguae* eſſe *temperandum*, toties inculcavit. Illud vel praecipue apparet ex Cap. Enchiridii LXVII., quod his conceptum verbis eſt: Λούεταί τις ταχέως; μὴ εἴπῃς, ὅτι κακῶς, ἀλλὰ ὅτι ταχέως. Πίνει τις πολὺν οἶνον; μὴ εἴπῃς, ὅτι κακῶς, ἀλλ' ὅτι πολύν. Πρὶν γὰρ διαγνῶναι τὸ δόγμα, πόθεν οἶδα εἰ κακῶς; οὕτως οὖν συμβήσεταί σοι, ἄλλας μὲν Φαντασίας καταληπτικὰς καταλαμβάνειν, ἄλλοις δὲ συγκατατίθεσθαι. H. e. ex interpretatione hic loci prae aliis curatiore Angeli Politiani: *Lavatur quis cito, ne dicas male eum lavari, ſed cito. Bibit quis multum vini, ne dicas, male, ſed multum. Niſi enim ejus conſilium ſcias, unde ſcis, an male? Sic enim accidet, ut aliorum apprehenſivas imaginationes accipiamus, aliis autem aſſentiamus.* Ita nempe, ut moris eſt Noſtro, utque pariter ait Plinius, ejuſdem aevi Philoſophus: *Mitius jubetur exemplo.* Sed tamen & alibi ſeverius omne ex iſto perverſo, quod hic vetat, de aliis judicio profluens ac redundans aut derivatum in alios plane damnat vituperium, Capite ipſe monens LXXII. Σημεῖα προκόπτοντος ΟΥΔΕΝΑ ΨΕΓΕΙ, οὐδένα ἐπαινεῖ, ΟΥΔΕΝΑ ΜΕΜΦΕΤΑΙ, ΟΥΔΕΝΙ ΕΓΚΑΛΕΙ, οὐδὲν περὶ ἑαυτοῦ λέγει, ὡς ὄντος τινὸς, ἢ εἰδότος τι. Ὅταν ἐμποδισθῇ τι, ἢ κωλυθῇ, ἑαυτῷ ἐγκαλεῖ· κἂν τις αὐτὸν ἐπαινῇ, καταγελᾷ τοῦ ἐπαινοῦντος αὐτὸς παρ' ἑαυτῷ· κἂν ψέγῃ, οὐκ ἀπολογεῖται. Περίεισι δὲ καθάπερ οἱ ἄῤῥωστοι, εὐλαβούμενός τι κινῆσαι τῶν καθεστώτων, πρὶν πῆξιν λαβεῖν. Ὄρεξιν ἅπασαν ἦρκεν ἀφ' ἑαυτοῦ· τὴν δ' ἔκκλισιν εἰς μόνα τὰ παρὰ Φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν μετατέθεικεν. Ὁρμῇ πρὸς ἅπαντα ἀνειμένῃ χρῆται. Ἂν ἠλίθιος ἢ ἀμαθὴς δοκῇ, οὐ πεφρόντικεν. Ἑνί τε λόγῳ, ὡς ἐχθρὸν ἑαυτὸν παραφυλάσσει, καὶ ἐπίβουλον. H. e. eodem, quo ſupra, interprete:

prete: *Signum proficientis hoc est*, NEMINEM VITUPERAT, *neminem laudat*, DE NEMINE QUERITUR, NEMINEM ACCUSAT, *nihil de se ipso dicit, ceu si sit aliquis, aut aliquid sciat. Cum in re quapiam aut impeditur, aut prohibetur, se ipsum accusat.* (Conf. Cap. III. & Dist. XIII. & XXIII. Lib. I. p. 104. sq. itemque XXX. Lib. II. pag. 309. sq.) *Et si quis ipsum laudet, ridet laudantem ipse secum: & si vituperet, non se expurgat. Degit autem instar valetudinarii, cavens aliquid eorum quae sunt in se commovere, priusquam ad soliditatem perveniat. Appetitum omnem a se ipso sustulit. Declinationem vero in ea tantum, quae sunt contra naturam, eorum videlicet quae sunt in nobis, transtulit. Conatu ad omnia remisse utitur. An stultus, an rudis dicatur, minime curat: utque uno explicem verbo, quasi adversarium se ipsum observat, & quasi insidiatorem.* Sed haec, ut ipse testatur Philosophus, non nisi *provectioribus* scripta, neque adeo sunt omnium. Jam vero Dionysius pater, qui suum probe noverat filium in hisce sacrorum arcanis nondum initiatum, multoque minus eorum Mysten, quique eum praeterea sciverat minime esse stipitem, neque sine omni sensu aut laudis, aut ignominiae, futurum, ita & haec sublimiora dogmata ejus ingenio captuique adcommodat, ut in ipso gloriae adfectu adhuc inbecilliorem adoriatur animum: *Ipse laudum cupidus & a dedecore abhorrens, cave tibi, ne alios probris aut conviitiis insecteris, aut eorum facta dictave malo animo perstringens, ipsos indigna coinquines contumelia.* Fore enim, ait, ut, justa quadam Nemesi & certissimo talionis jure,

In caput Auctoris facinus plerumque redundet:

Quique alterum involvat obtegatque probris, ipse vicissim probris & conviitiis proscindatur, si neque semper ab eodem, quem laeserat, uti rem exponit Scaliger, forte tamen ab aliis, ipsius in hoc exemplum imitantibus.

Alterius dictum aut factum ne carpseris umquam:
Ut sapias, mores carpseris ipse tuos.
Exemplo simili ne te derideat alter.
Caedimus; inque vicem caedimur: Alta ruunt.

Par un faux esprit de critique,
Des actions d'autrui ne sois pas le censeur;
De peur qu'à ton exemple un autre satyrique
Ne t'accable à ton tour, en raillant le railleur.

LXXX.

Quod tibi ſors dederit tabulis ſuprema notato,
Augendo ſerva; ne ſis, quem fama loquatur.

QUOD tibi obvenit ex teſtamento tuorum, id ſerva, ne fias vulgo fabula. *Quod ſors ſuprema*) id eſt haereditas, *dederit tibi notato*) id eſt inſcripto *tabulis* inſtrumentariis, vel *notata* id eſt, ſcripta tabulis; *augendo ſerva*) id eſt, ita ſorva, ut augeas etiam. Vulgus enim multa dicere ſolet, in νεοπλούτους, id eſt, in novas nactos divitias.

ERASMUS.

QUAE *tibi* eſt in Cod. ſcripto Vet. Chart. Quod ſequuntur Editt. Aug. Vind. Euchar. Trem. Eraſm. Gryph. Cord. Crucii & quaedam recentiores. Quod placuit Cl. Reſcriptorum Auctori, Capite, ut nuper me monuit, novo XXXIII.

O. ARNTZENIUS.

Reliqua ejus vide ſtatim Commentario noſtro inſerta.

Juven. Sat. I. v. 59.

Qui bona donavit praeſepibus & caret omni Majorum cenſu. &c.

NAVIGENT hunc civilis Juris Oceanum, quorum eſt, cum Lege navigare, JCti. Quod & fecere jam conſultiſſimi viri, Henricus Cannegieterus, Ottoque Arntzenius J. U. D. neque illi noſtra in eo opera indigent.

> *Sed non haec mihi vis: non mihi talium*
> *Cura eſt, aut animus deliciarum amans.*

Nihil itaque aut parum addam de meo iis, quae viſum erat huic erudito Doctorum Pari ad hoc Diſtichon conferre. Primus autem horum poſterior, in expoſitione ſua, ſupra jam in brevioribus doctorum Virorum notis inchoata, ita pergit: „ *Recte exponunt* ſortem ſupremam *per* hereditatem. „ *Hinc Livius Lib. I. Cap. XXXIV.* § 2. Puero poſt avi „ mortem in nullam *ſortem* bonorum nato. *Et procul dubio* „ *hinc deſendi poteſt locus Horatii, Lib. II. Epiſt. II. v.* 173.

> Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc *ſorte ſuprema,*
> Permutat dominos, & cedit in altera jura.

„ *Ubi Bentlej. ex ſuis Codd. edidit* morte ſuprema. *Nec aliter*

„ etiam

80.

Κλῆρον, Ὃν ἔσχες πατρόθεν, ἔγΓΡΑΦέ μοι πινάκεσσιν,
Καί μιν ΑΕ'ζων φρούρει, ΜΗ'τι κακῶς ἐπακούῃς

QUAE *tibi sors dederit suprema notato.* Quae tibi scripto in Tabulis testamenti suprema voluntas alicujus reliquerit. At Planudes τὸ NOTATO verbaliter reddit ἔγγραφε! quum sit γεγραμμένῳ. Ne mirere igitur tam ridicule hunc versiculum expressisse:

Κλῆρον, ὃν ἔσχες πατρόθεν, ἔγγραφέ μοι πινάκεσσιν.

Scribe in tabulis haereditatem a patre relictam. Qui haec mihi interpretabitur, mereat montes auri.

NE *sis, quem fama loquatur.*] Aut aliquod proverbium in profusores bonorum jactatum hic invenitur, ut nos vertimus; aut simpliciter accipiendum: Ne occasionem praebeas vulgo de te, & sis fabula, ut bene concepit Planudes. Tunc ita fuerit vertendum:

Τήρει τ' εὖ καὶ ἄεξ' ἵνα μὴ θρύλλημα γένηαι.

SCALIGER.

„ *etiam in suis legi, monet Torrent. Putant autem nonnulli,*
„ hereditatem *ita dictam esse, quod forte quandoque dividere-*
„ *tur; saepenumero etenim contingit, ut inter plures heredes de*
„ sorte, *i. e. parte bonorum*, (a) *non conveniat. Quo casu*
„ fortis usum *commendat ipse Ulpianus Leg.* 24. § 27. *ff. de fi-*
„ *deic. libert.* Tabulae *autem hic sunt* testamenti tabulae, *ut*
„ *apud Juvenal. Sat. XII. v.* 122.

„ —— —— Nam si Libitinam evaserit aeger
„ Delebit *tabulas.*

„ *Sat.* XIV. *v.* 55.

—— —— ac post haec *tabulas* mutare parabis.

„ *Plura vide apud Brisson. de Form. pag.* 528. *Denique* notato
„ tibi

(a) Unde & Graecis *hereditas* dicitur κληρονομία, sive *sortis*, quae unicuique obtigit, *adtributio.* Promisi me nihil additurum; tenuem tamen hanc animadversiunculam aequi consulent Lector & superiorum Auctor.

„ tibi *eſt*, *ut loquuntur JC^ti.*, heredi ſcripto, *vid. Grang. ad*
„ *Juvenal. Sat. III. v.* 161.

„ —— —— Quis pauper *ſcribitur heres*?

„ *Adde, quae Erudit. Cort. notavit ad Sall. Jugurth.* Cap. LXV.
„ § 1. Quem *Micipſa teſtamento Secundum* heredem ſcripſerat.
„ Notare *etenim ſaepius notat* ſcribere. *Ovid. Ep. III. He-*
„ *roid. v.* 2.

„ Quam legis a rapta Briſeide litera venit,
„ Vix bene barbarica graeca *notata* manu.

„ *Ep. I. Heroid.* v. 62.

„ Traditur huic digitis charta *notata* meis.

„ *Et ſic in proverbio*: Neque *notare*, neque literas novit.
„ *Pro quo alii malunt* natare. *At rationes, quas iſtius rei red-*
„ *dunt, magis ſpecioſae, quam verae.* Notare *itaque hoc in pro-*
„ *verbio notat* ſcribere, *ſeu* aliquid per notas exponere, *unde*
„ notae *&* compendia *junguntur apud Manilium, Lib. IV.*
„ *v.* 198.

„ Quique *notis* linguam ſuperet, curſimque loquentis
„ Excipiat longas nova per *compendia* voces.

„ *Sueton. Tit. Cap. III.* E pluribus comperi, *notis* quoque
„ excipere velociſſime ſolitum. *Ubi vid. Torrent. & quae*
„ *notavit Pitiſc. Simpliciter verbum* notare *hoc ſenſu occurrit*
„ *apud Quinctil. Prooem. Inſtit. Orat. Lib. I. pag.* 7. Alterum
„ pluribus ſane diebus, quantum *notando* conſequi potuerant
„ interceptum. *Ubi vid. Turneb.*" Hac tenus Arntzenius.

Alter vero horum virorum, Ampliſſ. Cannegieterus, Reſcriptorum Cap. jam citato ſupra in not. ab altero, haec adfert, dicens: „ Eraſmus & alii praecipi hoc Diſticho „ dicunt, ſervandum eſſe & augendum, quod teſtamento „ aut hereditate relictum eſt. Sed qui huic praecepto con- „ venit ratio: *ne ſis quem fama loquatur*, i. e. ne mala fama „ laedat te. Cui enim fraudi fuit, aut dedecori, minuiſſe „ hereditatem, aut non auxiſſe eam? Maxime, ſi is mi- „ nuit, aut non auget, qui indigebat. Anne uſui relinqui- „ tur hereditas? Quae ergo invidia, aut infamia, heredem

„ fuiſſe

„ fuiſſe ea uſum? Anne noſter Dionyſius contra monet,
„ utendum eſſe? Ita namque is, Lib. IV. Diſt. XVI.

„ *Utere quaeſitis opibus, fuge nomen avari;*
„ *Quo tibi divitias, ſi ſemper pauper abundas?*

„ Non illud ergo, ſed aliud eſt, quod praecepit filio Dio-
„ nyſius hoc loco, id quod perſpicies, ſi ita legas:

„ *Quae tibi ſors dederit, tabulis ſuprema notato*
„ *Augendo* ſervo, *ne ſis, quem fama loquatur.*

„ *Quae* pro *Quod* eſt in codice vetuſto, & praeferunt id
„ Editt. multae. *Quae tibi ſors dederit*, puta opes, rem
„ familiarem, quae ſubſtantiae nomine JCti. appellant,
„ Philoſophi ea Fortunae i. e. ſortis bona dicere conſue-
„ verunt. Haec bona, *tabulis*, inquit, *ſuprema notato augendo*
„ *ſervo. Notare tabulis*, i. e. ſcribere in teſtamento, qua
„ locutione nihil vulgatius. *Suprema*, i. e. ſupremo atque
„ ultimo loco. Supremus hic locus bifariam accipitur,
„ nempe aut ultimus inter heredes, aut ultimus tabularum,
„ ſive teſtamenti parte, quam alii imam ceram nomina-
„ runt. Sciendum autem, ita fuiſſe formata teſtamenta, ut
„ in prima tabula heredis nomen, in ima vero & poſteriore
„ tabula, nomina ſubſtitutorum ſcriberentur. Vult autem fieri
„ hanc notationem *augendo ſervo*, ſive ad augendum ſer-
„ vum; augetur autem ſervus unice data libertate. Hoc
„ ergo filium monet Noſter, quod ab aliis etiam nonnullis
„ factitatum ſcribit Juſtinianus, ut ad cavendam auctionis
„ infamiam, quae obaeratis manebat, ultimo heredum loco
„ ſervum heredem ſcribat, id quod per legem Aeliam Sen-
„ tiam licuit. Audi Juſtinianum § 1. Inſt. de Hered. Qual.
„ & diff. *Solent*, inquit, *ſervum ſuum primo, aut ſecundo, aut*
„ *etiam ulteriore gradu heredem inſtituere; ut ſi creditoribus ſa-*
„ *tis non fiat, potius ejus heredis bona, quam ipſius teſtatoris a*
„ *creditoribus poſſideantur, vel diſtrabantur, vel inter eos divi-*
„ *dantur.* Quem ad modum autem infamiam caverit teſta-
„ tor augendo ita ſervo, i. e. inſtitutione illius, docet idem
„ Imperator § 1. Inſtit. Quib. ex cauſſ. manumittere non
„ licet. *Valde enim proſpiciendum erat* (qua in re valde pro-
„ ſpiciendum arbitrabatur civibus, eadem in re ſedulo pro-
„ vidit filio Dionyſius) *ut egentes homines, quibus alius heres*

„ *exstiturus non esset, vel servum suum necessarium heredem ha-*
„ *berent, qui satisfacturus esset creditoribus, aut hoc eo non fa-*
„ *ciente, creditores res hereditarias servi nomine vendant,* NE
„ INJURIA DEFUNCTUS AFFICIATUR. Plenius eadem
„ exponit Theophilus, ad illum Justiniani locum, quem
„ consulas, suadeo. Servus autem hoc modo vel institutus,
„ vel substitutus heres a domino augebatur libertate, i. e.
„ liber fiebat. Ita namque idem Justinianus, § 1. Instit. de
„ hered. qual. & diff. *Necessarius heres est servus heres institu-*
„ *tus, ideoque sic appellatur, quia sive velit sive nolit omnino*
„ *post mortem testatoris protinus liber, & necessarius heres fit.*
„ Nunc denique manifestum puto, cur addiderit Dionysius:
„ *ne sis, quem fama loquatur.* Captum autem monachorum,
„ quae dixi, quaeque hujus Distichi sententia est, superasse
„ facile intelligit quisque. Monachi autem fuerunt, qui-
„ bus inde a Carolo M. doctrinae summa, puerorumque
„ institutio fuit commissa. Quae — illi non capiebant, ea
„ ad ingenium suum pingue & inficetum formabant. Quae
„ caussa est, cur Dionysii Distichis, ut nunc sunt, pluri-
„ mum elegantiae, plurimumque acuminis detractum vi-
„ deatur".

NON NOVITAS nos sententiae allicit, sed percellit mira sensus facilitas perspicuitasque, & vel invitos adigit, ut manibus pedibusque in hanc eamdem concedamus. Idem ille, qui filio, adhuc adolescentulo quidem, prospectum tamen jam in omnibus esse volebat, providus parens, varios mente perspicace versabat fortunae casus, in quos incidere aliquando nati vita posset, unice dilecti sibi. Eum igitur per universum vitae curriculum ad finem usque perducit & comitatur: Nec tantum eò, sed ulterius curam extendit vere paternam. Sive enim liberi & ipsi filio superstites sint futuri, sive nulli: Porro sive ex vita sit discessurus locuples, sive egenus; alterutro existente casu, vel futuris aliquando nepotibus provisum ab avo est, qui is nec tum esset, vel filii etiam defuncti famae, a vivo adhuc consultum parente. Dixit enim alias:

> Si *tibi sint nati, nec opes: tunc artibus illos*
> *Instrue, quo possint* (& ipsi) *miseram defendere vitam.*

Rursus alio tempore, altero scilicet existente casu, monuit:

> Si *tibi divitiae superant in fine senectae,*
> *Munificus facito vivas, non parcus amicis.*

Qui-

Quique & ſervorum aliquando curam habere iisque bene proſpicere, ſe non indignum eſſe putavit, ut in illo:

Nil temere — de ſervis crede querenti.

Iterumque in hoc altero:

Servorum culpis quum te dolor urget in iram.

Nec non in alio:

Ut ſervos dicas, homines tamen eſſe memento.

Denique & in iſto:

Utile conſilium dominus ne deſpice ſervi.

Quid mirum ſi idem, quippe qui neque ſervum quondam reſpuebat Philoſophiae magiſtrum ſibi, Epictetum, quid, inquam, ſit mirum, ſi & SERVO idem hic AUGENDO, quovis modo, conſulat, praecipue vero ſi eadem opera & filii conſulere famae poſſit. Id vero fiet, vel ſi dives moriatur, vel ſi tenuis & egenus. Si dives & ſine liberis, ſervire tum hereditas poterit AUGENDO revera *ſervo*, ut ſuorum alicui neceſſariorum, vel jam primario heredi, vel etiam ſecundario. Si tenuis; tamen hunc &, donata cum hereditate, libertate augebit, &, ſi in aere ipſe alieno fuerit, ſimul quoque bonorum auctionis, non adeo auguſtae aut ſplendidae, illum ſic augendo, a ſe amolietur infamiam. Quid hiſce prudentius excogitari poterat, & qua ratione melius variis ac diverſis aequabiliter provideri incommodis?

NIHIL proinde, hiſce ſemel praeguſtatis, urgebit amplius, ut confugiendum ſit ad ea remedia, quae adhiberi Cel. Withofius ſimulque Diſtichon, ſe ſponſore, ita emendari jubet:

Quod tibi ſors dederit tabulis ſuprema notato,
Augendo cura, *ne* ſegnem *fama loquatur.*

Altius, certe, ulcus ſederat, quam ut his curatum radicitus malum ſit. Et in priore verſiculo dura mihi ſemper neque Auctoris noſtri ſtylo congruens viſa eſt ea Adjectivi a ſuo Subſtantivo, ut loquuntur Grammatici, ex alio commate in aliud, violenter nimis facta trajectio:

Quod tibi ſors *dederit*, *tabulis* ſuprema &c.

Cui ſola inconcinnitati obſervatio medebitur Cannegietera-

 na.

na. Vel hoc quoque modo cui medebere, si Erasmica apud te & Scaligerana praevaleat expositio:

> Quidquid amicorum tabulis suprema notato
> Sors jam forte dedit, forte datura tibi est.
> Augendo serva: ne sis, quem fama loquatur:
> Discinctusve nepos, vel bona dilapidans.

In

LXXXI.

Quum tibi divitiae superant in fine senectae,
Munificus facito vivas, non parcus amicis.

EST vitium hoc senibus peculiare, ut quo propius accedant ad mortem, hoc sint contractiores.

Superant] i. e. supersunt & abundant.

In fine senectae] i. e. in extrema senectute, quam decrepitam vocant. Tum igitur dones, sed amicis, qui te foveant obsequiis.

ERASMUS,

QUUM *tibi*] Omnino a Pindaro, ait Scaliger, Nemeaco I.

Οὐκ ἔραμαι πολὺν κ. τ. λ.
[Vid. statim in Scalig. not.].

Non amo magnas domi divitias absconditas habere:
Sed de bonis *praesentibus cum bene affici, tum audire amicis sufficienter benefaciens.*

OPITIUS.

ANTEA curam habuit servorum, ut quorumdam necessariorum heredum, tum scilicet, quum fortunae fuerint nec nimiae, nec nimium tenues, sed modicae, nisi fortasse & tunc eorum aliquis sit necessarius heres futurus, ad redimendam auctionis ignominiam; veluti id expositum supra est: Jam providet & Amicis Noster, vel in utroque potius ipsius filii existimationi porro & famae consulit. Ponit igitur & alterum eorum casum, quorum neutrum sibi penitus praevidere licebat. Si fortasse aliquando & senem, & orbum, iis contigerit abundare atque affluere divitiis, quae nimiae forent & majores aestimandae, quam ut vel in servulum

In voce illa *Suprema*, nomen SUMMA, *Summam* quaſi auri & argenti, inveniſſe ſe arbitrabatur Gallicus hic Interpres.

> *Ayant reçu du Ciel une fortune aiſée,*
> *De tes biens par écrit ſuppute le montant:*
> *Pour ne pas du public eſſuyer la riſée,*
> *Garde-les en les augmentant.*

81.

ΗΝ ἄφενός τοι ΠΛΕΙΣΤΟΣ ἔοι ποτὶ ΓΗΡΑΟΣ ΟΥΔΩΙ,
Σμικρολόγος μὴ ἴσθι, φίλοισι δὲ πλουσιόδωρος.

QUUM *tibi divitiae*] Omnino a Pindaro,

Οὐκ ἔραμαι πολὺν ἐν μεγάρῳ πλοῦτον κατακρύψαις ἔχειν,
Ἀλλ' ἐόντων εὖ τε παθεῖν, καὶ ἀκοῦσαι, φίλοις ἐξαρκέων.

Nemeaeo primo. Πλουσιόδωρος, ἀντὶ τοῦ πλουτόδωρος, quod hic uſurpat Planudes, βαρβαρίζει.

SCALIGER.

SUPERANT i. e. *ſuperſunt*. Cic. Paradox. VI. *Uter igitur eſt ditior, cui deeſt, an cui* ſuperat? Sic paſſim & Virgil., Horatius & optimi quique.

WACHIUS.

Et in primis Sall. Bell. Catil. C. XXI. Ubi ita Catilina: *Etenim quis mortalium, cui virile ingenium eſt, tolerare poteſt, illis* divitias ſuperare? & paſſim alii. O. ARNTZENIUS.

vulum profunderentur honeſte, vel inter ingenuos quidem, aſt ignotos & nulla caritate junctos, digne diffunderentur. Hic admodum aſtute ſenes multi, quales & adhuc noſtra ferunt tempora, locupletes & avari, quantum poſſunt plurimos aliorum ad ſervitia ſua, ſpecula quadam partis ex hereditate capeſſendae, tamquam eſcae illecebris variiſque artibus, pelliciunt; quos non minus, quam ipſos heredipetas, de quibus nos vidimus alibi*, falſe traducunt carpuntque

* Per totam Hiſtor. Crit. Diſticho XIX. Lib. I. ſubjunctam, pag. 84. ſqq.

que Satyrici, praecipue Juvenalis & Lucianus. Adeo ſcil. verum eſt tritum illud, ad quod & adluſiſſe videtur Eraſmus: *Cum ſeneſcente homine cetera vitia ſeneſcunt; ſola avaritia juveneſcit.* Eorum non vult filium ſuum delabi in indignos viro bono & honeſto mores, ipſique aliam inſiſtendam proponit viam. Quique teſtamenti tabulas *ſervo* maluerat inſervire *augendo*, quam aliorum ulli: certos jam *amicos* amici opibus potius *in* hujus *vita* cenſet adjuvandos, quam poſt funera. Itaque nec ſine ſermonis vi quadam atque efficacia hic dicit:

FACITO VIVAS AMICIS.

H. e. *Ne parcum te ac tenacem praebeas, in vita tua, Amicis, ea ſub ſpecie, ut munificum erga illos, in morte, te exhibere poſſis.* Stolidum eſt illud atque illiberale conſilium, tum demum quid te velle donare, quum retinere nequeas amplius. In vita potius adhuc oſtendas, te volentem lubentemque, nec ullo modo coactum, donare aequalibus atque amicis, quae dare aut deſtinare ipſorum uſibus conſultum duxeris. Iſtud eſt, aut me fallunt omnia, quod dicit Auctor:

MUNIFICUS *facito* VIVAS, NON PARCUS *amicis.*

In vita viget Amicitia; non ita poſt obitum: vivus itaque & adhuc viventibus te praebeas amicum; non mortuus & ipſis forſitan ante te diem obituris ſupremum, quando illos opibus

LXXXII.

Utile conſilium dominus ne deſpice ſervi.
Nullius ſenſum, ſi prodeſt, temſeris umquam.

PROPTER auctoris humilitatem non eſt contemnenda ſalubris ſententia. Nec ſpectandum eſt quis dicat, ſed quid dicatur.

ERASMUS.

UTILE conſilium] Aliter Poëta ap. Athenaeum Lib. VI. Deipnoſoph. (Vid. in Daumii not.) ex verſione Dalecamp.

Altiſonus mentis privavit Jupiter omnes
Dimidio, quotquot fatum ſervire coëgit.

OPITIUS.

opibus aut opera juvare tua conceſſum non erit ulterius. Ita cum ſuperioribus & quibusdam porro ſequentibus optime cohaerent omnia. Nullum igitur manet dubium, quin haec ipſa vera Catonis mens fuerit ac ſententia. Digna, certe, eadem eſt vel Catonum maximo. Neque nos eum ſenſum illi commodantes ex arbitrio tantum noſtro tribuimus, ipſa potius verba idem clara voce proloquuntur, tantum paullo adcuratius inſpecta, atque perſpecta penitius. Sic itaque ſimul eadem exemplum praebent nobis, quantum ab eo abſit, ut omnia, quae ſunt in hoc Auctore pulcra & eximia, hactenus ſint ab omnibus plane intellecta; namque & pueri ea prorſus callere ſibi, ut ſunt pueri, fingunt ac perſuadent pueriliter: quum neque virorum omnes, vel reliquis doctiorum, ex iſtis ſingula, ſemper, aut ex aſſe perceperint, nedum ut perſpexerint omnino.

Quum tibi divitiae ſuperant in fine ſenectae,
Cogita, ut aeternum vivere nemo queat.
Munificus facito vivas, non parcus amicis:
Vivat in ipſorum mentio mente tui.

Te voyant opulent dans l'extrême vieilleſſe,
Qui t'annonce un trépas prochain,
A tes meilleurs amis fais part de ta richeſſe;
Et jouis de la vie en attendant ſa fin:

82.

Ὠφέλιμον θεράποντος ΒΟΥΛΗν ΜΗτι παρέλθῃς,
ΜΗΔ' ἑτέροιο ΤΙΝΟC ΓΝΩΜΗΝ, ΕΙ ΣΥΜΦΟΡΟC εἴη.

UTILE *Conſilium dominus ne deſpice ſervi.* Phocylides: Λάμβανε καὶ βουλὴν παρὰ οἰκέτου εὖ φρονέοντος. Planudeanum μήτι παρέλθῃς, ἀντὶ τοῦ, μὴ καταφρόνησον, non poſſum ſine riſu *praeterire.*

SCALIGER.

Ἥμισυ γάρ τε νόου ἀπαμείρεται
εὐρύοπα Ζεὺς
Ἀνδρῶν, οὓς ἂν δὴ κατὰ δούλιον
ἦμαρ ἕλησι.

Vide Macrob. I. Sat. XI. Loccen. p. 120. ad Curtium. Caſſiod. VI. Var. Ep. XIX. *Omnis prudens conſilium quaerit.*

DAUMIUS.

Servis iterum nunc patrocinatur, ſed iis tantum, qui frugi eſſent, neque in eo tam ipſorum commodis, quam domini proſpicit utilitati. Quae enim major eſſe poſſit amentia, quam ea, quae nimium ſaepe viſendam ſe praebet in quorumdam dominorum ridicula ſane obſtinatione, inque tam coeco conditionum reſpectu, ut, quae ſibi ipſis maximo ſint emolumento futura, cum indignatione aliquoties rejiciant & aſpernentur, quoniam ea ab homine non aeque fortunae donis, quam arte & ingenio ſpectabili, ab opifice, a ſervulo, eſſent in medium adlata: utque ea, quae non poſſint non ſibi eſſe damno, ipſi volentes amplectantur, ſtatim ut proficiſcuntur ab iis conſilia, quibus alioquin faveant, licet omnium rerum ignaris? Ne illi imputent deinceps aliis praepoſtera eventa, ſed ſibi ipſi, qui ſtolidam ſuperbiam magis in conſilium advocaſſent, quam optimam gubernatricem rerum, prudentiam; ſed quae non niſi quod optimum, quodque utiliſſimum, absque ullo alio re-

LXXXIII.

Rebus & in cenſu ſi non eſt, quod fuit ante,
Fac vivas contentus eo, quod tempora praebent.

Diminuta fortuna tua, non eſt utendum eodem ſplendore, quo prius: ſed contentus eris eo genere vitae, quod praeſens fortuna tibi praebet, & quod adeſt, boni conſules.

Erasmus.

Rebus *& in cenſu ſi non eſt, quod fuit ante*] Ordo eſt, *in rebus & cenſu*. Boxhornio reſcriptorum ſub finem, ſive Cap. noviſſimo, XXXIII.

Cannegieterus.

Locum ſibi convenientiſſimum ante id, quod proxime praecedit, ſortitum fuiſſet hoc Diſtichon: Sunt enim ſibi mutuo oppoſita in omnibus ſuperius LXXXI. & praeſens hoc, de quo [illegible] agitur. Ibi ſtatuit potentem locupletemque ſenem; [illegible] tenuiorem ac tantum non egere incipientem. Ibi *divitiae ſuperant* atque abundant; hic inclinatis

respectu, jubet eligere. Id Noster ait, *Utile consilium*, priore versu, & posteriore, *sensum* vocat *numquam contemnendum, si prodest:* Sive jam a *servo*, sive ab alio, etiam pro *nullo* habito inter mortales, proficiscatur. Sed plana hic sunt omnia, neque nos ea detinebunt diutius.

Quod capite ille minor, dominus, ne despice servi
Utile consilium. Sordet an utilitas?
Nullius sensum, si prodest, temseris umquam.
Verba probans, non, quis dixerit illa, vide.

Reçois les bons conseils, qu'un serviteur te donne,
Sans t'armer contre lui d'une sote fierté;
Et ne méprise dans personne
Les avis dont tu peux sentir l'utilité.

83.

Εἰ μὴ χρήματά σοι ΚΑΙ ΚΤΗΜΑΤΑ, ΩC ΠΑΡΟC, εἴη,
Ζῆσον ΤΟΙC δ' ἀγαπῶν, Α τέως σοι ὁ καιρὸς ὀπάζει.

FAC *vivas contentus eo, quod tempora praebent.*] Καιρὸς semper ἀντὶ χρόνου Planudi usurpatur. Quod alibi monuimus.

SCALIGER.

CENSUS est quidquid aliquis in bonis & facultatibus numerat. Ovid. Lib. III. Amor. El. VIII. 9.
—dives eques, parto per vulnera censu.
Id. Lib. VIII. Metam. v. 846.
Filia restabat, demisso in viscera censu.

O. ARNTZENIUS.

tis *rebus* deficiunt, ut *non sit* amplius, *quantus fuerit antea, census*, h. e. ut minuantur reditus, non jam porro augeantur. Uti igitur

Metiri se quemque suo modulo ac pede, verum

& aequum est; ita tum quidem, quum superant divitiae,
sua-

ſuadet eſſe munificum minimeque parcum erga amicos, obſervatis tamen iis limitibus, quos terminum vulgo conſtituunt I. Diſtichorum libro:

Dapſilis interdum ——— ——— amicis,
Quum fueris felix; ſemper tibi proximus eſto.

Quosque & ibi exactius perluſtravimus. Hic, contra, rebus cum fortuna converſis, & inverſo utitur ſtylo, quique alias minime tenacitatis laudator aut commendator eſt, jam *Parſimoniam* rurſus, ut *magnum vectigal*, cum Cicerone laudat, quod ſcilicet, ubi mature provideris, amiſſos aut, quocumque modo, inminutos reditus, facile poſſit compenſare, posſit & de novo augere. Denique quam diximus inter bina illa Diſticha oppoſitionem manifeſtius adhuc idem ei adpoſitum demonſtrat verbum: VIVAS. Illic:

Munificus facito vivas. Heic: *Fac* vivas *contentus*.

Hoc eſt: Tantum abeſt, ut jam *vivere* poſſis amplius *amicis*, eo ſenſu modoque, quo antea, ut proſpiciendum tibi nunc ſit & curandum, quo poſſis *vivere* ipſe *tibi*. Id quod tibi praeſtabit *animus ſua ſorte* CONTENTUS, neque plurium aut te majorum adpetens. *Vivas* ergo, quantum potes; ſed *vivas*, per

LXXXIV.

Uxorem fuge ne ducas ſub nomine dotis:
Ne retinere velis, ſi coeperit eſſe moleſta.

FUGE) i. e. cave, ne ducas uxorem dotis cauſa. Et ſi duxeris dotatam, ne dotis reſpectu eam retineas, ſi tibi gravis ſit: Sed contempta dote repudies. Quanquam id apud Chriſtianos non habet locum.

ERASMUS.

NEC *retinere*] Nec propter dotem duc uxorem: neque ſi duxeris, retinere velis, ſi quidem moleſta eſſe coeperit: Sed malis potius dotem amittere, quam concluſam, ut ille dicebat, in aedibus feram habere. Ita Scal. ex editione Pithoeana; quod nos expreſſimus. Et exemplum ad hanc rem aptiſſimum vid. ap. Ariſtaenetum, Lib. II. Epiſt. XII. OPITIUS.

Petrus Helias verſificator Lexicus, de verbis raris κατὰ στοιχεῖον, ſub litt. N.

Nomen *cum* lite *ponit Cato cum Juvenali*. DAUMIUS.

Phocylidis autem verſus a Scaligero adducti hoc latinis dicunt auribus:

Tu dominam ipſe domum nolito ducere acerbam:
Ne dote illaqueere, feras ſervire coactus.

per hoc ipſum, ut ſis *contentus eo*, quod praeſto eſt, *quod* adhuc *tempora* etiam adverſa *praebent*, quodque tibi, tecum ipſo, animoque cum tali, ea reliquerunt:

> *Quod ſis eſſe velis; nihilque malis:*
> *Summum nec metuas diem, nec optes.*

Hoc enim *vivere* eſt &, quod praeſtabilius, *contentum vivere*.

MULTA admodum hic dicenda forent; ſed animus non eſt, praecepta ſcribentibus philoſophica, ſcribere Satyras, aut calamum adcommodare querelis temporum. Brevius meliusque forte dicemus his verſiculis:

> Fac vivas contentus eo, quod tempora praebent,
> Si non eſt rebus, quod fuit ante, tuis.
> Qualis & in cenſu es, talem ſuperindue vultum:
> Reſpue quod non es: Quidquid es, eſſe volens.

> *Lorsque la fortune inconſtante*
> *Te retire ſes dons par un bizarre jeu,*
> *Reçois de chaque jour le peu qu'il te préſente;*
> *Et vis ſatisfait de ce peu.*

84.

> ΜΗπότε κουριδίην ἄλοχον ἀγάγῃς διὰ φέρνην·
> Ὡς ΜΗ ἀνάγκην σχῇς, ΚΑΤΕΧΕΙΝ ΕΠΑΧΘῆ περ ἐοῦσαν.

UXOREM *fuge ne ducas*] Planudes κουριδίην ἄλοχον. Quare κουριδίην potius, quam viduam?

NE *retinere velis*] *Nec* eſt in Pithoeana editione: *Ne* in vulgatis, quod Planudes ſequitur. Harum duarum

NE

vocularum varietas, mirum, quantam pariat ſententiae diſcrepantiam. Si retines, *nec*, erit haec mens: Nec propter dotem duc uxorem: neque, ſi duxeris, retinere velis, ſi quidem moleſta eſſe coeperit: ſed malis potius dotem amittere, quam concluſam, ut ille dicebat, in aedibus feram habere. Alterius lectionis mens: Noli propter dotem uxorem ducere, *ne*, ſi duxeris, & coeperit nimium tinnire, ut mos dotatarum, velis eam retinere dulcedine dotis, tanquam malis ei ancillari, quam dotem amittere: quod lege Romana fit, ſi divortium incipiat a viro. In hanc poſteriorem ſententiam Phocylides:

> Μηδὲ γυναῖκα κακὴν οἴκοισιν σοῖσιν ἄγεσθαι,
> Λατρεύῃς δ' ἀλόχου λυγρῆς χάριν, εἵνεκα φερνῆς.

SCALIGER.

De divitiis quum fermo eſt Auctori noſtro, iisque vel modicis, vel magnis, quarum etiam adquirendarum tritiſſima quaedam via eſt & medium dos uxoria; & hujus veluti in tranſitu mentionem injicit: ita tamen, ut ex eo quam luculentiſſime appareat, nihil minus diſciplina, quam Chriſtianum, fuiſſe hujus ſaltem praecepti aut conſilii auctorem. Idque verum eſt adeo, ut dum contrarium inde elicere fruſtra tentabat, in omnia alia ſe convertere neceſſe habuerit Boxhornius. In Eraſmum ſua tela potiſſimum contorquet ac Scaligerum, nobiſcum in hoc ſentientes, ut in aliis plerisque. *Magnus Eraſmus, ille noſtras,* Boxhornius ita loquitur, *Scriptorem, de quo agimus, a fide noſtra averſum fuiſſe conatur oſtendere ex diſticho XIV. lib. III. quod ita habet:* Uxorem &c. *Ad quae verba ita commentatur Eraſmus:* Cave ne ducas &c. (uti ſupra.) *Certe ſimpliciter hoc vult, noli dotis ſolius gratia uxorem ducere. Ne poſtea moleſtam tibi factam relinquere velis, & non poſſis. Quod nihil adverſum fidei Chriſtianae habet.* „ At vide, quanto aſtu hic rem tractarit Boxhornius, (ita homini reſcribit Cannegieterus Cap. XVIII.) „ Fingit Auctorem dixiſſe, *ne relinquere velis*, eaque verba „ in ſuam ſententiam detorquet, alieniſſimam mehercule „ ab Auctoris mente. Isne autem ſcripſit *ne relinquere velis?* „ Imo vero, *ne retinere velis.* Haeccine eadem, aut ſimilia „ viſa Boxhornio, quae diverſa ſunt & plane contraria? „ Omnino autem recte perſpexit & expoſuit ſenſum Scri„ ptoris Eraſmus". Sequuntur ea deinde in Boxhornio Reſcriptis, nos jam quibus ex parte locum adſignavimus in hac Hiſtoria, ſub Diſt. VIII. Libr. I. pag. 42. & ſeqq. In Scaligerum autem his verbis invehitur criminoſae, quanta quanta eſt, Diſſertationis anticatonianae parens & auctor Boxhornius: *Atque, inquit Scaliger, multa in his Diſtichis erroribus gentilium delibuta continentur. Certe mihi omnia diligenter iterum & iterum evolventi, nihil tale eſt compertum. An paganus eſt Auctor, quia hominem prudentem imitari vult illum Deum, qui partem utramque adſpicit, i. e. Janum? Profecto ſi valeat haec ratio, pro Paganis habendi ſunt plerique Chriſtianorum Poëtarum & nos ipſi, qui ejusmodi loquendi rationes quotidie uſurpamus. An Paganus eſt Auctor, quia vult pareri Fortunae? quaſi vero Fortunae vocabulum commodo & recto ſenſu ex Chriſtiano homine non poſſet audiri.* Sed quemadmodum pro Eraſmo, ita & pro Scaligero, ibidem ubi antea, reſpondit Clariſſimus Reſcriptorum Auctor: „ Num-

„ quam

„ quam me, dicendo, haec Deorum nomina, a ſcriptore
„ uſurpata, induxerunt, ut eum Gentilem atque Ethni-
„ cum crederem; ſed longe graviora me commoverunt
„ argumenta ——. Hoc tamen illa effecerunt, ut crede-
„ rem, ſi ex opinione Boxhornii religionem Gentilem cum
„ Chriſtiana confuderit, Graecorum Romanorumque anti-
„ quis Sacris, non Barbaris Germanorum aliarumque ſe-
„ ptentrionalium nationum de Dis opinationibus, eam con-
„ taminaſſe " prouti ſcilicet dubio procul feciſſet is, qui,
ſecundum Boxhornii dirum effatum, *ad infima Barbarorum
ſubſellia* fuiſſet *ablegandus*. Melius ergo in hoc Scriptore
noſtro hominem quidem civemque Romanum, non vero
Chriſtianum, deprehenderunt Eraſmi & Scaligeri. Et civi-
tatem quidem ejus Romanam ex ipſo Romanorum Jure,
quantum hujus in Auctore noſtro dantur veſtigia, ipſe por-
ro conſultiſſimus demonſtravit Cannegieterus. Cui quantum
& hoc Diſtichon eorum ſuppeditaverit, id vero a nobis
alibi, loco nimirum ante jam citato, indicatum eſt: Ex
quo etiam de aetate hujus Poëtae noſtri, ut Juvenali fere
aequalis, minus tamen acerbi, ſatis luculenter conſtat.
Monſtra etenim, non jam amplius mulieres, feminae, ea
tempeſtate, Romanae erant, luxu earum in abominandam
verſo luxuriam; nec mirum, quod tam male audiant opti-
mis quibusque Auctoribus, quorum e cenſu numeroque vel
mille Boxhornii Noſtrum hunc deturbare in poſterum non
valebunt. Nihil igitur nos, cum reliqua huc ſpectantia jam
dicta ſuperius ſint, nunc iis addemus, praeterquam illud,
quod ibi praetermiſimus, a ſapientiſſimo Reſcriptore addu-
ctum, de muliere *moleſta*. „ Quod ſi me roges, enim in-
quit, „ quae ſit UXOR MOLESTA, eam dico, quae mo-
„ ribus eſt moleſtis ac difficilibus, *gravem* (*familiae*) no-
„ minat Juvenalis, Satyra VI. 146. Sed aliter *uxorem mo-
„ leſtam* mariti, amorum deſultores, aliter JCti. aeſtimabant
„ & Viri Sancti. Illorum uxorem moleſtam lepide deſcribit
„ Juvenalis, Sat. ead. 143.

> *Tres rugae ſubeant, & ſe cutis arida laxet,*
> *Fiant obſcuri dentes, oculique minores,*
> *Collige ſarcinulas, dicet libertus, & exi.*
> *Jam* GRAVIS *es nobis, & ſaepe emungeris, exi*
> *Ocius & propera, ſicco venit altera naſo.*

„ At vero Ulpianus tit. VI. § 12. graviores mores dicit

„ tan-

„ tantum adulteria, leviores omnes reliquos. Jacobus Rae-
„ vardus Variorum Lib. IV. Cap. XIII. judicium hoc de
„ moribus a Censoribus actum scribit, quod non persuadet.
„ Hoc addere liceat, *molestam Uxorem* dici Dionysio, quae
„ ob morum vitia & mediocres culpas, ut appellantur in.
„ d. Lib. II. C. Theod. non probatur marito, atque eorum
„ nomine exacta dotem paene omnem repetebat; cujus
„ majorem partem amittebat ea, quae ob graviores mores
„ matrimonio expellebatur. Quam juris rationem immu-
„ tavit Justinianus, Nov. CXVII. Cap. VIII. & IX. &
„ cum judicium de moribus, Dionysii tempore, usitatum
„ fuerit, Justinianus autem Lib. XI. § 2. C. de Repudiis,
„ dudum id in desuetudinem sua aetate abiisse significet,
„ cum scribit, *quod antea quidem* IN ANTIQVIS LEGIBVS
„ *positum erat, non autem frequentabatur*, perspicimus ex eo,
„ diu ante Justinianum (adde: & Theodosium, imo ante
Ulpiani tempora, sive Alexandri Severi imperium) vixisse
„ Dionysium. Fateor, nonnulla ex iis, quae de divertendi
„ caussis prolata a me sunt, a Viro Cl. Gerardo Noodt,
„ Antecessore quondam Leidensi me accepisse; cujus du-
„ dum commentarii exstant in aliquot pandectarum libros.
„ Et quidem id lubens fateor: cum non Romani tantum
„ juris disciplinam olim ex ejus ore in Acad. Leid. hause-
„ rim, sed & insignem porro benevolentiam, in adjuvandis
„ rebus meis & commodis, fuerim expertus. Quae vero
„ Paganinus Gaudentius, ex lege Anastasii IX. C. de Re-
„ pudiis, tricatur in additamento critico Cap. XIX. ubi de
„ hoc Disticho, parum huc pertinent". Haec ea pauca
sunt, quae ad VIII. Libri I. post verba —— *cum coeperit
esse* MOLESTA, pag. 44. eo lubentius omisimus, quo magis
ea & proprie ad hoc pertinebant Distichon. Tractat deinde
de asperitate harum legum, ut jam vidimus ibi. Quam
tamen magis adhuc, & quasi prorsus incredibilem, exagi-
tat Teutoburgensis Doctor, Cl. Withofius: Qui vero in
binis hisce Distichis inter se proximis, nimium longus est,
quam ut in hanc nostram hactenus dictorum Epitomen
commode possint omnia transscribi, quae rectius apud i-
psum videantur in Dissertatione ejus, saepe dicta, posterio-
re. Brevi: Illud proxime superius ita recudendum autumat
Distichon:

Privatim *in censu si non est, quod fuit ante.*

Id quod tolerari non modo, verum, si adsit aliqua aucto-
ritas,

ritas; etiam admitti possit; ubi & illam Horatii; Lib. III. Od. VIII. Strophen ultimam non infeliciter sic emendat:

Negligens; ne qua populus laboret
Parte, privatim *nimium cavere*,
Dona praesentis cape laetus horae, ac
Linque severa.

Nisi forte illud *privatus*, quod in vulgatis legitur, ad populum respiciat, & tunc omnis correctio circa unicam tantum versaretur litterulam *T.* in *Parte*, pro *Parce*; quod editum erat hactenus. Ast in hoc praesenti Distichó majores ab ipso, quamvis & hic paucis in litterarum apicibus concitantur turbae: Statuit enim confidentissime, ita *emaculandum esse*:

Uxorem fuge ne ducas sub nomine dotis;
Ne regnare velit, *si coeperit esse molesta.*

Quaeque deinceps, pro stabiliendo illo, in Eruditorum republica, regno quodam Amazonico, vel potius pro evertenda γυναικοκρατία, jucunde pariter atque ingeniose; in medium profert Vir eruditionis laude praecellens, ea omnia quidem bene recteque habent; sed vix possum satis declarare, quam mihi, post illud semel jam dictum, gravius multo & capitalius:

NE REGNARE VELIT;

frigeant deinde reliqua:

——— ——— *Si coeperit esse molesta.*

Nam *velle regnare* mulierem & eamdem Viro *esse molestam*, nimium inter se conjuncta sunt, quam ut, hujus distinctionis ope, adeo sibi mutuo opponi queant. Nullo sensu hic acumen illud Nostro consuetum, non salem Catonianum gustu percipio; sed multo magis hoc sapit:

Uxorem, talem futuram, tum jam, quum adhuc tempus est effugiendi eam molestiam, *fuge ne ducas: ne* post brevi, ubi illa modo *coeperit esse molesta*, ipsam quidem non duxisse *velis; dotem* tamen, quam solam respexeris; malis *retinere*, quam & huic & illi, legum nostrarum beneficio, nuntium remittere: atque sic perpetua angaris distringarisque solicitudine. Idem velis & nolis. Aufugere dum vis; retinearis ipse. Ad evitandam molestiam, potius habeas,

 eam

eam non retineri: &, five velis, five nolis, eam retineas tamen, ne funesta illa, tuaeque libertati infesta, reddenda dos fit. Misera haec est liberi hominis conditio. Tu mihi TANTI POENITERE NE EMAS, fili! *Effuge* ista incommoda, dum potes, *uxorem ducendo non* folo *dotis nomine*.

QUAM foret optandum, ut plures adessent, qui hunc imitarentur tam providum parentem patres, quam, qui male dictae dotis illecebris ipsi prius fascinati, liberorum, modis omnibus illiberalibus, & vitam turpiter vendunt & libertatem! Tantum igitur abest, ut tam atro videatur calculo notandus nostri hujus Auctor Distichi, quod nimis insectatur Doctiss. Withofius, ut laudem potius mereatur homo a Christianis Sacris alienus, sed vincens in hoc ipsos Christianos. Quod si *in somnio apparuit* Viro eidem docto *Serenus Samonicus*, *vegetus alacerque*, & *gratias egit*, *quod post tot secula sibi vindicata essent* haec Disticha & hujus in primis, de quo agimus, *foedissima* esset *macula abstersa*: Sine omni

LXXXV.

Multorum disce exemplo, quae facta sequaris,
Quae fugias. Vita est nobis aliena magistra.

QUI SUIS discunt periculis quid expediat, magna mercede discunt. Sapiens ex aliorum vita sumit vivendi consilium. Hoc illi infamiam conflavit, cavebo, ne quid simile faciam. Hoc illi bene cessit, imitabor.

ERASMUS.

PROPRIE hac in re utitur voce exemplo, quo sensu jam supra fere Lib. III. Dist. VIII. Atque — Horat. Lib. I. Serm. (Sat. IV.) v. 105.

—— *Insuevit pater optimus hoc me,*
Ut fugerem exemplis vitiorum quaeque notando.

Tò *disce* hic quoque elegantiam habet. Tibull. Lib. III. El. VI. v. 43.

—— *Felix, quicunque dolore*
Alterius disces *posse carere tuo.*

O. ARNTZENIUS.

IPSE ET IN HOC roborat firmatque Auctor eam sententiam, quam nos illi supra tribuimus, ad primum tertii

h. L.

omni fictione praesens praesenti ac vigilanti adesse poterit Cato noster, qui se horum carminum probabit verum ac genuinum Auctorem, suum illud repetendo : *Somnia ne cures; nam mens humana quod optat* &c.

Uxorem fuge ne ducas sub nomine dotis:
Dos etenim infaustos reddidit usque viros.
Ne te poeniteat, si coeperit esse molesta,
Nec retinere velis, quum retinenda tibi est.

Cherche dans une femme un esprit sociable;
Et ne l'épouse pas pour de vils intérêts:
Ou si, d'humeur insupportable,
Elle veut te quitter, ne la retiens jamais.

Ita feliciter & hic evitabat Interpres quidquid incommodi habebat Distichon, moribus nostris adcommodatum.

85.

Τῶ ΠΟΛΛΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑτι ΜΑνθανε, ΤΙπτε γε ῥέξεις,
Ἠ φεύξῃ· ΒΙΟτος γὰρ τῶνδε ΔΙΔΑΣΚΑΛΟC ἄμμιν.

PRAETER illud Graecum Distichon, quod, in priore Voluminis parte, Versionibus nos primam praemisimus, quoniam magis adriserat, ante jam aliud effinxerat ejusdem Auctor, quod huic praecipue loco servavimus.

En tibi & hoc tale, quale fuit: nam merito dissingebatur ab artifice:

Πολλῶν δὴ ζηλῶν παράδειγμα μάθοις τί δεῖ ἔρδειν,
Καὶ τί φυγεῖν· ἄλλων βίος ἐστὶ διδάσκαλος ἡμῶν.

SCALIGER.

h. L. Distichon, alibique passim: Hanc scilicet esse oportere omnis doctrinae summam, hanc, inquam, disciplinae

 omnis,

omnis, quae vel praeceptis tradatur, vel etiam EXEMPLIS, metam atque terminum, vere ut addiscatur, QUAENAM FACTA SINT SEQUENDA, QUAE contra FUGIENDA. Id quod ipsi adeo curae erat, ut vel propterea toties, imo fere quibusdam monitorum oloribus ad nauseam usque, repetat inculcetque suo tyroni istud: FAC. FACITO. MEMENTO! Et in alteram partem, illud alterum: FUGE. FAC FUGIAS. NOLI. NOLITO! Sed quoniam longa est via atque anfractibus plerumque plena, qua per praecepta ineditur, planior autem multo & compendiaria magis ea est, qua deducaris per aliorum exempla: MITIUS enim, & Plinio teste, JUBETUR EXEMPLO; Dum illis dat operam *praeceptis*, quorum, uti Tacitus ait, *longum iter est*, neque hoc viae quasi compendium prorsus negligendum statuit, EXEMPLA MULTORUM, utpote quibus *ad rationem vitae erudimur*, quod ait Plin. Minor, Lib. VIII. Ep. XVIII. (171.) sub fin. Non eo quidem animo, ut quae modo *multi* faciant, ea stolide nimis aut superstitiose imitando, ipse unus e multis efficiaris, quod inconsultorum hominum consilium suo more acriter perstringit Satyricorum princeps idem, qui & Lyricorum, Horatius, Lib. I. Ep. XIX. v. 19.

O Imitatores servum pecus! Ut mihi saepe
Bilem, saepe jocum vestri movere tumultus!

Minime vero: nam quae sint vere imitanda, ea rectius inter pauciorum quaesieris, quam ut a multis petieris, exempla: quae autem fugienda sint, potius inter plurium, eaque plurima, facile inveneris. Sed ea propter in utroque genere sive imitandorum, sive fugiendorum, ad EXEMPLA provocat MULTORUM: quoniam quae plane singularia, quaeque rarissime aut vix semel iterumque in universa omnium vita hominum occurrunt, ut Scaevolae, ut Curtii, aut Coclitis inaudita facinora, ut Codri, Atheniensium regis ultimi, vel etiam ut illa Cleliae, ut Lucretiae, ut Porciae, Romanarum mulierum, audacissime perpetrata, non ita tuto aut utiliter in morum exemplar trahere & adhibere poteris, atque ea, quae MULTORUM EXEMPLO, sive laudabili, sive jure meritoque reprehendendo, firmius jam quasi stabilita, in nostrum, in aliorum sint commodum atque in commune emolumentum melius cessura. Ita sine ullo nostro incommodo VITA evadet ALIENA, MAGISTRA NOBIS: Non, ut quaecumque egerunt alii, agamus & ipsi; sed tantum quae illi recte: quae secus, ea contra

nos

nos vitemus. Ita aliorum periculo secure magis erudiemur, quae sint cavenda nobis. *Habet* enim, ut Cicero ait, *praeteriti doloris* vel nostri ipsorum, nonne multo etiam magis alieni, *secura recordatio oblectationem*? Habet, certe, & miseriae aliorum, quam effugere queamus ipsi, illorum exemplis moniti. *Discendam* itaque commendat HISTORIAM.

MULTIS jam variisque modis hanc eamdem veritatem veterum enuntiavit Sapientia. Dicitur enim & proverbio inde ad nos usque derivato, eoque tritissimo, EVENTUS STULTORUM MAGISTER, eorumdemque SUA ipsorum EXPERIENTIA sera nimis MAGISTRA. Quod ita prisci extulerunt Sapientes, ut Hesiodus, in Ἔργοις καὶ ἡμέραις,

——— ——— Δίκη ὑπερύβριον ἴσχει,
Εἰς τέλος ἐξελθοῦσα, ΠΑΘΩΝ δέ τε ΝΗΠΙΟΣ ΕΓΝΩ.

I. e. interprete Erasmo:

——— ——— *Tandem sua poena nocentem*
Consequitur PASSUSQUE SAPIT TUM *denique* STULTUS.

Ad quam sententiam, ut idem censet, *videtur alludere & Homerus*, *in Iliad.* Υ.

——— ——— Ἵνα γνοίης ἀποτίνων.

I. e. Damno nosce tuo poenamque luens resipisce.

Plato in Symposio: Ἃ δὴ καί σοι λέγω, ὦ Ἀγάθων, μὴ ἐξαπατᾶσθαι ὑπὸ τούτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἡμετέρων παθημάτων γνόντα εὐλαβηθῆναι, καὶ μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ΩΣΠΕΡ ΝΗΠΙΟΝ, ΠΑΘΟΝΤΑ ΓΝΩΝΑΙ. *I. e.* Quae sane tibi quoque dico, Agathon, ne ab hoc fallaris, sed ex cognitis his, quae nobis acciderunt, caveas: nec, juxta proverbium, VELUTI STULTUS, POST ACCEPTUM MALUM, SAPIAS. *Huc referendum & Plautinum illud*, *in Mercat.*

Feliciter is sapit, qui alieno periculo sapit.

Vid. Erasm. sub tit. SERA POENITENTIA, & : MALO ACCEPTO STULTUS SAPIT. Ubi & fabulam de duobus fratribus Prometheo atque Epimetheo itemque de Pandora, ex Hesiodo, pulcre explicat. Qui, inquit ille, *palam ad adagionem alludens ait:*

Αὐτὰρ ὁ δεξάμενος ὅτε δὴ κακὸν εἶχ' ἐνόησεν.

I. e. Accepit tactusque malo, *tum denique sensit.*

„ *At multo consultius est, alienis malis prudentiorem reddi,*
„ *juxta Graecam sententiam:*

βλέπων πεπαίδευμ' εἰς τὰ τῶν ἄλλων κακά.

„ *I. e.* Aliena spectans, doctus evasi, mala.

Consule & eumdem, sub proverbii Lemmate:

OPTIMUM ALIENA INSANIA FRUI.

Plinius Secundus, Naturalis historiae Lib. XVIII. Cap. V. nominatim proverbii loco citat : Optimum est, *ut vulgo dixere*, aliena insania frui. *Idem totidem verbis refertur a Plinio juniore in epistolis, de Reguli* cujusdam *stultitia loquente, hominis ridicule ambitiosi, sed tamen ad excitanda studia non inidonei. Admonet adagium, ut ex aliorum erratis ipsi cautiores efficiamur & alienis periculis reddamur prudentiores, & aliorum desipientia nobis sapiendi praebeat occasionem. Vulgo jactatus versus est in eandem sententiam*:

Felix, quem faciunt aliena pericula cautum.

Cicero, in epistola quadam, bellum esse *scripsit* ex aliorum erratis suam vitam in melius instituere. *Extat & hujusmodi quidam mimus, Publianus, uti conjicio :*

Ex vitio alterius sapiens emendat suum.

Et Demea Terentianus jubet, ex aliis exemplum capere. &c. Vid. porro in floscul. poët. partis prioris. Denique consuli etiam possit Cognatus, Gallus (*Cousin.*) Titulo:

ALIENO DISCE PERICLO.

„ *In vulgus saepe spargitur & hoc, de quo alias. Eo admonemur, ut ex aliorum erratis cautiores & prudentiores reddamur.*
„ *Ex alienis autem erratis sapiens colligit, quid sibi sit cavendum, atque in melius instituit vitam suam. — Quae sententia*
„ *a variis autoribus varie exprimitur. Mimus Publianus:*

Bonum est fugienda aspicere alieno in malo.

„ *Idem:*

Ex vitio alterius &c. (quod supra.)

„ *Ubi Erasmus noster* : Quid tibi sit fugiendum, id discas
„ non tuo malo, sed ex aliorum malis exemplum sumito".

Rel.

Reliqua ſupra jam ſunt laudata, vel in iisdem, quos diximus modo, floſculis reperiunda.

PHILOSOPHUS vero noſter Epictetus & ipſe non dubitat, ad exempla aliorum, ſed graviſſimorum virorum, provocare eaque commendare ſapientiae alumnis. Hoc agit Cap. LI. praeter ea, quae jam alicubi vidimus huc facientia: Ὅταν τινὶ μέλλῃς συμβάλλειν, καὶ μάλιστα τῶν ἐν ὑπεροχῇ δοκούντων, πρόβαλε σαυτῷ, τί ἂν ἐποίησεν ἐν τούτῳ Σωκράτης ἢ Ζήνων. Καὶ οὐκ ἀπορήσεις, τοῦ χρήσασθαι προσηκόντως τῷ ἐμπεσόντι. H. E. ut vertit A. Politian. *Congreſſurus cum aliquo & eorum praeſertim, qui potentiores videntur, praepone tibi, quid in hoc feciſſet Socrates, aut Zeno: neque dubitabis, quo te pacto gerere oporteat.* Ita & ſub fin. Cap. XXI. Diogenis laudat & Heracliti exempla atque ſimilium. Sed de his alias, alibique in praeceptis convivalibus.

> Multorum diſce exemplo, quae facta ſequaris,
> Quae fugias, damnis cautior alterius.
> Utilius nobis, vita eſt aliena magiſtra,
> Quam fugiendorum & nos documenta damus.

> *D'autrui l'exemple eſt neceſſaire,*
> *Pour voir ce qui convient dans les occaſions:*
> *Ignorant ce qu'il faut, ou faire, ou ne pas faire,*
> *De ce maître ſavant prens les inſtructions.*

LXXXVI.

Quod potes, id tentes: operis ne pondere pressus
Subcumbat labor, & frustra tentata relinquas.

PRIUS expende vires tuas, quam aggrediare negotium. Ne postea victus difficultate, turpiter relinquas quod temere suscepisti.

ERASMUS.

QUOD *potes, id tentato* &c.] Vide Weitz. ad Ovid. pag. 324. Ascens. Brant. Erasmus, Frisius, Corderius, Lentulus & Pulmannus habent *tentes.*

DAUMIUS.

Congruit cum illo Evangelii Luc. XIV. 28-30. Τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν; Ἵνα μήποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον, καὶ μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται ἐμπαίζειν αὐτῷ. Λέγοντες· Ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι.

DELIBERANDUM EST DIU, QUOD STATUENDUM EST SEMEL.

Istud egregium, sane, Prudentiae sive consilium, sive praeceptum, inque rebus gerendis tum publicis, tum privatis, utilissimum semper futurum, non frustra Noster bis, expressis verbis, inculcat: repetit enim Dist. libri ultimi XXXIII., in aliis etiam ad idem respicit. Neque tamen ea *tautologia* aut frigidâ eorumdem plane repetitio, cum Boxhornio, nimium quantum fastidioso, censenda est. Dicit enim hic Auctor:

> QUOD POTES, ID TENTES antea, num possis, videas; NE FORTASSE NON POSSIS.

Ibi vero, in altero, hoc vult:

> QUOD antea probe perspectum tenes, quod POTES, ID TENTA, id efficere conare, eo praecipue modo, quo TUTO POTES.

Et haec quidem inter se quam quae maxime sunt diversa: alterum enim ad TARDITATEM IN CAPIENDO CONSILIO per-

86.

Τοῖς ΔΥΝΑΤοῖς ἐπιχείρει, ΜΗ ποιε τοῖς δε ΠΙΕΣΘΕΙΣ ΜΑΨίδιον ΠΡΟΛΙΠΗιС τοὖργον, ΚΑΜάτοισιν ἀπειπῶν.

GANFREDUS de vino salvo Anglus, Poëtria nova, Cap. XXXI.

Gressum praecurrant oculi; praeconsule mentem,
Et vires metire tuas. Si fortis es, aude
Grandia; si fragilis, humeris impone minora;
Si mediocris, ama mediocria: sumere noli,
Quae, quando sumis, praesumis. In omnibus una
Est virtus, servare modum. EOD. citante.

ID TENTES habent Editiones melioris notae omnes, ut & illa Scriverii. Sed ego auctoritate Cod. Leid. secundi. Memb. Voss. Vet. Reg. & Turic. refingerem, *id tenta.* &c.

O. ARNTZENIUS.

Vid. lection. var. Nobis certum est, hanc ex IV. Libr. Dist. XXXIII. huc esse translatam.

pertinet; alterum, ad FORTITUDINEM, PATIENTIAM atque CONSTANTIAM *in* EXSEQUENDO *eo, quod recte antea deliberaveris.* Illud praecedit, hoc consequitur.

IN UTROQUE autem & morem gerit ipse idem ante jam monenti Epicteto, & hujus monitis obtemperandum esse, ut ubique fere, jubet. Audiamus ergo & hunc nos, quo utrique melius obsequamur. Et de altero quidem, ordine deinceps videbimus, quae spectent eo. Hic vero maxime Capp. Enchiridii XXV. & XXXV. consideranda occurrunt: Ἀνίκητος εἶναι δύνασαι, ait nimirum illo, ἐὰν εἰς μηδένα ἀγῶνα καταβαίνῃς, ὃν ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΕΠΙ ΣΟΙ νικῆσαι. H. E. *Invictus esse poteris, si in nullum certamen descendes, quod ut vincas,* IN TE NON EST. Nempe fluebat hoc & sua sponte prodibat ex ipso illo τῷ διαιροῦντι λόγῳ, quem supra vidimus, & rerum omnium, in eas, *quae essent penes nos, quaeque non essent,* ab hoc Philosopho sapientissime tradita distinctione, ad quam eamdem, omnibus in negotiis suscipiendis & agendis, aut contra declinandis, referri vult omnia. Idem tamen id latius exequitur altero illo, quod indicavimus, doctrinae suae Capite: Θέλεις ὀλύμπια νικῆσαι, κἀγώ, νὴ τοὺς θεούς· κομψὸν γάρ ἐστιν. Ἀλλὰ

ΣΚΟ-

ΣΚΟΠΕΙ καὶ ΤΑ ΚΑΘΗΓΟΥΜΕΝΑ, καὶ ΤΑ ΑΚΟΛΟΥΘΑ· Καὶ οὕτως ἅπτου τοῦ ἔργου. Δεῖ σ' εὐτακτεῖν, ἀναγκοτροφεῖν, ἀπέχεσθαι πεμμάτων, γυμνάζεσθαι πρὸς ἀνάγκην, ἐν ὥρᾳ τεταγμένῃ, ἐν καύματι, ἐν ψύχει, μὴ ψυχρὸν πίνειν, μὴ οἶνον, ὡς ἔτυχεν· ἁπλῶς, ὡς ἰατρῷ παραδεδωκέναι σεαυτὸν τῷ ἐπιστάτῃ, εἶτα εἰς τὸν ἀγῶνα παρέρχεσθαι. Ἔστι δὲ ὅτε χεῖρα [βαλεῖν] βλαβεῖν, σφυρὸν στρέψαι, πολλὴν ἁφὴν καταπιεῖν· ἔσθ' ὅτε μαστιγωθῆναι, καὶ μετὰ ταῦτα πάντα ΝΙΚΗΘΗΝΑΙ. ΤΑΥΤΑ ΠΑΝΤΑ ΕΠΙΣΚΕΨΑΜΕΝΟΣ, ἐὰν ἔτι θέλῃς, ἔρχου ἐπὶ τὸ ἀθλεῖν, εἰ δὲ μὴ, ΩΣ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΑΝΑΣΤΡΑΦΗΣΗι, ἃ νῦν μὲν παλαιστὰς παίζει, νῦν δὲ αὐλητὰς, νῦν δὲ μονομάχους, εἶτα σαλπίζει, εἶτα τραγῳδεῖ· οὕτω καὶ σὺ, νῦν μὲν ἀθλητὴς, νῦν δὲ μονομάχος, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα φιλόσοφος, ὅλῃ δὲ τῇ ψυχῇ οὐδὲν, ἀλλ' ὡς πίθηκος, πᾶσαν θέαν, ἐὰν ἴδῃς μιμῇ, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλου σοι ἀρέσκει, οὐ γὰρ μετὰ σκέψεως ἦλθες ἐπί τι, οὐδὲ περιοδεύσας; ἀλλ' εἰκῇ, καὶ κατὰ ψυχρὰν ἐπιθυμίαν. Οὕτω θεασάμενοί τινες φιλόσοφον, καὶ ἀκούσαντες οὕτω τινὸς λέγοντος· ὡς εὖ Σωκράτης λέγει; καί τοι τίς οὕτω δύναται εἰπεῖν, ὡς ἐκεῖνος; θέλουσι καὶ αὐτοὶ φιλοσοφεῖν. H. E. ſtylo Politiani: *Vis Olympia vincere? & ego per deos: magnificum enim eſt. Sed* CONSIDERA ET INITIA, ET CONSEQUENTIA, *atque ita rem aggredere. Oportet bene ſeſe inſtituere, neceſſario veſci, (ſaginari,) abſtinere condimentis, exerceri ad neceſſitatem, ad praeſcriptam horam, in aeſtu, in frigore, frigidam non bibere, non vinum: ſi ita ferat res: totum te denique praefecto ipſi, ceu medico, tradere: tum in certamen prodire. Et interdum manum vulnerari, talum distorqueri, multam aphen* (percuſſionem, ictum, cum arenae pulvere) *deglutiri, interdum vero & flagellari, poſtque haec omnia* SUPERARI. HIS ANIMADVERSIS, *ſi adhuc vis, abi certatum: ſin minus*, INSTAR PUERORUM DEGES, (melius hic Hier. Wolfius: UT PUERI, RESILIES, vel, quod Cato noſter ait: *Operis pondere preſſus Subcumbet labor & fruſtra tentata relinques.* Ut pueri ergo,) *qui nunc palaeſtritae ludunt, nunc gladiatores, nunc tuba canunt, mox tragoedum agunt: ita & tu nunc athleta, nunc gladiator, nunc orator, tunc Philoſophus: toto vero animo nihil; ſed velut ſimius, quicquid cernis, imitaris, aliudque ex alio tibi placet. Non enim cum animadverſione rem aggreſſus es, neque circumſpectans: ſed temere & per frigidam cupiditatem. Sic nonnulli cum Philoſophum intuentur, aut cum a quopiam audiunt: Bene Socrates dicit, &, qui poteſt dicere, ut ille? volunt & ipſi ſtatim philoſophari.* Quis eſt, qui jam dubitare queat amplius, ſi Latine,

tine, ſi carminibus ſcribendum Epictetо fuiſſet, nullo alio modo, quam Catonis hoc noſtri, ipſum fuiſſe ſcripturum? Adeo hic totam illius profert, in hiſce Diſtichis, Philoſophiam, ſed magis adhuc in compendio, quam ipſum illud incomparabile Enchiridion, quod ſenſus foecunditate atque abundantia vel Iliadi poſſis comparare, aut ſi

Neſcio quid majus naſcitur Iliade:

Has vero noſtri Auctoris ſententias tum, non minus congruenter, ILIADA IN NUCE vocaveris, ſi recte noris.

SENSIT tamen & hoc Diſtichon emendatricem operam Cel. Withofii, qua an opus fuerit, viderint Lectores. Sic ille, ad poſteriorem verſum: Succumbat *l.* & *f. t.* relinquas. „ *Inconcinnius paulo videtur dictum*, labor preſſus operis pondere, *quaſi dicas*, labor labore preſſus. *Non labor, ſed homo ipſe pondere operis premi poteſt. Mutata diſtinctione malim*:

> Quod potes, id tentato, operis ne pondere preſſus
> *Succumbas*, labor & fruſtra tentata *relinquat.*

Vidit deinde ipſe V. C. & ſuo *labori* adhuc idem poſſe objectari, quod alterius: hoc tamen excuſatum vult, addit enim: „ *Et quanto nunc aptius* τὸ ſuccumbas *de ipſo potius homine. quam de labore uſurpatur? nam* τὸ relinquat *minus* καταχρηστικῶς *adhibetur*". Quanam de cauſa, id vero dicere non poſſum, nec eſt mihi tanta in divinando peritia, poſſim ut conjectando aſſequi. Hoc ſcio, correctorem ipſum, in emendando Diſt. XXXIX. L. I. ita ſcribi voluiſſe: LABORE LABOR *creſcat**; quare ergo non & hic poſſit recte concipi, LABORE *preſſus* LABOR, quamvis neque his ipſe verbis dixerit Auctor? * Vid. pag. 165. H. C.

> Quod potes, id tentes: operis ne pondere preſſus,
> Quod, ſemel inceptum, turpius abjicitur,
> Subcumbat labor & fruſtra tentata relinquas,
> Tutius & melius quae nec adiſſe fuit.

> *Conſulte ton pouvoir, plûtôt que ton courage,*
> *Lorsqu'à quelque travail tu prétens t'adonner,*
> *De peur de ſuccomber ſous le poids de l'ouvrage,*
> *Contraint de tout abandonner.*

CHRISTINAE Apophthegma: *Si quis ridiculus cupiat eſſe omnibus, ei tantum opus, his gloriari virtutibus aut affectare naturae dona, quae non poſſidet.*

LXXXVII.

Quod nosti haud recte factum, nolito silere:
Ne videare malos imitari velle tacendo.

NOLI dissimulare, si quid videris non recte fieri: videberis enim probare, cum files. Silentium enim aliquando consensus esse videtur.

ERASMUS.

QUOD *nosti haud recte factum, nolito silere;*] Sic in vulgatis & duobus Codd. MSS. reliqui tamen Codices & Editt. mirum variant. —— Sed mera haec sunt somnia. (Quae sc. laudati Codd. h. l. exhibent.)

O. ARNTZENIUS.

QUI *MAXIMA EX PARTE* alias vult *PRAESTARI SILENTIUM*, idque tanto studio commendat, quam si Harpocratis ipse fungatur sacerdotio, ut saepius ante videbamus; hic pariter tamen, qua ratione peccari possit Silentio, Auctor noster ostendit. Si enim ibi sileas, ubi tui esset officii, vel palam eloqui, rem tibi non probari, quae peragatur, propterea quod ea honesta non sit, vel ita demum silere, ut ipsa taciturnitate & supercilio, (namque & hoc, si res ferat, tum utique fit necessarium & pro eloquio est,) aperte satis ostendas, te quod geratur minus probare; ita non recte siles, uti *haud recte factum* id, quod tum geritur, aut peragitur. Tunc enim, *qui* sic omnino *tacet* & lingua, & vultu, & gestu denique, is plane *consentire videtur*. Quemadmodum autem ipsam silentii legem, ita & hoc SERMONIS AUT TACITURNITATIS JUSTUM MODERAMEN ex Epicteti schola reportavit Gnomologus: sic enim hic Cap. LV. Ench. rem enuntiat, praeter ea, quae & huc facientia ex illo jam dicta sunt alibi: Ἐπισφαλὲς δὲ καὶ τὸ εἰς αἰσχρολογίαν προελθεῖν· Ὅταν οὖν τι συμβῇ τοιοῦτον, ἂν μὲν εὔκαιρον ᾖ, ΕΠΙΠΛΗΞΟΝ ΤΩι ΠΡΟΕΛΘΟΝΤΙ· εἰ δὲ μὴ, ΤΩι̃γε ΑΠΟΣΙΩΠΗΣΑΙ, καὶ ΕΡΥΘΡΙΑΣΑΙ, καὶ ΣΚΥΘΡΩΠΗΣΑΙ, ΔΗΛΟΣ ΓΙΝΟΥ ΔΥΣΧΕΡΑΙΝΩΝ ΤΩι̃ ΛΟΓΩι. H. E. *Periculosum est etiam, ad sermonis obscoenitatem prolabi. Cum igitur tale quidpiam inciderit: aut, si feret opportunitas,* OBJURGABIS EUM, QUI SERMONEM ILLUM INJECERIT, *aut* TACITURNITA-

87.

ΜΗ ΣΙΓΑ, Τό ΠΕΡ ἔγνως ΟΥΚ ΟΡΘΩΣ διαΠΡΑΧΘΕΝ·
ΜΗ σκαιοὺς ΖΗΛῶΝ ΔΟξΗιC ΤΑ τοιαῦτα ΣΙωπΩΝ.

NEC Scaliger hic quidquam reprehendit, nec multa in hoc esse castiganda, sua ipse imitatione demonstrat; quae dum tacet, clamat, malum non videri eum, quem imitari digheris.

RELIQUOS vero inter Commentatores hic altissimum regnat silentium, quo & ipsi tacito consensu in recepta Distichi lectione adquiescunt.

TE *saltem* & RUBORE VULTUQUE OSTENDES, EUM TE SERMONEM FERRE INIQUO ANIMO. Nam & ista TACITURNITAS *eloquentissima oratio* est, qua vel turpis sermo, vel negotium turpe plane abrumpitur, neque istam Cato noster reprehendit, dum ita tantum tacere te vetat, ne

Videare malos imitari velle, tacendo.

Quo idem dicit, quod & Philosophus verbis hisce: δῆλος γίνου δυσχεραίνων τῷ λόγῳ. h. e. *Manifestum* saltem *fiat in te, eam orationem*, vel rem, *tibi displicuisse*. Quocumque jam id obtinere modo possis, sive verbis increpatoriis, sive austera taciturnitate, quae, aeque ac verba, prodat animum tuum.

QUOMODO vero hoc sit trahendum ad publica negotia, ad juris quoque prudentiam, ad testimonium in judicio perhibendum, & similia, id alibi ostensum jam est. Ne actum agamus, istud declarat etiam Tetrastichon sequens.

Quod nosti haud recte factum, nolito silere;
Publica sed patriae damna, putato tua:
Ne videare malos imitari velle, patrando,
Aut ne destituas, ista tacendo, Bonos.

Si quelqu'un peche en ta présence,
Reprens-le ouvertement, bien loin de le flatter:
On pourroit croire à ton silence,
Que tu souffres un mal, que tu veux imiter.

LXXXVIII.

LXXXVIII.

Judicis auxilium, sub iniqua lege, rogato:
Ipsae etiam leges cupiunt, ut jure regantur.

Si premeris iniqua lege, h. e. dura & inhumana, confugias ad judicis aequitatem. Non enim hoc est contra leges, sed ex mente legum, ut ad aequitatem redigantur & temperentur. Iniqua lex est, cum summo jure contenditur. Veluti si pauper in vincula conjiciatur, quod non alat patrem, cum lex dicat: LIBERI PARENTES ALANT AUT VINCIANTUR. Aliquando lex durior est, ut terreat. In his Judex, hoc est, Praetor aut Princeps, potest succurrere.

ERASMUS.

JUDICIS *auxilium*] Praecipit Gnomologus invocare auxilium Judicis in lege iniqua, quam ipse temperet ex aequo & bono. Nam leges ipsae, *inquit*, opus habent, ut ad aequum & bonum corrigantur, ubi in eis insuerit aliquid, quod aequitati adversari videatur. Obscure vero auctor dicit, *ut jure regantur. Jus* hic est aequitas τὸ ἐπιεικές. *Regere* est corrigere. *Iniquam legem* dicit ex mente proverbii: *Summum jus, summa injuria est.* Haec ex Scaligero, inde ab initio, ordine; reliqua, ut ipse ait, saltuatim,

OPITIUS.

Judicis auxilium] Ἀκυρολογία solemnis Planudis, συμμαχίῳ κριτοῦ. Quis sanus judicem σύμμαχον, vocaverit? Ecquae locutio haec λίσσεσθαι συμμαχίῳ, ἀντὶ τοῦ συμμαχίαν αἰτεῖν.

SCALIGER.

QUI PREMUNTUR aliquando lege, sibi paullulum iniquiore aut visa saltem, aut re vera quoque duriore nimis, quum interdum legibus &, quod iniquum sit, ea tantum mente exigatur, ut, quod est aequum, tanto certius praestetur; illi homines facile delabuntur eo, hujusmodi legis ut rigorem variis artibus, mirisque ac infinitis fraudibus, modis innumeris, tentent eludere*, aut vi etiam aperta violare, denique & ipsi jus dicere &, quod vulgo vocant, *judicem esse in caussa propria*, sibi arrogent. Adversum eos hoc ita militat Distichon, ut simul tamen & eorum utilitati, aliis duntaxat modis, prospectum velit. Dat enim atque commendat PROVOCATIONIS JUS ad MAJOREM JU-

* Secundum usitatissimum proverbium: *Inventae legi, inventa fraus est.*

88.

Λίσσεο συμμαχίην, ΚΡΙθεὶς περὶ θεσμὰ, δικαςοῦ·
ΚΑΥΤΟΙ ΓΑΡ ΤΕ ΝΟΜΟΙ ΠΟΘΕΟΥΣι δίκῃ διέπεσθαι.

UT JURE *regantur.*] *Jus* hic eſt aequitas, τὸ ἐπιεικές. *Regere* eſt corrigere. Non enim eſt, διέπειν, quod videtur Planudi: ſed διορθοῦν, εὐθύνειν. *Auxilium rogare* eſt confugere ad opem: quod nos verbo ſignantiſſimo σώζεσθαι expreſſimus. *Iniquam legem* dicit ex mente Proverbii: *Summum jus, ſumma injuria.* Nam non eſt ἄδικος νόμος, niſi ᾗ ἐλλείπει διὰ τὸ καθόλου, ut ait Ariſtoteles. Quum igitur a pedaneo judice ſub iniqua lege damnatus fueris, quia pedaneo a rigore legis diſcedere non licet, tum confugiendum ad judicem, a quo provocatio non eſt, ut rigorem ſententiae, καὶ τὸ τοῦ νόμου ἀκριβὲς ex aequo bono moderetur. Haec eſt mens Diſtichi. An ullus antea aſſecutus ſit, neſcio. Hoc unum ſcio, Planudem ignoraſſe. SCALIGER.

HIEREMIAS Paduanus, Epit. Sapientiae Part. II. Lib. VI. Cap. VIII. pag. 57. a. ita hunc verſum producit:

Judicis auxilium ſub iniquo teſte rogato.

DAUMIUS.

Hierem. Paduani conjectura firmatur lectione Leid. pr. *ſub iniquo teſte rog.* quemadmodum quoque conjecit Verratus, Theologus, qui Auctorem noſtrum, infelici ſane conatu, ex Sacra Scriptura inluſtrare tentavit, Editione, quam citamus ſaepius, Florentina &c.

O. ARNTZENIUS.

Reliqua Scaligeri iis vide ſubnexa, quae ſunt e regione.

JUDICEM, ut praecipuum quoddam beneficium, *Juriſque*, quod ajunt, ſtricti illius rigidique, *remedium.* Diſtinguendum igitur hic maxime cum Scaligero inter *Judicem* eſt & *judicem.* Alterum, quem ille vocat *pedaneum*, cui, „ quia „ legum miniſter eſt, non moderator, ab earum praeſcri- „ pto, vel aequitatis praetextu, recedere non licet (hoc „ enim eſſet, non interpretatione laxare leges, ſed fran- „ gere correctione".) Qui tamen & ipſe „ non prohibetur, „ aequitate quadam obſcurae legis verba inflectere, ut ve- „ ram legiſlatoris ſententiam, in quaeſtione juris aſſequa- „ tur". (Vid. Antonii Perezii J C. Inſtitut. Imperial. Erotematibus diſtinctas, atque ex ipſis principiis, Regulisque Juris paſſim inſertis, explicatas. Leid. 1689. pag. 533. Amſtel. Edit. IX. Elzev. pag. 495. ad Erotema: *Licetne Judici,*

 prae-

praetextu aequitatis, recedere a legibus? & Corvini Enchirid. Ed. Elz. 1640. pag. 672.) Et alterum, *a quo provocatio non est*; cum penes ipsum legifera sit potestas. Hic demum vere, ut legem ferre novam, ita & adversus jam latam valiturum adferre potest *auxilium*. Hic ergo adeundus; istud, *sub iniqua lege* gementibus, confidenter rogandum est. Hoc legitimum, hoc *ipsis legibus* non adversum est, ut quibus est opus, quaeque *cupiunt*, *ut & ipsae*, quarum est homines juribus datis regere, optimo AEQUITATIS JURE regantur. Id quod ut fiat, Latoris legum est.

PULCRE ac ingeniose nuper Ill. Mopertius, qui nuspiam incedit ἀγεωμετρητός, in Panegyrico dicato memoriae Auctoris, nobilissimi libri, cui titulus LEGUM MENS, magni illius in toga Herois, Montesquioei, * hanc Legislatorum provinciam hujusmodi Problematis circumscripsit terminis atque limitibus: *Le Probléme*, inquit sermone gallico, *que le Legislateur a donc à resoudre, est celui-ci:* UNE MULTITUDE D'HOMMES E'TANT RASSEMBLE'E, LUI PROCURER LA PLUS GRANDE SOMME DE BONHEUR, QU'IL SOIT POSSIBLE. *C'est sur ce principe, que doivent être fondées tous les Systémes de legislation.* Itaque & hoc deinceps ad universi Juris peritos latius producendo extendit, pag. 20. his scilicet verbis: Les *plus grands hommes se sont contentés d'apporter* des remedes particuliers aux défauts de chaque Loi, *à mésure qu'ils les découvroient.* Et paullo post, pag. 21. addit, quae huc spectant, sequentia: *Les Lois, faites pour prévenir & punir les desordres*, ont été CORRIGE'ES *par les desordres mêmes.* Adeo hoc verum est, ut dudum in proverbium abierit istud: LEGES BONAE A MALIS MORIBUS PROCREANTUR. Neque huic obstat, *virtutis caussa ferri leges* oportere, secundum Platonem, ad quem ita provocat, in Augustana Confessione variata Melanchthon, p. m. 229. „ Nec debent leges ipsae semina „ esse vitiorum. Plato gravissime dicit, *leges virtutis caussa* „ *ferendas esse*": Sed vel propterea locus corrigendis nonnumquam legibus relinquitur, ne forte & probis bonisque fraudi sit idem, quod contra improbos aliquando sanciebatur.

RECTE

* *Eloge de Mr. de* MONTESQUIEU (Auteur de *l'Esprit des Lois*,) *par Mr. de* MAUPERTUIS. Amsterd. 1756. chez Schneider. pag. 17.

RECTE etiam hic V. C. jam fupra laudatus, O. Arntzenius: *Judicem, quicumque judicio praefit, non* eum, *qui ex formula a Praetore praefcripta judicet* ac *plerumque* alias *Judex appelletur*, hoc loco intelligi. *Sub libera Rep.* porro ait, *primo* Confules *& fpeciatim* Judices *aliquando dictos, quod doceat* & *Cicero, Lib. III. de Leg. Cap. III.* Regio imperio duo funto: iique a praeëundo, judicando, confulendo, *Praetores, Judices, Confules* appellantor. *Dein* Praetores, *vide*, inquit, *Inluftriffimum Spanbemium Diff. X. de Ufu & Praeft. Numifm. pag.* 103. *Immo* Praefides Provinciarum, Judices *dicti funt. Et fic oppreffa Republ.* Imperatores *etiam* Judices *dicti leguntur. Quod nunc non ago. Libera autem Rep.* fub iniqua lege, *i. e. cum lex iniqua effet, maxime Praetorum auxilium inplorabatur, unde* officium Praetoris *defcribitur a Papiniano, Leg.* 7. § 1. *ff. de Juftitia & Jure.* Adjuvare *nempe*, fupplere & corrigere jus civile. *Tu vide quae illic plura legentur. Ceterum Eruditiff. Refcriptorum Auctor hic mavult legere*: Judex confilium &c. *Rationes videbimus, cum novum Refcriptorum Cap.* XXXIII. *ad nos delatum typisque impreffum fuerit.*

NOBIS quum, ipfius editionis Arntzenianae beneficio, Cap. illud noviffimum, una cum reliquis, fit hodie ante oculos pofitum, illic videre quidem eas contingit rationes; quas tamen non aequales deprehendimus reliquis Viri illius Doctiffimi argumentis, quae plerumque funt ejusmodi, ut vel in nobis accendere poffint Juris civilis ftudium, quod refugimus femper, & cui, non nifi in prima juventute, idque fere coacti, aliquam navavimus operam. Nefcio, utrum haec noftra ruditas in cauffa fit, quare fe minus probent ea argumenta nobis, an haec laborent ipfa. Verum, quodcumque fuerit, ita fe habent ea: „ Ne quid diffimulem, *inquit de hoc Difticho Cl. Cannegieterus, loco fupra jam dicto,*
„ Diftich. hoc parum confentaneum videtur rationi tempo-
„ rum, quae fub Imperatoribus acta, quo tempore vixit
„ Dionyfius. Num enim eo tempore quisquam judicis auxi-
„ lium imploravit ad emendandam legem iniquam? Scio,
„ Praetori jus fuiffe in leges, fed libera republica, non etiam
„ ea fubjugata, quo quidem tempore non Judicis, qua-
„ cumque tandem poteftate aut nomine is fuerit, fed Prin-
„ cipis auxilium petebatur. Quare malo:

„ *Judex auxilium fub iniqua lege rogato.*

„ Hoc confilium dat filio pater, ut fi Judex fuerit factus,

 „ de

„ de iniqua lege Principem potius consulat, quam ipse de-
„ cernat. Fecit hoc Plinius cum Bithyniae praeesset, fe-
„ cerunt idem alii Praesides, qui judicum nomine conti-
„ nentur, id quod ex utroque codice, Theodosiano & Ju-
„ stinianeo, perspicimus. Quod addit *velle leges se jure regi*,
„ jus intelligit artem aequi & boni, & maxime eam, qua
„ legum inclementiam mitigarunt viri prudentes, id quod
„ Praetorum & Jurisconsultorum fuit, libertate Romano-
„ rum salva, ea vero exstincta, fuit illud Principum.
„ Hoc docet Pomponius in Lib. II. ff. de Orig. Jur. § 5.
„ Illam partem, quae a JCtis fuit profecta, κατ᾽ ἐξοχὴν Jus
„ fuisse dictum, & quidem jus civile. Imaginem illarum
„ disputationum deferebant (forte *referebant*) Principum
„ Semestria, quibus etiam Jurisconsulti, sive Adsessores ex
„ JCtis. capti intererant, quos συνέδρους καὶ συμβούλους no-
„ minabant, vid. Jac. Gutber. de Offic. dom. Aug. Lib. I.
„ Cap. XVIII". Haec ille. Quae quomodo conspirare aut
quadrare cum iis possint, quae Juris Antecessores alioqui
de Papinianis & Ulpianis & Tribonianis suis, ceterisque
Praetorio praefectis, Imperatorum Amicis, & Patribus quo-
que, & Consiliariis jucundissimis, & in ipso tribunali Ad-
sessoribus gravissimis atque venerandis, magnifice satis glo-
riari consueverunt, equidem non video. An tam subito
omne sub Imperatoribus Juris periit exercitium, ministe-
riumque prorsus evanuit, nihil ut Judicibus amplius fuerit
relictum minoribus; sed omnes ab unius ore Principis con-
tinuo pependerint & in omnibus? Quae igitur tanta illorum
Semideorum Heroumque in Themidis sacrario gloria? Fa-
cile largior, a Nerone neminem in consilium advocatum,
de interimendo fratre Britannico, praeter servulos & liber-
tos, hominum & naturae propudia: At Caracalla, in ejus-
dem criminis casu, durum hoc responsum retulit: *Facilius
esse, perpetrare parricidium, quam defendere.* Ergo inter utrum-
que hunc tyrannum magna intercidit rerum diversitas. In-
tercesserunt OPTIMI PRINCIPES: Quorum unus, ensem
qui porrexit & contra se, stringendum, si male imperasset,
annon pariter & jura concesserit digne administranda mini-
stris idoneis? Post Trajanum, & Hadrianus & Antonini an
minores fuere laude Justitiae? an pares gerendis omnibus,
si vel maxime voluissent, ipsi soli? An semper praesentia
fuere haec Numina, quorum adhuc legimus datas e longin-
quis regionibus ad senatum litteras? Quod si tum, de au-
xilio

xilio quaerendo Judici, incidiſſet ſermo, nonne ipſi potius, hi tales Principes, in dijudicandis legibus, auxilium rogaſſent Juris peritos, quam ut omnia, vel minima, ſuo pro arbitrio adminiſtrare ipſi praeoptaſſent? Horum autem feliciſſimam aetatem vivendo attigit Cato noſter. Quid opus ergo filio, judici futuro, pro Juſtitia & Jure, quaerere auctoritatem Principis! Et tum ſcribendum ſic fuiſſet:

Ipſae nam cupiunt ut leges enſe regantur,

Non, *ut jure regantur*. Adhaec non convenit proprie, *Judex* ut SUB *iniqua lege* conſtitutus, dicatur aut concipiatur ipſe: Convenit ei, qui *ſub* ejusmodi lege patitur. Judicem autem, qua talem, omni patiendi ſenſu & adfectu vacare oportet. Qui vero non patitur, neque *auxilium* in eum cadit, ut juvandum. Competit ei, contra, qui iniqua lege premitur, idque ex aequo & bono, a ſolo Judice, adferendum; non illi, qui tum Medici, immo qui Numinis vicem gerit. Haec fere ſunt, quibus impedimur, quo minus in hanc diſcedamus pariter ſententiam.

Judicis auxilium ſub iniqua lege rogato:
Temperet ut rigidam gratia Juſtitiam.
Ipſae etiam leges cupiunt, ut jure regantur:
Vergit in injuſtum degeneratque rigor.

Si l'abus d'une loi t'eſt préjudiciable,
Va d'un juge éclairé rechercher la faveur:
Les lois veulent ſouvent qu'un droit plus équitable
Regle de leurs décrets la trop grande rigueur.

LXXXIX.

Quod merito pateris patienter ferre memento:
Cumque reus tibi sis, ipsum, te judice, damna.

INCOMMODUM, quod tua culpa tibi accidit, non imputabis alii, quam tibi. Et cum tibi sis conscius, damna te ipsum. Tute judex esto, & ea te poena dignum existimato.

ERASMUS,

IN vulgatis est *patienter perfer id ipsum*. Sed longe maxima pars Codicum manu & typis expressorum legunt *pat. ferre mem.* Sic Leid. tres, Coll. Voss. Veterr. Chart. Membran. Voss. & Cod. Turic. quibus adsensum praebent Editt. haud paucae, eaedemque antiquissimae, nec non Scriver.

O. ARNTZENIUS.

ET JUSTUS vir, sub iniqua lege, nullo suo merito, accidere potest ut patiatur, & pariter injustus, idque aequa sub lege, atque ex merito suo: Recte horum ad utrumque animum advertit Auctor, quem interpretamur, in binis hisce proximis, quibus adhuc in exponendis versamur, Distichis. Atque in superiore quidem horum dilucidabat prius, posteriore huic servato, ad quod progressi sumus. Illic *Judicem* requirebat *facilem*, atque a nimio abhorrentem rigore, qualis Horatianus ille,

> *Insigne moestis praesidium reis*
> *Et consulenti Pollio, curiae.*

Hic alium vultum, alios mores induit, tantumque ab eo abest, *Judicis* ut favorem & gratiam *Reo* conciliet, benevolentiam captet; ut incitet potius Judicem adversum hunc, illique suadeat & commendet inculcetque summum rigorem. Illudque quum egisset ante, ut praeverteretur privatorum hominum judicio, suis ipsorum in caussis, quos quippe delegaverat ad majorem & legifera potestate judicem; Hoc jam vero agit, ut *Privatum* aliquod stabiliat erigatque *tribunal*, in quo *idem* sedeat *judex*, *qui* eo trahitur *reus*:

Quum.

89.

Ἤν τι δικαίως ΠΑΣΧῃς, ΚΑΡΤΕΡικῶ φέρε ΘΥΜΩι·
Καὶ σαυτῷ πλαίσας, ΣΑΥΤΩι Σὺ τίνυε δικαςήν.

QUUMQUE *reus tibi ſis, ipſum te judice damna.*] Planudes: Καὶ σαυτῷ πλαίσας, σαυτῷ σὺ τίνυε δικαςήν. Quae non capio. Sed Planudes ſcripſerat, σαυτῷ σε τίνυε δικαςῆ. Et abſolutum dativum Graece poſuit, quia in Latino ſcriptore τὸ *Judice* eſt abſoluti caſus, qui eſt manifeſtus barbariſmus. Deinde πλαίσας, pro reo, quis ferat? Gnomologus praecipit nobis, apud nos ipſos cauſam dicere, & a nobis judicibus damnari. ἐπὶ κριτοῦ τινὸς κρίνεσθαι Graece dicitur. Latine, apud illum judicem cauſam dicere. Planudem conſtat non capere.

SCALIGER.

Quumque reus tibi *ſis*, *ipſum*, te judice, *damna.*

Scilicet haec ex eo oritur profluitque tanta differentia: quod ibi erat ſub iniquiore paullum lege preſſus inmerito juſtus; hic injuſtus atque iniquus patitur quidem, ſed ex merito & lege ſub aequiſſima, a qua propterea hic ne latum quidem unguem recedi permittit, quum ſupra ab altera eſſe recedendum, ipſi judici ſuaſor & auctor ſit: Nunc legem perpeti non tantum, ſed & exequi, duriſſimam quamlibet, at juſtam tamen, ipſi perſuadere tentat reo. Brevi: Sic JUSTITIAE RIGOREM ab unoquoque vult hominum jubetque exerceri *erga ſemet ipſum*: Aſt *erga alium* quemcumque, BENIGNITATEM AC BENEVOLENTIAM.

DIVINA plane SENTENTIA, immo *divinis* quoque eadem *Oraculis* prorſus & examuſſim conſentanea!

זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה קִצְרוּ לְפִי־חֶסֶד

Injunxit Deus O. M. quondam Iraëlitis per vatem Hoſeam, Cap. X. v. 12. Quae verba, haec ipſa dum ſcribo*, mittunt

* Menſe Februar. 1756.

tunt ad me ejusdem populi e Primoribus, una cum sextupla eorumdem versione, consultum ac rogatum mentem meam, quaenam harum videatur optima. Erant hoc ordine scriptae:

1. *Seminate vobis ad Justitiam, metite ad os Misericordiae.* Pagnini.
2. *Seminate vobis in Justitia, & metite in ore Misericordiae.* Vulgata.
3. Sembrad para vos otros a Justicia, Segad para vos otros a Misericordia. *Sipiriano de Valera.*
4. *Seminate vobis in Justitia, vindemiate in fructum Vitae.* Graeca LXX.
5. *Serite vobis Justitiam, & metite os* (i. e. summum) *Probitatis.* Syriaca.
6. *Seminate vobis aequitatem, Legite fructum Vitae.* Arabica.

Respondi extemplo & ex tempore sciscitantibus, & quidem de versionibus primum: Nullam earum exacte sensui satisfacere textus Hebraici, ut qui talis esset, qualem supra praemisi & in hisce Distichis, quae nunc tracto, deprehensum, nempe:

JURIS RIGOREM ERGA VOS EXERCETE; BENIGNITATEM ERGA ALIOS.

Addidi deinde pauca de quibusdam harum interpretationum: uti, in Hispanica falsum esse posterius illud: *para vos otros.* Graecos vero ita legisse, ac si scriptum fuisset לפרי חיים pro לפי חסד sic & Arabas. Quibus tum sequentia subjunxi ad verum verborum sensum spectantia:

Legi omnes (vestratium scilicet,) in hunc versum Commentatores. Nemo melius exposuit, quam Kimchius (*Radak*,) ut fere semper ille optime sensum litteralem explicat. Ex ejus igitur interpretatione sic verba Latine forent concipienda:

SERITE AD JUSTITIAM VOBIS. METITE MODULO BENIGNITATIS.

Aliud tamen adhuc animadvertendum in hoc dicto est, quod ipse Kimchius non observavit. *Justitia* & *Benignitas* possunt intelligi triplici modo, vel 1. Dei erga nos, vel 2. nostra

noſtra in nobis ipſis & erga nos, vel denique 3. erga alios, & vice verſa, aliorum erga nos.

Jam לִצְדָקָה non accipitur *primo* modo, ut ſit *Dei Juſtitia erga nos*. Nam ſic potius eſſet comminatio, quam promisſio, ſi Deus ſuam Juſtitiam erga nos exerceret. Et mali tantum ſeminant in hanc Juſtitiam irae. Conf. verſ. ſeq. 13.

Neque idem accipiendum *tertio* modo, ita ut nos ſtricti *Juris rigorem erga alios* exerceamus. Nam tunc non adeſſet & חֶסֶד *Benignitas*; & uti ſementem faceremus, ita & meteremus, non autem לְפִי חֶסֶד.

Eſt igitur tantum in *ſecundo* horum ſenſuum, h. e. *noſtra in nobis Juſtitia*, & bona recte factorum Conſcientia.

Quare dicit לָכֶם לִצְדָקָה cum accentu conjunctivo *Schophar mehuppach* conjunctum: AD JUSTITIAM VOBIS, & ipſi exercete Juſtitiam: זִרְעוּ *Seminate*, *ſerite* eam, vel in eamdem obtinendam*. Hoc labor eſt, hoc *expenſae*; קִצְרוּ vero *reditus* percipiendi & laboris inpenſi fructus.

Sed *Benignitas* in omni illo triplici ſenſu poteſt accipi. Ut pulcre *Kimchi* dicit: *Sperat ſe meſſurum duo ſata aut amplius*. Itemque, חסד *Benignitas eſt plus quam Juſtitia*, inquit. (Quare & hoc latiore ſenſu, quam illud, adhibetur.)

Metite לְפִי חֶסֶד *modulo benignitatis* ERGA ALIOS; non ſtricti Juris rigore, ſed cum *beneficentia*: ut Boas, in meſſe ſua, erga Rutham. Hoc ergo opponitur alteri לִצְדָקָה Juſtitiae ſtricte ſic dictae.

Ita *metetis* לְפִי חֶסֶד & A DEO. Ille pariter non exercebit ſtrictum Jus & rigorem erga vos; ſed *Benignitatem*.

Denique & *metetis* ac recipietis ALIORUM ERGA VOS, vel pari menſura, vel majori modulo, *benignitatem*.

Hoc eſt ergo לְפִי חֶסֶד Nam פִּי eſt etiam *acies* gladii, ut חֶרֶב פִּיפִיּוֹת Pſalm. CXLIX. 6. Hoc igitur modo & hoc *gladio ancipite* recte dividitur ac diſtinguitur ſenſus vocis חֶסֶד itemque verbi צְדָקָה *Zedakah*, quod falſo jam, inter *recentiores Judaeos* †, vicem illius obtinet ac pro *eleemoſynis* (vel ſtipe egenis eroganda,) accipitur.

Salvo meliori.

De

* Eſt etiam inter Reginae Succiae, CHRISTINAE, Apophthegmata: *Beneficiorum ratio ut ſementis eſt, quae ſaepius & large committenda terrae, ſub incerta ſpe reportandi fructus.*

† In autographo, quod penes ipſos eſt, ſcripſeram: *modernos*, voce moderna, κατ᾽ ἄνθρωπον.

De JUDICII autem RIGORE in ſe ipſum a quolibet exercendo plura ſunt ſacrarum Litterarum dicta egregia, interque alia Paulinum illud 1. *Cor. XI.* 31. Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. H. e. verbis latinis Scaligeri: *Si apud nos ipſos cauſſam diceremus, non a judice damnaremur.* Philoſophorum vero in univerſum omnium quum ſacratiſſimae Diſciplinae nemo propius accedat ipſo Epicteto noſtro, & illius quaedam dictis ubi ſubjunxerimus, hic ſubſiſtemus. Pertinet autem huc Cap. Enchiridii XLVIII. multum complectens brevi verborum ambitu: Ἐάν τίς σοι ἀπαγγείλῃ, ὅτι ὁ δεῖνά σε κακῶς λέγει, μὴ ἀπολογοῦ πρὸς τὰ λεχθέντα· ἀλλ' ἀποκρίνου, ὅτι ἠγνόει γὰρ τὰ ἄλλα προσόντα μοι κακὰ, ἐπεὶ οὐκ ἂν ταῦτα μόνα ἔλεγεν. H. e. *Si quis ad te deferat:*

XC.

Multa legas facito: perlectis, neglige multa:
Nam miranda canunt, ſed non credenda, Poëtae.

MULTA quidem legas, ſed cum judicio. Nec enim omnia vera ſunt, quae legis apud Poëtas. Fortaſſis pro *perlege* legendum eſt *perline*. Hoc eſt, dele, & corrige: etiamſi Planudes vertit aliter.

ERASMUS.

PERLECTIS *perlege multa.*] Perlegere Barthio idem hic eſt ac curſim & perfunctorie legere. Adverſarior. Lib. XXVIII. Cap. I. (col. 1311.)

OPITIUS.

Vetus Scholiaſtes ait in quibuſdam libris haberi: *Perlectis neglige multa*, i. e. ſperne de his multa, quae leguntur. &c.

DAUMIUS.

AJUNT alioqui: MULTUM ESSE LEGENDUM, NON MULTA.

Ei contrarium hoc Noſtri eſſe videtur, quem, quidquid & decernatur de reliquis Diſtichi verbis, certum eſt, ſub initium eorum ita ſcripſiſſe:

MULTA LEGAS FACITO.

Neque

rat: Ille de te male dicit; ne excusa quae dicantur, sed responde: Nimirum hoc est, ignorat ille & alia, quae mihi adsunt mala: alioquin non sola haec diceret.

Quod merito pateris patienter ferre memento:
Quodque unum culpes, sit tua culpa tibi.
Quumque reus tibi sis, ipsum, te judice damna;
Et, quam sponte subis, sit tibi poena levis.

Supporte sans impatience
Le mal que tu connois avoir bien mérité:
Te sentant criminel, ta propre conscience
Doit décerner la peine avec sévérité.

90.

Βιβλία πάγχυ μετέρχεο ΠΟΛΛὰ, μετέρχεο ΠΛΕΙΣΤα·
ΠΟΙΗΤΑΙ ΘΑΥΜΑΣΤΑ ΓΑΡ, ΑΛΛ' ΟΥ ΠΙΣΤΑ, ΛΕΓΟΥΣΙΝ.

MULTA *legas facito:*] μετέρχεσθαι βιβλία non ausim cum Planude dicere: sed potius διέρχεσθαι.

SCALIGER.

Quid si ergo sic?

Βιβλία πάγχυ διέρχεο πολλὰ,
περιέρχεο πλεῖστα.

FRISIUS, τὸ *perlege multa*, capit, pro *perlege multum*: Qui & notat alios legere: *selege*: (ita sane Ascensius edidit, explicatque *segrega*, *rejice*, *neglige*, *seorsum lege*.) Alios *perlina* h. e. *dele* & *corrige*. Barthius aliquando *elige* legit.

ITER. DAUMIUS.

Neque tamen revera hoc ita contrarium est verbis superioribus, quin potius eadem confirmet, quum deinde addat, ex his *multis*, *multa* rursum esse *seligenda*, ut *neglectis* aliis, illud tantum obtineat retineaturque, quod in altero proverbio MULTUM dicitur, h. e. majoris ponderis, majoris momenti ac roboris. Atque hoc quidem modo sensum hujus Praecepti jam pridem accepit exposuitque Joannes ille Sares-

Saresberienſis, in iis Policratici ſui verbis, quae pag. 6. hujus Hiſt. Crit. in alium finem, laudavimus: —— *Sic tamen omnia legenda ſunt*, inquiebat, *ut eorum aliqua, cum lecta fuerint*, NEGLIGANTUR, *reprobentur nonnulla, aliqua videantur in tranſitu, ne ſint omnino incognita.* Eſt etiam in Apophthegmatis doctiſſimae quondam terrarum Borealium reginae, indeque in auſtrales transfugae, Chriſtinae, aliquod, LECTIONIS quod MULTAE UTILITATEM, immo NECESSITATEM, his verbis in apricum ponat:

Partem officiorum viri boni & honeſti continet LECTIO. *Ita vero legendum eſt, animum ut inſtruamus, nos ſolemur, corrigamus ipſi. Oraculum, ſane, iſtud, quod conſulendos eſſe ſuadebat mortuos, libros intelligi volebat* *.

Sed quid oraculum inde a ſuperſtitioſis gentibus & polytheis repetimus, ipſa etiam reverenda nobis divina placita & conſulere vetant mortuos, & LABIA DORMIENTIUM, שפתי ישנים quod RECTUM ſit, perpetuo LOCUTURA, eodem ſenſu, nobis qui conſiderandus hic veniebat, commendant tamen. *Cantic. canticor. Cap.* VII. *vs.* 10.

LEGENDUM vero eſſe CUM DELECTU, id ſi umquam alias, hac certe noſtra aetate, in qua legendorum vere infinita & copia eſt, & diverſitas, ſit ſumme neceſſarium; nobis igitur & maxime nobis, quae filio praecepit Cato, hic dicta ſunto. Quumque, turbam inter reliquorum omnium Auctorum, praecipue

Aut prodeſſe velint, aut delectare POETAE,
Aut ſimul, & jucunda, & idonea dicere vitae;

ex his utilia tantum, uti fructus, decerpere hortatur, inque vitae uſus convertere; quae vero pulcra, quae cum ingenio dicta, quaeque jucunda ſolum, ea florum inſtar amoeniſſimorum in tranſitu mirari, eorum elegantias ſemel aut iterum depraedicare, tum deinde miſſa facere, neque iis nimium inhaerere diu, aut verum vitae ſcopum, iſta continuo ſectando, praetermittere. Minimeque omnium ex anilibus antiquitatis fabulis, de diis & vel ſuperorum vel inferorum rebus, falſas ſibi adquirere formas ſive notiones.

Caven-

* Otia CHRISTINAE, reginae. Opus MS. quod citatum, partem etiam inde excerptam vidimus, non ſine deſiderio reliquorum, in Novis Leidenſ. a. 1752. [*Leydſe Vrydagſe Courant*. No. 24. Paris.]

Cavendum ergo, ea ne, dum miramur, adſenſum etiam nobis extorqueant. Ea tu *nolito credere, nam*

MIRANDA CANUNT; NON CREDENDA.

Et ſcitum eſt pervetuſtum, immo & inde uſque ab antiquiſſimis petitum ipſis vatibus:

ΠΟΛΛΑ ΨΕΥΔΟΝΤΑΙ ΑΟΙΔΟΙ.

PLURIMA CANTANDO VATES MENDACIA DICUNT.

Quo proverbio non male uſus eſt Ariſtoteles, in reprehendendis Poëtarum fabulis, de deorum affectibus, ut invidia, aliisque, ait enim Metaphyſicor. libr. I. Cap. II. Εἰ δὲ λέγουσί τι οἱ ΠΟΙΗΤΑΙ, καὶ πέφυκε φθονεῖν τὸ θεῖον, ἐπὶ τούτου συμβῆναι μάλιστα εἰκὸς, καὶ δυστυχεῖς εἶναι πάντας τοὺς περιττούς. Ἀλλ' οὔτε τὸ θεῖον φθονερὸν ἐνδέχεται εἶναι, ἀλλὰ κατὰ τὴν παροιμίαν· πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί. H. E. *Quod ſi aliquid* POETAE *dicant, & in naturam divinam ut maxime cadat aliqua invidia, veriſimile eſt hac in re id maxime accidere & infelices eſſe eos omnes, qui altiora ſe quaerunt.* (Conf. huic Lib. II. Diſt. II. Noſtri, quod nullus dubitem hinc ortum ſuum traxiſſe.) *Verum neque Divinitas invida eſſe poteſt, & multa, ut eſt in proverbio,* mentiuntur Poëtae. Cognatus, in Adagiis, hoc ipſum ex Platone citat, ita enim inquit: *Inter illos dialogos, qui cum Platonis operibus circumferuntur Platonici plane, quod Platonis ſententiis & verbis conſcripti ſunt, extat unus* de Juſto, *in quo Hoſpes: Atqui, o Socrates, recte habet proverbium vetus:* Poëtas in multis mentiri. Et confert deinde cum praeſenti hoc Diſticho. Nec mirum, iſtud proverbii ſaepius exaudiri in Socratica ſchola: nam & illi Poëtas Philoſophi eliminandos propter hoc e republica paullo durius cenſuerunt; ſed poſtquam ipſi Philoſophi a Fl. Veſpaſiano erant urbe pulſi, poſtquam &, ipſorum ſub Poëtarum inſignibus, paullatim in gratiam redire coeperunt, & Poëtae contra non jam demum coepere philoſophari, inquiebat enim pridem Horatius poëta:

Rem tibi SOCRATICAE *poterunt oſtendere* CHARTAE;

Nunc & Philoſophi mitiores ſunt redditi erga illos, & vatum amantiores, & Cato noſter, qui ipſe pariter Philoſophus ac Poëta, abuſum tantum horum inprobat, ipſos uſum-

nſumque eorum laudat, depraedicat, commendat: Qua de re nos jam fuſius alibi.

„ NON QUIDEM abhorret, ait Cannegieterus, Cap. „ Reſcr. III. haec admonitio a patre; non a Dionyſii pruden- „ tia: qui filium monet, multa in poëtis, quos ſolos nunc „ ob aetatem legebat, contemnenda & non credenda eſſe. „ Credo, Deorum atque Heroum flagitia, Poëtis decanta- „ ta, ſignificari, quorum exempla inſidias facere ſolent „ lubricae aetati: Quam ob rem Plato Poëtas a Republica, „ ut notum eſt, excluſit. Eademque haud dubie cauſſa in- „ pulſus Quinctilianus Inſtit. orat. I. Cap. VIII. Comoedias „ tum adoleſcentibus legendas praecipit, ubi firmior aetas „ & mores in tuto fuerint. Sed tamen lectio vulgata & „ tantum non omnibus codicibus recepta, (ſcil. *perlectis* „ *perlege multa*) quae ſenſum nullum habet, magnam doli „ adhibiti & ſuppoſititii foetus ſuſpicionem injicit". Itaque deficiente meliore, Daumianam ex Scholiaſte vetere emendationem, expoſitione quoque Jo. Saresberienſis roboratam & ipſe admittendam eſſe autumat, cui, poſt Arntzenium, in quem ille devolvit, cuique hanc tradit provinciam, & nos ſubſcribere aequum duximus.

LONGE ALIA rurſus tentavit via inclyt. Withofius: „ *Sed venio nunc*, ait, *iterum ad locum memorabilem & vexa-* „ *tiſſimum:*

Multa legas facito &c.

„ *Locus hic, ſi quisquam alius, a Criticis & interpretibus miri-* „ *fice fuit agitatus. Et ſane plura ibi ſunt incommoda, quam* „ *alii etiam* animadverterunt". Poſt eorum & variae lectionis enumerationem ſic deinde pergit ſedulo: „ *Vides, hic* „ *varie fluctuatum eſſe, & pleroſque edidiſſe, quod ipſis com-* „ *modius eſt viſum. Sed revera omnia ſunt inania. Si* τὸ per- „ lege *vitioſum eſſe crederem, nihil aptius ſubſtitui poſſe arbi-* „ *trarer, quam* ter lege, *emphaſi non exigua. Sed alibi latent* „ *ulcera. Quare in altero verſu* poëtarum *meminit, addita etiam* „ *particula* nam, *ſi nondum facta eorum fuerit mentio quae-* „ *dam in priori? Deinde num Auctor & poëta ipſe & poëta-* „ *rum amans*, ——— *videri poteſt de Poëtis ſcripſiſſe tam ge-* „ *neratim, eorum dicta* non eſſe credenda? *Ego Auctorem ſic* „ *unice ſcripſiſſe nullus dubito*":

„ Multa legas facito: *ter Vatis perlege* multa:
„ Nam miranda canunt, ſed non *ridenda* poëtae.

Addit:

Addit: „ *Jam omnia ſunt egregia, vera & decentia. Jam τὸ*
„ Sed *recte contrarium aliquid prodit*". Immo vero rectius antea, quum contraria eſſent: *miranda* quidem; SED *non credenda* tamen. Sed jam ſuperfluum & ita inamoenum redditur illud, *Sed*; ut eadem dicturus melius fortiusque id praeſtiterit ſimplice oppoſitione duarum partium, ſine hac particula:

Nam *miranda* canunt; *non deridenda*, Poëtae.

Ablegat deinde ad Horat. Lib. I. Ep. I. v. 37.

——— *Sunt certa piacula, quae te,*
Ter *pure lecto poterunt recreare libello.*

It. ad ejusd. Hor. Lib. II. *Ep. II. initio mire ea illuſtrantem, quae hic voluit Auctor, nec opinor*, inquit, *dubitabis; adeo nunc omnia ſunt manifeſta.* Nos nemini ſcrupulum injiciemus, qui dubitare nobiſcum amplius, detrectabit.

Multa legas facito: Perlecti cernito multa,
Ex illis retinens pauca, ſed utilia:
Nam miranda canunt, ſed non credenda Poëtae.
Deme veneficio carmina: Mella fluent.

Lis beaucoup, lis ſans fin; mais cherchant à t'inſtruire,
A tout auteur ſans choix ne vas pas te livrer:
Souvent en vers on oſe dire
Des choſes que l'on doit moins croire, qu'admirer.

XCI.

XCI.

Inter convivas fac sis sermone modestus;
Ne dicare loquax, dum vis urbanus haberi.

IN FORO locus est eloquentiae, in cubiculo silentii. In conviviis, alternis ac moderatis sermonibus uti convenit, iisque venustis & amoenis. Quidam, dum humanitatem affectant, loquacitate molesti sunt reliquis convivis, quibus non relinquunt loquendi spatium.

ERASMUS.

MODESTUS non solum est, qui plura, quae significatio tamen huic loco potissimum convenit, sed & alia non loquitur, quam decet inter honestos, qui moderatis utitur sermonibus, quique verbis libidinosis, praetextatis, similibusque sedulo abstinet. Unde *pudens* & *modestus* junguntur ap. Ter. Hecyr. Act. I. Sc. II. v. 90. Eod. sensu *modesta lingua* occurrit ap. Ovid. Ep. XIX. Her. v. 63.

O. ARNTZENIUS.

MODUM, quem omnibus in rebus cumprimis commendat, etiam IN CONVIVIIS, SERMONIBUSQUE CONVIVALIBUS, summo studio vult servari Noster. Etenim peccatur ibi vel moribus nimium tristibus ac tetricis, vel nimia hilaritate & effusa laetitia, sub specie URBANITATIS. Jam mediam, inter utrumque illud, solamque virtutem veram atque laudabilem, collocat prudenterque inculcat filio, in sermone MODESTIAM. Quippe quae omnes decet & homines, & aetates, sed praecipue exornat commendabilemque reddit juvenem. Hac efficitur, ut in neutram partem inpingat bene ac decenter formatus animus, sive rustica taciturnitate, sive non minus ingrata, magisque adhuc molesta futura aliis, loquacitate & ineptiis.

PARTEM vitae aliquam constituebant apud veteres *Convivia*, utpote qui de die in diem non nisi semel cibum capere plerumque soliti, exantlato diurno opere, inter coenandum genio tantum indulgere, corporisque reficiendis ex labore defatigati viribus unice intenti, eam, tamquam maxime sanitati conducibilem, tum solam sibi esse inpendendam,

91.

ΣΥΣΣΙΤῶν ἑτάροις καὶ μέτριος εἰς ΛΟΓΟν ἴϑι·
ΜΗ κόβαλος ΔΟξῃς, ὅτε κόσμιος ἔμμεν' ὀφείλεις.

INTER *convivas*] Planudes inconcinne:

——— καὶ μέτριος λόγον ἴϑι.
——— *fac sis sermone modestus.*

Ut taceam penultimam puram productam. Ipse vero putavit omnem puram vocalem penultimam produci. (*Hoc falsum esse statim sequens ostendit versus in κόσμιος.*) Ut μέτρια σοφίης.

——— ἴςησι καλεῖν.

Tota metaphrasis monachalis est, & non nauci. SCALIGER.

NE *dicare loquax, dum vis urbanus haberi.*] Planudes:

Μὴ κόβαλος δόξῃς, ὅτε κόσμιος ἔμμεν' ὀφείλεις.

Versus & puero indignus. Urbanus est κομψός. At κόβαλος est scurra. (*Sed quid impedit, & hoc modo accipi a prohibente?*) Illud ὀφείλεις, quam inepte? quasi quicquid volumus, id debeamus velle. IDEM.

dam, aut etiam permittendam operam existimarunt. Qui vero reliquis sapientia aut eruditione praestabant, ii & illud tempus recreando pariter animo, tum festivis, tum litteratis sermonibus. aptum putarunt atque idoneum; unde tot egregiae ad nostram quoque potuerunt pertingere aetatem doctae Antiquitatis, in eo genere, reliquiae, Symposion utrumque Socraticum, & Platonis, & Xenophontis, Δειπνοσοφιςῶν libri Athenaei, aliique, quos jucunde, uti solet, imitatus, recentiore aetate, omnis verae urbanitatis receptaculum, Erasmus, in dialogis illis lectu & relectu dignissimis, quibus sequentes praescripsit titulos: *Convivium religiosum*, *Convivium profanum*, *Convivium poëticum*, *Convivium fabulosum*, *dispar Convivium* & Νηφάλιον συμπόσιον, sive *Convivium sobrium*.

HAC VERO nostra, qua nunc vivimus, aetate, quid sit de nostris, quibus in convivando sumus, moribus sentiendum, ipsos adtestor Gallos, quos *comitatis atque urbanitatis* nobis exempla praeponimus; sed annon & illorum sapientioribus gravioribusque, iisque pariter eruditis, in ea ipsa

re, praestaret auscultari, quam rudiori ac inconsultae plebeculae, eique quavis aura mobiliori? Ita autem scriptum publice editumque invenimus a nobilissima *Academia*, quae ex Humanitatis studiis atque *Inscriptionibus* sortita nomen est, unicum fere illud Eruditionis in Gallia asylum, in Commentariis ejus historicis, de iis, quae ab anno hujus Saeculi XI. ad XVIII. usque, in ipsa acta gestaque sunt, Tom. II. Editionis, quae Hagae Comit. prodiit a. cIↃIↃCCXXIV. pagg. 75 & 76. sub tit. *Des Plaisirs de la table chez les Grecs.*

Les écrits des anciens considérés par rapport aux moeurs, ne meritent pas moins l'attention du Public & de l'Académie, que les mêmes ouvrages regardés du côté de l'esprit & du sçavoir. M. l'Abbé Gédoyn dans un discours lû en 1715. *propose pour modéle des plaisirs innocens de la table, les deux fameux Banquets, l'un tiré de Platon, l'autre de Xénophon; & il a traduit une partie du dialogue du premier de ces deux Philosophes, pour faire voir quels étoient les entretiens, que les anciens sçavoient mêler dans leurs festins. C'étoit, dit-il, par le secours de ces conversations également sçavantes & morales, que les Grecs rendoient utiles les plaisirs de la table, & corrigeoient ce que la licence & la trop grande liberté n'aménent que trop souvent dans les longs repas.*

La chose lui a paru d'autant plus nécessaire, qu'on ne voit presque plus aujourd'hui de conversations parmi nous; que le vin pris souvent immodérément à table, & le jeu, lorsqu'on en est sorti, tiennent lieu de ces aimables entretiens, qui charment les honnêtes gens. Mademoiselle de Scudery, si elle vivoit encore, seroit bien plus étonnée que M. l'Abbé Gédoyn, de voir que loin d'entendre, dans les Compagnies du beau monde, ces conversations qu'elle aimoit tant, on ne lit pas même les excellens modéles, qu'elle en a laissés.

Quoi qu'il en soit, il est constant que les plaisirs de la table, souvent grossiers parmi nous, étoient & plus purs & plus honnêtes chez les Grecs, par le secours de la conversation, qui en étoit l'ame. On voyoit souvent huit ou dix des plus honnêtes gens d'Athénes se rassembler chez un ami commun, passer plusieurs heures à table, non à boire, mais à s'entretenir, & quels étoient leurs entretiens? Les plus libres, les plus familiers, les plus enjoués, les plus polis, les plus doctes, & les plus solides. „ *S'il arrivoit que quelqu'un abusant de la liber-*
„ *té de la table, dît quelque chose de licentieux, on ne man-*
„ *quoit*

„ *quoit pas de relever ce qui étoit échappé contre les bonnes*
„ *moeurs, & de faire tourner la conversation sur quelque point*
„ *de morale qu'on tâchoit d'approfondir*". Vid. Epicteti Cap. LV. citat. supra pag. 398. & XLII. pag. 52.

Socrate, voyant ses Amis en train de boire dans le Banquet de Xénophon, leur fait un beau discours, pour prouver avec quelle modération on doit boire. Sequuntur deinde quaedam ex illo sermone convivali excerpta, quae vero potius ad Dist. XXI. Libri II. vel Libri IV. Dist. XXIV. pertinerent. Additur demum:

C'est en ce sens-là qu'Horace dit que Caton animoit quelquefois sa vertu par une pointe de vin:

Narratur & prisci Catonis
Saepe mero caluisse virtus.

V. Histoire de l'Academie Royale des Inscriptions & Belles Lettres, dépuis 1711. *jusqu'à* 1718. *Tom. second. A la Haye* 1724. *pag.* 75—77 *.

EX SOCRATIS vel convivio vel schola, in quam hinos introduxerunt eruditi Galli, non nimis alienum erit & in Epicteteam velle descendere. Ita autem non minus sapiens iste

* *Ajoûtez-y les expressions très sensées dont Mr.* D'ALEMBERT, *l'un des principaux Auteurs du grand Dictionnaire Encyclopédique, ce vaste monument du génie & de l'industrie de notre siécle, se sert dans son Eloge de Mr. de* MONTESQUIEU, *lorsqu'il rend compte & donne un racourci des inimitables* Lettres Persanes *de ce grand Auteur:*

„ La peinture des moeurs orientales, *dit-il*, n'y sert, pour ainsi dire,
„ que de Prétexte à une Satyre fine de nos moeurs, & à des matieres im-
„ portantes que l'Auteur aprofondit en paroissant glisser sur elles. Dans
„ cette espéce de tableau mouvant, Usbek expose sur-tout avec autant de
„ legéreté que d'énergie ce qui a le plus frappé parmi nous ses yeux péné-
„ trans; notre habitude de traiter sérieusement les choses les plus futiles,
„ & de tourner les plus importantes en plaisanterie; nos CONVERSA-
„ TIONS si bruyantes & si FRIVOLES; notre ENNUI dans le SEIN
„ DU PLAISIR même; nos préjugés & nos actions en contradiction con-
„ tinuelle avec nos lumières; tant d'amour pour la gloire joint à tant de
„ respect pour l'idole de la faveur; nos courtisans si rampans & si vains,
„ notre politesse extérieure & notre mépris réel pour les étrangers, ou no-
„ tre prédilection affectée pour eux; la bizarrerie de nos goûts, qui n'a
„ rien au-dessous d'elle que l'empressement de toute l'Europe à les adop-
„ ter; notre dédain barbare pour deux des plus respectables occupations
„ d'un citoyen, le Commerce & la Magistrature; nos disputes litteraires si
„ vives & si inutiles; notre fureur d'écrire avant que de penser, & de ju-
„ ger avant que de connoître". *Voilà un morceau admirable & d'autant plus intéressant, qu'il est moins partial!*

iſte Philoſophus, cum in colloquendo, tum in convivio, MODESTIAM pariter commendat, Capp. LIV. & LXVIII. Enchiridii ſui. Illo dicit: Ἀπέϛω δὲ καὶ τὸ γέλωτα κινεῖν· ὀλιϑηρὸς γὰρ ὁ τόπος εἰς ἰδιωτισμὸν, καὶ ἅμα ἱκανὸς τὴν αἰδῶ τὴν πρὸς σὲ τῶν πλησίον ἀνιέναι. H. E. *Abſit etiam ut riſum moveas. Eſt enim res vulgaris, & neſcio quo modo ducit ad vilitatem: & haec una venerationem, qua te proſequantur qui adſint, remittere poteſt.* In altero vero ſic loquitur: Μηδαμοῦ σαυτὸν εἴποις φιλόσοφον, μηδὲ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων· οἷον ἐν ΣΥΜΠΟΣΙΩι μὴ λέγε πῶς δεῖ ἐσθίειν, ἀλλὰ ἔσθιε ὡς δεῖ. Μέμνησο γὰρ, ὅτι οὕτως ἀφῃρήκει πανταχόθεν καὶ Σωκράτης τὸ ἐπιδεικτικόν. Ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν, βουλόμενοι φιλοσόφοις ὑπ' αὐτοῦ συϛαθῆναι, κἀκεῖνος ἀπῆγεν αὐτούς· Οὕτως ἠνείχετο παρορώμενος. Et hoc ita Lat. reddidit Politianus: *Nullo modo te ipſum dixeris Philoſophum, neque multum loquere inter ineruditos de ſpeculationibus: ſed fac aliquid ex ipſis ſpeculationibus. Veluti* IN CONVIVIO, *ne dic quo pacto oporteat comeſſe, ſed comede, ut oportet. Memento enim & Socratem undecumque abſtuliſſe oſtentationem.* Hoc vero, quod ſequitur, ille neglexit interpres: *Conveniebatur* Socrates *ab illis, qui ſe ab eo commendari vellent Philoſophis, atque ipſe abducebat eos. Adeo leniter ferebat neglectum ſui.* Adjungemus his breviſſimum illud Cap. XLIII. Γέλως μὴ πολὺς ἔϛω, μηδὲ ἐπὶ πολλοῖς, μηδὲ ἀνειμένος. H. E. *Riſus neque multus*

XCII.

Conjugis iratae noli tu verba timere;
Nam ſtruit inſidias lacrymis, quum femina plorat.

UXORES lachrymas habent in promptu, his expugnant viros. Admonet igitur, ne quid commoveamur hujusmodi lachrymis. Fingunt enim eas ſaepenumero, quo viros ſuos fallant; velut cum ſimulant ſe commoveri zelotypia, ut ſuum adulterium diſſimulent, aut iratas ſe fingunt, ei quem efflictim amant. Pro, *Noli tu*, legendum arbitror, *Nolito.*

ERASMUS.

QUORSUM, quaeſo, ſequens *Nam?* vel ſi omittis, ac legis, ut eſt in Edit. Florent. *Inſtruit inſidias* &c. quomodo verſus ſecundus priori reſpondet? Scio, τὸ *nam*, ſimiliter ac *jam*, nonnumquam inſervire tranſitioni & connectendae orationi. Vid. Cl. Duker. ad Flor. Prooem. L. I. § 2. Sed illud etiam hic locum tueri non poteſt. Docet, verba non eſſe timenda; ſed lacrimae an timendae plus minusve, quam verba, non addit.

O. ARNTZENIUS.

multus sit, *neque ob multa*, *neque solutus*. Namque & hic, & iste, MODESTIAE repugnat, & ille.

QUAM MOLESTA autem sit aliis unius ejusdemque hominis, uti in conviviis, ita semper & ubique; illa perpetua numquamque interrupta LOQUACITAS, ad vivum id expressit Horatius, Sermonum priore libro, Satyra IX. integra, quae pariter & URBANITATIS male sedulae, neque in loco adhibitae, suppeditare potest exemplum, in quam etiam illud cadit ejusdem vatis:

Sedulitas autem, quem stulte diligit, urget.

Sed de hoc jam dictum alibi, in nimis blandientibus, quos aeque ac Garrulos Auctor hic noster & acerbe satis videtur esse exosus, eo suo animo, quo Modestiam non fictam neque fucatam & hic & alibi est exosculatus.

Inter convivas fac sis sermone modestus:
Ne dicare, alios pascere velle sonis.
Spes tua te fallet, dum vis urbanus haberi,
Ore, cave, patulo ne videare loquax.

Parmi les conviés étant assis à table,
Ne t'y montre point trop joyeux:
De crainte qu'affectant de paroître agréable,
Tu ne passes plutôt pour causeur ennuyeux.

92.

ΣΗϹ ΟΡΓΙΖΟΜΕΝΗϹ ΑΛΟΧΟΥ ΜΗ ΔΕΙΔΙΘΙ ΦΩΝΑϹ·
Τῆμος γάρ σοι τεύχει ΕΝΕΔΡΑ ΓΥΝΗ, ὅτε ΚΛΑΙει.

TOTUM priorem Planudae versum retinuit Scaliger, nisi quod τὸ ΣΗϹ illius non minus recte mutaverit in ΤΗϹ. Ipsum etenim nomen *Conjugis*, τῆς ἀλόχου, satis indicat, cujus ea sit intelligenda. At posteriorem versum tandem ita mutavit: Ἡ κλαίουσα γυνὴ δακρύοις ἵστησιν ἔνεδραν. Cum prius hujus Hemistichium antea fuisset: Εὖ τε τὸ θῆλυ γένος. In utroque neglexit, ut superfluam, particulam NAM, quam bene in sua μεταφράσει expressit Planudes: nec eam abundare, nos statim demonstrabimus.

QUUM *femina*] *Dum femina*, maximam partem Editionum & Codicem suum, quem vocat, Leidensem tertium, in illius locum exhibere, proximus ante nos docet Editor. Et parum refert ad sensum, utrum alteri praeferas: in reliquis tamen Codd. veluti & a Planude in suo, QUUM, non male, legebatur.

AN ILLE MIHI *liber videatur*, ita Cicero exclamat, Paradoxorum V., CUI MULIER IMPERAT? *Cui leges imponit, praescribit, jubet, vetat, quod videtur? Qui nihil imperanti negare potest, nihil audet? Poscit: dandum est. Vocat: veniendum. Ejicit: abeundum.* MINATUR: EXTIMESCENDUM. *Ego vero istum non modo servum, sed nequissimum servum, etiamsi in amplissima familia natus sit, appellandum puto.* Ex ista tam dira pariterque nequissima servitute adserere & servare liberum, aut ubi jam inprudens in eam forte inciderit captivitatem, sub Virtutis ac Prudentiae insignibus, in pristinam filium vindicare libertatem, viribus adnititur omnibus, parens salutis illius studiosissimus. Inquit ergo: VIRI *non esse, iram minasque extimescere* FEMINAE: *nec decere* MARITUM, *ita subjici imperio suae* CONJUGIS, *ut illa tale quidquam facile aut inpune ausit.* Praeterea, inpotens sui, leve & instabile, esse mulierem, ita ut ejus IRAE, MINAE, RIXAEQUE tanti non sint faciendae, quanti quidem, a sibi constanti ac propositi tenaci viro quae processerint.

Illa, ut est VARIUM & MUTABILE *semper* FEMINA,

Par levibus plumis volucrique simillima vento,

facillime, dictoque citius, alternis veluti vicissitudinibus, e risibus lusibusque delabi in luctus, in moerorem potest, ex altissima amarulentissimaque tristitia iterum in risus solvi, inque effusissimam transferri laetitiam; e blandimentis in effrenatam devehi iram, in jurgia, in furorem agi; ex letalibus inimicitiis, rixis, minisque, pro re nata, parique mobilitate, rursus descendere ad blanditias, ad miseras preces, ploratus, ejulatus: atque tunc quidem magis, quam in ardentissima ira, timenda viro est. In quo nobiscum consentit ille Publii Syri Mimus, s. sententia mimica:

Aperte mala cum est mulier, tum demum est bona.

Quam sic graece effert Scaliger, nec male:

Ἐσθλὴ γυνή ἐστιν, ἥτις ἐμφανῶς κακή.

Et in quam similiter commentatur Erasmus: *Fucatum & fraudulentum animal est mulier*, EOQUE MINIME NOXIA, CUM PALAM EST MALA. Et Menander expressius, TIMENDAM eloquitur *mulierem, cum bene loquitur*:

Ἐσ-

'Εςὶ δὲ γυνὴ λέγουσα χρῆς' ὑπερβάλλων
ΦΟΒΟΣ. ——— ——— ———

Ait proinde Cato:

Conjugis, iratae, *noli tu verba timere.*

In *ira* nempe inpotens ſui eſt, efficiet nihil; *tu*, ſi vir es, tantum *timere noli*. *Verba*, nec quidquam, praeter *verba* ſunt & arma muliebria.

—— —— *Vana eſt*, *ſine viribus*, IRA.

Sed ego tibi, Nate, monſtrabo, *quando ſit timenda mulier*. Quum maxime jam tinnierit, detonuerit, fulguraverit ſatis, quum virus omne ſuum jam paene effuderit, quum laſſata a rixando demum in FLETIBUS & LAMENTIS perfugium quaeſierit, quum ad hanc quaſi ſacram confugerit ancoram, (in his armis verae ſunt Amazones, his omnia ſibi ſubigunt, Aſiam Europamque, Juſtino teſte Lib. II. Cap. IV. perdomant): Tunc tibi timendum eſt, tunc maxime virtute opus erit, tunc, ſi potes, virum te praeſta. Quod enim vi non effecerat aperta, id fraude perficiet.

Nam LACRYMIS ſtruit inſidias, *quum* femina PLORAT. Hic verus Diſtichi ſenſus eſt, quem miror ex tot egregiis Interpretibus hactenus detectum aut ſaltem praeceptum eſſe a nemine. Proximus tamen ante nos Editor tunc forte ei jam adpropinquaverat, quum: *Quorſum*, *quaeſo*, interrogans inquiebat, *ſequens* NAM? Haec enim praecipue particula ſenſum iſtum patefacit, cui plane alioquin eſſet nullus, velut jam recte collegit vir idem clarus, dum ſupra, in notis, ſic ſcribit: „ Sed illud etiam hic locum tueri „ non poteſt. Scilicet ut τὸ *nam* inſerviat tantum tranſitioni: ſed indicat revera cauſſam. „ *Docet*, inquit porro, *verba* „ *non eſſe timenda; ſed lacrimae an timendae plus minusve*, „ *quam verba*, *non addit* ". Immo vero addit, eo in ipſo, dum *lacrymis* tribuit *inſidias*, quae ſemper plus ſunt timendae, vi quavis manifeſta, ne dicam muliebri. Nunc vero nexus eſt ſuaviſſimus, & ſic omnino *verſus ſecundus priori reſpondet*. VIM NON ESSE TIMENDAM; ſed TIMENDAM ESSE MULIEBREM FRAUDEM. Non IRAM; ſed INSIDIAS: Non VERBA, quamlibet aſpera; ſed doloſas LACRYMAS & PLORATUM illum miſerabilem.

FATEOR aliquid ſic eſſe ſupplendum, ſcilicet: *Sed time* *frau-*

fraudem potius, aut aliud hujusmodi. Verum & ipſa contexta verborum id ſatis arguunt, & hoc eſt, quod celeberr. ajebat Reſcriptorum Auctor: Haec Diſticha plus in receſſu habent, quam quod prima fronte prae ſe ferunt. Qui vir ampliſſ. quaſi aliud agendo, aliquando conjectabat legendum pro: *Noli tu verba*, *Noli lamenta* timere. Sed confido, propius jam perſpecto integro Sententiae nexu, & ipſum non alienum ab hoc noſtro ſenſu eſſe futurum. Quare etiam me a propoſito, ulterius haec in apricum ponendi, ipſa revocat Viris de Catone meo tam praeclare meritis ſummo jure debita obſervantia.

LEPIDE prorſus, in hunc fere eumdem ſenſum, jam olim dixere, qui omnium minime ſunt uxorii, Hebraeorum Sapientes:

במקום שאין אנשים השתדל להיות איש:

H. E. *Quocumque in loco vir non adeſt ullus, ibi praecipue te memineris praeſtare virum**. Quo innuunt: In conſuetudine maxime cum ſequiore ſexu, prudentia opus eſſe ac fortitudine. Licet & alium verborum ſenſum doctores inde eliciant**. Sed quum eo nunc deventum eſt, ut inde uſque a primis habitati orbis aetatibus paullo longius repetenda ſit ejus juris, quod viro competit in mulierem, cauſſa & origo, opportune ſe nobis offert non invenuſte ſcriptum opuſculum, quod nuper in Germaniae lucem prodiit, & cui praefixus eſt titulus: *Homo integer & corruptus, ſecundum Oracula ſacra.* Lipiiae ap. F. G. Jacobaeerum CIƆIƆCCLIII. In quo inter alia minimeque vulgaria, hoc argumentum paullo curioſius pertractari cernimus. Auctor enim ejus, poſtquam Lib. I. Sect. II. Cap. IIII. § XVI. pag. LXXXVI. ex ipſa rerum natura, eque innumeris tum graviditatis tum puerperii incommodis muliebribus, certo certius deduxerat ac ſtabiliverat hoc, quam prorſus non carere nuptae poſſint alieno praeſidio, (adeo ſibi mutuo conjuncta ſunt, quae in iſto verſiculo verba continentur: *Se* parat, *ut* pariat *mulier* paretque *marito.*) inſequente § XVII. deinde ſic ait:

Perſequemur reliquas uxorum incommoditates, quae ex primo EVAE *peccato ortae ſunt, atque demonſtrabimus, uxores auxilio mariti*

* In *Pirkee Aboth* Cap. II. § 5. ** De quo & nos alibi, L. IV. D. XXIII.

mariti indigere, eamque ob cauſſam non ſolum ejus prudentioris conſiliis obſequi, ſed etiam ſuperioris mandatis parere debere. *Quod ne arrogantius dictum putet aliqua Juno, unde* mariti imperium *derivetur &* quale *ſit, curatius verboſiusque exponemus. Ac primo quidem obſervamus* cauſſas, *cur feminae viris ſint minores, duplicis eſſe generis. Aliae ex primo peccato, ex corrupta natura ſequuntur, atque hae verſu noſtro* (Geneſ. III. 16.) *indicantur, aliae ex natura integra a* PAVLLO *derivantur. Uxor etiam innocens minor erat innocenti marito, quia illa hujus ergo, non hic illius cauſſa creabatur,* 1. Cor. XI. 9. *& igitur femina viri gloriae inſerviebat, non vir feminae gloriae,* vs. 7. *Nam non vir ex femina, ſed haec ex illo exiſtebat:* vs. 8. *immo adhuc vir non ex femina exiſtit, ſed ex viro per feminam,* διὰ τῆς γυναικὸς, vs. 12. *Porro* ADAM *primo fingebatur, deinde* EVA, 1. Tim. II. 13. *quo ipſo capite* vs. 14. *hanc adhuc* PAVLLVS *addit cauſſam, quia* ADAMO *non imponebatur, ſed* EVAE. *Quomodo haec verba explicabis? Num* PAVLLVS *docet, integram quoque feminam facilius falli, quam virum integrum? Cave omnibus promiſcue feminis hanc explicationem proponas, modeſtas quaere. Vides igitur, & ſi nemo peccaſſet, tamen viros feminis futuros fuiſſe nobiliores. Nunc, cur mortales mortalium poteſtati ſubjectae ſint, videamus.*

—— Duris genuit vos cautibus horrens
Caucaſus, Hyrcanaeque admorunt ubera tigres,

qui feminas *ex civitate ejicere* hominum *capiteque minuere ſuſtinetis. Ego veto.* —— Removendo tum ab omnibus in univerſum inque ſummam collectis id, quod de ſingulis dumtaxat, ſingulorum ſuorum imperio conjugum ſubjectis ſit intelligendum, ita deinde pergit:

DEUS *maritum* EVAE אִישֵׁךְ EVAE *dominum vocat* dicendo הוא יִמְשָׁל־בָּךְ *Id ergo tantum ex hoc verſu efficitur, ut, ex quo mortalis homo factus eſt,* maritus praeſit ſuae uxori. *Et veritati & juri repugnat, primo, mares dominationem habere in mulieres, deinde maritos omnes omnibus uxoribus imperare. Singulae modo uxores in ſingulorum maritorum ſunt poteſtate & eſſe debent.*—— Porro § XVIII. *Poſtquam mortalitas corpus humanum pervertit, poſtquam parere morbus eſſe coepit, uxor non poteſt non indigere auxilio ſanorum, ipſa cum fetu interitura, niſi opera, remediis conſiliisque juvetur, quibus omnibus nec carere, nec potiri ſine mariti adjumento poteſt. Hinc imperium mariti, quod non ſolum*

ſecundum PAVLLVM *praeſtantiore ejus natura, ſed & ſecundum* MOSEM, *facultate dandorum puerperae beneficiorum nititur. Maritus uxore praeſtat, quia non parit. Quot & quantis caret doloribus, morbis, periculis, impedimentis? In negotiis ſuis verſatur, ſine interpellatione, audet, laborat, fingit, diſcit, ingenium acuit, inſitam mentis vim promovet, pauca ejus ſtudium remorantur. Contra ea uxor vix aliquam telam incboavit, vix ſtudio alicui ſeſe dedit, vix minimum ſuſcepit negotium, gravida languet, animus bebeſcit, infirmum corpus refugit laborem. Tam longe maritus uxorem praecurrit viribus, quam ſtrenuus atque robuſtus viator puellam teneram identidem cadentem atque laſſam poſt ſe relinquit. Deinde quoniam ſine dubio major eſt qui dat; quam qui accipit beneficia, quae tam impia eſt uxor, ut mariti, a quo tot ac tanta in ipſam proficiſcuntur dona, defugiat auctoritatem?*

—— —— Neque fervidus aeſtus
Dimovet hunc lucro, neque hyems, ignis, mare, ferrum,

dum ne uxori liberisque deſint vitae praeſidia. Quomodo ergo imperium in maritum capeſſere uxor audet? Tantumne illi a partu

XCIII.

Utere quaeſitis, ſed ne videaris abuti.
Qui ſua conſumunt, quum deeſt, aliena ſequuntur.

UTERE quae paraſti, non abutere. Ne profuſis bonis tuis; cogaris, vel impudenter rogare aliena, vel ſerviliter ex alieno vivere, vel periculoſe furari aliena.

ERASMUS.

SED *ne videaris abuti.*] Pro *ne abutaris.* Ubi τὸ *videri* eleganter redundat, ut ſaepius ap. optimos quosque. Cic. Or. pro Leg. M. Cap. IV. it. X. Juſtin. L. II. Cap. IV. [bis.] Valer. Max. L. III. Cap. VIII. n. 2. Ita Graeci quoque, 1. Cor. XII. 22. Aelian. L. III. Var. Hiſt. Cap. XLVII. Iſocrat. Orat. ad Dem. Cap. IV. v. 9. Herodian. L. V. C. II. v. 13. Quorum Auctorum loca adjici poſſunt iis, quae Clariſſimi Viri, Sebaſtianus Caſtalio ad Cap. IV. Epiſt. ad Ebr. & Thomas Gattakerus, Cap. III. Cin. notarunt.

WACHIUS.

SI

tu est otii, ut majora curet, ut scientiis artibusque praestantioribus det operam? Tantumne gravidae est audaciae, ut pericula, molestias, labores viriles adire sustineat? Tantaene puerperae vires, ut facere patique ea possit omnia, quae maritus ejus caussa, ejus amore, tolerat? —— Hactenus ille, & quae porro, eodem auctore Anonymo, ibi sequuntur. Quorum omnium haec est summa, haec consequentia: Ergo ipsa jubente natura matre, uxor marito subsit, hujus unius, ut luna solis coruscet radiis, non suis, sit licet formosissima, sit potentissima, sit denique ditissima.

Vir bonus & prudens, noli tu verba timere
  Conjugis iratae: Quum cadet ira, cave.
Nam lacrymis struit insidias, quum femina plorat.
  Tunc te magnanimum praestiterisque virum.

Ne crains point les transports du courroux d'une femme
Qui fait par ses discours éclater ses fureurs;
Mais crains quelque secrete trame,
Lorsque, pour te fléchir, elle a recours aux pleurs.

93.

ΧΓΩ σοῖς χρήμασι, καὶ ΜΗ ἀπλήσως ΤΟΙC ΔΕ ΚΑΤΑΧΡΩ ΤΩΝ σῶν γὰρ ΔΑΠΑΝΗθέντων, ΤΑ ξεῖνα ματεύσεις.

QUI *sua consumunt, quum deest, aliena sequuntur.*] Planudes in secundam personam transtulit:

Τῶν σῶν γὰρ δαπανηθέντων τὰ ξεῖνα μαστεύσεις.

Taceo obscuritatem. Τὰ ξεῖνα μαστεύειν, ἀντὶ τοῦ τὰ ἀλλότρια πολυχεύειν. SCALIGER.

SEQUUNTUR & *sequentur* saepius commutantur, vid. Cl. Burmann. ad Ovid. Trist. L. I. El. V. v. 28. [& vid. var. lect.] Ceterum τὰ *aliena* non aliter hic sumuntur, ac ap. Just. L. II. C. II. § 9. *Haec continentia illis morum quoque Justitiam edidit, nihil* alienum *concupiscentibus.* Et mox. *Atque utinam reliquis mortalibus similis moderatio & abstinentia* alieni *foret.* —— L. XXXIX. Cap. VII. § 3, *Sed dum* aliena *adfectat, ut adsolet fieri,* propria *per defectionem Syriae amisit. Sequuntur* autem hic elegantissimae est significationis & notat *avide nimis quaerunt per fas & nefas*, vel, ut Justin. modo, *turpiter adfectant.* &c. O. ARNTZENIUS.

Si infixum hoc penitus intimisque hauſtum medullis firmiter tenuiſſent, credo, neque L. Catilina remp. ſubjugare patriam, ſucceſſu tamen non reſpondente conatibus, neque Caeſar tentaſſet, votis quamlibet reſpondente, ipſiusque fere ſpem ſuperante. De illo enim haec tradidit Saluſtius, Belli Catilinarii Cap. V. *Animus audax, ſubdolus, varius, cujuslibet rei ſimulator ac diſſimulator*, ALIENI ADPETENS, SUI PROFUSUS: ARDENS IN CUPIDITATIBUS, *ſatis loquentiae, ſapientiae parum, vaſtus animus* INMODERATA, INCREDIBILIA, NIMIS ALTA, SEMPER CUPIEBAT. *Hunc, poſt dominationem L. Sullae,* LUBIDO MAXUMA *invaſerat reip.* CAPIUNDAE: *neque id quibus modis adſequeretur, dum ſibi regnum pararet, quidquam penſi babebat.* AGITABATUR MAGIS MAGISQUE IN DIES ANIMUS FEROX INOPIA REI FAMILIARIS. Alterum autem, C. Caeſarem, nemo mirabitur in largitionibus profuſiſſimum, qui noverit aliud illum non adpetiiſſe, quam ſua ſub poteſtate tenere in univerſum omnia, nihil moderatius exoptaſſe, quam totius terrarum orbis videri ſalutarique dominum, Alexandri in eo M. exemplum, ad profuſas usque lacrymas, & ſtudioſe imitatum & ſemper imitaturum magis, qui, cum univerſam praedam Perſicam amicis diſtribuiſſet, ſolam ſibi ſe ſpem integra potiundi Aſia, retinere ipſe confeſſus eſt, eoque illud lucratus, ut a temperantioribus Scythis nulliusque alieni concupiſcentibus, *omnium, quas adiiſſet, gentium latro* appellaretur.

Integerrimus harum Auctor ſententiarum, utpote qui ſemper in medio utriusque vitii, cupiditatis ac luxuriae, pariterque inexplebilis avaritiae, collocatam profeſſus eſt virtutem, moderationem puta ac temperantiam, id quod inter alia probant Diſticha XXIX. Libri I. & undeviceſimum ſecundi; nunc etiam ad eamdem illam manu quaſi ducit, eidemque in manus tradit formandum, tyronem ſuum, ne is egeat auxiliis praeſidiisque neceſſariis adverſus illud utrumque aeque deteſtabile perniciosiſſimumque vitii monſtrum, quod, eodem illo & ibidem, ubi antea, teſte Saluſtio, publicam demum rem everterat Romanam. *Incitabant praeterea*, inquit ille, *corrupti civitatis mores: quos peſſuma, ac* DIVERSA INTER SE MALA*, LUXURIA, *atque* AVARITIA

* Conf. cum iis quae & nos ſupra diximus, in Hiſt. Crit. Diſt. jam cit. XIX. Lib. II. pag. 262—265.

TIA *vexabant*. Jam contra iſtorum alterum, vocibus his eum tuetur, avaritiam:

UTERE QUAESITIS.

Ne te impediat haec pudenda ſcabies, quo minus & libere & liberaliter utaris, quae ad uſum tibi tuisque paraſti. Nam propter id utique ea quaerere te convenit, ut quaeſitis nactus perfruaris. In alterum vero, luxuriam, dictum & hoc eſt:

SED ABUTI NE VIDEARIS.

Ne ſcilicet contingat, ut inveniare moderatum verumque eorum uſum, qualicumque modo, vertere in luxum aut prodigentiam. Hoc enim illud incommodi poſt ſe trahit, quod alibi jam deſcripſerat iis verbis:

Labitur exiguo, quod partum eſt tempore longo.

Inde illud prona fluit conſequentia, ut antequam credas vel ipſa neceſſaria tibi ſint defutura. Quibus vero *deſunt ſua*, ut nimis largiter nimiumque cito *abſumta*, ii facile tum, & quovis modo, *ſectantur* aucupanturque *aliena*. Hoc nunc demum & alibi dictis adjungit graviſſimum, ſane, argumentum: quodque vel ſolum poſſit adigere virum juſtum atque honeſtum, natura & ex ingenio proprio non nimis alias adtentum ad rem, ut abundantibus parcat abſtineatque ſumtibus, tantum ut aliis ne ſit aliquando gravis, illa priori ſua liberalitate, futurus, cogaturque ipſe tum experiri alienam, ſuae fortaſſis minus aequalem.

IDQUE ſanae nec in minimo repugnat Philoſophiae: Docet enim & ipſe Epictetus, *irritam incommodorum fugam reddere calamitoſum. fruſtrationem vero cupiditatum infortunatum facere*, antevertendum ergo, in tempore, utrique. Haec illius, de ea re, ſunt verba Cap. VI. prolata: Μέμνησο ὅτι ὀρέξεως μὲν ἐπαγγελία, τὸ ἐπιτυχεῖν, οὗ ὀρέγῃ. Ἐκκλίσεως δὲ ἐπαγγελία, τὸ μὴ ἐμπεσεῖν ἐκείνῳ, ὃ ἐκκλίνεται. Καὶ ὁ μὲν ὀρέξει ἀποτυγχάνων ἀτυχής· ὁ δὲ ἐκκλίσει περιπίπτων, δυστυχής· ἂν μὲν οὖν μόνα ἐκκλίνῃς τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐπί σοι, οὐδενὶ ὧν ἐκκλίνῃς περιπέσῃ. Νόσον δ' ἂν ἐκκλίνῃς, ἢ θάνατον, ἢ πενίαν, δυστυχήσεις. H. E. *Memento appetitus promiſſionem eſſe, ut conſequaris, quod appetis: declinationis autem promiſſionem, ut in id non incidas, quod declinas. Qui ergo appetitus promiſſio-*

ne

ne excidit, infortunatus est: qui autem in id, quod declinat, incidit, male est fortunatus. Si ergo sola declines, quae praeter eorum naturam sunt, quae in te sunt, nunquam in id incides, quod

Utere quaesitis, sed ne videaris abuti.
Quo possis aliis vivere, vive tibi.
Qui sua consumunt, quum deest, aliena sequuntur:
An certum est, alios vivere velle tibi?

XCIV.

Fac tibi proponas, mortem non esse timendam:
Quae bona si non est, finis tamen illa malorum est.

Mors vel ob hoc timenda non est, quod finis est omnium hujus vitae malorum.

Erasmus.

Quis Christianus non ob id magis mortem non metuendam doceat, quod ea januam aperit ad vitam beatam? Boxhornio Rescript. Cap. XXII. sub fin. Cannegieterus.

Modo dixerat Philosophus, quem sequitur Cato noster: *Morbum autem si* DECLINES *aut* MORTEM, *male fortunatus eris:* Evitare enim non poteris; & pergit deinde idem statim sequente Capite Enchiridii VII. ΑΡΟΝ οὖν ΤΗΝ ΕΚΚΛΙΣΙΝ ἀπὸ πάντων τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ μετάθες ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν. Τὴν ὄρεξιν δὲ παντελῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἄνελε. ἄν τε γὰρ ὀρέγῃ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν τινὸς, ἀτυχεῖν ἀνάγκη· τῶν δ' ἐφ' ἡμῖν ὅσον ὀρέγεσθαι καλὸν ἂν, οὐδέπω σοι πάρεστι. Μόνῳ δὲ τῷ ὁρμᾷν καὶ ἀφορμᾷν χρῶ, κούφως μέν τοι, καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως, καὶ ἀνειμένως. H. E. ex mente Politiani, uti & superius: AUFER *igitur* DECLINATIONEM *ab omnibus, quae non sunt in nobis,* (vel: quae impedire, quo minus eveniant nobis, in nobis non est,) *eamque transfer in ea, quae praeter eorum naturam sunt, quae in nobis sunt. Appetitum vero penitus in praesentia aufer. Si enim appetis, quae in nobis non sunt, ab aliquo eorum excidas necesse est; quantum*

quod declinabis, Morbum autem ſi declines, aut mortem, aut paupertatem, male fortunatus eris. Quod ſi vero in ea ſponte ruas, quis tunc eris?

> *Placé par la fortune au ſein de l'abondance,*
> *Uſe des biens, mais ſans abus,*
> *Pour n'être pas contraint par ta folle dépenſe*
> *D'en chercher chez autrui, quand tu n'en auras plus.*

94.

Ασφάλισαι τεὸν ἦτορ, ΜΗ ΤΑΡΒεῖν ποτὲ πότμον·
Ὅς κἂν ΜΗ καλὸς ᾖ, πλὴν τῶν γε ΚΑΚΩΝ ΤΕΛΟΣ ΕΣΤΙ.

SCALIGER aliam quoque exhibuit praeter jam datam *μετάφρασιν·*

> Σπουδάζειν, μὴ δεδιέναι μοῖραν θανάτοιο·
> Ἡ γ᾽ ἐσθλὴ μὴ ἰοῦσα, κακῶν τέλος ἐστί περ ἔμπης.

FINIS *tamen illa malorum*, omiſſo verbo *eſt*, Vet. Chart. & Leid. tert. qua in re ſaepius peccarunt Librarii. Vid. ſup. Lib. I. Diſt. XIII. Conſule Cl. Cann. Reſcr. Boxh. Cap. XXII. in f.

O. ARNTZENIUS.

tum vero eorum, quae ſunt in nobis, appetere expediat, nondum tibi conſtat. Solo ergo animi conatu aut avocatione utere leviter, & cum ſupputatione, & remiſſe. Quod hic ait: AUFER ab iis omnibus, quale & eſt MORS, DECLINATIONEM OMNEM, id Noſter his inculcat verbis:

FAC TIBI PROPONAS, MORTEM NON ESSE TIMENDAM.

Sed de hoc ſpeciatim & Catonis & Epicteti ſententiam jam indagavimus, alio in loco, cum hoc praeſente quidem conferendo, neque tamen prorſus eodem, veluti & illud contra Boxhornium ſimul evictum dedimus. Vid. Lib. I. Diſt. XXII. pagg. 100. 101 & 102. & Lib. II. Diſt. III. pag. 196. hujus Hiſt. Crit. Confer etiam, ſi lubet, quantum ad hoc praeſens adtinet, e priore voluminis parte, quam pone ver-

versiones Gallicae translationi notam subjecimus, & omnia in hoc Disticho plana erunt atque expedita.

MERETUR tamen & adtentionem quamdam peculiarem illa argumentorum, qua utitur Noster, pulcra progressio. In isto enim primi libri jam cit. Dist. dixerat tantum, *ultimam vitae finem* esse *Mortem.* Jamque alio iterum in loco hanc ejus vitae conditionem nobis graphice depinxit:

Quum dubia in certis versetur vita *periclis.*

Quemadmodum etiam Euripides, in Antiope:

Φεῦ, φεῦ βροτείαι πημάτων ὅσαι τύχαι;
Ὅσαι τε μορφαί· Τέρμα δ᾽ οὐκ εἴποι τις ἄν.

Quod ita latine reddidit Gulielmus Canterus:

Heu, heu, quot homini cladium casus dati,
Quotque data genera. Nemo finem dixerit!

Nunc igitur *finem* dicit eorum omnium *malorum*, ex quibus *vita* quasi contexta est, *mortem.* Nam si *vitae ultimum*, talis videlicet, ut ante descripta erat, *mors* est; erit & *malorum ultimum.* Comparandum ergo animum, ad eam, hilari potius, quam tristi vultu, excipiendam. Sive propterea vitae *bona* consideres; non esse timendam mortem, ne iis excidas, ante terminum, bonis: Nam

Quum mortem metuis, quod vivis, *perdis id ipsum.*

Stultum esse autem,

Dum mortem metuas, amittere gaudia vitae.

Sive, ex altera parte, vitae spectes *mala*; iterum non esse mortem timendam, ne confictandum tibi sit aeternum cum ejus vitae malis, incommodis & calamitatibus. Quocumque itaque te vertas, tamen mortis LINQUE METUM. Non aversare eam ante obitum, NE BONA TIBI PEREANT: Non in ipso obitu, NE MALA MANEANT, quantum in te esset, alioqui perpetuo duratura. Dixit autem & jam pridem Herodotus Lib. VII. sive Polyhymniae Cap. XLVI.: Ο ΘΑΝΑΤΟϹ, *μοχθηρῆς ἐούσης τῆς ζωῆς, καταφυγὴ αἱρετωτάτη τῷ ἀνθρώπῳ γέγονε.* H. E. MORS *optatissimum est perfugium aerumnosae hominum vitae.* Confer Jesu Sy-

Syracidae Cap. XLI. vs. 3. Nec non egregie huc facientem P. Syri ſententiam, in edit. Haverkamp. v. 91.

Bona *homini* mors *eſt*, vitae *quae extinguit* mala.

Decet igitur unumquemque, qui haec probe cogitat, ita bene praeparato pectore ex vita iſta diſcedere, tamquam ex Captivitate, non tamquam ex hoſpitio, aut tamquam ex domo, ut, non in Epitaphio tantum de ſe praedicare, ſed in ipſo obitu vere poſſit dicere:

Κάθανον οὐκ ἀέκων, ὅτι παύσομαι ὧν ἐπιμάρτυς
Πολλῶν, ὧνπερ ἰδεῖν ἄλγιον ἦν θανάτου.

H. E. *Exceſſi e vitae aerumnis facilisque lubensque,*
Ne pejora forent morte videnda mihi.

Ita enim inſtructum, Baylio monitore *, quemlibet oportebat eſſe mortalium, & hac mente praeditus unusquisque foret, ſi meditata conſideratio, ſi verus rerum & ex veritate ſenſus, ſi denique ratio, ſufficerent ſuperandis iis, veluti inpulſibus machinalibus, vitae nimium deamatae inſtinctibus.

Quam metuunt homines, mortem non eſſe timendam,
Fac tibi proponas: Non adeo illa mala eſt.
Quae bona ſi non eſt; finis tamen illa malorum
Sitne bona, an mala, nos addubitare facit.

Si tu veux de la mort ne point craindre l'image,
Penſe qu'elle doit mettre un terme à tes travaux.
Si nul bien ne vient d'elle, elle a cet avantage
Qu'elle eſt au moins la fin des maux.

* BAYLE, T. I p. 153. a. *de ſon Diction. Hiſt & Cr. en parlant de cette Epitaphe, dit:* „ Voilà quelle ſeroit la diſpoſition de tous les hommes, ſi „ la reflexion, ſi la raiſon, ſi le bon ſens, étoient capables de ſurmonter „ les impreſſions machinales, qui nous font aimer la vie." *Et il a raiſon d'appeller cette reflexion même une* profonde moralité, *lorsqu'il continue ainſi:* „ Mais laiſſant à part cette profonde moralité, &c.

XCV.

Uxoris linguam, si frugi est, ferre memento:
Namque malum est, non velle pati nec posse tacere.

In amicis leviuscula quaedam vitia ferenda sunt, si alioqui probi fuerint. Velut in uxore, si paulo sit loquacior, aut linguae procacioris; ferendum est, si alioqui pudica est, & frugi. h. e. suo fungens officio: maxime quod linguae morbus ei sexui peculiaris est. Malus est is, qui nihil vitii ferre potest in aliis, praesertim cum res facilis sit tacere. Sic enim uxor desinet obgannire, si nihil respondeas: quemadmodum solitus est Socrates.

ERASMUS.

UXORIS *linguam*] Ita illa apud Euripidem, ex versione incomparabilis viri, Hugonis Grotii:

Sumus mulieres, quale non dicam, malum
Sumus: Sed haud te decuit aequatum malis,
Dementia certare cum dementibus.

Post quaedam, ex Scalig. excerpta.

OPITIUS.

AD SATYRICUM hoc propius accedit scribendi genus, quam horum Distichorum aliud ullum. Prae se enim fert, natura ipsarum MULIERES, praesertim UXORES, TACERE NEC POSSE: Condonandum illud ergo genio esse muliebri. Quis enim *ultra posse* teneatur umquam? Et *Malum* idcirco non in ea situm esse, quae non praestet, quod praestare nequeat, sed in te, qui postules ea, quae effici ab illa nullo modo possint.

Huic desint vires; *tua sed culpanda* voluntas.

Atque sermonis argutia & lepos omnis unice in ista comparatione, vel distinctione potius, inter haec duo: NON VELLE, aut NON POSSE, quaerenda sunt: sic omnia erunt liquida, in quibus Eruditorum non pauci scabra multa, dura atque aspera, se invenisse rati sunt, quaeque non nisi majore asperitate atque scabritie emendare frustra ante adlaborarunt. Sed ipsos occupaverat obscuritas, nullo Auctoris vitio. Excusat igitur linguae inpotentiam in feminis omnis

95.

ΤΗς ἀγαθῆς ΑΛΟΧΟΥ ΓΛΩΣΣΑΝ φέρε νουθεσίην τε·
Ὅττι ΚΑΚΟΝ, μηδὲν πάσχειν σιγᾶν τε δύναθαι *.

UXORIS *linguam.*] Omisit Planudes, deterritus, ut puto, sententiae obscuritate. Est ὕστερον πρότερον. Mens est: Fateor molestum esse, hanc non posse tacere: qui morbus Graece γλωσσαλγία dicitur: sed tibi longe molestius, non posse garrulitatem pati. Igitur κρεῖττον ἐστιν ἀνέχεσθαι τῆς γλωσσαλγίας, τοῦ δυσανασχετεῖν. Clarius ita scripsisset Gnomologus:

Namque malum est te nolle pati, hanc non posse tacere:

Ita vitasset τὸ ὕστερον πρότερον.

SCALIGER.

SI FRUGI *est*,] Similiter Penelope mulier frugi dicitur Horat. Lib. II. Serm. V. vs. 77.

——— ——— ——— *Putasne,*
Perduci poterit tam frugi *tamque pudica?*

Et vs. 31.

Sic tibi Penelope frugi *est, &c.*

Eodem autem nomine omnes pariter complectebantur virtutes. Vide Westerh. ad Terent. Eunuch. Act. III. Scen. V. vs. 60.

O. ARNTZENIUS.

omnis ubique loquacitatis, ut saepius jam vidimus, hostis acerrimus. Sed quare in his excusat? Quod earum sit proprium & altera veluti natura: qua simul carere & feminam exuisse oporteat. Qui, sane, excusandi modus multo mordacior quavis reprehensione manifesta est, eoque vehementius urat necesse est, si qua sit, quae sentiat; quo minus a tam severo alioqui Philosopho jocum adeo amarulentum expectaveras. Quae & fortasse caussa erat, quare tot ac tanti viri genuinum hunc Distichi sensum parum recte fuerint adsecuti. Deterrebat eos a joculari dicto Catonis gravitas. Sed retro adspicerent oportebat in illud tempus, quo & vixit Auctor, & scripsit. Prodigii instar erat, si qua *frugi* fuit. Quo etiam respicit haec ipsa conditio, non sine divite sensu hic expressa: SI

* Abest a Scaligeri, Colon. Franequeran. & vet. Argentoratensi Editionib. In Lipsiensi est. *Nota Arntzenianae prioris.*

SI FRUGI EST.

Si cetera frugi eſt, crede, hoc minimum in ea vitium eſt, non poſſe temperare linguae, *tacere non poſſe.* Hoc naturae donabis, hoc ſexui, hoc ingenio. Sed quo liberalius hoc feminae donandum cenſet, eo quoque a Viro vult eſſe alienius. Sic ſalva erit Philoſophi gravitas atque auctoritas: Sic & digna reliquis Sententia.

TE NOLLE, poterat tam bene ſcripſiſſe Cato noſter, quam qui ejus hic Paedagogum agit, Scaliger; ſed reſpuebat utrimque quartum Pronominis caſum Verbo infinito jungendum, ut generalius & Gnoma dignius dictum eſſet, ac volebat clarius patere utriusque inter ſe oppoſitionem, ſive VELLE reſpicias, ſive POSSE. Eſt ergo jam, quod Dialectici *ratiocinium* vocant *imperfectum*, ubi deeſt, vel ſupplenda *Subſumtio* eſt.

Quia, quod quis nec poteſt ſecus agere, id ferre nolle, malum eſt:

Feras igitur loquacitatem muliebrem.

Intellige: Atqui *Uxor ſine ea vivere & manere femina non poteſt.*

DOS EST UXORIA LINGUA, aut hujus modi aliquid. Et ſic demum ratiocinii *perfecti* formam facile induet.

HUNC SENSUM jam animo praecepiſſe videtur Clariſſ. Cannegieterus, licet in Boxhornio reſcriptis non exponat ipſe. Quorum quippe Cap. XVIII. illud tantum dicit de hoc, deque eo, quod eſt tertium ante hoc Diſt. „ Poſteriora duo Diſticha male accepta ſunt ab Eruditis Viris. „ Sententiam meam de iis perſcripſi ad Arntzenium noſtrum". Hunc porro ſi conſulas, fideliter is ſibi credita reddit, atque alia inſuper iis addit ipſe. *Varie enim*, inquit, *ſed infeliciter haec tentarunt indocti librarii* (adderem, ſi liceret: & docti Commentatores,) *quod non intelligerent vim vocis* NEC, *quamque putabant reſpicere τὸ praecedens* NON. *Contra omnino.* NEC *hic ponitur ſimpliciter pro* NON, *qui uſus vocis vetuſtus eſt, quod eleganter, datis ad me litteris, obſervat Cl. Cannegieterus.* —— *Exemplis adfirmo. Sic* nec opinantes *apud Terent. Andr. Act. I. Sc. II. v.* 9. *Atque ita vetuſti JCti dicunt* res eſſe mancipi & nec mancipi. *Ut in l. I. § ult. Cod. de Uſucap. transformanda, &c.* furtum manifeſtum & nec manifeſtum. *L.* 8. *ff. de Furtis. Et in Leg. XII. Tabul.* at ſi cuſtos nec eſſit. *Vid. Feſt. in voce* nec. *Philipp. Pareum, Lexic.*

Lexic. Crit. Voc. nec *pro* non. *Adde Brantium, not. Crit. ad Hirtium, de bello Alexandr. Cap.* XXXIII. *Verba autem haec* nec posse tacere, *eodem monente Cannegietero, loco substantivi ponuntur. Et sic saepe infinitivus pro substantivo, praesertim apud Graecos, praemisso articulo, adhibetur, quod haud raro imitantur Latini.* Ovid. *Lib. II. Met. v.* 483. Posse loqui *eripitur, &c. Immo exempla pueris nota:* Scire tuum *nihil est. Et:* Didicisse *fideliter artes emollit mores &c. Adde Cic. de Amic. Cap. VII. Alia vide apud plerosque Grammaticos, etiam ap. Sanctium in Minerva, Lib III. Cap. VI. Ubi quaedam notat Perizon. Nec tantum infinitivus pro casu nominis primo, sed & quarto ponitur, ut in vulgari isto:* Non tanti emo poenitere. *Vid. Vorst. de Latinit. merito suspecta, Cap. VI. pag. Edit. Berol.* 61. *Sic hoc loco:* malum est, non velle pati nec posse tacere. *i. e. non velle pati inpotentiam coërcendi linguam. Elegantissima sane sententia est & plena efficaciae. Malum est, illud non velle pati in muliere frugi, quod ipsa non potest emendare; feminarum enim haec inpotentia esse dicitur atque inmodestia, non posse tacere etiam cum volunt. Multa de hac inpotentia linguae femineae apud Poëtas & alios reperiuntur, quae hic non cumulamus, ne in odia earum incurramus.* Hactenus laudat. Arntzenius. Et notissima est, quae huc pertinet, illa de Papirio Praetextato historia, M. Catone referente, in A. Gell. Lib. I. Cap. 23.

NOVA, ut esse solet, eaque satis ingeniosa, diligentissimi conjectura Withofii est, sed quae inter emendationes, si tamen emendatione opus erat, omnium minime locum tueri poterit, uti statim videbimus. En tibi eam:

Uxoris linguam &c.

„ *Hic locus,* inquit, *ob exiguam mendam adeo iterum intrica-* „ *tus est, ut summis Viris crucem fixerit. Praecipit, bonae uxo-* „ *ris monita non esse adspernanda. Et recte illud quidem. Cur* „ *vero?* AUDI INEPTIAS: Nam malum est non pati „ velle, nec tacere posse. *Quis vero tacere debet? maritus?* „ *at non de mariti, sed de uxoris lingua vel loquela agitur; an* „ *uxor? at illam ut frugi mulierem interdum loqui decere &* „ *oportere, satis innuit versus antecedens, totumque praeceptum.* „ *Videsne tricas ingentes? Planudes plane omisit hoc Distichon* „ *ejus difficultate deterritus, ut opinatur Scaliger, qui deinde* „ *ait, clarius ita scripturum fuisse Gnomologum:* te nolle pati, „ hanc non posse tacere. *Nos nobis nunquam revera tantum* „ *licentiae in vocibus pro arbitrio intrudendis & mutandis sump-*

 „ *simus.*

„ *simus. Planudis tamen versio in Lipsiensi quadam Editione*
„ *exstat, ubi ultima sic reddantur,* μηδὲν πάσχειν σιγᾶν τε δύ-
„ νασθαι; *sed nihil ad rem facit, quod etiam de ipsius Scaligeri,*
„ *Zuberi, Mylii & Opitii versionibus affirmari potest. Nec*
„ *mirum; cum nihil sani sit in toto jam versiculo. Emendandum*
„ *est vix exiguo apice mutato capitaliter ita:*

„ Uxoris linguam, si frugi est, ferre memento;
„ Namque malum est, non velle pati, nec posse *carere.*

„ *En lux manifesta. Fer, inquit, linguam frugi & bonae uxo-*
„ *ris; nam malum est, talis uxoris consilium non velle pati &*
„ *admittere, & eo tamen carere non posse. Summa sane infeli-*
„ *citas est, indigere monitis, & iis tamen uti nolle, si dentur.*
„ *Quid clarius, verius, certius fingi vel optari potest*"? Laudamus, ut egregiam Parodiam, sive imitationem Catonianam, quae eo quoque venustior, praestantior, artificiosior esse censenda est, quo longius, iisdem fere omnibus Catonis nostri verbis, exigua tantum unici inmutatione, ab ipsa recedit mente Catoniana. Sed hanc plane aliam maximeque ab illa fuisse diversam unicuique patebit, qui haec nostra huc usque ordine atque adtente perlegerit. Nihil itaque de sensu addam, qui supra clare satis atque dilucide est expositus. Ex Grammatica tantum argumentabor: Quae autem ista tam violenta, tamque prorsus non toleranda esset omissio, sive duplex Ellipsis, pronominis, quod hic summae necessitatis est, relativi, idque pone Verba diversi regiminis & propterea etiam in diversis casibus substituendi, quarto semel & deinde sexto:

Namque malum est, non velle pati hanc, *nec posse carere* hac vel ea.

Neque tamen adeo desperatum fuisset ejus inconcinnitatis remedium, in promptu potius auxilium & ex eadem mente scribere volenti hoc esset:

Namque malum est, hac *nolle* uti, *nec posse carere.*

Nec dubito quin ita scripturus & Cato fuisset, ea ipsi modo si insedisset sententia. Sed quoniam ipse LINGUAM toties inculcabat REFRENANDAM; ergo ei in altero versiculo opponit POSSE TACERE. Porro, sine ipsius Viri doctiss. expositione, qualis non ejus posteriori versui, in prioris

prioris loco, adjungi poſſet verſus alius, quam non manifeſte Auctori contrarius? verbi gratia:

Nec frugi mores uxoris ferre memento:
Namque malum eſt, non velle pati, nec poſſe carere.

Fac ebriam, fac prodigam, fac libidinoſam eſſe mulierem, fac denique talem, quales Ariſtophanes in ſcenam producit omnes:

Τὰς οἰνοπόλιδας, τὰς προδότιδας, τὰς λάλους,
Τὰς οὐδὲν ὑγιὲς, τὰς μέγ' ἀνδράσιν κακόν.

I. e. *Vini bibaces, proditrices, garrulas,*
Nihilque ſanum, maximum viris malum.

At ſi vir ejus UXORE tamen CARERE nequeat, ſemper MALUM erit, & eam NON VELLE PATI. Ut nunc ſunt mores, poſſit vel hoc aliquando verum eſſe videri: Aſt

——— ——— Non ita Romuli
Praeſcriptum & intonſi CATONIS
Auſpiciis veterumque norma.

Uxoris linguam, ſi frugi eſt, ferre memento: ut
Sit tibi grata magis res mala, facta bona.
Nam, bone Vir, non velle pati: (HANC) NEC POSSE TACERE,
Feminae & ingenium demere velle, malum eſt.

Supporte les diſcours d'une femme colere,
Si d'ailleurs par ſes ſoins tu vois tout réuſſir:
C'eſt un défaut bien grand, de ne pouvoir ſe taire,
Et de ne vouloir rien ſouffrir *.

* Hoc incommodi ſecum trahebat nimium commoda illa ſequiori ſexui Pariſina lectio:

Namque malum eſt nil velle pati, nec poſſe tacere

Maritum ſcilicet. Ea noſtri jam eſt ſaeculi elegantia:

Tu, vir, vade foras; aut moribus utere noſtris.

XCVI.

AEqua diligito caros pietate parentes:
Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

PIETAS, amor & cultus est erga parentes, patriam, Deum, & si quis loco parentum est. Quidam veluti legibus coacti colunt parentes, non ex animo. Dilige parentes charos pietate. *non aegra:* I. e. non coacta, neque gravatim, sed prompte & alacriter. Et si quid inciderit dissidii inter parentes, ita alteri obsequaris, ut alterum non offendas: sed pietas tua careat omni molestia.

ERASMUS.

AEQUA *diligito* &c.] Ita Pithoeana Editio rectissime. &c. Scal.

OPITIUS.

Pithoeanae Editionis lectionem confirmant MSS. Codd. duo, Vet. Chart. & Membr. Voss. nec non Editt. Franeq. & multae recentiores, auctoritate Scaligeri. Sed venia Viri Eruditiss. Distichon hoc, quod sibi pulcre intelligere videtur, corruptissimum existimo. (Plura in nostro Commentario.)

O. ARNTZENIUS.

SI QUOD ALIUD, hoc certe Distichon sua seorsum ac peculiari modo pertractanda indiget historia critica: Adeo enim in contrariam prorsus detorquetur sententiam, aequum in iniquitatem, in inpietatem pietas, ipsum jus pervertitur in injuriam. Nos hic praecipua tantum adtingemus, breviterque id, quod caput est rei, indicabimus. Recte igitur sic Scaliger, cujus non auctoritatem, sed, quas profert, rerum librando pondera sectamur: „ *AEqua diligito* &c. Ita „ Pithoeana Edit. rectissime. Vulgatae: *Dilige non aegra;* „ mendosissime. Quod sequitur Planudes". Addendum erat, & ipse quoque Erasmus, horumque & ex illo tempore permoti auctoritate complures alii. Sed nondum haec summa mali est labes. AEgrum adhuc vivere ac, dum vivit, sperare licebit; verum majore jam porro Nostrum malo, quam simplici aegritudinis laborare incommodo statim videbimus. Nihil enim minus nunc agitur, quam ut vitae sensu omni omnino privetur, dum alio donatur, quam suo. Interim ipsa viri clarissimi verba, Arntzenii, de Pithoeana, sive Scali-

96.

Μὴ ψυχρῇ ςοργῇ σοὺς ΑΜΦΑΓΑΠαζε ΤΟΚΗΑϹ·
ΜΗΤεΡΙ ΜΗ ΠΡΟΣκρου᾽, ἐθέλων ἀρέσαι γενέτῃρι.

AEQUA *diligito.*] Ita Pithoeana Editio rectissime. Vulgatae, *Dilige non aegra*: Mendosissime. Quod sequitur Planudes.

SCALIGER.

Qui aliquando etiam reddidit:

Ἀμφοτέρους ἀγαπᾷν ἴσῃ φιλότητι τοκῆας.

Pro ἀγάπησον, quod est in ejus versione altera.

IN ult. III. Libri Disticho infeliciter, sane, Erasmus pro genuina lectione:

AEqua diligito car. pietate parentes, vel, ut alii habent *Diligito caros aequa &c.* malebat: *Dilige non aegra c. p. p.* Atqui vocem *aequa* totus secundus versiculus unice postulat. Sed Homerum aliquando dormitare & magnos etiam viros interdum hallucinari novimus, quorum sensus omnibus intentus saepe minor est ad singula.

J. H. WITHOFIUS.

Scaligerana, quae & nostra est, lectione perlustremus: *Pithoeanae*, inquit ille, *Editionis Lectionem confirmant MSS. Codd. duo, Vet. Chart. & Membr. Voss. nec non Editt. Franequ. & multae recentiores, auctoritate Scaligeri.* Num hujus tantum auctoritate magni quondam Litteraturae Coryphaei, an vero optimae notae fideique Codicum, quos nobis ipse nominat, ac fortasse plurium aliorum, quos nec vidit ipse; id sane dijudicare serioque decernere non audebit vir aliter quamlibet Erudit. Arntzenius. Certe eos omnes Editores, quibus & Amstelodamensis Editionis Janssonianae auctor accedit, non id sua ipsorum auctoritate ita facere, aut effingere, atque ita nobis obtrudere sustinuisse, satis in aprico est. Et, quantum ad hoc adtinet, confitentem habemus adversarium. Sed quanam auctoritate ipse huic Nostro plane contrariam adfingere conatus fuit sententiam? Iterum ipsum hac de re audiamus Eumdem: *Nos itaque*, inquit, (rejecta Malscii lectione, quae haec erat:

Diligito charos aequa pietate parentes.

Nam hic in textu sic edidit, ipso referente:) *Nos itaque ex vestigiis horum librorum atque ex expressa lectione Leidensis tertii:*

Dilige non aequa caros pietate parentes:

Genuinum procul dubio dedimus. Nos vero, ut ingenue rem fateamur, ab isto dubio tam procul nondum recessimus, neque tam facile id exuere aut rejicere a nobis possumus. Namque ad restim fere jam res redit, cujus nimirum cardo omnis in unius Codicis Leidensis tertii, reliquis contradicentibus,. auctoritate versatur. Sed num is semper omnino omnis expers, vel ab ipso suo propugnatore, inventus est erroris? Quantum enim est, de vestigiis eorum librorum, qui *non aegra* nobis exhibuerunt, id vero universum in mera situm est conjectura. Et pari jure modoque ego quoque ex ipsius Codicis, quem appellat, Turicensis elicere possem lectione: *Dilige non caros egra*, quae *quatuor*, ut ipse ait, *verba in rasura legebantur;* ante rasuram factam, ibi scriptum fuisse: *Diligito caros equa.* Quidquid tamen eo fiat, aut factum fuisse concipiatur, certe tanti non erat haec qualiscumque demum auctoritas, ut propter eam ab omnibus reliquis, praeter unum, Codicibus editisque libris tantam secessionem faceremus, inque ipsum textum plane contrariam ac diversam a mente auctoris nostri reciperemus lectionem. Quis enim nobis umquam persuadebit, Dionysium hunc, Catonianis moribus, adeo sui, monitique sui:

Sperne repugnando tibi tu contrarius esse,

fuisse prorsus oblitum, ut, eodem spiritu versuque, quo nobis, qui aequali jure PARENTES essent, *aeque caros* esse oportere, duobus illis, quibus, non sine efficace vi sensusque abundantia, usus est cognominibus: CAROS PARENTES, praecipit, tertia modo accedente voce, id infringeret destrueretque rursus? Quasi qui dixisset: Habeas aeque *caros*, qui tibi, fili, aequali jure *parentes* sunt; sed, ne erres: *dilige* eos *non aequali pietate.* Nonne *contradictio* ea esset, quam *per accidens* vocare amant Logici? Fortassis tamen id obtineret Adversarius, nisi iterum alia statim mentis induenda facies, per sequentis tenorem versus, auctori foret nostro. Is enim versus, si Cato scripsit antea: *Aequa dilige pietate* utrumque eorum, ut qui tibi *aeque parentes*

rentes ſunt, eos & *aeque caros* habeas; tum, profecto, huic antecedenti reſpondens optime adhaeret, luculentiſſimeque porro & aequabili motu defluit:

Nec matrem offendas, dum vis bonus eſſe parenti.

Sin vero minus, ſin inaequalem antea erga parentes aeque caros praecepit pietatem; tunc, ſane, tertiam, tam gravis alioquin auctor, eodem in Diſticho, jam ſubit, neſcio qua animi inbecillitate, mutationem. Quae vel ſaltem aliqua reſtrictionis particula, ita v. g. declaranda fuiſſet:

Nec tamen offendens matrem bonus eſto parenti.

Sic enim, nec ullo modo alio, multo minus ſimplice tantum copula, conjungenda forent, quae toto quaſi coelo disjuncta a ſe invicem erant ac diverſa. Id quod & probe ſenſiſſe videtur, ipſe in hoc noſter Adverſarius, cetera colendus, dum poſterioris verſus *ſcabri quid ineſſe verbis* ipſe ſcribit. Tollimus autem omnem ſcabritiem, verum iis ac genuinum ſuum reſtituendo ſenſum: quem & iisdem maſcule vindicat cel. Withofius, qui ubi non ipſe corrigit, ſed reſtituit, eximius in judicando eſt. Scribit enim, uti ſupra jam haec ejus verba excerpſimus in notis: „ *Atqui* „ *vocem* aequa *totus ſecundus verſiculus unice poſtulat*". Et recte quidem.

LONGUS autem hic eſt & multis oſtendit exemplis clariſſ. Arntzenius, AEQUA dici pro AEQUALI, & contra: NON AEQUA, pro INAEQUALI; ſed de hoc nemo eſt, credo, qui dubitet. De eo vero merito dubitatur, Catonem ita ſcripſiſſe: *NON AEQUA*, ſive, quod idem eſt, *INAEQUALI PIETATE diligendos eſſe PARENTES*. Video quidem, & me videre doleo, quod porro ait: *Huic lectioni adſtipulatur Cl. Cannegieter. Reſcript. Boxborn. Cap. XVIII. in f.* Doleo autem, quo magis ex animo veneror magni hujus Viri merita, cui exciderunt, dicto loco, quae & nunc ſequuntur: „ Imo qualem in matrem fuiſſe cen- „ ſeas? qui ita ſcripſit Diſt. extremo Lib. III.

„ *Dilige non aequa caros pietate parentes.*

„ Nam ita ſcripſiſſe noſtrum mihi plane perſuaſum. In vul- „ gatis Editt. eſt *aegra*, id quod facile pro illo receptum. „ Codd. multi *aequa* oſtentant, ſed Verborum ordine mu- „ tato, & detracta particula negativa". (Scil. uti nos in textum

tum iterum recepimus : nam pro nobis hoc ſtat. Pergit vero ſua ex ſententia:) „ Sed haec ab illis migrata ſunt, „ quibus Auctoris de mulieribus ſententia perſpecta non eſt, „ aut iniqua judicata. Praeceptum hoc, quantum diſtet ab „ Ulpiani monito, Lex IV. D. de Curatorib. furioſ. declarat. In qua Juriſconſultus, *pietas enim Parentibus, etſi* „ *inaequalis eſt eorum poteſtas*, AEQVA *debebitur* ". Non nobis adverſa eſt haec Lex, ſed pro nobis militat, neque diſſentit a mente Catonis noſtri, quam in ipſius verbis nos deprehendimus. Utique enim non ſequitur, ex *inaequalis* jure *poteſtatis*, qua pollebat parentum alteruter alterius reſpectu, & *inaequalis* erga eosdem *pietas*. Sint *inaequalia* utriusque in civitate *jura*, hoc Judici dijudicandum relinquitur, non liberis; quos aequali modo parentum utrique ſubjecit NATURA, omnium MATER. Neque convenit, ut ullis legum placitis ſacroſancta hujus ipſius jura evertantur. Quid multis? Ipſa quoque vox, *INAEQVALIS* vel *NON AEQVA PIETAS* monſtri ſimile quiddam eſt. Saltem ubi in laudem accipiatur. Et monſtrent nobis velim unicum exemplum, non dico *inaequalis juris*, id enim concedo; ſed *inaequalis* propterea liberorum *pietatis*. *Reverentiam* dicunt matri deberi. Illud recte: ſed quid tum? Ergo non *pietatem*? Id vero nego & pernego: Ait Arntzenius: *Jureconſulti dicunt: reverentiam deberi Matri, quae vox minor eſt voce* pietatis. *Vid. L. 4. Cod. de patria poteſt.* Reverentiam *autem debitam exhibere Matri filios coget. Ubi vid. Gotboſred.* Non iſtis moveor. Etenim Reverentia ſexui praecipue debetur : Qua matrona eſt; non qua mater, neque id a filio tantum; ſed & ab ipſo patre, ſive Conjuge ejus. Quare & ille in Hecyra Terentiana pater ne verbulum quidem obſcoenum, praeſente matrefamilias, eloqui volebat, qui aliter, iratus ut erat, ab eo non abſtinuiſſet. Ergo aliquid, & praeter pietatem, matri debetur, ut feminae, ut matronae; atque illud Reverentia eſt. An vero propter ea non & pietas? Immo vero ET PIETAS, ET REVERENTIA.

PRO PAUCIS igitur iis exemplis, quae dederat adverſa pars, in quibus aliquid diverſum eſſe a nobis videatur, in me recipio, me daturum, ubi res ferat, innumera LIBERORUM etiam ERGA MATRES ſtabilientia PIETATEM. Neque quidquam partem juvat alteram, quod ſub finem Diſtichi *pater*, excellentiae cujusdam veluti praerogativa, ſolus appelletur PARENS : Poterat enim id, quod ajunt,

καὶ

καὶ ἄνθρωπον ita dictum esse intelligi: *Dum bonus esse vis ei*, qui, tua ex sententia, quasi solus tibi sit *parens*, contra licet reclamante rerum natura: Hanc vero potius, quam privati cujuscumque Juris scita aut placita legulejorum, sectari filium prudens jubet, & philosophus, &, vel duplici nomine, pater. Valeant ideoque aeternum, exulentque procul a litteraria civitate tam longe inde petita, tamque *iniqua* interpretamenta & vel ipsum Jus & aequum in iniquitatem Injustitiamque pervertentia! Neque deerunt tamen aliae civitates, quarum ex institutis, & ipsi patresfamilias, stabilita modo firmiter PIETATIS LIBERORUM AEQUALITATE, certe, non parum inde lucraturi esse videantur.

AEqua diligito caros pietate parentes,
Quos Natura pari collocat aequa gradu.
Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti:
Cui parit; an minus est quae parit ipsa, PARENS?

Montre envers pere & mere une pieté tendre,
Rends à tous deux même devoir:
Que l'amour paternel n'empêche point de rendre
Les soins que pour sa mere un bon fils doit avoir.

FINIS HISTORIAE CRITICAE LIBRI DISTICHORUM TERTII.

DIO-

DIONYSII CATONIS
DISTICHA
DE
MORIBUS AD FILIUM.
LIBER IV.

PRAEFATIO.

Securam quicumque cupis perducere vitam,
Nec vitiis haerere animum, quae moribus obsunt;
Haec praecepta tibi semper relegenda memento.
Invenies aliquid, quo te nitare magistro.

ET HOC prooemium est quarti libri. Si vis esse liber ab omnibus vitiis, & nullius mali tibi conscius vivere, haec semper habeas prae manibus. In quibus invenies, in quo te ipso magistro possis uti, h. e. ut ipse regas ac modereris vitam tuam, adjutus his praeceptis.

ERASMUS.

QUO *te nitare magistro.*] Coacta sane lectio. — Apertior, veriorque ad aevum sensumque Auctoris est, quam Lips. Col. Ascensii, Brant I &c. Editiones praeferunt: — *quod te vitare magistro.* Glossographus: *magistro i. e. doceo.* — Vid. Festum in hac voce pag. 308. Spartianus, Hadriano, pag. 7. *Inde in Germaniam transiit: Pacisque magis quam belli cupidus, militem, quasi bellum immineret, exercuit, tolerantiae documentis eum imbuens, ipse quoque inter manipulares vitam militarem magistrans*, i. e. *agens magistrum* vitae militaris. Casaub. pag. 42. ad Spartian. — Apud elegantissimum Scriptorem Joann. Cassianum *discere aliquid magistrante experientia* duobus locis reperiri, idem annotat, ibid. Frequentius posteriori aevo id verbi. — Joseph. Devonius, Lib. IV. de bello Trojano, v. 332.

—— —— *sic, quae subeunda*, magistrat:
Quae vitanda, docet. —— —— ——

Hildebertus Cenom. Carm. de Simon. v. 5.

Ira, libido, caeca cupido, cuncta magistrant. &c.

DAUMIUS.

ΚΑΤΩΝΟϹ ΡΩΜΑΙΟΥ ΓΝΩΜΑΙ

ΔΙΣΤΙΧΟΙ,

ΜΕΤΕΝΕΓΚΑΝΤΟϹ

ΑΥΤΑϹ ΕΙϹ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΔΙΑΛΕΚΤΟΝ ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΠΛΑΝΟΥΔΟΥ,

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Ἀσφαλέα ζωὴν ΟΣΤΙϹ ΔΙΑΓΕΙΝ ἔρον ἴσχεις
Καὶ ΠΑΘΕΩΝ ΑΜΙΓἘϹ φρουρεῖν κέαρ ὀλεσιθύμων·
ΤΑϹ Δε παραιφασίας ἀναγινώσκοις ὅσαι ὧραι·
ΔΗΊΕΙϹ γάρ τι παρ' αὐταῖς, ΤΩΪ προσέχειν Σε ἄνωγα.

Nec *vitiis haerere animum.*] Quod Latinis est Vitium, id Graeci quo exprimant, non habent. Nam non est κακία, quae aliud est apud Jurisconsultum interpretantem AEdilitium edictum. Πάθος pro eo usurpamus, quia melius non habemus, & Planudes quoque eodem utitur: qui quod hic dicitur, *vitiis haerere animum*, melius dixit, ἀμιγὴς παθέων, quam si dixisset κακῶν ἀμιγής. Imo si ita loquutus esset aliquis doctior, ludibrium deberet. Quod alibi dicitur:

Nam diuturna quies vitiis alimenta ministrat,

Tolerabilius reddidit Planudes:
τροφὴν παθέεσσι χορηγεῖ, quam si vertisset: τροφὴν κακίαισι χορηγεῖ. Imo nemo hoc ferret. Porro frigidissime totum hujus Prooemii Tetrastichon, ut solet, expressit Metaphrastes. Scaliger.

Ad hoc etiam Prooemium pauca tantum reponimus; Multa etenim insunt, ut reliquis etiam Praefationibus, aliena & inepta. Vocabulum certe *quicumque* alienum & a praestigiatore quodam profectum videtur. Vid. quae diximus supra ad v. 1. Praef. Lib. III. —— Porro Leidens. sec. tert. Membr. Voss. & Cod. Turic. ut & Edit. Florent. & Boill. exhibent, *quod te vitare magistro*. Al. exhibent: *in quo te utare magistro*. Aliae sunt Editt. quae praeferunt, *quo tu te* vel *quo tute utere magistro*. — Locum quoque meretur lectio Scriveriana:

Quo vitae utare magistro. &c.

O. Arntzenius.

Satis

Satis jam atque abunde oſtenſum ſupra eſt, intermediorum in librorum prooemiis, harum praefatiuncularum auctorem longe alium a Catone noſtro, ſive Diſtichorum auctore, habendum eſſe ſcriptorem: pleraque enim omnia, alteri quae conveniant, ſeu temporis & aetatis rationem habeas, ſive mores ſpectes atque diſciplinam, ſeu intuearis ſcribendi genus, elocutionis tum ſimplicitatem, tum concinnitatem, cum decente gravitate conjunctam, prorſus non convenire alteri, in quo invenias aſpera multa, & incongrua moribus pariter atque aetatibus, denique & ratione ſtyli inconcinna plurima ac inamoena offendas. Quae ita obſervata, ſufficere poterunt expurgando ab his naevis egregio alioquin opuſculo, neque porro neceſſe erit, inquirere in annos, aut aetatem, aut nomen quoque auctoris, tam male ſeduli, tamque inauſpicati, cui hoc quidquid eſt praefationum, Diſtichis quadrifariam diſtributis ipſius ex arbitrio praefixum, aut cum laude acceptum referri oporteat, aut cum ignominia reddi. Neque enim noſtrum eſſe arbitramur, dum criticam ſcribimus horum carminum hiſtoriam, aut altiſſimis involuta obtectaque tenebris, nimium curioſe perſcrutatos, omnia in lucem ponere, aut ſumendum id nobis inpune exiſtimamus, ut dubia plane atque incerta pro certis, proque noſtro ſtudio detectis, & quaſi omni exceptione majora eſſent eadem, ſuperiorum more ſaeculorum, confidentiſſime venditemus. Minime vero: Sed ſi quid alibi jam dictis addi poſſe ulterius in eumdem finem judicamus, etiamſi nobis ita perſuaſum ſit, vero id eſſe proximum; non ut certum tamen aut conſtans obtrudimus aliis, ſed noſtram in eo, uti eſt, ita dare poſſumus volumusque conjecturam.

Quoties autem D. Magni Auſonii Burdigalenſis opera evolvimus, quem Theodoſius Auguſtus parentem compellare, quem mulcere laudum encomiis, quem omnium ſummorumque honorum exornare titulis, ut avara tunc jam erat aetas eximiorum heroum, haud eſt dedignatus; toties eum, ſi non in omnibus & ubique, paſſim tamen, ac in plurimis, nam in aliquibus tantum manifeſto major eſt, talem utique deprehendimus, qualis, aut non multum ab eo diverſus, eſſe potuerit harum praefatiuncularum artifex, Catoniano inſertarum opuſculo. Quis vero alius umquam reperiundus eſt inter litteratos omnium aetatum omnes homo, in quem potiori jure cadere poſſit novum

vum forte, sed justum cognomen, PERPETUI PRAEFATIUNCULARUM FABRICATORIS, quam in Poëtam hunc vix mediocrem, cujus universum opus, cum in quibusdam Editionibus *centifolium* possit appellari, (200. paginarum in quibusdam,) quis credat, refertum esse centum fere Praefationibus, Prologis & librorum Periochis? Adeo sibi placuit in ejusmodi nugis & minutiis, quas otiosus lusit, vir ille consularis, nequidquam in aliis gravitatem eque negotiorum tractatorum pondere auctoritatem affectans singularem. Praefationes autem & Epistolas tot ad nauseam usque suis ipse libellis praefixit; Periochas scripsit in alienos, ut in Homeri libros singulos, in Suetonii Caesares, utriusque porro generis vorsa modo oratione, modo prorsa ac numerorum soluta legibus: Plane ut in hisce quatuor Catonis nostri operi praemissis, jam simplici sermone ludit, jam versuum modis adstricto. Praeterea vanum admodum hominem, circa alienum de se suisque rebus judicium nimis anxie solicitum, laudemque etiam in minimis maximam adfectantem, trepideque sectantem, parum dicentem longo sermone, saepiusque eadem continuo repetita, multis verborum ampullis, sine ullo delectu, sparsim undique projicientem, omnia quae ab ipso conscripta supersunt, ubique fere loquuntur ac produnt. Sit documenti loco illud *protrepticon de studio puerili*, sive *Edyllium IV. ad nepotem Ausonium*, quod cum sequenti V^to^. *Genethliaco ad eumdem* misso, communi gaudet Praefatione, *Hesperio filio*, hujus avunculo, dicata, in qua *judicationem* filii, de isto duorum carminum libello, emendicare prorsus non erubescit. Sub initium igitur illius protreptici idem, quod Cato noster brevissime dixerat Distichi verbis:

> *Interpone tuis interdum gaudia curis,*
> *Ut possis animo quemvis sufferre laborem.*

Multis verborum strophis ita circumscribit verus & perpetuus *tautologus*, si quis umquam fuerit alius:

> 1. *Sunt etiam* Musis sua ludicra, 2. *mista* Camenis
> Otia *sunt*, *mellite nepos*; 3. *nec semper acerbi*
> *Exercet pueros* (*) vox imperiosa magistri;
> *Sed* requies, 4. studiique vices *rata tempora servant.*
> *Et satis est puero memori, legisse libenter:*

5. *Et* ceſſare licet. 6. *Grajo* ſchola *nomine dicta* eſt;
7. Juſta *laborifeis* tribuantur *ut* otia Muſis.
8. *Quo magis*, alternum *certus* ſuccedere ludum,
§ *Diſce libens*. 9. *Longum* delenitura laborem
Intervalla damus. 10. *Studium puerile fatiſcit*,
Laeta *niſi auſteris* varientur feſta profeſtis.
§§ *Diſce libens*, (**) tetrici *nec* praeceptoris habenas
Deteſtere, nepos. (***) *Numquam* horrida forma magiſtri.
(****) *Ille licet* triſtis ſenio; (*****) nec voce ſerenus,
(******) Aſpera contractae minitetur jurgia frontis,
Numquam immanis *erit: placet, aſſuetudine*, vultus.

Poſt pauca:

Tu quoque ne metuas: quamvis ſchola (†) verbere multo
Increpet, (*******) & truculenta ſenex gerat ora
magiſter.
——— *Nec te clamor*, (††) plagaeque ſonantes,
Nec matutinis agitet formido ſub horis,
(†††) *Quod* ſceptrum vibrat ferulae, (††††) *quod* multa
ſupellex
Virgea: (†††††) *quod* fallax ſcuticam praetexit aluta:
Quod fervent trepido ſubſellia veſtra tumultu. &c. &c.

Jam *ex ungue*, quod ajunt, *leonem* agnoſce & ex hiſce faſcibus majeſtatem intellige Conſulis hujus Romani. Patet ex his & pluribus aliis, bonum cum primis, aptioremque ſine dubio, quam Conſulem, Paedagogum fuiſſe Auſonium. Ne quis ergo credat eum a nobis adfici injuria, ſi quidquid Paedagogum redolet, in Catoniano opuſculo, & praecipue putidas haſce praefatiunculas tanto, tamque auguſto tribuamus Auſoniano nomini, ipſique id omne, abſque haeſitatione ulla, adjudicemus. Profitetur, ſane, ipſe & paſſim alibi & ibidem, ſe plurima omnis generis praecepta filiis nepotibusque ſuis aliisque pueris, etiam Caeſaribus, dictaſſe ac dediſſe praeſcripta. Quid mirum, ſi inter ea etiam utiliſſimum hoc Catonis opus, e quibusdam vetuſtatis fragmentis ſituque priſtino tum forte de novo detectum protractumque in lucem emiſerit, inque aliqua exigua volumina digeſtum, ſuo modo, ſuaque commendatiuncula iterum iterumque exornandum eſſe putaverit? Id quod praeſtitit
ſuis

ſuis hiſce, quas ipſe addidit, praefationibus. Unde ſic orditur genethliacon iſtud:

Carmina prima tibi quum jam puerilibus annis
Traderet aſſidui permulcens cura magiſtri,
Supple: CATONIS.
ADDIDIMUS nil triſte ſenes: ne cura monendi
Laederet, aut dulces guſtus vitiaret amaris.
At modo, quum motu vigeas jam puberis aevi,
Fortiaque a teneris poſſis ſecernere: & IPSE
ADMONITOR morumque TIBI, fandique videri: Accipe &c.

Nonne fere eodem modo, quo in hac praefatione quarta & ultima demum dicit:

Invenies aliquid, quo TE NITARE MAGISTRO.

Scil. ut tandem *ſine cortice*, quod dicitur, diſcas *natare, vitamque deducere ſecuram*, ſine alieni praeſcripti adminiculo. Et in ſuperiore antea laudato Edyllio dixerat:

Haec olim genitorque tuus, genitrixque ſecuti
SECURAM *placido mihi permulſere ſenectam.* ——
Hac gradiare via, qua nos praeceſſimus: & cui
PROCONSUL GENITOR, PRAEFECTUS AVUNCULUS *inſtant.*
—— *Acceſſit tamen ex* NOBIS *honor inclytus. Hunc tu*
Effice ne ſit onus: PER TE UT CONNIXUS *in altum*
Conſcendas: ſperesque tuos, TE CONSULE, *faſces.*

Nonne plane idem genius, eadem indoles, verba denique paene illi eadem, & huic noſtro Praefationum ſcriptori? Et quemadmodum hic in iis toties, inque hac iterum repetit:

Haec praecepta tibi ſemper relegenda, *memento:*

Atque in ea, quae II. Libro praefixa, *legendorum poëtarum* dederat Catalogum; ita pariter conſularis ille paedagogus, ibidem ubi, ante proxime citatum verſuum numerum ternarium, ſubſtitimus:

—— PERLEGE *quodcumque eſt memorabile. Priva monebo*
Conditor Iliados, *& amabilis orſa* Menandri
Evolvenda tibi. Tu flexu & acumine vocis

 In-

Innumeros numeros doctis accentibus effer. ——
Te praeeunte, nepos, modulata poëmata Flacci
Altisonumque iterum fas est didicisse Maronem.
Tu quoque, qui Latium lecto sermone, Terenti,
Comis & adstricto percurris pulpita socco,
Ad nova vix memorem diverbia coge senectam.
Jam facinus, Catilina, tuum, Lepidique tumultum:
Ab Lepido & Catulo jam res & tempora Romae
Orsus, bis senos seriem connecto per annos.
Jam lego civili *mistum* Mavorte duellum. H. E. Lucanum.

Ecce tibi eum; qui & in his prologis ROMANA ET CIVICA BELLA, & MARTIS PRAELIA & diversa POETARUM INGENIA, in uno laborans ac diverso carmine, conjunxit. Praeterea admodum in deliciis quoque habuit Ausonius illud QUICUMQUE (*secundae Personae* iunctum), quod & Prologus noster tam paucis in Praefationum suarum versibus repetere tamen atque iterare amat, quod & iam doctis Viris palmarium contra ipsum suppeditavit argumentum, ea a Catone scripta non esse, quae non Filio essent scripta, ut ab illo, sed quae CUICUMQUE. Ita ergo pariter Auson. Edyll. II. Dist. ultimo:

Haec QUICUMQUE leges, *non adspernabere fari:*
Talis vita tibi, qualia vota mihi.

Itemque in fine inchoati supra V ti.

Idus saepe colas bis senis mensibus omnes,
Ausonii QUICUMQUE *mei* celebraveris *Idus.*

Et alibi saepissime. Quid multa? Non ovum magis simile est ovo, quam se mutuo refert uterque hic Prologorum artifex, quem nos ideo & eumdem credimus. Ea tamen argumenta nostra per singula velle deducere, in longius justo temporis spatium sermonem extraheret. Illud unicum addemus: Inde ergo factum, ut tam diu (N B.) *sub Ausonii nomine* hic Auctor noster delituerit, veluti nos sub initium hujus Historiae vidimus: utque citatus, tamquam verus esset *Ausonius,* qui has concinnasset sententias, & adhuc passim in scriptis inveniatur.

HIS GENERATIM monitis, de singulis horum Librorum

rum Praefationibus earumque Scriptore, quantum quidem conjectando adſequi potuimus, nihil jam ſpeciatim de poſtrema dicendum ſuppetit aut occurrit, praeter ea quae & in hac notare, ſuoque modo corrigere, viſum eſt Withofio. Qui V. Cl. ſequentia de eadem litteris conſignavit: *Pergimus* inquiens *ad Lib. IV. cujus baec eſt Praefatio:*

Securam quicunque cupis traducere vitam &c. uti nos, uſque ad verba:

——— ——— *quo* te *nitare magiſtro.*

Sic vulgo exbibetur; nam perducere vitam, *quod in nonnullis eſt, non eſt nauci. Diximus ſupra. At in fine, altiſſimum eſt ulcus, quod curare, artis erit non proletariae. Ipſe Auctor magiſter erat morum, volebatque ut ſe duce & ſuis praeceptis uteretur, qui talia legeret, non ut* αὐτοδίδακτος *eſſet. Adverſatur id toti ſcopo ſcriptoris. Pulmannus etiam citat,* in quo te utere magiſtro. *At Chriſtianus Daumius utrumque merito damnat, tam boc, quod pro varia lectione laudat Pulmannus, quam alterum, probatque quod in aliis antiquis editionibus inveniſſe ſe ait,* quod te vitare magiſtro, *ut* magiſtro *ſit verbum idem notans quod* doceo, *multa accumulans ex deterioris notae ſcriptoribus bujus verbi exempla, ſicut ſolebat Vir majoris diligentiae ac doctrinae, quam judicii. Indigna baec vox eſt Auctore noſtro, & ejus indole ac tempore, qui nibil minus, quam iſtud ſcripſit. Praeterea ſenſus ipſe non placet. Non enim vitanda tantum, ſed etiam multa ſequenda docet bic ſcriptor. Vid. Lib. III. Diſt. XIV. Intuere modo varias, quas dixi, Lectiones, iisque inter ſe collatis certus eſto, ſic emendandum eſſe feliciter:*

Securam quicunque cupis traducere vitam,
Nec vitiis haerere animum, quae moribus obſunt,
Haec praecepta tibi ſemper relegenda memento:
Invenies aliquid, *quod* te *tibi corrigat* iſtic.

Hanc ego veriſſimum dico ſcripturam olim ſic ab ipſo Auctore profectam fuiſſe. Ego vero crediderim a Catone, cui tamen omni conatu vindicatum it Vir celeberr. ita proficiſci haud potuiſſe, ab alio vero, ab Auſonio, ut arbitramur, ſive quocumque minorum gentium profectam genio, parum admodum referre noſtra, hoc eam modo vitioſam eſſe, an alio. Laborat autem in eo, quod *ISTIC* dicitur pro: *in iſtis praeceptis*, quae ſtatim antea *HAEC Praecepta*, Prono-

mine ſcilic. propioribus jungi ſolito, non remotioribus, appellabantur. Non vero ſic vel Cato, vel quivis melioris aevi ſcripturus Auctorum fuiſſet, qui numquam Pronomina tam promiſcue confundunt, quam id fieri ſolet a ſequiorum aetatum ſcriptoribus, prouti quidem habentur, Latinis. Sed commode nobis ſeſe offerunt verba ejusdem V. C. e regione ejus ipſius paginae, in qua haec ita emendat, paullo ante occurrentia: *Nos nobis nunquam revera tantum licentiae in vocibus pro arbitrio intrudendis & mutandis ſumpſimus.* Magis etiam arrideret, ſi optioni locus eſſet, altera illa ipſius emendatio, quae deinceps ſequitur,

Invenies aliquid, quod te juvet, arte magiſtra.

Sed quemadmodum altera lectio: *quod te vitare magiſtro*, ut recte notat V. Doctiſſ. indigna Catone erat, ita hic Praefationum dictator perpetuus altera tamque elegante lectione: *quod te juvet arte magiſtra*, indignus ipſe videtur nobis. Valeat ergo poſtmodo, quum huic tantum ex verbis ejus luſui condonatum adhuc fuerit: Secu-

XCVII.

Deſpice divitias, ſi vis animo eſſe beatus;
Quas qui ſuſpiciunt, mendicant ſemper, avari.

NON JUBET abjicere divitias, ſed non magni facere. Etenim qui has ſuſpiciunt, h. e. mirantur ac magni faciunt, dum non audent uti quae poſſident, & ſemper aliquid accumulant, ſemper mendicant, h. e. egeni ſunt.

ERASMUS.

DESPICE *divitias &c.*] Simile Diſtichon & hoc etiam elegantius eſt apud Lucret. Lib. V.

Divitiae grandes homini ſunt, vivere parce,
AEquo animo: neque enim eſt unquam penuria parvi.

OPITIUS.

Vid. Rivin. ad Sarisb. Eutheticon, ſive Nutheticon malis. v. 287.

DAUMIUS.

Securam quicumque cupis traducere vitam,
Ducere quo ſanctos vita beata ſolet;
Nec vitiis haerere animum, quae moribus obſunt,
Ceu bellaturis ſarcina prenſa viris:
Haec praecepta tibi ſemper relegenda memento,
Firmius usque animus quae, repetita, tenet.
Invenies aliquid, quo te nitare magiſtro,
Sepoſito tandem cortice & ipſe natans.

Qui que tu ſois, Lecteur, qui veux en aſſurance
Profiter de la vie, & goûter ſes douceurs;
Et qui cherches la délivrance
De ces vices honteux qui corrompent les moeurs.
A lire ces Quatrains ton intérêt t'invite:
Tache à les retenir par coeur.
Ils t'offrent les moyens de regler ta conduite:
Par eux tu deviendras ton propre Précepteur.

97.

ΠΛΟΥΤΟυ ΥΠΕΡΦΡΟΝΕΙ, ἢν ἐθέλῃς ΝΟΟΝ ΟΛΒΙΟC ΕΙΝΑΙ
Οὗ ὁ ἐελδόμενος, τητώμενος ΑΙἐν ἀπαιτεῖ.

QUAS *qui ſuſpiciunt, mendicant ſemper, avari.*] Quas avari dum mirantur ac deſiderant, ſemper mendicant. Juxta illud: *Semper avarus eget.* At Planudes:

Οὗ ὁ ἐελδόμενος τητώμενος αἰὲν ἀπαιτεῖ.

Κίμβικες ὃν ποθέοντες αἰεὶ πτωχοὶ πελέθουσι.

Vel: — αἰεὶ πελέθουσι πένητες.

Vel: Οἱ θαυμάζοντες πτώσσουσιν αἰεὶ φιλοκερδεῖς.

SCALIGER.

BEATUS hic dicitur, ut apud Horat. Epod. II. v. 1.

Beatus *ille, qui procul negotiis.* Cum ceteroquin *beati* quoque dicuntur *divites*, quibus divitiae ſuperant, qui ſumma ſaepe liberalitate vel lubidine divitias ſuas vincere nequeunt. Vid. Cicer. Orat. II. in Catil. Cap. IX. *Hi dum aedificant, tamquam* beati, *dum praediis, lecticis, familiis magnis, conviviis apparatis delectantur*, &c.

O. ARNTZENIUS.

PROFANUM Vulgus & veritatis indocile omni quidem tempore, tum vero maxime, quum Romana jam diffluere luxu potentia coepit, eos tantum depraedicare consuevit beatos, omnium qui rerum copia abundarent, quibus & omnia concupiscentibus nihil, quod concupiscerent, deesset. Sed ubi tales invenerit umquam? Nuspiam certe, numquamque. Namque, ut recte ridetur a Mimo avarus, P. Syri Sententia, ex edit. S. Haverkampi, 56.

Avarum irritat, non satiat pecunia.

Utque ridetur a Poëtis, Sapientibus & Philosophis omnium aetatum omnibus: E. G.

Crescit indulgens sibi dirus hydrops
Nec sitim pellit. — —Vid. tot. illam Od. II. L. II. Horatii.

Nempe:

Quo plus sunt potae, plus sitiuntur aquae.

Et pariter:

— *Multa petentibus Desunt multa.* —

Itaque &, eodem teste, Horatio, L. IV. Carm. IX. s. f. populum falsis uti dedocente vocibus,

Non possidentem multa vocaveris
Recte BEATUM: *Rectius occupat*
NOMEN BEATI, *qui Deorum*
Muneribus sapienter uti
Duramque callet pauperiem pati.

Atque hoc est, quod voluit noster, & Philosophus idem, & Poëta, Dionysius Cato, sive quodcumque tandem ipsi fuerit nomen. Inquit igitur: *Si animo* & re vera, non mero tantum nomine, aut titulo tenus inani, non dici modo, sed & *esse vis* BEATUS,

— — *Nil cupientium*
Nudus castra petas transfuga, divitum
Partes linquere gestiens.

Namque hi dicuntur quidem, sed omnium minime sunt BEATI; potius vero *mendicant semper*, quia *semper cupiunt*, auctis

auctis jam ultra modum divitiis plura adhuc addi, plura adcumulari, per fas atque nefas. Ideoque numquam possunt esse contenti iis, quae habent: neque habent revera; sed habentur ipsi, sed tenentur, sed discruciantur ab illis. Quomodo igitur *beati* forent; quum sint miserrima omnium mancipia? Nec miseranda tamen: namque iterum, ut ridendo verum dicit Mimus, vs. 58.

Avarus IPSE MISERIAE CAUSSA *est suae.*

Porro, ut idem ait, vs. 163.

DESPICERE *oportet, quae possis deperdere;*

Ita & Noster: DESPICE DIVITIAS,

Quas qui suspiciunt, inquit, omnium sunt miserrimi, quia perpetuo agitantur versanturque in timore, ne vel in vita, vel in morte, pereant eae sibi. Jam mihi repetant suum illud continuo, quod in ore habent, quo sese jactant: BEATI POSSIDENTES! Possessores ut sunt, scilicet! Risum teneatis. Quibus sua avaritia neque usumfructum concedit rerum, quas habere in potestate, quas possidere, nimirum in somnio, sibi pulcre persuadent. Sed de hoc deinceps. Adeamus nunc Philosophos.

ANAXAGORAS vero, prudentissimus ille rerum aestimator, Valerio Maximo referente, Lib. VII. Cap. II. *de sapienter dictis aut factis* ab Externis, n. 9. „ *nec parum prudenter interroganti cuidam*, QUISNAM *esset* BEATUS:
„ Nemo, *inquit*, ex his quos tu felices existimas: sed eum
„ in illo numero reperies, qui a te ex miseris constare cre-
„ ditur. Non erit ille divitiis & honoribus abundans: sed
„ aut exigui ruris: aut non ambitiosae doctrinae fidelis ac
„ pertinax cultor, *in secessu*, quam in fronte, *beatior*". Quid hoc, in secessu? Intus, in penetralibus ANIMI. ANIMO *esse beatum.* Quae ergo dictio πλεονάζειν minime credenda est, cum Arntzenio.

QUANTUM autem sit, eas posse *despicere*, quas *suspiciunt* plurimi *divitias*, optime tradentem audiemus Epictetum, Enchiridii Cap. XXI. quod his conceptum verbis est: ΜΕΜΝΗΣΟ, ὅτι ὡς ἐν συμποσίῳ, δεῖ σε ἀναστρέφεσθαι. Περιφερόμενον γέγονέ τι κατά σε; ἐκτείνας τὴν χεῖρα, κοσμίως μετάλαβε. Παρέρχεται; μὴ κάτεχε. Οὔπω ἥκει; μὴ ἐπίβαλε πόῤῥω

τὴν ὄρεξιν, ἀλλὰ περίμενε, μέχρις ἂν γένηται κατά σε. Οὕτω πρὸς τέκνα. Οὕτω πρὸς γυναῖκα. Οὕτω πρὸς ἀρχάς. ΟΥΤΩ ΠΡΟΣ ΠΛΟΥΤΟΝ, καὶ ἔσῃ ποτὲ ἄξιος τῶν θεῶν συμπότης. Ἂν δὲ καὶ ΠΑΡΑΘΕΝΤΩΝ ΣΟΙ ΜΗ ΛΑΒΗΙΣ, ἀλλ' ΥΠΕΡΙΔΗΙΣ, τότε οὐ μόνον συμπότης, τῶν θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ ΣΥΝΑΡΧΩΝ. Οὕτω γὰρ ποιῶν Διογένης καὶ Ἡράκλειτος, καὶ οἱ ὅμοιοι, ἀξίως θεῖοί τε ἦσαν, καὶ ἐλέγοντο. H. E. *MEMENTO, oportere te in vita, veluti in convivio versari: in quo si fercula ad te perveniunt, extenta manu modeste carpe: si te transit eorum aliquod, ne detine: si nondum pervenit, ne procul appetitum extende; sed expecta, dum ad te veniat. Sic erga filios, sic erga uxorem, sic erga principatus, SIC ERGA DIVITIAS: Erisque aliquando dignus deorum convivio. Si vero quae & APPOSITA fuerint, NON CAPIES, SED CONTEMNES: tunc vero non modo deorum conviva, sed COLLEGA eris. Id enim cum facerent Diogenes & Heraclitus atque his similes, merito & divini erant, & vocabantur.*

DULCE esset haec populorum omnium celebrari linguis, inscribi insigique penitus animis omnium, ad quos amor ille sceleratus habendi penetravit, quoscumque sub jugum misit. Ideoque nec contenti graecis latinisque oraculis, gallica quoque, nam & gallica nimis amantur hodie, tribus hisce proxime sequentibus ad marginem subjiciemus Distichis, ejus-

XCVIII.

Commoda naturae nullo tibi tempore deerunt,
Si fueris contentus eo, quod postulat usus.

SI metiaris sumptus usu, h. e. necessitate, non ambitiono neque voluptate, nunquam tibi deerunt commoditates naturae, quae paucis contenta est, cum cupiditates immensum desiderent.

ERASMUS.

SI *fueris contentus.*] Senec. Epist. XVI. in f. *Si ad naturam vives, nunquam eris pauper: si ad opinionem, nunquam dives. Exiguum natura desiderat, opinio inmensum.* Conf. ejusd. Epist. CXIX. p. 590. & 591. Edit. Elsev. &c. (Edit. Elz. a. 1658. Tom. II. p. 455.)

O. ARNTZENIUS.

ejusdem fere argumenti, quaedam PHILOSOPHI cujusdam AMABILIS *.

Dives es, an pauper, ſi vis animo eſſe beatus;
Quaeſitas aliis deſpice divitias.
Quas qui ſuſpiciunt, mendicant ſemper avari:
Sufficiat reliquis; ſemper avarus eget.

Si tu veux vivre heureux, mépriſe l'opulence:
Garde-toi de çourir après l'or & l'argent.
Au ſein même de l'abondance,
L'avare des mortels eſt le plus indigent.

* *Reflexions d'un* PHILOSOPHE AIMABLE. *A la Haye, chez* Rutgerus van Laak, *Libraire dans le* Langue Pooten, 1756.

L'Amour ſe ſoûtient par l'Eſpoir,
Le Zêle, par la Récompenſe,
L'Autorité, par le Pouvoir,
La Foibleſſe, par la Prudence:
Le Credit, par la Probité,
La Santé, par la Tempérance:
L'Eſprit, par le Contentement,
Le Contentement, par l'Aiſance,
L'Aiſance, par l'Arrangement.

Plus de Douceur que de Beauté,
Me ſemble aux Filles néceſſaire;
Plus d'Eclat que de Vérité
Dans un Auteur ne me plait guère;
Pour être heureux, il faut avoir
Plus de VERTU que de SÇAVOIR,
Plus d'Amitié que de Tendreſſe,
Plus de Conduite que d'Eſprit,

PLUS DE SANTE' QUE DE RICHESSE,
PLUS DE REPOS QUE DE PROFIT.

La ſuite, à la fin du ſecond Diſtique de ce IV. Livre.

98.

Τ'αγαθὰ τῆς ΦΥΣΕΩC οὐκ ἄν ποτέ σοι ἐπιλείψει·
ΗΝ ἀγαπᾷς ΚΕΙΝΟΙC, ἐς ἅ ΠΕΡ ΧΡΕῖος κατεπείγει.

COMMODA *naturae*] Praeter aliam metaphraſim noſtram, potes etiam hac uti:

Οὔποτέ σοὶ φύσεως ἐπιλείψεται οὐδὲν ὄνειαρ.

Simplicius:

Τῶν φύσεως χρειῶν ἐπιδευὴς οὐκ ἂν ἔσοιο. SCALIGER.

QUOD *poſtulat uſus.*] Χρεῖος pro χρείας, aut χρεῶ male poſuit Planudes.

IDEM.

P. Syrus in ſententiis:

Is minimo eget mortalis, qui minimum cupit.

AR-

ARCTISSIMIS nexus ſane quam jucundiſſimi vinculis bina haec ſe ſequentia copulantur Diſticha, ceu praemonuimus alibi. Quid enim magis hominem reddere avarum ſolet, quam ea importuna cura & ſolicitudo, qua exagitantur plerique, ne ſibi aliquando aut praeſidia ad vitam neceſſaria, aut vitae *COMMODA deſint*. Ea videlicet de cauſſa certiſſima quaevis ac praeſentia incommoda penſi non habent, ne incerta, & quae ſibi tantum fingunt ipſi, ſint *quodam tempore* ſubeunda futura. Contra haec, tam maleſuada cura atque anxietate oppreſſos erigit Noſter animos: Fore enim, ait, ut *nullo* umquam *tempore deſint commoditates* & ad vivendum & ad bene vivendum neceſſariae, ei, qui *contentus eſſe* didicerit neceſſariis tantum, quae, uti ipſe rerum *uſus* & *natura poſtulant*, ita & ubique & aequaliter ferme eorum prodiga ſemperque ſuppeditare & omnibus ſoleat NATURA. Scilicet adeo verum illud eſt, *contentum eſſe rebus ſuis, maximas eſſe certiſſimasque divitias*, ut nihil majus & praeclarius nihil, ne votis quidem omnibus, expeti poſſit: Quid enim ultra flagitaveris, quam *contentus* ut ſis & ut eſſe revera queas?

USUS autem quid ſit, de quo hic ſermo eſt mentioque ſub fin. injicitur, nemo melius, quam ex Epictꝫeto qui didicerit, ille docebit. Certe enim non uſus & conſuetudo vulgaris eſt, cui ita ſervum addicat filium Cato, neque ſapientis eſt, ei hoc modo ſubjici, ut quidquid ille *uſus poſtulat*, ſine diſcrimine admittendum ſit, aut etiam praeſtandum. Non ita. Sed quum res quaelibet, quantum valent, non niſi ſuo valeant ex uſu, quem concedunt eae nobis, hunc idcirco RERUM USUM conſtituit aeſtimationis earum arbitrum quaſi & ſequeſtrum. Sic etiam paſſim Philoſophus noſter Epictetus, interque alia, Cap. XI. Enchiridii, ubi haec ait: Ἐπὶ μηδενὶ ἐπαρθῇς ἀλλοτρίῳ προτερήματι. Εἰ ὁ ἵππος, ἐπαιρόμενος ἔλεγεν ἂν, ὅτι καλός εἰμι, οἱςὸν ἂν ἦν. Σὺ δ' ὅταν λέγῃς ἐπαιρόμενος, ὅτι ἵππον καλὸν ἔχω, ἴϑι ὅτι ἐπὶ ἵππῳ ἀγαϑῷ ἐπαίρῃ. ΤΙ ΟΥΝ ΕΣΤΙ ΣΟΝ; ΧΡΗΣΙΣ ΦΑΝΤΑΣΙΩΝ. ὥϑ' ὅταν ἘΝ ΧΡΗΣΕΙ φαντασιῶν ΚΑΤΑ ΦΥΣΙΝ σχῇς, τηνικαῦτα ἐπαρϑήσῃ. τότε γὰρ ἐπὶ σῷ τινὶ ἀγαϑῷ ἐπαρϑήσῃ. H. E. *Ob nullam alienam praeſtantiam aut excellentiam te efferas. Si equus ſuperbiens dicat, pulcer ſum, ferendum eſſet. Tu vero cum dicis ſuperbiens, pulcrum babeo equum: memento te ob pulcrum equum ſuperbire. QUID ERGO EST TUUM? NIHIL praeter USUM RERUM*, vel imaginationum,

num, quales scilicet illae sunt extra usum. *Ergo cum* IN USU rerum & de rebus *opinionum* SECUNDUM NATURAM *te habebis, tum vero superbias licebit : ob aliquod enim tuum bonum superbies.* Quibus nos in ima pagina recentioris *Philosophi* illius *amabilis* quae porro sequuntur, quaeque nos promisimus ante, adjungimus. †

At sic non cupido, nullo tibi tempore, nullo,
Naturae deerunt commoda & ulla bona.
Si fueris contentus eo, quod tempora praebent,
Quodque usus rerum postulat, aut quod honos.

Ce qui sert aux besoins dans l'usage ordinaire
Ne te manquera pas, si tu sçais en tout tems
T' en tenir au seul nécessaire :
Peu de chose suffit pour nous rendre contens.

---

† Petit bien, qui ne doive rien,
Petit jardin, petite Table,
Petit minois, qui m'aime bien,
Sont pour moi chose délectable ;
J'aime à trouver, quand il fait froid,
Grand feu dans un petit endroit.
Les délicats font grande chere,
Quand on leur sert dans un repas
De grand vin dans un petit verre,
De grands mets dans de petits plats.
Il résulte de ce langage
Qu'il ne faut jamais *rien de trop* :
Que de sens renferme ce mot !
Qu'il est judicieux & sage !
Trop de repos nous engourdit ;
Trop de fracas nous étourdit ;
Trop de froideur est indolence ;
Trop d'activité, turbulence ;
Trop d'amour trouble la raison ;
Trop de remède est un poison ;
Trop de finesse est artifice ;
Trop de rigueur est dureté ;
Trop d'oeconomie, avarice ;
Trop d'audace, témérité :
Trop de bien devient un fardeau ;
Trop d'honneur est un esclavage ;
Trop de plaisir mène au tombeau ;
Trop d'esprit nous porte dommage ;
Trop de confiance nous perd ;
Trop de franchise nous dessert ;
Trop de bonté devient foiblesse ;
Trop de fierté devient hauteur ;
Trop de complaisance, bassesse ;
Trop de politesse, fadeur.
Ce TROP pourroit, à le bien prendre,
Aisement se changer en bien :
Cela vient faute de s'entendre ;
Le TOUT souvent dépend d'un RIEN.

Ce RIEN *s'appelle communément* FORTUNE, *comme nous verrons, avec le reste de ces vers sententieux, à la fin du Distique qui suit incontinent.*

XCIX.

Quum ſis incautus, nec rem ratione gubernes,
Noli Fortunam, quae non eſt, dicere coecam.

SI res male tibi ſuccedunt tuapte negligentia, ne conferas culpam in fortunam, ut illam coecam appelles, cum tu ipſe magis parum proſpexeris. Poteſt accipi bifariam *quae non eſt*, i. e. *quae nulla eſt*. Fingunt enim mortales hanc eam, cum nulla ſit, aut *quae non eſt*, ſubaudi *coeca*.

ERASMUS.

RES non ſimpliciter hic notat *rem familiarem*, ſed *rem omnem*, cum privatam tum publicam, cum forenſem tum militarem. *Ratio* autem hic eſt *animi ratio* ſive *conſilium*, quare voci *prudentiae* ſaepe adjungitur. Vid. Horat. Lib. I. Ep. XI. v. 25.

—— *Nam ſi* ratio *&* prudentia *curas*,
Non locus, effuſi late maris arbiter, aufert, &c.

O. ARNTZENIUS.

NEQUE HOC multum recedit a ſuperiorum tenore, &, ut omnia fere hujus ultimi libri Diſticha, ad Fortunae reſpicit munera, quae vulgus mortalium nimium quantum ſuſpicit. Tu *deſpice* ea; ita paullo ante ex ſe nato praeceperat: Nunc: deſpice *Fortunam*, ait, non quidem, ut coecam eam, cum vulgo, Deam eſſe crimineris; ſed uti nullam eſſe, cum hominum ſapientioribus, tibi fortiter firmiterque perſuadeas. Rurſum ſupra, *deſpice*, ajebat, non abjice, Fortunae quae habentur dona: Hoc enim inprudentis, illud maxime prudentis eſt; hic vero vetat *eſſe incautum*, praecipit contra, *rem gubernari* cum *ratione* & conſilio. Quae efficient, ut neque abutatur rebus animi providus, nec iisdem nolit uti. Porro, promiſerat ante, *non eſſe defutura umquam* ei *Naturae commoda*, *ſi* quis recto rerum *uſu contentus fuerit*; nunc contra: Si tibi ea forte aliquando deſint, incuria tua, aut non rite utenti rebus, non id inputabis alicui, qualicumque illi, *Fortunae*, ut adverſae tibi, ut *coecae*, ut pertinaci pervicacique Deae, ut mobili & inſtabili,

99.

Ἢν ἀφύλακτος ΕΩΝ, ΑΛΟΓΩC ΤΑ ΣΑ πάντα Διοικῇς,
ΜΗ τι ΤΥΧΗΝ λέγε ΤΥΦΛΗΝ, ΜΗ τοίην περ ΕΟΥΣΑΝ.

NOLI *Fortunam, quae non est, dicere coecam.*] Planudes:

> *Μή τι τύχην λέγε τυφλήν, μὴ τοίην περ ἐοῦσαν.*

> *Noli Fortunam, quae non est talis, vocare.*

Ergo Fortunam esse credit, sed non coecam, qualis habetur vulgo. Atqui ridiculum.

AU-

AUCTOR vetat Fortunam coecam dicere, quae tantum abest, ut coeca dici possit, ut nulla sit Fortuna in rerum natura. Sic igitur reddendum erat:

> Μὴ κίκλησκε τύχην τυφλήν, τὴν μηδὲν ἐοῦσαν.

Et profecto clarius extulisset auctor:

> *Noli Fortunam, quae nulla est, dicere coecam.*

SCALIGER.

bili, tamquam mulieri: ista enim Poëtarum figmenta sunt & vulgi fabulae; sed tuae ipsius tribues inprudentiae, sed temeritati propriae atque dementiae. Tu in eo scil. *coecum* exhibuisti te; quid jam coecitatis vitium a te frustra amoliris? Quid transferre crimen in alium praepostere tentas? Id, certe, culpa vacat *quod non est*. Ergo Fortuna non coeca quidem, sed coecis, vitae dux est: Ratio, perspicacibus & consilio pollentibus. Et pulcre profecto P. Syrus:

> *Male geritur, quidquid geritur Fortunae fide.*

Et: *Fortuna nulli plus quam consilium, valet.*

Idque, ut solet, in utramque partem. Pulcrius fortasse idem:

> *Homo, ne sit sine dolore, Fortunam invenit.*

Et hoc in utramque Fortunam, & prosperam & adversam, aeque commode dicendum. Huc refer quae adportat Cl. Cannegiet. Cap. IX. Rescriptor. ad hoc praesens Distichon sa-

facientia: „ Didicerat similiter Dionysii fil. ex Pacuvio, „ vid. Auctor. ad Herenn. Lib. II. Cap. XXIII.

„ *FORTUNAM insanam esse & CAECAM & brutam*
„ *perhibent Philosophi.*

„ Didicerat praeterea ex eodem:

„ *Sunt autem alii Philosophi, qui contra FORTUNAM*
„ *NEGANT.*
„ *ESSE ULLAM.* ——— ———

„ Imo & hoc didicerat ex illo:

„ *Sed TEMERITATE omnia autument REGI.*

„ Quid in illa priscorum Philosophorum ambiguitate, quam „ veteris Poëtae carminibus perceperat, sequatur, quid „ fugiat, hoc suo Disticho monet pater. – Poëtas autem „ intelligi, cum Philosophos nominat Pacuvius, dubitan„ dum non est. Hoc praeterea nemo dubitabit, qui Catoni „ nostro pacuvianos illos versus in oculis fuisse perspexerit, „ quin verba illa Distichi: *quae non est*, interpretetur: *quae* „ *nulla est*, quo sensu ea etiam accepit Sarisberiensis Joan„ nes in Policratico, Libr. III. Cap. VIII. (praeter alia dicens: *Frustra ergo* caecitas *ejus arguitur, quae in natura rerum inveniri non potest.*) Quod addo, quia Erasmus ambi„ gue exponit, Scriverius etiam mutat". Hactenus cel. Rescriptor. Sed innumera sunt, multoque plura virorum sapientium, quam plebeculae, in Fortunam dicteria. Quae frustra hic enarrare velle supersedebimus. Potius nos, quae ex Epicteto nostro huc pertineant, paucis tantum verbis indicabimus. Sic ille sedulo monet LXmo. Capite: Ἐν τῷ περιπατεῖν καθάπερ προσέχεις, μὴ ἐπιβῇς ἥλῳ, ἢ στρέψῃς τὸν πόδα· οὕτω πρόσεχε, μὴ ΤΟ ΗΓΕΜΟΝΙΚΟΝ βλάψῃς ΤΟ ΣΕΑΥΤΟΥ. Καὶ τοῦτ' ἂν ἐφ' ἑκάστου ἔργου παραφυλάσσωμεν, ΑΣΦΑΛΕΣΤΕΡΟΝ ἁψώμεθα τοῦ ἔργου. H. E. *Inter deambulandum quemadmodum caves, ne clavum calces, aut pedem distorqueas: ita cave, ne QUOD IN TE IPSO DOMINATUR, offendas*, vel: nc in illam actionum omnium GUBERNATRICEM inpingas, RATIONEM. *Et hoc si in quavis re servemus, TUTIUS illam CAUTIUSQUE adgrediemur.* Sic idem Cap. & LXXI. apertius docet: Ἰδιώτου στάσις καὶ χαρακτὴρ, οὐδέποτε ἐξ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ ὠφέλειαν ἢ βλάβην, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔξω. Φιλοσόφου στάσις καὶ χαρακτὴρ, πᾶσαν ὠφέλειαν

λειαν καὶ βλάβην ΕΞ ΕΑΥΤΟΥ προσδοκᾷ. H. E. *Ineruditi ſtatus & nota eſt, nunquam a ſe ipſo expectare utilitatem aut damnum, ſed ab externis.* Quale & Fortuna. *Philoſophi ſtatus eſt atque norma, omnem & utilitatem & noxam A SEMET IPSO expectare.* Ergo ipſi FORTUNA NIHIL EST. Quibus, ad inferiorem paginam, *Anonymi amabilis* reliqua juxta adponere conſultum duximus †.

Quum ſis incautus nec rem ratione gubernes,
Lumine quum caſſum coeca cupido trahat;
Noli Fortunam, quae NON EST, dicere coecam.
Velle ſuum cuique EST; EST tibi velle tuum.

Sans ſoins, & dépourvu de la raiſon commune,
Si tu réuſſis mal à conſerver ton bien,
D'aucun aveuglement n'accuſe la fortune:
Qu'eſt-ce que la Fortune? UN RIEN.

† Un RIEN eſt de grande importance,
Un Rien produit de grands effets;
En amour, en guerre, en procès,
Un Rien fait pancher la balance.
Un Rien nous pouſſe auprès des Grands,
Un Rien nous fait aimer des Belles,
Un Rien fait ſortir nos talens,
Un Rien dérange nos cervelles.
D'un RIEN de plus, d'un RIEN de moins,
Dépend LE SUCCES DE NOS SOINS.
Un Rien flatte quand on eſpere,
Un Rien trouble lorſque l'on craint.
Amour, ton feu ne dure guère,
UN RIEN L'ALLUME, UN RIEN L'ETEINT.

C.

Dilige denarium; sed parce dilige formam:
Quam nemo sanctus nec honestus captat ab aere.

Amare pecuniam ad usum, prudentis est: Amare, ut forma pascat oculos, avari ac dementis. Denarium volunt omnes; formam soli mali captant.

Erasmus.

Dilige *denari*] Ita legit Scaliger. Est elegans Distichon, ait idem. Avarus diligit numum propter materiam, aurum, argentum, aes: Sapiens propter usum. Non, inquit, veto te amare numum ipsum, sed intra modum: quatenus sapiens ab usu captat eum; non ut vulgus, a materia, amans duntaxat concisum in formas parvas, faciesque minutas, ut jocatur Juvenalis. Forma denarii est τὸ χάραγμα. Denarius, Est ἑλληνισμός.

Opitius.

Nemo *sanctus nec honestus* —— *ab aere.*
Ratiocinium fere quale & Mimi illud: Edit. Haverkamp. v. 608.
Repente dives nemo *factus est* bonus.

Non tam morum Doctrinae atque praeceptis in hoc, quam Criticae navanda opera est. Vexatissimum enim esse Distichon omnes tibi unanimi consensu fatentur. Quomodo autem e tanto singulorum dissensu eluctari nos verumque breviter & dilucide tamen exponere queamus, vix, profecto, videmus.

Quid *putidius fingi potest* (ex ungue leonem, ex acerbitate atque asperitate in dicendo, agnoscite Boxhornium, qui nobis agmen ducat dissentientium,) *quam Dist. Lib. IV. si recte se habeat lectio vulgata:*

> Dilige denari, sed parce dilige formam:
> Quam nemo sanctus nec honestus captat ab aere.

Quid est parce diligere denarii formam, eamque neminem sanctum

100.

'Αργυρίῳ χρῶ, 'Αργυρίου ΦΙΛΙΗΝ δ' ἀπόλειπε·
'Ην ΟΥδεὶς σοφὸς, οὐδεὶς τίμιος ἠγάσατ' ΑΝΗΡ.

DILIGE *denarium.*] Falsa syllaba secunda in voce *Denarium.* Multi hoc Distichon vexarunt frustra. Legendum vero:

Dilige denari, sed parce dilige, formam:
Quem nemo sanctus, nec honestus captat ab aere.

Est elegans Distichon. Avarus diligit nummum propter materiam, aurum argentum, aes: Sapiens propter usum. [*Et reliqua, supra jam ab Opitio exscripta.*]

SED *parce dilige formam.*] Planudes: ἀργυρίου φιλίην ἀπόλειπε. Neque mentem loci capit, & barbare φιλίην ἀργυρίου, ἀντὶ τοῦ φιλαργυρίαν, dixit. Nam φιλαργυρία est a nomine φιλάργυρος, quod quidem est φιλῶν τὸ ἀργύριον, non autem φίλος τοῦ ἀργυρίου. Quis Graece sciens hoc pateretur? Neque magis φιλίαν ἀργυρίου potes dicere, quam Latine amicitiam pecuniae, quod Sallustius recte studium pecuniae. Quis unquam putasset hominem & genere Graecum & studiis excultissimum idiomatis sui tam aut nescientem, aut negligentem fuisse? Mihi certe non mediocris hujus viri admiratio incessere solet, quoties haec lego. SCALIGER.

ctum vel honestum ab aere captare? Scio vulgo sic exponi, prudentis esse, amare pecuniam, quoad usum; stulti vero esse, & avari, pecuniam amare, ut forma ejus atque specie oculi tantum pascantur. Praeclara quidem sententia, sed quomodo ea ex verbis Distichi elici queat, nondum video; forsan tamen stupor hic non tam Auctori, quam descriptoribus debet imputari. Facile crediderim, primitus ita scriptum fuisse:

Dilige DENARIUM, sed parce dilige. FAMAM
NAM nemo sanctus VEL honestus captat AB AERE.

DENARIUM habent omnes Libri MSS. etiam noster. Primus Scaliger restituit DENARI, *nempe* FORMAM, *non alia de caussa, quam quia secunda in* DENARIUS *produci debeat. Sed ea emendatione non est opus.* DENARIUM *hic trisyllabon est,*

 per

per licentiam poëticae contractionis, cujusmodi exempla apud alios, etiam castigatissimos Auctores, exstant. Quidquid sit, nihil est, quod vulgo legitur. Haec Boxhornius: quibus hunc in modum respondet postremus Editor horum Distichorum, Arntzenius: „At negamus, ipsi licere, quod olim Clyti interfector voluit, nodos quasi Gordios gladio rumpere. Licet
„ etiam non ignoremus *famam* & *formam* saepissime ab in-
„ doctis librariis confundi, vid. Celeb. Burmann. ad Ovid.
„ Epist. IV. Heroid. v. 27. eumdem ad Epist. VII. v. 5. &
„ denique ad Lib. X. Metam. v. 240. Addit tamen Boxhorn.
„ *denarium habent omnes libri* MSS. *etiam noster.* Lector facile
„ ex his intelligit, per *omnes libros* MSS. unicum Boxhor-
„ nianum Codicem intelligi debere. Sane quinque meorum
„ nil mutant. Vossii tamen Conl. Leid. tert. Cod. Turic.
„ & libri typis inpressi antiquissimi, ut Editt. Boill. Erasm.
„ Gryph. Cord. Cruc. & aliae *denarium* praeferunt: Sed ita
„ forte mutarunt illi, qui nesciebant, *denari* pro *denarii*
„ recte dici casu gignendi &c". Equidem nullus haesitarem, licet a Boxhornio profectam, in hanc tamen subscribere emendationem, modo plures addicerent Codd. & alia verborum serie esset concepta, v. g. hacce:

> *Dilige Denarjum, sed parce: Dilige* Famam,
> *Quam nemo sanctus vel honestus captat* ab aere.

Namque in altera illa mentem quidem facile agnosco Catonianam, minime vero dictionem. Mentem videlicet agnoscerem eamdem, ex qua & illud profluxisset:

> *Non* OPIBUS *bona* FAMA *datur, sed moribus ipsis.*

Si vero FORMA sit servanda, pro FAMA, mallem hoc modo efferri, audaciore quamlibet correctione, si correctione tamen opus:

> *Dilige Denarjum, sed parce dilige* formam,
> *Quam nemo* spectat, *&* *honestus* curat haberi.*

Sed mutare tamen ex meo sensu non ausim. Ausi vero sunt alii

* Nisi cui forte magis adriserit hoc modo:

> *Quam nemo* spectat, qui curat *honestus haberi.*

Sensu, certe, manente semper eodem. Etiam cui displicuerit CURAT, retineat licet illud CAPTAT. De eo enim non laboramus.

alii longius recedere a recepta lectione: quibus ne recensendis omnibus nimium inmorer, id quod & jam egit Daumius, & plures ipsum secuti alii, vel propterea adeundi, ea tantum breviter enarrabo, quae ex illo tempore prioribus addidit, inque medium de novo deque suo adtulit nobilissimum Criticorum Par, Cannegieterus & Withofius.

CANNEGIETERUS quidem maximam partem Capitis XXXI. Boxhornio rescriptorum huic nostro consecravit Disticho: nos praecipua tantum ex eo strictim indicabimus, ut quid caput sit rei intelligi possit. „ Hic versus, *inquit*, „ multos exercuit, neque interpretes duntaxat, sed & Sal- „ masius de eo interpretando laboravit ad Lampridium in „ Alexandro Severo Cap. XXXIX. Quot autem capita, „ tot sententiae. Hoc unum rogo, ne in tanta opinionum „ varietate meam conjecturam declarasse fraudi mihi sit". *Non erit, certe, sed grates potius debentur huic tanto studio cum modestia tanta conjuncto.* „ Ipse quidem moleste non feram, „ eam reliquis posthaberi. Omnes autem in eo maxime „ desudant, ut, quid forma denarii sit, elucident. *For-* „ *mam pecuniae* quam dixerit Tacitus, Annalium Lib. XVI. „ Cap. I. de moribus Germanorum Cap. V. notum est: „ quaeque alias dicatur, & quae mens sit Jurisconsulti, in „ L. XCIX. Dig. de Solutione, hujus loci non est inqui- „ rere, fiet id a nobis opportuniore tempore. *Formam* & „ *famam* Librariorum oscitantia mutatam non nego, & for- „ te commutata illa apud Tacitum, Annalium Lib. III. „ Cap. LII. ubi de Afro oratore, *prosperiore eloquentiae, quam* „ *morum fama fuit*, nunc *forma* legitur. Ita scripsisse Diony- „ sium puto,

> „ *Dilige* TE ORNARI, *sed parce dilige formam*,
> „ *Quam nemo sanctus nec honestus captat* HABERE.

Pluribus deinde hanc felicissimam conjecturam, sed conjecturam tamen, prouti & ipse adpellat, ad finem usque Capitis adstruit vir eruditissimus, quae apud ipsum perlegisse, nec amplectentium hanc eamdem sententiam, saltim poenitebit neminem. In quibus & haec adtentionem aliquam merentur, quae sub finem habet reliquisque adnectit: „ Ne- „ que—non conveniet nostro & Ovidio. Noster ornatum „ probat, eum Ovidius munditiem nominat, atque ut in- „ telligas munditiem hanc significari nostro, ita ille in sen- „ tentiis minoribus, quae praemittuntur Libro I. *Mundus*

 „ *esto;*

„ *esto*; quod fortasse lemma fuit hujus Distichi, de quo
„ hic disputamus. Formam parce diligi vult noster, nec
„ plane negligi, Ovidius. Sed utile erit adscribere versus
„ hujus Poëtae, qui egregie illustrant sententiam Dionysii.
De Art. am. I. 505.

Sed tibi nec ferro placeat torquere capillos:
Nec tua mordaci pumice crura teras.
Ista jube faciant, quorum Cybeleia Mater
Concinitur Phrygiis exululata modis.
FORMA VIROS NEGLECTA DECET. *Minoida Thesens*
Abstulit, a nulla tempora comtus acu.
Hippolytum Phaedra, nec erat bene cultus, amavit.
Cura Deae, silvis aptus, Adonis erat.
MUNDITIAE PLACEANT: *Fuscentur corpora campo:*
Sit bene conveniens & sine labe toga.
Linguaque ne rigeat: Careant rubigine dentes:
Nec vagus in laxa pes tibi pelle natet.
Nec male deformet rigidos tonsura capillos:
Sit coma, sit docta barba resecta manu.
Et nihil emineant, & sint sine sordibus ungues:
Inque cava nullus stet tibi nare pilus.
Nec male odorati sit tristis anhelitus oris,
Nec laedant nares, virque paterque gregis.
Cetera lascivae faciant, concede, puellae,
Et si quis, male Vir, quaerit habere virum.

„ Neque hunc ornatum abnuit Cato Priscus, *vestiri*, in-
„ quit, *in foro, honeste, mos erat; domi, quod satis erat*,
„ Vid. Gellium Lib. XI. Cap. II. Licet exempla proferre
„ Virorum maximorum, cum in Graecorum, tum Roma-
„ norum civitate, qui delectati sunt ornatiore habitu, Al-
„ cibiadis, Aristotelis, Zenonis, Caesaris, Hortensii & alio-
„ rum. Dictum Actii Poëtae vetustissimi est, *Discincta*
vestis, discinctus animus, ne nega. Haec & plura alia d. l.
Vir ille praeclarus, qui se per omnia conspiciendum prae-
bet *elegantioris Jurisprudentiae* cultorem eximium, de qua
egregie ante annos aliquot & dixit & scripsit, *ambitum ejus
dimetiendo*, quum *provinciam capesseret feudalem*, Ernestus Mar-
tinus

tinus Chladenius V. Celeberr. Vitembergae CIƆIƆCCXLVII. Cujus in illo ſcripto perjucundo plurima ad elegantiam & hoc totum argumentum ſpectantia curioſus indagator inveniet.

WITHOFIUS non multum in diverſa abit, ſi ſenſum reſpicias, quamvis ille Vir opt. fere ſemper de epitheto aliquo ſolicitus, quod cum ſuſpecta voce litterarum quibusdam apicibus conveniat, poſtquam illud inveniſſe ſe arbitratur, id omni molimine lectoribus, ut veram genuinamque lectionem, tantum non obtrudere ſaepe fruſtra tentet. Ita hic ſuſpectae ſibi voci *Denarii* congruens reperit *Formae* Epitheton, *tenera*, tribus ſcil. aut quatuor litterulis E. N. R. & A. Harum fide vel jurabit, *Teneram formam parce diligendam eſſe*, id ſolum voluiſſe Auctorem noſtrum. „ *Pervenio nunc*, inquit, *ad locum*, *cujus reſtitutio & emendatio ut palmaria*, *ita mihi jucundiſſima fuit*, *Lib. IV. Diſt. IV.* „ *ut olim ubique lectum fuit:*

> Dilige *denarium*, ſed parce dilige formam,
> Quam nemo ſanctus, nec honeſtus, *captat ab aere.*

„ *Sic omnes ſcripti editique Libri conſtanter habuerunt. Futilitatem Praecepti nemo eſt quin videat. At eam Boxbornius non* „ *innocentiſſimo Auctori*, *ſed temporum injuriae*, *& putidiſſimis* „ *Librariis imputare debuiſſet. Sed ſtoliditas praecepti jam omittatur*, *ad quam minuendam quam ſe torqueant interpretes*, *ut de* „ *denario & denarii forma dicant*, *quae non exſibilentur*, *taedet* „ *narrare. De verſu tantum dicemus prius ipſo*, *qui vocem* denarium *non admittit. Nihil Scriverii inventum*, *nihil Daumii* „ *ſimilia exempla ex omnis aetatis etiam infimae poëtaſtris clauſtralibus congeſta juvant. Praevaluit itaque magni Scaligeri* „ *ſententia*, *interpolatum illud* denarî *& mox* Quem *obtrudentis*, *ut nunc vulgo exhibetur*: *quo pacto via emendandi difficilior redderetur*, *niſi ſciremus*, *id ejus eſſe commentum*, *cujus* „ *incomparabilis Viri intempeſtiva Auctoritas optimis ſcriptoribus* „ *ſaepe damnoſa fuit. Idem hic contigit. Omnibus rationibus bene* „ *ſubductis*, *intuens voces* formam, ſanctus, honeſtus, *multaque alia conſiderans affirmo ſecure*, *Auctorem longe aliud hic* „ *praeceptum dediſſe. Emenda*, *ſcribe*, *lege*:

> „ Dilige *te*, *teneram* ſed parce dilige formam,
> „ Quam nemo ſanctus nec honeſtus *curat habere.*

„ *En aureum plane praeceptum*, *auream ſententiam! Te*, *inquit*,

 „ *ſecun-*

„ *secundum naturae jus legesque dilige, sed formam teneram di-*
„ *lige parce, quam nemo sanctus honestusque habere curat, aut*
„ *magni facit. Syllabâ* te *male omissâ & non geminatâ ex* tene-
„ ram *fluxit* Denarium, *incredibili stoliditate, tot magnis dein-*
„ *ceps hominibus multum negotii excitaturâ. Eo autem facto tan-*
„ *to facilius* τὸ habere *in* ab aere *corrumpi potuit. Vox* san-
„ ctus *peculiariter de castis, ac pudicis usurpatur. Exempla in*
„ *Cicerone, Virgilio, Phaedro, aliisque exstant innumerabilia.*
„ *Vide Cl. Dukerum ad Flori Lib. II. Cap. VI. ubi* sanctitas
„ Scipionis *praedicatur eo sensu. Clausulam Distichi sumpsit san-*
„ *ctissimus scriptor e suo Horatio, qui Lib. II. Epist. II. v.* 182.
„ *scribit*, Sunt qui non habeant; est qui non curat habere.
„ *Vid. etiam Cl. Bentlejum ad eundem, Lib. I. Epist. II. v.* 34.
„ *Hic autem* curat *in* captat, *ob alia jam corrupta porro mu-*
„ *tatum est; ut supra vidimus, idem verbum* cura *in* serva *in-*
„ *eptissime mutatum esse*". (Innuit hic Auctor Lib. III. Dist. IX.
sua ex sententia, quam ibi indicavimus.) „ *Ceterum observa,*
„ pergit, *jam Andream Alciatum Lib. IV. Parerg. Cap.* XXIII.
„ *in hoc Disticho se frustra torsisse, & eum esse, quem praecipue*
„ *Scaliger intellexisse videtur, cum ait, multos hoc Distichon*
„ *vexasse frustra. Et sane, ut ipse sibi fingebat, quae Auctori*
„ *nunquam in mentem venisse certus sum, ita Alciatus nullum*
„ *operae tulit pretium. Vid. ipsum l. c. & Daumium in notis,*
„ *ut quid lucida utilissimi praecepti veritas tenebrosae praecepti*
„ *inutilis caligini praestet, tanto magis elucescat*". Considerem
prius citiusque clavam posse eripi ipsi Herculi, quam hujus
opinionis parmulam domino suo, itaque nec in ea inpu-
gnanda operam perdam. Interim adserere voluimus suam
libertatem lectoribus, in hac tanta varietate, quod opti-
mum ipsis videbitur, eligendi.

CETERUM non tam inutile, nec absurdum magis, quam
illud P. Syri v. 90. Haverk:

Bona, imperante animo, fiet pecunia

hoc esse, de PECUNIA ubi etiam praeceptum intelligatur,
& Epicteti Philosophia ubique clamat, ut quae *Pecuniam
solo ex usu aestimandam* docet, cujusmodi ad sequentia quae-
dam ex ipso adlegabimus, & duo inter ejusdem Philosophi
Apophthegmata, quae Stobaeus nobis conservavit, mire
cum hoc nostro concordant. Alterum ita habet: ΠΛΟΥΤΩι
μὲν δὴ ΧΡΗΣΤΕΟΝ ὡς ΥΛΗι τινός, οὐκ ἐπὶ παντὸς ὁμοίως.
Ἀρετὴν οὖν τοῖς πᾶσι μᾶλλον εὐκταῖον, ἢ πλοῦτον ἀνοήτοις σφα-
λερόν.

λερόν. ὑπὸ γὰρ χρημάτων αὔξεται κακία· καὶ ὅσῳ τις ἂν ἄφρων ᾖ, τοσούτῳ πλέον ἐξυβρίζει, τὸ λυσσῶδες αὐτοῦ τῶν ἡδονῶν ἐκπληροῦν ἔχων. ΟΥΔΕΙΣ ΦΙΛΟΧΡΗΜΑΤΟΣ, καὶ φιλήδονος, καὶ φιλόδοξος, ΚΑΙ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΟΣ, ἀλλὰ μόνος ὁ ΦΙΛΟΚΑΛΟΣ. H. E. *Divitiis utendum est, ut materia quadam, non in omni re eodem modo. Virtutem igitur omnibus optare praestat, quam divitias, insipientibus periculosas. Pecuniis enim augetur improbitas : & quo quisque stultior est, eo magis insolescit, cum voluptatum suarum rabiem explere potest.* NEMO AVARUS, *nemo voluptarius, nemo ambitiosus est,* IDEMQUE HUMANUS ; *sed solus* HONESTATIS STUDIOSUS. Alterum vero, hoc modo : Καθάπερ ἔχιν, ἢ ἀσπίδα, ἢ σκορπίον, ἐν ἐλεφαντίνῃ, ἢ χρυσῇ θεώμενος κίστῃ, οὐ διὰ τὸ πολυτελὲς ΤΗΣ ΥΛΗΣ ΑΓΑΠΑΙΣ καὶ εὐδαιμονίζεις, ἀλλ' ὅτι λυμαντικὴ ἡ φύσις, ἐκτρέπῃ καὶ μυσάττῃ· οὕτω καὶ ἐπειδὰν ΠΛΟΥΤΩι καὶ ὄγκῳ τύχης θεάσῃ ΚΑΚΙΑΝ ΕΝΟΥΣΑΝ, μὴ καταπλαγῇς ΤΟ ΠΕΡΙΛΑΜΠΕΣ ΤΗΣ ΥΛΗΣ, ἀλλὰ καταφρόνει τῆς ἐν τῷ τρόπῳ κιβδηλίας. H. E. *Ut viperam, aut aspidem, scorpiumve in eburnea vel aurea cista visum, non* OB MATERIAE PRETIUM *magnifacis aut* DILIGIS, *sed ob pestiferam naturam odisti & aversaris : Ita cum in* DIVITIIS *& fortunae splendore* IMPROBITATEM *conspexeris, noli percelli* MATERIAE *tanto* SPLENDORE (h. e. DENARII AERISQUE FORMA,) nempe DIVITIARUM MAGNIFICENTIA; *sed perversitatem morum*, quae iis adhaeret, ut Vir sapiens, sanctusque & incorruptus, *adspernare.* Sic Virtus jubet,

— Regnum & diadema tutum Deferens uni, propriamque laurum,
Quisquis ingentes oculo irretorto Spectat acervos.

Dilige denarjum : Sed parce dilige formam :
Dilige sed famam : Dilige honore trahi.
Quem nemo sanctus nec honestus captat ab aere :
Conciliant proprium nulla aliena decus.

N'aime l'argent que pour l'usage ;
Et de son vain éclat ne sois jamais épris :
A ce trait on connoit le sage,
Qui pour le metal seul ne sent que du mépris.

CI.

Quum fueris locuples, corpus curare memento.
AEger dives habet nummos, ſe non habet ipſum.

CUM agitur de corporis valetudine, ne tum parcas divitiis tuis. Etenim qui morbo non ſuccurrit, ne minuat pecuniam, is habet quidem nummos, ſed ſe ipſum non habet: cum enim male valeat, mavult nummos eſſe ſalvos, quam ſeipſum, & illis frui, quam ſeipſo. Fortaſſe pro *ſed*, legendum *ſe*.

ERASMUS.

QUUM *fueris locuples, &c.*] Vide Weitz. ad Idyllium XVI. Theocriti v. 24.

Se non habet ipſum.] Vet. *ſed non habet ipſum.* pro *ſe ipſum.* Weitz. d. l. legit:

——— *ſed non habet uſum.*

DAUMIUS.

NUMMOS nunc vocat Latinorum, quod DENARIUM ſtatim ante vocaverat, Graecorum more, ut qui, ex Horatii praeſcripto, exemplaria Graeca & Poëtarum & Philoſophorum diurna verſabat nocturnaque manu: Namque hic etiam manifeſte in eodem pergit Auctor argumento & nihil eſt hoc aliud, quam adplicatio eorum ab unoquoque facile inſtituenda ſpecialior, quae dicta modo erant generalius. Idque inter alia maxime inſervit ei probando ſuperioris Diſtichi ſenſui, quem ſub finem criticae ejusdem Hiſtoriae nos quoque ſtabilivimus adverſum aliter ſentientes.

DISTINGUIT autem maxime inter hominem & pecuniam ejus, idque Epicteteo plane more, ut quae tota Philoſophia Diſtinctione nititur ea, quam ſaepius vidimus, quaeque in hoc praeſenti negotio explicite magis enodata, in extrema deducendorum linea, nulla alia quam haec eſſet: TU IPSE NON ES PECUNIA. Et hanc eamdem expreſſe in uſus quoque vocat trahitque ſuos, vel, ſi voluerimus, noſtros potius Epictetus, Capite Enchiridii LXVI. dicens: Οὗτοι οἱ λόγοι ἀσύνακτοι· Ἐγώ σου πλουσιώτερός εἰμι, ἐγώ σου ἄρα κρείσσων· Ἐγώ σου λογιώτερος, ἐγώ σου ἄρα κρείσσων.

101.

ΑΦΝΕΙΟΣ ΓΕΓΟΝΩΣ ὑγιῆ σέο τὸν χρόα τήρει·
Ὄλβον ΕΧΕΙ ΝΟΣΕΩΝ ΓΑΡ ΠΛΟΥΣΙΟΣ ΟΥχὶ καὶ ΑΥΤΟΝ.

CORPUS *curare memento.*] Pythagorei:

Μηδ' ὑγιείης τῆς περὶ σῶμ' ἀμέλειαν
εἴχειν χρή.

SCALIGER.

H. E.

Non plane negligenda corporis ac valetudinis cura est.

ALANUS Planet. Nat. Mett. VII. vs. 54.

Divitias *non* dives habet, *sed habetur ab illis*,
Non est possessor numi, *sed possidet ipsum*
Numus.

Quem locum inter alia laudat Erud. Cortius ad Sall.

O. ARNTZENIUS.

σων. Ἐκεῖνοι δὲ μᾶλλον συνακτοί· Ἐγώ σου πλουσιώτερός εἰμι, ἡ ἐμὴ ἄρα κτῆσις τῆς σῆς κρείσσων· Ἐγώ σου λογιώτερος, ἡ ἐμὴ ἄρα λέξις τῆς σῆς κρείσσων. ΣΥ δὲ ΟΥτε ΚΤΗΣΙΣ ΕΙ, οὔτε λέξις. H. E. *Hi sermones non congruunt: Ego sum ditior te; Ego te igitur sum praestantior. Ego te sum eloquentior; ergo & te melior sum. Hi autem magis congruunt: Ego te sum locupletior; mea igitur possessio, quam tua, melior est. Ego sum te eloquentior; mea ergo oratio, tuae praestat.* TU *vero* NEQUE POSSESSIO, NEC PECUNIA, *nec Oratio* ES.

HAEC quum didicisset Cato noster, ex iis ita colligit: Quid igitur habet *dives*, quum male se habet, sive corporis intuitu, sive animi? *Se* enim tunc certe *ipsum non habet*, quia male habet. Quid igitur est, quod habeat? NUMMOS: *Denarii formam*, quam, si sanctus & honestus non est, solam ante alia diligit. Quid jam in iis habet? AES, aurum, argentum, ut jocabatur antea Scaliger,

Concisum in formas parvas, faciesque minutas.

Egregia, sane, possessio! Habeat, valeat, vivat cum illa, si potest. Atqui non potest, cui non mens sana est in corpore

pore ſano. O infeliciter beatum, qui, quo aliquid, quodcumque ſit, habere poſſit, illud non habet, SEMET IPSUM!

ERGO *ſi* ſanus *es & locuples*, utere, dum potes, divitiis, non niſi ab uſu aeſtimandis, ad conſervandam corporis ſalutem, etenim hoc bonum omne divitiarum eſt; &, quod Cicero ſaepe ait: *Cura ut valeas*, &: *Valetudinem tuam fac cures*, & *cura diligenter*, idem Noſter, ut alibi: QUOD PRIMUM EST, CURA SALUTIS, ita & hic: *Corpus curare* MEMENTO. Ne tam ſalutare Praeceptum umquam neglexeris,

CII.

Verbera quum tuleris diſcens aliquando Magiſtri,
Fer Patris imperium, quum verbis exit in iram.

VAPULASTI puer a praeceptore cum diſceres literas: multo magis ferre convenit, cum pater te verbis objurgat. Tuliſti literatoris tyrannidem multo ſaeviorem: feras & patris imperium, qui etiam cum iraſcitur, tamen a verberibus temperat.

ERASMUS.

FER *Patris ingenium &c.*] Ita Scaliger. Caeterae Editiones *imperium*. Quomodo & legitur in Monoſtichis, Columbano a quibusdam, ab aliis Alcuino verius, adſcriptis, v. 21. Ita Seneca Herc. Fur. v. 1315. *Perfer imperium patris.* Martial. ὑποβολιμαῖος, Lib. undique ſuſcept. Cap. III.

Dilige, ſi bonus eſt, juſta pietate, Parentem;
Si malus eſt, toleres. Filius eſto bonus.

DAUMIUS.

ARGUIT hoc Dionyſii filium jam tum exceſſiſſe ex ephebis, quum ipſius haec in gratiam a patre ſcriberentur. Praeterea in ſe ſatis dilucide hoc indicat Diſtichon bonae rectaeque EDUCATIONIS NECESSITATEM, pro diverſa tem-

glexeris. Sed ſurdis narratur fabula & Aethiopem vere lavat, ſi quis avarum corrigat.

Quum fueris locuples, corpus curare memento:
Mens ſit ut in ſano corpore ſana tibi.
AEger dives habet nummos, & habetur ab illis;
Ipſum ſe miſer, heu! non habet: Ecquid habet?

Penſe dans l'opulence à jouïr de la vie,
Ne te refuſant rien pour la ſanté du corps:
Le riche a des écus: mais par la maladie
Il perd le plus grand des tréſors.

102.

Πληγὰς ἔσθ' ὅτε μυςοπόλοιο φέρων παρὰ χειρὸς·
ΤΛῆΘΙ καὶ ἐμβρίμημα ΧολΩΟΜΕΝΟΙΟ τοκῆος.

VERBERA *quum tuleris.*] Et hic quoque ſolet imaginoſum Planudes: μυςιπόλος pro magiſtro & paedagogo vertens. Portentum eſt, non Hellenismus. Rurſus improprie καὶ ἐλλιπῶς, φέρων, ἀντὶ τοῦ ἐνεγκών.

SCALIGER.

IMPERIUM habet quoque Coll. Voſſ. Leid. tert. Cod. Turic. & Editt. antiquae fere omnes, certe ita legunt Boill. Erasmus, Gryph. Cord. & Cruc. Nec aliter Scriverius edidit. Sed male, ſi quid video. Non nego, *imperium* patris dici, Vid. Terent. Adelph. Act. I. Sc. I. v. 41. *Qui* imperium *credat gravius eſſe, aut ſtabilius &c.* ibid. v. 52. *Fateatur neſcire* imperare *liberis.* Et Act. II. Sc. I. v. 2. Cic. de Sen. Cap. XIV. Egeſipp. Lib. II. Cap. II. Patris imperio *neci traditus.* Et inde Manlium *imperioſum* eſſe cognominatum ſcio. Vid. Liv. Lib. VII. Cap. IV. Pluribus vid. Viros Doctos ad Flor. Lib. I. Cap. XIV. § 2. (Imo vid. plurib. Lect. var. in priore parte.) Unice mihi ſatisfacit *ingenium.*

O. ARNTZENIUS.

temporis atque aetatum, ingeniorum quoque ratione, vel VERBIS inſtituendae promovendaeque, vel VERBERIBUS. Et optime conſpirat cum *brevibus Sententiis*, ſive Lemmatum ſecundo & quarto: PARENTES AMA. MAGISTRUM ME-

METUE. Quibus haec adſcripſerat Eraſmus. *Olim dabatur Ingenuis pueris Paedagogus, quem vererentur. Hunc Magiſtrum vocat. Et animadverte*, inquit, *verborum proprietatem: Deo ſupplicandum eſt, Parentes amandi, Cognati colendi, Magiſter metuendus, quippe ſervus plerumque juxta veterum conſuetudinem.* In eoque ſane, notabilis temporum morumve immane quanta diverſitas. Servis illi veteres caſtigandos ſuos tradiderunt liberos, ut ab his amarentur potius, quam metuerentur ipſi. Nos ne caſtigari quidem impune patimur ſervos, quid enim dicam filios? Quem vero ut plurimum ejus reportamus mollitiei fructum? Neque metuunt nos ſervi, nec a liberis diligimur, quibus complacere tamen, quibus obſequi, omnibus modis exoptamus. Et vere de hoc Auctor, inter caſtigatiſſimos non minimus, jam queritur, Quinctilianus, Inſt. Or. Lib. I. Cap. II. *Mollis illa educatio*, inquit enim, *quam indulgentiam vocamus, nervos omnes & mentis & corporis frangit.* Adeo nempe

Blanda patrum ſegnes facit indulgentia natos.

Et: DETERIORES OMNES SUMUS LICENTIA! Immo ſic

Aetas parentum pejor avis tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem.

In quantum igitur delapſi ſumus, quum ita jam comparatum ſit, ut neque *boni* ſuis a liberis ferri poſſint amplius *Parentes*, vel ipſum per id, quod *nimium boni*: Et natura tamen ita comparatum eſt, ut neceſſario ſint ferendi, vel *mali*. P. Syr. Haverk. v. 23.

Ames parentem, ſi aequus eſt; ſi aliter, FERAS.

Cui proinde conſentaneum praecipit Noſter:

FER Patris imperium,

etiam cum maxime *irati*, aut *iracundi*. Audiamus de hoc Epictetum Philoſophum & relinquamus ſimul triſtem querimoniarum materiam.

CAPUT vero ejus XXXVII. ita cum generatim praecipit: *Nobis officio fungendum erga omnes, licet etiam alii ſuum erga nos officii munus non exequantur*, tum ſpecialius LIBERORUM tradit ERGA PARENTES munus, & hos etiam malos.

Te

Τὰ καθήκοντα, ὡς ἐπίπαν ταῖς σχέσεσι παραμετρεῖται. ΠΑΤΗΡ ἐςιν; ὑπαγορεύεται, ἐπιμελεῖσθαι, ΠΑΡΑΧΩΡΕΙΝ ΑΠΑΝΤΩΝ, ΑΝΕΧΕΣΘΑΙ ΛΟΙΔΟΡΟΥΝΤΟΣ; ΠΑΙΟΝΤΟΣ. Ἀλλὰ ΠΑΤΗΡ ΚΑΚΟΣ ἐςι; μή τι οὖν πρὸς ἀγαθὸν πατέρα φύσει ᾠκειώθης; οὐκ, ἀλλὰ πρὸς πατέρα. Ὁ ἀδελφὸς ἀδικεῖ; τήρει τοιγαροῦν τὴν πρᾶξιν τὴν σεαυτοῦ πρὸς αὐτὸν, μηδὲ σκόπει τί ἐκεῖνος ποιεῖ, ἀλλὰ τί σοι ποιήσαντι κατὰ φύσιν ἡ σὴ ἕξει προαίρεσις. Σὲ γὰρ ἄλλος οὐ βλάψει, ἂν μὴ σὺ θέλῃς. Τότε δὲ ἔσῃ βεβλαμμένος, ὅταν ὑπολάβῃς βλάπτεσθαι. Οὕτως οὖν ἀπὸ τοῦ γείτονος, ἀπὸ τοῦ πολίτου, ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ, τὸ καθῆκον εὑρήσεις, ἐὰν τὰς σχέσεις ἐθίζῃς θεωρεῖν. H. E. *Officia in universum omnia mutuis babitibus pensantur, ex iisque colliguntur. PATER appellatur: curandus est, CEDENDUM EI IN OMNIBUS. FERENDUS, CUM AUT OBIURGAT, AUT VERBERAT. Sed MALUS PATER est. At natura te non bono patri, sed patri conciliavit. Frater injurius est: Vide quo tu loco sis, non quid ille faciat. Propositum namque tibi est, ut secundum naturam tu facias. Nemo enim te laedit, nisi volentem. Tum laesus eris, cum te laedi opinaberis. Sic ergo a cive ad civem, a vicino ad vicinum, ad Imperatorem ab Imperatore, vel ab Imperatore ad exercitum, & contra, officium facile invenies, si considerare babitus adsuesces.*

Verbera quum tuleris difcens aliquando magiftri;
Fer patris ingenium: Fer patris imperium.
Verbera non haec funt, quum verbis exit in iram:
Quod tibi conducat quaerit, & ira patris.

Confié dans l'enfance aux foins d'un maître auftere,
Tu fçus te foumettre à fes coups:
Soumets-toi donc fans peine à l'empire qu'un pere
Veut exercer fur toi, lorfqu'il gronde en courroux.

CIII.

Res age, quae prosunt: Rursus vitare memento
In quibus error inest, nec spes est certa laboris.

De quibus dubites, ea ne feceris. Age illa, ex quibus certa speratur utilitas. Rursus in quibus falli posses, & incertum est, profuturane sint an nocitura, ab iis abstineas.

ERASMUS.

RES *age quae prosunt: &c.*] Nam *stultus labor est ineptiarum.* Quod Martialis ait, Lib. II. Epigramm. LXXXVI.

DAUMIUS.

QUANDOQUIDEM in agendo maxime sese vel Virtus exserit vel inprobitas, ita maxime in illud intendendus est animus, ut sciamus, *quid*, quoque id *agendum* modo *sit*. *Res* vero usu suo, quem nobis eae praebent & utilitate pensari, supra jam vidimus: Ait igitur Noster jam explicite magis, eas nobis esse prae ceteris agendo tractandas, ex quibus sit utilitas in nos aliosque redundans aut major, aut certior tutiorque, futura. Expressit autem perquam feliciter Cato binis hisce versibus duo ex Epicteti doctrina capita palmaria, quae neque brevius, neque planius aut melius reddi potuissent, & priore quidem versu Cap. Enchiridii IX. posteriore vero Distichi membro, XXXIV. Illud ita habet: Ὅταν ἅψαϑαί τινος ἔργου μέλλῃς, ὑπόμνησον σεαυτὸν, ὉΠΟΙΟΝ ΕΣΤΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ. Ἐὰν λουσόμενος ἀπίῃς, πρόϐαλε σεαυτῷ τὰ γινόμενα ἐν βαλανείῳ· τοὺς ἀποῤῥέοντας, τοὺς ἐγκρουομένους, τοὺς λοιδοροῦντας, τοὺς κλέπτοντας. Καὶ οὕτως ἀσφαλέςερον ἅψῃ τοῦ ἔργου, ἐὰν ἐπιλέγῃς, ὅτι εὐϑὺς λούσαϑαι ϑέλω· καὶ τὴν ἐμαυτοῦ προαίρεσιν κατὰ φύσιν τηρῆσαι. Καὶ ὡσαύτως ἐφ' ἑκάςου ἔργου. Οὕτω γὰρ, ἂν ᾖ τι πρὸς τὸ λούσαϑαι ἐμποδὼν, πρόχειρον ἔςαι· ἀλλ' οὐ τοῦτο ἤϑελον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐμαυτοῦ προαίρεσιν κατὰ φύσιν ἔχουσαν τηρῆσαι· Οὐ τηρήσω δὲ, ἐὰν ἀγανακτῶ πρὸς τὰ γινόμενα. H. E. *Cum rem quampiam aggres-*

103.

ΠΡΑΤΤΕ ΤΑ ΩΦΕΛιμα· προσεχῶς ΔΕ ΦΥΛΑΣΣεο κεῖνα ΟΙC τισὶν ἀμφίβολος πέλει ἡ τοῦ κέρδεος ἐλπίς.

IN *queis error inest.*] *In quibus* habent Editt. omnes antiquae, ut Boill. Erasm. Gryph. Cord. Cruc. & Scriveriana, Leidensemque tert. adstipulantem habent. *In quibus* Cod. Turic. sed *bus* scriptum exstat in rasura a posteriori manu, ut testatur Cl. Hagenbuchius. ER-

ERROR hic eleganter admodum ponitur pro *dubitatione* ac *re incerta*. *Error* enim notat quemcunque adfectum atque animi perturbationem, quae mentem dubitare facit, immo ad prava inpellere atque, ita in errores perducere solet.

O. ARNTZENIUS.

aggressurus es, redige tibi in memoriam, QUALISNAM EA RES SIT. *Si lotum abis, propone tibi quaecunque in balneo fiunt, irrorantes, inquietos, convitiantes, furantes, atque ita tutius rem aggredieris. Si autem continuo dices, lavari quidem quam fieri potest promptissime volo, sed & propositum meum, quod secundum naturam est, servare, & in quacunque re similiter: non peccabis. Hoc enim pacto si quid inter lavandum impedimenti accidat, in promptu hoc tibi erit: Non hoc volebam solum, sed & meum propositum, quod est secundum naturam, servare. Non servabo autem, si moleste feram, quae fiunt.* Et hoc jam est *vitare res, in quibus error inesse* queat, & magis id adhuc declaratur altero illo, quo diximus Capite: Ὥσπερ ΣΚΟΠΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΠΟΤΥΧΕΙΝ ΟΥ ΤΙΘΕΤΑΙ, οὕτως οὐδὲ κακοῦ φύσις ἐν κόσμῳ γίνεται. Εἰ μὲν τὸ σῶμα σοῦ τις ἐπέτρεπε τῷ ὑπαντήσαντι, ἠγανάκτεις ἄν· ὅτι δὲ σὺ τὴν γνώμην τὴν σεαυτοῦ ἐπιτρέπεις τῷ τυχόντι, ἵνα ἐὰν λοιδορήσεταί σοι, ταραχθῇ ἐκείνη, καὶ συγχυθῇ, οὐκ αἰσχύνῃ; Τούτου ἕνεκα ΕΚΑΣΤΟΥ ΕΡΓΟΥ σκόπει ΤΑ ΚΑΘΗΓΟΥΜΕΝΑ, καὶ ΤΑ ΑΚΟΛΟΥΘΑ αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἔρχου ἐπ᾽ αὐτό. Εἰ δὲ μὴ, τὴν μὲν πρώτην προθύμως ἥξεις, μηδὲν τῶν ἑξῆς ἐντεθυμημένος· ὕστερον δὲ, ἀναφανέντων τινῶν αἰσχρῶν, αἰσχυνθήσῃ. H. E. *Quemadmodum* ABERRANDI CAUSSA

METAM NON PONITUR: Sic neque mali natura in mundo exsistit. Quod si corpus quidem tuum aliquis obvio cuipiam permitteret, indignareris. Tu vero, qui animum tuum cuilibet permittas, ut si convitia tibi dixerit, perturbetur & moereat, nonne erubescis? Quamobrem CUJUSQUE REI INITIUM primo, tum QUID deinde SEQUATUR considera, atque ita rem adgrediare licebit. Id si non feceris, ipsam quidem prompte adgredieris, nihil eorum cogitans, quae ventura sunt. Postmodum vero, cum quaedam apparebunt turpia, pudore afficieris. Ceterum confer cum iis, quae dicta jam sunt ad Distichi VI. verba, Libro I.

Quae

CIV.

Quod donare potes, gratis concede roganti;
Nam recte fecisse bonis, in parte lucrorum est.

DONA libenter, si quid potes: nam lucrum est, non damnum, quod contuleris in bonos. Et beneficium dando accipit, qui digno dedit. Redit enim cum foenore, quod probo viro benefeceris.

ERASMUS.

RECEPTAM lectionem servant Editt. antiquae omnes, Ang. Vind. Euchar. Trem. Palm. aliaeque, quibus adstipulatur Codex Membr. Voss. Vet. Reg. Leid. tert. & Cod. Turic. Nisi quod *praestare* pro *donare* ibi legatur, &c.

O. ARNTZENIUS.

SERVAVIMUS huic praecipue loco ea quae Boxhornii criminationi adversus Dist. XXXIX. Libri I. ei Rescriptorum praeclarus Auctor regesta opposuit, quoniam ex proposito nunc nobis Disticho illa optime luculentissimeque illustrantur. Et Boxhornii quidem verba, quae refutantur, haec erant: *Labor in damno esse dicitur, pro laborari in damno resarciendo. Obscura est dicendi ratio, & quis Latine sic loquitur?* „ Nemo, nemo sic loquitur, respondet Cannegieterus

Quae nocitura tenes, quamvis ſint cara, relinque.

Res age, quae proſunt: Nec ſpes eſt certa laboris,
Nec fructus praeſens, in quibus error ineſt.
Tu labyrintheos reditus vitare memento:
Rurſus ut evadas, jam fuge circuitus.

Tâche en tout de tendre à l'utile:
Prens garde que l'erreur n'y gliſſe ſon venin:
Si le travail eſt difficile,
Soûtiens-le par l'eſpoir d'un ſalaire certain.

104.

Πᾶν ὃ ΔΥΝῃ ΔΟΥΝΑΙ χάριν, ΑΙΤίζοΝΤΙ χαρίζου·
ΤΟΥC ΑΓΑΘΟΥC ΕΥ ῥέξαι, ἐν ΜΕΡει ἔπλετο ΚΕΡΔουC.

QUOD *donare potes gratis concede roganti.*] Gratis pro Grates, & Sermonis pro Sermones in veteribus libris legi, nemo neſcit. Propterea hic Gratis pro Grates accepit Planud. quod reddit χάριν.

—— *Gratis concede roganti.*

—— *χάριν αἰτίζοντι χαρίζου.*

Itaque aliter diſtinguit:

Quod donare potes, gratis concede roganti.

Quodſi χάριν adverbiale accipit, ut δωρεὰν, tolerabile erit, ſi quidem ita uſurpatum ab idoneis Helleniſmi auctoribus: Sed negamus apud ullum claſſicum auctorem hoc modo uſurpatum.

Concede roganti.] Haec eſt vulgata lectio, & quidem inepta, quae impoſuit metaphraſtae. Pithoeana optime: *ne vende roganti.*

SCALIGER.

„ rus Cap. reſcriptorum XXIX. Et tamen recte & Lati-
„ ne Dionyſius, cujus ſententiam nec Boxhornius, neque
„ alii interpretes adſecuti ſunt. Diſtichon hoc eſt:

Conſerva potius, quae ſunt jam parta, labore.
Quum labor in damno eſt, creſcit mortalis egeſtas.

„ Primo dicendum, vocem *labor* aliter uſurpari verſu prio-
„ ri, aliter in verſu altero. In illo ſignificat induſtriam,

„ in

„ in hoc, rem labore quaesitam. Vide ad Avianum notas
„ meas, Fab. XXXIV. 5. *In damno esse* dicuntur, quae de-
„ minuuntur; ut *in lucro*, quae augentur. Varro, de lingua
„ Latina pag. 41. *Damnum a demtione, cum minus re factum,*
„ *quam quanti constat. Lucrum a luendo, si amplius ex eo lue-*
„ *rit, quam quanti est emptum.* Atque ita Isidorus Originum
„ Lib. V. Cap. XXVII. & Paullus L. III. D. de damno in-
„ fecto. *Damnum ab ademtione, & quasi deminutione patrimo-*
„ *nii.* Ut ergo labor dicitur in lucro esse, cum res parta
„ augetur, sic contra in damno, cum deminuitur. Ovidius
„ Lib. I. Trist. Eleg. III. 68.

„ *IN LUCRO, quae datur hora, mihi est.*

„ Verum esse, quod dixi, ostendit τὸ *crescit*, quod oppo-
„ nitur τῷ *in damno est*, ut solet Auctor amare opposita.
„ *Egestas crescit, cum labor*, i. e. parta bona minuuntur.
„ Quid? si dicamus ex calculatorum & mercatorum usu
„ locutiones has repetendas. Soliti illi sunt PARTES LUCRI
„ & DAMNI facere, atque inde aliquid esse dicitur in par-
„ te lucri, sive, ut Noster ait Lib. IV. Dist. VIII. *in parte*
„ *lucrorum.*

„ *Quod praestare potes, gratis concede roganti.*
„ *Nam recte fecisse bonis IN PARTE LUCRORUM est.*

„ Idem hoc, *in lucro deputare* dixit Terentius in Phormione
„ II. I. 16. & 21.

„ *Quidquid praeter spem eveniat, omne id DEPUTARE*
„ *esse IN LUCRO.*

„ *Apponere lucro*, Horatius, Carm. Lib. I. Od. IX. 14. 15.

„ *Quem fors dierum cumque dabit, LUCRO APPONE.*

„ *Pro lucro*, Dionysius Lib. I. Dist. XXXIII.

„ *PRO LUCRO tibi pone diem, quocumque laboras.*

„ Daumium hic consuluisse juvabit. Ex his apparet, quid
„ sit, *in damno esse.* Neque tamen intercedo, quo minus
„ quis haec simplicius hoc modo interpretetur. *In damno*
„ dicitur, quod est damnosum; *in lucro*, quod est lucro-
„ sum; quemadmodum *in pretio*, quod est pretiosum. Sic
„ & *in armis esse* dicitur armatus, & sexcenta alia". Hacte-
nus Vir ille laudatus, immo laudatissimus merito suo: Et
sic

ſic horum Diſtichorum alterum alteri lucem affundit haud mediocrem. Neque tamen vel ſic, hoc, de quo agimus, noſtrum, quodque mirum in modum conſpirat cum ſententia Syri Mimi 72.

Beneficia dando accepit, qui digno dedit,

ullo modo ſatisfacere potuit celeberr. Withofio, qui *juxta veras*, ait, *Artis regulas repone indubitato*:

Quod donare potes, *precibus ne vende* roganti.
Nam recte feciſſe bonis in parte lucrorum eſt.

Regulae vero *Artis* iſtae optime diſcentur apud ipſum Doctorem & ſunt enim paullo longiores, quam ut iis commode hic inmorari poſſimus. Hoc unum mihi dici velim: Si cui propoſitum ſit amplificare tritum illud: *Omnia labore vendunt dii.* Num id magis placere poterit tali modo redditum: *Labore vendunt dii omnia operanti?* Atqui eodem pacto placebit & in eo Carminis genere, in quo ne verbum quidem unicum abundat, ſupervacaneum iſtud:

PRECIBUS ne vende ROGANTI.

Quod praeſtare potes gratis, ne vende roganti:
Nam prece vel pretio quaeque parare licet:
Et recte feciſſe bonis, in parte lucrorum eſt,
Ut dubium ſit, plus debeat alter utri?

Prête, à qui la reclame, une main généreuſe;
Donne, ſans exiger aucun retour de lui.
Aux yeux de l'ame vertueuſe
C'eſt travailler pour ſoi, que d'obliger autrui.

CV.

Quod tibi suspectum est, confestim discute quid sit.
Namque solent, primo quae sunt neglecta, nocere.

QUAE suspicionem habent mali, ea noli negligere, sed statim examina, & exquire cujusmodi sint. Nam initiis facile medeberis, si quid mali sit: at neglecta crescunt, ac maxime laedunt postea. Veluti si suspicaberis, amicum alieniore esse in te animo, noli negligere, quid sibi velit: sed excute, unde hoc natum sit. Et si quid est, statim occurre nascenti malo. ERASMUS.

RECTE Scaliger: *discutere*, ut pueri sciunt, est ἐξετάζειν. Et tamen, quem proxime sequimur, Editor quasi mirabundus ait: „ *De locutionibus* pericula, consilia, muros, „ matrimonia, vestes, dolos, jubas, „ ossa, cristas *similiaque* discutere *nota* „ *satis sunt omnia. Sed hac significatione* „ *verbum* discutere *simpliciter pro* circumspicere, examinare, dijudicare„ *rarius esse puto*".

DISCUTE QUOD AUDIAS OMNE, QUOD CREDAS PROBA. Hanc, inter singulares P. Syri Mimi & L. Annaei Senecae sententias, doctissimum Par Virorum, Sigebertus Haverkamp & Abrahamus Preyger, huic Disticho maxime consentaneam, loco referunt numeroque 170. Quae simul veram vim usumque antiquissimum verbi docet, a proprio *discutiendi* sensu ad res quoque rationis & intelligentiae deducti atque translati. Nam quemadmodum jam Ciceronianum erat, *discutere caliginem;* ita non minus eleganter ad quamcumque dubitationis ac suspicionis nebulam umbramque sedulo examine discutiendam idem transfertur: quo sensu etiam hic adhibetur a nostro Auctore. SUSPICIO etenim quum sit duplicis generis, & altera quidem in laudem accipiatur, vituperium contra habeat altera; posteriore rejecta, utpote in quam juste invehitur Dist. XLIII. libri hujus postremi, priorem tantum inculcat filio, quippe quae ad *prudentiam* pertinet ac *providentiam*, de qua nos secundum Catonem alibi; inque rebus agendis illa adeo est necessaria, ut eadem carere plane turpe sit, veluti v. g. tur-

105.

Πᾶν ὁτιοῦν ὂν ΥΠΟΠΤόν σοι, ταχέως ἀποσείου·
Ὅττι φιλεῖ τὰ πάρος ὀλιγωρηθέντα λυμαίνειν.

CONFESTIM *discute quid sit.*] Planudes ταχέως ἀποσείου. Certe discutere, ut pueri sciunt, est ἐξετάζειν, non autem ἀποσείεσθαι.

Namque solent, primo quae sunt neglecta, nocere.] *Nocere*, Planudes putide λυμαίνειν.

SCALIGER.

PRIMO *quae sunt neglecta*, i. e. quae *principio* sunt neglecta. Nil frequentius apud Terent. Phorm. Act. I. Sc. II. 25. *Coepi adversari* primo. Ibid. v. 30. *Noster mali nihil quidquam* primo; & passim alibi. *p. q. s. neclecta, nocere.* Cod. Turic. Vid. quae dicta ad fin. Praefat. Lib. I. &c.

O. ARNTZENIUS.

turpe imperatori, dicere: ISTUD NON PUTARAM; ubi vero adest; non raro maximae & noxae & calamitati solet antevertere, id quod iterum argute Mimus verbis innuit Monostichi 479. ex eadem editione, de qua supra:

NON CITO RUINA PERIT IS, QUI RIMAM TIMET. *

Suspicione vaca: Confestim discute quid sit,
Quod tibi suspectum est: Cognita damna fuge.
Namque solent, primo quae sunt neglecta, nocere, &
Quae minus ipsa nocent, illa timore nocent.

As-tu sur quelque point la moindre défiance?
Attentif à t'instruire, examine d'abord:
La plus légere negligence
Souvent gâte une affaire, & cause bien du tort.

* Quo etiam spectat Nepotis illud: MATREM TIMIDI FLERE NON SOLERE.

CVI.

Quum te detineat Veneris damnosa voluptas,
Indulgere gulae noli, quae ventris amica est.

CAVE ne duplices morbum tuum. Unus enim utcunque fertur, duo simul ferri non possunt. Amare damnosa res, damnosa gula. Quod si pariter utroque laboras malo, superest ut mox ad egestatem redigaris. Gulam vocat studium exquisitorum ciborum: eamque dicit ventris amicam: quod per eam venter saginatur, res & fama decrescit.

ERASMUS.

ATTENDE praeceptum simul & rationem, quam apponit. Praeceptum: Si natura deditus es rebus Veneris, noli gulae indulgere. Ratio: quia gula est ventris amica. Quid intestinis aut voraci stomacho cum Venere? Qui antiquitus hunc libellum pueris legebant, quaedam, quae minus Christianismo conveniebant, mutabant. Ut Deus, ubi auctor posuerat Dii. Et, ut apparet, multa disticha sustulerunt, quia plus ad cultum Deorum paganicorum, quam ad Christianam pietatem faciebant. Praeterea, si quid minus honeste minusque caste dictum esset, id quoque pudentioribus verbis commutarunt: quale hoc, quod hic propositum est:

Quae ventris amica est.

Nam sine ullo dubio Gnomologus scripserat:

Quae penis amica est.

Gula τῶν ὑπὸ γαστρί amica est, juxta illud: *Sine Cerere & Libero friget Venus.* Quam vera est ea sententia, tam certum est *penis* ab auctore scriptum fuisse, & *ventris* a Magistris substitutum, ne pueri praetextata verba legerent. Nos & menti auctoris & receptae lectioni satisfecimus, quum pro obscoena voce vertimus τῶν ὑπὸ γαστρί. SCALIG. ex quo OPITIUS.

FASCINATUS erat e lectione nimis sedula, nimiumque frequente atque adtenta meditatione Priapeiorum suorum magnus, magni Filius, magnorumque heroum Nepos, Pronepos, Abnepos, Adnepos, * Joseph. Just. Scaliger, adeo ut

* Vid. finem Canonum ejus Isagogicorum Chronolog. a. CIƆIƆCXXII. pag. 550. JOSEPHUS JUSTUS SCALIGER, Julii Caesaris cognomento A BURDEN *filius*, Benedicti *nepos*, Nicolai *pronepos*, Gulielmi cognomento GROSSI *abnepos*, Canis II. cognomento FACINI *adnepos* &c. explicui hos Canones.

106.

Ἢν ἀκόλαστος ὄρεξις ἐνοχλοίη σε Κυθείρης,
ΜΗ θέλε χρηστεύεσθαι ΛΑΙΜΩι ΓΑΣΤΡΟΣ ΕΤΑΙΡΩι.

QUUM *te detineat Veneris damn. vol.*] Plan. Ἢν ἀκόλαστος ὄρεξ. ἐν. χλ. σε Κυθείρης. Barbarismus, ὄρεξις Κυθείρης, ἀντὶ τῆς ἡδονῆς. Sed gravius βαρβαρίζει in verbo ἐνοχλεῖν. Contrarium enim sentit auctor. Ἐνοχλεῖσθαί τινι πράγματι est aliquo infestari. At detineri aliquo est ἐνασμενίζειν τινί. In altero est gravatio, in altero oblectatio.

INDULGERE *gulae noli.*] Planud. μὴ θέλε χρηστεύεσθαι λαιμῷ. Uno verbo duas valde discrepantes sententias efferunt Latini. Indulgeo amico, χαρίζομαι τῷ φίλῳ, χρηστεύομαι πρὸς τὸν φίλον· Et, indulgeo voluptati, ἡττῶμαι τῆς ἡδονῆς. Vide quam diversa: tam profecto, quam χρηστεύεσθαι & ἡττᾶσθαι. Planudes in suo Glossario Latino-graeco legerat sine dubio, *Indulgere* χρηστεύεσθαι. Ac propterea putavit, dici posse χρηστεύεσθαι τῷ λαιμῷ. Age: ne summum jus summa sit injuria, hoc homini Graeco condonemus. Barbarismos tamen, & commissa in proprium idioma quomodo excusemus, non video.

SCALIGER,

Qui posteriorem versum etiam hoc modo posse reddi censuit:

Μὴ λαιμῷ ὑπόειξον, ὃς ἔπλετο γαστρὸς ἑταῖρος.

ut suspicaretur fere eodem quoque fascino teneri & castissimum Auctorem nostrum. In quo certe vehementer falsus est. Quod jam ostenderunt & superioris & inferioris Germaniae Critici non ignobiles. Ex illis quidem Barthius Daumiusque, ex his vero Editor horum carminum novissimus, laudatus saepe Arntzenius. Quorum videlic. qui primo loco nominatus: *Venter est*, inquit, *cum libidinem denotat. Dionysius, Libro IV. Dist. X.* Quum te detineat &c. *Pudice & turpius membrum nominare noluit: quare nec mutandi caussa Illustrissimo interpreti.* Vid. ipsum commentantem ad Claudian. II. Edit.

pag. 1362. etiam Libro Adverſarior. LXI. adeundum. Qui ſecundo loco, adſtruit ea, uti ſolet, aliorum exemplis: *Eucherius Paraenetico pag.* 67. „Anne aliquis ex illa Ariſtippei „ ſchola veritatem videbit, qui ingenio ſuo a ſuibus aut „ pecore nihil differt? cum beatitudinem in corporis vo„ luptate conſtituat, cui Deus *venter* eſt, & gloria in pu„ dendis". *Apulejus*, *Apologia:* „ Delicias *ventris* & ingui„ num neque vult ullas, neque poteſt". *Alan. l.* 4. *in Prophet. Merlini pag.* 142. „ Sicut *ventris* inteſtina ac genitalia „ membra proxima ſunt loco atque vicina, ſic gaſtrimargia „ & filia ejus luxuria contubernales ſunt, & ſibi conhabi„ tant, &c". *Prudentius II. Cathemer. v.* 81.

„ Nutabat inguen ſaucium,
„ Quae corporis pars vilior;
„ Longeque ſub cordis loco,
„ Diram fovet libidinem.

Ego vero, inquit Tertius, *cum Doctiſſ. Barth. aliisque exiſtimo, nil hic, conſentientibus Codd. MSS. mutari oportere;* ventrem *enim eſſe focum quaſi & ſedem omnium libidinum & voluptatum, res extra aleam poſita, unde etiam* ventrem *&* libidinem *conjungit Seneca Lib. VII. de Benef. Cap. II.* „ *Ventri* ac *libidini* „ dediti; quorum animus inerti otio torpet". Haec congeſſerunt Viri illi doctiſſ. ad probandum inde Scaligeri errorem, qui, certe, pudendus eſt. Etiam hic oblitus eſſe videtur, iſta a patre ſcripta & puero, cui ſane aetati generatim convenit quidem dici: Fugiendas eſſe pravas voluptates omnes atque libidinem; minus vero aut conveniens aut tutum eſt, ipſa indicari arma Veneris, aut turpis adeo recenſeri inſtrumenta militiae. Praeterea mihi quidem videtur Auctor, uti paſſim gentilium ſuorum religiones ita carpit, ut doceat ſimul, quid earum quaeque non ſit, licet ab inſipientibus eo modo, quaſi eſſet id, ſpectetur colaturque, & quid eae revera ſint, paucioribus licet hoc modo cognitae; quemadmodum ſic FORTUNAM, FAMAM, OCCASIONEM, MORPHEUM, JANUM, BACCHUM aliaque Poëtarum Numina, pari virtute, qua vel Saturnum, vel Vulcanum, vel omnes una Titanas ipſe Jupiter, de coelo deturbavit, relicta tantum ibi FIDE Dea, tamquam in terris nimium infrequente raraque; ita etiam hic VENERIS cultum, quo ille ſit habendus loco, in eumdem quoque velle redigere.

Quid

Quid autem est, inquit, *qua colitur haec Magna Dea*, VENERIS VOLUPTAS? Nihil aliud illa, quam VENTRIS est. Hac illi in ara, ministrante GULA, execranda passim fiunt sacra. Tu in meliora nate, utramque pariter fuge, altera enim alterius & Lena turpis, & *Amica est*, neque poteris alteram effugere, alterius tenaciter haerens in amplexibus.

AD SENSUM ergo hujus Distichi quod adtinet, tria praecipue huc spectant capita, ex Epicteti compendio doctrinae, XLVII. LVI. & LXIII. quae, sine multis verborum ambagibus, hic statim subjungere voluimus. 1.) ΠΕΡΙ ΑΦΡΟΔΙΣΙΑ, εἰς δύναμιν, πρὸ γάμου καθαρευτέον. ἁπτομένῳ δὲ, ὡς νομιμόν ἐστι, μεταληπτέον. Μὴ μέν τοι ἐπαχθὴς γίνου τοῖς χρωμένοις, μηδὲ ἐλεγκτικός· μηδὲ πολλαχοῦ τὸ, ὅτι αὐτῷ οὐ χρῆ, παρέφερε. H. E. *CIRCA REM VENEREAM, quantum in nobis sit, ante nuptias pure agendum est. Quod si urgemur aut urimur, quae tamen sunt legitima, assumenda. Ne sis vero molestus utentibus, neque redargutor : neve saepius objice, te non uti.* 2.) Contra Venerem importunam & forte jam intermissam diu, bella tamen rursus moventem : Ἐὰν ἡδονῆς τινὸς φαντασίαν λάβῃς ΦΥΛΑΣΣΕ ΣΑΥΤΟΝ, μὴ συναρπασθῇς ὑπ' αὐτῆς· ἀλλ' ἐκδεξάσθω σε τὸ πρᾶγμα, καὶ ἀναβολήν τινα παρὰ σεαυτοῦ λάβε. Ἔπειτα μνήσθητι ἀμφοτέρων τῶν χρόνων, καθ' ὅν τε ἀπολαύσεις τῆς ἡδονῆς, καὶ καθ' ὃν ἀπολαύσας ὕστερον μετανοήσεις, καὶ αὐτὸς σεαυτῷ λοιδορήσῃ, καὶ τούτοις ἀντίθες, ὅπως ἀποσχόμενος χαιρήσεις, καὶ ἐπαινέσεις αὐτὸς ἑαυτόν. Ἐὰν δέ σοι καιρὸς φανῇ ἅψασθαι τοῦ ἔργου; πρόσεχε μὴ νικήσῃ σε τὸ προσηνὲς αὐτοῦ, καὶ ἡδὺ, καὶ ἐπαγωγόν. Ἀλλ' ἀντίθει, πόσῳ ἄμεινον τὸ συνειδέναι σεαυτῷ ταύτην τὴν νίκην νενικηκότι. H. E. *Cum voluptatis cujusdam imaginationem capis SERVA TE IPSUM, ne ab ea corripiaris : sed excipiat te res ipsa, non praevertatur, atque aliquod tute spatium cape. Tum utrumque tempus animo volυta : & qua voluptate potieris, & qua jam potitus ejus poenitentia afficieris, teque ipsum tute increpabis. His vero oppone : Quantopere, si abstinueris gaudebis? Teque ipsum tute laudabis? Quod si res postulare videtur, ut rem aggrediaris; cave ne suis te blandimentis atque illecebris superet. Tum oppone, quam melius sit hujus certaminis victoriam tibi ipsi conscire.* Et denique 3.) contra nimium in omnibus corporis cultum, in animum potius transferendum : Ἀφυΐας σημεῖον τὸ ἐνδιατρίβειν τοῖς περὶ τὸ σῶμα· Οἷον ἐπὶ πολὺ γυμνάζεσθαι, ἐπὶ πολὺ ΕΣΘΙΕΙΝ, ἐπὶ πολὺ ΠΙΝΕΙΝ, ἐπὶ πολὺ ΑΠΟΠΑΤΕΙΝ, ΟΧΕΥΕΙΝ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ΕΝ ΠΑΡ-

ΕΡΓΩι ποιητέον, περὶ δὲ τὴν γνώμην ἡ πᾶσα ἔςω ἐπιςροφή. H. E. *Degeneris signum est, insistere admodum iis, quae corporis sunt: ut plurimo exercitio, plurimo corporis cultui; nimium esse* IN REBUS VENEREIS, IN VENTRE, *sive onerando sive exonerando.* Ita *Venerem* & *Ventrem* pariter turpissima societate conjungit magister & discipulus ejus, Auctor noster. * *Oportet igitur nimiam corporis curam, velut ab re esse arbitrari, taliaque agere quidem, sed obiter: Maxime vero curam ejus habere, quod ipso utitur corpore.* Quemadmodum autem ante jam, in CASTITATE tuenda, omnem submovit ostentationem, capite trium horum primo, ita & FRUGALITATIS respectu idem praestat Epictetus capite LXX. quod etiam hic locum invenire

* Ita & *Aur. Carm. Pythagor.* v. 10.

CVII.

Quae tibi proponas animalia cumque timere;
Unum praecipio tibi plus hominem esse timendum.

CUM tua sponte putes omnes feras esse timendas, meo praecepto unum animal maxime timebis, nempe hominem. Nam nulla bellua magis homini nocet, quam homo homini.

ERASMUS.

QUUM *tibi proponas*] Bias, apud Ausonium:

Pernicies homini quae maxima? Solus homo alter.

OPITIUS.

Vid. Rittershuf. p. 256. ad Oppian.

DAUMIUS.

INMITIORES paullo huic sese Disticho exhibuere CLL. VV. Cannegieterus atque Arntzenius. Hic enim: *Mirari subit*, ait, *patientiam Eruditorum Virorum, mitemque stomachum, qui hunc versum* (priorem scil.) *ut nunc est*, (qualem puta post alios plerosque & ipse edidit,) *ineptissimum ferunt.* Si tibi proponas, *ait*, timere animalia cuncta. *Si cuncta*; *ergo etiam animalia meticulosa & fugientia humanum conspectum, ut lepores,*

venire optime queat; nos, ne & hoc ſit nimium, horum Diſtichorum omnium ſedem ei ultimae proximam ſervabimus.

Quum te detineat Veneris damnoſa Voluptas:
(Te tamen hoc animi proripe deliquio:)
Indulgere gulae noli, quae Ventris amica eſt;
Inſtimulant Venerem Liber & alma Ceres.

Combattu par l'incontinence,
Dans ſes honteux liens crains-tu d'être arrêté?
Obſerve en tes repas la juſte tempérance:
La crapule eſt unie avec la volupté.

107.

Ἣν προκέηται ΘΗΡΙΑ ΠΑΝΤΑ ἔχειν διὰ δεῖμον,
ΕΝ ΚΕΛΟΜΑΙ ΤΡομέειν σε, τὸν ΑΝΘΡΩΠΟΝ ΠΕΡΙ ΠΑΝΤΩΝ.

QUUM *tibi proponas*] Ab hac ſententia non abludit illud Lycurgi veteris Poëtae:

Οἴει τι τῶν ἄλλων διαφέρειν θηρίων
Ἄνθρωπον; οὐδὲ μικρὸν· ἀλλὰ σχήματι
Πλάγι' ἐςὶ τ' ἄλλα, τοῦτο δ' ὀρθὸν θηρίον.

SCALIGER.

VERSUS hi a Scaligero producti ſequentem continent ſententiam:

Putasne aliquid differre a beſtiis
Hominem? Plurimum ſane: nempe habitu
Reliquae inflexae ſunt; haec ſola recta beſtia.

lepores, aviculas, a quibus ne quidem puellae & pueri metuunt. Vidit hoc homo, neſcio quis, qui Aviano Fab. XVII. v. 19. hoc ſuppoſuit Diſtichon:

Bruta licet ſoleant animalia jure timeri,
Omnibus eſt illis plus metuendus homo.

Bruta *enim legit pro* cuncta. *Non ignoramus quidem, nullam vocem*

vocem crebrius fere substitutam a librariis inportunisque correctoribus, quam vocem cuncta, *vid. Nobiliss. Heins. & Cl. Drakenb. ad Sil. Ital. Lib. IX. v.* 641. *Freinsb. & Graev. ad Flor. Lib. IV. Cap. XII. §* 64. *Doctos interpretes ad Ovid. Lib. II. Metam. v.* 185. *Canneg. ad Avian. Fab.* XLII. *v.* 7. *aliisque locis. Et infra quoque hoc libro, Dist.* XX. *Quare nullo negotio aliud quoddam Epitheton, adhibito Gradu ad Parnas. qui liber nonnullis profanandae Criticae fons est, pro τῷ* bruta *quaeri posset; sed tutius meo judicio, atque admonente Cl. Cannegietero, statuerimus, hominis hoc inepti & magistelli esse putidum commentum, quam Dionysii nostri vel Aviani Distichon opinari. Et adstipulatur idem V. Cl. quantum ad Avianum adtinet, ad eumd. Auctorem l. c. Nunc etiam vide ejusd. Rescripta Boxhornio Cap.* XXIV. *Quia tamen omnes Codd. scripti Editionesque typis exaratae adnoscunt, & dedita quasi opera in eumdem hunc errorem sese proruunt, rejicere non debui, sed tamen aliis literis,* cursivas *vocant, inprimendum curavi.*

PRIORE autem loco nobis nominatus doct. horum Virorum alter, ipse Cannegieterus, ibi nempe, ubi dictum jam ab altero, idem profitetur judicium: *Imo*, namque inquit, *si meo arbitrio res agatur, eumdem hunc versum ab hoc Dionysii Libro excluderem, qui vix sensum, nedum elegantiae quidquam praefert, de qua re memini me ad Arntzenium meum scribere.*

PROSCRIPTUM itaque jam & condemnatum, hoc consentiente tam doctarum frontium judicio, reum ausi sumus in tutelam recipere nostram, eidemque petere, provocationis beneficio, modisque legitimis inpetrandam tentare, debitam ipsi in integrum restitutionem. Quod ubi consequuti erimus, non nostro id, sed caussae merito, quam tuendam susceperimus, omne tribuendum esse putamus: Sin minus, tolerabilem saltem sic esse redditam sententiam, quae ipsorum sensu judicum admodum inepta erat antea, id. profecto, nemo inficiabitur. Levissima, certe, est inmutatio, neque ea ex *Gradu ad Parnassum* petita, sed quam ipse sensus, ab omnibus & antea jam facile praecipiendus, fieri jubebat; ejusque tantum vocis jactura facta, in quam solam omnia tollendam conspirarunt, quamque rejiciendam jure postularunt omnes. Denique, ne plura dicam, liquida nunc & plana sunt omnia. Reliquum, ut de sensu addamus pauca.

DE TRANSFORMANDIS vero quodam modo in bestias hominibus, etiam secundum Philosophorum placita, egit aliquando Genevensis ille Praesul, Franciscus Salesius, & a suo

ſuo licet coetu ſolemni apotheoſi in divorum numerum relatus, re vera tamen vir ſanctiſſimus pariterque doctiſſimus, cujus ipſius verba, ut ea Gallica lingua conſcripſerat, in inferiore paginae parte hic adponimus *.

TALES igitur homines poſteaquam ſemel in bruta degenerarunt, feritate atque crudelitate ipſa deinde vincunt animalia, eorumque etiam, quae ſunt omnium maxime effera ac indomita. Si quidem optimi cujusque corruptio & eſſe peſſima, nec niſi peſſimum efficere ſolet. Ii proinde ſunt prae ceteris cavendi homini. Homini, inquit Plinius Major, Hiſt. Nat. Lib. VII. ſub fin. Prooemii, *Uni animantium luctus eſt datus, uni luxuria, uni ambitio, uni avaritia, uni inmenſa vivendi cupido, uni ſuperſtitio, uni ſepulturae cura, atque etiam poſt ſe de futuro. Nulli vita fragilior, nulli rerum omnium libido major, nulli pavor confuſior, nulli rabies acrior. Denique cetera animantia in ſuo genere probe degunt: Congregari videmus & ſtare contra diſſimilia. Leonum feritas inter ſe non dimicat: Serpentum morſus non petit ſerpentes: ne maris quidem belluae ac piſces, niſi in diverſa genera ſaeviunt. At, hercule, homini plurima ex homine ſunt mala.* Horum igitur

* Traité de l'AMOUR DE DIEU, par St. FRANÇOIS DE SALES, Evêque & Prince de Geneve, Tom. I. Chap. X. pag. 34. *Les Philoſophes anciens ont reconnu qu'il y avoit deux ſortes d'extaſe, dont l'une nous porte au-deſſus de nous-mêmes, & l'autre nous ravaloit au-deſſous de nous-mêmes; comme s'ils euſſent voulu dire, que l'homme étoit d'une nature moyenne entre les Anges & les bêtes: participant de la nature Angelique en ſa partie intellectuelle, & de la nature des brutes en ſa partie ſenſitive; & néanmoins il pouvoit par l'exercice de ſa vie, & par un continuel ſoin de ſoi-même, s'ôter & déloger de cette moyenne condition; d'autant que s'appliquant & exerçant beaucoup aux actions intellectuelles, il ſe rendoit plus ſemblable aux Anges, qu'il ne l'étoit aux bêtes; que s'il s'appliquoit beaucoup aux actions ſenſuelles, il deſcendoit de ſa moyenne condition, & s'approchoit de celle des bêtes: Et parce que l'extaſe n'eſt autre choſe que la ſortie qu'on fait de ſoi-même, de quel côté que l'on en ſorte, on eſt vrayement en extaſe. Ceux donc qui touchés des voluptés divines & intellectuelles, laiſſent ravir leur coeur aux ſentimens d'icelles, ſont veritablement hors d'eux-mêmes, c'eſt-à-dire, au deſſus de la condition de leur nature; mais par une heureuſe & déſirable ſortie, par la quelle entrant en un état plus noble & relevé, ils ſont autant Anges par l'opération de leur Ame, comme ils ſont hommes par la ſubſtance de leur nature & doivent être dits ou Anges humains, ou hommes Angeliques.* Au contraire, ceux qui attachés aux plaiſirs ſenſuels, appliquent leurs ames à la jouiſſance d'iceux, ils deſcendent de leur moyenne condition, à LA PLUS BASSE DES BETES, & meritent autant d'être appellés BRUTES, par leurs opérations, comme ils ſont hommes par leur nature. Malheureux en ce qu'ils ne ſont hors d'eux-mêmes, que pour entrer en une condition infiniment indigne de leur état naturel!

tur ut dentes, rictus, ungulasque evitaremus, praescripto opus erat Sapientiae: quare & Cato noster, PRAECIPIO TIBI ait, veluti jam ante ipsum Epictetus, Capite XL. Τάξον τινὰ ἤδη χαρακτῆρα σαυτῷ, καὶ τύπον, ὃν φυλάξεις, ἐπί τε σεαυτοῦ ὢν, καὶ ΑΝΘΡΩΠΟΙΣ ΕΝΤΥΓΧΑΝΩΝ. H. E. *Statue tibi ipsi formulam quamdam ac regulam, quam deinceps serves, & cum tecum ipse es, &* CUM IN HOMINES INCIDIS.

Quae

CVIII.

Quum tibi praevalidae fuerint in corpore vires,
Fac sapias: Sic tu poteris vir fortis haberi.

SI natura dedit vires corporis, non statim vir fortis eris, nisi adjunxeris ingenii vim, hoc est, sapientiam, qua corporis robore recte utaris.

ERASMUS.

FAC *sapias, &c.*] Vide ad Distich. IX. Libr. II.

DAUMIUS.

Al. *Fac sapias animo; poteris sic fortis haberi.*

OBSERVO & hujus cum prioribus nexum, veluti in plurimis. Idcirco, *est quasi dicat*, ne tam rabida tu quoque evadas bestia, tum maxime,

Quum tibi praevalidae fuerint in corpore vires,
FAC SAPIAS,

teque dedas formandum Sapientiae hominem, *Virumque fortem* ac strenuum. Sine hac non eris nisi robustum animal, ut belluae omnes. Neque est tamen verum robur in nervis situm artubusque; sed animo insitum, adversus omnes fortunae adsultus a Sapientia confirmato. Id si sensisset, Aristoteles probari posset, qui primariam omnium statuit esse Virtutum, FORTITUDINEM: Verum si id egit

Quae tibi proponas animalia cumque timenda;
Vi, noceantne dolo; dente, dolone necent:
Unum, praecipio tibi, plus hominem esse timendum:
Cornua quum sumat, natus inermis, homo.

Sur ta timidité ne pouvant te contraindre,
Si tu crains tous *les animaux*: (cuncta)
Considére que l'homme est beaucoup plus à craindre,
Et capable lui seul de causer tous les maux.

108.

Ei ΣΘΕΝΟC εὐπάλαμον σέο τὸν χρόα συμπεριφράττει,
Σπεῦδε καὶ εὖ ΦΡΟΝΕΕΙΝ, ὡς γὰρ δόξεις ΑΝΔΡΕΙΟC.

QUUM *tibi praevalidae &c.*] Monachalia sunt Planudea, inerudita, inamoena.

SCALIGER.

CONFERATUR locus Sall. Bell. Catil. Cap. II. *Sed diu magnum inter mortales certamen fuit, vine corporis, an virtute animi, res militaris magis procederent*. . . . . . .

Utrumque per se indigens, alterum alterius auxilio eget.

O. ARNTZENIUS.

egit adulandi animo, utque gratificaretur Alexandro discipulo, cujus indolem bellicam jam tum praesensisset, ipse potius expers illius virtutis primus fuisse, foret aestimandus, ad quam incitare juvenem prae se ferebat, Fortitudinis, quam ut recte tradere eamdem aliorumque inculcare potuisset animis. *Contraque* in hanc rem, de Fortitudine scil. cum Sapientia Justitiaque copulanda, praeclare passim, & in medio fere I. de Officiis libro, his verbis, disputat Cicero: *in laudibus, quae magno animo, & fortiter, excellenterque gesta sunt, ea nescio quomodo quasi pleniore ore laudamus. Hinc Rhetorum campus, de Marathone, Salamine, Plataeis, Thermopylis, Leuctris, Stratocle. Hinc noster Cocles, hinc Decii, hinc Cn. & P. Scipiones, hinc M. Marcellus, innumerabilesque*

 alii;

alii: maximeque ipse populus Rom. animi magnitudine excellit. Declaratur autem studium bellicae gloriae, quod statuas quoque videmus ornatu fere militari. Sed ea animi elatio, quae cernitur in periculis & laboribus, si justitia vacat, pugnatque, non pro salute communi, sed pro suis commodis, in vitio est: non enim modo id virtutis non est, sed POTIUS IMMANITATIS, *omnem humanitatem repellentis. Itaque probe definitur a Stoicis* „ fortitudo, *cum eam* „ virtutem *esse dicunt* „ propugnantem pro „ aequitate". *Quocirca nemo, qui fortitudinis gloriam consecutus est, insidiis & malitia laudem est adeptus: nihil enim honestum esse potest, quod justitia vacat. Praeclarum igitur Platonis illud*: Non solum, *inquit*, scientia quae est remota a justitia, calliditas potius quam sapientia est appellanda; verum etiam animus paratus ad periculum, si sua cupiditate, non utilitate communi inpellitur, audaciae potius nomen habeat, quam fortitudinis. *Itaque* VIROS FORTES *& magnanimos, eosdem, bonos & simplices, veritatis amicos, minimeque fallaces esse volumus.* Nos, puta, Platonici: namque statim iterum Platonem citat & in hoc: *omnem morem Lacedaemoniorum inflammatum esse cupiditate vincendi, sic,* UT QUISQUE ANIMAL MAGNITUDINE MAXIME EXCELLIT, *ita* MAXIME VULT PRINCEPS OMNIUM ESSE, *vel potius solus esse. Difficile autem est*, addit ipse, *cum praestare omnibus*

CIX.

Auxilium a notis petito, si forte laboras:
Nec quisquam melior medicus, quam fidus amicus.

CORPORIS morbos aperi medico: animi morbos aperi fideli amico. Ille pharmacis sanat, hic verbis. Aliter. Si quid morbi inciderit, magis amicum accerse, quam medicum.

ERASMUS.

AUXILIUM] intelligit, quam Graeci νοσηλείαν vocant &c. Scal. (quem vide statim.)

OPITIUS.

A NOTIS *petito*,] Amicis intimis.

BARTHIUS.

bus concupieris, servare aequitatem, quae est justitiae maxime propria. Post pauca deinde capita orationis ad idem redit, quod sibi quasi ut palmarium proposuerat, ne non obtineret suum illud:

Cedant arma togae, concedat laurea linguae.

Repetit igitur dicendo: *Sed quum plerique arbitrentur, res bellicas majores esse, quam urbanas; minuenda est haec opinio.* Deducit ea tum latius per exempla Tullius, in quibus illa, quam instituit, Solonem inter & Themistoclem Athenienses, interque Lacedaemoniorum Lycurgum, Lysandrumque atque Pausaniam, perquam egregia est, comparatio.

Fac sapias; sic tu poteris vir fortis haberi:
Vir nec enim armipotens, sed sapientipotens.
Quum tibi praevalidae fuerint in corpore vires;
An dici immanis bellua, barrus, ames?

E'tant doué d'un corps vigoureux & robuste,
Fais, pour devenir sage, un généreux effort:
C'est alors qu'on parlera juste,
Lorsqu'on te donnera le titre d'homme fort.

109.

Συμμαχίην ΠΑΡὰ γνωστῶν αἰτεῖν, εἴ ποτε ΚΑΜΝΗΙΣ.
ΠΙΣΤΟῦ γὰρ ΦΙΛΟΥ ΙΗΤῆΡ προφερέστερος ΟΥδείς.

AUXILIUM intelligit, quam Graeci νοσηλείαν vocant: nimirum opem, quae aegris ab assidentibus praestatur. Oppianus βουξῆς νοσήλια dixit, quae reficiendo aegro dantur. Itaque nos ea voce usi sumus in nostra metaphrasi. Planudes more suo συμμαχίην, quia in suo Glossario hoc viderat. SCALIGER.

HOMINIBUS ignotis non vult caput committi, quibus, ut est apud Phaedr. Lib. I. Fab. XIV. Vir Sapiens ne pedes quidem calceandos committit. Sed suadet eligendum Medicum notum, amicum, cujus fidem quis & dexteritatem perspectam habeat &c. O. ARNTZENIUS.

Duplicem hic Expositionem in medium adfert Erasmus, neutra tamen rem expediente. Prior enim potiori jure pertinebat ad Dist. XXII. Libri II. in quo etiam pertractando nos jam praemonuimus de hoc, quisnam ejus, in oppositione illius, verus esset sensus. Vid. supr. pag. 273. In posteriore vero erasmica unicam tantummodo vocem desiderarem ultimo loco adjungendam, IGNOTUM; & longe alius, sed & verior inde sensus prodierit: quem, reliquos inter interpretes, solus optime & percepit, & enodavit V. Cl. Arntzenius. Nisi quod amicissimus ipsi celeberrimusque Rescriptorum Auctor, ab illo licet altero Distticho occasione desumta, in simili argumento, quoque optime jam confutatas dederit Boxhornii calumnias, Cap. eorumd. integro XXXII. quod hunc locum sibi recte vindicare potest, quum, uti supra jam demonstravimus, medicorum proprie res hic loci agatur. „ Hoc modo sibi optime defunctus esse videtur accusatione Boxhornius, sed ita, ut plura exagitanda „ relinquat; quae quia in medium non protulit, illi divinent, quibus crimina alia vera fuerunt visa. *Atque haec,* „ inquit, *e multis pauca. Cetera ingenio & judicio legentium* „ *remittimus, & satis nos pro sententia nostra dixisse existimamus.* „ *Non tamen inficias eo, quaedam, sed valde pauca, acuta, in* „ *hoc opusculo exstare, quae facile est a reliquis discernere, &* „ *credibile est, multa talia antiquitus Catonis nomine fuisse evulgata, quae jam periere. Et sic factum, ut ejus meminerit* „ *vetus scriptor Vindicianus, Comes Archiatrorum, in Epistola* „ *ad Imperatorem Valentinianum, ubi ait*, quendam oculorum „ rheumate laborantem, flentem & gementem illud Catonis saepe repetiisse:

„ Corporis *auxilium* medico committe fideli.

„ *Vulgo, sed male, pro* auxilium, exigua *legitur.* Vide autem „ quam hic omnia turbet & misceat, ut huic nostro Catoni „ versum illum a Vindiciano laudatum eripiat. Neque id „ mirum, de eo tantopere illum laborare; si quidem is „ unus, si alia nulla indicia essent, evincit, Catonem hunc „ Dionysium ad antiquiora tempora revocandum, omnemque Boxhornii operam, quam in redarguendo eo posuit, „ irritam esse. Adscribit ergo hunc versum alii Catoni, & „ quidem ei, quem Sulpicia memorat: is autem Priscus „ est, atque adeo Cato major, sive Censorius: eum namque hoc cognomine insignem fuisse, docet Plutarchus.

„ Verum

„ Verum nec sermo, nec sententia Prisco huic Catoni con-
„ venit. Multi Catonis vitam, plures scripta prodidere;
„ eorum nullus tamen carmina aut versus ab ipso composi-
„ tos meminit. Exstant hodie monumentorum ejus frag-
„ menta, sed in iis nullum versum oratione ligata scriptum
„ reperias. Neque puto, si scripserat, omnem memoriam
„ penitus intercidisse. Verum si damus, scripsisse eum, sen-
„ tentia praecepti omnino ab animo & ingenio Catonis ab-
„ horret. Is enim filium monuit, ut medico corpus & salu-
„ tem committeret? Imo diversa omnia tradit Plinius, qui
„ ipsa Catonis haec verba ponit, Natur. Hist. Lib. XXIX.
„ Cap. I. *Dicam de istis Graecis suo loco, M. fili, quid Athe-*
„ *nis exquisitum habeam, & quod bonum sit, eorum litteras in-*
„ *spicere, non perdiscere. Vincam nequissimum & indocile genus*
„ *illorum, & hoc puta vatem dixisse: Quandocunque ista gens*
„ *suas litteras dabit, omnia corrumpet. Tum etiam magis, si*
„ *MEDICOS suos huc mittet. Jurarunt inter se, barbaros necare*
„ *omnes MEDICINA.* Et post pauca addit: *interdixi tibi de*
„ *MEDICIS.* Eadem paene, sed Graece, de odio ejus in
„ medicos Graecos, Plutarchus in vita hujus Catonis, i. e.
„ Majoris. Nolim existimes Catonem hunc, Graecae gentis
„ duntaxat medicos odio prosecutum fuisse, Latinos atque
„ alios probasse. Nam ea aetate praeter Graecos nulli fue-
„ runt Romae, qui illam artem factitarunt, ut ex ipso Pli-
„ nio discimus. Sed lepidum est, quod addit Boxhornius:
„ *Et Catonis sententias in ore omnium fuisse, vel sola Sulpiciae*
„ *Satyra testari potest, in qua inter alia dicitur:*

„ *Quos inter Prisci sententia dia Catonis*

„ *Crediderim uno libello eas fuisse comprehensas. Sed postea inepti*
„ *homines, cum quae bona non aestimarent, quia non didicerant,*
„ *quae bona, more suo corrupere, substituentes sua, meras febres*
„ *& oscitationes.* Quaero, si Catonis Prisci sententiae uno
„ libello compositae & conjunctae tam celebres fuere &
„ decantatae, tempore etiam Vindiciani, qui factum, ut
„ nemo Veterum earum mentionem injecerit? Verum mit-
„ tamus hoc. Quam suave illud, quod sententiam Catonis
„ in Sulpiciae versu γνώμην accipit, atque ex earum sen-
„ tentiarum genere, quae discebantur, aut saltem legeban-
„ tur, quales sunt Dionysii atque aliorum sententiae. Anne
„ autem contra *Sententia Catonis* ipsum Catonem significat?
„ Neque tantum apud Sulpiciam, sed & Horatium Lib. I.

 „ Serm.

„ Serm. II. 32. Inſpice loca ipſa & intelliges, non me, ſed „ Boxhornium falli. Simili autem modo *virtus Catonis*, pro „ ipſo Catone apud Horatium, ut monuit Douza ad illum „ verſum Sulpiciae, ita Juvenalis IV. 81.

„ *Venit & CRISPI jucunda SENECTUS:*

„ i. e. ipſe ſenex Criſpus: haud aliter *vis Herculis*, *forma* „ *Junonis*, de qua notat Daumius ad Lib. IV. Diſt. IV. „ pro ipſo Hercule & Junone ponuntur, de quibus monere „ ſupervacuum. Vellem ergo, ne feſtinationem imputaret „ Boxhornius, addit namque, *quod hac extemporanea Diſſer-* „ *tatione indicandum cenſuimus.* (Sed an & tum feſtinavit, „ cum, in notis ad illum Sulpiciae verſum, Catonem Pri- „ ſcum diverſum ſcribit Cenſorio?) Tandem in eam clau- „ ſulam deſinit: *Si cui tamen ſecus videatur, judicium per me* „ *quidem integrum ipſi eſto; aliorum enim inſaniam tollere non* „ *poſſum*,

CX.

Quum ſis ipſe nocens, moritur cur victima pro te?
Stultitia eſt, morte alterius ſperare ſalutem.

VETERES credebant expiari ſcelus commiſſum, mactata pecude, quae nihil commiſerat, & pro alieno peccato innocens dabat poenas, cum is qui peccavit, potius mactari debuerit, quam victima. Stulte autem ſperabant alienam mortem ſibi ſaluti fore: cum ſua quemque mala de ſuo dependere oporteat. ERASMUS.

STULTITIA *eſt morte &c.*] Celeſtina, Act. I. pag. 23. *Malo es eſperar ſalud en muerte agena.* Quod Barthius vertit pag. 12. Pornoboſcodidaſcali: *Salutem ſuam in alterius pernicie ponere, malum eſſe ajunt.* DAUMIUS.

NE FALCEM nos, ceu dici adſolet, in alienam inmittere meſſem velle videamur, cum τὰ θεολογούμενα, quae occurrunt in Catoniano hoc opuſculo, exactiſſime abſolutiſſime-

„ *possum, sed volui castigare*. Quid alii velint, nescio. Mihi
„ liceat, in hac re cum Scaligero insanire potius, quam
„ ex Boxhornii judicio sapere. Ceterum placet hoc Quin-
„ ctiliani Inst. Orat. VI. Cap. VIII. *Cum judicium meum osten-*
„ *dero, suum tamen legentibus relinquam*".

Judicio constans petito, si forte laboras,
  Auxilium a notis: Et bene nota juvant;
Nec quisquam melior medicus, quam fidus amicus.
  Numen amicitiae est, & medicina potens.

Une peine d'esprit, un sujet de tristesse
T'oblige à rechercher un salutaire avis:
  Pense qu'aux maux de cette espece
Les meilleurs medecins sont les meilleurs amis.

110.

ΕΙ ΣΥ πταίεις, ΤΙ ΘΝήσκει ΣοΥ ΕΚΗΤΙ ΤΟ ΘΥΜΑ;
ΑΦΡΑΔΕC ΕἸΝ ἑτέρου ΜΟΡΩι ΕΛΠΕΣΘαι σωθῆναι.

SCALIGER etiam reddidit:

Τίπτε θάνοι σεῦ ἕκατι τὸ θῦμα,
  σὺ δ' ἤλιτες ἄυτως;
Ἐν μόρῳ ἀλλοτρίῳ ζῆν ἔλπεσθ'
  ἀφραδές ἐςι.

Alio nempe modo, quam quo supra.

OVID. XX. Heroid. v. 179.

Siste metum, virgo, stabili potiere salute;
  Fac modo polliciti conscia templa colas.
Nec bove mactato Coelestia Numina gaudent;
  Sed, quae praestanda est, & sine teste, fide.

O. ARNTZENIUS.

tissimeque jam pertractaverit divini humanique juris Vir peritissimus, Henric. Cannegieterus, in egregie illis a se Boxhornio rescriptis saepiusque laudatis, nihil omnino prome-

ritae

ritae ipsius gloriae decerpere constituimus, sed venia hisce Eumdem ante rogata, doctissime elucubrata Ejus, suis porro locis quaelibet excerpta dabimus, intacta ceterum a nobis sartaque Auctori suo relinquenda.

OCCUPAVERAT ante Boxhornius, quae in ipsum retorqueri posse tela, suae sibi culpae conscius, jam tum ex parte praesenserat, cum ita scriberet: *Porro quae de non caedendis victimis non semel hic inculcat Auctor, Christianum eum fuisse, & a sacrificiis gentium longe alienissimum satis probant. Sic Dist. XIV. Lib. IV.*

Quum sis ipse nocens &c.

Melius, purius non loqueretur summus aliquis fidei nostrae consultus. „ Sed quale tibi hoc commentum Boxhornii videtur? —— *Ita fari, ita haecce legentes interrogare infit, Cap. Rescriptor. XIV. eorum Auctor, & deinde pergit:* „ Ego vero „ hic omnia diversa censeo. An non enim Christus victima „ pro nobis mortuus est? An non is morte sua salutem hu- „ mano generi redemit? An non inde Christiani omnes *al-* „ *terius morte salutem speramus*? Nemo ergo, non dico sum- „ mus aliquis fidei nostrae consultus, sed etiam recens ini- „ tiatus mysteriis, hoc negaverit. Omitto divinorum virorum „ testimonia, quae pueri pariter & puellae, ut necessarium „ carmen, discunt & promte decantant. Sed, ais, Diony- „ sius hic pecorum victimam, aut quamcumque humanam „ intelligit. Non nego id, sed velim mihi dari unum Chri- „ stiani veteris dictum, quo is praecipiens κατηχουμένοις aut „ pueris, (quorum numero accensendus Dionysii puer, si „ Christianus fuit, quem fuisse ille censet, nos negamus,) „ *stultos* dicat eos, qui *morte alterius salutem sperent;* ita, ut „ ex iis, quae antecedunt, aut quae subsequuntur, intelligi „ nequeat, de gentilium sacrificiis eum loqui? At vero cum „ negat, noxiorum scelera expiari victimarum cruore, quid „ aliud, quaeso, docet, quam quod Viri sapientissimi inter „ Gentiles dudum ante Dionysium clamarunt omnes? Ex „ plurimis paucos in medium producam. Plautus in prologo „ Rudentis v. 22.

„ *Atque hoc SCELESTI in animum inducunt suum,*
„ *JOVEM SE PLACARE POSSE DONIS, HOSTIIS:*
„ *ET OPERAM ET SUMTUM PERDUUNT: id eo fit, quia*
„ *Nihil ei acceptum est a perjuris supplicii.*

„ Cice-

„ Cicero pro Cluentio, Cap. LXVIII. *Neque intelligit, pie-*
„ *tate & religione & justis precibus Deorum mentes, non conta-*
„ *minata superstitione,* NEQUE *ad scelus perficiendum* CAESIS
„ HOSTIIS POSSE PLACARI. Sed nemo Dionysii mentem
„ ac sensum, de rebus divinis, quem cum hoc Disticho,
„ tum alibi declarat, melius exposuit, quam Seneca, ejus-
„ dem Philosophiae Stoicae cultor, de beneficiis Lib. I.
„ Cap. VI. *Nec in victimis quidem, licet optimae sint, auroque*
„ *praefulgeant, Deorum est honos; sed pia ac recta voluntate*
„ *venerantium. Itaque boni etiam farre ac fritilla religiosi sunt,*
„ *mali rursus non effugiunt inpietatem,* QUAMVIS ARAS
„ SANGUINE MULTO CRUENTAVERINT.

ET EST operae pretium his adjungere, quae Cap. quoque XVII. antea dictis addit idem praeclarissimus Auctor:
„ Verum necesse est reliqua expendere, quibus senten-
„ tiam suam tuetur Boxhornius. *Nemo autem hinc existimet,*
„ inquit, *latere me, Pythagoram etiam, ejusque sectatores im-*
„ *probasse caedes victimarum, sed dogmata eorum, inter reliqua*
„ *gentilium philosophorum, quam maxime olim commendabant*
„ *Christiani, quod nescire non possunt, qui Patrum antiquorum*
„ *seria lectione ingenium suum imbuere.* Quorsum haec perti-
„ neant, vix video. Docuit Pythagoras abstinendum esse
„ a caede & mactatione boum ad epulas humanas. Et haec
„ peculiaris fere ejus sententia laudatur a multis. Nam
„ quod in sacris abstinere voluit ab iis, non hoc privum
„ Pythagoreorum placitum fuit, sed sectarum omnium,
„ certe nobiliorum, quos Daumius enumerat ad Libri I.
„ Distichon I. quibus adde a nobis citatos supra Cap. VIII.
„ atque a Cyrillo adversus Julianum Libro IX. pag. 306.
„ & seq. Non autem negat Dionysius recte caedi vitulos
„ in usum humanum, sed in usum divinum. Quanquam
„ non ita decreti hujus observantem ac tenacem accepi-
„ mus, ut nunquam immolarit animal aliquod †: nam &
„ gallos gallinaceos, porcellos, imo boves, &, quod
„ majus est, ἑκατόμβας boumque greges aliquando macta-
„ tos ab eo ad aras, traditum est a Porphyrio, Apollodoro,
„ Laërtio, Athenaeo atque aliis, quibus testimonium de-
„ nunciat Guilielmus ab Irhoven *, qui in pago Edano,
„ Arn-

* Nunc Academiam Trajectinam condecorans, in qua Theol. profitetur.
† Scil. Pythagoras.

„ Arnhemiae nostrae proximo, sacris praeest, vir haud
„ paullo eruditior concionatorum vulgo per vicos atque
„ oppida nostra. Tu vide librum illius primum de palinge-
„ nesia veterum Cap. XV. Illud quoque me nescire fateor,
„ Pythagoreorum dogmata prae ceteris placuisse Christianis.
„ De Stoicorum decretis id docet Hieronymus, ut supra
„ ostendi, sed qui de Pythagoreorum id doceat, quaero.
„ Scio Pythagoram nonnulla praecepisse, a quibus non ab-
„ horruerit Christianus; sicut Philosophorum nullus fuit,
„ quin ad virtutem amplectendam discipulos suos cohorta-
„ tus sit. Sed proprias illius persuasiones, antiquae Eccle-
„ siae acceptas magis atque impensius probatas fuisse, quam
„ ceterorum, ignoro.

„ Discussimus, ut puto, Viri Clarissimi argumenta, qui-
„ bus Dionysium Christianorum gregi inserere instituit.
„ Temere ergo iis hoc epiphonema subjunxit. *Puto jam sa-*
„ *tis luculentis testimoniis a me probatum, aut omnino Christia-*
„ *num; aut, si cui nimium videatur, semichristianum fuisse bo-*
„ *rum Distichorum conditorem.* Imo ne hoc quidem conce-
„ dendum arbitror, semichristianum fuisse Dionysium, de
„ quibus haec refert Boxhornius. *Semichristianos voco, qui*
„ *aut ad Christianam fidem amplectendam haud leviter nutabant;*
„ *aut ea arrepta, nondum plane exuerant omnem gentium super-*
„ *stitionem. Quales multi olim erant. Unde etiam factum, ut in*
„ *veteri Ecclesia multi ritus usurpati, qui a paganis derivati,*
„ *eorum ineptias adhuc redolebant. Quod ipsum pluribus hic ex-*
„ *cutere supersedeo; quia in commentario nostro Quaestionum Ro-*
„ *manarum pluribus indicamus.* Nam omnia indicia, quae
„ Christianum aut semichristianum prodere visa sunt illi,
„ Ethnicorum & Philosophorum scriptis, & sententiis ac-
„ commodatissima sunt. Unum miror, cum hanc Viri Cla-
„ rissimi de semichristiano sententiam mecum reputo, non
„ vidisse eum, nihil validius adversari suae opinioni, qua
„ ad ima barbarorum subsellia hunc semichristianum deji-
„ ciendum censet. Quaero namque, utrum ex iis gentibus,
„ quae Graecis litteris aut disciplinis imbutae fuerunt, an ex
„ nationibus barbaris, Francis, Burgundionibus, Vandalis,
„ Gothis; qui disjectis Romanorum praesidiis, imperium
„ eorum vastarunt; hunc Semi-Christianum ortum existi-
„ met? Nemo, credo, dicet ex his prodiisse, aut barbariem
„ horum sacrae religioni Christianae miscuisse. Cultiorem
„ namque philosophiam Disticha omnia fatentur. Superest

„ ergo,

„ ergo, ut dicamus, Graecorum rationem & cultum cum
„ Chriſtianis caeremoniis conjunxiſſe, atque ex utrisque
„ his ſibi religionem peculiarem confinxiſſe. Sed iterum
„ quaero, quo tempore hos Semi-Chriſtianos ex Graeco-
„ rum Philoſophia & Chriſtianis ſectis conflatos, vixiſſe
„ & aetatem degiſſe in terris putet? Credo reſpondebit, iis
„ temporibus hos fuiſſe, quae Conſtantini aevo proxima
„ ſunt. Nam inſecutis ſeculis extincta plane & deleta fuit
„ illa vetus Graecorum & Romanorum Religio, periitque
„ numinum antiquorum cultus, legibus publicis ſevere
„ coërcitus; usque adeo, ut ſcribant Imperatores Hono-
„ rius & Theodoſius in L. XXII. de Paganis ſacrificiis &
„ templis Cod. Theodoſ. ſeſe credere nullos ſuo tempore Pa-
„ ganos eſſe. Temere ergo ad infima barbarorum ſubſellia
„ damnat Boxhornius, quem Conſtantini aetati ſupparem
„ facit". Sed nos priorem Antoninis, ſtatim oſtendemus.

Stultitia eſt, morte alterius ſperare ſalutem:
Victima cur pro te caeditur innocua?
Quum ſis ipſe nocens: Moritor, qui morte piamen,
Qui ſperare, nefas ſolvere poſſe, poteſt.

Pourquoi teindre l'Autel du ſang pur des victimes?
L'animal innocent doit-il pour toi mourir?
Sa mort n'efface pas tes crimes:
Celui qui fait le mal, doit lui-même périr.

CXI.

CXI.

Quum tibi vel ſocium, vel fidum quaeris amicum,
Non tibi fortuna eſt hominis, ſed vita, petenda.

AMICUS, quem velis adjungere, non aeſtimandus e cenſu, ſed ex moribus. Idem oportet fieri in uxoribus.

ERASMUS.

ALITER haec diſtinguit Leidenſ. pr. *Non tibi fortuna eſt, hominis ſ. v. p.* Doct. Scriverius, neſcio qua auctoritate, pro *petenda* edidit putanda, i. e. *aeſtimanda.* O. ARNTZEN.

Ita mavult & hodie Withofius.

QUAE VERBIS hic, eadem & exemplo docuit ſuo Cato noſter. Tempus enim eſt utique & rerum ordo poſtulat, ut quem per ſe, niſi ex his egregiae, ſane, doctrinae ac diſciplinae praeceptis, parum novimus, eum aliquando ex amicis ſociisque, ſi fieri poſſit, paullo penitius pernoſſe diſcamus, hunc noſtrum Auctorem. Eſt autem mihi tam perſuaſum, quam quod perſuaſiſſimum, neminem fuiſſe alium, quam ipſum hunc, quem M. Aurelius Antoninus, Imperator idem & Philoſophus, inter eximios ſuae aetatis viros alios, quorum ipſe opera non parum profecerit in Sapientiae ſtudio, CATONEM nobis commemorat. Quique negare iſtud tentent, ii oſtendant, rogo, in quemnam *Catonum* alium, aliqua ſaltem ſub ſpecie umbrave veritatis, cadere illud poſſit? Ita vero Imperator ait, non teſtis aliquis obſcurus aut ſubleſtae fidei, εἰς ἑαυτὸν, ſ. *de ſe ipſo* Libr. I. § 11. Παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου Σευήρου, τὸ φιλοίκειον, καὶ φιλάληθες, καὶ φιλοδίκαιον· καὶ τὸ δι' αὐτὸν γνῶναι Θρασέαν, Ελβίδιον, ΚΑΤΩΝΑ, Δίωνα, Βροῦτον. Quae Latine ita ſunt reddita, ſi & poſſent melius: *A fratre meo Severo, amorem familiarium, & veritatis, juſtitiaeque. Per eundem cognovi Thraſeam, Helvidium,* CATONEM, *Dionem, Brutum.* Iam, qui fuerint Thraſea & Helvidius, novimus ex Hiſto-

III.

Εὖ τ' ἂν ΕΤΑΙΡΟΝ, Η αὖ ΠΙΣΤΟΝ ΦΙΛΟΝ, ὦ φίλε, δίζῃ.
ΟΥΧΙ ΤΥΧΗ μερόπων, ὁ ΒΙΟC Δ' ἰχνευτέος ἤτω.

NON *tibi fortuna est hominis, sed vita pet.*] Hominis illius nempe quem socium, vel amicum tibi quaeris.

At Planudes:

Οὐχὶ τύχη μερόπων, ὁ β. δ' ἰχν. ἤτω.

Quum tibi aliquem amicum paras, noli fortunam hominum investigare.

Non sunt sani capitis ista.

SCALIGER.

Historicis, Tacito (*a*), Suetonio (*b*), Juvenali (*c*) Poëta, Plinio Minore (*d*), Arriano (*e*). His viris tantis conjungitur TERTIUS E COELO Philosophorum, CATO noster. Namque & ejusdem prorsus disciplinae fuisse, quam magnos hos insignesque viros, ipsius quae supersunt clamant omnia, & eodem tempore vixisse jam alibi probatum est, neque vel Censorinum, vel Uticensem, Catones nosse potuerat Aurelius: Et, quod *Dion* proxime jungitur Catonis nomini, inde forte suam trahit originem, quod, distinguendi

(*a*) TACITUS, Annalium Libro XIII. Edition. Plantinianae Lipsii, a. CIↃIↃC. pag. 161. it. Lib. XVI. pag. 210. sqq. & Historiar. Lib. IIII. pag. 300. de Paeto Thrasea; ibid. & Annal. Lib. XII. p 141. de hujus genero Helvidio Prisco. Et de utroque Lipsius, in Commentar. pag. 242. & in Notis, XLIII. LXXIIII. & LXXV.

(*b*) SUETONIUS, de Thrasea, in Nerone Cap. XXXVII. & Domitian. Cap. X. de Helvidio, patre, in Vespasian. Cap. XV. filio, in Domitian. l. c. Vid. utrobique Torrentium & Commentatores reliquos.

(*c*) JUVENALIS, Satyra V. v. 36. vid. ibi Scholiast. veter. & VV. Doct.]

(*d*) PLINIUS, Epistolar. Lib. IIII. ad Cerealem. Edit. Paris. Rob. Steph. a. CIↃIↃXXIX. pag. 62. Venet. ex AEdib. Aldi a. CIↃIↃVIII. (117. & (118.

(*e*) ARRIANUS, in Epictet. Lib. I. Cap. II. tot. ubi integra illa Helvidiana disputatio, quae male habuit Vespasianum. Edit. Coloniens. Birkmannicae a. CIↃIↃXCV. Tom. III. pagg. 12—16.

di ejus caussa a reliquis, scriptum fuerat per compendium: *Cognovi Catonem Dionysium*, ex quo, sicuti plura erant nomina, duos effecerunt esse viros librarii, qui & sub initium statim insequentis Capitis ex alterius compendio nominis: Παρά κλ. μαξίμου, pro: Κλαυδίου Μαξίμου s. *Claudio Maximo*, dederunt adulterinum illud: Παράκλησις Μαξίμου. In his igitur *Sociis* & *Amicis* sibi eligendis ipse Cato *fortunam*, certe, *non quaesivit*, quae illos parum prospera est insecuta; *sed vitam* moresque, quos, uti diximus, non minus ipse factis tradidit, quam praeceptis.

Aureaque porro sunt in hanc sententiam, aeque ac in reliquis, quibus in aurea commentatus est Pythagorae carmina, verba Hieroclis pag. 69. Ταῦτα γάρ ὁ τῆς ΦΙΛΙΑΣ ὑπαγορεύει θεσμός, μεγίστης οὔσης ἀρετῆς, καὶ ταῖς ἄλλαις, ὡς τελειότητος ἐπιφαινομένης. Πέρας μὲν γὰρ τῶν ἀρετῶν ἡ ΦΙΛΙΑ· ἀρχὴ δὲ εὐσέβεια. Καὶ ἔστιν ὁ τῆς εὐσεβείας λόγος σπέρμα τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων ἡμῖν· ἡ δὲ τῆς Φιλίας ἕξις, ὁ τελειότατος τῶν ἀρετῶν καρπός. Ὥσπερ οὖν δικαιοσύνης ποιεῖσθαι δεῖ λόγον, οὐ μόνον πρὸς τοὺς δικαίους ἡμῖν προσφερομένους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἀδικεῖν ἐγχειροῦντας, ἵνα μὴ τῷ ἀνταδικεῖν εἰς τὴν ἴσην κακεξίαν αὐτοῖς ἔλθωμεν· οὕτω καὶ τῆς ΦΙΛΙΑΣ ἀντέχεσθαι δεῖ, τουτέστι τῆς Φιλανθρωπίας πρὸς ἅπαντας, οἳ τοῦ γένους ἡμῖν κοινωνοῦσιν. Ἐν τάξει δὲ τῇ πρεπούσῃ τὰ τῆς ΦΙΛΙΑΣ μέτρα ποιησόμεθα, ΤΟΥΣ μὲν ΑΓΑΘΟΥΣ, ὡς ἀποσώζοντας τὴν τοῦ ἀνθρώπου τελειότητα, καὶ διὰ τὴν Φύσιν, καὶ τὴν γνώμην, ΠΑΝΤΟΙΩΣ ΑΣΠΑΖΟΜΕΝΟΙ· Τοὺς δὲ Φαύλους, ὡς μηδὲν ἀπὸ γνώμης εἰς αἵρεσιν ΦΙΛΙΑΣ ὑπέχοντας, διὰ δὲ μόνην τὴν κοινὴν Φύσιν ἀγαπῶντες. Διὸ καὶ λέγεται ὀρθῶς, ὡς οὐδεὶς ἐχθρὸς τῷ σπουδαίῳ καὶ μόνος ὁ ἀγαθὸς αὐτῷ ΦΙΛΟΣ. Εἰ μὲν γὰρ τὸν ἄνθρωπον ἀγαθὸν φιλεῖ, οὐδὲ τὸν κακὸν, ἐχθρὸν τίθεται· εἰ δὲ τὸν ἀρετῇ κεκοσμημένον ζητεῖ ΠΡΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΝ, ΤΟΝ ΑΓΑΘΟΝ ΕΚ ΠΑΝΤΩΝ ΕΚΛΕΓΕΤΑΙ, μιμούμενος καὶ ἐν τοῖς τῆς ΦΙΛΙΑΣ μέτροις τὸν Θεὸν, ὃς μισεῖ μὲν οὐδένα ἄνθρωπον, τὸν δὲ ἀγαθὸν διαφερόντως ἀσπάζεται. Τὸ γὰρ τῆς Φιλανθρωπίας ἀγαθὸν κοινῷ τῷ γένει προτείνων, τῆς προσηκούσης μοίρας ἕκαστον ἀξιοῖ· τοὺς μὲν ἀγαθοὺς πρὸς ἑαυτὸν ἀνάγων, τοὺς δὲ τῆς ἀρετῆς Φυγάδας, τοῖς τῆς δίκης νόμοις πρὸς τὸ δέον ἀπευθύνων. Τοῦτο γὰρ τοῖς ἑκατέροις σύμμετρόν τε καὶ ὠφέλιμον. Οὕτως καὶ ἡμᾶς προσοίσει τὴν Φιλίαν τηρεῖν πρὸς πάντας ἀνθρώπους, μετὰ τῆς πρὸς τὴν ἀξίαν ἀπονεμήσεως. κ. τ. λ. H. E. Interprete Jo. Curterio: *Haec enim subindicat* AMICITIAE

TIAE divina lex, maximae profecto virtutis, & quae ceteras, tamquam perfectissima, supereminet. Est enim Virtutum limes ultimus AMICITIA; principium vero, Pietas. Est etiam nobis & pietatis ratio, semen bonorum omnium; AMICITIAE vero habitus, perfectissimus virtutum fructus. Quemadmodum igitur justitiae nobis est habenda ratio, non apud eos tantum, qui juste nobiscum se gerunt, sed qui damnum etiam conantur inferre, ne injuriam referendo, in eandem vitii pravitatem deveniamus: sic decet etiam AMICITIAM retinere, i. e. humanitatem erga omnes, qui ejusdem nobiscum generis communione utuntur, colere. Optime autem & convenienter AMICITIAE ORDO *servabitur*, si *BONOS, tamquam qui hominis perfectionem*, (ex communi veluti naufragio,) *retinuerint, & propter naturam etiam, animique significationem, OMNINO AMPLECTAMUR: Malos autem amemus propter naturam solum, tamquam nihil ab animo ad amicitiae susceptionem afferentes. Unde fit etiam ut recte dicatur: Virum bonum odisse neminem, solumque sibi amicum existere. Cum enim BONUM diligit, non eum qui malus sit, putat inimicum. Sin autem VIRTUTE PRAEDITUM QUAERIT AD SOCIETATEM, EX OMNIBUS eum DELIGIT, QUI PROBUS SIT; atque in AMICITIAE legibus DEUM ipsum imitatur, qui nullum quidem solet odisse, sed eum maxime, qui bonus sit, amplecti atque diligere. Amoris enim commoda universo mortalium generi proponens, parte sua quemlibet dignum existimat: eosque qui probi sunt, ad se evocat; virtutis autem desertores atque profugos, justitiae legibus ad id, quod rectum est, dirigit atque ducit. Est enim id utrisque congruum atque utile. Sic etiam fuerit operae pretium amicitiam cum omnibus, adhibita singulorum dignitatis observatione, colere.* Et rel. ad fin. usque sectionis, ubi hac porro clausula utitur: *Est vero HUMANITATIS studium communiter quidem in omnes, sed AMICITIAE, praecipue* & peculiariter *erga bonos ideo colendum, quod eidem humanitatis nomen praecipue inserviat*, sive quod ERGA HOMINES AMORIS, φιλανθρωπίας, cognomen ei maxime conveniat, in eamdemque quadret. Ita enim reddendum foret, quod ibi paullo intricatius enuntiatum esse videtur.

DE SOCIETATE vero quae, uti solet, doctissime in medium profert Eruditiss. Rescriptorum Auctor, in calce eorum, si ceteroquin spatium permiserit, ad XXXVI. huj. Libr. Dist. referri, non nostro quidem, sed ipsius Cl. Scriptoris sensu, ea commode poterunt.

Quum

Quum tibi vel ſocium, vel fidum quaeris amicum,
Vel vitae comitem participemque tori;
Non tibi fortuna eſt, hominis ſed vita, petenda.
Non rem, ſed mores foedus amoris amat.

Cber.

CXII.

Utere quaeſitis opibus: fuge nomen avari:
Quo tibi divitias, ſi ſemper pauper abundas?

FRUSTRA paraſti divitias, ſi parcis uti non audes, & inter magnas opes vivis inops. Nihil enim refert habere, ſi, quae habes, nihilo plus tibi proſunt, quam ea, quae non habes.

ERASMUS.

UTERE *quaeſitis opibus.*] Theognis: *τῶν σεαυτοῦ κτεάνων τῷ πασχέμεν.* Et ita vertimus. At Planud. *χρῶ τοῖς κερδηθεῖσιν.* Ignoravit *quaeſita* eſſe in genere *τὰ κτήματα*, ſive ea nobis parentes noſtri, ſive nos quaeſivimus. Et ita auctor alibi uſurpat.

SCALIGER, Qui & priorem verſum reddidit aliter:

Χρῶ σοῖσι κτεάτεσσι· τὸ κίμβικος οὔνομα φεῦγε.

ADEO PLANUM eſt & liquidum, quod hic dicitur, ut clarius enuntiari nihil fere poſſit, & niſi hoc ſufficiat domandae AVARITIAE RABIEI, colligi vere inde liceat, eam eſſe plane indomitam nullaque perdomandam arte, ſed malum inmedicabile prorſus ac deſperatum. Enimvero quis, niſi mente captus, in animum inducat ſuum, eo fine *adquiri* OPES ac DIVITIAS, non ut PAUPERTATIS incommoda evadas, ſed ut in illa totis viribus ruas? Atque ita tamen eſſe comparatum, ita rem, dicamne ſe habere, an haberi? aetatum omnium ac ſaeculorum jam nos pridem docuit experientia, docuitque pariter uſus,

Cherchant un compagnon fidelle
Et qui de l'amitié ſache écouter les loix,
Ce n'eſt pas de ſes biens l'eſtime criminelle,
Mais ſa ſeule vertu, qui doit fixer ton choix.

I I,2.

Χρῶ τοῖς κερδηθεῖσι, κνιπίης ΟΥΝΟΜΑ ΦΕΥΓων·
ΤΙπτ' ὄφελος ΠΛΟΥΤΟυ, εἰ ΠΛΟΥΤΕΙς αἰὲν ἀπαιτῶν;

F U G E *nomen avari.*] Planudes κνιπίης οὔνομα φεῦγε. Nos ſcimus τὸν κνίπα dici, quem aliter κίμβικα καὶ κυμινοπρίστην vocabant. Quod ſi κνιπίας, & Ionice κνιπίης formetur, non refragabimur. Sed Planudes κνιπίην, pro avaritia videtur nova incude fabricaſſe: quod non magis licere, quam κιμβικίην ἀπὸ τοῦ κίμβικος, putamus. S I *pauper abundas.*] Plan. εἰ πλουτεῖς αἰὲν ἀπαιτῶν. Hinc quoque ἀπαιτῶν pro ἐπαιτῶν poſuit. Et praeterea ἐπαιτῶν eſt mendicans, non mendicus, i. e. ἐπαίτης. Itaque minus male dixiſſet:

—Εἰ πλουτεῖς αἰὲν ἐπαίτης.

Sed ne ſic quidem bene. Dicendum enim erat:

—Εἰ πλουτῶν αἰὲν ἐπαιτεῖς.

Sed ἐπαίτης aut ἐπαιτῶν hic locum non habet. Πένης aut πενητεύων, aut ἀπορῶν ſubſtituendum erat. Senſus eſt: Quid proſunt divitiae, ſi in tantis divitiis pauper es? Εἰ πλουτῶν πενητεύεις. Ut vertimus. SCALIGER.

uſus, & hujus meram conſiderationem nihil valere ad tollendum malum, quod profecto nimis tenaciter & ipſis oſſibus inſidet, & medullis inhaeret, quo ſcilicet neque verba nec herba poſſunt usque pertingere. Quid in eo igitur curando operam ludimus? Sed noſtrum nos, quae inſervire poſſint aliis, praeſcribentem ſequimur Auctorem. Dixerat ille jam paullo ſuperius: *Divitias qui ſuſpiciunt, mendicant ſemper avari.* Haec parum nunc inmutata inculcat iterum ſpecialiusque adplicat ex ſe nato:

Quo tibi divitias? Si ſemper-pauper abundas.

 Cui

Cui ſcil. umquam eae forent uſui, ſi tamen uſus rerum tibi per innatum, aut aliunde in te derivatum avaritiae contagium, concederetur numquam? Sed, ſi mavis intactum te ſervare ab iſta tam foeda labe:

Utere quaeſitis opibus: Fuge nomen avari.

Nulla hic explanatione opus: Senſum haec (modo adſit is) non ita leviter perſtringunt, ſed in conſenſum ſui penitus abripiunt.

Jungimus idcirco iis, quae ex Epicteto ad I. h. L. Diſt. jam propoſuimus, etiam aliquod inſigniorum ejus Apophthegmatum, in quo VITAM BEATAM a DIVITIARUM STUDIO plane, totoque quaſi coelo, disjungit, adeo ut alterum cum altero una conſiſtere haudquaquam poſſit: Ἐξέταζε σαυτὸν, inquit, Stobaeo referente, πότερον ΠΛΟΥΤΕΙΝ θέλεις, ἢ ΕΥΔΑΙΜΟΝΕΙΝ. Καὶ εἰ μὲν πλουτεῖν, ἴσθι ὅτι οὔτε ἀγαθὸν, οὔτε ἐπί σοι πάντη. Εἰ δὲ εὐδαιμονεῖν, ὅτι καὶ ἀγαθὸν, καὶ ἐπὶ σοί. Ἐπεὶ τὸ μὲν τύχης ἐπίκαιρον δάνειον. Τὸ δὲ τῆς εὐδαιμονίας, προαιρέσεως. H. E. *Inquire te ipſum*

CXIII.

Si famam ſervare cupis, dum vivis, honeſtam,
Fac fugias animo, quae ſunt mala, gaudia vitae.

Si cupis honeſtam tueri famam, noli amare voluptates inhoneſtas: nempe gulae, libidinis & ſimilium.

ERASMUS.

Si *famam ſervare cupis, d. v. honeſtam.*] Vid. Freher. lib. II. de Exiſtimatione, cap. III. n. 3. pag. 102.

DAUMIUS.

Quominus hoc praecipientis ita Philoſophi aliquis in eum ſenſum rapiat, aut trahere quoque poſſit, quo quidam ſacro-

ipſum DIVESNE *malis eſſe, an* BEATUS? *Quod ſi dives: ſcito id neque bonum eſſe, neque omnino penes te. Sin beatus: id & bonum eſſe, & penes te. Nam opulentiae uſura eſt ad breve tempus a Fortuna conceſſa: Beatitudinis vero, ab animo & voluntate pendet.* Haec ſumma rei, hic cardo eſt. Repetendum propterea, cum Catone:

Deſpice divitias: Si vis ANIMO ESSE BEATUS.

Utere quaeſitis opibus: Fuge nomen avari.
Quo tibi divitias, ſic inopi inter opes?
Nonne tibi melius multo, ſi pauper abundas;
Quam ſi, quidquid habes, ſemper avarus, aves?

Fais de tes revenus un honorable uſage:
De l'infame avarice abhorre les liens.
De ton or quel eſt l'avantage,
Lorsque tu reſtes pauvre au milieu de tes biens?

113.

Τίμιον ΕΙ φήμην ΕΘΕΛοις βιόων πϱοΦΥΛΑσσειν;
Σπεῦδε ΦΥΓΕῖν κϱαδίηθε ΚΑΚὰς τέϱψεις ΒΙΟτοιο.

Ex Solone apud Demetrium potes vertere, ἐὰν θέλῃς τρόπον καλοκαγαθίαν φυλάσσειν. H. e. Exiſtimationem tueri. Non quod καλοκαγαθία ſit exiſtimatio, ſed quod illa ab hac. Putido verbo προφυλάσσειν utitur Planudes. Nam ſimplex φυλάσσειν ſufficit. SCALIGER.

Qui & alio modo reddidit priorem verſum:
Εἰ λῇς εὐδοκιμεῖν ἐν εὐκλείῃ διάγειν.

ſacrorum Antiſtes contubernalibus ſuis idem praecepiſſe fertur: *Vivite*, inquiens, *cariſſimi mihi Fratres*, SI NON

CASTE, AT CAUTE, impedit lectiſſima vox, ANIMO, quae vacare, aut certe abundare, fruſtra eſt nonnullis viſa, nec umquam tamen ſine quadam peculiari vi ab Auctore uſurpata noſtro. ANIMO, eſt ut dicat, *ſi fugias* ea mortalis *vitae gaudia*, *quae mala ſunt*, ſic ipſimul optime ſartam tectamque tibi, *dum vivis*, HONESTATIS FAMAM EXISTIMATIONEMQUE *ſervabis*. Et *ſi*, *dum vivis*, *ſervabis*; eadem, etiam poſt funera ſuperſtes, intemerata manebit. *Vivito* bene, *vivito* honeſte, quantum in te ſitum eſt, & *vitae* te *honeſtae fama*, ut corpus umbra, ſequetur. Itaque verba illa *dum vivis*, in priore verſu, in poſteriore autem *vitae*, ſeſe mutuo reſpiciunt & Catonianae elocutioni frequentiſſima illa oppoſitione invicem junguntur. Sic etiam in alterutra Diſtichi parte, *ſervare & fugere* eadem oppoſitorum ratione connexa ſunt. FUGIENDO SERVABIS. Utque SERVES *bona*, HONESTAM FAMAM, FUGIAS *mala*, *contraria vitae*, cum honore peragendae, GAUDIA. Hic verus ſenſus eſt, neque is Philoſopho indignus; & ille licet res potius quaerat ipſas, quam rerum exiſtimationem aucupetur.

EX UNO reliqua colligi vult Epictetus, cujus in pugillaribus loco numeroque XLIX. & L. haec inſcripta deprehendimus: *Εἰς τὰ θέατρα πολὺ παριέναι, οὐκ ἀναγκαῖον· Εἰ δέ ποτε καιρὸς εἴη, μηδενὶ σπουδάζων φαίνου ἢ σεαυτῷ.* Τουτ᾽ ἔστι, θέλε γίνεσθαι μόνα τὰ γινόμενα, καὶ νικᾷν μόνον τὸν νικῶντα. Οὕτω γὰρ οὐκ ἐμποδισθήσῃ. Βοῆς δὲ καὶ τοῦ ἐπιγελᾷν τινὶ, ἢ ἐπὶ πολὺ ἐπικινεῖσθαι, παντελῶς ἀπέχου, καὶ μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι, μὴ πολλὰ περὶ τῶν γενομένων διαλέγου, ὅσα μὴ φέρει πρὸς τὴν σὴν ἐπανόρθωσιν. Ἐμφαίνεται γὰρ ἐκ τοῦ τοιούτου, ὅτι ἐθαύμασας τὴν θέαν. Κεφ. ν. Εἰς ἀκροάσεις τινῶν μὴ ἧκε, μηδὲ ῥαδίως πάριθι. Παριὼν δὲ, τὸ ΣΕΜΝΟΝ, καὶ ΕΥΣΤΑΘΕΣ, καὶ ἅμα ΑΝΕΠΑΧΘΕΣ ΦΥΛΑΣΣΕ. H. E. *Ad Theatra ſaepe accedere, neceſſarium non eſt. Quod ſi quando tempus incidat, cave, ne cuiquam magis ſtudere videaris, quam tibi: Velis quae fiunt, ita fieri, ut fiunt: & eum tantummodo vincere, qui victor fuit. Sic enim non impedieris. Clamore autem, aut arriſione aut vehementiore commotione, penitus abſtineto. Egreſſus ſpectaculo, multa de iis, quae facta ſint, ne diſputa, quando ad te corrigendum non faciunt. Multa enim de iis loquendo maniſeſtum erit, te eſſe admiratum, quae quaſi invitus ſpectaſſe volebas videri.* L. *Ad recitantes quosdam ne accede,*

cede, neque bis, aut raro, interſis. Quod ſi interſis GRAVITATEM, CONSTANTIAMQUE *ita* SERVA, *ut moleſtia vaces.*

DENIQUE vero, inquit hic Arntzenius, per *mala gaudia vitae* intelligit *voluptates*, quo ſenſu Virgil. dixit *mala mentis gaudia*, Lib. VI. AEneid. v. 278.

> —— —— *& mala mentis*
> Gaudia, *mortiferumque &c.*

Quem Virgilii locum optime interpretatur Seneca, Epiſt. LIX. *Itaque cum dicit Virg. noſter:* & mala mentis Gaudia; *diſerte quidem dicit, ſed parum proprie; nullum enim malum gaudium eſt.* Voluptatibus *hoc nomen inpoſuit, &, quod voluit, expreſſit; ſignificavit enim homines, malo ſuo laetos.*

> Fac ANIMO fugias irritamenta malorum.
> Quae mala ſunt vitae gaudia, dantne bonum?
> Si famam ſervare cupis, dum vivis, honeſtam,
> Quidquid honos, ut agas, poſcit, honeſtus agas.

> *Veux-tu par ta conduite acquerir quelque eſtime,*
> *Et parmi les méchans n'être point confondu?*
> *Evite la tâche du crime,*
> *Et l'appas dangereux du plaiſir deffendu.*

CXIV.

Quum sapias animo, noli ridere senectam:
Nam quicumque senet, sensus puerilis in illo est.

CUM per aetatem vigeat ingenium tuum & animi vis, noli deridere senectutem, quae minus animo valeat. Desipiscit enim omnis senex, & ad puerilem stultitiam redit. AEtatis igitur vitium ferendum, non ridendum est.

ERASMUS.

NAM *quicunque* &c.] Sophocles: Πάλιν γὰρ αὖθις παῖς ὁ γηράσκων ἀνήρ.

Namque hominis aetas ultima in puerum redit.

OPITIUS, qui & Latinum addidit, neque vel absque hoc, aliquid *sublegisse Scaligero* recte diceretur. Veluti jam monuimus alibi.

NON DISSIMULANDA tristis haec quantum libet veritas, neque, vel eo deveniendum, cum Scriverio, ut eamdem quomodocumque extenuando, sensum quoque Auctoris, acute quidem, sed non contorte loquentis, in ipsi contrariam prorsus detorqueamus sententiam. Ita enim proximo abhinc Saeculo ille edere non dubitavit versum in Disticho posteriorem:

Non, quicunque senex, puerilis sensus in illo est.

Quod non observatum ab aliis, vel minutissima quaeque ad examen revocare solitis: Quum jam animadvertissent alios, non nisi verborum distinctione alia, in eumdem tamen pronos fuisse sensum, ita efferendum:

Nam quicumque senex puerilis, sensus in illo est.

„ Hac nimirum sententia: Licet senex pueriliter admodum
„ saepe se gerat, animi tamen vim quamdam obtinet &
„ sensus aliquis ipsi constat". Sed nihil opus istiusmodi velis, aut palliis, magis etiam ipsa veritas, & adspectu horrida & nuda placet.

REPUERASCERE Senes, id adeo verum notumque est, ut ipsum hoc verbum & tritissimum pariter proverbium suam inde trahat originem:

114.

ΑΡΤΙΦΡΩΝ ΤΕΛΕΘΩΝ νόα ΜΗ ΧΛΕΥΑΖΕ ΓΕΡΑιόν.
Πάντεσι ΓΑΡ πολιοῖς παίδων ΦΡέΝΕς εἰσὶ νεογνῶν.

NAM *quicunque senet.*] A Sophocle:

Πάλιν γὰρ αὖθις παῖς ὁ γηράσκων ἀνήρ.

SCALIGER, qui ipse potius sublegit a se pessime accepto Adversario, quo nomine vehementer redarguitur a Fr. Vavassore. *

PLATO, Lib. I. de Legib. ὁ γέρων, inquit, δὶς παῖς γένοιτ' ἄν. *Senex bis fuerit puer.* De cetero τὸ *senere* verbum est antiquum, quod Veteres quoque Poëtae, Pacuvius & Accius usurparunt.

WACHIUS.

Videndus etiam hic Arntzenius.

BIS PUERI SENES. ΔΙϹ ΠΑΙΔΕϹ ΟΙ ΓΕΡΟΝΤΕϹ.

Unde & illa senum in puerulos propensio mira & quandoque nimia erga hanc aetatem facilitas, qua fit, ut NEPOTES appellentur lurcones, atque in quam, alius licet generis, facete lusit Martinetus quidam, Poëta Gallus, cujus hoc Distichon cum amicis communicasse fertur Doctiss. Menagius:

Vidimus attonito puerum gannire senatu.
BIS PUERI; PUERUM qui stupuere SENES.

De

* FRANCISC. VAVASSOR, Libr. de Epigrammate Cap. XVI. pag. 193. hisce in eum verbis invehitur: *Sed hic Scal. speciatim, genere toto peccavit, qui alienis usus vocibus versibusque Planudae dimidiatis, Catonem jam Graece redditum Graece reddidit. Improbaret, sane, Planudeana omnia: Graece negaret scire hominem Graecum, praetereaque in scribendo exercitatum: converteret denique Latina in Graecum etiam melius, quam Planudes aut Gaza; abstinere saltem ipsorum verbis, si facultatem illam suam ostensam voluit; videre, ne quid commune cum iis haberet, potius quam interpolare aliena, & inculcare nonnulla aliquot locis, & levi commutatione opus alterius facere suum velle, debuit. Qui plagii accusari potuerit, nisi plagium fateretur. Etenim videmus persaepe scriptoris unius Graeci interpretes Latinos duos pluresve, qui semper id agant in primis, ut diversi sint; ne quid alius ab alio videatur sumpsisse, aut laborem frustra suscepisse vertendi.* Haec ille.

De ipso proverbio autem qui plura volet ex antiquis Scriptoribus tum Graecis, tum Latinis, in unum congesta, inveniet apud Polydorum Vergilium Urbinatem, qui librum Adagiorum, & ante Erasmum, conscripsit ediditque Venetiis an. MCCCCXCVIII. Guidoni Ubaldo Urbini Duci dicatum, num. CV. fol. 22. verso, sub fin. & fusius adhuc apud Erasmum, Chiliad. I. num. CCCCXXXVII. Ed. Ald. fol. 55. itid. verso. Cui proverbio adeo ortum suum debere hoc Dist. Cel. creditur Withofio, ut ex illo alterum hujus versum ita recudendum statuat, quod non probamus:

Nam quicunque senex, pueri bis *sensus in illo est.*

Non negat id aetatis vitium Cato noster, non ait hic, ut in Catone Majore Cicero: *Mens enim & ratio & consilium in senibus est:* quamvis & hoc tueri facile possit; sed eam conditionis nostrae imbecillitatem fragilitatemque naturae libere fatetur: Sed recte negat fieri, ut propterea despectui sint juvenibus aetate modo vigentibus senes. Sive enim hi praeterita respexerint, sive prospicere voluerint e longinquo aliquando ventura, utrimque rationum abunde segetem invenerint, quibus ab isto consilio fortiter deterreantur. Quum adhuc ipsi essent pueri, senibus tum & iisdem forte jam senescentibus, quos delirare nunc videant,

CXV.

Disce aliquid: Nam, quum subito Fortuna recessit,
Ars remanet, vitamque hominis non deserit umquam.

Opes saepenumero subito fortuna eripit homini: veluti incendio, furto, bello, naufragio: verum ars eripi non potest. Haec itaque certissima professio est, quae semper & ubique te possit alere.

Erasmus.

Notanda hoc loco sunt verba, quae Nero semper in ore habuisse dicitur apud Sueton. Ner. Cap. XL. Τὸ τεχνίον πᾶσα γαῖα τρέφει. H. E. *Artificem omnis alit terra.* Notumque illud:

Disce bonas artes, moneo, Romana juventus.

O. Arntzenius.

deant, aut male rideant, in deliciis atque oblectamento erant: Nemo facilius, nemo majore cum patientia ipſorum tunc dementiam atque inſcitiam, interdum & nequitiam ferre potuit, quam ſenes, qui in ſinu fovere ipſos, qui defendere, quicum colludere ſolebant ipſi. Cogitent, & jam tempus eſſe paria illis & eamdem gratiam referendi, in hac altera pueritia, deliris plerumque ſenibus. Sive animum ad futura adplicent magis, ſortem pariter eamdem manere etiam ſemet ipſos reputent, exhibeantque tales ſe aetate provectioribus ac decrepitis, quales eo ſenectutis morbo confecti, & ipſi in ſe aliquando voluerint experiri alios. Ea nos complexi ſumus ſequenti Catoniano Tetraſticho.

Quum ſapias animo, noli ridere ſenectam:
Nam puerum patiens ipſa ſenecta tulit.
Si, quicumque ſenet, puerilis ſenſus in illo eſt,
In te, quando ſenes, nonne ſenilis erit?

Si tu prétens au nom de ſage,
Reſpecte la vieilleſſe en ſon infirmité:
L'enfance eſt ſon triſte apanage,
C'eſt un tribut qu'on doit à la caducité.

115.

Καὶ ΤΕΧΝ*η*Ν ΜΑΘΕ· *ὄττι* ΤΥΧΗϹ *τροχαλῶς* ΑΠΙΟΥΣΗϹ, ΤΕΧΝΗ ΜΙΜΝΕΙ, ΚΑΙ *μερόπων βίον* ΟΥΚ ΑΠΟΛΕΙΠΕΙ.

DISCE *aliquid;*] Nihil venuſtum in Planudeanis, quibus noſtra opponere nulla invidia eſt: niſi fortaſſe haec magis placent:

Σπούδασόν τι μαθεῖν· ἡ μὲν τύχη αὐτίκ' ἀπέπτη.
Ἡ δὲ τέχνη μίμνει τε καὶ οὐκ ἀπολείπεται ἀνδρός.

Sive hoc, ſive alterum, ſive utrumque amplecteris, tibi nihil de ſententia deperit.

SCALIGER.

An haec tria verba, quae ex Planudeanis adoptare non eſt dignatus, tantum diſpendii meruere?

O Saeclum ſapiens, ſed invenuſtum!

FABELLA DICAT, QUAE DOCENDA SUNT MODO.
Hiſtorica ſaepe facta recondunt fabulae:
HISTORIA ſaepe tradit & ipſa FABULAS.

De Juvene & Puellis duabus.

JUVENEM duae venuſtum amant puellulae.
Diſſimulat illa amorem : ſimulat altera
Et oſcula ſponte praebet, in amplexus ruit:
Laſciva, facilis, grata riſibus & jocis.
Quaerentis illa baſiis ſe ſubtrahit,
Incontinentis verbere ſauciat manus,
Nec adloquentem ſine querela ſuſtinet,
Severa, dura, rigida, acerba, pertinax.
Quid faceret ille? Creditam amare deperit
Et limina obſequium abnuentis deſerit.
Quae triſtis in ſeceſſibus agitat otium.
FORTUNA, nomen alteri, donis beat
Suis amantem, certum amari, aſt credulum
Nimis doloſae. Voluit ipſa nil prius,
Subducere ut rivali amicum : Sed procum
Sibi reddere & petitum amoris aemulum.
Voto potita : Valeat iſte, quoad licet!
Sic fatur, & ſimul remittit nuntium,
Et quaelibet repetit ſua ipſum munera.
Utramque amando ſemet ipſe perdidit,
Infidus illi, ſed fidelis perfidae,
Utriusque amorem perdidit miſer ſimul.

Miſerata MUSA transfugam, id nomen fuit
Prius adamatae. Glorioſae virginis
Nec jam auſus ipſe flagitare nuptias,
Quae ditioris ſpreverit connubium,
Illi lubens famulantis elocat operam.
Ut vidit illa ſobriumque, induſtrium,
Suetum labori, deditumque, ac ſtrenuum,
Hac victa ſe modeſtia, conſtantiae
Tradit, dicatque, conſecratque praemium:

Cum

Cum dote, quae ſat ampla, vigilanti viro
Penſare furta amicae priſtinae, & levis:
Sibi jungit illum ſempiterno foedere,
Beatque coelo & coelitum conſortio,
Dignumque laude, diva, nunc vetat mori.
HAEC tibi, Girarde, ſcripta ſint ſolatio!

Conferantur porro huic Diſticho, quae ad XXVIII. primi Libri dicta jam ſunt. Mutatis enim perſonis, idem prorſus eſt argumentum utrique.

Diſce aliquid certi: Subito fortuna recedit:
Namque volubilibus vertitur illa rotis.
Vitam hominis, vita potior, non deſerit umquam,
Ars remanet, conſtes tu quoad ipſe tibi.

Bien que tu ſois dans l'opulence,
A cultiver les arts donne ton premier ſoin.
De la fortune un jour ſi tu ſens l'inconſtance,
L'Art te reſte; & jamais ne te manque au beſoin.

CXVI.

Perspicito tecum tacitus, quid quisque loquatur.
Sermo hominum mores & celat & indicat idem.

NULLA res magis arguit & aperit vitam & ingenium hominis, quam illius oratio. Hoc est certissimum animi speculum. Igitur si vis hominem cujusmodi sit cognoscere, perpende tecum qualis sit illius oratio. Sermo indicat mores hominis, si loquatur ex animo & celat idem, si vel taceas, vel dissimulanter loquatis.

ERASMUS.

HUC facit illud Veterum Ebraeorum : הדבור שלוח השכל *Sermo est nuncius mentis.* Bene ergo Persae: *Quamdiu*, inquiunt, *aliquis nullum verbum prolocutus, dedecus & decus ejus ignorantur.* Vide mihi sis Levini Warneri Proverb. Persic. LXXIII.

WAÇHIUS.

AD SILENTIUM maxima ex parte praestandum, quod, uti saepius jam vidimus, frequenter admodum variisque & modis, & rationum momentis, suo Noster imperat, non minimi ponderis incitamentum esse potest, si continuo apud te probeque perpenderis, qualemcumque de rebus SERMONEM, INDICEM ESSE ANIMI MORUMQUE LOQUENTIS. Tibi itaque ex usu id omne esse poterit, quidquid & sit, quod edisserant, vel de quo verba conferant, qui tecum sunt, alii : Dummodo & ipse tecum maneas, neque inter orationes illorum tui ipsius rationem habere negligas. Sive igitur pravi sit quidquam inprobique illud quod dicatur, TECUM reputa, te in eamdem abreptum iri inprobitatem atque malitiam, si pari modo respondeas; & veluti jam iste *Sermo* corruptos *indicarat* eloquentis *mores*, ita tuos te patefacturum, ut eorumdem non dissimiles. Quam hoc probe, sero licet, perspexerat ex Scandinaviae imperii proceribus, Ericus Brahaeus, ultimo nuperrime supplicio adfectus, ceu egregia illa testantur, aeternaque memoria dignissima, ad novennem data filium, litterisque consignata, paullo ante obitum, MONITA vere PATERNA! Sive, ex altera parte, bonum sit & laudabile, quod dicatur, & illud

116.

Φράζεο πάντα ΣΙΩΠΗι, τί πἶε ΛΕΓουσιν ΕΚΑΣΤΟι·
ΗΘΕΑ ΓΑΡ ΜΕΡΟΠΩΝ ΓΥΜΝΟΙ ΛΟΓΟΣ ΗΔὲ καλύπἶει,

SERMO *hominum mores & celat & indicat idem.*] Eadem forma loquendi in Mimiambo:

AEtas cinaedum celat, aetas indicat.

ὕςερον πρότερον est apud Planudem: quod non probamus. Auctoris enim ordo sequendus erat. SCALIGER.

SERMO *etenim mores*, plures exhibuerunt, nec eae minimi nominis Editiones. Melius tamen Parisienses, & vet. & recentior, *hominum*. In hoc certe scribendi genere caussae & nexus Particula fere abundat. Et melius Scal. Sed & hic, si tacuisset, omnium consensu victor & Philosophus mansisset.

illud *tacite* TECUM *perpende*, ne vel memoria res excidat, vel, ubi parum ad rem adposite respondeas, & hoc aperiat, in ea saltem parte, dictis non exacte congruere *mores* tuos. *Tacendo* igitur tuam *celare* poteris infirmitatem, quam loquendo manifestaturus ipse omnibus eras. *Mores* igitur ita *Sermo celat & idem indicat*, hinc temere effutitus, illinc a Prudentia repressus atque ad tempus cohibitus. Hic sensus praecepti est, non ita vulgaris, nec a vulgo intellecti. Et conferas haec porro, quaeso, cum XXI. Libri I. Dist. cumque iis, quae a nobis dicta sunt ibi.

Perspicito tecum tacitus, quid quisque loquatur,
　Et trahito ex illis commoda quaeque tibi.
Sermo hominum mores & celat & indicat idem.
　Proditor, insipiens sit suus; ipse sape.

Pése au dedans de toi, sans le faire paroître,
Ce que pense un chacun en l'entendant parler:
　Souvent son discours fait connoître
Ses moeurs, ce qu'il veut dire, & ce qu'il veut celer.

CXVII.

CXVII.

Exerce ſtudium, quamvis perceperis artem:
Ut cura ingenium, ſic & manus adjuvat uſum.

Ut evaneſcunt diſciplinae niſi exercitatione confirmes: Sic artificium opere confirmandum erit, ne excidat.

ERASMUS.

Perite & eleganter h. l. voces *Cura* & *uſus* diſtinguuntur, ut infra quoque Diſt. XXVII.
Diſcere ne ceſſes: cura *Sapientia creſcit:*
Rara datur longo prudentia temporis uſu.
Cura tribuitur *ingenio*, *manus uſui*; *cura* namque animi eſt & doctrinae, *manus* eſt artificii. Inde *cura* pro ſtudio, qui libris ſcribendis adhibeatur & collocetur, occurrit ap. Phaedr. Libr. II. Epilog. v. 10. *Si livor obtrectare* curam *voluerit.* Ad quem locum otium nobis facit Cl. Burmann. *Manus* autem *uſui* tribui & artificis eſſe, multis docuit Cl. Canneg. ad Avian. Fab. XXI. v. 12. & Fab. XXIV. v. 5.

O. ARNTZENIUS.

Recte v. cl. Otto Arntzenius hoc cum XXVII. hujus ejusdem Libri Diſt. conparat, in quo quippe, *minus valere experientiam ſolam atque uſum, ſine doctrina*; prouti in hoc, de quo nunc agitur, *parum aut nibil fere ſolam efficere* DOCTRINAM, *niſi* USU & EXERCITIO *crebro* ADJUTAM, aeterna in baſi, firmiſſime utrimque ſtatuitur. En igitur apertam utriusque inter ſe oppoſitionem, ex qua ſponte pateſcit, quam ſit neceſſaria, illa perpetua alteriuſutrius cum altero, indiſſolubili quodam nexu, perficienda conjunctio, hinc USUS, illinc DOCTRINAE. Si ſola nihil efficit *ſine uſu* DOCTRINA; tu proinde

Exerce ſtudium, quamvis perceperis artem,

ex quo videlicet, eam a rudimentis edoctus, artis ipſe poſueris tirocinium: Tunc praecipue erit *artis* opus, aliquando ut percalleas, *uſu*: Adhibe ergo & *manum*, poſtquam, illam curioſe addiſcendo, acueras ſatis *ingenium*, ut recte perciperes; nunc ea rite mente percepta, *manus* ipſa, continuo admota operi, pari modo *juvabit ad uſum* habitumque in

117.

ΑΣΚΕΙ σὴν ΤΕΧΝΗΝ, ΚΑΙ περ ΤΗΝδ' ἐκΜΕΛΕΤΗσας·
ΩC ΜΕΛΕΤΗ γὰρ Νῷ, ταῖς ΧΕΡσὶν ΕΘΙσμὸς ἀρήγει.

EXERCE *ſtudium*.] Praeter eam interpretationem, quam dedimus, potes & hac uti:

Τὴν μελέτην, καίπερ τέχνην δεδαημένος, ἄσκει.

Simile illi:

——*Μελέτη δὲ τοὶ ἔργον ὀφέλλει.*

Planudes:

Ἄσκει τὴν τέχνην, καίπερ τὴν δ' ἐκμελετήσας.

Atqui pure graeciſſantibus *ἐκμελετᾶν* eſt exercere artem, non diſcere. Et *μελέτας* ſunt exercitationes artis quam didicimus, non quam ignoramus.

Ut cura ingenium] Planudeanorum piget pudetque.

SCALIGER.

Imo piget pudetque, haec eadem toties totiesque refricari.

in ea tibi adquirendum, quo modo antea *cura* & adtentio *adjuvabant ingenium*, in recte percipiendis artis principiis. Immo, quod ait Cicero: *Aſſiduus uſus, uni rei deditus & ingenium & artem ſaepe vincit.* Veluti id quotidie conſpicere quoque datur in omnibus ſingularum artium opificibus & magiſtris. Haec oppido clara ſunt, neque longiore aliqua indigent explanatione.

FRUSTRA igitur & perquam inaniter de aliquibus inquiri ſolet, cujuſcumque generis, diſciplinis, ſintne eae ARTES potius adpellandae, an vero SCIENTIAE? Inepti, qui ita diſquiritis inepte, in vobis eſt, ut earum quaelibet ſive Ars ſit, ſive mera Scientia. Quoad enim uſibus eamdem nondum perficere didiceritis, aliquid tantum, & ejus admodum inperfectae quidem, *Scientiae* eſt, quodcumque illius vos tenere perſuaſum habeatis. Facite itaque, quantum in vobis eſt, opere & adſuetudine, ut ſit *Ars*; & ſimul ipſa quoque Scientia augebitur atque amplificabitur operantibus. Teſte iterum Cicerone, qui I. de Offic. libro ſic ſcribit: *Sed ut nec medici, nec imperatores, nec oratores,*

tores, quamvis artis praecepta perceperint, quidquam magnâ laude dignum, sine usu & exercitatione, *consequi possunt; sic officii conservandi praecepta traduntur illa quidem,* UT FACIAMUS IPSI, *sed rei magnitudo* USUM *quoque* EXERCITATIONEMQUE *desiderat.* Atqui id est, quod toties volebat Epictetus noster, quodque cum ipso veri omnes jubent urgentque Philosophi, ut Scire nostrum non in otiosam tantum veritatum speculationem redigatur, sed ut ταῖς πράξεσιν, actibus, inquam, continuis atque exercitationibus, in verum evadat artis habitum, ab ipsa Virtute & constantia denique confirmatum. Huc reliqua tendunt omnia, uti pluribus jam in haec nostra legentium insinuare tentavimus animos, ad illud, quod his verbis inchoat, Distichon:

INSTRUE PRAECEPTIS ANIMUM. Ex-

CXVIII.

Multum venturi ne cures tempora fati:
Non metuet mortem, qui scit contemnere vitam.

SI vis liber esse a metu mortis, disce vitam non magni facere. Et, quemadmodum eleganter docet Aristoteles, nullius rei jucunda fruitio est, nisi quam aliquo modo contempseris.

ERASMUS.

MULTUM *venturi &c.*] Pulmanni & Mylii Editt. *Multum ne cures venturi t. f.* DAUMIUS.

Sic non Daumius tantum, sed posteriores fere omnes ediderunt, istique qui nobis Chouet. Florentin. Aug. Vind. Paris. Pulm. Trem. Erasm. Gryph. aliasque procurarunt.

O. ARNTZENIUS.

NON PROPRIE hoc loco de morte agitur, de qua sermo est alibi, & omnino male iis intellectus est Auctor Distichi, in hoc qui doctrinam aut praecepta de obitu hominis tradi, frustra autumarunt: Sed mortis tantum obiter, aliudque agendo, injecta hic mentio est. V. G. hoc simili-ve

Exerce ſtudium, quamvis perceperis artem:
Non calles, niſi quae ſaepe iterata tenes.
Ut cura ingenium, ſic & manus adjuvat uſum:
Dexteritas uſu quaeritur aſſiduo.

L'étude en chaque état n'eſt pas ſans avantage:
De quelque art que tu ſois, ſache en tirer du fruit.
De même que la main ſe forme par l'uſage
Par l'étude on forme l'eſprit.

118.

ΜΗ ποτ' ΕΠΕΡΧΟΜΕΝης ὥρης ἐμπάζεο ΠΟΤΜΟυ·
ΟΥ γὰρ δείδιεν ΟΙΤΟΝ, ΟϹ οἶδε ΒΙΟν διαπαίζειν.

MULTUM *venturi.*] Planudes:
Μὴ ποτ' ἐπερχομένης ὥρης ἐμπάζεο πότμον.
Praepoſtere ac voluit auctor. At quid vetabat dicere totidem verbis?
Μή ποτ' ἐπερχομένην ὥρην ἐμπάζεο πότμου. vel ἐπερχομένου.
QUI *ſcit contemnere vitam.*] Planudes ὅς οἶδε βίον διαπαίζειν. Portentum, quod procurari non poteſt, niſi ipſius interitu. (*Portenti ſcil. non Planudae. Non ita ſaevit in defunctum.*)
SCALIGER,
& hunc qui procuravit verſum alterum:
Οὐ τρομέει δὲ τὸν οἶτον, ὅς οὐκ ἀλέγει βιότοιο.

ve modo: Vel ipſum, quod *terribilium creditur eſſe omnium terribiliſſimum*, MORTEM*, ille *non metuet*, nedum ut formidet

* Φοβερῶν ἁπάντων θάνατος ὁ φοβερώτατος.

midet alia Vitae mala, fibi forte ſuperventura, aut non ventura, ſaltem incerta, *qui*, Philoſophia magiſtra, *vitam contemnere* ipſam probe *didicerit*. Cuinam igitur foret bono, vir ut talis de *Fatis temporibusque* deinceps *venturis multum* eſſet *ſolicitus*? Tu proinde, ne ea perpetuo diſtringaris ſolicitudine, mature diſcito a Philoſophis, vitam iſtam tanti non aeſtimare, quanti ea vulgo fit, apud rudes & rerum ignaros omnium. Et vere de hoc dici poteſt Diſt. id, quod frequenter jactant muſici: *In fine videbitur, cujus ſit toni*. Redeuntibus enim a fine hic per ſe patet ſenſus: VITAM ſi contemſeris, MORS erit levior:

Non metuit mortem, qui ſcit contemnere vitam.

Jam ſi *mortem* nec metuis *ipſam*, multo certe tibi *leviora* erunt *reliqua*. Ergo

Multum venturi ne cures tempora fati.

Namque, ut eſt in Mimiambo 422.

Mortem *ubi contemnas*, omnes *viceris* metus.

In hoc igitur illud omne reſolvitur: DE FUTURIS NIMIUM SOLICITUS NE ESTO! Non jubet abjici omnem eorum curam, ſed ſuadet abjiciendam eſſe nimiam. Itaque elocutionis vis omnis in prima voce MULTUM manifeſte ſatis apparet, quam enervarunt, qui loco movere temere tentarunt, Grammatici magis, quam Critici; minus adhuc Philoſophi. Sane, enim, ad quid utilis futura foret, quam tanto ſtudio Noſter totiesque commendat, illa Proſpicientia, ſi de futuris cogitare vetaret omnino. Ad quid praecepiſſet alioqui?

Proſpice, qui veniant, caſus hos eſſe ferendos.

Ad quid porro Janum viro ſapienti propoſuiſſet imitandum? Sed convenit huic cum II. itemque XII. Libri II. Diſtichis: Et ſic nulla ex parte laborabit.

QUADRABIT autem in hoc ex Epictеteo Enchiridio Cap. XII. his verbis conceptum: ΜΕΜΝΗΣΟ, ὅτι ὑποκριτὴς εἶ ΔΡΑΜΑΤΟϹ, οἵου ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλος· ἂν βραχὺ, ΒΡΑΧΕΟϹ· ἂν μακρὸν, ΜΑΚΡΟΥ· Ἂν πτωχὸν ὑποκρίνεσθαί σε θέλῃ, ἵνα καὶ τοῦτον εὐφυῶς ὑποκρίνῃ· ἂν χωλὸν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώτην. Σὸν γὰρ τοῦτ᾽ ἐςὶ, τὸ δοθὲν ὑποκρίνασθαι πρόσωπον καλῶς· ἐκλέξασθαι δ᾽ αὐτὸ, ἄλλου. H. E. MEMENTO *actorem te eſſe* FABULAE, *quamcumque is velit, qui docet: Si brevem,*

brevem, BREVIS: *Si longam*, LONGAE. *Si mendicum agere te velit*, & *tunc ingeniose age: si claudum, si principem, si privatum. Ad te enim pertinet, datam tibi personam bene agere : eligere, ad alium.* Quid nimirum esset, *vitam* hanc parvi ducere atque *contemnere*, si hoc non est, eam universam nil praeter *Fabulam* esse, contendere? Et eam, in qua parum admodum referat, quas tu sis in posterum partes acturus, Croesine an Iri; multum autem referat, eas ut tu, qualescumque etiam nactus, recte agas.

BENE HABET id quoque, quod Arntzenius, V. C. ex Catone citat Majore, sive Cic. de Senectute Cap. XIX. *Quarta restat caussa, quae maxime angere atque sollicitam habere nostram aetatem videtur, appropinquatio mortis, quae certe a senectute non potest longe abesse. O miserum senem, qui mortem contemnendam esse, in tam longa aetate non viderit! quae aut plane negligenda est, si omnino exstinguit animum, aut etiam optanda, si aliquo eum deducit, ubi sit futurus aeternus. Atqui tertium certe nihil inveniri potest. Quid igitur timeam, si aut non miser post mortem, aut beatus etiam futurus sim?* „ Quem lo„ cum, inquit Arntzenius, pluribus hic exprimi curavi, „ quod unice ad sententiam hujus Dist. facere videbatur". Aliquid, certe, ejus ad eamdem facit, plurima tamen ad illud pertinent, ubi Cato noster ait:

Mors, bona si non est, finis tamen illa malorum est.

Quod vero V. Cl. idem repetundarum intentat actionem Boxhornio, earum rerum, quas nobis hic ereptum iverat numquam, id sine caussa est frustraque, licet multis, adseritur: Neque enim hujus Distichi, prouti supra id jam demonstratum dedimus, p. 99. & 100., vel in mentem venerat Boxhornio.

Multum venturi ne cures tempora fati:
Sat mature aderit, quidquid & ejus erit.
Degeneris timor est. Qui scit contemnere vitam,
Non metuit mortem: Scire sed istud ames.

Ne t'abandonne point à la funeste envie
De sçavoir le moment décisif de ton sort.
Quiconque s'accoûtume à mépriser la vie,
Voit sans crainte approcher la mort.

CXIX.

Disce, sed a doctis, indoctos ipse doceto;
Propaganda etenim rerum doctrina bonarum.

DISCE, non a quovis, sed ab his, qui possunt docere. Rursum, quod ab aliis didiceris, id aliis imparti. Utilium enim rerum scientia non est premenda, sed per manus tradenda. ERASMUS.

DISCE, *sed a doctis*,] Erasm. Colloqu. Ἀστραγαλισμὸς initio: *Disce*, inquit Cato, *sed a doctis*.

DAUMIUS.

Nemo enim, quo ipse careat, id inpertiri potest aliis.

PAUCIS admodum verbis quatuor haec rerum capita ac momenta digne absolvit. Primum, *a quibus nos* conveniat *doceri?* Deinde, *quinam docendi?* Tum etiam, *quid sit docendum* praecipue? Denique *quo fine, quoque modo*, sive *docendum sit*, sive etiam *discendum*. Quae nos, eodem ordine, brevibus persequemur.

1. ELIGENDI igitur ante omnia digni sunt & idonei, a quibus recta doceamur. Nempe DOCTI, earumque rerum non modo periti, sed callentissimi quoque, quarum prae se ferunt profitenturque doctrinam, & in quibus meliorem tutioremque nobis pollicentur institutionem. Erant enim & Catonis nostri aetate, *aureo* isto, quod diximus alibi, *Philosophorum saeculo*, non pauci, quemadmodum nec desunt nostro, qui, sumto tantum Philosophorum pallio, inani prorsus Philosophiae nomine gloriabantur, seque obtrudebant pro doctoribus aliis, nec fortasse tam rudibus, quam erant ipsi. De quibus audiendus passim in Arriano Epictetus & Satyricus Juvenalis. Horum respectu Noster ait:

DISCE, SED A DOCTIS, *re vera, haud nomine tantum.*

2. QUEMADMODUM autem doctos oportet esse eos, a quibus erudiri optemus, ita, pari & aequo jure, *nos* convenit esse *doctiores iis*, *quos docere* atque *erudire* ipsi praesumamus: Quaeque in magistris ipsi nostris postulabamus, eadem grato memorique referre animo atque exhibere mu-

nia

119.

ΜΑΝΘΑΝε πρῶτα πρὸς εἰδότος, εὖ Δὲ σόφιζ' ἀδιδάκτους·
Τῶν ἀγαθῶν ΔΙΑ ΓΑΡ ΔΟσιμον τελέθει τὸ ΔΙΔΑγμα.

PROPAGANDA *etenim*] Ridicula τμῆσις. Planudes, διὰ γὰρ δόσιμον. Et totum denique distichon non discrepat a genio aliorum.

SCALIGER.

Τὸ EST (post *etenim*) exsulat ab Editt. nostris omnibus, excepta Paris. & Florent. nos autem auctoritati Codd. obsequuti Leidd. pr. & sec. Coll. Voss. Vet. Reg. & Vet. Chart. in contextum recepimus. O. ARNTZENIUS.

nia discipulis. Idque etiam voluerunt tradideruntque, & verbis Chaldaicis, in libro Traditionum suarum Talmudico, dicto ברכות (*Berachoth*) fol. 63. medio, Hebraeae gentis doctores, dicentibus idem, quod supra jam dedimus Hebraicis, scilicet:

באתר דלית גברי תמן הוי גבר׃

H. E. iterum: *Quocumque in loco Vir* doctus *adest nullus, ibi praecipue tu te praesta virum.* Qui ille sensus est verborum alius, cujus supra meminimus pag. 424. * Sed de hoc apud illos multus sermo est: Nihil enim majoris olim fiebat ipsis, quam DISCERE & DOCERE. *Fuit haec Sapientia quondam.* Nostro hoc alterum doctrinae caput erat, in Disticho, circa quod versamur:

Jam meliora tenens, INDOCTOS IPSE DOCETO.

3. QUID VERO sit *docendum*, expedit verbis posterioris

* Conf. cum his & Buxtorfium in Florilegio Hebraico, Edit. Basileens. Königianae a. MDCXLIIX. pag. 65. scribentem ita: *Hominem debere discere, ut & alios docere possit, probant ex illo Jobi:* Homo natus est לעמל ad laborem. *Haec enim vox* לעמל *per* Rasche Tevoth *exponitur:* ללמוד על מנת ללמד *Ad discendum docendi caussa.* Quod, sane, utrumque ad *laborem* ducit & *molestias*, לעמל sed solas homine dignas. Cum alii sibi deligant asinina onera.

ris versus, RERUM BONARUM omne scil. id, quidquid publicae rei prodest, non quod obest; nihil, quod doceat peccare, aut ad peccandum tamen alliciat, aut quod nullum in vita praestet usum, praeterquam quod novitatis studio intentos, per temporis aliquod, deliniat auditores; animi contra, quae vera, quaeque bona, discendi cupidi turpiter frustretur & expectationem & fiduciam. Qua qui nimium frequenter abutuntur, laudandi, profecto, non sunt, & si memorem, & hi tales, expectant suis a tironibus, pro minervali, animum, providendum, ne & hoc proprio ipsorum damno sit, quamque adfectabant ambiebantque nominis famam, in tempore cavendum, ea ne vertatur aliquando in infamiam.

Nec nisi DOCTRINA *est* RERUM *tradenda* BONARUM.

4. ULTIMO LOCO addit, quamvis id ipsum dicat paullo priore: *Quo fine, quove proposito* in Litterarum disciplinam mutuo sit studio navanda opera? Nempe ut dilatetur amplificeturque continuo Scientiarum atque Eruditionis Imperium, utque bonorum cultura morum, per universum terrarum orbem, augeatur, quo utilitas inde redundans usque in plures, ac, si fieri possit, in genus omne humanum longe

CXX.

Hoc bibe, quo possis, si tu vis, vivere sanus.
Morbi caussa mali minima est quandoque voluptas.

NE biberis supra vires. Brevis enim illa bibendi voluptas saepenumero conciliat homini molestum & diuturnum morbum.

ERASMUS.

Si tu vis idem est, ac, *quantum in te situm.*

QUOD *possis.*] Lege *poscis.*

BARTHIUS.

Quo possis, Leid. sec. Vet. Reg. & Edit. Florent. *quod possis*, Cod. Turic. *Sed d.* in τῷ *quod* alia manus deinceps adscripsit.

O. ARNTZENIUS.

longe lateque se diffundat. Is semper animus sedere debet studia tractantibus. Hac *ratione*, hac, quae insederat Majoribus nostris, mente, pertingere ad nos potuit utilium quarumlibet rerum & disciplinarum cognitio, ad nos, inquam, qui ut giganteis insistentes humeris pygmaei, quoquoversus nunc latius prospectamus, illis ipsis, quibus innitimur; quid vero futurum, eorum ubi subsidiis carendum nobis fuisset? Eadem igitur ratione & a nobis, quantum possit, adjuvanda posteritas est, ut a progenie in progeniem crescere possit Intelligentia. Haec Noster verbis ait:

PROPAGANDA *eadem* EST, *ac diffundenda per orbem.*

Disce sed a doctis: Indoctos ipse doceto:
 Hi quoque tum reliquos instituunto rudes.
Propaganda etenim rerum est doctrina bonarum:
 Continuis vicibus circulus iste rotet.

D'un plus sçavant que toi ne cesse point d'apprendre:
 Toi-même instruis les ignorans.
La Science est un bien qu'il faut par tout répandre,
Et qu'on doit préférer aux trésors les plus grands.

120.

Τόσσον ΠΙΝ', ὅσσον δύνῃ, ἢν ἐθέλῃς ΥΓΙΑΙΝΕΙΝ·
Πᾶσα ΓΑΡ Η ΣΠΑΤΑΛΗ δεινῆς ΝΟΣΟΥ ΕΣΤΙΝ ἀφορμή.

HOC *bibe, quod possis.*] Nos πῖνε τὸ μέτρον σοῦ, ex Theognide, apud quem, μέτρον οἴνου ἔχειν dicitur, qui bibit ad hilaritatem, sed citra ebrietatem:

— μέτρον γὰρ ἔχω μελιηδέος οἴνου
Οὔτέ τι γὰρ νήφω, οὔτε λίην μεθύω.

Huic locutioni accedunt interpretes Pythagorei:

——— μέτρον δὲ λέγειν, ὅ, τι μή σ' ἀνιήσει. SCALIGER.

MORBI *caussa mali nimia est quaecunque vol.*] Vetus Cod. Pulmanni:

Morbi caussa mali est homini quandoque voluptas.

Vid. Barth. Lib. CXLII. Advers. Cap. VIII.

DAUMIUS.

Ex infinita paene diversitate, quam neque chartae capit angustia, hoc sano saltem sensui Distichon ita restituere conati sumus. Vulgatum juxta ejus tenorem, sed invitus ferme, retinuit Cl. Arntzenius, etsi nusquam in eo sibi ipsi satisfaciens, hoc nimirum modo:

Hoc bibe, quod possis, si tu vis vivere sanus:
Morbi causa mali nimia est quaecumque voluptas.

Et tamen negari nequit, inter innumeros alios, hunc optimi sensus legendi modum fuisse, quem & Janssoniana totidem verbis expresserat Editio a. CIↃCXLVI. hac in urbe excusa. Nostrum vero: *quo possis*, ipsius corroborant Codd. Et quis, quaeso, temperantiae auctor hortatorque, *tantum bibere* suaserit, *quantum possis*? ΤΟΣΣΟΝ πῖν' ΟΣΣΟΝ δύνῃ, ut bona fide transtulit Planudes; sed tam in hoc malus medicus, quam fere per omnia Poëta malus. Quin potius paullo minus, quam *quod* sufferre *possis*, bibendum & modo tantum, quo reficiantur vires, non quanto eaedem sumto, opprimantur.

Jam quod ad alterum adtinet Distichi versum, post Barthium Daumius testatur, veterem Cod. Pulmanni sic habere:

Morbi caussa mali est homini quandoque *voluptas*.

Quem in modum etiam novissimus iterum edidit Paraphrastes noster Parisinus. Sed quam frigide! Ita, ut nullus dubitem, ex prioribus duabus vocis *minima* Syllabis istud *homini* fuisse effictum, adeo ut deinceps alius super alium nova semper addiderit, ex *homini*, *hominum*; ex *quandoque*, *quaecunque*, & sic porro, effecerit. Alius rursum de suo contulit particulam *namque*: Alius contra hujus rejectae in vicem substituit: *nimia*. Et sic in omnia alia abierunt interpretes. Recte igitur laudat. Arntzenius: „ Haec scripturae „ varietas vitium arguere videtur. Auget suspicionem τὸ „ *mali*, cur namque morbus *malus*, an quia & *bonus*"? Quid ni vero? Respectu enim habito ad malos, ad pertinaces, ad letales morbos, alius, non ita malus, *bonus* ac lenis dici amat, immo salutaris. Quis id neget? Sed pergit idem: „ Quid si distinguas *mali voluptas*, i. e. *voluptas* „ *mali* est *causa morbi*? Sed non omnino hoc satisfacit. Vi„ deant acutiores! Ex mente Distichi canit Horatius:

„ *Sperne*

„ *Sperne voluptates, nocet empta dolore voluptas.*

In hac vero ſolemniſſima ipſi oppoſitione quis non Catonem agnoſcat noſtrum? Quod *minimum*, inquit, *in bonis* eſt, ut ejusmodi *voluptas*, *cauſſa* ſit *aliquando maximi malorum*, magnorum & letiferorum forte *morborum*. Sed ſi id, de *minima* voluptatum, verum eſt, erit ſine dubio & de *nimia*: Ita ut multo plus etiam dicatur voce noſtra: MINIMA, cujus ſenſum exprimit & Erasmus, quam aliorum illa: NIMIA.

Hoc bibe, quo poſſis, ſi tu vis, vivere ſanus:
  Nec bibe, quod mentis reddat acumen hebes.
Morbi cauſſa mali minima eſt quandoque voluptas;
  Quae nimia eſt, lethi corripit illa gradum.

Ne bois de vin qu'autant que le beſoin l'exige,
Si tu veux conſerver une bonne ſanté:
Souvent le mal qui nous afflige
Eſt l'enfant de la volupté.

CXXI.

Laudaris quodcumque palam, quodcumque probaris,
Hoc vide, ne rursus levitatis crimine damnes.

LEVIS & inconstans videberis: si quod aliquando coram multis laudaris, idem postea damnes. Quod si mutasti sententiam, fac sileas. Fortasse pro *vide* legendum est *fuge*. *Crimine* i. e. suspicione, & cum vituperio.

ERASMUS.

ULTIMAM syllabam τοῦ *vide* saepius corripi monuerunt Viri Docti ad Phaedr. L. III. Fab. VI. v. 3. Et quamvis non patiatur Cl. Burmann. hanc scabiem Phaedro suo C. Valerio Flacco adfricari. Vid. quae erudite disserit ad eumdem L. V. Argon. v. 595. non tamen justa satis hic caussa est, cur invitis omnibus MSS. τὸ *vide* in *fuge* vel aliud quid mutaretur.

O. ARNTZENIUS.

Exemplorum ejus rei enormi mensura Catalogum nobis hic sistit Daumius.

SUI ESSE SIMILEM semper ac propositi tenacem, jam Noster filio etiam atque etiam commendatum esse volebat IV. primi Libri Disticho, ubi nos & plura de CONSTANTIA, quam toties inculcaverant, certe, quam mirum in modum adfectaverant, prisci aevi Philosophi, praecipue Stoici. Vidimus tamen eumdem & VII. ejusd. Libri praecepto aliquod ad eam rem moderaminis adtulisse, dicendo:

Constans & lenis, sic, ut res postulat, esto:
Temporibus mores Sapiens sine crimine mutat.

Inque eo mitioribus magis Academicis, quorum ibi exemplum dedimus Ciceronem, quam severioribus rigidisque Stoicis sese adcommodasse. Idem ergo de illo sentiendum & hujus respectu PERPETUAE PERMANSIONIS in UNA EADEMQUE SENTENTIA, ut *quodcumque laudaveris semel*, etsi merito damnandum alio tempore, *numquam amplius vituperare* audeas: Sed *providendum* modo esse, optimo jure, monet, ne temere, aut sine urgente necessitate, in LEVITATIS CRIMEN, tua culpa incurras, nimium frequen-

121.

ΑΙΝεῖς ἀμφαδίην ΤΙ· Καὶ ὡς καλὸν ΔΟΚΙΜΑ'ζεις·
Ἄβρει ΜΗ τοῦτ' αὖ ΠΑΛΙν εὐκολίῃ καταμέμψῃ.

LAUDARIS *quodcunque palam.*] Sententia hujus distichi monosticho veteri comprehenditur:

Τὸν αὐτὸν αἰνεῖν καὶ ψέγειν, ἀνδρὸς κακοῦ.

Planudes defective *αἰνεῖς*, pro *εἰ αἰνεῖς*· quod est absurdum.

SCALIGER.

SENARIUM hunc monostichon, quem Scaliger exhibet, iisdem omnino verbis dixeris Latine:

Laudare eundem & carpere, est viri mali.

Et cavit hoc ille, in Metaphraste vetere, levitatis crimen, vituperandi constantia.

quenter a sententia, quam PALAM antea tuebare, recedens. Legerat enim, dubio procul, ea quae idem scripserat Cicero Lentulo, viro gravi & constanti fide, Famil. L.I. Ep. IX. *Neque* permanendum in una sententia, *conversis rebus ac bonorum voluntatibus inmutatis, sed* TEMPORIBUS ADSENTIENDUM. *Numquam enim praestantibus in republica gubernanda viris laudata est* IN UNA SENTENTIA PERPETUA PERMANSIO. *Sed ut in navigando tempestati obsequi artis est, etiam si portum tenere non queas, quum vero id possis mutata velificatione adsequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum, quem ceperis, potius quam eo commutato, quo velis tamen pervenire: Sic quum omnibus nobis, in administranda rep. propositum esse debeat, (id quod a me saepissime dictum est,) cum dignitate otium,* non idem semper dicere, sed idem semper spectare *debemus. Quamobrem, ut paullo ante posui, si essent omnia mihi solutissima, tamen in rep. non alius essem, atque nunc sum.* Verum est enim, & constanti viro, & cui firmiter propositum sit semper IDEM VELLE, ATQUE IDEM NOLLE, id ipsum tamen ut adsequatur, aliquando dicen-

dicendum esse contrarium ejus, quod statuerat ante, nec mutata interim voluntate. Cato autem, quod adtendendum probe, adolescenti scripsit, qua qui in aetate constitutus, uti per se jam esse solet, ita vere describitur ab Horatio:

Sublimis, cupidusque & AMATA RELINQUERE PERNIX.

TANTI quidem non est, ut cum Cel. Withofio verbo hujus Distichi, VIDE, alterum illud, CAVE, substituamus, quippe cujus in omnibus utriusque par eademque ratio. Sed non possumus non laudare, maximoque opere ac studio probare eam, quam occasione ab hoc loco sumta, felicissime instituit perfecitque, versus 737. & sq. in V. Astronomicon Libro Manilii *, emendationem, qua istud falso lectum *RESPondere* permutandum esse docet in RESPUBLICA. Illud

* MANILIUS, *L.V. v.* 733. *Edit. Paris.* MDCLXXIX. *in usu Delphini pagg.* 442. & 443.

Utque per ingentem populus describitur urbem,
Praecipuumque Patres retinent, & proximum Equester
Ordo locum; populumque Equiti, populoque subire
Vulgus iners videas *etiam* sine nomine turbam: — WITHOF. densam.
Sic etiam magno quaedam *RESPondere* mundo — WITH. Respublica.
Haec natura facit, quae Coeli condidit orbem. — WITH. Hanc.

Sunt

CXXII.

Tranquillis in rebus, iis adversa timeto:
Rursus in adversis melius sperare memento.

NE securus sis, cum fortuna tranquilla est, sed tempestatem cave. Rursum cum fortuna saevit, animum sustine spe melioris fortunae, quae successura sit. In secundis rebus timenda sunt adversa, ne sis supinus: in adversis speranda sunt laetiora, ne deficias animo. ERASMUS.

TRANQUILLIS *rebus*, Confer supra Distichon XVIII. Libri I.

DAUMIUS.

Sapienter quoque Seneca Tragicus, in Thyeste v. 616. 617.

Nemo confidat nimium secundis,
Nemo desperet meliora, lapsis.

WACHIUS.

Illud enim & anteriora poſtulant omnia, & deinceps ſequentia. Vide ea inferiori adjecta paginae.

Laudaris quodcumque palam, quodcumque probaris,
Se tibi, praeſcripta eſt regula, porro probet.
Hoc, videas, ne mox proprio tu crimine damnes,
Par plumae, tenuis quam rapit aura, levi.

As-tu ſur certains faits donné quelque louange,
Qui dans le monde ait éclaté?
Prens garde qu'auſſi-tôt ton langage ne change,
Par eſprit de légereté.

Sunt ſtellae *procerum* ſimiles; ſunt *proxima primis*
Sidera; ſuntque *gradus*; atque omnia juncta priori.
Maximus eſt *populus*, ſummo qui culmine fertur, *in via lactea.*
Cui ſi pro numero vires Natura dediſſet,
Ipſe ſuas aether flammas ſufferre nequiret,
Totus & accenſo Mundus flagraret Olympo. *Ergo reipublicae quadam forma & conſtitutione opus. Idque Poëta volebat, gratificatus in eo Caeſaribus, Senatus principibus.*

122.

Εἰν ΕΥημερίῃ Τ'αΝΑΝΤΙα πάντα φυλάσσου·
Ἔμ ΠΑΛΙ ΔΥΣπραγέων ΔΕ τὰ κρείττονα προσδόκα ἥξειν.

SEMPER *quae adverſa timeto:*] Sic circumfertur hodie in vulgatis, nec aliter Vet. Chart. & Coll. Voſſ. Tò *quae* exulat a Leid. pr. & ſec. Genuina & vera lectio! cui adſtipulatur, ut laetus video, Cod. Turicenſ.

O. ARNTZENIUS.

Cujus & eſt, quod ſequitur. RURSUS *in adverſis*] *Rebus* pro *rurſus* habent Leid. tert. Veterr. Reg. Editiones Flor. Boill. & Scriver. Quod ſi quis textui reſtituendum putaverit, non magno opere repugnarim; Auctorem etenim eadem verba uno eodemque Diſt. ſaepius repetere, jam notius eſt, quam ut amplius moneri mereatur.

LABORANS & hoc, vitioque aliquo adfectum, ut lectionis varietas iterum iterumque arguere videbatur, opem sibi exposcebat Distichon, quam, pro virium modulo, ipsi adhibere tentavimus IN IIS, quae a reliquis distincte exscribi curavimus, binis vocabulis, quaeque ipsi verborum ac sententiae nexus desiderabant, & quibus additis omnia denique jam plana evadunt ac rite cohaerent, quae antea, neque enim potest negari, hiulca erant atque scabra. Vulgatum fuit hoc:

Tranquillis rebus, semper quae adversa timeto.

Verum enimvero, aut QUAE non addendum, aut cum ipso verbum SUNT quoque addendum fuerat. Hoc quidem & posterius permulti egerunt, quos inter Parisinus pariter novus ille noster, scribentes:

QUAE SUNT ADVERSA CAVETO.

Sed tum, praeter necessitatem, integrum repetetur hemistichium, ex Lib. I. Dist. XVIII. quem id proprium sibi locum jure vindicat. Illud itaque alterum elegit Arntzenius, *adamata* sibi potius, quam *Auctori nostro*, *caesura* brevi *laetus*, quam ei hoc modo supponeret:

Tranquillis rebus, semper *adversa timeto.*

Ast, pace Viri Clariss. illa caesurae praerogativa nec temere aut facile nimis ubique intrudenda, nec ultra eam, quae proprie & κατ' ἐξοχὴν *Caesura* est, *Penthemimeres* dicta, ad alias, sine discrimine, passim est extendenda. Sic in ea vera Caesura tolerabile supra fuisset:

Constans & lenis, ut &c.

Itemque:

Tu quoque fac simile.

Omniaque illa probatorum exempla Auctorum, ea ad loca, ab ipso pariter ac Daumio, Wachioque citata, idem innuunt, ut:

Te canit agricola.

Viderint igitur aequi metrorum aestimatores, quam *omnino empha-*

emphasin, eamque elegantem & plane necessariam, quae sunt illius verba, hoc SEMPER hic *habeat*, ut *locum* tam *facile tueatur*. Nobis, certe, nihil minus, quam sit necessarium, itaque neglectum jam a pluribus, ipsi & neglegimus. Aliud longe, & in hoc nobiscum sentit Celeberr. Withofius, licet is propterea prius illud, nempe repetitam inde ex Libro I. lectionem magis eligendam censeat, ait enim: *Non solum numeri sunt duriores in primo versiculo, sed illud* SEMPER *hic* etiam superfluum *est*, *ac praeterea* „ emphasin sententiae „ nonnihil imminuit; *videturque* lacunae loco *insertum fuis-* „ *se*". Id quod & nobis vero visum est utique esse simillimum. Nempe, ubi omnia alia frustra tentaverant ante, indocti librarii, ibi fere ad suum illud *cuncta*, vel *semper*, tamquam ad sacram quamdam confugere ancoram, solemne sibi prorsus habuere.

QUOD AUTEM in hoc Noster, sano, profecto, si quis fuerit umquam, sensu, diversis tamen temporibus, aut *Spem* praecipit, aut *Timorem*; in eo utique se manifestat, aliter atque pag. 90. a. in Not. Editionis Arntzenianae, de hoc ipso Disticho judicatur, non purum atque putum esse Stoicum, quorum quippe est hominum decantatissimum illud Boëthii verbis sic expressum:

> *Gaudia pelle;* *Nec dolor adsit.*
> Pelle TIMOREM; *Nubila mens est*
> SPEMQUE fugato: *Vinctaque frenis,*
> *HAEC ubi regnant.*

Quemadmodum nec magister ejus, ipse Epictetus Philosophus, adeo plane totusque Stoicus erat, ut omnino omnem animi adfectionem e rerum natura tolleret; de quo sapienter admodum, quem laudavimus supra, Salesius, vir sanctissimus & praesul omni laude dignissimus, Cap. V. Libri I. *de divino Amore*, ita scribit: *Quin & sapientissimus omnium qui fuerunt umquam, paganorum inter Sapientes, Epictetus, hunc prorsus non tuebatur errorem.* Vide ejus ipsius verba, infra paginae huic & sequenti a nobis adjecta *. Et verum est, quod, ipse quoque Stoicus, ait Seneca: *Vio-*

* S. FRANÇOIS DE SALES, de l'Amour de Dieu L. I. Chap. V. *des affections de la volonté*, dans l'Edition de Lyon 1691. à la pag 15. dit ces propres paroles: *Aussi le plus sage de tout le Paganisme EPICTETE ne suivit pas cette erreur*, que les passions ne s'élevassent point en l'homme sage, *ainsi que*

Violenta nemo imperia continuit diu: *Moderata durant*. Stoicorum disciplina, quoniam ea, in omni re, nimia; jam pridem periit &, qualis fuerat, esse desiit; Epicteti vero doctrina, quoad ipsa Veritas persistet interque homines Virtus, qualis est, aestimabitur, semper in honore erit ac permanebit. Id, quod adeo verum est, ut qui etiam novam aliquam in disciplina morum detexisse se Veritatem aliis, forsan & sibi, persuadent, ad eamdem tamen usque recurrere necessum habeant, quam prior jam docuit tradiditque Epictetus. Vide Nov. Bibliothec. Anglican. Tom. I. prim. & secund. part. & in hac, Artic. II. sub tit. *Dialogue sur le Bonheur*, *par Mr.* HARRIS*, ubi integra videre datur

---

que S. Augustin l'atteste, lequel même montre encore que la dissension des Stoiciens avec les autres Philosophes, en ce sujet, n'a été qu'une pure dispute de paroles & débat de langage.

Et, de grace, voïez aussi LE MÊME PRÉLAT, qui se moque des anciens Stoiciens, à la 9me. page du même Traité, en disant ce qui suit: *Et c'est afin d'exercer nos volontés en la vertu & vaillance spirituelle, que cette multitude de passions est laissée en nos ames, Theotime; de sorte que* les Stoiciens, *qui nierent qu'elles se trouvassent en l'homme sage, eurent grand tort: mais d'autant plus, que ce qu'ils nioient en paroles, ils prâtiquoient en effet, au recit de S. Augustin*, libr. 9. de Civitate Dei, cap. 4. *qui raconte cette gracieuse histoire. A. Gellius s'étant embarqué avec un fameux Stoicien, une grande tempête survint; de laquelle le Stoicien étant effraié, il commença à pâlir, blêmir & trembler si sensiblement, que tous ceux du vaisseau s'en apperçurent, & le remarquerent curieusement, quoiqu'ils fussent aux mêmes hazards avec lui. Cependant la mer enfin s'appaise, le danger passe & l'assurance redonnant à un chacun la liberté de causer, voire même de tailler: Un certain voluptueux Asiatique se moquant du Stoicien, lui reprochoit, qu'il avoit eu peur, & qu'il étoit dévenu triste & pâle au danger, & que lui au contraire, étoit démeuré ferme sans effroi; A quoi le Stoicien répondit — ce qu'Aristippus Philos. Socratique avoit répondu à un homme, qui pour même sujet, l'avoit piqué d'un même reproche: Car, lui dit-il, toi tu as eu raison; de ne t'être point soucié pour l'ame d'un méchant brouillon: mais moi, j'eusse eu tort de ne point craindre la perte de l'ame d'Aristippus. Et le bon de l'Histoire est qu'Aulu-Gell. témoin oculaire la recite. Mais quant à la repartie, qu'elle contient, le Stoic. qui la fit, favorisa plus sa promptitude, que sa cause, puisqu'alléguant un compagnon de sa crainte, il laissa preuve par deux irreprochables témoins, que les Stoiciens étoient* touchés de la peur & de la crainte, *qui répand ses effets aux yeux, au visage & en la contenance, & qui par conséquent est une passion.*

Mais l'un des deux, Aristippe, selon cet Auteur-même, n'étoit pas Stoicien, & pour ce qui est de l'autre, il me semble, que le chemin le plus court, pour se tirer d'affaire, auroit été de dire, qu'eux-mêmes, tout Stoiciens qu'ils étoient, ils n'avoient pourtant jamais renié le respect ni la crainte de la Divinité.

* *Nouvelle* BIBLIOTHEQUE ANGLOISE *par Mr. E.* DE JONCOURT, *Doct. & Profess. en Philos. pour les mois de Mars & Avril* M. DCC. LVI. *à la Haye, p.* 183. *&* 187. Nous n'avons sous les yeux que cet Extrait, que nous supposons tres-fidelle. En effet, si une circonstance aussi essentielle s'étoit rencontrée dans le texte Anglois, quelle apparence, qu'un homme, tel que Mr. de JONCOURT, l'eût oubliée?

tur ex Epicteti Enchiridio Capita, ad verbum fere transcripta; verum, quod mirere, nulla, ne minima quidem, hujus Philosophi mentione facta: Immo qui totus Dialogus nihil continet aliud, quam Epicteteum morum doctrinae Systema, sed recentioribus obsitum involutumque crepundiis.

CONFERRI, quod reliquum est, possunt cum binis hujus Distichi versiculis bini quoque Trochaici, in Editione optima, ad partes saepe vocata Sententiar. Syri, v. 791. & 802.

> *Irritare est* calamitatem, *cum te* felicem *vocas.*
> In malis sperare bonum, *nisi innocens, nemo solet.*

> Tranquillis in rebus, iis adversa timeto:
> Laudem habet, & fortes arguit, ille timor.
> Rursus in adversis, melius sperare memento:
> Prudentes animis spes alit illa viros.

> *Quand tu te vois tranquille au milieu des richesses,*
> *Prens tes précautions contre l'adversité;*
> *Et dans les plus grandes détresses*
> *Attends le prompt retour de là prosperité.*

CXXIII.

Discere ne cesses: cura sapientia crescit.
Rara datur longo prudentia temporis usu.

Juxta Solonis sententiam, oportet senescere semper aliquid addiscentes. Nam *rara* h.e. singularis & eximia prudentia, contingit *longo usu*, i.e. diutina experientia aetatis. Quanquam mihi magis probatur, hic ut sit sensus: Semper disce, studio crescit sapientia. Nam pauci sunt, qui prudentes evadunt experientia rerum. Vel quia paucis contingit diu vivere: vel quia complures stultitiam non exuunt hac via. Certissima ac brevissima ad sapientiam via est, doctrina.

ERASMUS.

DISCERE] ex Scaligero carptim, quod ait ipse, sua transtulit

OPITIUS.

Rara datur &c.] Vid. Theod. Ebertum Elect. Sect. XLII. El. II. pag. 254. *Raram prudentiam*, pro *singulari* & *excellenti*, etiam Joh. Frisius in sua Expositione Tiguri a. 1561. edita, & Lentulus, in Italica sua, accipit: & quosdam ita capere etiam Corderius monet. DAUMIUS.

Hoc sensu rejecto, pro voce *Rara*, *Vera* magis adridet Cel. Withofio.

MINIME esse adspernandam rerum experientiam, sed cum doctrinae praeceptis, quantum fieri possit, eamdem conjungendam, tradidit supra Dist. h. L. XXI. Jam, ne quis supina prorsus negligentia, insuper habita doctrina, solam, scilicet, ex rerum usu aliquando superventuram sibi praestoletur experientiam, eam ait *raro* admodum paucisque contingere: Prouti hunc, cumque genuinum utique praecepti sensum optime jam explicuit emunctae naris senex, Erasmus. Recteque etiam in hanc rem P. Syrus Haverkampii v. 700.

Sensus non aetas invenit Sapientiam.

Nec idcirco est, ut miretur hanc magnus Scaliger, tamquam communi sensui ac veterum scriptis adeo contrariam nimi-

123.

ΜΑΝΘΑΝΕ ΜΗ ΛΗΓΩΝ, ΜΕΛΕΤΗ ΣΟΦΙΗΝ γὰρ ἀέξει·
Καὶ ΜΑΚΡῆΣΙ ΤΡΙΒΑΙΣ ὀλίγη ΣΥΝΕΣΙΣ ΕΠΟΡΙΣΘη.

RARA *datur longo sapientia temp. usu.*] Haec videtur mens hujus loci: Sapientiam ex literis discendam, non ex longo temporis usu. Sic igitur vertendum:

Μακρῇ γὰρ πείρῃ σπανίως χρόνος ἄνδρα σοφίζει.

Sed mira est sententia, communi sensui ac veterum scriptis contraria, experientia longi temporis raro acquiri sapientiam. Quis hoc concedat? Aliter sentiebat Comicus:

Ὅσαι τέχναι γεγόνασι, ταύτας, ὦ Λάχης,
Πάσας ἐδίδαξεν ὁ χρόνος, οὐχ' ὁ διδάσκαλος.

Ego arbitror RARA hic non *σπάνια* esse, sed *ἔξοχα, αἱρετά.* Quae hanc sententiam efficit:

Ἔξοχα γὰρ μακρῇ πείρῃ χρόνος ἄνδρα σοφίζει.

(Aut:)

Ταῖς μακραῖσι τριβαῖς μεγάλη σύνεσις πεπόρισται.

Ut intelligamus studio longi temporis & magno literarum usu raram & praecellentem sapientiam nobis acquiri. Quae est prorsus sententia illius Comici, quam modo produximus. Utriusque sententiae interpretationem & *μετάφρασιν* dedimus. Utra verior, arbitrii Lectoris facimus.

SCALIGER.

nimirum sententiam: *Experientia longi temporis* RARO *adquiri Sapientiam.* Atqui nihil minus est, quam illis contraria. A personis autem scenicis in utramque partem solet disputari, adeo ut quae in vulgus istae jaciendo disseminant, dicteria potius, quam Sapientiae oracula, sint aestimanda. Neque ipse Noster contrarium ejus plane infirmat, aut umquam adquiri negat; sed *raro* ait *adquiri*, nec nisi *longi* tractu *temporis*, rerumque *experientia*, PRUDENTIAM. Tutior ergo via, eaque compendiaria magis, Doctrinae est: incerta contra altera, & longior, variisque obnoxia periculis.

DIXI, ait Arntzenius, & recte quidem, *ad Dist. XXI.* Curam *&* usum *distingui, quod &. hoc Disticho probatur. Notanda autem insuper hic differentia inter* sapientiam *&* prudentiam. *Illa* cura *crescit, haec* usu. *Illa ergo* doctrinae *est, haec*

artificii. *Non ignoro tamen multa supereſſe apud Ciceronem alios-que, ex quibus conſtat* ſapientiam *&* prudentiam *eamdem fere ſignificare virtutem, adeoque ſumi quaſi eſſent ſynonyma, ſic Lib. I. de Offic. Cap. V.* Velut ex ea parte, quae prima de-ſcripta eſt, in qua *ſapientiam* & *prudentiam* ponimus. *Nec aliter fere Cap. XLIII.* (Immo vero aliter quam antea, ſed non aliter, quam Cato noſter.) Principesque omnium vir-tutum illa *ſapientia*, quam σοφίαν Graeci vocant: *prudentiam* enim, quam Graeci φρόνησιν, aliam quandam intelligimus, quae eſt rerum expetendarum fugiendarumque ſcientia. *Sed tamen* prudentiam *nonnumquam* artificii *eſſe*, *non* ſcientiae, *i. e.* uſus, *non* intellectus, *forte probari poſſet ex Virg. Lib. II. Georg.* v. 373.

Praecipue dum frons tenera *inprudensque* laborum.

Vid. inſuper Gaſſend. ad Cicer. Lib. I. d. Off. Cap. V. Quod ſi quis roget, qui ergo differat hoc Diſt. a XXI. h. L.? ingenue, me id ignorare, fateor. Haec olim. Ita enim deinde addit in noviſſima Edit. ſua vir clar. ſequentia: *Olim, fateor, diſtin-guendum hic cenſui inter* ſapientiam *&* prudentiam. *Quid? Si jam dicamus*, ſapientiam *&* prudentiam *fere eamdem hic denotare virtutem, ut centies. Tum haec erit ſententia*; „ Di-„ ſcendum ſemper eſſe adhibito ſtudio, cura & attentione „ ſumma, utpote quibus ſolis *creſcit ſapientia:* ſed *raram* & „ ſaepe *nullam* eam eſſe *prudentiam*, quam quis ipſo rerum „ *uſu* ſibi comparare ſtudeat, quod, credo, Jureconſulto-„ rum ſimiae & Medici circumforanei potiſſimum experiun-„ tur. Et hoc Eraſmus voluiſſe videtur. Sic ſupra Lib. I. „ Diſt. XIII.

„ Rara fides *ideo eſt, quia multi multa loquuntur.*

Ubi vid. inquit porro, *quae notavi. Sic certe hoc Diſt. ſenſu differt omnino a Diſt. XXI. huj. Lib.* Haec ille: mira ſaltem in eo, quod, ubi eſſe diſtinguendum ſtatuit, ibi, in quo verſetur diſcriminis ratio, *ſe ignorare ingenue fatetur*: Ibi, contra, ubi *fere eamdem* facit virtutem utramque, tum ma-xime, & vere quoque, inter utramque diſtinguit. Nos vero, qui differant inter ſe haec bina Diſticha, ſtatim ab initio, & in utroque oſtendimus. Adjicimusque nunc itidem ex Cicer. Tuſcul. Quaeſt. L. III. Cap. XXVIII. quod mirum in modum faciat ad hanc eamdem ſententiam: *Theophraſtus autem moriens accuſaſſe naturam dicitur, quod cervis & cornicibus*

vitam

vitam diuturnam, quorum id nihil interesset; hominibus, quorum maxime interfuisset, tam exiguam vitam dedisset; quorum si aetas potuisset esse longinquior, futurum fuisse, ut omnibus perfectis artibus, omni doctrina hominum vita erudiretur: querebatur igitur se tum, cum illa videre coepisset, extingui. Quid? ex ceteris philosophis nonne optimus & gravissimus quisque confitetur, multa se ignorare? & multa sibi ETIAM ATQUE ETIAM ESSE DISCENDA?

Discere ne cesses; Cura Sapientia crescit.
Hac sine nil poteris, quamlibet experiens.
Rara datur longo prudentia temporis usu;
Quamque, ubi nactus eris denique, vita fugit.

Jour & nuit ne cesse d'apprendre:
La sagesse ne croît que par des soins constans;
Et la rare prudence, à laquelle on doit tendre,
N'est que le fruit tardif du travail & du tems.

CXXIV.

Parce laudato: Nam quem tu ſaepe probâris,
Una dies, qualis fuerit, monſtrabit, amicus.

NE laudes amicum effuſius, cujus non feceris periculum: Siquidem ille ſaepius abs te laudatus; uno aliquo die declarabit alium fuiſſe ſe, quam tu praedicaveris.

ERASMUS.

OPPONUNTUR ergo ſibi invicem UNA *dies* & SAEPE *probatus* antea, ſed nullo merito ſuo, *amicus*: quem, qualis fuerit, DIES tandem patefaciet, occultum diu.

AUT HOC EX Sophocle deſumtum eſt, aut ex alio quodam veterum dicto, ex quo forte & ipſum Sophocleum, quod iſto modo habet, in Oedipo Tyranno, Canteri pag. 163.

> ΧΡΟΝΟϹ δίκαιον ἄνδρα δείκνυσιν μόνος·
> Κακὸν δὲ κᾂν ἐν ΗΜΕΡΑι γνοίης ΜΙΑΙ.

H. E.

> *MORA ſola temporis arguit juſtum virum:*
> *DIES vel UNA prodit inprobum & malum.*

Sive, interprete Eraſmo, apud quem μόνῃ pro μιᾳ;

> *Mora temporis probum arguit tantum virum;*
> *At improbum vel unico agnoſcas die.*

Qui idem Interpres huc pertinere etiam ait illum ſenarium proverbialem:

> Ἤθους δὲ βάσανός ἐστιν ἀνθρώποις χρόνος.

Quem ita Latinum quoque reddidit ipſe:

> *Nota morum & index tempus eſt mortalibus.*

Vide eumdem, in Chiliados II. Adagio XIIII. ſub titulo: *Nemini fidas, niſi cum quo prius modium ſalis abſumpſeris*, fol. 115. verſo, Edit. Ald. ubi, poſt Grajorum complures, ad

partes

124.

ΑΙΝΕΙ ΦΕΙΔΟΜΕΝΩϹ· ΟΝ ΠΟΛΛΑΚΙ ΓΑΡ ΔΟΚΙΜΑζειϹ,
ΗΜΑΡ ΕΝ ἐμφανίσει ΣΟΙ, ΠΟΙΟϹ ΤΙϹ ΦΙΛΟϹ ΗΕΝ.

UNA *dies, qualis fuerit.*] Vetus Distichon:

Οὐκ ἔστι μείζων βάσανος, χρόνου, οὐδενὸς ἔργου,
Ὃς καὶ ὑπὸ στέρνοις ἀνδρὸς ἔδειξε νόον. SCALIGER.

LIBET hoc Dist. Scaligero teste vetus, ita reddere Latinum:

Detegit ipse dies alta quoque mente reposta:
Cujuscumque operis Lydius ille lapis.

partes vocat & Ciceronem: *Meminit hujus paroemiae & M. Tullius, in sermone de amicitia*: „ Verum illud est, quod „ vulgo dicitur, MULTOS MODIOS SALIS SIMUL EDENDOS ESSE, UT AMICITIAE MUNUS EXPLETUM SIT".

INTERQUE recentiores homines satis ample &, data quasi opera, passim hoc argumentum serorum pronepotum tractavit aliquis, magni illius e Scandinavia Herois, ipsiusque Germaniae aliquot annorum temporibus arbitri, Axelii Oxenstiernae,

Passibus, haud aequis, Proavos licet ille secutus,

qui in Cogitatis suis inter alia hunc vociferatur in morem: *Hominum Amicitiam ventorum naturae atque indoli, singulis horis mutabili, esse quam simillimam sentio, & cessant subito illi, ingravescente pluvia, & haec pariter, adversitatum procella. Denique, O felicem adversitatem! O amabilem solicitudinem! O contemtus illecebras! O dulcedinem, qua in ipsa perfruimur perfidorum fuga amicorum! O vel solam a voluptatibus secessionem desiderabilem! Per te enim mihi reddor ipsi ac bonae menti; per te visum recipit anima, quae diu antea, a corpusculi sui se indignis oppressa atque occoecata quasi cupiditatibus, sine tuo auxilio percipere nequibat, omnia sub sole non nisi vana esse atque*

ine-

ineptias *. Uti haec, ita & quam plurima alia egregie dicta in illo insunt Comitis Oxenstirnaei opusculo, quae, modo iis sub-

Parce laudato: nam quem tu saepe probâris,
Quemque explorata dixeris esse fide;
Una dies qualis fuerit, monstrabit, amicus.
Tumque fide dices rarius esse nihil.

* Pensees de M. le Comte D'OXENSTIRN sur divers Sujets Tom. I. à la Haye MDCCXLI. à l'article: DU FRUIT DE L'ADVERSITE', pag. 3. *Je vois*, dit-il, *que* l'amitié *de l'homme est de la nature du vent, qui change a tout moment, & que la moindre pluie d'adversité fait tomber tout d'un coup. Enfin, O heureuse adversité! O aimable chagrin! O charmant mépris! O doux abandon des amis! O charmant éloignement des plaisirs! C'est à vous à qui je dois le retour de mon bon sens, c'est vous qui rendez la vue a mon ame, qui entrainée depuis si long-tems par les grossieres inclinations du corps, n'a pu sans votre secours comprendre, que tout sous le soleil n'est que vanité & sottise. C'est vous qui en dépit de la fortune me faites un bonheur de ses disgraces, & qui me rendez le plus opulent homme du monde, même au milieu de l'indigence. C'est vous qui me faites mepriser l'indifference qu'en a pour moi, & oublier* qu'il y a au monde des créatures qu'on appelle des amis. *Enfin c'est à votre charmante compagnie, que j'ai l'obligation d'une felicité, qu'aucune puissance terrestre ne sauroit troubler.*

Alte-

CXXV.

Ne pudeat, quae nescieris, te velle doceri.
Scire aliquid laus est; culpa est, nil discere velle.

QUIDAM stulto quodam pudore malunt semper nescire, quam semel discere. Cum scire pulcrum sit, & pudendum nihil velle discere. Ergo honestum, velle.

ERASMUS.

CULPA *est*] In vulgatis, *pudor est nil discere velle.* Scal. OPITIUS. Isstebiens. Adag. 365. b.

DAUMIUS.

Hoc CULPA facili mutatione in TURPE converti vult Withofius.

MULTOS praesertim paullo provectiores aetate, a discendo PUDOR MALUS abstrahit revocatque, quasi penitus

ſubſcribat veritas, nihil adtinet, qua ſint mente ceteroquin ſuo ab Auctore concepta.

Loue avec retenuë, évitant de paroître
Du merite d'autrui follement entêté:
Peut-être un jour viendra, qui te ſera connoître
QUEL EST CET AMI TANT VANTE'.

Alte-là. Sans doute, il lui ſied bien, à ce Seigneur Suédois, de nous prêcher tant de morale, de ſe plaindre avec tant d'amertume & de ſe moquer en même tems ſi cavalierement de l'infidélité de ſes amis, Lui qui a ſi cruellement dupé ſes bienfaiteurs & Amis, autant qu'il s'en eſt trouvé d'aſſès foibles, pour l'aimer & lui bien faire. Le Pape même à Rome, le beau monde à Veniſe, tant de Princes & Souverains d'Allemagne, auxquels il venoit de dédier les premieres impreſſions de ces mêmes Penſées, & combien d'autres? Que de traits ſanglans en auroit-on à raconter, n'étoit-ce qu'ils paſſaſſent même la croyance, & ſi d'ailleurs on vouloit prétendre à la qualité odieuſe de Continuateur de la Cronique ſcandaleuſe, qu'il faut plûtôt abandonner toute entiere, ſans la leur diſputer, aux fades compilateurs des Recueils *in ANA*. Conférez avec cela, ſi vous voulez, p. 52 & 53. ou la fin de l'Article DE LA RENOMME'E. *Heureux celui qui l'a bonne*, dit-il, *quand même il ne la mériteroit pas!*

125.

ΜΗ ΑΙΣΧΥΝθῇς ταῦτα ΜΑΘΕΙΝ ἅΠΕΡ ΟΥ δεδάηκας·
ΑΙΣΧος, μήτι ΜΑΘεῖν ἐθέλειν, τὸ δ' ἐναντίον ΑΙΝος.

CULPA *eſt, nil diſcere velle.*] In vulgatis, *pudor eſt nil diſcere velle.* Eſt autem Cleobuli ſapientis:

Φιλομαθῆ μᾶλλον, ἢ ἀμαθῆ εἶναι.

SCALIGER. H. E.

Studiis praeſtat dare operam, quam eſſe illitteratum.

DESUMTUM hoc videtur ex Horat. Art. Poët. v. 88.

Cur neſcire pudens prave, quam diſcere malo?

O. ARNTZENIUS.

nitus inperitum rudemque manere ſit honeſtius, quam, ſero licet, aliquando diſcere incipere.

Sed *fera numquam est ad bonos mores via*;

Et eo profecto numquam in hac perveniri vita pertingique poterit, quin sit aliquid discendum amplius. Eorum igitur graviter contra repugnat hominum errori Gnomologus. Verum hoc, inquit: *LAUS est*, *SCIRE ALIQUID*. At quid tu inde colligis inperite? Turpe esse, discentem ab aliis id ignorasse videri? Male istud quidem; sed hoc inde collige: Turpe esse revera, discere numquam VELLE. An non ea tu laude in perpetuum carebis, si praepostere eamdem affectando, numquamque discendo, eam mereberis numquam? Porro: ignorare te, quae nondum didiceris, laude quidem, sed & culpa pariter vacat: NIHIL contra VELLE DISCERE, ubi doceri possis, id non tantum omni laude vacat; sed & CULPA non vacat. Istud fortasse ingenii vitium est, aut educationis; hoc perversae in te ipso voluntatis. Elige tu proinde, si non licet, quod sit etiam magis honestum ac decorum; illud saltem, quod inhonestum minus, minusque sit indecorum, DOCERI ab aliis, tute QUAE NESCIERIS. Etenim

Cur nescire pudens prave, quam discere, malles?

AD SENSUM rectius intelligendum haec modo dicta sufficiunt. De elocutione vero haec quoque animadversio est inlustris doctrina Cannegieteri, Cap. Rescriptor. XXXIII.
„ Lib. I. Dist. IX. *nec se velit ille moneri*. Non haec infe-
„ rioris aevi nota, sed optimi facculi venustas est, quae
„ pronomina *me*, *te*, *se*, infinitivis apponit, ut vacare vi-
„ deantur, atque ita Noster infra Lib. IV. Dist. XXIX.

„ *Ne pudeat, quae nescieris te velle doceri.*

„ Terent. in Andria, Act. IV. Sc. VI. v. 2.

„ *Quae sese inhoneste optavit parare hic divitias,*
„ *Potius, quam in patria honeste pauper vivere.*

„ Et in Eunuchi Prol. vers. 1.

„ *Si quisquam est, qui placere se studeat bonis*
„ *Quam plurimis.*

Celeberrimo porro Withofio TURPE magis adridet, quam CUL-

CULPA EST: ſententia vel ſic non diverſa. „ Imitatus eſt, „ inquit, Horatii iſta, Art. Poët. v. 417.

„ —— —— *mihi turpe relinqui eſt*,
„ *Et quod non didici, ſane neſcire fateri.*

Invehitur autem in alteram illam lectionem, quam ſic efferri placuit: „ Quis enim ita inepte loquatur, *pudeat, quia pu-* „ *dor eſt*"? Hanc vero nuſpiam reperi, invenio autem, quod multo ſanius: *Ne pudeat* illud —— ſed *pudor eſt* hoc. —— I. e. *pudori eſt*, eſt ejusmodi, cujus te recte pudeat. Brevi: Oppoſita ſunt, non conjuncta.

Ne pudeat, quae neſcieris, te velle doceri:
Crede mihi, pudor eſt, diſcere velle nihil.
Scire aliquid laus eſt: Qua numquam laude potiris,
Sis niſi materies erudienda rudis.

Fais-toi gloire d'apprendre, étant dans l'ignorance;
Et pour croître en ſçavoir ne neglige aucun ſoin:
C'eſt vertu, d'aimer la Science;
Et vice, de rougir de s'inſtruire au beſoin.

CXXVI.

CXXVI.

Cum Venere & Baccho lis est, sed juncta voluptas.
Quod blandum est, animo complectere, sed fuge lites.

EXCERPE quod inest boni, fuge quod adjunctum est mali. Exhilarat potatio, discutit curas: utere hac commoditate. Sed rursus ebrietas incitat ad jurgia; hoc cave. Item, Venus delectat, sed habet sua jurgia. Ama igitur absque dissidiis.

ERASMUS.

LIS *est cum V. & B.* i.e. *lites* vel *jurgia comitantur Venerem & Bacchum.* Simile quid est ap. Sil. Ital. L. XV. Punic. v. 98. Ubi Virtus Herculem adlocuta ait:

Mecum Honor & Laudes & laeto Gloria vultu,
Et decus, ac niveis Victoria concolor alis.

I. e. *Honor, laudes &c. comitantur me.* Uti paullo ante de Voluptate dixerat Silius:

Ebrietas tibi fida comes &c.

O. ARNTZENIUS.

SAEVIENTIS bellaque pariter moventis, tum VENERIS, tum BACCHI, exempla ac tumultus tristiaque monumenta jam vidimus alibi & videnda passim sunt: his enim praecipue instigatoribus,

Gens humana ruit per vetitum nefas.

Quo proinde utroque turpius nihil, nihil ubicumque terrarum, aut apud superos inferosque reperire est atrocius. Quare & omnes omnium gentium atque aetatum sapientes contra utrumque hunc genium malum, data veluti ac in unum collata opera, semperque conspirarunt. Sed & alia VENUS est, quam *coelestem* divinus cognominare Plato non dubitabat: Et vere coelestis ea est originis, cujus est, justis matrimoniis conservare in orbe semperque propagare hominum genus, quippe cui, tantas inter religionum diversitates ac turbas, hoc unum tamen intemeratum relictum est, in quod perpetuo juret, sacramentum. Hujus vero paucissima suppetunt ex antiquitate, Latina praesertim, monumenta: Omnia fere Venerem istam alteram ejusque unguenta olent ac pharmaca. Nisi forte, post Terentii scripta,

126.

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ καὶ ΕΡΙC ΒΑΚΧΩι Παφίῃ τε ΣΥΝΕΙΣΙΝ·
Ὧν ΤΟ μὲν ΑΣΠΑΖΟΥ, ΦΕΥΓΕιν Δ' ἔριδας κέλομαί σε.

QUOD *lautum est.*] Inepte. Repone ex Pithoeana,

Quod blandum est.

Quod nos sequimur,

τὸ προσηνὲς ἰέν.

SCALIGER.

SED *juncta voluptas :*] Barthius legit: *ceu juncta.* Velut est voluptas, sic & rixa. Pulmanni Editio, *Et juncta.*

DAUMIUS.

Ita & alii, quos videsis ap. Arntzenium, sed praecipue Withosius.

pta, quae ipse propterea laudare sacrorum vindex, heros eximius, non dedignatus est Lutherus, quod ea ad legitimum tendant omnia connubium, unicum illud carmen ex ipso Augusteo saeculo in haec nostra translatum, quod sub VERIS cognomine rursus innotuit majoribus, ab aliis dictum VENERIS PERVIGILIUM, huic *blandiori* ac jucundae potius, quam saevae isti atque crudeli dominatrici, *Veneri*, conlibeat vindicari. Dolendum modo purioris Latinitatis cultoribus, in isto tam lepido, tamque venusto carmine, post indefessas etiam Clarissimor. Virorum, Pithoei, Lipsii, Scriverii, Salmasii, Rivini, Baudii, & nuper adhuc ei adhibitas Sanadonis lucubrationes curasque, tot ac tantos superesse hiatus, atque lacunas, vix hodieque satis commode resarciendas. Id quod nobis moverat dubium, fierine possit, ut illud, quale nunc est, in recentius aliquod idioma, v. g. Gallicum, quod maxime omnium omnem respuit sermonis asperitatem, aut scabritiem, digne, diserte atque dilucide transferatur. Sed exemit nobis istam dubitationem, in seque sibi rem recepit propositam e doctioribus Gallis, in has oras transvectis, Poëta, si quid rectum judicat ami-

amicitia, ordinis non infimi. Nos interpretationem ejus, fidei nostrae commissam, dignam arbitrati sumus, quam, uti alia nonnulla antea nondum publicata, inter notas margini adjectas, cum lecturis haec nostra communicaremus *.

HA-

* *Elegans & floridum*

CARMEN DE VERE.

CRAS AMET, QUI NUMQUAM AMAVIT;
QUIQUE AMAVIT, CRAS AMET.

Ver novum, ver jam canorum:
Ver, renatus orbis est.
Vere concordant amores,
Vere nubunt alites.
Et nemus comam resolvit
De maritis imbribus.
Cras amorum copulatrix,
Inter umbras arborum,
Implicat casas virentes
De flagello myrteo.
Cras Dione jura dicit,
Fulta sublimi throno.

CRAS AMET, &c.

Tunc, cruore de superno,
Spumeo Pontus globo,
Caerulas inter catervas,
Inter & bipedes equos,
Fecit undantem Dionen
In marinis fluctibus.

CRAS AMET, &c.

Ipsa gemmis purpurantem
Pingit annum floribus.
Ipsa turgentes papillas
De Favoni spiritu
Urguet in toro tepente.
Ipsa roris lucidi,
Noctis aura quem relinquit,
Spargit humentes aquas.
Ut micent Lacrymae trementes,
Decidivo pondere:
Gutta praeceps orbe parvo
Sustinet casus suos

VEILLE'E
des Fêtes de VENUS.

Des traits de l'Amour cessez de vous défendre
Insensibles coeurs, demain tout doit se rendre.
Vous, tendres amans, demain serrez vos noeuds:
Rallumez vos feux!
Le retour du Printems, des oiseaux le ramage,
Du monde renaissant est la riante image.
Cette aimable Saison est le tems des amours:
Les coeurs, pour s'enflammer, attendent ses beaux jours.
A son aspect charmant, la volage Hirondelle
Egale dans ses feux la tendre Tourterelle.
Tout sent la volupté, les habitans des airs
Ne respirent plus qu'elle, en leurs charmans concerts.
Sa féconde rosée enrichit la nature,
Et rend à nos forêts leur ancienne verdure.
C'est demain qu'assemblant son cortége nombreux
Sous des berceaux tissus de Mirtes amoureux,
Abandonnant du Ciel le Séjour ordinaire,
La Reine des Amours descend sur notre terre,
Sur un thrône élévé de mousse & de gason,
Elle vient de ses loix nous dicter la leçon.
Des traits &c.

C'est dans cette Saison que VENUS *reçut l'être:*
Fecond du Sang d'un Dieu, l'Océan la fit naitre.
C'est dans cette Saison que pour former sa cour,
Les Nimphes & les Dieux de l'humide Séjour,
Sortant avidement de leurs grotes profondes,
Brûlerent de ses feux au Sein même des ondes.
Des traits &c.

C'est cette Déité qui, commè une autre Flore,
Séme en notre printems les fleurs qu'il voit éclore.
C'est elle qui, toûjours favorable à nos voeux,
Amène auprès de nous le Zephir amoureux,
Dont, malgré le mouchoir, l'haleine bienfaisante
Se plait à caresser une gorge naissante.
C'est elle, dont les soins généreux, complaisans,
Versent sur nous des Dieux les celestes présens.
C'est elle qui, toûjours à bien faire occupée,
Distille dans nos champs la féconde rosée;
Qui par son peu de poids descend en tremblottant,
Et semble balancer sa chute en descendant.

Hinc

HABEAT ergo hoc, quod ſibi vindicet ex Catoniano hoc opuſculo, reliquos inter Philoſophos, & Epicurus, cujus etiam litavit Veneri Lucretius. Et habeat, & vivat, & bene cum ea valeat! Saltem enim hoc indicat non mere Stoi-

Hinc pudorem florulentae
Prodiderunt Purpurae.
Humor ille, quem ſerenis
Aſtra rorant noctibus,
Mane virgines papillas
Solvit humenti peplo.
Ipſa juſſit, mane & udae
Virgines nubant roſae.
Facta Cypris de cruore,
Deque Amoris oſculis,
Deque gemmis, deque flammis,
Deque Solis purpuris,
Cras ruborem, qui latebat,
Veſte tectus ignea,
Unico marita nodo
Non pudebit ſolvere.

CRAS AMET &c.

Déja par la vertu de cette eau ſalutaire,
Que les Aſtres, la nuit, épanchent ſur la terre,
Prêts à s'épanouir, les boutons de nos fleurs
Renferment dans leur ſein les plus vives couleurs.
Et bientôt le lever de la galante Aurore,
Pour orner ce beau jour, les preſſera d'eclore.
Nimphes, cueillons ces fleurs, dont le vif incarnat
Du beau Sang de Cypris a tiré ſon éclat.
Ces fleurs que nous voyons, dans leur beauté naiſſante,
Emprunter du Soleil la pourpre ébloüiſſante:
Dont le nouvel email brille de plus de feux
Que n'en laiſſe échapper le rubis précieux.
Parons-en notre Sein, ceignons-en notre tête.
Venus l'ordonne ainſi, pour celebrer ſa fête.
C'eſt demain que des feux trop longtems renfermés,
Rompront le ſeul lien qui les tenoit ſerrés.
Et les coeurs, banniſſant la gêne & la contrainte,
A leurs brûlans deſirs ſe livreront ſans crainte.
Des traits de l'Am. &c.

Ipſa nymfas Diva luco
Juſſit ire myrteo.
It puer comes puellis,
Nec tamen credi poteſt,
Eſſe Amorem feriatum,
Si ſagittas vexerit.
Ite, nymfae; poſuit arma,
Feriatus eſt Amor.
Juſſus eſt inermis ire,
Nudus ire juſſus eſt;
Neu quid arcu, neu ſagitta,
Neu quid igne laederet.
Sed tamen cavete, nymfae;
Quod Cupido pulcer eſt:
Totus arma, inermis idem,
Quando nudus eſt, Amor.

CRAS AMET ETC.

Venus veut que demain, ſous un Feuillage épais,
Le Mirte à nos plaiſirs prête un ombrage frais.
L'Amour doit nous y ſuivre: ah! redoutons le traitre,
A la foible innocence il en voudra peut-être.
Mais non, ne craignons rien: l'Amour eſt déſarmé:
Il a quitté ſes traits: Son arc eſt débandé:
Il n'a point de flambeau: dépouillé de ſes armes,
Peut-on le craindre encor, quand il n'a que des charmes?
Tremblez, Nimphes, tremblez: ne vous y fiez pas.
Tout deſarmé qu'il eſt, l'Amour a des appas.
Il eſt nud, dites-vous; nudité dangereuſe!
Il emprunte ſes traits de ſa beauté flatteuſe.
Des traits de l'Am. &c.

Conpari Venus pudore
Mittit ad te virgines:
Una res eſt, quam rogamus:
Cede, Virgo Delia,
Ut nemus ſit incruentum
De ferinis ſtragibus.
Ipſa te rogare vellet,
Si pudicam flecteret.

Grande Divinité, vous dont la chaſte eſſence,
A regner ſur les bois met toute ſa puiſſance.
Cedez pour quelques jours à nos juſtes deſirs:
Laiſſez-nous vos forêts, laiſſez-les aux plaiſirs.
Tous vos amuſemens ſe bornent au carnage:
L'Amour s'envoleroit à cette affreuſe image.
Ces vierges que Venus vous députe en ce jour,
Egalent en pudeur & vous & votre cour.
Cypris, pour obtenir cette faveur ſuprême,
Certes n'eût pas manqué de venir elle-même.

Ipſa

Stoicum hominem, aut si vis lapidem, fuisse Catonem nostrum, sed hominem. Qui dum *blandum* aliquod inesse & *Veneri* statuit & *Baccho*, quod sit nempe solum, posita feritate, sectandum, nihil aliud ait, quam quod ante ipsum jam

Ipsa vellet ut venires,
Si deceret virginem:
Jam tribus choros videres
Feriatos noctibus,
Congreges inter catervas,
Ire per saltus tuos,
Floreas inter coronas,
Myrteas inter casas.
Nec Ceres, nec Bacchus absunt;
Nec poëtarum Deus:
Te tenente, tota nox est
Pervigilata canticis.
Regnet in silvis Dione:
Tu recede, Delia!

CRAS AMET, QUI NUMQUAM AMAVIT;
QUIQUE AMAVIT, CRAS AMET.

Jussit Hyblaeis tribunal
Stare Diva floribus.
Praeses ipsa jura dicet,
Adsidebunt Gratiae.
Hybla, totos funde flores,
Quotquot annus adtulit.
Hybla, florum rumpe vestem,
Quantus Ennae campus est.
Ruris hic erunt puellae,
Vel puellae montium:
Quaeque silvas, quaeque lucos,
Quaeque fontes incolunt:
Jussit omnes adsidere
Pueri mater alitis.
Jussit & nudo puellas
Nil Amori credere.

CRAS AMET, ETC.

Ex rigentibus vigentes
Ducet umbras floribus.
Cras erit, quo primus AEther
Copulavit nuptias.
Ut paternis recrearet
Vernus annum nubibus,
In sinum maritus imber
Fluxit almae conjugis:

Mais c'est votre vertu que rien ne peut fléchir,
Qui fait que d'un refus elle a craint de rougir.
Si nos jeux ont de quoi vous amuser, vous plaire,
Aux plus doux des plaisirs montrez-vous moins contraire.
Mêlez-vous avec nous, partagez nos douceurs:
Comme nous, couronnez votre tête de fleurs
(Venez dans nos bosquets, dédaigneuse Déesse:
Des ris & de l'Amour goûtez l'aimable yvresse....
Nous vous prions en vain: votre honneur délicat
D'une bruyante Fête abhorre trop l'éclat.)
Moins sévere que vous, Céres, par sa présence,
Veut y faire regner une heureuse abondance.
Bacchus y vient aussi: Le Dieu même des vers
Prétend y présider à nos tendres concerts.
C'est ainsi que Venus, pendant trois nuits entieres,
Nous verra par des chants célébrer ses mistères.
Regnez, belle Cypris, sous ces ombrages frais:
Diane, laissez-nous l'empire des forêts.
Des traits de l'Am. &c.

Ornons son tribunal de ces superbes fleurs
Qui brillent sur l'Hybla des plus vives couleurs.
C'est-là qu'à nos desirs la Déesse propice
Viendra du tendre amour exercer la police.
Les Graces & les Ris, aimables assesseurs,
Placés à ses côtés, fixeront tous les coeurs.
Vallons du mont Etna, campagnes de Sicile,
Offrez-nous de vos fleurs la recolte fertile.
Hybla, prodiguez-nous ces parfums précieux,
Qu'exprès sur vos coteaux font éclore les Dieux.
Pour goûter nos plaisirs, Nimphes, quittez les plaines:
Venez vous joindre à nous, Déités des fontaines:
Dryades, suivez-nous sous ces berceaux charmans:
Oreades, venez voir nos jeux innocens:
L'Amour vous placera tout-auprès de sa mere.
Mais, sur tout, gardez-vous du petit téméraire.
Des traits de l'Amour &c.

Le Ciel dont la bonté, tous les ans, renouvelle
D'entre la Terre & lui l'alliance immortelle,
Demain va ranimer l'éclat naissant des fleurs;
Et chassant de l'hyver les funestes rigueurs,
Demain, à la Nature, encore languissante,
Il va prêter une ombre & fraiche & bienfaisante.
O terre! Ton époux, complaisant & benin,
De ses fertiles eaux a fécondé ton Sein.

Unde

jam argutus ille Gnomologus Publ. Syrus Mimus, in hac ſententia:

BLANDITIA, *non imperio fit dulcis* VENUS.

Immo dixerim plus etiam, nihil eum in hoc aliud voluiſſe, quam

Unde fetus mixtus omnes
 Aleret magno corpore.
Ipſa venas atque mentem
 Permeante ſpiritu,
Intus occultis gubernat
 Procreatrix viribus,
Perque coelum, perque terras,
 Perque pontum ſubditum
Pervium ſui tenorem
 Seminali tramite
Inbuit, juſſitque mundum
 Noſſe naſcendi vias.

Déja, de ſon amour te prouvant la tendreſſe,
Il fait couler ſur toi ſes dons avec largeſſe;
Et s'uniſſant par tout à ton immenſe corps,
Il engraiſſe tes fruits de ſes divins tréſors.
Mais, non: c'eſt à Venus, c'eſt à ſa bienveillance,
O Terre, que tu dois toute ton opulence!
Peu contente d'avoir formé cet univers,
Elle en anime encor tous les êtres divers.
De ſon ſouffle amoureux elle en pénêtre l'ame
Et tout ce qui reſpire eſt l'effet de ſa flame.
C'eſt elle qui des coeurs échauffant les déſirs,
Nous conduit par dégrés de plaiſirs en plaiſirs.
C'eſt elle qui répand ſur la Terre & dans l'Onde,
Et juſques dans les Cieux ſa Sémence féconde.
A ſe perpétuer elle guide, elle inſtruit,
Et c'eſt par elle enfin que tout ſe reproduit.

CRAS AMET, QUI NUMQUAM AMAVIT;
QUIQUE AMAVIT, CRAS AMET.

Des traits de l'Amour ceſſez de vous défendre,
Inſenſibles coeurs, demain il faut ſe rendre.
Vous, tendres amans, demain ſerrez vos noeuds:
Rallumez vos feux!

Ipſa Trojanos nepotes
 In Latinos tranſtulit.
Ipſa Laurentem puellam
 Conjugem nato dedit.
Moxque Marti de ſacello
 Dat pudicam virginem,
Romulumque; cum Sabinis
 Ipſa fecit nuptias.
Unde Ramnes & Quirites
 Perque prolem poſteram
Romuli, Mater creavit
 Et nepotem Caeſarem,

Romains, vous lui devez votre illuſtre naiſſance:
Vous devez à Venus votre vaſte puiſſance.
C'eſt elle qui fixant les décrets des deſtins,
Fit revivre Ilion au pays des Latins.
Et qui pour cimenter leur union ſacrée,
Au Sang de Latinus allia ſon Enée.
Par elle le Dieu Mars, au comble du bonheur,
Vit la ſage Ilia répondre à ſon ardeur.
Par elle Romulus enleva les Sabines:
Romains, vous deſcendez de ces faveurs divines.
Vous qui dans l'Univers tenez le premier rang,
Reſpectables Céſars, vous ſortez de ſon ſang.

CRAS AMET, ETC.

Des traits de l'Am. &c.

Rura fecundat voluptas,
 Rura Venerem ſentiunt.
Ipſe Amor, puer Dionae,
 Rure natus dicitur.
Hunc ager, cum parturiret
 Ipſa, ſuſcepit ſinu:
Ipſa florum delicatis
 Educavit oſculis.

L'aimable volupté fertiliſe nos plaines:
Tout y reſſent Venus, tout y porte ſes chaines.
L'Amour, le tendre Amour, dans les champs, ce dit-on,
Nâquit & repoſa ſur un ſimple gaſon.
La Terre le reçut du Sein de la Déeſſe:
L'envéloppa de fleurs avec délicateſſe;
Et nourrit, de leur Suc le plus délicieux,
Ce jeune enfant, vainqueur des hommes & des Dieux.

CRAS AMET, &c.

Des traits de l'Am. &c.

quam quod & ipſe abſtinentiae caſtiſſimus auctor indicare voluit Epictetus, Capitis LVIII. verbis his: Ὡς τὸ, Ἡμέρα ἐϛὶ, καὶ, Νύξ ἐϛι, πρὸς μὲν τὸ διεζευγμένον μεγάλην ἔχει ἀξίαν, πρὸς δὲ τὸ συμπεπλεγμένον ἢ συνημμένον, ἀπαξίαν· οὕτω καὶ τῶν προκειμένων τὰ μείζονα ἐλεῖν, πρὸς μὲν τὸ σῶμα μεγάλην ἔχει ἀξίαν, πρὸς δὲ τὸ κοινὸν ἐν ἑϛιάσει, οἷον δεῖ, μὴ φυλάσσειν, ἀπαξίαν ἔχει. Ὅταν οὖν συνεσθίῃς ἑτέρῳ, μέμνησο, οὐ μόνον τὴν πρὸς τὸ σῶμα ἀξίαν τῶν παρακειμένων ὁρᾷν, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς τὸν ἑϛιάτορα, οἵαν δεῖ φυλαχθῆναι. H. E. *Ut hoc pronuntiatum: Dies eſt, &, Nox eſt, magnam habet in ſejunctione vim, in conjunctione vero, prorſus nihil valet: ſic* v. g. *maxima quaeque ex iis, quae adpoſita ſunt, arripere* & ſuae tantum ſubſervire voluptati privatae, non & aliorum commoditati, unde eſt, quod plurimae oriantur lites; *ut reſpectu corporis magni eſt momenti, ita, ſi communitas convivii ſpectetur, magnum habebit, niſi caveris, dedecus. Cum igitur conviva es alicujus,* me-

---

Ecce jam ſuper geniſtas
 Explicant tauri latus,
Quiſque tutus quo tenetur
 Conjugali foedere.
Subter umbras cum maritis,
 Ecce, balantum greges.
Et canoras non tacere
 Diva juſſit alites.
Jam loquaces ore rauco
 Stagna cygni perſtrepunt:
Adſonat Terei puella
 Subter umbram populi;
Ut putes, motus amoris
 Ore dici muſico:
Et neges queri ſororem
 De marito barbaro.
Illa cantat: nos tacemus.
 Quando ver venit meum?
Quando ego fiam ut chelidon,
 Ut tacere deſinam?
Perdidi Muſam tacendo,
 Quaeque Phoebus reſpicit.
Sic Amyclas, cum tacerent,
 Perdidit ſilentium.

CRAS AMET, QUI NUMQUAM AMAVIT;
QUIQUE AMAVIT, CRAS AMET.

Déja ſur les Genêts dans la chaleur du jour
Les Taureaux étendus ſentent les feux d'Amour.
Conduits des le matin dans ces gras pâturages,
Le Bélier, la Brebis y cherchent les Ombrages.
Cupidon, qui raſſemble ici chaque troupeau,
Fait pétiller leur Sang d'un feu vif & nouveau.
Chantez, tendres oiſeaux, vos voix mélodieuſes
Soupirent de vos coeurs les flames amoureuſes.
Le cigne, ſur les eaux, épris des mêmes feux,
Exprime ce qu'il ſent par des tons langoureux.
Philomèle amoureuſe & peignant ſon martire
Voltige, ſiffle un air, bat de l'aile & ſoupire.
La plaintive Progné, du doux ſon de ſa voix,
Oubliant ſes douleurs, fait reſonner les bois.
Le peuplier n'eſt plus le témoin de ſes craintes:
L'air ne rétentit plus de ſes lugubres plaintes.
Sa Soeur n'eſt plus l'objet de ſes regrets touchans:
C'eſt le Dieu de Paphos qui ſe peint dans ſes chants.
Tandis que Progné chante à l'ombre du feuillage,
Je tache d'imiter ſon amoureux ramage.
Phebus m'y favoriſe, & guidant mes accords
Il aime a ſeconder mes trop foibles efforts.
Ce Dieu s'irriteroit, ſi ma lâche indolence,
Au retour du Printems, gardoit un froid Silence.
C'eſt pour avoir voulu ſe taire à contre-tems,
Amicle, que tu vis périr tes habitans.

Des traits de l'Amour ceſſez de vous defendre,
Inſenſibles coeurs, demain tout doit ſe rendre.
Vous, tendres Amans, demain ſerrez vos noeuds:
 Rallumez vos feux!

memento, eorum, quae adpoſita ſunt, pretium non ſolum conſiderandum eſſe; ſed & eam, quae convivatori debetur, reverentiam eſſe conſervandam. Eodem, profecto, modo & Noſter hic argumentatur: DIES eſt: Nox eſt. *Voluptas eſt; Lis eſt.* Tu ne utrumque ſtolide conjungas; ſed prudenter alterum ſejungas & removeas ab altero. Hoc *fuge*; illud licebit *amplectare*, ut lubet *ANIMO*. *Animi* enim proprie, & ex Epicuri ſenſu, *Voluptas eſt*: *Animo*, noſſe & experiri datur, quid *blandum* ſit, quidve crudum. Neque vero conveniens, nec neceſſe eſt, ea bina te una amplecti. Ergo

Quod BLANDUM eſt animo complectere; ſed fuge LITES.

Cum Venere & Baccho lis eſt; ſed juncta voluptas.
 Laudo voluptatem, dummodo lite vacet.
Quod blandum eſt, animo complectere; ſed fuge rixam:
 Una voluptatum eſt maxima, pace frui.

Venus avec Bacchus a ſouvent des querelles,
 Qui troublent les plaiſirs des ſens:
Crains de pareils débats les ſuites criminelles.
Ne te livre jamais qu'aux plaiſirs innocens.

CXXVII.

Demisso tacitos animo vitare memento.
Qua flumen placidum est, forsan latet altius unda.

TRISTES ac tacitos vita. Videntur enim aliquid magni mali moliri. Quemadmodum cavendum est flumen ea parte, qua tranquillum est. Nam illud profundissimum esse solet. Ita Caesar magis metuebat Brutum & Cassium, pallidos ac tacitos, quam Antonium, ebrium.

ERASMUS.

DEMISSOS *animo ac tac. v. m.*] Vide Curtium Lib. VII. & ad eum Joan. Loccenium p. 122. Et Erasmi Alberti Fab. XLIX. Buchner. Paneg. Metschii: *Quo altior unda; hoc & placidius labitur: Vadosa ac humilis strepitum edit, dum, quae non superemmet illisa saxis vehementius sonat, hoc ipso paupertatem suam confessa. &c.*

DAUMIUS.

Vid. pluribus ibi, ubi vero in laudem accipiuntur, quae hic secus.

STREPITUM fugientes ac turbam, ex praescripto eorum, quae proxime sunt ante dicta, pronum est, in binorum sensim delabi contrariorum alterum; dumque propensiores sunt in eos, qui Halcyonios quasi dies vitamque transigere tranquillam sibi aliisque videntur, cavendum ipsis, ne, jam procellam elapsi, tum maxime in vado, quod ajunt, aut in aqua haereant, quum in tales incidunt homines.

Sic Amyclas, cum tacerent, perdidit silentium.

Et effecimus jam nos supra, advocato in id hujus Distichi auxilio, ne insimulari hic Auctor posset, ac si severius adhuc, quam Pythagoricum, perpetuum etiam, suo indixisset tironi silentium, per omnia praestandum. Non amat is perversa quadam indole ac natura minime consociabili ita TACITURNOS semper, ut etiam, ubi maxime conveniat loqui, obstinato animi proposito sileant: Arcendos potius ab hominum consortio homines ejusmodi, qui humanitati veluti nuntium remiserint, fortiter suadet; tantum abest, ut eorum proponat vitae rationem imitandam. Sic utrimque

127.

Τοὺς θυμῷ μαλακοὺς ΚΑΙ ΣΙΓαλέους πεφύλαξο·
ΕΥΚΗΛΟς ποταμὸς γὰρ ἀεὶ ΤΑΧΑ βένθεα κεύθει.

DEMISSOS *animo.*] Planudes, τοὺς θυμῷ μαλακοὺς, quod Latinis non respondet. Intelligit enim non μαλακοὺς, neque effaeminatos, sed χαμαιζήλους καὶ κατηφεῖς.

SCALIGER.

SIC (ficuti Daumius habet & magnus Scalig.) circumfertur hodie in vulgatis. Multum variant hic Leid. pr. & sec. Vet. Chart. Nec non Coll. Voss. *Dimissos animo & tacitos* exhibentes. —— τὸ *Demissum animo* rectissime, ni fallor, convenit placido & profundo gurgiti. Cicero pro Fontejo Cap. XI. *Existimatis eos hic sagatos braccatosque versari*, animo demisso *atque* humili. Pro Cluent. Cap. XXI. *Exigebat* animum, *jam* demissum *&* oppressum *Oppianicus.*

O. ARNTZENIUS.

que scopulos evitat, sic evitare docet saxa latentia & Syrtes, illinc ficta loquentium detecta fraude:

Sermones blandos blaesosque cavere memento.

Hinc fallace taciturnitate gravius saepe nocentium:

Demisso tacitos animo vitare memento.

Quodsi enim in garrulos quadrabit illud:

Morbo qui diro, qui garrulitate laborat;
Hippocrate huic opus est; an magis Harpocrate?

In praepostere tacitos hoc jam lusit aliquis aliquando Jurisconsultus:

Qui tacitus fundi *spem certam perdit opimi,*
Harpocrate huic opus est, an magis Hippocrate?

Sed verum est, utrique huic hominum generi opus esse Anticyra *. De-

* Taciti demisso animo, *sont ceux qu'on appelle en bon François* des gens mornes & hipocondres. *Voyons encore comme en parlent les gens du monde, dans les*

Demisso tacitos animo vitare memento.
Concipit interdum pessima tectus homo.
Qua flumen placidum est, forsan latet altius unda,
Qua sonat horrendum, non tegit insidias.

Sur

les fameuses PENSE'ES *du Comte* D'OXENSTIRN, de la Joïe, *pag.* 55. La joie est ordinairement une marque du contentement du coeur, & celui-ci se peut rarement réjouir sans la bonne conscience: ainsi j'aime les gens gais, & ne saurois souffrir ces humeurs saturnines, dont la morne & fastidieuse conversation inspire le dégoût & l'ennui. Je me souviens que lorsque j'étois enfant, les gens que je voïois & qu'on me disoit être savans; me paroissoient ordinairement si hipocondres, qu'ils m'inspirèrent une espèce d'aver-

CXXVIII.

Quum tibi displiceat rerum fortuna tuarum,
Alterius specta quo sit discrimine pejor.

QUOTIES taedet te tuae sortis, confer eam cum aliorum fortuna. Et videbis te nihilo pejorem, hoc est infeliciorem, multis.

ERASMUS.

ALTERIUS *specta quo sit &c.*] Planudes legit *quo sit*. Et recte. Scal.

OPITIUS.

Etiam Barthius mavult *quo sit*. Confer Rittershusium Praefat. in Querolum.

DAUMIUS.

QUID PLANIUS hoc Disticho dici fingique possit? Quid dilucidum magis est? Et tamen hic nodum, quod ajunt, in scirpo quaerere vel docti sustinuere Commentatores atque Interpretes. Quos tamquam in piratas, saepe non minore suo damno hic Noster incidit, quam quale perpessus est a latronum, illitteratorum, puta, librariorum manibus. Sensus, isque intellectu facillimus, hic est: Compara subinde tuum rerum ac fortunae statum cum infortunio aliorum: quorum si conditionem hominum tua deprehenderis deteriorem, tuam illam qualemcumque aequiore animo

Sur l'homme taciturne & d'humeur nonchalante,
Pour la societé ne fais jamais de fonds:
C'est où l'onde paroît dormante,
Qu'elle cache souvent des abîmes profonds.

d'aversion pour l'etude. &c. *Voyez aussi le-même sur* la Tristesse *pag.* 57. *& suiv.*

Ces lambeaux, quoique partis d'une plume étrangere, ne sont point entierement à dédaigner, ne dussent-ils servir qu'à constater, que non seulement notre Auteur a réuni les vertus d'un honête-homme aux qualités d'un vrai savant; mais qu'il pouvoit même encore prétendre de plein droit à ce titre, tant ambitionné de nos jours & si souvent manqué; je veux dire celui de galant-homme.

128.

Εὖ τ' ἂν ΤΗΙ τῶν Σῶν ἄχθῃ χαλεπῶν φίλος ΑΙΣΗι,
Βλέψον ΕϹ ΑΛΛΟΥ δυσπραγίαν, πόσον ἔπλετο ΧΕΙΡΩΝ.

QUO SIS.] Plan. legit *quo sit.* Et recte. Nihil magis aerumnas levat, quam quum fortunam alterius cum nostra comparando perspicimus, quanto deterior eorum, quam nostra sit. Timocles Comicus:

Ἅπαντα γάρ τοι μείζον' ἢ πέπονθέ τις
Ἀτυχήματ' ἄλλοις γεγονότ' ἐννοούμενος
Τὰς αὐτὸς αὑτοῦ συμφορὰς ῥᾷον φέρει.

Quae plane hoc Distichon interpretantur. SCALIGER.

mo inde perferre disces. Et facile elicienda haec ex verborum tenore erat sententia, modo ne a se invicem violenter secernantur ac in alia transmigrent omnia, quae sibi proxima & sunt, & esse debent, hoc scilicet modo atque ordine:

Tibi displicet rerum fortuna tuarum:

Jam vero

Alterius (fortuna rerum) *pejor adhuc est*, tuâ.
Hoc ergo *specta*, *quanto sit discrimine.*

I. e.

I. e. quanto adhuc melior tua ſit, & contentus eſſe adſueſce forte tua, ut meliore. At nunc, ne cohaereat *Alterius pejor fortuna*, cum *fortuna rerum tuarum*, cum qua tamen comparanda eſſe docetur, Scholiaſtae alii auſi ſunt verba *quo ſit*, mutare in *quo ſis*, alii in *cui ſis*; in *cui ſit*, alii, rurſus quidam in *quae ſit*: Cui fere adſtipulatur Edit. noviſſ. p. 301. his verbis: „ *Specta fortunam alterius, quae ſit* „ pejor *i. e.* deterior *quam tua. Vellem unus Codex vel anti-* „ *quior Editio addiceret* "! Sed quid inde, quaeſo, lucri? Nonne vox *diſcrimine* tum plane abundaret & inſipida evaderet? Idem vero, haec qui adſtruit, dicam ſcribit Eraſmo, dicens: „ *Sed quod miror, illud eſt, quod Eruditiſſ. Eraſm.* (atqui, ſane, hic titulus ingentem non capit Eraſmum, quem vivida vis animi, quem rerum ſagaciſſima indoles ac ſpiritus, magis adhuc, quam vana ſine his omnis Eruditio, talem eſſe effecerunt) „ *in brevi ſua expoſitione ait* : „ Et videbis te nihilo pejorem. h. e. infeliciorem multis. „ Tò pejor *itaque refert ad* alterius *&* *explicat* infelicior. *At* „ *ingenue fateor, me vocem hanc hac ſignificatione legere non* „ *meminiſſe* ". Sed vocem Diſtichi *pejor* Eraſmus, uti debet, refert ad *Alterius fortunam*, indeque infert: *Si illa pejor; ergo tu nihilo pejor*, nempe *fortunae habitu & conditione es*, h. e. non deteriore, fors an & meliore fortuna atque conditione tu es. In tam *brevi*, ſed ſucco plena *expoſitione* quis alius ea ſic enuntiari reprehenderet? Annon, cui dicere lubeat, Arntzenium majorem ac *meliorem doctrina eſſe*, quam, quem is ipſe toties, nec ſine cauſſa ſemper, caſtigat Malſcium, idem ille prorſus & his verbis dixerit, & aliis, v. gr. Eumdem *meliore* ac praeſtantiore, vel, ſi id malit, *non pejore* eſſe *eruditione*? Quemadmodum & Horatianum illud:

Moribus hic meliorque fama,

aeque commode exponi poteſt: qui *moribus* ſit *melioribus* &c. ita & *pejore* qui *fortuna*, an *pejor*, parum diſtant. Quid igitur in verbis tricandum, iisque viri inmortalis, certe, omni comparatione majoris, quem qui minus adſequuntur, etiam ubi carpere volunt, *mirantur*?

CETERUM hoc adludit praeceptum ad illam P. Syri ſententiam, qua vulgo ſecus fieri contenditur: Nempe

Aliena nobis, noſtra plus aliis placent.

Niſi magis adhuc ad bina Capita, & loco ſibi proxima, ex Epi-

Epicteti doctrinae compendio, XXXII. scil. & XXXIII. Ecce ea: Προετιμήθη σου τὶς ἐν ἑστιάσει, ἢ ἐν προσαγορεύσει, ἢ ἐν τῷ παραληφθῆναι εἰς συμβουλίαν; εἰ μὲν ἀγαθὰ ταῦτά ἐστι, χαίρειν σε δεῖ, ὅτι ἔτυχεν αὐτῶν ἐκεῖνος· Εἰ δὲ κακὰ, μὴ ἄχθου, ὅτι σὺ αὐτῶν οὐκ ἔτυχες. Μέμνησο δὲ ὅτι οὐ δύνασαι, μὴ ταῦτα ποιῶν, πρὸς τὸ τυγχάνειν τῶν οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν, τῶν ἴσων ἀξιοῦσθαι. Πῶς γὰρ ἴσον δύναται, ὁ μὴ φοιτῶν ἐπὶ θύρας τινὸς, τῷ φοιτῶντι; ὁ μὴ παραπέμπων, τῷ παραπέμποντι; ὁ μὴ ἐπαινῶν, τῷ ἐπαινοῦντι; ἄδικος οὖν ἔσῃ, καὶ ἄπληστος, εἰ μὴ προϊέμενος ταῦτα, ἀνθ᾽ ὧν ἐκεῖνα πιπράσκεται, προῖκα αὐτὰ βουλήσῃ λαμβάνειν. Ἀλλὰ πόσου πιπράσκονται θρίδακες; ὀβολοῦ, ἂν οὕτω τύχῃ. ἂν οὖν τις προέμενος τὸν ὀβολὸν λάβῃ θρίδακας, σὺ δὲ μὴ προέμενος μὴ λάβῃς, ΜΗ ΟΙΟΥ ΕΛΑΤΤΟΝ ΕΧΕΙΝ ΤΟΥ ΛΑΒΟΝΤΟϹ. Ὡς γὰρ ἐκεῖνος ἔχει θρίδακας, οὕτω σὺ ὀβολὸν οὐκ ἔδωκας. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἐνταῦθα. Οὐ παρεκλήθης ἐφ᾽ ἑστίασίν τινος; οὐ γὰρ ἔδωκας τῷ καλοῦντι, ὅσου πωλεῖται τὸ δεῖπνον. Ἐπαίνου δ᾽ αὐτὸ πωλεῖ, θεραπείας πωλεῖ. Δὸς οὖν τὸ διαφέρον, εἴ σοι λυσιτελεῖ, ὅσου πωλεῖται. Εἰ δὲ κἀκεῖνα θέλεις μὴ προΐεσθαι, καὶ ταῦτα λαμβάνειν, ἄπληστος εἶ, καὶ ἀβέλτερος. Οὐδὲν οὖν ἔχεις ἀντὶ τοῦ δείπνου; ἔχεις μὲν οὖν, τὸ μὴ ἐπαινέσαι τοῦτον, ὃν οὐκ ἤθελες· τὸ μὴ ἀνασχέσθαι αὐτοῦ ἐπὶ τῆς εἰσόδου. Καὶ πάλιν Κεφαλ. λγ. Τὸ βούλημα τῆς φύσεως καταμαθεῖν ἐστιν, ΕΞ ΩΝ ΟΥ ΔΙΑΦΕΡΟΜΕΘΑ ΠΡΟϹ ΑΛΛΗΛΟΥϹ. Οἷον, τοῦ γείτονος ἄλλο παιδάριον κατεάξῃ τὸ ποτήριον, πρόχειρόν ἐστιν εὐθὺς λέγειν, ὅτι τῶν γινομένων ἐστίν. Ἴσθι οὖν, ὅτι ὅταν καὶ τὸ σὸν κατεαγῇ, τοιοῦτον εἶναί σε δεῖ, ὁποῖον ὅτε καὶ τοῦ ἄλλου κατεάγη. Οὕτω μετατίθει καὶ ἐπὶ τὰ μείζονα. Τέκνον ἄλλου τέθνηκεν, ἢ γυνή; οὐδείς ἐστιν ὃς οὐκ ἂν εἴποι, ὅτι ἀνθρώπινον. Ἀλλ᾽ ὅταν τὸ αὐτοῦ τινὸς ἀποθάνῃ, εὐθὺς, οἴμοι, τάλας ἐγώ. Ἐχρῆν δὲ μεμνῆσθαι, τί πάσχομεν, περὶ ἄλλων αὐτὸ ἀκούσαντες. H. E. *Praepositus tibi quispiam est in convivio, aut in salutatione, aut in consilio capiendo. Si bona sunt ista, gaudere te oportet, iis quia potitus ille: sin mala, ne aegre fer, quia tibi non acciderunt. Memento autem non posse te hoc agentem solummodo*, quod te agere convenit, *paria cum ceteris consequi, in iis quae in nobis non sunt. Quomodo ergo paria habere potest, alicujus fores non frequentans, cum eo qui frequentat? Non deducens, cum deducente? Non laudans, cum laudante? Injustus igitur eris, atque inexplebilis, si iis nequaquam expensis, quibus illa emuntur, gratis ea volueris. Sed cedo, quanti emuntur lactucae? Obolo forte. Ut igitur, cum quis obolum praebens acci-*

 piat

piat lactucas: tu, non praebens, nec accipias; HAUD PEIORE TE CENSEAS ESSE CONDITIONE ILLO, QUI ACCIPIT. *Ut enim ille habet lactucas, sic tu obolum non dedisti. Eodem sane modo & hic evenit. Non vocaris ad cujusquam convivium: Non enim quanti convivium emitur dedisti. Laude id vendit, vendit ministerio. Da igitur, si tibi conducit, quanti emitur. Quod si neque illa vis inpendere, & haec accipere, inexplebilis es & absurdus. Nihil igitur habes pro coena? Immo vero habes, quod quem nolis non laudas: quod nec ea perfers, quae ad ejus limen perferuntur.* Iterum Cap. XXXIII. *Voluntas naturae perpendi* EX HIS *potest,* IN QUIBUS ALTERI AB ALTERIS NON DIFFERIMUS. *Velut cum alienus puer hirile fregerit poculum, in promptu statim est, esse id ex iis, quae fiunt. Scito igitur, cum tuum fuerit fractum, talem te esse oportere, qualis fueris, cum alienum frangeretur. Idem ad majora quoque transfer. Alienus obiit filius, aut uxor: Nemo est, qui non dicat, humanum id esse. Sed cum suus cujus-*

CXXIX.

Quod potes id tenta: Nam litus carpere remis
Tutius est multo, quam velum tendere in altum.

AGGREDERE tuta magis, quam magna. Tutius enim tuto navigare juxta littus, & remis uti, quam passis velis periclitari in fluctibus. Nec enim in omnibus favent venti fortunae.

ERASMUS.

TUTIUS *est multo.*] Claud. Praef. de Rapt. Proserp. v. 5.

Tranquillis primum trepidus se credidit undis.

Litora securo tramite summa legens.

Quam velum tend. in alt.] Apud Virgil. *Tendunt vela noti.* III. Aeneid. v. 268. & ibid. v. 683. legas: *Ventis intendere vela secundis.* Et V. Aeneid. v. 33. *Vela secundi intendunt Zephyri.* Val. Flacc. L. IV. v. 422. *tendebant carbasa venti.* Sic Horatius L. IV. Od. XII. v. 2. *Impellunt animae lintea Thraciae.* Vid ad eum Comment. Bernardi Parthenii Spilimbergii p. 151. b. Francisc. Philelfus Decad. V. Satyr. Hecatostich. v. 15.

Cedendum est quandoque mari, Littusque petendum
Tantisper, dum cessat hiems, ventusque secundo
Tendat vela *sinu.* DAUMIUS.

cujusque obiit, statim, Hei mihi, & me miserum! Oportebat autem meminisse, quid nobis accidat, cum de aliis audimus. Tanti itaque est, nostra, seu bona, sive mala in tempore rite comparari cum alienis, ut ex eo saepe pendeat animi nostri tranquillitas.

Quum tibi displiceat rerum fortuna tuarum:
Haec tua mens ipsi fac tibi displiceat.
Alterius specta quo Sors discrimine pejor;
Quo, tua sors melior sorte sit alterius.

Peu satisfait du train que prennent tes affaires,
Considere l'état où sont celles d'autrui:
S'il a des revers moins contraires,
Si tu dois t'estimer plus malheureux que lui.

129.

ΤΟΙΣ ΔΥΝΑΤΟΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙ· *ἄπλεσθαι* ΓΑΡ ΕΡΕΤΜΟΙΣ ΘΙΝΑ *βεβαιότερον*, Η ΛΑΙ*φος ἐς ὕψος ἀείρειν.*

NAM *litus carpere remis*] Planudes βαρβαρίζει. ἄπλεσθαι γὰρ ἐρετμοῖς θῖνα.

Quam velum tendere in altum.] Puto legendum, *quam velis tendere in altum.* Quod si error non est, *velum tendere* erit velificari: quod nuspiam memini me legere in eam notionem. Esto igitur, si Diis placet, *velum tendere in altum*, velificari in alto mari: quod ἱστίοις πλεῖν, πελαγίζειν, μετεωρίζεσθαι, Graecis dicitur. Planudes λαῖφος ἐς ὕψος ἀείρειν, tollere *velum in sublime.* Erroris ansam praebuit ignoratio nominis *altum.* quod non ὕψος significat, ut ipse putat, sed τὸ πέλαγος. Tota metaphrasis nugatoria.

SCALIGER.

ELEGANS translatio a navigantibus accepta, Poëtis non infrequens, qua ii dicuntur *litus carpere*, qui alta fugientes, mediocria tanquam tutiora eligunt. In eam sententiam Seneca Tragicus in Hercule Oetaeo v. 694.

Stringat *tenuis* litora *puppis*,
Nec magna meas aura Phaselos
Jubeat medium scindere pontum.

Vid. mihi philolog. in Curtium indicem Cl. Loccenii pag. 17. 18.

WACHIUS.

Quid distet hoc a XV. ſuperioris libri Diſticho, jam oſtenſum ibi eſt; Vid. pagg. hujus. Hiſtor. Cr. 394. & 395. Et quemadmodum illud jam cum binis ex Epicteto Capp. XXV. & XXXV. contulimus, ejusque cum his convenientiam demonſtravimus; ita reliquum nobis nunc eſt, adhuc bina alia ex ejusdem Enchiridio, praeſenti huic Diſticho juxta adponere; & eorum omnium cum Noſtri doctrina conſenſus, vel nobis tacentibus, liquido apparebit. Sunt ea XXXVI. & LIX. quae nos ordine inverſo hic deſcripta damus : Ἂν ὑπὲρ δύναμιν ἀναλάβῃς τὶ πρόσωπον· καὶ ἐν τούτῳ ἠσχημόνησας, καὶ Ὃ ἘΔΥΝΑΣΟ ἘΚΠΛΗΡΩΣΑΙ, παρέλιπες. H. E. *Si perſonam induiſti ſupra tuas vires, neque ſuſtines eam, & QUOD IMPLERE POTUERAS, omiſiſti.* Ergo praemonitos nos voluit priori : λϛ. Ἄνθρωπε, πρῶτον ἐπίσκεψαι, ὁποῖόν ἐϛι τὸ πρᾶγμα. Εἶτα καὶ τὴν σεαυτοῦ φύσιν κατάμαθε, ΕΙ ΔΥΝΑΣΑΙ ΒΑΣΤΑΣΑΙ. Πένταθλος εἶναι βούλει, ἢ παλαιϛής; ἴδε σεαυτοῦ τοὺς βραχίονας, τοὺς μηρούς, τὴν ὀσφῦν καλάμαθε. Ἄλλο γὰρ πρὸς ἄλλο πέφυκε. Δοκεῖς ὅτι ταῦτα ποιῶν, ὡσαύτως δύνασαι ἐσθίειν, ὡσαύτως πίνειν, ὁμοίως δυσαρεϛεῖν; Ἀγρυπνῆσαι δεῖ, πονῆσαι, ἀπὸ τῶν οἰκείων ἀπελθεῖν, ὑπὸ παιδαρίου καταφρονηθῆναι, ἐν παντὶ ἧττον ἔχειν, ἐν τιμῇ, ἐν ἀρχῇ, ἐν δίκῃ, ἐν πραγματίῳ παντί. Ταῦτα ἐπίσκεψαι, εἰ θέλεις ἀντικαταλλάξασθαι τούτων ἀπάθειαν, ἐλευθερίαν, ἀταραξίαν. Εἰ δὲ μή, πρόσεχε μὴ ὡς τὰ παιδία, νῦν φιλόσοφος, ὕϛερον δὲ τελώνης, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα ἐπίτροπος καίσαρος γένῃ. Ταῦτα οὐ συμφωνεῖ; Ἕνα σε δεῖ, ἄνθρωπον ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν εἶναι. ἢ τὸ ἡγεμονικόν σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι τὸ σεαυτοῦ, ἢ τὰ ἐκτός· ἢ περὶ τὰ ἔσω φιλοτεχνεῖν, ἢ τὰ ἔξω· τουτέϛιν, ἢ φιλοσόφου τάξιν ἐπέχειν, ἢ ἰδιώτου. H. E. *Homo, conſidera primo, quaenam, aut qualis ſit ea res, quam adgrederis. Deinde naturam tuam conſule, utrum id tolerare poſſis. Vis eſſe luctator aut pentathlus* (*Quinquertio*)? *Adſpice lumbos, adſpice femora. Alteram enim rerum alteri aptam natura parens largita eſt. An te cenſes bujusmodi rebus ſtudentem, eodem modo veſci poſſe, eodem modo potum ſumere, eodem modo, ac nunc, faſtidire?* Minime vero. *Vigilare oportet, laborare, diſcedere a propriis bonis, a pueris contemni, derideri ab omnibus, univerſis in rebus minus auctoritatis babere, in bonore, in magiſtratu, in judicio, in ceteris omnibus.* NON VELUM TENDERE IN ALTUM. *Haec, inquam, omnia conſidera: & utrum pro his indolentiam, libertatem, quietem malis, animadverte. Quod ni malis, cave ea adgrediaris, ne inſtar puerorum modo Philoſophus,*

phus, modo publicanus, paullo poſt rhetor, poſtremo Caeſaris procurator fias. An haec invicem conveniunt? Unum oportet hominem eſſe te, eumque vel bonum, vel malum. Aut ad interiora te vertas neceſſe eſt, aut ad exteriora: ut vel Philoſophi locum teneas, vel idiotae. Et in omnibus rebus, ſecundum Mimum, v. 117.

CAVE NE QUIDQUAM INCIPIAS, QUOD POST POENITEAT.

Quod potes, id tenta: velis quam tendere in altum,
Tutius & remis carpere litus, erit.
Tutius eſt multo, numquam tentaſſe negata,
Quam, quae jactaras ante, negare dehinc.

Meſure à ton pouvoir la grandeur de l'ouvrage:
Le plus ſûr, à qui veût fendre les flots amers,
Eſt de ramer près du rivage,
Plûtôt que de cingler vers le plus haut des mers.

CXXX.

Contra hominem justum prave contendere noli:
Semper enim Deus injustas ulciscitur iras.

Noli *prave*, hoc est, malitiose, & data opera, ac perverse, contendere cum homine justo. Nam Deus nunquam hoc relinquit inultum.

Erasmus.

Prave *contendere noli*] *Plane cont.* n. est in Col. Voss. *Noli contendere prave*, Leid. tert. atque Edit. Chouet. Flor. Boill. Cord. Cruc. & Palmann. in marg. &c., notante Editore novissimo.

„Distichum hoc XXXIV. a priori, quod est XXXVI. „Libri I. ita distinguitur. In illo vetat rem, *sibi*, aut „clienti non debitam, peti: in hoc, *insonti crimen intendi. Insons* enim Justus dicitur, id est, qui nullis legibus „tenetur. Ita justum definit Lactantius, Lib. VI. Instit. „div. Cap. IX. qui jus *observat & contra leges nihil facit.* „Isidorus Originum Lib. X. sub litt. J. *Justus, qui jura* „*custodit & secundum legem vivit.* Et hae sunt Accusationes injustae, quas Ulciscitur Deus, „nempe Jupiter, judiciorum praeses. Versus hic Dionysii „desumtus est ex Hesiodo Ἐργ. καὶ Ἡμερ. vers. 238.

„Οἷς δ' ὕβρις τε μέμηλε κακὴ, καὶ σχέτλια ἔργα,
„Τοῖς δὲ δίκην Κρονίδης τεκμαίρεται εὐρύοπα Ζεύς.

„*Quibus vero injuria perniciosa curae est, pravaque opera,*
„*Iis poenam Saturnius parat late cernens Jupiter* *.

Haec

* *At quibus est, patrasse malum, est injuria, cordi,*
Juppiter his late dominans malefacta rependat.

130.

'Αντίον ΑΝΔΡΙ ΔΙΚΑΙΩι ΜΗ φλαύρως πολ' ΕΡΙσσης
Τὰς 'Αδίκους ΟΡΓὰς γὰρ ἀμύνεται ἶφι τὸ Θεῖον.

SEMPER *enim Deus injustas ulciscitur iras.*] Planudes:

Τὰς ἀδίκους ὀργὰς γὰρ ἀμύνεται
ἶφι τὸ θεῖον.

Bene processerat illi, si τὸ ἶφι non addidisset. Quid opus tam violento fulcro? SCALIGER.

IRAS. Auctor noster vocabulum hoc, ut datis ad me literis monuit Cl. Canneg. pro *lite* uti videtur, quam significationem sane postulant verba *justum* & *contendere*, quae ex foro videntur deducta & non inperite hic usurpata, immo eo modo, qui arguit non vulgarem Poëtae nostri intelligentiam. Vide, sis Brisson. Lexico Jurid. Huc etiam pertinet τὸ *prave*. Hinc *prava* & *injusta* conjungit. &c. O. ARNTZENIUS.

Haec verba sunt sapientissimi Boxhornio rescriptorum Auctoris, Cap. eorumdem XXVII. iis proxime subjuncta, quae nos ex eod. dedimus, pag. 154. hujus Historiae. Indeque occasionem arripit Vir doct. aliam insuper ulciscendi injuriam, qua insontem Auctorem nostrum more suo proscindere, frustra quidem adlaboraverat Boxhornius. Pergit itaque dicendo: „ Horum, quae dixi, nulli interpretum „ quidquam in mentem venisse miror. Si aliquid Boxhor„ nio suboluisset, clementius, credo, de Auctore statuis„ set, cujus sententias his porro cavillationibus obtrectat. „ *Mitto praecepta mutila & biantia, & imperfecta, & parum* „ *Latina. Quaeso quid sibi vult postremum omnium:* Libenter „ ferto amorem? *Si hoc velit, gratum tibi sit ab aliis amari,* „ *supervacuum est praeceptum, quod quisque se ipsum docet. Si* „ *autem intelligit* libenter ama: *Latinum vix erit, certe ambi*„ *guae sententiae, ferre pro deferre amorem.* Exulat hoc moni„ tum a Leidensi secundo atque ab Editione Scriverii, un„ de nobis potestas sit excludere hinc illud, tanquam spu„ rium. Verum ope critica leviter adjutum, locum suum, „ ut puto, tuebitur. Scriptum fuerat litteris continuis *li*-

„ *ben*-

„ *bentereferto amorem*, quod legendum exponendumque fue-
„ rat ex praeceptis criticorum, *Libenter referto amorem*;
„ hoc sensu: refer i. e. redde & retribue amorem ei,
„ qui te amat. Apertius hoc dicimus *amantem redama*: sive
„ ut Cicero Lib. XV. Famil. XXI. nec non Epist. ad
„ Brutum I. *responde in amore.* Et Spartianus in Caracalla,
„ Cap. II. in fin. *redde vicem amori.* Sic *vicem referre* est a-
„ pud Tertullianum in Apologetico Cap. XXXVII. & *par*
„ *pari referre*, Terentium in Eunucho III. 1. 55. Neque
„ aliter dicitur gratiam, beneficium, injuriam referre, quo-
„ rum haec sunt apud Lactantium Lib. VII. Cap. XII. &
„ XVIII. Sed haec & alia similia, vulgatissima sunt. Hoc
„ unum

CXXXI.

Ereptis opibus noli moerere dolendo:
Sed gaude potius, tibi si contingat habere.

Si divitiae contingunt, gaude: si ereptae fuerint, noli te cruciare, sed tunc utere philosophia. Neque enim tantum boni habent, ut sit admodum dolendum, si perierint: neque rursus tantum mali, ut non sint libenter accipiendae, si forte contigerint. Constat carmen esse depravatum. Arbitror legendum, *noli moerere querendo.* Planudes videtur hoc sensisse, Ereptas opes ne deplores, sed gaude potius habuisse te, quod perderes. Sed dubium non est, quin a Planude scriptum fuerit, ἀπολαύσαι, pro ἀπολέσθαι. Porro querendo non est a quaero, sed a queror, deponenti verbo: pro quo Planudes vertit: *ἐλοφύρεσθαι*. Hic casus erit exemplo, nonnunquam e duobus codicibus depravatis restitui veram lectionem. Deinde, quantopere expediat, autorum monumenta non uni linguae fuisse commissa.

ERASMUS.

NOTAM Scaligeranam fere integram transcripsit, sed adsertam auctori.

OPITIUS.

VETT. Edd. Ascensius, Lentulus & Pulmannus ad oram: *noli moerere dolendo*; qui in textu edidit: *noli gaudere merendo.*

(Haec ad priorem versum; quae sequuntur, referenda ad alterum.)

Vet. Editio & Pulmann. *tibi si contingat.* Ascensius, *si te contingat habere.*

DAUMIUS.

„ unum adjicere liceat, non abhorrere ab hoc loco, quae
„ de voce *referre* Seneca docet in Epift. LXXXI.

Contra hominem juftum prave contendere noli;
Sed Nemefis fanctae jura fevera time.
Semper enim Deus injuftas ulcifcitur iras,
Miteque pectus amat: Tu cole juftitiam!

Par l'effet d'une haine injufte & criminelle,
N'entre point en procès contre un homme de bien :
Le Ciel en femblable querelle
Du jufte qu'on opprime eft toûjours le foutien.

131.

Γυμνωθεὶς ΤΩΝ Σῶν, ΜΗ ἀνιῶ, μηδ' ὀλοφύρου·
ΧΑΙΡΕ ΔΕ ΜΑΛΛΟΝ, ἐπεὶ ΣΥνέΒΗ ΣΟΙ ἔχειν ἀπολέσσαι.

SED *gaude potius, tibi quum contingit habere.*] Planudes :

Χαῖρε δὲ μᾶλλον, ἐπεὶ συνέβη σοι ἔχειν ἀπολέσσαι.

Quanquam & imperite & obfcure loquitur, tamen apparet contrariam fententiam extuliffe. Nam haec eft mens Gnomologi: Quemadmodum gaudendum, quoties contingit habere, ita non moerendum, quoties definimus habere: quod expreffius apud Senecam Epiftola XCIV. *Danda opera erat, ut magis gauderes, quod habueris, quam moereres, quod amiferas.* Poftea: *Quid doles amififfe, fi habuiffe prodeft?* Quam fententiam Senecae melius expreffiffet Gnomologus, fi fcripfiffet, *tibi quod contingit habere.* Eft autem figura ὕστερον πρότερον apud Gnomologum, qua & alibi non femel utitur. SCALIGER.

VULT Auctor, ne quis diu femperque & nimium doleat opes amiffas, qui ipfe falvus evaferit; nec tamen omnem moeroris adfectum eripit ei, qui rerum jacturam fecit & damnum paffus eft, quod humana fragilitate majus; fed hoc vult, ut mature animum a moerore & moeftitia revocet, nec ei indulgeat. Vult, inquam, quod faepe Cicero amicis praecipit, ut ratione minuat tollatque triftitiam; nam *moerere dolendo* eft ita moerere, ut in dolorem abeat diuturnum prima mentis confufio. &c.

O. ARNTZEN.

Quare non potius: *moerere dolendo* eft ita *dolere*, ut in *moerorem* abeat diuturnum, & reliqua? Quod & ipfa probant ex Cicerone deinde exempla adlegata.

NE MOREMUR Lectores, sensus simplicissimus hic erit: Sapiens quidem neque admodum dolet ereptis sibi, neque gaudet nimium adquisitis corporis & fortunae bonis, certe quippe aliquando perituris: Quod si tamen inter illud utrumque ei sit optandum, condonari ipsi magis hoc poterit alterum, utpote & naturae convenientius, si gaudeat partis, quam ut doleat inmoderatius, amissis. Haec enim vis est verborum: SED GAUDE POTIUS. Jam cetera in versu posteriore verba, ut hic inde sensus exsurgeret, nullo discrimine vel ita efferri poterant: *tibi si contingat habere*, ut vulgati, vel sic: *si te contingat habere*, uti maluit Ascensius, inter Criticos notae non vulgaris, vel etiam hoc modo: *tibi quum contingit*, uti magnus Scaliger, cum ipso quoque adversario, Planude, qui certe, nisi QUUM legisset in suo Codice, suae metaphrasi non adhibuisset particulam ὅτε. Vel denique, quod magis amarem, hoc modo:

TE quum contingit HABERE.

Ita enim, quemadmodum semper plura in recessu habent hae sententiae, quam quod prima fronte adparet, non diceret simpliciter illud tantum, quod jam expositum dictumque ante est; sed major esset emphasis & Philosopho dignior ditiorque sensus in voce TE: Neque enim significaret id solum, *Te habere opes*, quas tamen antea *ereptas* esse dicebat; sed, quod multo etiam majus est, *habere* TE *ipsum*. Sive jam *contingat*, ut *habeas* divitias, sive *contingat*, eae ut eripiantur, quas in potestate habueris; modo simul CONTINGAT, TE ut *habeas* ipse, in potestate tua, neque tibi *rapiaris*, seu laetitia effusiore, quum habes; seu diutino moerore, tibi quum erepta sint ea bona: Tum utique

Gaude potius, TE, *quum contingit*, HABERE.

Enimvero non hic alienus esse ab eo Scriptore sensus aestimandus est, qui supra, Dist. h. L. V, jam expressis dixerat verbis totidem:

—— *Dives* habet *nummos*; SE non habet IPSUM.

Et dignus utique iis est acroamatibus, quae a magistro suo, Epicteto, diligens auditor acceperat. Sint exemplo nobis Capp. Enchiridii XV. & XIX. quae vel sola sufficient: Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὍΤΙ ἈΠΩΛΕΣΑ ΑΥΤΟ, ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκα. Τὸ παιδίον ἀπέθανεν; ἀπεδόθη. Τὸ χωρίον ἀφῃρέθη; οὐκοῦν καὶ τοῦτο ἀπεδόθη; ἀλλὰ κακὸς ὁ ἀφελόμενος.

Τί

Τί δέ σοι μέλει, διὰ τίνος σε ὁ δοὺς ἀπήτησε; μέχρι δ' ἂν διδῷ, ὡς ἀλλοτρίου αὐτοῦ ἐπιμελοῦ, ὡς τοῦ πανδοχείου οἱ παρίοντες. Κεφ. ιθ. Ἂν θέλῃς τὰ τέκνα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τοὺς φίλους σου πάντοτε ζῆν; ἠλίθιος εἶ. Τὰ γὰρ μὴ ἐπί σοι, θέλεις ἐπί σοι εἶναι· καὶ τὰ ἀλλότρια, σὰ εἶναι. Οὕτω κἂν τὸν παῖδα θέλῃς μὴ ἁμαρτάνειν, μωρὸς εἶ· θέλεις γὰρ τὴν κακίαν μὴ εἶναι κακίαν, ἀλλ' ἄλλο τι. Ἂν δὲ θέλῃς ὀρεγόμενος μὴ ἀποτυγχάνειν, τοῦτο δύνασαι. Τοῦτο οὖν ἄσκει, ὃ δύνασαι. H. E. *Numquam in re quapiam dicas:* PERDIDI HOC, *ſed* REDDIDI. *Puer obiit, redditus eſt.* AGER EREPTUS; *anne & hic redditus eſt? Atqui malus eſt vir, qui abſtulit. Quid ad te, per quem repetierit, qui dedit? Quouſque autem tibi praebeantur,* (TIBI quum contingit habere) *velut alienorum curam habe: ut hoſpitii viatores.* Et XIX. *Si velis liberos, uxoremque tuam, & amicos aeternum vivere, ſtultus es. Quae enim* IN TE NON SUNT, *vis* IN TE ESSE: *& quae aliena, tua. Atque ita ſi puerum peccare non vis, ſtultus es: vis enim ut vitium non ſit vitium; ſed rectum ut ſit. Quod ſi velis adpetens aliquid, eo non excidere, illud quidem potes: hoc igitur exerce, quod potes.*

Ereptis opibus noli moerere dolendo:
 Non ſunt iſta viri digna dolore bona.
Sed gaude potius, tibi quum contingit habere:
 Quantula ſunt, ut ſint, gaudia noſtra, malum?

Si la perte des biens te met dans la détreſſe,
En ton affliction ſois ſage & retenu;
 Mais montre une juſte allegreſſe,
Si tu vois par hazard groſſir ton revenu.

CXXXII.

Est jactura gravis, quae sunt, amittere damnis:
Sunt quaedam, quae ferre decet patienter amicum.

Si verbulo laedat amicus, ferendum est. At damna rerum nemo potest aequo animo ferre. In his igitur cavendum, ne laedamus amicum.

ERASMUS.

PRISIUS: *Si amicus damnum tibi in rebus per imprudentiam dederit, non idcirco debes ab ejus amicitia discedere.* Nonnulli legunt: *Quae ferre dec. sapienter amicum*, quemadmodum & Planud. vertit.

DAUMIUS.

INGRUENTIBUS in hunc unum locum tot ac tantis, veluti hostilibus Litteratorum catervis, tantum non jam actum de eo erat, & vix ille tandem ab interitu vindicatus est, opera, non satis hic laudanda, Arntzeniorum fratrum: Quorum dum major natu significatum vocis DAMNA, in Panegyrico Plinii, veris propriisque circumscripsit limitibus, frater ejus, Editor Catonis, illum non minus apte hujus in usus transtulit, atque hanc ipsam inde sententiam solus optime illustravit. Sed audiamus ipsum; pudet enim, fere, pigetque ceterorum interpretum hic recantare naenias, adeo nihil sani omnino iis inerat. „ Nulla hic correctione aut „ emendatione opus videtur. *Damna* hic sunt *profusiones nimiae*, *nimiae largitiones*. Plin. Paneg. Cap. XII. § 2. *Accipimus obsides ergo, non emimus, nec ingentibus* damnis *immensisque muneribus paciscimur, ut vicerimus.* Ubi omnino „ videndae sunt notae Fraternae. Plaut. Trucul. Act. V. v. 58.

„ *Stultus atque insanus* damnis *certant, nos salvae sumus.*

„ Hinc *damnosi* dicuntur *prodigi*. Vid. quae supra notavimus „ Lib. I. Dist. XXXIX. pag. 137. (Arntzenianae Editionis) „ & Burmann. ad Petron. Sat. Cap. CXIX. p. prior. Edit. „ 562.

132.

ΕΣΤΙ μὲν ἄλγος ἐπαχθὲς, ἅ τις κέκτηῖ, ΑΠΟΒΑΛΛΕΙΝ.
Ἔμπης Δ' εἰσὶν, Α τὸν φρονέοντα ΦΕΡΕΙΝ ἐπέοικεν.

ADLUDIT aperte illi P. Syri sententiae, in Edit. Haverk. 33.

Amicum perdere, est damnorum maximum.

Nec abludit ab altera, ibid. 57.

Avarus damno potius, quam sapiens, dolet.

RECTE Withofius confutat Barthium, qui hoc in loco ferendus non est. Ipse tamen secure legendum imperat:

Est jactura gravis, quaesita *amittere* quamvis,
Sunt quaedam quae ferre decet patienter, amara.

Et hoc ferre, damnosae esset patientiae.

„ 562. & *alea damnosa* apud Martialem. & Juven. Sat. XIV. „ v. 4.

„ *Si* damnosa *senem juvat* alea &c.

„ Uti autem h. l. *jactura* dicitur *gravis*, quae fit *damnis* „ h. e. *profusionibus* ac *largitionibus nimiis*, sic *jacturae turpes* „ vocantur, quae fiunt inmensis malisque muneribus apud „ Senec. de Vita Beata, Cap. XXIII. *Donabit ex recta & „ probabili caussa, nam inter* turpes jacturas *malum munus est.* „ Quem locum Arntzenius (Joannes) laudat ad Plin. Pan. „ Cap. modo ad partes vocato. Dicit itaque hoc versu „ Gnomologus: Gravis ac merito dolenda Patrimonii, bo- „ norumque tuorum jactura est, quam pateris stulta profu- „ sione ac largitione nimia. Habes revera, quod doleas, „ tibique inputes". Agenti nempe contra praescriptum illud Disticho Libri I. ultimo.

„ At versu altero, (pergit Otto Arntzenius,) amicorum „ rationem habens, non sine judicio subjicit:

„ *Sunt quaedam, quae ferre decet patienter amicum.*

„ I. e. Quaedam sunt possessionum tuarum ac commodo-

„ rum jacturae ac damna, amicorum aut propinquorum
„ caussa facienda, quae te amicum patienter ferre decet.
„ Hinc Cicer. de Amicitia Cap. XVI. *Multaeque res sunt,*
„ *in quibus de suis commodis viri boni multa detrahunt, detrahi-*
„ *que* patiuntur, *ut iis amici potius, quam ipsi fruantur.* Et
„ quae hoc Cap. sequuntur. Quibus adde, quae disserit
„ Cap. XIX. Nodus itaque & difficultas omnis in τῷ *dam-*
„ *nis*, quo auctor elegantissime & latine admodum pro *ni-*
„ *miis profusionibus* ac *largitionibus* usus est". Denique &
hoc Epiphonemate caussam cum sui Auctoris, tum reliquorum, qui interdum misere sunt habiti ac dilaniati fere a Commentatoribus male sedulis, optime perorat idem praeclarus Rector: „ Haec simplicissima verborum expositio
„ suadere videtur, ut a conjecturis, temere factis absti-
„ neamus.

Nos CORONIDIS loco binis hisce Distichis, arctiore quodam quam vicinitatis vinculo, monita continentibus, de jactura gravi quae fiat, vel nobis, vel amico nostro *ereptis opibus*, ea humanitatis officia addere consultum duximus, quae ipse quoque Epictetus una cum patientia praecipit Enchir. sui Cap. XXII. quod ita habet: Ὅταν κλαίοντα ἴδῃς τινὰ, ἐν πένθει, ἢ ἀποδημοῦντος τέκνου, ἢ ΑΠΟΛΩΛΕΚΟΤΑ ΤΑ ΕΑΥΤΟΥ, πρόσεχε, μή σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς ἐν κακοῖς ὄντος αὐτοῦ, τοῖς ἐκτός. Ἀλλ' εὐθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ, καὶ λέγειν ἔσω πρόχειρον, ὅτι, τοῦτον θλίβει, οὐ τὸ συμβεβηκὸς, (ἄλλον γὰρ οὐ θλίβει) ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτων. Μέχρι μέν τοι λόγου μὴ ὄκνει συμπεριφέρεσθαι αὐτῷ· κἂν οὕτω τύχῃ, συνεπιστενάξαι. Πρόσεχε μέν τοι, μὴ καὶ ἔσωθεν συνεπιστενάξῃς. H. E. *Cum* FLENTEM *videas in luctu, aut quod filius peregre absit, aut ingemiscentem* EREPTIS *sibi forte fortuna* FACULTATIBUS, *cave ne te imaginatio corripiat, tamquam in malis sit ille, cum sit in externis. Sed statim in promptu habeto: Non hunc casus hic torquet, quia alium non torquet, sed opinio. Quantum igitur ad sermonem pertinet, versare audacter cum illo: quinimo & si res ferat, simul geme. Cave tamen, ne & intrinsecus gemas.* Unde forte & illorum legendi ratio robur accipiat, qui superius ita legerunt:

EREPTIS OPIBUS, NOLI TU FLERE.

Aliquid certe lucis inde huic accedere videtur nostro: SUNT QUAEDAM vel ipsa inter DAMNA, vel etiam damna perpessorum LAMENTA,

QUAE

Quae ferre decet patienter amicum.

Cum interim *jactura*, quae fit propria culpa, non nisi *graviter* sit molesteque ferenda, omnemque conmiserationis sensum & de amicorum excludat animis.

Est jactura gravis, quae sunt amittere damnis:
  Crede mihi: Gravius sed dolor ipse malum est.
Sunt quaedam, quae ferre decet patienter amicum.
  Pensat amicitiae damna fidelis amor.

Souvent il arrive des pertes,
Qu'on ne peut supporter d'un esprit bien soûmis;
Mais qui par point d'honneur doivent être souffertes,
Lorsqu'il faut ménager quelqu'un de ses amis.

CXXXIII.

Tempora longa tibi noli promittere vitae:
Quocumque ingrederis, sequitur mors, corporis umbra.

Nemo potest sibi longaevitatem promittere: quum mors hominem quocumque eat, non aliter insequatur, quam umbra corpus. Fortasse legendum, *corpus ut umbra*. Nam sic reddidit Planudes.

Erasmus.

Corpus *ut umbra.*] Lectio Scaligeri. Erasmi & aliorum editiones habent, *corporis umbra*; quasi mors nunquam corpus deserat, non magis quam umbra.

Opitius.

Etiam Frisius, Corderius, Lentul. & Pulmann. ad oram suae Edit. cum Ausonio proditae legunt: Corpus ut umbra. &c.

Daumius.

ΥΣΤΕΡΟΝ ΠΡΟΤΕΡΟΝ & in hoc tale est, quale in aliis saepe observavit Scaliger. *Mors te, ubicumque sis, insequitur*; jam jamque adest, nec expectanda demum, & *umbra* tua est, quam non possis a *corpore* sejungere; tu ergo, animula, quod Venusinus tibi praecinit olor:

——— ——— ——— *Spatio brevi*
Spem longam reseces; dum loquimur, fugerit invida
AEtas, carpe diem, quam minimum credula postero.

Idque ex parte jam significaverat Noster, XXXIII. primi Lib. Disticho, nisi quod ibi, pro incerta futurorum spe, certum commendaverat fructum praesentium, tamquam unicum lucrum; hic plane spem illam omnem resecat, nihil pro futuro relinquit, quippe non dubia porro, sed instante jam ac praesente morte. Ex parte altera idem quoque posset videri hoc praeceptum, atque illud, quod hujus postremi Libri Disticho continebatur XXII. Sed ibi de deinceps venturis omni occurrendum duxerat solicitudini ac timori; hic vero tantum, uti modo diximus, VANAE longi aevi SPEI. Vanae, inquam, nam meliorem certioremque Inmor-

133.

ΜΗ μακροὺς Σαυτῷ καιροὺς ΒΙΟΤῆς καθυπισχνοῦ·
ΩC ΣΚΙΑ, ΣΩΜΑΤΙ ΓΑΡ ΜΟΡΟC ΕσΠΕΤΑΙ, ΗΤ περ ἀφίξῃ.

TEMPORA *longa tibi.*] Jam monuimus Planudae solennem κατάχρησιν esse καιροὺς ἀντὶ τοῦ χρόνους dicere. Ut ecce, καιροὺς βιοτῆς, ἀντὶ τοῦ μῆκος βίου. Quis intelligit?

Quocunque ingrederis, sequitur mors, corporis umbra.]

Mor-

Mortem corporis umbram dixerit, ut quae nunquam corpus deserat, non magis quam umbra. Videtur tamen legendum *corpus ut umbra.* Quod sequuti sumus. Est enim sententiae longe convenientius. Planudi non ignoscimus, posteriorem in σκιὰ corripienti.

SCALIGER.

mortalitatis Spem, nec in ipsa morte relinquendam, cum Philosophorum sapientissimis, jam stabiliverat alibi, quibus propterea & ipse accensendus erit.

CONVENIT autem haec PERPETUA MORTIS RECORDATIO, quam hic sapienter praecipit gnomarum Auctor, cum exhortatione illa perquam egregia, ab Epicteto facta, Capite XII. libelli sui, ubi sic loquitur amabilis senex: Καθάπερ ἐν πλῷ, τοῦ πλοίου καθορμισθέντος, ἂν ἐξέλθῃς ὑδρεύσασθαι, ὁδοῦ μὲν πάρεργον, καὶ κοχλίδιον ἀναλέξῃ, ἢ βολβάριον· τετᾶσθαι [Al. τάττεσθαι] δὲ δεῖ τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὸ πλοῖον, καὶ συνεχῶς ἐπιστρέφεσθαι, μή ποι γέ σε ὁ κυβερνήτης καλέσῃ· καὶ τότε πάντα ἐκεῖνα ἀφιέναι, ἵνα μὴ δεδεμένος ἐκβληθῇς, ὡς τὰ πρόβατα· Οὕτω καὶ ἐν τῷ βίῳ, ἐὰν διδῶται ἀντὶ βολβίου καὶ κοχλιδίου γυναικάριον καὶ παιδίον, οὐδὲν κωλύσει. Εἂν δὲ Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗC ΚΑΛΕΣΗι, ΤΡΕΧΕ ΕΠΙ ΤΟ ΠΛΟΙΟΝ, ΑΦΕΙC ΕΚΕΙΝΑ ΠΑΝΤΑ, μηδὲν ἐπιστρεφόμενος. Εἂν δὲ γέρων ᾖς, μηδὲ ἀπαλλαγῇς πόῤῥω τοῦ πλοίου μακρὰν, μήποτε καλοῦντος ἐλλίπῃς. H. E. *Quemadmodum in navigatione, ubi in portum est ventum, si exeas aquatum, incidit ut cochleas in itinere aut bulbulos colligas:*

gas:

gas: animum tamen ad navigium intentum te habere convenit, ac saepe respicere, an gubernator vocet: Omniaque illa tum statim abjicere, ne vinctus eo conjiciaris instar pecudum. Sic in vita: si pro bulbulo, aut cochleola, uxorcula nobis, aut filiolus praebeatur, nihil sit probibendum: si autem GUBERNATOR VOCET, CURRE AD NAVIGIUM, RELINQUENS HORUM OMNIA, *neque respiciens. Si autem sis senex, numquam procul a navigio discede, ne forte vocatus viribusque defectus tibi desis.* Vox Gubernatoris aut classicum Imperatoris, mors est; in illam intentus usque animus, nihil aliud, quam assidua commemoratio mortis est. Ut navigantem, aut militem, ita & avocatum DEI inmortalis imperio, actutum praesto esse atque omnia alia abitum obsequiumque morantia relinquere confestim oportet.

Lin-

CXXXIV.

Ture Deum placa: vitulum sine crescat aratro.
Placari ne crede Deum, quum caede litatur.

NON gaudet Deus morte pecudum. Ergo thure litandum est illi. I. e. re innoxia, & minimi sumptus. At hodie plerique Christianorum, licet apud hos sublatus sit mos immolandi pecudes, tamen Deum ac divos sibi tantum non devinctos esse putant, si eis gemmas, aurum, argentum, serica suspenderint; vel ostentanda tantum, vel in luxum paucorum vertenda. Immemores haec semper a sanctis fuisse contempta: & si forte obtigerunt, in egentium usus fuisse effusa.

ERASMUS.

VITULUM *sine crescat aratro:*] Hellenismus est, ut apud mellitissimum Anacreonta:

Ἐγὼ δὲ τὰς κόμας μέν,
Εἴτ' εἰσὶν, εἴτ' ἀπῆλθον,
Οὐκ οἶδα, i. e. κατὰ λέξιν·
Ego sed meos capillos,
An sint mihi, vel absint, Ignoro.

Qualis illi propria est sermonis inaffecti ἀφέλεια. Plauto nihil familiarius. Sed & posterioris aevi Juvencus, L. IV.

——— *Cunctos si credere fas est,*
Quod tua labentes possint praecepta negare.

Quae vulgo pessime distinguuntur. &c.

DAUMIUS.

Linquenda tellus, & domus, & placens
Uxor, neque harum, quas colis, arborum
Ulla BREVEM DOMINUM *sequetur.*

Tempora longa tibi noli promittere vitae,
Quam qui dissolvat, jam tibi jamque prope est.
Quocumque ingrederis, sequitur mors, corporis umbra.
Qua sine si corpus, tu quoque morte cares.

N'étant point assuré du tems que tu dois vivre,
Envisage de-près le moment du trépas:
Comme tu vois ton ombre attachée à te suivre,
La mort te suit à chaque pas.

134.

ΙΛΑΣΚΟΥ ΘΥΕΕΣΣΙ ΘΕΟΝ· ΛΙΠΕ ΜΟΣΧΟΝ ΑΡΟΤΡΩι.
ΜΗΔΕ ΜΙΝ ΕΥΜΕΝΙΣΑΙ ΔΟΚΕΙ ΑΙΜΑΣΙ ΚΑΙ ΣΦΑΓΙΟΙΣΙ.

TURE DEUM *placa.*] Quod Horatius mirari solebat, quoties bonus versus excidebat Choerilo, id nos in Planude experimur: qui in hoc disticho feliciter reddendo sibi dissimilis est. Meliora ab eo non exigimus.

SCALIGER.

Non tantum hoc dicendum; sed nec meliora in hoc ab ipso Scaligero expectari potuisse, res ipsa loquitur.

VI- TULUM *sine crescat aratro*, pro *vitulus sine crescat.* Modus loquendi Latinis non ignotus, quem a Graecis habere videntur. Terent. Adelph. V. IV. 20. *Illum ut vivat optant.* Senec. Lib. IV. d. Benef. Cap. XXXII. *Deos verisimile est ut tractent.* Vid. alia & plura istius locutionis exempla ad hunc Senecae locum a Magno Gronovio congesta.

WACHIUS.

„ Superest praeterea Distichon unum ex Christianorum disciplina depromptum, si Boxhornio fides. De hoc ille ita: *Nec aliter se habet D. XXXVIII. eod. L. IV.* Ture Deum placa &c. *Vellem legeretur*, Tute Deum placa, h. e. *Tu ipse. Et forsan sic scripsit Auctor, sed nihil asseverare audeo*". Pergit autem ad haec ita respondendo Cl. Cannegieterus, Cap. XV. quod hactenus dictis inchoaverat. „ Non dubito, vehementer voluisse Boxhornium, ut vox *Ture* hic deleretur. Una enim haec sententiam ejus de voluntate nostri in Christianas caerimonias evertit. Quod & illis perspectum, qui solum hunc versum proferunt, ut Auctorem ejus Paganum fuisse vincant, in quorum numero est Gaudentius, in Additamento Critico Cap. XVIII. Quod autem ad mutationem attinet, qua Boxh. *tute* legit pro *ture*, ea non tantum nullo codice vetusto probatur, sed & menti auctoris adversatur. *Tute* significat tu ipse. Qui autem vitulo faciebat, anne ipse Deum placabat? Certe is per alium placabat Deos, qui uxori, mulieri alii, aut Viro cuicunque pio delegabat. Quomodo ergo Sacrum per ipsum factum probat, vitulo factum reprobat Cato? Omnino itaque rejiciendam puto Boxhornii emendationem. Non percepit V. C. sententiam Dionysii, certe non persuasionem ejus de cultu Div., de quo ad Dist. I. L. I. & iterum ad D. XIV. L. IV. modo disputavi, eamque esse docui, quam & viris cordatioribus curae fuisse ostendi. Vult Deum esse colendum placandumque; sed praecipue mente, & quidem pura. Neque tamen omnino rejicit donum & Sacrum; sed vult, ut id non sit opimum aut rarum, aut caede fiat; sed ut sit parabile atque exiguum, atque in hoc genere TUS praecipit. His dictis omnis Dionysii pietas, omnis religio, de Sacris atque immolatione, quae non minima religionis Paganicae portio fuit, absolvitur". Haec pluribus deinde exemplis ex litterata Antiquitate depromptis, per integrum hoc itemque bina sequentia XVI. & XVII. Rescriptorum Capita, Vir idem clarus illustrat. Totque inter alia lectu ac notatu dignissima lectores quoque ablegat ad XXXVIII. Epicteti monitum in Enchiridio, quod & adducturi, conferendum cum hoc Disticho, non modo nos eramus; sed, pro instituti nostri ratione, totum etiam id exscribendum nobis erat. Docet ergo Philosophus in illo: Τῆς περὶ τοὺς Θεοὺς εὐσεβείας, ἴσθι ὅτι τὸ κυριώτατον

ἐκεῖνό

ἐκεῖνό ἐστιν, ὀρθὰς ὑπολήψεις περὶ αὐτῶν ἔχειν, ὡς ὄντων καὶ διοικούντων τὰ ὅλα καλῶς καὶ δικαίως· καὶ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατεταχέναι, τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, καὶ εἴκειν πᾶσι τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντα, ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. Οὕτω γὰρ οὔτε μέμψῃ ποτὲ τοῖς θεοῖς, οὔτε ἐγκαλέσεις ὡς ἀμελούμενος. Ἄλλως τε οὐχ οἷόν τε τοῦτο γίνεσθαι, ἐὰν μὴ ἀποστῇς τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις θῇς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. Ὡς ἄν γε τί ἐκείνων ὑπολάβῃς ἀγαθὸν ἢ κακόν, πᾶσα ἀνάγκη, ὅταν ἀποτυγχάνῃς ὧν θέλῃς, καὶ περιπίπτῃς οἷς μὴ θέλῃς, μέμφεσθαί σε καὶ μισεῖν τοὺς αἰτίους. Πέφυκε γὰρ πρὸς τοῦτο πᾶν ζῶον, τὰ μὲν βλαβερὰ φαινόμενα, καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν, φεύγειν καὶ ἐκτρέπεσθαι· τὰ δὲ ὠφέλιμα, καὶ τὰ αἴτια αὐτῶν, μετιέναι καὶ τεθηπέναι. Ἀμήχανον οὖν, βλάπτεσθαί τινα οἰόμενον, χαίρειν τῷ δοκοῦντι βλάπτειν. ὥσπερ καὶ τὸ αὐτῇ τῇ βλάβῃ χαίρειν, ἀδύνατον. ὅθεν καὶ πατὴρ ὑπὸ υἱοῦ λοιδορεῖται, ὅταν τῶν δοκούντων ἀγαθῶν εἶναι, τῷ παιδὶ μὴ μεταδιδῷ. Καὶ Πολυνείκην καὶ Ετεοκλέα τοῦτο πολεμίους ἀλλήλοις ἐποίησε, τὸ ἀγαθὸν οἴεσθαι τὴν τυραννίδα. Διὰ τοῦτο ὁ γεωργὸς λοιδορεῖ τοὺς θεούς, διὰ τοῦτο ὁ ναύτης, διὰ τοῦτο ἔμπορος, διὰ τοῦτο οἱ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα ἀπολύντες. ὅπου γὰρ τὸ συμφέρον, ἐκεῖ καὶ τὸ εὐσεβές. Ὥστε ὅστις ἐπιμελεῖται τοῦ ὀρέγεσθαι ὡς δεῖ, καὶ ἐκκλίνειν, ἐν τῷ αὐτῷ καὶ εὐσεβείας ἐπιμελεῖται. ΣΠΕΝΔΕΙΝ δὲ ΚΑΙ ΘΥΝΕΙΝ, ΚΑΙ ΑΠΑΡΧΕΣΘΑΙ ΚΑΤΑ ΤΑ ΠΑΤΡΙΑ ΕΚΑΣΤΟΙC ΠΡΟΣΗΚΕΙ καθαρῶς καὶ ΜΗ ΕΠΙΣΕΣΥΡΜΕΝΩC, ΜΗΔΕ ΑΜΕΛΩC, μηδὲ γλίσχρως, ΜΗΔΕ ΥΠΕΡ ΔΥΝΑΜΙΝ. H. E. PIETATIS *erga Deos id maximum esse scito, de ipsis ut bene sentias; putesque & eos esse, beneque ac recte gubernare. Tum ut ita te compares, parere eis, atque omnibus cedere quae fiant, neque invitum sequi, quippe quum omnia ex optimo consilio efficiantur. Hoc enim pacto neque deos umquam culpabis, neque incusabis, quasi neglectus. * Id vero aliter efficere non potes, nisi ab his te avoces, quae in nobis non sunt; inque iis tantum, quae sunt in nobis, bonum ac malum ponas. Quod si illorum aliquid bonum esse aut malum opineris, necesse est, ut cum ea non consequaris, quae velis, aut in ea, quae minime velis, incidas, conqueraris pariter atque oderis ejus*

* Confer cum illo Nostri: *Incusare Deum noli, sed te ipsi coërce:* cumque iis, quae ad idem commentati nos sumus, pag. huj. Hist. 104. & 105.

ejus rei caussam. Omne enim ad hoc natum est animal, ut quae noxia videntur, eorumque caussas fugiant, atque ab his avertantur: utilia vero & eorum caussas quaerant atque admirentur. Prouti nec potest, qui se laedi putat, eo, quod laedere videtur, gaudere, & ipsa laesione gaudere, impossibile est. Unde & patri filius convitiatur, cum his quae bona videntur, filium non impartit. Et Polinicem atque Eteoclem hoc inter se discordare compulit, quod tyrannidem bonum esse putabant. Propter hoc agricola convitiatur diis, propter hoc nauta, propter hoc mercator, propter hoc ipsum, quibus aut uxores aut liberi interiere. Ubi enim utilitas, ibi pietas. Quamobrem qui ea curat appetere atque evitare, quae oportet, is eo tempore etiam pietatem curat. LIBARE AUTEM ET SACRIFICARE SECUNDUM PATRIOS MORES UNUMQUEMQUE DECET: *Pure absque lascivia*, ABSQUE NEGLIGENTIA: NON PARCE, NON SUPRA FACULTATEM. Et recte ex his omnibus ita colligit Cl. Cannegieterus, perspicue posse intelligi „cum TURE supplicandum noster „ Cato doceat, eum minimi sumtus Sacra praecipere: &, „ quamquam tus nominat, non credo, ait, viliora eum „ reprobaturum fuisse; dummodo mens casta & pura ac- „ cederet. Nam haec fuit optimorum hominum Philoso- „ phia, ut quodcumque donum Deo gratum docerent, „ modo animo pio consecraretur. Huc spectat Hieroclis „ disputatio, pag. 27. quam Pythii Apollinis oraculo con- „ firmat ".

DEINDE quum plane falsus fuerit seque ipse deceperit Boxhornius, quando haec scriberet: *Interea tamen thymiamata, praesertim ex ture, in Sacris Christianorum aliquando usum habuisse, nemo ignorare potest, qui veteris Ecclesiae rituum cognitione instructus*; hoc opinionis monstrum plane etiam confecit celebris idem Auctor, praecipue Cap. XVI. Rescriptorum Boxhornio oppositorum, quo *thymiamata ex ture in vetere Ecclesia nulla fuisse* docet, advocata jam ante Arnobii fide, itemque Ausonii aliorumque, quorum ille expressis verbis: *Non mactamus hostias*, ait, NON TURA *ac vina libamus*. Alter, in Ephemeride, suo more, ita cantat:

Pateatque, fac, sacrarium, / *Nullo paratu extrinsecus.* / *Pia verba, vota innoxia,* / *Rei divinae copia est.*
NEC TUS *cremandum postulo,* / *Nec liba crusti mellei:* / *Foculumque vivi cespitis* / *Vanis relinquo altaribus.*

„ Quos

„ Quos verſus, (inquiebat ſub fin. Cap. XV.) profert Pa-
„ ganinus Gaudentius in Additamento Critico Cap. XVIII.
„ ut doceat, Auctorem Diſtichorum Auſonium non fuiſſe ".
Qui ipſe etiam Gaudentius Deum ture placatum umquam negat, dum „ ſcribit incendendo tus non ſacrificari in ſua
„ Eccleſia, i. e. Pontificia, ſed ejusmodi incenſionem eſſe
„ appendicem ſacrificii. Antiquae, certe primae Eccleſiae
„ Antiſtites nullibi haec *turis thymiamata* praecipiunt. Imo
„ vero omnem turis honorem a templis ſuis & Sacris ex-
„ cludunt ". Id quod pluribus exemplorum monumentis dicto jam Cap. XVI. Reſcr. firmiter ſatis uberiusque adſtructum eſt.

Sanguine te abſtineas: vitulum ſine creſcat aratro.
Fac ture ut places concelebresque Deum.
Placari neu crede Deum, dum caede litatur:
Cui vitae fons eſt, mortua nulla placent.

Viens offrir à ton Dieu l'encens & la priere:
Laiſſe pour le travail croître les animaux;
Et ne crois pas du ciel appaiſer la colere,
En verſant le ſang des taureaux.

CXXXV.

CXXXV.

Cede locum laesus fortunae, cede potenti.
Laedere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

QUI rem habet cum Proceribus, quoniam prodesse possunt in multis, necesse est, ut aliquando musset injurias, id est tacitus ferat. Laedunt enim aliquando potentes & tyrannidem exercent. Hic igitur prudens illis debet cedere, ut postea per illos suis prodesse possit. Nam si resistens reddiderit eos hostes, nec sibi, nec suis prodesse poterit.

ERASMUS.

r. CEDERE *qui potuit, prodesse aliquando valebit.*] Ita legit non Mylius tantum, quod ex ejus interpretatione constat Graeca & animadversum a Daumio est; sed & summus pariter Erasmus, qui suam isti sensui paraphrasin adcommodavit. Ipse tamen verum hujus Distichi sensum expressius dedit in Chiliad. III. tit. DCCCXXXIX. QUI NOCERE POTEST, IDEM ET PRODESSE. Confer & DCCCXLII. PRINCIPUM FAVOR NECESSARIUS.

AUT ITA TE geras necesse est, Fortunae & fortunatorum, prout aestimantur, hominum ac Potentiorum respectu, ut neque hi nec illa, sive prodesse tibi, sive obesse, in re minima, vel maxima possint; id quod sana praestare tibi poterit Philosophia: Aut, si illud adsequi non licet, si utique, te posse laedi ab illis, tuo damno, sentis atque agnoscis, curandum maximo opere, tibi ut prosint potius, quam ut officiant. Id quod effici praecipue poterit, aliquando illis de tuo jure decedendo, illorumque te adcommodando moribus. Inpensam enim facere oportet eum, qui quaerit lucrum. De utroque illo, quod modo diximus, congruenterque his, quae ita breviter complexi sumus, utilissima morum praecepta tradentem audiemus porro Epictetum, cujus fere disciplinae in omnibus subscribentem deprehendimus Auctorem nostrum. Sic vero ille prius ante stabilit, Enchir. Cap. XXVI. cui nos subjungemus alterum, in quo & obiter adtingit posterius. Ὅρα μήποτε ἰδὼν τινα προτιμώμενον, ἢ ΜΕΓΑΛΟΔΥΝΑΜΟΥ-

ΜΕ-

135.

Δός τόπον ἠνορέῃφι ΤΥΧΗς, καὶ ὕπΕΙΚΕ κακωθεὶς·
Ἥγε γαρ ἔσχε λυμῆναι, σΧΟΙη ΚΑΙ ποτ' ΟΝΗνΑΙ.

CEDE *locum laesus Fortunae, cede potenti.*] Planudes aliter distinguit, omnia ad unam Fortunam referens:

Cede locum laesus: Fortunae cede potenti:
Laedere quae potuit, prodesse aliquando valebit.

Sed hoc non sentiebat Gnomologus: neque commode dixeris, Fortunam, quae laeserit, aliquando profuturam. Nam quis absurditatem non animadvertit?

Cede locum.] Planud. δὸς τόπον ἠνορέῃφι τυχαις. Violentiam vocare ἠνορέην est non solum barbarismus, sed etiam hallucinatio.

Laedere qui potuit] Planud. ut paullo ante monuimus, legerat, *laedere quae potuit*, referens ad Fortunam. Sed absurditatem sententiae nemo non videt. Neque illud probum est, λυμῆναι, ἀντὶ τοῦ βλάπτειν, ὀνῆναι, ἀντὶ τοῦ ὀνῆσαι.

SCALIGER.

Cede

MENON, ἢ ἄλλως εὐδοκιμοῦντα, μακαρίσῃς, ὑπὸ τῆς φαντασίας συνεπαρθείς. Εἀν γὰρ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἡ οὐσία τοῦ ἀπαθοῦς ῇ, οὔτε ὁ φθόνος, οὔτε ζηλοτυπία χώραν ἕξει. Σὺ δὲ αὐτὸς οὐ στρατηγὸς, οὐ πρύτανις ἢ ὕπατος εἶναι θελήσῃς, ἀλλ' ἐλεύθερος. Μία δὲ ὁδὸς πρὸς ταῦτα, καταφρόνησις τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν. H. E. *Vide ne quemquam, quem tu aut honore, aut* POTENTIA, *aut fama* PRAESTANTEM *videas, beatum dicas: ab imaginatione videlicet correptus. Nam si substantia boni indolentiae in iis est, quae sunt in nobis, ibi neque invidia locum babebit, neque aemulatio. Tu autem nec Imperator, neque Consul aut Senator esse vis, sed liber. Una autem via ad hoc est, contemtus eorum, quae in nobis non sunt.* Jam vero & in gratiam aliorum, qui nondum eo usque provecti, ut sua se involvere virtute possint, Capite quoque LII. haec addit monita: Ὅταν φοιτᾷς πρός τινος ΤΩΝ ΜΕΓΑ ΔΥΝΑΜΕΝΩΝ, πρόβαλε, ὅτι οὐχ εὑρήσεις αὐτὸν ἔνδον, ὅτι ἀπεκλείσθη, ὅτι ἐκτιναχθήσονταί σοι αἱ θύραι, ὅτι οὐ φροντιεῖ σου. Κἂν σὺν τούτοις ἐλθεῖν καθήκῃ, ΦΕΡΕ ΤΑ ΓΙΝΟΜΕΝΑ,

καὶ μηδέποτε εἴπῃς αὐτὸς πρὸς σεαυτὸν, ὅτι οὐκ ἦν τοσούτου. Ἰδιωτικὸν γὰρ καὶ διαβεβλημένου πρὸς τὰ ἐκτός. H. E. *Cum aditurus quempiam* EORUM *es,* QUI MAGNA POSSUNT, *praepone tibi ipsi: fore, ut non admittaris intro ad eum, ut excludaris, ut tibi fores non pateant, ut* TE ILLE NEGLIGAT. *Tum cogita, an cum iis illum adire expediat: ubi adieris,* FER QUAE FIUNT. *Neque tu tecum dicas umquam, non fuisse operae pretium. Vulgare enim est, quae extrinsecus sunt calumniari.* Ex utroque eum capies fructum, quem promiserat Philosophus Cap. III. ΟΥΔΕΙΣ ΣΕ ΒΛΑΨΕΙ. I. E. NEMO TE LAEDET. Vel quia, qui te laedere cogitabat, nec pro-

CXXXVI.

Quum quid peccaris, castiga te ipse subinde.
Vulnera dum sanas, dolor est medicina doloris.

UBI senseris te alicubi peccasse, statim poenas sumito de te ipso, & noli tibi ignoscere. Te ipsum objurga, tibi ipsi laboris aliquid indicito. Nam ut, in sanandis vulneribus, dolor dolore sanatur (siquidem ne doleat vulnus, infundis acria, quae mordent) sic ista reprehensio, tametsi amara est, tamen medetur vitio animi. ERASMUS.

VIDE Dist. IV. Lib. I. WACHIUS.

Nihil hic mutant Editt. vel Codd. nostri. *Subinde* hic est, *deinde, paullo post, mox.* Horat. Lib. I. Ep. VIII. v. 15.

Si dicet, recte: primum gaudere, subinde
Praeceptum auriculis hoc instillare memento.

De cujus vocis significationibus, vide, quae disserit Cl. Duker. ad Flor. Lib. II. Cap. X. § 3. O. ARNTZENIUS.

ECCE POENITENTIAE exemplum, sed philosophicae. Nam aliter hoc argumentum sacrorum Mystae, aliter Philosophi, Jurisperiti aliter, aliter denique tractant Medici utriusque generis, a quorum operandi & agendi modis, in vulneribus tractandis, scitum hoc simile Noster depromit, inque suos transfert usus. Verum quidem id, quod Diony-

prodesse tibi potest, nec obesse; vel quia, si id malueris, idem & obesse & prodesse tantumdem.

Cede locum laesus Fortunae: Cede potenti:
Cede volens, quum vix cedere nolle tuum est.
Laedere qui potuit, prodesse aliquando valebit:
Qui nec obesse potens, utilis esse nequit.

Cede à la force ouverte, & supporte l'empire
D'un grand que tu dois ménager.
S'il a le pouvoir de te nuire,
Peut-être dans la suite il sçaura t'obliger.

136.

Εἴ ποθ' ἁμαρτήσῃς, παίδευε σὺ σαυτὸν ἔπειτα·
Τραύματα γὰρ θεραπεύομεν, ἀλγεῖν ἄλγος ἀκεῖται.

CASTIGA *te ipse subinde.*] Planudes: παίδευε σὺ σαυτὸν ἔπειτα. Verbum παιδεύειν castigandi notione legitur, ubi Hebraicum יסר *jasar* semper hoc verbo exprimitur. Sed ignotum prisco Hellenismo.

SCALIGER.

NON semel tantum in hoc Planuden castigavit Scalig. sed & altera μεταφράσει priorem suam simul & Planudeanam correxit. Illa, quae peccaverat, haec fuit:

Ἤν τι ποτε πλημμελῇς, πυκινῶς ἐπίπληξον ἑαυτῷ.
Τραύμαθ' ὅτε δὴ θεραπεύεται, ἄκος πέλει ἄλγεος ἄλγος.

Dionysius ait Halicarnasseus, praeclara illa Libri XI. sententia:

ΚΡΕΙΤΤΩΝ Η ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΕΛΕΙΑΣ.
MELIOR EST PROVIDENTIA QUAM POENITENTIA.

Quum vero cujusvis sit hominis errare, multo sane melior

 erroris

erroris eſt cujuſcumque & quotieſcumque repetiti correctio, emendatioque vitae, quam ſtulta pariter atque arrogans in errore perſeverantia. Ne vero toties eumdem aut ſimilem repeteremus errorem, perſuadere ſatagit peccantibus, ſibi ut unusquisque quoties peccat, toties & ſua ſponte libereque poenam aliquam infligat, quo paullatim in eumdem recidere deſueſcat reatum; eamque innuit cum dolore aliquo conjunctam eſſe debere, ea mente, ut horreat animus parem praeteritae culpam, propter aequalitatem poenae, quae tibi ſemper ante oculos verſetur. Prudens omnino conſilium & vel chriſtiano homine dignum!

IISDEM fere verbis, ſed longe alia ſententia, dicitur apud Sophoclem.

ΚΑΚΟΝ ΚΑΚΩΙ ΘΕΡΑΠΕΥΕΙΝ.

MALUM MALO MEDICARI.

Nempe in Ajace Maſtigophoro:

Εὔφημα φώνει, μὴ κακὸν κακῷ διδοὺς
Ἄκος πλέον τὸ πῆμα τῆς ἄτης τίθει.

H. E. Interprete Eraſmo, Chil. I. Ad. CV. Fol. 21. Aldino, verſo: *Bene*

CXXXVII.

Damnaris numquam poſt longum tempus amicum:
Mutavit mores; ſed pignora prima memento.

SI is, cum quo tibi fuit diutina conſuetudo, forte mutatis moribus alius eſſe coepit, hoc debes tribuere veteri neceſſitudini, ne vituperes eum, etiam ſi uon eſt dignus qui ametur.

ERASMUS.

MUTAVIT *mores*] Barthius diſtinguit: *Mutavit mores?* DAUMIUS. Per interrogationem haec diſtinguentem Barthium non audio, conjunctio *Si* hic eleganter ἐλλείπει. Sic, ut de Plauto aliisque taceam, ſaepiſſime Terentius. Eunuch. Act. II. Sc. II. v. 21.

Negat quis; nego: Ait; ajo.

O. ARNTZENIUS.

Bene ominata loquere: Ne malum malo
Medicans, *& hancce noxam adaugeas tibi.*

„ Dehortatur enim ibi Tecmeſſa, ne malo inſaniae addat
„ alterum majus malum, ſpontaneam caedem ſui.

AT EADEM, quae Noſtro, ſententia eſt in verbis non iisdem, ſed fere vulgaribus, ex Hieronymo notatis eidem Eraſmo, illius Editori optimo, Adagio proxime priore ſuperiori:

MALO NODO MALUS QUAERENDUS EST CUNEUS. Vide eumdem ibi.

Quumque ſubinde erres, caſtiga te ipſe ſubinde:
Quum quid peccaris, poenituiſſe juvet.
Vulnera dum ſanas, dolor eſt medicina doloris;
Et tu, quae ſentis turpiter acta, dole.

As-tu fait quelque faute, en juge inexorable
Toi-même tu dois te punir.
Ainſi que le malade, il faut que le coûpable
Prenne un remede amer, & ſouffre pour guérir.

137.

ΜΗ πουλυΧΡΟΝίΟιο φίλου φιλίην ἀποσείου·
Ἤθεα κεῖνος ΑΜΕΙΨΕ, σὺ μνώεο τῶν πρὶν ὁμήρων.

DAMNARIS *nunquam poſt longum tempus amicum.*] Planudes:

Μὴ πού πουλυχρόνοιο φίλου φιλίην ἀποείπῃς.

Non longaevi amicitiam abjicias.

SED *pignora prima memento.*] Planudes, *σὺ μνάεο τῶν πρὶν ὁμήρων. Priores obſides, aut priora depoſita memento.* Obſcure & *inficete.*

SCALIGER.

Per πολύχρονον amicum intelligi vult, eum, quocum tibi longus uſus amicitiae. Sed verbum Graecum potius ſignificat longaevum, non antiquae amicitiae hominem. Quis quamvis Graece peritiſſimus, aliter poteſt accipere?

AD REM HOC certe facit loco, quod ex Ciceron. de Amicitia Cap. XXI. noviſſimus in medium producit Editor: *Amicitiae, diſſuendae magis, quam diſcindendae. Niſi quaedam admodum intolerabilis injuria exarſerit, ut neque rectum, neque honeſtum ſit, neque fieri poſſit, ut non ſtatim alienatio disjunctioque facienda ſit: Sin autem aut* morum *aut ſtudiorum* commutatio *quaedam, ut fieri ſolet, facta erit, cavendum, . . . ne non ſolum amicitiae depoſitae, ſed inimicitiae etiam ſuſceptae videantur. NIHIL enim EST TURPIUS, QUAM CUM EO BELLUM GERERE, QUICUM FAMILIARITER VIXERIS.* Adde: *& DIU conſueveris. Mores* autem, quos forte *mutatos* Noſter ait, non hic ſunt in univerſum vitae mores accipiendi; ſed MOS ille priſtinus & conſuetudo, tecum ipſo familiariter vivendi, & teneritudo animi adfectus, qui quondam viguerit in amico erga te tuo: Unde rectius Scaliger, verbo ΤΡΟΠΟΣ, qui MOS eſt & vivendi conſuetudo, quam Planudes, voce ΗΘΕΑ, reddidit, quae MORES deſignat, nempe virtutum aut vitiorum habitus.

ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ, inquit in Laërtio Bion, pag. m. 158. ὁποῖοι ἂν ὦσι, συντηρεῖν· ἵνα μὴ δοκοίημεν πονηροῖς κεχρῆσθαι, ἢ χρηστοὺς παρῃτῆσθαι. H. E. *AMICOS, quales ii cumque forent, conſervandos, ne aut inprobis aliquando familiariter uſi, aut probos frugique homines neglexiſſe demum ipſi videamur.* Quodſi etiam levior aliqua interceſſerit offenſa aut injuria, non propterea ſtatim priſtina illa omnis reſcindenda amicitia eſt, ſed temporis quaedam interponenda mora, quo redintegretur ac reſarciatur aliquantiſper abrupta: Idque ex praeſcripto Epicteti noſtri, quod continent Capp. XXVII. & LXIV. illud, hoc modo enuntiatum: ΜΕΜΝΗΣΟ, ὅτι οὐχ ὁ λοιδορῶν ἢ τύπτων ὑβρίζει, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτων, ὡς ὑβριζόντων. Ὅταν οὖν ἐρεθίσῃ σέ τις, ἴσθι ὅτι ἡ σή σε ὑπόληψις ἠρέθικε. Τοιγαροῦν ἐν πρώτοις πειρῶ, ὑπὸ τῆς φαντασίας μὴ συναρπασθῆναι. Ἂν γὰρ ἅπαξ ΧΡΟΝΟΥ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ ΤΥΧΗΙΣ, ῥᾷον κρατήσεις σεαυτοῦ. H. E. *MEMENTO, non qui convitiatur aut verberat, injuriam facere: ſed opinionem de hoc, velut injuriam facere. Cum te igitur quis irritet, tua te opinione ſcito irritari. Quamobrem a principio enitere, ne te imaginatio corripiat: Si enim ſemel TEMPORIS MORAM a te IMPETRARIS, facilius deinde tui ipſius compos eris* Alterum vero, his conceptum verbis: Ὅταν τις κακῶς τι ποιῇ, ἢ κακῶς σε λέγῃ, ΜΕΜΝΗΣΟ, ὅτι καθήκειν αὐτῷ οἰόμενος ποιεῖ, ἢ λέγει, οὐχ οἷόν τε οὖν ἀκολουθεῖν αὐτὸν

τῷ

τῷ σοι φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτῷ. Ὥςε εἰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται, ἐκεῖνος βλάπτεται, ὅςις καὶ ἐξηπάτηται. Καὶ γὰρ τὸ ἀληθὲς συμπεπλεγμένον ἄν τις ὑπολάβῃ ψεῦδος, οὐ τὸ συμπεπλεγμένον βέβλαπται, ἀλλ' ὁ ἐξαπατηθείς. Ἀπὸ τούτων οὖν ὁρμώμενος, πράως ἕξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα. Ἐπιφθέγγου γὰρ ἑκάςῳ, ὅτι ἔδοξεν αὐτῷ. H. E. *Cum quisquam tibi male facit, aut dicit,* MEMENTO, *illum suo se officio fungi arbitrantem, facere aut dicere. Esse igitur non potest, ut is quod tibi videtur, sequatur, sed quod sibi ipsi. Quodsi male sibi videtur, ipse laeditur, qui & deceptus est. Verum enim conjugatum* (aut *involutum*) *si quisquam falsum arbitretur, non conjugatum ipsum laeditur, sed qui decipitur. Si ab his igitur movearis, mitem te adversus convitiantem praebebis. Colloquere igitur in quavis re ita tecum: Sic ipsi est visum.*

NON POSSUMUS autem, cum quibusdam aliis, quae minus e re esse visae quidem nobis erant, & hanc praeterire Cel. Withofii conjecturam, qua emendari Distichon ita jubet:

> *Damnaris nunquam post longum tempus amicum,*
> Mutat ubi *mores, sed pignora prima memento.*

„ Jam, enim inquit, *sed* rite ponitur, quod antea minus „ opportunum erat." Esto. Mutationis tamen necessitatem nondum inde percipimus. Et verborum nexus tum demum isto remedio arctior futurus erat, si dedisset antea hoc sententiae exordium:

Numquam damnato. Et deinde: *sed pignora prima memento.* In brevissima vero gnoma, parumper abruptus sermo tolerari potest, damnari omnino non potest.

> Damnaris numquam post longum tempus amicum:
> Ecquid enim cuncto tempore mansit idem?
> Mutavit mores? Tu pignora prima memento;
> Pondus & offensa gratia majus habet.

> *Ne vas pas en public censurer la conduite*
> *D'un homme qui longtems fut un de tes amis;*
> *Bien qu'il ait changé dans la suite,*
> *Pense toûjours aux noeuds qui vous avoient unis.*

CXXXVIII.

Gratior officiis, quo ſis mage carior, eſto:
Ne nomen ſubeas, quod dicitur, officiperdi.

Ut ſis charus omnibus, eſto gratus *officiis*, id eſt, beneficiis & bene meritis. Inviſum enim apud omnes eſt nomen officiperdae. Sic enim vocant eum, in quem collatum officium perditur. Nihil enim tam perit, atque id quod confertur in ingratum.

ERASMUS.

OFFICIPERDA.] Ita *Officia* pro beneficiis etiam Manilius accepit libro. III.

Format amicitias, & ſaepe cadentia fruſtra
Officia & cultus. — (Poſt alia, ex Scaligero.)

OPITIUS.

Officiperdi homines, apud Petr. Bleſenſem Epiſt. XXV. Gloſſar. Iſidor. & Exc. Pithoeana: *Officiperdi, qui ſui laboris non habeant remunerationem. Catoni quoque dicuntur Officiperdi.* (Quem vero Iſidori locum magnus Litterator, P. Burmannus Secundus, ita reſtituendum docet: *Cato: quod dicitur officiperdi.* Sed pergit Daumius:) Hanc Lectionem etiam ſervant vetus Colonienſis, Lipſienſ., Aſcenſii & Branti Editiones. At Eraſmus, Pulmannus, Corderius, Friſius, & Scip. Lentulus *Officiperda* maluerunt.

DAUMIUS.

In hominibus abſurdo & incivili ingenio, qui officium non agnoſcebant, hi dicebantur apud vulgum Romanorum *officiperdae.* Barth. Lib. XXII. Adv. Cap. XV. col. 1102. *Officiperdium*, quando perditur opera in officio ingrati, ex Gloſſ. MS. laudat Barth. Rigalt. ad Phaedrum, pag. 80. 81. Edit. III. Lutet. 1617.

WACHIUS.

Cujus cum his verbis, in quibusd. Editt. Opitiana male confunduntur.

MALE SEDULUM & infelix in hoc, profecto, Diſtich. P. Scriverii fuerat ingenium, Viri alioqui de litteris meritiſſimi, qui non illud modo aliter voluerat diſtingui, ac diſtinguere ſolent omnes; verum etiam ejus inmutationis nimis certe audacter duriterque auctor eſſe poſtulaverat aliis. Ita enim in Editione ſua ipſe diſtinguit:

Gratior officiis quo ſis mage, carior eſto: &c.

Et ita in ſuam hancce ſententiam, non jam in Catonem, referente Arntzenio, commentatur ipſe, omnem licet hanc perditurus operam: „ *Quid*, inquit, *verba perdam? Non aſ-*

» *ſequitur*

138.

ΙΣΘ' ἐν προστασίῃ ΧΑΡΙεὶς, ἽΝΑ ΦΙΛΤΕΡΟΣ ΕΙΗΣ,
ΚΑΙ ΜΗ φῶσί σε τῆς ἀρχῆς ΟΛΕτῆρα κάκιστον.

GRATIOR *Officiis, quo sis mage charior, esto.*] Apud hunc Auctorem, & alios vetustiores, Officium est Beneficium: ut in illo:

Officium alterius cunctis narrare mem.

Quo gratior quis erga benefactorem, eo chariorem illi futurum dixit. Planudes vero τὸ *Gratior* χαρίεις vertit: quum tamen eo intelligatur εὐχάριστος, εὐγνώμων. Neque hoc contentus, absurdissime officium προστασίαν vertit, i. e. magistratum. Unde in sequenti versiculo, aequipollente verbo, ἀρχὴν interpretatur. Hoc modo magistratum, quem secundum legis rigorem δυσπαραίτητον esse oportet, ἀνθρωπάρεσκον facit. Quod si verum erat, officium esse ἀρχὴν, aut προστασίαν; non officiis, sed officio, dicendum erat: item, Gratior in officio, non Gratior officio.

NE *nomen subeas, quod dicitur officiperda.*] Pithoeana editio:

Ne nomen subeas, quod dicunt, officiperdi.

Sive igitur officiperda sive officiperdus, quod utrumque probum est, & utro modo dicatur, non refert, est is, in quem omnia ingesta beneficia, tanquam in dolium rimosum, effluunt: & qui, ut Seneca loquitur, *beneficia haurit perforato animo*, & transmittit, quicquid accepit. Nos ἐλεσίχαριν, non male, ut puto, reddidimus, quomodo Homero salix ὠλεσίκαρπος.

SCALIGER.

Similiter P. Blesens. Epist. XXV.

Nam genus hoc hominum, quod dicitur *Officiperdi.*

Ad eamd. rationem Plin. dicit, Lib. XVII. Hist. Nat. Cap. XXVI. *Salix ob id* dicta frugiperda.

O. ARNTZENIUS.

„ *sequitur* (Erasmus) *Poëtae mentem: nec assecutus olim Max.*
„ *Planudes, qui haec Disticha graeca fecit. Sed nec illustris*
„ *Scaliger haec digne interpretatur, qui fere succinit Erasmo,*
„ *atque arbitratur vetari nos hoc Dist. inmemores esse beneficii;*
„ *cum longe aliud praecipiat Cato. Nimirum: quo beneficiis gra-*
„ *tior sis, carior esto magis ac parcior, ne officiperdam te omnes*
„ *dicant, i. e. qui beneficia sua perdat. Haec mens est hujus*
„ *Distichi; nec audio reclamantes*". Sed & modeste ad haec respondet, & verum Auctoris animum recte defendit O. Arntzenius, de Catone melius adhuc meritus, ipso Scrive-

rio: Raro enim ille quidquam mutat, hic fere semper & ubique. „ Non reclamamus quidem, ait ille, manes candi-
„ dissimi! Libenter equidem huic expositioni, verborum-
„ que distinctioni adplauderem, si *τὸ carior* sensu, quo ex-
„ ponitur, commode diceretur, & Distichi Sententia, quam
„ jam olim Scaliger & Erasmus rectè exposuerunt, permit-
„ teret. Fateor, *cara* dicuntur, quae rara & pauca ideo-
„ que magni pretii sunt, ut *annona cara* & similia; verum
„ an ideo *homo carus* & *carior*, pro *parcior*, dici possit, judi-
„ cent alii". * Haec bene regessit in Scriverium Arntze-nius.

Nos CERTE in *Catone* illius, non deprehendimus nostrum: Qui, si quid hujusmodi dicturus erat, id in illo jam praestiterat, ubi sic Noster:

> *Si tibi pro meritis nemo respondet amicus,*
> *Incusare Deum noli; sed te ipse coërce.*

Nihilque adtinebat hic idem repeti. Namque & hoc *se coërcere* erit, si ab ingratis postmodo se Benefactor contineat; quale quiddam jam tum nos & in eo ipso Distichi praecepto senseramus. Itaque, ut vera esset in se sententia, in elocutione tamen nemo Catonem agnosceret. Qui potius filio ipse suo cavere ab *ingrato* hic volebat *animo*, ut vitiorum pessimo ac turpissimo. *Ingratum* enim *qui dixerit, omnia dixerit*, ingrata videlicet, & scelera, & mala. Et *nullum officium*, quod urget inprimis Cicero, I. de Officiis Libro, *nullum, referenda gratia, magis necessarium est*. Nimirum

GRATIA GRATIAM PARIT. Vid. Erasm. sub hoc tit. Chil. I. Ad. XXXIIII. Quam „ eamdem sententiam
„ Sophocles simpliciter extulit in Oedipo, in Colono:

> Η ΧΑΡΙϹ ΧΑΡΙΝ ΦΕΡΕΙ. I. E. GRATIAM ADFERT GRATIA.

„ Rursum apud eundem, in Ajace Mastigophoro:

ΧΑΡΙϹ

* Nempe suae Idiotismus vernaculae Virum bonum & in hoc Belgam nimis, fefellit: In ista enim, uti & Teutonica nostra, pari modo ac: *De zaak is duur*, res cara est, diceretur: *Hy is duur*, carus est, Latine: pretiose, care, vel magno pretio divendit, unde & Horatio dicitur;

> ' *Dedecorum pretiosus Emptor.*

ΧΑΡΙC ΧΑΡΙΝ γὰρ ἐςὶν ἡ τίκτουσ' ἀεί.
Ducitque GRATIA GRATIAM *semper manu*, *&*
„ *Beneficium semper beneficium parit.*

„ Quod Hesiodus velut enarrans in I. georgicon:

Τὸν φιλέοντα φιλεῖν. καὶ τῷ προσίοντι προσεῖναι,
Καὶ δόμεν ὅσκεν δῷ, καὶ μὴ δόμεν ὅσκεν μὴ δῷ,
Δώτῃ μέν τις ἔδωκεν, ἀδώτῃ δ' οὔτις ἔδωκεν.

„ Quibus significatur beneficium invitari beneficio, & of-
„ ficium officio provocari. It. Euripides in Helena

ΧΑΡΙC γὰρ ἀντὶ ΧΑΡΙΤΟC ἐλθέτω. BENEFICIUM
ut BENEFICIO *respondeat.*

Neque dubium, quin ad ea Auctor respexerit, vel etiam ad P. Syri Latina:

Beneficia plura recipit, qui scit reddere. &c.

Ait ergo: Quo tu *gratior* fueris pro acceptis *beneficiis*, eo *gratior cariorque* semper, *magis magisque* benefacienti eris: Cognoscet enim is, suum erga te minime *periisse officium.*

ALIUD nobis offert Distichum, alium sensum, vel hujus potius sententiae Parodiam, imitationisque exemplum, Cel. Withofius:

Gratior officiis quo sis, pete rarius ista: &c.

Sed aut me fallunt omnia, aut Cato de ea re, hoc certe loco, non cogitaverat.

Gratior officiis, quo sis mage carior, esto.
Gratia mutata est forsitan inde tibi.
Ne subeas nomen, quod dicitur, Officiperdi,
In te fac nemo perdat ut officium.

Montre-toi vivement sensible aux bons offices
Que dans l'occasion quelqu'un t'aura rendus;
Et n'imite pas ceux, près de qui les services
Et les plus grands soins sont perdus.

CXXXIX.

CXXXIX.

Suſpectus caveſis, ne ſis miſer omnibus horis:
Nam timidis & ſuſpectis aptiſſima mors eſt.

QUI ſibi fingit periculum, is nunquam non miſer vivit. Nihil igitur huic aptius, quam mors: quandoquidem non poteſt jucunde vivere. *Suſpectus*, hic accipit active, pro ſuſpicioſo.

ERASMUS.

SUSPECTUS *cave ſis.*] Colon. Lipſ. Eraſm. Aſcenſ. Pulm. Lentulus, aliique legunt: *Suſpectus caveas.*

DAUMIUS.

Additur ab Editore noviſſimo: Leid. pr. & tert. Nec non Vet. Chart. Membran. Voſſ. & Cod. Turic. qui tamen τὸ *a* ultimae Syll. in *caveas* in raſura ſcriptum habet.

QUATENUS laudi poſſit duci, jam ante *ſuſpicari* venturum malum aut periculum, praecipientem ſupra audivimus Gnomologum noſtrum IX^no^ hujus poſtremi Libri Diſticho: hic de *mala* tantum agitur *ſuſpicione*, quae merito dedecori ducitur & apud omnes male audit, quoniam ſua neque culpa vacat, nec poena, immo ſupplicio. Culpa, inquam, ſiquidem, ut ait Mimographus, v. 7.

Ad triſtem partem ſtrenua eſt ſuſpicio.

Supplicio vero, quoniam, teſte eodem, v. 421.

Mortem timere, crudelius *eſt*, *quam mori.*

Moriantur igitur ejusmodi homines, qui ſemper mali aliquid & mortiferi ſibi in omnibus ſubverentur, moriantur, inquit Auctor, potius SEMEL, QUAM SEMPER crudeliſſimo ſibi timore vivi enecentur. Cui enim *aptior* aut adcommodatior ſuperventura MORS umquam foret, quam ei, quem uno eodemque tempore ab omnibus ſuſpicionis perpetuae liberatura tormentis? Eſto, minus aptam opportunamque iis venire mortem, qui nimium ſecuri, numquam

139.

Φράζεο ΜΗΠΟΘ' ΥΠΟΠΤΟC Ἐὼν ἀεὶ ΑΘΛΙΟC ΕΙΗC·
ΔΕΙΛΟΙC ΓΑΡ ΚΑΙ ΥΠΟΠΤΟΙC λωΐτερος μόρος ἢ ζῆν.

SUSPECTUS *cave ſis.*] Suſpectus pro ſuſpicaci non novum eſt, Tertullianus non raro utitur, ut in Apologetico, *fallerent ſuſpectos.* Λανθάνοιεν τοὺς ὑποπτεύοντας. Et alibi frequenter. Neque ſine exemplo eſt. Graecis enim ὕποπτος non ſolum, quem alii ſuſpicantur, ſed & qui alios ſuſpicatur.

Gloſſae

Gloſſae ὕποπτος, *Suſpectus, ſuſpicioſus.* Euripides, Hecuba:

ὕποπτος ὢν τῆς Τρωϊκῆς ἁλώσεως.
h. e.
ὑποπτεύων τὴν Τρωϊκὴν ἅλωσιν.

SCALIGER.

Nam timidis & ſuſpectis a. m. e.
Hinc Juſtin. Lib. II. Cap. XIII. § 11.
Neque enim ulla eſt metuentibus quies.
Ubi vid. Bernecc. &c.

O. ARNTZENIUS.

quam de morte cogitabant; ſed iis ſaltem haec adeſſe deberet bene praeparatis, qui nullo non tempore ſibi eamdem jam jamque inminere, mortalium omnium jam pridem miſerrimi, ſuſpicabantur. Mors ergo iis hominibus, veluti alter aliquis & erumpens e nube pius AEneas, erit:

CORAM, QUEM QUAERITIS, ADSUM!

Suſpectus cave ſis, ne ſis miſer omnibus horis:
Una ſat hora mali eſt: ſuſpicione vaca.
Nam timidis & ſuſpectis aptiſſima mors eſt;
Unica quae tollit, quod male ſuſpiciant.

Ne ſois point d'une humeur ſoupçonneuſe & timide.
Les hommes les plus malheureux
Sont ceux en qui la crainte & le ſoupçon reſide:
La mort en quelque ſorte eſt moins triſte pour eux.

CXL.

Quum famulos fueris proprios mercatus in usus,
Ut servos dicas, homines tamen esse memento.

Sic utere servis tuis, licet emptitiis, ut memineris homines esse, non pecudes. Quod empti sunt, fortunae fuit: Quod homines sunt, in hoc tibi sunt pares.

Erasmus.

Homines *tamen esse memento.*] Philemon comparatione cum Menandro:

Εἰς χεῖρα δοῦλον δεσπότου μὴ συμβαλῇς.
Κἂν δοῦλός ἐστι σάρκα τὴν αὐτὴν ἔχει.

Nolito servum tradere in manus heri.
Servus licet sit, carnem eandem habet tamen.

In hanc mentem Seneca, epist. XLVII. *Libenter ex his qui de te veniunt cognovi, familiariter te cum servis tuis vivere. Hoc prudentiam tuam, hoc eruditionem decet. Servi sunt? immo homines*, &c. Vid. & Macrob. Lib. I. cap. XI. Item Salvian. de Gubern. Dei, Lib. IV.

Opitius.

Saepe minima de caussa ita saevitur a quibusdam in servulos aut ancillas, quasi humanae hi naturae participes non essent; sed pecudum numero habendi: Vel ac si ipsi potius humanitatem penitus ejurassent omnem. Cujus rei similiter atque in contrarium exempla proferunt Otho & Dionysius Melandri, Jocorum atque seriorum Tomo III. pag. 147. & 151. laudata jam, si recte memini, Commentatorum in hunc auctorem nostrum alii alibi. E quorum numero exemplorum unum aliquod ab hac sententia maxime faciens, missis reliquis, hic transcribemus: Demonax ad Lacedaemonium flagris saevientem in servum: *Desine*, inquit, *te servo tuo similem ostendere. Servus enim est, qui suis cupiditatibus imperare non potest.* Et recte quidem. Alterutrum igitur ut sit necesse est: Aut *servulum* tui similem reputabis

140.

Ἢν ΩΝΗΣῃς σαυτῷ δμῶας πρὸς ΘΕΡΑΠείην,
Σφᾶς τε καλεῖς ΔΟΥΛΟΥC, κ' ΑΝΘΡΩΠΟΥC ΟΝΤΑC ἐπίσω.

UT *servos dicas.*] h. e. καί τοι δούλους ὄντας. Quanquam servos esse dicas. Vulgatae editiones inemendate: *Et famulos dicas.* Quod quum secutus sit Planudes, perspicuitatem sententiae nubilo versionis suae obscuravit.

Homines tamen esse memento.] Menander:

Κἂν δοῦλος ᾖ τις, οὐδὲν ἧττον, δέσποτα,
Ἄνθρωπος οὗτός ἐστι.

Juvenalis:

— *Usque adeone Servus homo est.* —

SCALIGER.

ERASMUS, Col. Lipſ. Pulm. Lent. Aſcenſ. & Hier. Paduan. parte IV. Lib. III. Cap. IX. legunt:

Cum fueris servos proprios mercatus in usus,
Et famulos dicas, homines tamen esse memento.

Brantus: *Hos famulos dicas.*

DAUMIUS.

Barthius ad Lib. II. Silv. Papinii, Carm. VI. v. 14. scribit: Ex communi Romanorum Dominorum more loquitur, qui ambigebant saepe ex nimia superbia, utrum *homo* esset *servus*, Itaque humanitatem amici sui occulte hic commendat. Juvenal. Sat. VI. v. 222. *O demens, ita* servus homo *est?*

IDEM.

putabis *hominem*, ac propterea humaniter tractandum; aut infra servilem conditionem ipse te abjicies. Utrum velis, elige.

ADDEMUS huic aliud & e sacro Codice. Idem ille humanitatis sensus, quo adfectus erga infimae fortunae homines famulosque suos fuerat, in tranquillis rebus, Sapientiae cum Patientia conjunctae exemplum, Jobus, in adversis, ipsi solatium quoddam praebuit. Unde sic ait Cap. XXXI. v. 13. & sqq.

אם אמאס משפט עבדי ואמתי · ברבם עמדי :
ומה אעשה כי יקום אל · וכי יפקד מה אשיבנו :
הלא בבטן עשני עשהו ויכוננו ברחם אחד :

H. E. Secundum Castalionem: *Si servi aut ancillae meae jus*

jus detrectavi, cum mecum contenderent: Ecquid agam cum surget Deus, cumque inquiret, quid ei referam? Cum idem illum, qui me, fecerit *in ventre*; idem nos condiderit *in utero*. Parique modo procreari jusserit: quid enim? *Infantem* utrumque *nudum*, ut supra Noster. Et Epictetum de ea re aliquoties jam monentem audire meminimus.

SUPERSEDERE tamen nos hoc praecepto poteramus, oppido inutili: tanta demum nostri est elegantia saeculi! Vel, si vera sunt illa, quae nuper prodita, scripto quodam, e menstrua aut semestri deprompto ἀποθήκῃ *, corrigen-

* Het Européis Magazyn der byzondere Zaken, in het Ryk der Natuur, in de Staaten, en in de Weetenschappen voorvallende. *Multum in parva.* XX. Stuk. Febr. 1756. p. 111. en volg. onder de Titel: *De* VERDURVENHEID

CXLI.

Quam primum rapienda tibi est occasio prima:
Ne rursus quaeras, quae jam neglexeris ante.

OCCASIO, quam ante dixit frontem habere capillatam, statim est arripienda: ne, si se subduxerit, frustra quaeras postea, quae prius contempseras.

ERASMUS.

HORAT. Epod. XIII. v. 3.
—— —— Rapiamus, *amici*,
Occasionem *de die*.
Symmach. I. Epist. VII.
Occasionem rapere *prudentis est*.

DAUMIUS.

NON MODO DIMITTENDA non est e manibus OCCASIO, quam ad rem bonam utilemque tibi aliisque futuram nactus aliquando fueris efficiendam; sed etiam, quod majus arduumque magis, ipsi *quamprimum* in occursum sponte tua a te eundum, eademque *arripienda*, statim ut oblata, captandaque est,

Antea,

rigendus potius atque ita hujus aetatis genio adcommodandus erit Cato noſter:

Ut ſervos dicas; dominos *tamen* eſſe, MEMENTO!

* *

Quum famulos fueris proprios mercatus in uſus;
Hac tibi ſufficiat commoditate frui.
Ut ſervos dicas, homines tamen eſſe memento:
Serva homines; ſervent ſeſe homineſque tibi.

Commendant aux valets qui ſoignent ton ménage,
Epargne-les dans leur emploi.
Penſe, quand tu les vois gemir dans l'eſclavage,
Qu'ils ſont tes ſerviteurs, mais bommes comme toi.

...EID *der* DIENSTBODEN, *veroorzaakt en gevoed door de* Dwaasheden *hunner* Heeren *en* Vrouwen. *Uit* the World. January 6. N°. 157.

** Heeren Knegts. *Seigneurs Valets.* Clem. Marot, quelque-part.

141.

Ἅρπαστον αἶψα ΛΑΒὴν τὴν ΠΡΩΤίςως ἐπιοῦσαν,
ΜΗδὲ δίωκε ΠΑΛΙνδρομος, ὧν πάρος ἐξαθέρισσας.

QUAM PRIMUM *rapienda*] Non laudo Planudis λαβὴν ἀντὶ τοῦ καιροῦ, neque μηδὲ δίωκε, ἀντὶ τοῦ ἵνα μὴ διώκῃς. Et ut uno verbo dicam, τὸ πᾶν βαρβαρίζει.

SCALIGER.

NE RURSUS *&c.*] Τὸ *rurſus* ponitur pro *contra, viciſſim.* Vid. ſupr. L. IV. Diſt. VII. eleganti oppoſitione, *ne contra* vel *viciſſim quaeras, quae ante neglexeris.* Eleg. imitatur Virgil. L. IV. AEn. v. 534. Ubi Dido:

En quid ago? rurſusne procos irriſa priores Experiar? &c. O. ARNTZEN.

Antea, quam tenues rurſum evaneſcat in auras.

Prius illud ſupra jam tradidit Noſter, Diſt. XXVI. Libri II. ubi & poſterius hoc huic ſervatum loco, praemonuimus. In illo praecipue damnis, non effugiendis aliter, provide

 ſane

ſane praecavetur: per hoc etiam utilitati conſulitur, quae quandoque, in publica privataque re, in pace pariter ac bello, in forenſibus non minus, atque civilibus domeſticiſque negotiis, eſſe maxima poteſt: Si res quaeque fiat, aut paretur in tempore, & abundat hujus rei exemplis omnis cujuſcumque aevi hiſtória, neque caret haec noſtra aetas, adeo ut de re certiſſima verba facere multa, ſit ſupervacuum.

INGENIOSE Eraſmus, ut ſaepe ſolet, tit. PREMENDA OCCASIO, qui eſt IↃCCCXXXII. Chiliad. III. Homericum ad hanc rem adcommodat flectitque Oraculum, ait enim: „Qui ſignificabit modis omnibus inſtandum eſſe, „ nec omittendam e manibus *ſemel oblatam occaſionem*, ac„ commodabit illud ex Odyſſeae Δ.

ΥΜΕΙϹ Δ' ΑΣΤΕΜΦΕΩϹ ΕΧΕΜΕΝ ΜΑΛΛΟΝ ΔΕ ΠΙΕΖΕΙΝ.

„ VOS PREMITE ET VINCLIS MAGIS ARCTE „ STRINGITE CAPTUM.

„ Quod quidem, inquit, detorquere licebit ad id, cum „ dice-

CXLII.

Morte repentina noli gaudere malorum.
Felices obeunt, quorum ſine crimine vita eſt.

SI mali ſubito moriantur, dolendum magis eſt, quam gaudendum. Gaudendum potius in morte bonorum, quorum mors felix eſt. Vel ſic, ut vertit Planudes, tametſi malus auctor. Si videris malos ſubito tolli, noli gaudere. Contingit idem bonis viris & innocentibus. Ut intelligas, hoc caſu accidere, non vindicta Numinis.

Hacc indicavi, non ut inſecter Planudem: ſed ut nobis Graeci viciſſim ignoſcant, ſicubi labimur in peregrina lingua.

(*Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte?*)

ERASMUS.

NIHIL hic mutant Codd. ſcripti vel editi. Attamen vix dubito, quin pro *malorum* ſcribendum ſit h. l. *tuorum*. Puto, mutarunt hoc, qui neſciebant, mortem repentinam atque inopinatam in voto fuiſſe mortalibus nonnullis priſcis. Vide quos citat Pitiſc. Plinium nempe & Plutarch. ad Sueton. Jul. Caeſ. Cap. LXXXVII. *Et pridie, quam occideretur, in ſermone nato ſuper coenam ap. M. Lepidum, quiſnam eſſet finis vitae commodiſſimus, repentinum inopinatumque praetulerat.* Talem obitum Graeca voce dicebant εὐθανασίαν. Sueton. Auguſt. Cap. XCIX. &c.

O. ARNTZEN.

„ dicemus impetus animi hoc magis & magis eſſe coër-
„ cendos rationis moderamine, quo magis efferveſcunt &
„ ad malum ſolicitant. “ Adde: aut etiam bono alicui in tempore & tranquillis ſtudiis adprehendendo, aeſtu ſuo nimio, obſunt atque officiunt. Huic injicienda vincula Proteo,

——— *Hunc frenis, hunc tu compeſce catena.*

Quamprimum rapienda tibi eſt Occaſio prima:
Nulla alia, haec ſimul ac excidit, apta tibi eſt.
Ne rurſus quaeras, quae jam neglexeris ante;
Turpe tibi haec ducas antea negligere.

Dès que l'occaſion devant toi ſe préſente
Apporte tous tes ſoins pour pouvoir la ſaiſir:
Quelque-fois vainement on tente
Ce qu'on a negligé de faire réuſſir.

142.

ΜΗ ΕΠΙΧΑΙΡΕ κακῶν ΘΑΝΑΤοις φίλος ἐξαπιναίοις·
Ὅτ7ι καὶ ἐσθλοὶ ΘΝΗΣΚΟΥΣ', ὧν ΒΙΟΣ ἄμμορος αἴσχους.

MORTE *repentina.*] Neque hic nobis ſatisfacit. Inſulſit etiam φίλος, quod in Latino non eſt.

Felices obeunt.] Deeſt τὸ SIC. Qui repentina morte moriuntur nullis foedati criminibus, *felices* ſunt. In repentina morte nullum eſt probrum, niſi quis probris contaminatus ita moriatur. (*Hoc hactenus excerpſit &* Opitius, *laudato ſibi toties auctore, qui vero ſic pergit, neque enim ſibi ipſe is ſatisfecit ſupra jam dictus:*) Planudis interpretatio paulo obſcurior.

SCALIGER.

IN omnes partes & quaſi formas inſtar Protei ſe vertunt Interpretes Eraſm. Scalig. aliique. Fingunt enim adduntque ea, quorum in ipſis verbis nec vola nec veſtigium reperitur. Impoſſibile eſt ex iis ſanum elicere ratiocinium. Vide enim ineptiſſimam argumentandi rationem: Noli gaudere morte repentina malorum. Cur? nempe illi obeunt felices, quorum vita eſt ſine crimine. Quaeſo, quid hoc ad malos & mortem repentinam eorum facit, tum quare ſubito talium exceſſu non ſit gaudendum? Sine dubio latet ulcus in voce *Felices*. Emendandum cenſeo unice: Sic plures *obeunt*, *q. ſ. c. v. e.*

WITHOFIUS.

 NON

NON MALE QUADRARE huc videtur illud, quod in quibusdam Codd. hisce insertum inmixtumque Disthichis repertum est, prouti recte id emendatum a Viro Docto, quem merito laudat Editorum novissimus:

Laetandum est vita: Nullius morte dolendum;
Cur enim eum doleas, a quo dolor ipse recessit?

Certe haud parum inde lucis huic nostro adfunditur. VITA tantum convenit *laetari*, *non ullius* MORTE, sive tuorum, sive etiam alieni; &, *bonusne* idem ille fuerit, an *malus*. Quodsi tamen alicui congratulandum in obitu, *id solis* fieri conveniat iis, ut *felicibus* in *vita* similiter ac *morte*,

QUORUM SINE CRIMINE VITA EST.

Noli ergo *gaudere morte* ullius, cujuscumque etiam & quacumque illa, quoniam non est nisi *vita laetandum:* Neque gratare cito, placideque ac nullo cum cruciatu defunctis, si tamen *mali* fuerunt illi: Non ii idcirco *felices*, etiamsi ista veluti εὐθανασίᾳ frui videantur, tuque nescis, an non *mors* tam *repentina* pars sit quaedam eorum poenae, accelerati-que sceleribus interitus. Sed, contra, *nec ullius morte dolendum*, certe non bonorum ac justorum, quoniam illi FELICES OBEUNT, ubi defuncti tandem sunt hujus vitae laboribus atque molestiis., *Nullius* proinde *casibus ingemisce*, quod manifesto Epicteteum erat; simul, & *laetare morte nullius*. Quod nec minus sapientis est, qualemcumque professi disciplinam.

ITA NON MULTUM alieni a sensu sumus Arntzeniano, nisi quod is vocem, *malorum*, mutari jubet in, *tuorum*: quod nos ita non accipimus. Semper enim, vi oppositionis, ad eos tamen recurrendum, *quorum sine crimine vita peracta non fuisset*, hoc est, qui cum alteris illis comparati, *mali* sunt, & quorum mors cum illorum *felicitate in obitu* confundenda non esset, ex sensu Auctoris nostri. Sed multo minus se nobis adprobat Withofianum illud: *Sic plures obeunt*. Ut enim PLURES dixerit Noster eos, qui sunt oppido paucissimi,

(Rari quippe boni,) *quorum sine crimine vita est:*

Quomodo tam facile persuadeamur, postquam suum illud nobis jam insusurraverat alibi:

NEMO

NEMO SINE CRIMINE VIVIT?

Morte repentina noli gaudere malorum.
Mortem obeunt pariter, ceu malus, ipſe bonus.
Felices obeunt, quorum ſine crimine vita:
Materies potior laetitiae iſta tuae eſt.

Ne fais point éclater ta joïe
Quand tu vois les méchans ſurpris par le trépas.
Heureux qui vit ſans crime, & dont la droite voïe
Termine ſa courſe ici bas.

CXLIII.

Quum tibi sit conjunx, ne res & fama laboret,
Vitandum ducas inimicum nomen amici.

Si pauper habueris uxorem, quae laboret fama, h. e. de qua homines male loquantur, (*ducas*) id est, existimes, nomen amici vitandum esse, utpote inimicum famae tuae. Videberis enim prostituere uxorem hoc praetextu. Et hoc nomine divites pauperum uxores captant. Ita propemodum Planudes, tametsi potest & alius esse sensus. Nimirum hic: Si tibi sit uxor re satis lauta famaque secunda, noli te dare in familiaritatem potentum: ne quid labis uxori tibique contrahas.

ERASMUS.

Ne *res & fama.*] Ita ex edit. Pithoeana legit Scaliger, atque sic exponit, uti & nos interpretati sumus: Si tibi sit res & uxor, cavendum, ne quis nominetenus amicus nimium familiaris cum uxore tua consuetudinem non honestam habeat, unde tua fama laboret: & praeterea mulier in moechum bona tua congerat, unde res familiaris tua laboret.

Ita *nomen amici* erit amicus ipse. Ut *nomen agelli* Val. Catoni agellus. Amicus inimicus, φίλος ἄφιλος.

OPITIUS.

Oxymoron. Vid. Voss. Instit. Orat. L. V. C. XII. p. 412. *Nomen* pro *re &c:* Vetus Codex: *Cum conjux tibi sit, nec res & fama laboret* &c. *Nomen amici:* Recte veteris Codicis Glossa de adulteris hoc excipit. Vel sit sensus: ne laedas amicos opum caussa. *Nomen amici*, nomine amicum, re inimicum.

DAUMIUS.

Posteriores ut plurimum *cogitationes sapientiores esse solere prioribus*, in hoc Disticho verum experimur; sive unius Erasmi respectu, sive & reliquorum fere Commentatorum omnium, utpote quorum postremus, V. Cl. Jo. Hildebr. Withofius, post illius ultima, quae ad rem faciant, magis, quam ceterorum ullus, contulit. Ita autem hic: „ Mox, inquit, Dist. XLVII. *Quum tibi sit conj.* „ *&c.* Absurda sententia in priore versu est. Quid? an, „ qui maritus est, eam solam ob causam omnes aliorum „ amicitias vitare debet? An, qui uxorem ducit, ejus res „ fami-

143.

Πτωχὸς ἐὼν καὶ ἜΧων κάλλει περίπυστον ΑΚΟΙΤΙΝ·
Πλαττόμενον ΦΙΛίην κακὸν ἐχθρὸν πάγχυ ΦΥΛΑσσΟΥ.

QUUM *tibi sit conjux.*] Et hic quoque duarum vocularum NEC & NE lectio diversam sententiam in editionibus peperit. Pithoeana habet, NE. quam sequimur. (*Sequentia usque ad voces φίλον ἄφιλος dedit jam supra Opitius.*) Si retines NEC, haec erit sententia: si felix es & a conjugio, & a re familiari, fuge esse fictus amicus, ut verbo tenus, non etiam re amicis prodesse velis, quum integris rebus tuis non possis illis opem in re aspera navare. Tunc ita verterim:

> Ἢν γαμετὴν οἰκουρὸν ἔχῃς, τὰ δὲ χρήματα σῶα,
> Καὶ σῶον κλέος ᾖ, ἀφίλου φίλου οὔνομα φεῦγε.

Tanquam velit dicere: non debet fictus esse amicus ille, cui omnes partes felicitatis constant, a matrimonio, a fama, a re familiari. Nihil eum excusat, quin opem amicis ferat.

NEC *res & fama laboret.*] Planudes legit: *Et res & fama laboret.* Vertit enim πτωχὸς ἐὼν, i. e. res laboret tua, & mendicus sis. Sed omisit, *fama laboret.* (*Quomodo igitur legit:* Et res & fama laboret? *Sed hoc est, legerat sine dubio Planudes:*

Quum tibi sit conjux nec res, & *forma* laboret, *s. in periculo sit. Unde illud ortum, quod sequitur:*) Illud vero ridiculum: — ἔχων κάλλει περίπυστον ἄκοιτιν. Gnomologus vero non magis in uxore, quam in marito κάλλος περίπυστον exigit.

SCALIGER.

Consulenda sunt, quae Cl. Rescriptorum Auctor de hoc Disticho erudite disseruit Capp. XX. XXI. & XXII.

O. ARNTZENIUS,

qui iis ipse tamen, *usque ad aras amicus*, calculum suum non adjicit: neque nos subscribere possumus.

„ familiaris ideo statim laborabit, si aliquem habeat amicum? Miserrima sane conditio haec foret. Miror, summum Scaligerum hanc lectionem ex Pithoeana Editione recepisse, quae tamen sanas interpretationes non admittit. In veteri Codice, sicut Daumius testatur, erat *nec res & fama.* Idem in antiqua Antverpiensi Editione invenio. Et sane τὸ *nec* genuinum est, & nihil nisi levicula adhuc menda restat. Corrige sine ullo scrupulo:

„ *Quum tibi sit conjux* nec res; ne *fama laboret,*
„ *Vitandum ducas inimicum nomen amici.*

„ Quum,

„ Quum inquit tibi uxor ſit ; ſed res familiaris anguſta,
„ vitandum erit nomen amici, quod famae noxium videtur.
„ Cum enim inops exiſtas & pauper, qualis ubique
„ jacere ſolet, omnes exiſtimabunt, appeti hanc familiaritatem
„ non tui ipſius, ſed conjugis cauſa. Sic vocula
„ *nec* iterum L. I. D. XXVIII. pari ſtructura adhibetur:
„ *Si tibi ſunt nati*, nec opes; *tunc artibus illos inſtrue*. Et
„ vel ſolus hic locus emendationis veritatem oſtendit."
Opportune ſatis; fateor equidem. Neque tamen vel ſic omnino nobis emendationis probat neceſſitatem. Poterat enim & ille ipſe, Diſticho tamen ſalvo, inde ſenſus colligi. Quomodo nempe eumdem jam percepit *Eraſmus*, neque propterea in contextu quidquam mutavit. Cui enim pronum, ut re laboret familiari, ei certe res anguſta domi eſt, nec idcirco tamen opus, *ut* plane *res ſit* nulla. Id enim ſibi vellet, qui foret dicturus:

Quum tibi ſit conjux, nec res.

Aliud erat in liberis, ubi dixerat: *nec opes*, ſcil. magnae. Hic vero EST CONIUX, NEC RES, omnium extremam ſignificaret mendicitatem. Quis autem ejusmodi marito, aut dilectiſſimae etiam conjugi, timendus eſſet umquam amicus? Quae videlicet, pictore, Horatio poëta,

Horret capillis, ut marinus, aſperis,
Echinus, aut currens aper;
Amata nautis multum & inſtitoribus.

Aut igitur nulla, aut leviſſima, re vera, mutatione opus, idem tamen ut maneat ſenſus, ab illuſtri hoc expoſitus Criticorum Pari, Erasmo & Withoſio, iſta, verbi cauſſa:

Quum tibi ſit conjux, ne res, aut fama, laboret.

Fieri enim omnino poſſe, ut vel re integra, vel adaucta etiam, laboret fama: itemque poſſe fieri, fama ut ſervata integra, res tua decreſcat tamen, quis non facile intelligit? Sed Noſter utrique proſpectum ſapienter eſſe voluit. Vetat igitur ita profundi omnia in amicos, tuis inpenſis adjuvandos, ut inde *res laboret* domeſtica tua, praecipue *quum tibi ſit conjux*, quae pari gradu, quo *tu ipſe ſemper tibi proximus*, (conf. cum ultimo primi L.) & *proxima tibi* eſt, cum iis, quae deinde ſequuntur, liberis, familia. Sic re ipſa *vel optima nomina fiunt mala*, & vere ejusmodi amicus, cui tu cum detrimento familiae, nimium indulſeris, dici poſſit

INIMICUM NOMEN * REI TUAE. Tu ergo, mihi crede, id *vitandum ducas:* Nam *tua res* agitur. Hoc alterum. Sed poſſit utique & ab amico, paullo amiciore conjugi tuae, quam tibi, qui te dum ambit, illam adpetit, in diſcrimen adduci cum vitae tranquillitas, tum conjugii felicitas pariter & integritas, forte & ſalus tua, quaeque praeterea maximum eſt omnium, ipſa etiam BONA FAMA: Tu igitur proſpice prudenter tibi, hiſque, quae dixi, ſimul omnibus, & praecipuè *Famae* tuae, cui quippe maxime *inimicum* adverſariumque, tale AMICI NOMEN, (quid enim id aliud, praeter *nomen*?) ſub honeſta amicitiae ſpecie capitalem obtegens inimicitiam atque infamiam, futurum erat. Tibi proinde ipſi, ſi Famae conſultum velis, tibi, inquam,

Vitandum ducas inimicum nomen *amici*;

quo colere te, quo tibi blandiri, quo te exornare modis omnibus homines geſtiunt doloſi & fraudulenti. Apage ſis iſtam amicitiam, neque nomen adfectes, quod cum ignominia conjunctum eſt. Denique, ſive famae, ſive familiae, damnoſum nimis, quemcumque eum, fuge amicum. Haec vera, genuina haec, haec utrimque ſibi conſtans, Diſtichi mens eſt; neque moramur ſecus ſentientes: Ut aliquando & nos criticum illud detonemus ore celeuſma.

DE AMICA, quam lectionem defendunt Marqu. Freherus, Scriverius & fuſius omnibus Cannegieterus, mentionem nos in Tetraſt. injicimus.

Proſpice prudenter, ne res & fama laboret:
Quum tibi ſit conjunx, hanc, ut amicus, habe.
Vitandum aſt ducas inimicum nomen amici:
Sit nec amicus ei; nec ſit amica tibi.

Ton deſtin malheureux t'a fait prendre une femme
Qui n'a ni grand bien, ni pudeur: **
D'ami de ſes amans fui le ſurnom infâme,
De crainte d'ajoûter le crime au desbonneur.

---

* *Nomen*, Debitor, ut in illo:
Vel optima NOMINA, *non appellando, fiunt mala.*
Vel, ſi appelles, tuumque repetas, tum certiſſime ex *Amico inimicum* facies.
** *C'eſt être à la mode d'un côté, & raiſonner conſéquemment de l'autre.*

CXLIV.

Quum tibi contigerit studio cognoscere multa,
Fac discas multa, & vita nil velle doceri.

Quo plura didiceris, hoc plura inde cognoscere, ne videaris indocilis ullius rei.

ERASMUS.

FAC *discas multa, & vita nil velle doceri.*] Vett. Edd Lips. & Col. *Vita nescire doceri.* Pulcre, judicio Barthii. Ascens. Fris. Cord. Lent. & Palm. *Vites nil velle docere.*

DAUMIUS.

Non refragamur lectioni: NESCIRE DOCERI. Et omnino vim quamdam habet & argutiam: *Nihil vis* nescire; *cave ne unum hoc* nescire *videaris*: DOCERI TE.

QUOTIESCUMQUE FILIUM hactenus ad DISCENDUM inpulerat; quoties vero non, vel quando aut ubi non eum ad litterarum optimarumque rerum artiumque providus parens, incitabat studia? Toties ipsi scopum hunc, quo contenderet proposuisse, metamque laborum eam praefixisse videbatur, vir ut idem aliquando doctus evaderet, inque ipsa scientiarum cultura vitae praesidium, aut subsidium etiam, adversitatis solatium, ingravescentis quoque aetatis quaereret haberetque oblectamentum. Fac igitur ut paterni suique voti compos ille juvenis metam istam aliquando adtigerit, inque virili aetate, vario & multiplici *studio cognoscere* se *multa*, sit revera tandem adsecutus, non ficta sibi insolenter stolidae opinionis umbra perculsus aut quasi fascinatus: Quid tum? cessabitne tunc a studio, inque parta sibi scientia conquiescet? Dicetne cum insipiente illo, ne dicam Sapiente: HEU QUANTUM EST QUOD SCITUR! Minime vero, si sapit. Sed: QUANTUM EST QUOD NESCITUR! Nisi sua ipsum in errorem induxerit imaginatio, ut simulacrum cibi pro carne vera captet, nubemque, quod dicitur, expetat pro Junone. Namque & hae vere, & rectius, quam hydropicorum desideria avarorum,

Quo plus sunt potae, plus sitiuntur, aquae. Ita

144.

Εἰ ΣΥνέβΗ ΣΕ ΜΑΘεῖν μακρὸν ἐσπουδακότα ΠΟΛλὰ,
Σπεῦδε ΜΑΘεῖν καὶ ΠΛΕΙΟΝΑ, φεῦγε ΔΕ τὴν ἀμέλειαν.

QUUM *tibi contigerit.*] Uno disticho comprehendit, quod alibi diversis locis: *Multa legas facito.* Item, *Ne pudeat, quae nescieris, te velle doceri.* Ex Cleobulo supra adduximus: πολυμαθῆ μᾶλλον ἢ ἀμαθῆ εἶναι. Planudaride & ἐλλιπῶς, φεῦγε τὶ τὴν ἀμέλειαν. Et nescio quorsum τὸ τί.

SCALIGER.

FAC *discas multa, vita nescire docere.* Ad sententiam h. Dist. spectat locus Ciceronis de Seneƈt. Cap. XIV. *Ut honestum illud Solonis sit, quod ait versiculo quodam, ut ante dixi, senescere se multa indies addiscentem.* &c.

O. ARNTZENIUS.

Ita similiter, quo quis plura addidicerit, eo plura magis magisque perdiscere concupiscet. Idque est, quod Noster ea verborum serie innuit: Datum est *cognoscere* MULTA; *Fac* ergo ut *discas* MULTA: Namque & tibi id praecipue, ut HABENTI, DABITUR, quod frustra injungeretur aliis non aeque, quo plura lucrentur, habentibus.

OCCURRITUR autem hic inprimis isti malo, quod ut morbus aliquis ἐπιδήμιος nimium quantum grassatur inter eruditam plebeculam, JACTANTIAE & ARROGANTIAE, ex adquisitis assiduo studio quibusdam scientiis, non minus stolidae ac dementi, sane, quam, quae ditioribus plerumque insidet hominibus, ex congestis adcumulatisque opibus originem trahens. Quodsi enim neque dives quispiam, neque doctus est, nisi cum indigentioribus comparatus, aut inperitioribus *; ubi jam, quaeso, dives est, aut ubi doctus aliquis? Re scilicet vera, non nomine tenus. Quos namque novimus ditissimos, quousque collati sunt cum pauperioribus, divites videntur omnino: Quos doctos, ii indoctiorum respectu habentur eruditi. Sed confer mihi, quaeso, illos divites cum Indiarum domino, quem

* Cic. pro M. Marcello: *Quidquid enim est, quamvis amplum sit, id certe parum est tum, cum est aliquid amplius.*

quem magnum vocant *Mogulem*, & cujus reditus in dies ſingulos millies aeſtimabantur millenis aureis; jam perdiderunt, credo, illam qua ſe jactant, opulentiorum dignitatem, qua & ipſe exutus ille dominator Aſiae,

Irus & eſt ſubito, qui modo Croeſus erat.

Eodem plane modo vel ſapientiſſimus quiſque rerumque ſcientiſſimus, noſtratium, coeleſtibus comparatus Intelligentiis, quid jam ſapit, aut quid deſipit? Quid eſt quod ſciat, quidve ignorat, aut quidnon ignorat potius? Omnem, profecto, ſpeciem habitumque exuat ſtatim oportet Sapientiae atque Scientiae. Ubi igitur relictus oſtentationi locus? Atqui ſane nullus eſt, ſi vere ſapias. Diſcendum ſemper ulterius, atque magis magisque proficiendum, ubi jam maxime didiceris ac plurimum diſcendo profeceris. Tu igitur & adhuc FAC DISCAS, & VITA NIL VELLE DOCERI, quaſi jam ſatis ſuperque omnia edoctus. Hoc Cato voluit, hoc Epictetus, qui non minus acriter iſti contra repugnat & Philoſophantium arrogantiae atque oſtentationi, quam muliebris mundi ſtudio nimis exquiſito confert, Capite, quod ſolum nobis reſtabat, LXX. licet & hoc ſuperius alicubi jam indicato: Ὅταν εὐτελῶς ἡρμοσμένος ᾖς κατὰ τὸ σῶμα, μὴ καλλωπίζου ἐπὶ τούτῳ, μηδ᾽ ἂν ὕδωρ πίνῃς, ἐκ πάσης ἀφορμῆς, λέγε, ὅτι ὕδωρ πίνεις. Κἂν ἀσκῆσαί ποτε πρὸς πόνον θέλεις, ΣΕΑΥΤΩι καὶ ΜΗ ΤΟΙC ΕΞΩ, μὴ τοὺς ἀνδριάντας περιλάμβανε· ἀλλὰ διψῶν ποτὲ σφοδρῶς, ἐπίσπασαι ψυχροῦ ὕδατος, καὶ ἔκπλυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς. H. E. *Si apte convenienterque naturae didiceris uti corpore, ne ob id tibi placeas, veluti quarum eſt, forma gloriari corporis externa. Nec, ſi aquam potas, ad quamvis occaſionem te frigidae potorem eſſe dictita. Quod ſi quando ad moleſtiam te vis exercere,* IN TUUM, NON IN EXTERORUM USUM AUT GRATIAM *id facito.* Itaque *ne ſtatuas amplectere: Sed ſi quando vehementer ſitieris, frigidam tunc hauſtam exſpuito, ac dicito nemini.* Confer & cum hoc LXVIII. ex Enchiridio Caput, quod nos jam loco ei maxime conveniente dedimus.

SIC PROPOSITUM nobis, quo decurreremus, emenſi ſtadium, ad metam nunc properamus. Oſtenſum enim jam eſt atque per ſingula quaeque, hac in Hiſtoria, demonſtratum, totam Epicteteam eſſe Catonis noſtri, in hiſce Diſtichis, doctrinam: Ita ut haec illi diſciplinae philoſophicae novam quamdam gratiam, Philoſophia vero eadem hiſce viciſſim ſententiis majorem vim atque robur

quod-

quoddam facile conciliet. Quod ſi pervicerimus contenti ſumus. Major tamen adhuc veluti triumphus aliquis acceſſerit, ſi neque Philoſophi, ſeveriſſimi licet, auctoritas, neque Poëtae utiliſſimi gratia atque jucunditas, ſed ipſa Veritatis pondera, non dico admiratores ſtudioſos, ſed ſeſe dignos atque idoneos nacta diſcipulos fuerint. Utinam ergo in omni vita numquam oblivioni traderentur, ſed ipſa executione magis magisque corroborata vigerent, ſalutaria haec praecepta, quibus & tenera jure optimo inbuitur aetas, ut ad majora indies auſpicato queant adſurgere, veroque de rebus judicio potius, quam nugis, inde a primis pueritiae annis ſerio adſueſcant. Utinam majores natu viam ipſis ſuo exemplo ſternerent, quo intelligere daretur inprovidae juventuti, quomodo in omni aetate eſſent utilia magis, quam quae jucunda tantum & amoena, amplectenda. Utinam & pueri, & juvenes, & integra aetate viri, & ſeniores denique, quod in priſcis Perſarum moribus laudat Xenophon, Cyropaedias Libro I. id tantum omni ſtudio certatim quaererent, ὡς ἂν βέλτιστοι εἶεν οἱ πολῖται *ut optimi efficerentur cives!* Quo te vero cumque vertas, enuntiemus iſtud potius μεταφορικῶς, quam proprie, emedullatum atque eviſceratum ſine corde cerebrum invenire datur, aut cordis habitus, ſive (quod illa Phaedri ajebat vulpecula:) *quam pulcra facies*, at: *cerebrum non babens!* Ideo quaerenti mihi & diu, & multum, ſoliciteque, reliqua inter omnia anhelanti, uti conſtaret, Veritas quaenam ceterarum foret ultima atque extrema omnium, tandem reperta haec eſt, quam idcirco ſolito majoribus exprimendam dedi litterarum typis:

CONJUNGE CEREBRUM
CORDI:
COR CEREBRO.
ET CESSARE TIBI ATQUE QUIESCERE DABITUR.

In quo & nos gradum nunc ſiſtimus, indeque fortaſſe alio tempore, modoque alio, alia denique occaſione, novum, ſi voluerit Deus, inchoaturi repetemus curriculum.

Quum

Quum tibi contigerit ſtudio cognoſcere multa;
Tunc tibi multorum certior uſus erit:
Fac diſcas multa & vita nil velle doceri.
Quo careat rudior, tune carere potes?

EPILOGUS.

Miraris verbis nudis me ſcribere verſus?
Hos brevitas ſenſus fecit conjungere binos.

SENTENTIA nudis verbis explicanda eſt: melius enim meminimus quae brevia ſunt. Idcirco nudis verbis ſingula praecepta, ſingulis Diſtichis complecti voluit, ut apertior eſſet & brevior.

ERASMUS.

PRAE ſe fert optimus Vates exiguitatem Spiritus in ſe Poëtici & Doctrinae Philoſophicae.

BARTHIUS.

Hos brev. ſ. ſ. &c.] Aſcenſ. Lipſienſ. vet. & Colon. Editiones: *Haec brevitas.* Optime, judicio Barthii. Imperator Ali: *Praeſtantia ſermonis conſiſtit in brevitate.* Notae Nobiliſſ. Barthii continuantur Adverſar. L. CX. Cap. XVI. L. CXXXVII. C. XX. L. CXLII. C. VIII. & XVIII. L. CXLVIII. Cap. X. XI. & XIV.

DAUMIUS.

CATONI hoc Epilogi Diſtichum adjudicant alii, alii abjudicant. Nos, in neutram partem proniores, neque multum in iſto cum lucrifacturum, neque perditurum multum admodum, arbitramur. Verum eſt, quod illi urgent, qui Auctore ſuo hoc noſtroque indignum id eſſe putant, Cannegieterus ante alios atque Arntzenius, VV. C L L. ſaepius ineptos ſciolos ac paedagogos temerarios vel optimis auctoribus ſuam male commodaſſe operam, adſuentes hinc inde ſuos pannos illorum purpurae: quibus injuriae maculis extrinſecus adfricatis plus etiam, quam alii, inhoneſtatus eſt Phaedrus, Auguſti Caeſaris Libertus, ſcriptorque elegantiſſimus ac politiſſimus: Sed effugere iſti alieni naevi plane non poterunt ſeveros Criticae oculos: Et ſuffecerit, hac occaſione, tantum indicaſſe, fraudem utique ſubeſſe ſe-

Quelque instruit que tu sois, pense que la science
Doit s'augmenter chez toi de toutes les façons:
Fui cette vaine suffisance
Qui ne veut pas d'autrui recevoir les leçons.

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ.

Θαυμάσεις ἐπέεσσι σιχουργήσαντά με ΓΥΜΝΟΙΣ;
Τοῦτο ΔΕ νοῦ βραχύτης δρᾷ ΣΥΝ ΔΥΟ ΤΑῦτα τιθεῖσα.

MIRARIS *verbis.*] Sordidum Planudis τὸ σιχουρεῖν, & monachale.

Ridiculum etiam τὸ νοῦ βραχύτης, ἀντὶ τοῦ, τῆς συντομίας τῆς περιοχῆς, τῆς βραχυλογίας.

Nam νοῦ βραχύτης in longissima Marsi Amazonide, contra quam voluit Auctor. νοῦ βραχύτης non est brevitas arguta sententiae, sed defectus sensus communis.

SCALIGER.

Nam

sequentibus, quae nimium patienter in omnibus omnia fere sunt tolerata Phaedri editionibus:

Lib. I. Fab. X. v. 3.

Hoc adtestatur brevis AEsopi fabula.

Quare enim hoc non omnibus aequo jure adderetur fabularum apologis? Nisi quod Aesopias, suas ipse vocat, non Aesopi, & abundare rebus potius habet, quam verbis.

Fab. XIII. v. 13. & 14.

Hac re probatur, quantum ingenium valet.
Virtute semper praevalet sapientia.

Quid enim opus duplici apologo, cum alter meliorque jam legatur ab initio? Fab.

Fab. XV. v. 3.

Id esse verum parva haec fabella indicat.

Cur non & hoc denuo conspiciendum in singulis? Nam ferme ubique quadrat.

Fab. XIX. v. 2.

Quas ut vitemus, versus subjecti monent.

Substitue huic libere alterutrum superiorum exemplum, vel ex X. vel XV. & par erit gratia.

Fab. XXVI. v. 1. & 2.

Nulli nocendum: si quis vero laeserit,
Multandum simili jure, fabella admonet.

Ibi verus apologus in fine est &, profecto, quanto sapientior, tanto & brevior:

SUA QUISQUE EXEMPLA DEBET AEQUO ANIMO PATI!

Libro II. Prologi finis, vel initium Fab. I. suspicione quoque non vacat. Et quam ineptus ille, tertio Lib. Fab. XV. apologus alteri, eique vero Epimythio, subjunctus:

His demonstrare voluit autor versibus,
Obsistere homines legibus, meritis capi.

Lib. IV. Praefatio, sub finem:

Hoc ne locutus sine mercede existimer,
Fabellam adjiciam de mustela & muribus.

Magis adhuc laborat. Sed praecipue prodit hominem vini tabernas quotidie frequentantem, nec proinde nimis sobrium, illa egregia eorumdem in exercitu congregatorum pictura L. IV. Fab. V. v. 2.

Historia quorum in tabernis pingitur. *

Ἄτοπον

* Ut legipediam taceamus, quam restituere conabatur insignis Heinsius:

Historia quorum & in tabernis pingitur.

Scimus, jocari Phaedro solemne. sed non tam pueriliter jocari.

*Ἄτοπον & illud ejusdem Lib. Fab. XX. v. 9.

Sed exequamur coeptum propoſiti ordinem.

Rectius contra vates ipſe quaerit, Libri V. Prol. v. 5.

QUO PACTO DIVINABIT, QUIDNAM OMISERIM?

Et quonam pacto nos quoque divinabimus, ab Auctore noſtro profectum, quid ille reliquis admiſerit, quidve omiſerit? Certe enim eae non adſunt infamiae notae in hiſce *binis verſiculis*, quas Phaedro adfictis eſſe inuſtas facile ante deprehendimus. Num adeo abſurdum erit, verbis omnium noviſſimis, & Lectorem conſtituiſſe ſibi adloquendum, non filium tantum, ut in ceteris? Minime puto. Atqui ſi nimia fuiſſet haec erga puerum & ex ſe natum modeſtia; erga Lectores, profecto, ſupervacua non erit umquam. Demus igitur, hoc demum Diſticho, ſub finem omnium, ipſum aliquando & Lecturum haec ſua alium, ſemel adloqui, non iterum atque iterum, ut in inſulſis illis Prologis; nec, ſane, jure rideretur,

——— ——— *Ut citharoedus*
Ridetur, chorda qui ſemper oberrat eadem.

Sed ſenſus, isque omnino laudabilis, hic eſſet: *Tu miraris* forte, Lector, me *ſcribentem verſus*, non figuris uti, non phaleris, aut verborum ac dictionis ornamentis, picturis denique exquiſitis, quae verſus efficiant elegantes, multaque arte conſpicuos, atque expolitos. Fateor, ea veros omnia Poëtas condecorant ac reddunt inſignes. Atqui non ego Poëtae hic praecipue laudes adfecto, ſed monitorem me profiteor *verbis* utentem *nudis*, iisque a vero ſemperque proprio ſignificatu ſuo non alienis. Itaque imitatus Horatium in Sermonibus, verbaque ejusdem in Arte P.

Projicio ampullas & ſesquipedalia verba,
Dum curo monitis tetigiſſe cor iſta legentis.

Denique Diſticha ſcribo & gnomas, non aut carmen epicum, aut tragoediam, aut hymnos. Sed

Diſticha qui ſcribit, puto, vult brevitate placere.

Haec amata *brevitas*, & *ſenſus* & verborum, *verſus* ita *fecit* con-

conjungere binos, ut nullus esset sublimitati & majestati poëticae locus relictus. Jam si gratus sum & acceptus tibi, ipsa brevitate, facile simul excusatam habebis nimis exquisiti ornatus in me meisque inopiam. Quod vero dicit *binos* se semper *conjungere*, in illo tacitus & hanc solemnem sibi comprehendit Oppositionis rationem, quam saepe nos in ipsa ostendimus hacce Historia.

UNICUM restabat indicandum, visum esse & hic celeberrimo Withofio, priorem hujus Epilogi versum debere inmutari. Post alia enim plura: *Ego contendo*, ait, *Auctorem sic unice scripsisse, ut nunc bona fide emendamus*:

Miraris *tenues adeo* me scribere versus?

Nihil dico, addit, *de sensu, qui unice conveniens est, nihil de verbis, quae longe aptissima, nihil de numero, qui multo melior. Unice hoc Auctor voluit ac debuit dicere, hoc proximus versus exigit, & verba ista* brevitas sensus i. e. *tenuitas doctrinae vel ingenii.* Quid alii sentiant, ipsis liberum relinquitur. Nobis non sunt *adeo tenues* hi Catoniani versus, sed optima doctrina ubique pleni. Et nunc manum de tabula!

Miraris nudis versus me scribere verbis?
  Simplicitate sua Gratia nuda placet.
Fecerat hos sensus brevitas conjungere binos:
  Sed nimia haec brevitas Disticha bina dedit.

Tu seras surpris que mon stile
Soit si simple & si nud dans ces vers que j'écris:
J'ai voulu que le sens en devînt plus facile,
Les mettant en quatrains, pour être plus concis.

FINIS HISTORIAE CRITICAE CATONIANAE.

Sequuntur breves CATONIS Praeceptiunculae, cum Interpretatione DESIDERII ERASMI ROTERODAMI, & Animadversionibus JOSEPHI JUSTI SCALIGERI.

DEO SUPLICA.

Prima pietas est in Deum.

ERASMUS.

1. *Itaque Deo supplica.*] Θεῷ εὔχου. Et Theognis, Θεοῖς εὔχου, ὧν ἐστὶ μέγα κράτος. Pessime Planudes, Θεῷ λάτρευε. Quantum haec differant εὔχεσθαι, καὶ λατρεύειν, non indiget demonstratione. Ab hoc autem praecepto omnis paraenetica poësis incipit, ut Pythagorea, & Phocylidis. Primum quoque hoc fuisse omnium praeceptorum, quibus Chiron Achillem puerum informavit, testatur Pindarus, Pythico sexto. Ad quem locum Scholiastes vetustissimus dicit poema quoddam Χείρωνος ἀποθήκας, ob vetustatem Hesiodo attributum fuisse, quod a cultu Deorum incipiebat: ejusque principium hoc fuisse: Εὖ νῦν τοι τάδ' ἕκαστα μεταλλᾶ θεοῖς αἰειγενέτῃσι. Sed hae sunt scopae dissolutae. Ita concipienda a typographo fuerant:

Εὖνυ τοι τάδ' ἕκαστα μετάλλα. . . . .
. . . . θεοῖς ἀειγενέτῃσι.

Quae nullo negotio ex verbis eruditi Scholiastae ita integrantur:

Εὖ νῦν τοι τάδ' ἕκαστα μετάλλα, Πηλέος υἱέ.
Εὔχου μὲν πρώτιστα θεοῖς αἰειγενέτῃσι.

SCALIGER.

PARENTES AMA. COGNATOS COLE.

Proxima (*pietas*) in parentes. Tertia, in reliquos cognatos. Supplicamus Deo sacrificiis. Amamus parentes, dum observamus & obsequimur. Colimus cognatos officiis & consuetudine vitae.

ERASMUS.

MAGISTRUM METUE.

Olim dabatur ingenuis pueris paedagogus, quem vererentur. Hunc magistrum vocat. Et animadverte verborum proprietatem. Deo supplicandum est. Parentes amandi. Cognati colendi. Magister metuendus: quippe servus plerumque, juxta veterem consuetudinem.

ERASMUS.

DATUM SERVA.

Quod tuae creditum est fidei, id serva veluti depositum.

ERASMUS.

5. *Datum serva*] τὸ δοθὲν τήρει. Quod ex amici liberalitate perceperis, serva sedulo, ut sit pignus & monimentum tui in eum grati animi. Ne, si donum contempseris, & ipsum quoque, qui dedit, contemnere videaris. Planudes depositum intellexit· τὸ πιστευθὲν σοι τήρει, quum tamen nihil magis a natura fidei commissi alienum sit, quam datum videri.

SCALIGER.

FORO TE PARA.

Id est, his artibus te exerceas, ut possis in foro versari. h. e. in caussis agendis. Nam hic erat olim primus gradus ad honores summos.

Legi in quibusdam vetustissimis codicibus *Foro pare:* i. e. accommoda te rebus praesentibus: quemadmodum dicimus UTI FORO. Cum hoc interpretamento consentit Graecus Planudes, neque dubium est, quin haec sit germana lectio.

ERASMUS.

Foro para.]

Ita meliores scripti, & Pithoeana editio omnium optima: ex qua propagata est in aliis ridicula illa lectio; *Foro te para:* quam sequitur Plan. Sed legendum *Foro pare.* Secundum annonam fori utere commercio: aut secundum campsorum & trapezitarum institutam negotiationem ita rem tuam gere, & illis legibus pare. Hoc enim est *Parere foro:* & qui secundum illas leges negotiantur, dicuntur UTI FORO. Vid. Donatum in Phormionem.

SCALIGER.

CUM BONIS AMBULA.

Cum optimis habeto consuetudinem. Nam primum talem te judicabunt alii, cum qualibus conspexerint te consuetudinem agere. Deinde, bonorum convictu redderis melior.

ERASMUS.

AD CONSILIUM NE ACCESSERIS ANTE, QUAM VOCERIS.

Ne ingeras te ipsum alienis negotiis, sed accersitus accedas.

ERASMUS.

MUNDUS ESTO.

Id est, neque sordidus, neque luxuriosus, sed eleganti munditie.

ERASMUS.

SALUTA LIBENTER.

Conciliat enim ea comitas & affabilitas multorum benevolentiam, & alit partam.

ERASMUS.

MAJORI CEDE.

I. e. Noli certare cum potentioribus.

ERASMUS.

MINORI PARCE.

I. e. Noli saevire in eos, qui sunt inferiores te, sed illis concede nonnihil.

ERASMUS.

REM TUAM CUSTODI.

Ne profundas temere facultates tuas, ne vel turpiter egeas, vel turpius rem pares.

ERASMUS.

VERECUNDIAM SERVA.

I. e. Serva te incontaminatum ac purum ab inquinamentis libidinum. Castum enim verecundum dicitur. Est autem aetatis flos his periculis obnoxius.

ERASMUS.

DILIGENTIAM ADHIBE.

Sis attentus diligentia. Cura in omni re plurimum valet. Negligentia semper comitem habet infelicitatem.

ERASMUS.

LIBROS LEGE.

Nam ex his cito discitur, quod longo vitae usu vix assequi queas.

ERASMUS.

QUOS

QUOS LEGERIS MEMENTO.

Nam quidam onerant ſe lectione, alia ſuper alia ingerentes, neque quicquam inſculpunt memoriae. ERASMUS.

FAMILIAM CURA.

Domeſtica negotia tibi curanda ſunt, non aliena. ERASMUS.

BLANDUS ESTO.

I. e. comis in congreſſu. ERASMUS.

IRASCI ABS RE NOLI.

Ne ſis moroſus. Nam omnino non commoveri, ſtipitis eſt potius, quam hominis. ERASMUS.

NEMINEM IRRISERIS.

Eſt enim argumentum arrogantis ſtultitiae. Vel:

MISERUM NE IRRISERIS.

Sic enim quidam codices habent. h. e. Animi vitia rideri merentur. Calamitas miſericordiam meretur potius, quam naſum. ERASMUS.

MUTUUM DATO. CUI DES, VIDETO.

Eſt quidem aliquando danda pecunia mutuo, ſed non quibuſlibet, ſed redditurus bona fide, & dignis officio. Denique iis, quibus non graveris & dono dare. ERASMUS.

JUDICIO ADESTO.

Adſunt advocati: & id olim erat officium praecipuum in amicos, adeſſe in judiciis. ERASMUS.

CONVIVARE RARO.

Saepius vocare ad convivium, exhaurit ſubſtantiam; ſaepius ire ad convivium, ſordidum eſt: At rarius utrumque facere, humanitatis eſt. ERASMUS.

QUOD SATIS EST, DORMI.

Hoc eſt, non ad voluptatem, ſed ad neceſſitatem naturae. ERASMUS.

JUS JURANDUM SERVA.

Non eſt temere jurandum: quod autem juraris, praeſtandum eſt, niſi ſcelus ſit, quod juraris. ERASMUS.

VINO TE TEMPERA.

Eſto moderatus in vino. Vel, Abſtine a vino. Nam adoleſcenti dare vinum, eſt oleum igni addere. ERASMUS.

29. *Vino te tempera.*] Jlocaliter Planudes: οἴνῳ σεαυτὸν κεράννυε. Et ſimiliter infra: τὴν ὀργιλότητα κίρνα. Quod non ſolum ridiculum, ſed & menti auctoris contrarium: qui, hoc praecepto, jubet ab ebrietate & temulentia abſtinere. At κεράννυσθαι οἴνῳ, & κεράννυσθαι οἴνου, infimorum temporum Graeciſmo, eſt inebriari. Theocritus Idyllio X. —— ἐκ πίθω ἀντλεῖς. Scholium: ἀφθόνων, φησὶ, καὶ πλουσίων ἀπολαύεις, τῶν πραγμάτων. ὁ γὰρ οἴνου κεραννύμενος, πρὸς ἀφροδίσια ἐκκαίεται. ubi οἴνου κεραννύμενος, temulentus. SCALIGER.

PUGNA PRO PATRIA.

Pugnandum eſt, non pro quavis re, ſed pro defenſione patriae. Carum more, mercede pugnare, turpiſſimum eſt, & plus quam gladiatorium. ERASMUS.

NIL TEMERE CREDIDERIS.

Id est, Ne facilis sis ad credenda quaevis, quae dicuntur. ERASMUS.

TUTE CONSULE.

A te ipso pete consilium, qui te tuaque optime nosti. ERASM.

32. *Tute consule.*] Hanc lectionem & multi codices retinent & Planud. sequitur. Sed scriptorum melior pars habet : *Tu te consule.* Graece id est: Βουλὴν ἀνατίθου ἑαυτῷ. προανατίθεσθαι ἑαυτῷ βουλὴν, δοῦναι ἑαυτῷ βουλήν. Prius apud se deliberare, quam rem adgredi. Pythagorei:

Πρῆσσε δὲ ταῦθ' ἅ σε μὴ βλάψῃ. λόγισαι δὲ πρὸ ἔργου.

Ne facias nocitura tibi, sed consule tu te.

Idem, & clarius, Phocylides:

Βουλεύου δὲ πρὸ ἔργου, ὅπως μὴ μωρὰ πέληται.

SCALIGER.

TUTO CONSULE.

Id est, cave a consiliis periculosis, tuta consilia sequere. Nam duplex est lectio. ERASMUS.

MERETRICEM FUGE. LITTERAS DISCE.

Aetas enim prima studio litterarum optime coërcetur a scortis. ERASMUS.

NIL MENTIRI DEBES.

Turpe in puero ingenuo omne mendacium. Planudes legit, velis, pro debes. Et magis arridet. ERASMUS.

BONIS BENEFACITO.

Beneficia non sunt conferenda nisi in bonos, alioqui pereunt. ERASMUS.

MALEDICUS NON ESTO.

Id est, a conviciis tempera, neque carpas vitam alicujus. ERASMUS.

EXISTIMATIONEM RETINE.

Bonam famam tuere, ne perdas. Perit enim facile: at non facile sarcitur. ERASMUS.

38. *Existimationem retine.*] Existimationem pro opinione Planudes accipit, quod ejus interpretatio arguit : τὴν ὑπόνοιαν ἔπεχε. I. e. ut puto, assensionem tuam cohibe, ut Pyrrhonii facere solebant, neque eam temere accommodaveris. Sed fallitur. Existimationem, ut mediocriter docti sciunt, vulgus nostrum vocat *reputationem*. Eam Graeci nullo idoneo verbo exprimere possunt. Nos eo, quod proxime ab ea notione abest, ἐπιεικείας, quia melius comminisci non possumus, contenti erimus. *Existimationem retinere*, est, quod alibi dicitur, bonam famam servare.

Si famam servare cupis, dum vivis, honestam.

Graeci in eam sententiam dicunt φυλάσσειν τρόπου καλοκαγαθίαν. Demetrius Phalereus attribuit Soloni hanc sententiam: φύλασσε τρόπου καλοκαγαθίαν ὅρκου πιστότερον. Quae, profecto, est ea ipsa, de qua nunc agimus. Nam ἐκ τῆς καλοκαγαθίας nascitur illa, quae hic dicitur *existimatio*. Et in sententiis Thaletis, κτῆσαι καλοκαγαθίαν, non tantum probitatem, sed etiam existimationem significat. SCALIGER.

AEQUUM JUDICA.

Non ad lucrum aut gratiam, sed ad regulam aequitatis. ERASMUS.

PAR

PARENTES PATIENTIA VINCE.

Ferendi sunt parentes, etiam iniquiores. ERASMUS.

BENEFICII ACCEPTI MEMOR ESTO.

Nam dati pulchrum est oblivisci. Accepti meminisse decet. ERASMUS.

AD PRAETORIUM STATO.

Multa enim discuntur in agendis causis. ERASMUS.

MISERUM IRRIDERE NOLI.

[De hoc vide Erasmum jam supra.]

42. *Miserum irridere noli.*] Chilonis: τῷ δυστυχῶντι μὴ ἐπιγέλα. SCALIGER.

CONSULTUS ESTO.

Id est, calleas scientiam & morem Juris, ut possis amicis opitulari. ERASMUS.

43. *Consultus esto.*] Planudes: σύμβουλος ἴσθι, pessime. Consultus est, quem vulgo *discretum* vocamus. ἔμφρων Graecorum non male huic notioni respondet: sed in quo Graeci egestatem suam fateantur necesse est. SCALIGER.

UTERE VIRTUTE.

Non viribus, neque dolo. ERASMUS.

44. *Utere virtute.*] Theognis: —— ἀμφ' ἀρετὴν τρίβου. SCAL.

IRACUNDIAM TEMPERA.

Ante monuit, non esse irascendum sine causa. Nunc admonet, justam etiam moderandam esse. ERASMUS.

45. *Iracund. tempera.*] Est Chilonis: θυμοῦ κράτει. Phocylid. χαλινοῦ δ' ἄγριον ὀργήν. Nam Planudeum τὴν ὀργιλότητα κίρνα jamdudum traduximus. SCALIGER.

TROCHO LUDE.

ALEAS FUGE.

Trochus convenit pueris. Alea infamis erat & apud gentiles. Nunc principum Christianorum lusus est; imo quorundam etiam sacerdotum deliciae. ERASMUS.

46. *Trocho lude.*] Planudes: σφαίραις ἄθυρε. *Pilis lude.* Sed tam pilae lusus a trochi lusu differt, quam pila & trochus. h. e. quam globus & circulus. Trochus erat circulus aeneus magnus, cui annuli multi inserti erant, ut eorum strepitu obvii trochis cederent de via. Hunc lusum pueri Batavi quotidie per plateas experiuntur circulo ligneo, quo vietores dolia sirpant. Multum igitur differunt σφαίραις ἀθύρειν, καὶ τροχῷ παίζειν. SCALIGER.

NIHIL EX ARBITRIO VIRIUM FECERIS.

Tyrannicum enim est, respicere quantum possis, non quantum liceat. ERASMUS.

48. *Nihil arbitrio virium feceris.*] Non improbamus: sed Latinitas postulabat *arbitrii*, non *arbitrio*. Itaque non mirum, si neque eleganter haec vertit Planudes, neque apposite ad mentem Gnomologi. Cleobulus apud Demetrium: γλώττης κρατεῖν. βίᾳ μηδὲν πράττειν. Pithoeana editio: *Nihil ex arbitrio virium feceris.* Quod non probo. Arbitrium hic est κυβεία, quomodo vertimus. Si igitur arbitrio retinemus, ex hoc potest nasci sententia: Male geritur, quicquid arbitrio virium geritur. Quomodo Mimiambus: *Male geritur*, quicquid geritur fortunae fide. SCALIGER.

MINOREM TE NE CONTEMPSERIS.

Ne fastidias inferiorem te: quod est elati, non cordati. ERASMUS.

ALIENA CONCUPISCERE NOLI.

Esto contentus tuis. ERASMUS.

CONJUGEM AMA.

Ut omnium fortunarum sociam. ERASMUS.

LIBEROS ERUDI.

Filios castiga & institue. ERASMUS.

52. *Liberos erudi.*] Vertimus: τὰ τέκνα παίδευε. quia parentum est παιδεύεσθαι: Paedagogorum παιδεύειν ut patrisfamilias est οἰκοδεσποτεῖσθαι: Architecti οἰκοδομεῖν. quam κυριολογίαν Attici religiose observant: Latini hac in parte egeni sunt, apud quos tam parens, quam paedagogus dicitur erudire, docere. Jurisconsultus de legatis tertio: L. Stichus: *Stichus liber esto: & ut eum haeres artificium doceat, unde se tueri possit, peto.* ἵνα κληρονόμος μου διδάσκηται αὐτὸν, non autem διδάσκῃ, quod proprium est paedagogi. SCALIGER.

PATERE LEGEM, QUAM IPSE TULERIS.

Quam conditionem praescribis aliis, eàdem utere ipse in aliis. ERASMUS.

53. *Patere legem, quam ipse tuleris.*] Ausonius Pittaco tribuit: *Patere legi, quisque legem sanxeris.* Demetrius Soloni: εὐθύνας ἑτέροις ἀξιῶν διδόναι καὶ αὐτὸς ὑπέχε. SCALIGER.

PAUCA IN CONVIVIO LOQUERE.

Ut sit aliis etiam loquendi locus. ERASMUS.

54. *Pauca in convivio loquere.*] Omnino est a Chilone sapiente apud Demetrium, πίνων μὴ πολλὰ λάλει. SCALIGER.

ILLUD STUDE QUOD JUSTUM EST.

Quod turpe factu, id ne adfectes. ERASMUS.

AMOREM LIBENTER FERTO.

Odium omnibus modis fugiendum est Amor amplectendus. Etiamsi quis parum dignus est, qui redametur, tamen amari te patere. ERASMUS.

55. *Libenter ferto amorem.*] Ἀσπασίως φιλεῖν φέρε. Quae nemo Graece intelligens intelligat. Atqui Gnomologus praecipit non reluctandum esse amori, sed ita cedendum, ut gubernator vento. Graeci aptissime συμπεριφέρεσθαί τινι. Gallice, *se comporter avec quelqu'un.* Oppianus Chriam ex hac sententia formavit, Halieutico quarto:

—— —— ὁ δ' ὄλβιος, ὅς κεν ἔρωτα
Εὐκραῆ κομέῃ τε καὶ ἐν στέρνοισι φυλάσσῃ.

Et Sophocles:

Ἔρωτι μὲν γὰρ ὅστις ἀντανίσταται,
Πύκτης ὅπως ἐς χεῖρας, οὐ καλῶς φρονεῖ.

Ne inauditum damnasse videremur Boxhornium, *Dissertationem ejus, supra per singula confutatam, sub finem adjungere consultum duximus.*
Occupet extremum scabies!

MAR-

MARCI ZUERII BOXHORNII
DE
DISTICHIS,
QUAE CATONIS NOMINE CIRCUMFERUNTUR,
DISSERTATIO.

Decrescente simul cum imperio eruditione Romana, duo potissimum splendorem ejus afflixerunt. Nam & clarissimorum hominum scripta, quae priscae cordataeque elegantiae omnis atque scientiae faciem sine fuco nobis potuissent repraesentare, &, nisi sequuta essent tam maligna tempora, superesse poterant in omnium saeculorum aeternitatem, socordia ad tam praeclara fastidientium intercidere, & praeterea etiam a semieruditis quibusdam, subinde omnino barbaris & ineptis, quaedam vetustis scriptoribus assuta, quae non tantum antiquitate ipsa, sed quovis, qui primordia tantum degustasset bonarum literarum, plane erant indigna: adeo ut primae augustaeque eruditioni injuriam illatam solummodo possent testari. Quod adhuc quotidie experimur, & in maximos errores conjecit nostra & patrum memoria primi nominis eruditos, qui & detestabili hoc fuco, & titulis, qui inania vocabula praeferebant, & judiciis aliorum, qui non tam justam rationem, quam stuporem suum sequuntur, misere decepti, antiqua, bona, erudita credidere, quia ostentabant nomen antiquitatis, quae frivola, inepta, ex meris soloecismis conflata, & diligenter excussa, cumque veteris aevi venustate comparata, tantum ejus desiderium, & ejuscemodi nugarum liberale taedium animis legentium possunt ingenerare. Si quis injurius in principis sui majestatem, affingat ei litteras, quas ab eo non accepit, expiando sceleri subjicere securi debeat funestissimum caput; quid cum illis agendum censebimus, qui aliena & stolida affingunt illis, penes quorum monumenta stat principatus litterarum, ex quorum norma & loqui & silere debemus? Certe non effugient, quamdiu gustus aliquis eruditionis, quin tanquam falsarii antiquitatis habeantur, & supposititia eorum scripta, tanquam adulterina, & abortus infelicium ingeniorum, proscribantur. Persuadeant, quod volent, hominibus sui simillimis, fun-

gis meris & miserae juventutis ad imperitiam paedagogis: iis, qui antiquorum in scribendo simplicitate & venere sunt imbuti, qui nihil temere credunt, & recto judicio ad legendos autores accedunt, nunquam palpum obtrudent. Aliter his catuli olent, aliter sues. Non institui omnia, quae huc faciunt recensere. Actum enim agerem, cum pleraque communibus suffragiis explosa jam sint ex cavea eruditorum. De Distichis moralibus, quae Catoni olim, & nostro saeculo, veteri alicui & Latinissimo autori a doctissimis viris adscripta, nonnihil differendum suscepi, ut hallucinationem, ne quid gravius dicam, secus judicantium candidis omnibus rerum aestimatoribus semel approbarem. Intererit Reip. litterariae, gnomologicum hoc poëma loco, quem a maximis viris accepit, tanquam injustum possessorem, moveri, & ad infima fere barbarorum subsellia damnari. Mirabuntur, scio, multi sententiam hanc & atrocem adeo, & novam; sed faxo ego ut hac dissertatione omnibus, qui pertinaces esse nolent, veritatem ejus liquido exponam. De autore Distichorum variis jam olim sententiis est certatum. Dionysium Catonem laudant Simeonis Bosii veteres membranae, quas citat illustris Scaliger, quarum inscriptio erat, DIONYSII CATONIS DISTICHA DE MORIBUS AD FILIUM. In codice Melchioris Goldasti (de quo vide Cl. Barthium in Adversariis, & animadversionibus ad Claudianum) Octavianus nominatur. Est penes me vetus liber, in membrana exaratus, in cujus praefatione Glossematum autor de horum distichorum scriptore agens meminit cujusdam Tullii & Johannis Clothomii, hominum Christianorum, quorum alibi, quod sciam, mentio non exstat. Verba ipsa apponam. Postquam de utroque Catone, Censorio atque Uticensi egisset glossator, atque neutrius eorum esse confirmasset: *Alii dicunt*, inquit, *quod Tullius, qui jam erat ad fidem conversus, hoc opus composuerit; sed quia non audebat fateri nomen Christiani, adsumsit nomen gentilis & fecit se Catonem appellari. Alii vero dicunt, quod quidam vir relligiosus ad institutionem humanae vitae opus istud composuit. Quidam dicunt, quod Johannes Clothomius hoc opus conscripserit.* Satis mihi est, glossas istas bona fide exhibuisse. Videant quid elicere possint eruditi. Baptista Pius, quem suis temporibus cymbalum inanis juventutis fuisse judicat Scaliger, Disticha Catonis Ausonio adsignavit. Quod lib. II. Ausonianarum lectionum cap. XXXII. strenue ridet atque exsibilat idem Scaliger. Nec sine causa. Comminisci enim non possum, quid Baptistam in hanc senten-

ten-

tentiam impellere potuerit. Forſan ſub calcem codicis antiqui, qui Auſonii opera complectebatur, Diſticha haec exarata invenit. Quemadmodum Sulpiciae Satyra adverſus edictum Domitiani, de expellendis urbe philoſophis, aliaque aliena, eodem loco olim legebantur. Sed nemo mediocriter eruditorum ignorare poteſt, quomodo veteres librarii ejusdem argumenti ſcripta uno volumine conjungere aſſueverint: Unde facile factum, ut poſtrema opuſcula, non expreſſis autorum nominibus, quemadmodum ea ſaepe in antiquis codicibus praetermitti ſcimus, prioris & potiſſimi operis ſcriptori ſint attributa. Vellem autem, illuſtris Scaliger in ſua adverſus Pium diſſertatione, quam proxime indicavi, inter caeteras rationes, quibus probare nititur, & omnino probat, Auſonium auctorem non eſſe diſtichorum, hanc praetermiſiſſet, quod Auſonius ſerio Chriſtianus fuerit, Diſticha autem haec erroribus gentilium inſigniter ſint delibuta. Idque ait ex multis illius opuſculi partibus poſſe comprobari. Et in ſuis ad eadem Diſticha Animadverſionibus ethnicum gnomologum nominavit. Neſcio certe, quare magno viro id viſum. Aliter ego ſentio, & omnino credo autorem fuiſſe Chriſtianum. Id jam olim perſuaſum ſatis apparet ex gloſſis antiquis, in quibus magnam diſtichorum partem ex libris ſacris, praeſertim Eccleſiaſte, deſumptam eſſe, adductis teſtimoniis confirmatur. Noſtrae, quas jam laudavimus, auctorem Chriſtianum eſſe diſertim aſſeverant. Certe Phraſiologiam ſacram ubique obſervamus. Statim inter monita, quae in limine opuſculi leguntur; *Cum bonis ambula.* Ambulare hic converſari eſt, & ſic paſſim utitur vetus ſacri Codicis Interpres. Nec aliter Lib. 11. Diſticho ix.

> *Nolo putes pravos homines peccata lucrari,*
> *Temporibus peccata latent, ſed tempore parent.*

Lucrari peccata hoc loco nihil eſt aliud, quam non tantum non poenam, ſed etiam commodum atque emolumentum ex peccatis reportare. Quam phraſin Chriſtianam eſſe, quis non videt? Paſſim legas Chriſtum, fratres, caelum lucrari. Primum Diſtichorum:

> *Si Deus eſt animus, nobis ut carmina dicunt,*
> *Hic tibi praecipue ſit pura mente colendus.*

Expreſſum ſine dubio ex verbis Servatoris noſtri, Πνεῦμα ὁ θεός ϗ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτῷ ἐν πνεύματι ϗ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. *Deus eſt ſpiritus, & adorantes eum in ſpiritu & veritate adorare oportet.* Praeterea ſortilegia diſertim damnat author Diſticho XIII. lib. 11.

Quid

Quid Deus intendat, noli perquirere forte,
Quid statuat de te, sine te deliberat ipse.

Per sortem hic intelligit κληρομάντειαν. Qua quemadmodum imprimis usi sunt pagani, ita omnino abstinendum Christiani semper censuere: Quod plurimis Conciliorum canonibus, & Pontificum decretis potest comprobari. Videantur, qui de sortilegiis inter Christianos scripsere. Somniorum etiam vanitas indicatur Disticho XXXII. ejusdem libri:

Somnia ne cures. Nam mens humana quod optat,
Dum vigilans sperat, per somnum cernit id ipsum.

Sic quidem vulgo legitur. Mihi certum est, rescribi oportere;

Somnia ne cures. Nam mens humana quod optat,
Dum vigilat, spectat per somnum semper id ipsum.

Sic commodus sensus erui potest, quem in vulgata lectione desideramus. Pro *vigilans*, *vigilat* habet liber noster MS. Jam autem in divinationibus ex somniis incredibile dictu est, quam superstitiosae fuerint nationes. Passim ejus rei exempla atque testimonia occurrunt apud antiquos auctores, quae ab aliis diligenter observata, hic repetere non est necesse. Porro quae de non caedendis victimis non semel hic inculcat auctor, Christianum eum fuisse, & a sacrificiis gentium longe alienissimum, satis probant. Sic Disticho XV. Lib. IV.

Quum sis ipse nocens, moritur cur victima pro te?
Stultitia est morte alterius sperare salutem.

Melius, purius non loqueretur summus aliquis fidei nostrae consultus. Nec aliter se habet Distichon XXXIX. eodem libro.

Thure Deum placa: vitulum sine crescat aratro:
Ne credas placare Deum, cum caede litatur.

Vellem legeretur, *Tute Deum placa*, hoc est, *Tu ipse*. Et forsan sic scripsit auctor. Sed nihil adseverare audeo. Interea tamen Thymiamata, praesertim ex thure in sacris Christianorum aliquando usum habuisse, nemo ignorare potest, qui veteris Ecclesiae rituum cognitione est instructus. Nemo autem hic existimet, latere me, Pythagoram etiam, ejusque sectatores improbasse caedes victimarum. Sed dogmata eorum, inter reliqua gentilium Philosophorum, quam maxime olim commendabant Christiani. Quod nescire non possunt, qui Patrum antiquorum seria lectione ingenium suum imbuere. Puto jam satis luculentis testimoniis a me probatum, aut omnino Christianum, aut, si cui id nimium vide-

videatur, ſemichriſtianum fuiſſe horum Diſtichorum conditorem. Semichriſtianos voco, qui aut ad Chriſtianam fidem amplectendam haud leviter nutabant, aut ea arrepta, nondum plane exuerant omnem gentium ſuperſtitionem, quales multi olim erant. Unde etiam factum, ut in vetere Eccleſia multi ritus fuerint uſurpati, qui a paganis derivati eorum ineptias adhuc redolebant. Quod ipſum pluribus hic excutere ſuperſedeo, quia in commentario noſtro Quaeſtionum Romanarum pluribus indicamus. Atqui, inquit Scaliger, multa in his Diſtichis erroribus gentilium delibuta continentur. Certe mihi omnia diligenter iterum & iterum evolventi nihil tale eſt compertum. An Paganus eſt author, quia hominem prudentem imitari vult illum Deum, qui partem utramque aſpicit, id eſt, Janum? Profecto ſi valeat haec ratio, pro Paganis habendi ſunt plerique Chriſtianorum Poëtarum, & nos ipſi, qui ejusmodi loquendi rationes quotidie uſurpamus. An Paganus eſt author, quia vult pareri Fortunae? Quaſi vero *Fortunae* vocabulum commodo & recto ſenſu ex Chriſtiano homine non poſſit audiri. Magnus Erasmus, ille noſtras, ſcriptorem, de quo agimus, a fide noſtra averſum fuiſſe conatur oſtendere ex Diſticho XIV. Lib. III. quod ita habet;

Uxorem fuge ne ducas ſub nomine dotis,
Nec retinere velis, ſi coeperit eſſe moleſta.

Ad quae verba ita commentatur Erasmus: *Cave ne ducas uxorem dotis cauſſa. Et ſi duxeris dotatam, ne dotis reſpectu eam retineas, ſi tibi gravis ſit: ſed, contempta dote, repudies. Quanquam id apud Chriſtianos non habet locum.* Certe ſimpliciter hoc vult: Noli dotis ſolius gratia uxorem ducere. Ne poſtea moleſtam tibi factam relinquere velis, & non poſſis. Quod nihil adverſum fidei Chriſtianae habet. Fixum igitur eſto, Chriſtianum hunc authorem fuiſſe. Reſtat, ut videamus, ſitne tam elegans, Latinum, accuratum gnomologicum hoc opuſculum, ut volunt eruditi. Dixi tantum ab ea laude abeſſe, ut ad infima fere Barbarorum ſubſellia debeat damnari. Judicium id mihi extorſere continua tautologia, & tam dictionis, quam rerum & rationum, quae adducuntur, ineptiae. Tautologia paſſim occurrit. Idem dicitur Diſtichis XVIII. Lib. I. & XXVII. Lib. IV. Nec aliter ſe habent XXII. Lib. I. & IV. Lib. II. XXIV. Lib. I. & XVIII. Lib. II. Et quid opus eſt omnia ejusmodi exempla hic a me coacervari? Diligens Lector ipſe per ſe obſervabit. Satis mihi eſt indicaſſe. Id interea adſeverare audeo,

ex

ex quatuor Diſtichorum libellis, vix unum juſti numeri ſuperfuturum, ſi ſupervacuae omnes eorundem monitorum repetitiones tollerentur. Nempe mos hic poſterioris & inſulſi aevi ſcriptorum fuit, ut non tam rerum, quam verborum copiam oſtentarent. Ineptiae partim in brevibus illis praeceptis, quae in limine leguntur, partim in ſingulorum librorum praefationibus, partim in ipſis Diſtichis, hoc eſt ubique, tam quoad res, quam quoad verba, dominantur. In ſententiis praeliminaribus mera confuſio, merum chaos, nihil magnificum, nihil erectum. Atqui dicat aliquis, praecepta ſunt, quae aetatem puerorum decent, ad *quos* diriguntur. Fateor, pueros alloquitur, cum inquit, *Trocho lude*. Sed ſpectat ad maritum, *Conjugem ama*, ad patrem, *Liberos erudi*, ad judicem, *Patere legem, quam ipſe tuleris*, ad militem, *Pugna pro patria*. Quae qui a pueris praeſtanda exiſtimat, nae ille aetates omnes confundit, & ipſum naturae jus evertit. Mitto praecepta mutila & hiantia, & imperfecta, & parum Latina. Quaeſo, quid ſibi vult poſtremum omnium, *Libenter ferto amorem*? Si hoc velit, *Gratum tibi ſit ab aliis amari*, ſupervacuum eſt praeceptum, quod quisque ſeipſum docet. Si autem intelligit, *Libenter ama*, Latinum vix erit, certe ambiguae ſententiae, *ferre*, pro *deferre amorem*. Praefationes quod concernit, illa quae praefixa Lib. II. non video quomodo ad rem faciat. An non ineptirem, ſi amorem rei militaris filio inſtillaturus ſic ordirer: Si gulae tuae proſpectum voles, fili, lege Caelium Apicium, ſummum medicinae adulatricis artificem. Si ad ſtruendas aedes magnificas animum tuum appellere decreveris, ea evolve, quae Vitruvius de architectura veterum conſignavit. At vero ſi ad militiam te componas, conſule Vegetium, Frontinum, aliosque, qui de militia & ſtratagematis veterum praeclara multa prodidere. A riſu abſtinere non poſſum, dum haec ſcribo. Idem tamen Cato eo, quem dixi, loco agit. Cur Georgicorum Virgilii, Botanologiae Macri, Pharſalidos Lucani, Naſonis amorum mentionem facit; de cordatis vitae morumque praeceptis acturus? An non ineptus eſt verſiculus eadem praefatione,

Si quis amare velis, vel diſcere amare legendo.

An non putidum eſt, ibidem verſu antepenultimo legere;

Ut ſapiens vivas, audi quae diſcere poſſis.

Et ultimo verſu idem repetere,

Ergo ades, & quae ſit ſapientia diſce legendo.

Reli-

Reliquorum librorum praefationes non tam libros, quibus praefixae ſunt, quam totum opuſculum concernunt. Quod non poteſt non reprehendere, qui ſolido judicio inſtructus ad legendum accedit. Jam autem in ipſis Diſtichis quam multa ſparſim occurrunt, quae ſine ratione prolata, Latinas purgatasque aures merito offendere deberent. Omnia, quae pro me ſtare video, jam referre, otium meum non patitur. Potiora ſi breviter excuſſero, quis judicio meo aſſenſum non praebebit? Lib. I. Diſt. V.

Si vitam inſpicias hominum, ſi denique mores,
Cum culpas alios, nemo ſine crimine vivit.

Vix video, quid ſibi velit. Sententia & conſtructio omnino eſt inepta. Nec aliter ſentio de Diſticho XXXV. ejusdem libri,

Ne dubita, cum magna petas impendere parva:
His etenim rebus conjungit gratia caros.

Ergo ſummum, ſi Diis placet, amicitiae vinculum eſt, petere magna, & parva praeſtare. Diſticho XXXIX. *labor in damno eſſe* dicitur, pro, laborari in damno reſarciendo. Obſcura eſt dicendi ratio: Et quis Latine ſic loquitur? Diſticho XI. Lib. II. legitur,

Cui ſcieris non eſſe parem te, tempore cede.
Victorem a victo ſuperari ſaepe videmus.

Verſiculus ſecundus nihil cum priori commune habet, cum tamen rationem ejus reddere velle videatur. Diſticho XIV. ejusdem Libri,

Invidiam nimio cultu vitare memento,

ſcio quid velit, nimio ſcilicet cultu invidiam non debere provocari; ſed an non ita loquitur, ut contrarium facilius intelligi poſſit? Memento per nimium cultum invidiam vitare. Neſcio quomodo concoquere haec potuerint Eruditi. Quam inſulſus etiam verſiculus prior Diſt. XXI.

Noli tu quaedam referenti credere ſemper,

quaedam hic ſtolide ponitur. Pro eo, *multum*, fuerat dicendum. Diſticho XXX. quis ferat illud,

Sit tibi praecipue, quod primum eſt cura ſalutis.

Praecipue, &, *quod primum eſt*, nunquid idem ſignificant? idem videbis Diſt. VII. Lib. III.

Segnitiem fugito, quae vitae ignavia fertur.

Aſinina tautologia eſt. Quid putidius fingi poteſt, quam Diſtichon V. Lib. IV. ſi recte ſe habeat lectio vulgata:

Dili-

Dilige denari, sed parce dilige, formam:
Quam nemo sanctus nec honestus captat ab aere.

Quid est, parce diligere denarii formam, eamque neminem sanctum vel honestum ab aere captare? Scio vulgo sic exponi: Prudentis esse amare pecuniam, quoad usum; stulti vero esse & avari, pecuniam amare, ut forma ejus atque specie oculi tantum pascantur. Praeclara quidem sententia, sed quomodo ea ex verbis distichi elici queat, nondum video. Forsan tamen stupor hic non tam auctori, quam descriptoribus debet imputari. Facile crediderim primitus ita scriptum fuisse:

Dilige denarium, sed parce dilige. Famam
Nam nemo sanctus vel honestus captat ab aere.

Denarium habent omnes libri MSS. etiam noster. Primus Scaliger restituit *denarii*, nempe formam, non alia de caussa, quam quia secunda in *denarius* produci debet. Sed ea emendatione non est opus. *Denarium* hic trissyllabon est, per licentiam poëticae contractionis. Cujusmodi exempla apud alios, etiam castigatissimos, auctores exstant. Quidquid sit, nihili est, quod vulgo legitur. Atque haec e multis pauca. Caetera ingenio & judicio legentium remittimus, & satis nos pro sententia nostra dixisse existimamus. Non tamen inficias eo quaedam, sed valde pauca, bona, acuta in hoc opusculo exstare: quae facile est a reliquis discernere, & credibile est multa talia antiquitus Catonis nomine fuisse evulgata, quae jam periere. Et sic factum, ut ejus meminerit vetus scriptor Vindicianus, Comes Archiatrorum, in Epistola ad Imperatorem Valentinianum, ubi ait, quendam oculorum rheumate laborantem, flentem, & gementem illud Catonis saepe repetiisse:

Corporis auxilium medico committe fideli.

Vulgo, sed male, pro *auxilium*, *exigua*, legitur. Et Catonis sententias in ore omnium fuisse, vel sola Sulpiciae Satyra testari potest, in qua inter alia dicitur,

Quos inter prisci sententia dia Catonis.

Crediderim uno libello eas olim fuisse comprehensas. Sed postea inepti homines, cum quae bona non aestimarent, quia non didicerant, quae bona, more suo corrupere, substituentes sua, meras febres & oscitationes. Quod hac extemporanea Dissertatione indicandum censuimus. Si cui tamen secus videatur, judicium per me quidem integrum ipsi esto. Aliorum enim insaniam tollere non possum, sed volui castigare.

FINIS.

IN-

INDEX RERUM

Praecipuarum, Auctorumque, quatenus ii inserviunt intelligendis melius pernoscendisque rebus.

[Non sunt proprie hic quaerenda, quae in Notis occurrunt Variorum, quippe quae jam sunt aliunde nota; ne in nimium excresceret hic Index.]

Lenale

INDEX RERUM.

Agen-

 dum

C.

D.

Dos,

I.

מצוות

INDEX RERUM.

N.

Q.

R.

Ride

* Vid. BAYLII Diction. Crit. in *Alberto M.* Part. I. pag. 130. (I.) & in *Johanne Andreae F.* pag. 229. (L.) tam exigua corporis ſtatura utroque, ut in pedes jam erecti adſurgere juberentur a Pontifice, credente ſibi adhuc (ut in cathedra numquam fallitur,) ad genua eſſe provolutos.

Vid.

(*) Etiam ex mente illius Monostichi veteris: Μέμνησο νέος ὤν, ὡς γέρων ἔσῃ ποτέ. *Annis juventae sis memor senilium.*

T.

EMEN-

EMENDANDA.

Pag. 15. lin. 25. pro: ista—clamante—sententia, lege: isti—clamanti—sententiae.

Ibid. lin. 35. pro: distinguendi ratione, leg. servata distinguendi ratione.

Pag. 16. lin. 4. & 5. pro: juribus ita vendicat, leg. jure in vindicat.

Ibid. lin. 11. ϗ κ ινύμεθα leg. καὶ κινούμεθα.

Pag. 29. lin. 5. pro: abhinc, lege: ab hoc.

— 93. lin. 9. integram repone hoc modo:
Qui tibi, dum liceat, plura daturus erat:

— 121. lin. 8. Commentarii, pro: explicite, leg. explicate, vel: clare & aperte, i. e. disertis verbis. Quemadmodum, tecte aut latenter, pro implicite, qui volet, eligat licet. Ita & p. 474. 480.

— 131. col. b. lin. 3 & 4. pro: his verbis eff. &c. leg. his verbis efferri solita.

— 177. lin. 12. ante ult. ex verbis, de iis, delendum prius: de.

— 200. lin. 14. retro ab ultima, pro ἴτο leg. ἴσα.

— 245. lin. 20. pro imons, leg. insons.

— 280. lin. 2. leg. conformatum est.

— 393. lin. 15. post primum verbum reliqua abundant.

— 530. inf. pro Cap. XII. leg. Cap. XXIII.

— 577. lin. 6. Versum etiam sic efferre poteris:
Justitiaeque colens miteque pectus amat,